

HRVATSKI SABOR

KLASA: 021-12/21-09/23

URBROJ: 65-21-02

Zagreb, 1. travnja 2021.

Hs**NP*021-12/21-09/23*65-21-02**Hs

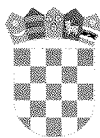
**ZASTUPNICAMA I ZASTUPNICIMA
HRVATSKOGA SABORA**

**PREDSJEDNICAMA I PREDSJEDNICIMA
RADNIH TIJELA**

Na temelju članka 33. stavka 1. podstavka 3. Poslovnika Hrvatskoga sabora u prilogu upućujem *Izvešće o radu pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2020. godinu*, koje je predsjedniku Hrvatskoga sabora u skladu s odredbom članka 22. stavka 1. Zakona o ravnopravnosti spolova ("Narodne novine", broj 82/08, 69/17), dostavila pravobraniteljica za ravnopravnost spolova, aktom od 31. ožujka 2021. godine.

PREDSJEDNIK

Gordan Jandroković

**REPUBLIKA HRVATSKA
PRAVOBRANITELJICA
ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA**

Ev. broj: PRS 12-02/21-11

Ur. broj: 08-21-01

Zagreb, 31. ožujka 2021.

Hs**NP*021-12/21-09/23*41101-21-01**Hs

REPUBLIKA HRVATSKA
93 - HRVATSKI SABOR
ZAGREB, Trg Sv. Marka 6

Primljeno:	31-03-2021		
Klasir. i. broj (znak)	081-12/21-09/23	Sl. broj	05
Ulažbeni broj	41101-21-01	Prj.	4
		Vrij.	20

HRVATSKI SABOR
Predsjednik, g. Gordan Jandroković
Trg sv. Marka 6
10 000 Zagreb

Predmet: Izvješće o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2020. godinu

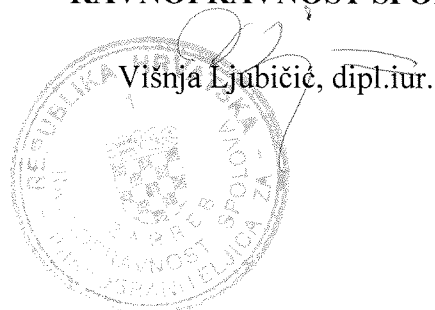
Poštovani predsjedniče Hrvatskog sabora, gospodine Jandrokoviću,

Sukladno obvezi iz čl. 22. st. 1. Zakona o ravnopravnosti spolova dostavljam Hrvatskom saboru *Izvješće o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2020. godinu* i zapis istog na CD-u zajedno sa njegovim *Sažetkom*.

Uz naprijed navedeno godišnje Izvješće o radu, sukladno obvezi iz čl. 35. st. 3. Zakona o fiskalnoj odgovornosti (NN, broj 111/18), dostavljam Vam i Izjavu o fiskalnoj odgovornosti za 2020. godinu (Prilozi: 1.a i 2.a).

S poštovanjem,

**PRAVOBRANITELJICA ZA
RAVNOPRAVNOST SPOLOVA**

Privitak:
- navedeno

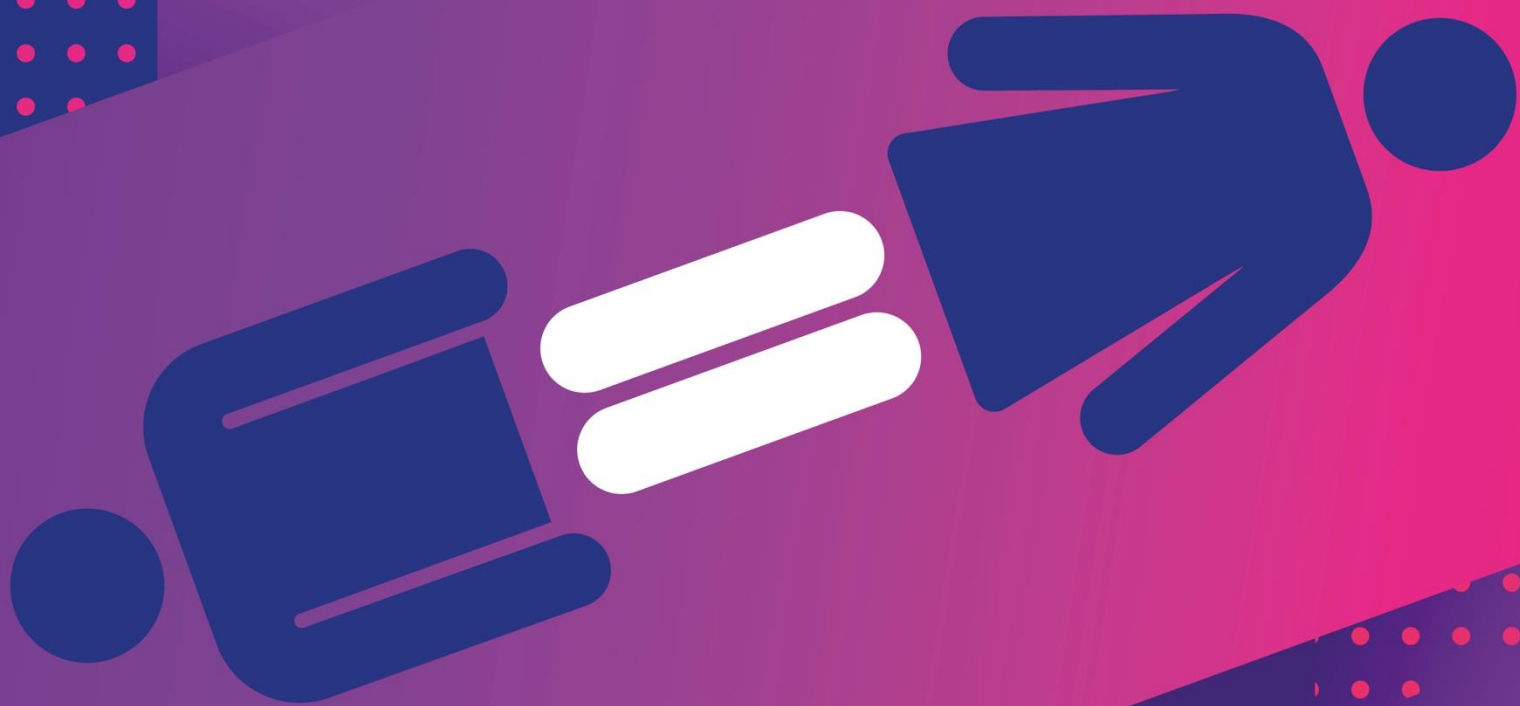
Dostaviti:
- naslovu
- arhivi

Preobraženska 4/I
10 000 Zagreb
Hrvatska

tel: ++385 (0)1 48 48 100
++385 (0)1 48 28 033

Fax: ++385 (0)1 48 44 600
e-mail: ravnopravnost@prs.hr
www.prs.hr

IZVJEŠĆE O RADU ZA 2020.

PRAVOBRANITELJICA
ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA

REPUBLIKA
HRVATSKA

**REPUBLIKA HRVATSKA
PRAVOBRANITELJICA
ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA**

Ev. broj: PRS 12-02/21-11

Ur. broj: 08-21-01

Zagreb, 31. ožujka 2021.

**HRVATSKI SABOR
Predsjednik, g. Gordan Jandroković
Trg sv. Marka 6
10 000 Zagreb**

Predmet: Izvješće o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2020. godinu

Poštovani predsjedniče Hrvatskog sabora, gospodine Jandrokoviću,

Sukladno obvezi iz čl. 22. st. 1. Zakona o ravnopravnosti spolova dostavljam Hrvatskom saboru *Izvješće o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2020. godinu* i zapis istog na CD-u zajedno sa njegovim *Sažetkom*.

Uz naprijed navedeno godišnje Izvješće o radu, sukladno obvezi iz čl. 35. st. 3. Zakona o fiskalnoj odgovornosti (NN, broj 111/18), dostavljam Vam i Izjavu o fiskalnoj odgovornosti za 2020. godinu (Prilozi: 1.a i 2.a).

S poštovanjem,

Privitak:
- navedeno

Dostaviti:
- naslovu
- arhivi

**PRAVOBRANITELJICA ZA
RAVNOPRAVNOST SPOLOVA**

Sadržaj

UVODNA RIJEČ PRAVOBRANITELJICE	1
I. POKAZATELJI O RADU PRAVOBRANITELJICE U 2020.	4
1 ZAŠTITA GRAĐANA/KI - ANALIZA PREDMETA	7
1.1. Oblici i osnove diskriminacije	8
1.2. Područje diskriminacije	9
1.3. Način rješavanja predmeta	10
2 PROMICANJE RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA - ANALIZA AKTIVNOSTI	13
3 ZAKLJUČNO RAZMATRANJE	18
II. EU PROJEKTI i drugi međunarodni projekti	20
1.1. EU-projekt "Jednaka prava – jednake plaće – jednake mirovine" (2018.-2021.)	21
1.2. EU-projekt „Parents@work: changing pErceptions! - Promjena različitih implikacija (mogućeg) roditeljstva za žene i muškarce“	24
1.3. Međunarodni projekt „Zagovaranje za zdravstvenu skrb žena temeljenu na dokazima u doba pandemije COVID-19“	25
1.4. Međunarodni projekt „Osnaživanje žena i podrška u vojnim snagama i mirovnim misijama Republike Hrvatske“	26
1.5. Međunarodni projekt „Radnica – Rodna jednakost u svijetu rada“	27
1.6. Međunarodni projekt "Prema sprječavanju i iskorjenjivanju nasilja i uznemiravanja na radnim mjestima u Hrvatskoj“	27
III. ANALIZA PO PODRUČJIMA	28
1 ZAPOŠLJAVANJE I RAD	29
1.1. Zaposlenost i radna aktivnost	29
1.2. Rodno uvjetovana segregacija tržišta rada	34
1.3. Jaz u plaćama i mirovinama	36
1.4. Nezaposlenost i zaposlenost – stanje i kretanja prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje	38
1.4.1. Nezaposlenost – stanje i kretanje	38
1.4.2. Zaposlenost – stanje i kretanje	39
1.4.3. Zaključno razmatranje i preporuke	40
1.5. Zaključci i preporuke	40
1.6. Diskriminacija pri zapošljavanju i radu s opisima slučajeva	42
1.7. RODILJNE I RODITELJSKE POTPORE	46
1.7.1. ANALIZA korištenja roditeljskih potpora po spolu	46
1.7.2. Zaključak i preporuke	51
1.7.3. Opisi slučajeva iz područja roditeljskih potpora	52

1.8. Spolno uznemiravanje s opisima slučajeva	55
1.9. Demografska politika i aktivnosti Pravobraniteljice	61
1.9.1. Zaključak i preporuke	69
2 RODNO UTEMELJENO NASILJE	70
2.1. Nasilje u obitelji	70
2.1.1. Prekršajna djela nasilja u obitelji	72
2.1.2. Kaznena djela nasilja u obitelji/među bliskim osobama	73
2.1.3. Femicid	74
2.1.4. Psihosocijalni tretman počinitelja nasilničkih djela	75
2.1.5. Trendovi	77
2.1.6. Postupanje policije i pravosuđa prema žrtvama nasilja u obitelji	79
2.1.7. Postupanje Pravobraniteljice u slučajevima femicida i nasilja u obitelji - opisi slučajeva	80
2.1.8. Zaključak i preporuke	87
2.1.9. Postupanje centara za socijalnu skrb prema žrtvama nasilja u obitelji	88
2.1.10. Provedba Nacionalne strategije zaštite od nasilja u obitelji	92
2.1.11. Provedba Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji	100
2.2. Partnersko nasilje	103
2.2.1. Postupanje policije u suzbijanju partnerskog nasilja, primjenom čl.31. ZRS-a	107
2.2.2. Zaključak i preporuke	107
2.3. Silovanje	108
2.3.1. Zaključak i preporuke	110
3 RODITELJSKA SKRB	112
3.1. Opisi slučajeva u području roditeljske skrbi	113
3.2. Zaključak i preporuke	116
4 SPOLNE I RODNE MANJINE	118
4.1. Pravna osnova i ocjena stanja	118
4.1.1. Provedba Zakona o životnom partnerstvu osoba istog spola	118
4.1.2. Fizički integritet i kaznena djela motivirana mržnjom	121
4.1.3. Zaključak i preporuke	124
4.2. Prava transrodnih osoba	125
4.2.1. Zaključak i preporuke	126
5 OBRAZOVANJE	128
5.1. Aktivnosti u izvještajnoj godini	128
5.2. Prevencija seksualnog nasilja u odgojno-obrazovnom sustavu	130
5.3. Spolna segregacija u obrazovanju	131
5.4. Ravnopravnost spolova u STEM području	132
5.5. Rodno-osjetljiv jezik	133
5.6. Zaključno razmatranje i preporuke	134

6 MEDIJI	135
6.1. Trendovi u medijskim sadržajima s opisima slučajeva po pritužbama	135
6.1.1. Izvještavanje o rodno utemeljenom nasilju	135
6.1.2. Seksizam i rodni stereotipi	138
6.1.3. Izvještavanje o ženama u politici	138
6.1.4. Seksizam u izjavama javnih osoba i u javnom prostoru	139
6.1.5. Ostali medijski trendovi	139
6.2. Medijska analiza kampanje za izbor zastupnika/ca u Hrvatski sabor	140
6.3. Provedba obveza HRT-a prema Ugovoru između HRT-a i Vlade RH za razdoblje od 1.1.2018. do 31.12.2022. (Ugovor)	149
6.3.1. Upozorenja i preporuke koje je Pravobraniteljica uputila HRT-u	150
6.4. Zaključak i preporuke	153
6.5. Ostale aktivnosti Pravobraniteljice vezano za područje medija	154
6.5.1. Nacrt Prijedloga Zakona o elektroničkim medijima (Nacrt prijedloga)	154
6.5.2. Sudjelovanje na javnim događanjima	155
6.6. Promicanje ravnopravnosti spolova kroz istupe u medijima	156
6.6.1. Javna priopćenja (33)	156
6.6.2. Radio i TV izjave i intervjui (92)	156
6.6.3. „Press-clipping“ (728)	156
6.6.4. Web stranica i društvene mreže	157
7 POLITIČKA PARTICIPACIJA	158
7.1. Izbori za zastupnike/ce u Hrvatski sabor 2020.	158
7.1.1. Aktivnosti uoči izbora	158
7.1.2. Analiza rezultata izbora	159
7.2. Prijevremeni izbori za članove/ice predstavničkih tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave	161
7.3. Poštivanje spolne kvote i provedba prekršajnih sankcija	162
7.4. Zaključak i preporuke	163
8 RIZICI VIŠESTRUKI DISKRIMINACIJE I POSEBNO OSJETLJIVE DRUŠTVENE SKUPINE	165
8.1. Žene u ruralnim područjima	165
8.1.1. Zaključna razmatranja i preporuke	169
8.2. Žene s invaliditetom	170
8.2.1. Zaključak i preporuke	173
8.3. Žene pripadnice nacionalnih manjina	174
8.3.1. Aktivnosti u izvještajnoj godini	174
8.3.2. Opis slučaja	176
8.3.3. Zaključno razmatranje i preporuke	177
8.4. Žrtve seksualnog nasilja u Domovinskom ratu	177

8.5. Prostitucija	179
8.5.1. Zaključak i preporuke	181
8.6. Žrtve trgovanja ljudima, posebice ženama i djecom	181
8.7. Žene ovisnice	185
9 REPRODUKTIVNO ZDRAVLJE	188
9.1. Zdravstvena skrb za trudnice, roditelje i babinjače	188
9.1.1. Primjena carskog reza na porodu	188
9.1.2. Pratičnja na porodu	189
9.1.3. Kontakt koža-na-kožu nakon poroda	190
9.1.4. Istraživanje o dostupnosti skrbi za reproduktivno zdravlje žena tijekom pandemije COVID-19	190
9.1.5. Ostale aktivnosti	191
9.2. Zdravstvena usluga prekida trudnoće	193
9.3. Opisi slučajeva - ostalo	195
9.4. Zaključno razmatranje i preporuke	196
10 ŽENE I SPORT	198
10.1. Aktivnosti u izvještajnoj godini	198
10.2. Istraživanje o ravnopravnosti spolova u rukometu	200
10.3. Zaključak i preporuke	204
11 RAVNOPRAVNOST SPOLOVA I TRAŽITELJI/ICE MEĐUNARODNE ZAŠTITE	206
11.1. Zaključak i preporuke	210
12 PROVEDBA REZOLUCIJE VIJEĆA SIGURNOSTI UN-A 1325 (2000) O ŽENAMA, MIRU I SIGURNOSTI I SRODNIH REZOLUCIJA	213
12.1. Zaključno razmatranje i preporuke	221
13 DISKRIMINACIJA NA PODRUČJU PRISTUPA I NABAVE ROBA, ODNOSNO PRUŽANJA USLUGA	223
13.1. Zaključci i preporuke	227
14 NACIONALNI MEHANIZMI ZA PROVEDBU ZRS-A	229
14.1. Povjerenstva za ravnopravnost spolova	229
14.2. Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske	231
15 ZAKONI I PROPISI - inicijative Pravobraniteljice	233
15.1. Kazneni zakon	233
15.2. Pravilnik o načinu izvršenja mjera opreza	233
15.3. Uredba o uvjetima za stjecanje policijskih zvanja, oznakama policijskih zvanja, funkcionalnim oznakama radnih mjesta, promaknuću i napredovanju kroz policijska zvanja	234

15.4. Nacrt prijedloga zakona o civilnim stradalnicima iz Domovinskog rata	234
15.5. Nacionalni plan za ravnopravnost spolova	235
15.6. Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o radu odjela za podršku žrtvama i svjedocima	236
15.7. Pravilnici o mjerilima za određivanje iznosa i namjeni naknade ostvarene za sklapanje životnog partnerstva i braka izvan službenih prostorija	236
15.8. Protokol o postupanju u slučaju zločina iz mržnje	236
15.9. Ostali zakoni i propisi	237
IV. FINACIJSKO POSLOVANJE	238
V. ZAKLJUČNO RAZMATRANJE PRAVOBRANITELJICE	240

UVODNA RIJEČ PRAVOBRANITELJICE

Cjelovito Izvješće o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2020. godinu sadrži pregled aktivnosti institucije, opise slučajeva i trendova u područjima nadležnosti propisanih organskim Zakonom o ravnopravnosti spolova, kao i preporuke raznim društvenim dionicima zaduženima za provedbu mjera politika, strategija, zakona i propisa u cilju postizanja pune ravnopravnosti žena i muškaraca u svim područjima života.

Izvještajnu godinu 2020. obilježili su izazovi vezani uz provedbu aktivnosti i rada u okolnostima pandemije bolesti COVID-19 i dva snažna potresa. Neočekivane okolnosti u kojima smo se svi iznenada našli i morali snaći, nametnule su neke nove načine rada korištenjem novih tehnologija, ali i onemogućile planirane aktivnosti u onom obimu i na način kako su bile zamišljene. Ipak, smatramo da je institucija Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova uspjela održati razinu kvalitete rada i u novim okolnostima rada od kuće, tijekom dva razdoblja u kojima su bile uvedene strože epidemiološke mjere.

U 2020. godini, vezano za krizu uzrokovanu pandemijom corona virusa, upozoravali smo da ista ne smije postati izlika za ignoriranje ili marginaliziranje društvenih problema te da moramo biti svjesni da bi upravo ovakvo krizno razdoblje moglo biti plodno tlo za njihovo produbljivanje ili širenje.

Jedan od tih društvenih problema je rodno utemeljeno nasilje. Isticali smo da ljudi koji inače nisu nasilni neće to odjednom postati zato što su u izolaciji, ali da ondje gdje je do sada nasilje bilo prisutno u ostalim oblicima (kao emocionalno, verbalno, ekonomsko, psihičko i sl.) moguće je da u ovim okolnostima preraste i u fizičko nasilje ili da, u situacijama gdje je postojao neki oblik fizičkog nasilja, njegovi oblici eskaliraju. U uvjetima u kojima su obitelji bile prinuđene da cijelo vrijeme borave u istom prostoru bez mogućnosti izlaska, odnosno pod posebnim mjerama ograničenja izlazaka, mnoge žrtve nasilja u obitelji trpjele su dvostruki strah - strah od partnerovog nasilja i strah od zaraze. U takvim uvjetima moglo se očekivati da mnoge žrtve rodno utemeljenog nasilja nisu ni prijavljivale nasilje iz straha od zaraze ili čak iz straha da će ih društvo osuđivati više nego inače. Upravo zbog toga se i na međunarodnoj i na nacionalnoj razini često govorilo o opasnosti povećanja nasilja prema ženama.

U uvjetima pandemije bolesti COVID-19, zaprimali smo povećani broj upita i pritužbi vezanih uz radnopravne odnose, osobito roditelja čiji gubitak posla ili neizvjesnost vezana uz budućnost radnog mjesta nerijetko ugrožava obiteljsku egzistenciju te dovodi do povećanog rizika od siromaštva i

socijalne isključenosti. Stoga smo upozoravali na to da je od presudnog značaja senzibiliziranost poslodavaca i razumijevanje obiteljskih potreba njihovih radnika/ca te osmišljavanje obiteljski orijentirane poslovne politike u okolnostima epidemije.

Naime, pandemija bolesti COVID-19 imala je i gospodarske posljedice pa samim time utjecala i na položaj žena na tržištu rada. Evidencija Hrvatskog zavoda za zapošljavanje ukazuje na to da početak krize izazvane epidemijom korespondira sa znatnim povećanjem broja prekida radnog odnosa, te da su žene pritom pogođenije. Žene su i na prvoj crti u sprečavanju širenja virusa kojem su izložene radom u zdravstvu, socijalnoj skrbi i njezi starijih i nemoćnih osoba. Također su nadzastupljene u uslužnim djelatnostima, poput maloprodaje ili turizma, koje su među najteže pogođenim djelatnostima zbog restriktivnih mjera zbog pandemije bolesti COVID-19. Mjere lockdown-a dovele su i do povećanja neplaćenog rada uglavnom žena, uključujući školovanje od kuće i skrb o članovima obitelji koji su stariji, bolesni ili s invaliditetom.

Svjedočili smo i velikom pritisku na zdravstveni sustav kada je, zbog velikog broja oboljelih od korona virusa, došlo do prenamjene bolničkih kapaciteta i uvođenja strogih mjera, a što se u velikoj mjeri odrazilo i na reproduktivna prava roditelja i trudnica. Stoga je Pravobraniteljica, u suradnji s udrugom RODA-Roditelji u akciji, provela i objavila „Istraživačko izvješće o dostupnosti skrbi za reproduktivno zdravlje žena u vrijeme pandemije bolesti COVID-19“ koje je dostupno javnosti na službenim web stranicama. Temeljem pritužbi koje smo zapimali, djelovali smo proaktivno prema resornom ministarstvu i nadležnim tijelima. Prema našoj preporuci vezanoj uz neusklađenost u postupanju po pitanju primjene carskog reza u rodilištima za vrijeme pandemije bolesti COVID-19, Ministarstvo zdravstva žurno je reagiralo te su izdane Smjernice za zbrinjavanje trudnica za vrijeme trajanje pandemije bolesti COVID-19.

Pored postupanja po pritužbama građana i građanki, provedbe neovisnih istraživanja i analiza, sudjelovanja u javnim raspravama o izmjenama i dopunama zakona, izjavama za javnost te reagiranjima na pojave seksizma u izjavama javnih osoba ili medijskim sadržajima, priveli smo kraju i četvrti veliki EU-projekt „Jednaka prava - jednake plaće - jednake mirovine“, vrijednosti 468.510,20 EUR-a, kojeg smo bili nositelji. Sva saznanja prikupljena tijekom provedenih aktivnosti i istraživanja, poput *Smjernica za izradu nacionalnog zakonodavnog okvira za jednake plaće i mirovine*, distribuirat će se tijekom 2021. tijelima državne uprave i drugim društvenim dionicima s kojima ćemo i dalje surađivati u svim pitanjima vezanim uz ovu problematiku.

Kao partnerska institucija - nastavili smo suradnju u drugim projektima: (1) EU-projekt „*Parents@Work: Mijenjajmo stav*“, nositelji su austrijske institucije; (2) međunarodni projekt „*Oснаživanje žena i podrška u vojnim snagama i mirovnim misijama Republike Hrvatske*“ koji je financiran sredstvima Vlade Sjedinjenih Američkih Država (State Department) uz podršku Veleposlanstva SAD-a u Republici Hrvatskoj i potporu Ministarstva obrane Republike Hrvatske.

Slijedom dosadašnje uspješne, kontinuirane i višegodišnje suradnje Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova s Centrom za izobrazbu Ministarstva pravosuđa i uprave, Uprave za zatvorski sustav i probaciju, nastavili smo održavati predavanja polaznicima/ama temeljnog tečaja za vježbenike/ice i službenike/ice pravosudne policije odjela osiguranja u kaznionicama i zatvorima, a u suradnji s udrugom koja se bavi promicanjem i zaštitom prava trans, inter i rodno varijantnih osoba – TransAid, održali smo predavanja zatvorskim službenicama i službenicima na temu: „*Izobrazba*

službenika – prava i specifičnosti rada s trans-spolnim, transrodnim i rodno nenormativnim osobama”. Također, nastavljena je na Policijskoj akademiji dugogodišnja praksa predavanja polaznicima/ama specijalističkog policijskog tečaja za maloljetničku delinkvenciju i kriminalitet na štetu mladeži i obitelji.

Protekla godina bila je izazov svima nama u smislu prilagodbe novonastaloj situaciji i ograničenjima. Ipak, nastavili smo s radom u novim okolnostima koje su proizašle iz neophodnih epidemioloških mjera kao i štete nastale u našem uredu zbog dva potresa te se priključili novom načinu rada od kuće i aktivnom sudjelovanju u javnim događanjima preko Internet platformi. Statistički gledano nije došlo do značajnijeg pada u pritužbama građana i građanki i našeg postupanja, kao i drugih aktivnosti naše institucije u usporedbi s prethodnim izvještajnim razdobljima. Međutim, pojedine aktivnosti su ipak bile ograničene u svojoj provedbi zbog nemogućnosti putovanja kao što je to posjeta županijama i gradovima RH, sastanci sa županijskim povjerenstvima za ravnopravnost spolova te ostalim tijelima koja se bave problematikom iz područja monitoringa Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova kao što su lokalni centri za socijalnu skrb, policijske uprave ili županijska središta. Isto tako, smanjen je broj sudjelovanja i susreta na nacionalnim i međunarodnim događanjima što je, vjerujemo, slučaj i s drugim institucijama i odraz je objektivnih okolnosti.

Nadamo se i vjerujemo da će poduzete mjere na nacionalnoj razini rezultirati vraćanjem u normalno funkcioniranje svih tijela pa tako i institucije Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova kako bismo prijašnjim intenzitetom i posvećenošću mogli nastaviti s normalnim radom po svim pitanjima vezanima uz ustavno načelo ravnopravnosti žena i muškaraca.

Višnja Ljubičić, dipl.iur.

pravobraniteljica za ravnopravnost spolova

I. POKAZATELJI O RADU PRAVOBRANITELJICE U 2020.

Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova (Pravobraniteljica) obavlja poslove neovisnog tijela nadležnog za suzbijanje diskriminacije u području ravnopravnosti spolova. Pravobraniteljica prati provedbu Zakona o ravnopravnosti spolova (ZRS) i drugih propisa koji se tiču ravnopravnosti spolova te neposredno štiti i promiče prava građana/ki u ovom području.¹ ZRS utvrđuje opće osnove za zaštitu i promicanje ravnopravnosti spolova kao jedne od temeljnih vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske te definira i uređuje način zaštite od diskriminacije na temelju spola i drugih osnova u nadležnosti Pravobraniteljice. Ostvarivanje ravnopravnosti spolova, odnosno težnje da žene i muškarci imaju jednake mogućnosti, da su prisutni/e u svim područjima života i pri tome imaju jednak status, jednake mogućnosti za ostvarivanje svih prava, kao i koristi od ostvarenih rezultata vizija je rada Pravobraniteljice.²

Promicanje ravnopravnosti spolova, jačanje zaštite muškaraca i žena od diskriminacije po osnovama spola, bračnog i obiteljskog statusa, uključujući majčinstvo, spolnu orijentaciju, rodni identitet i izražavanje, opći je cilj u programu njezinog djelovanja. Isto tako, Pravobraniteljica prati primjenu zabrane diskriminacije u odnosu na mogućnosti dobivanja i nabave roba, kao i zabrane diskriminacije u pružanju i pristupu uslugama. Kako diskriminacija žena uključuje nepovoljnije postupanje na osnovi trudnoće i materinstva, Pravobraniteljica i s tim u vezi promiče jačanje zaštite žena u svim područjima života, a osobito na tržištu rada.

Specifičnost ovog izvještajnog razdoblja je sudjelovanje Pravobraniteljice kao nositeljice i/ili partnerske organizacije u **6 projekata** financiranih sredstvima Europske unije i/ili iz drugih međunarodnih izvora financiranja.

Pravobraniteljica je razmatrala slučajeve kršenja načela ravnopravnosti spolova i slučajeve diskriminacije počinjene prema muškarcima i ženama od strane tijela državne uprave, tijela jedinica lokalne, područne (regionalne) samouprave, drugih tijela s javnim ovlastima, počinjene od strane osoba zaposlenih u tim tijelima, kao i od strane drugih pravnih i fizičkih osoba. Pritužbe s tim u vezi primala je u pisanom obliku redovnom poštom i elektroničkim putem³ ili su ih stranke davale usmeno na zapisnik. Podnosili su ih građani/ke ili su se u njihovo ime obraćale druge fizičke i pravne osobe (pojedinci/ke, organizacije civilnog društva, državna tijela, tijela jedinica lokalne i područne /regionalne/ samouprave, druga javna tijela/institucije, odbori/povjerenstva za ravnopravnost spolova). Temeljem *Sporazuma o međuinstitucionalnoj suradnji pravobraniteljskih institucija*⁴, pritužbe Pravobraniteljici na postupanje je prosljeđivala *Pučka pravobraniteljica* i ostali pravobraniteljski uredi. U pojedinim slučajevima Pravobraniteljici je na nadležno postupanje pritužbe prosljeđivao i *Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske* (sukladno čl.18.st.2.toč.10. ZRS). Isto tako, u odsustvu inicijative drugih, kada je procijenila potrebnim, postupak za zaštitu građana/ki Pravobraniteljica je pokretala samoinicijativno.

---

¹ Glava IX., toč. 2. Zakona o ravnopravnosti spolova (Narodne novine br. 82/08 i 69/17) i čl.13. Zakona o suzbijanju diskriminacije (Narodne novine br. 85/08 i 112/12).

² Strateški plan Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, za razdoblje 2020.-2022., www.prs.hr.

³ Putem e-mail adrese ravnopravnost@prs.hr i web-obrasca dostupnog na službenoj web stranici www.prs.hr.

⁴ Sporazum je potpisan (2013.) radi unapređenja međusobne suradnje vezano za slučajeve koji potpadaju pod nadležnosti Pučkog pravobranitelja i posebnih pravobraniteljica temeljem Zakona o suzbijanju diskriminacije.

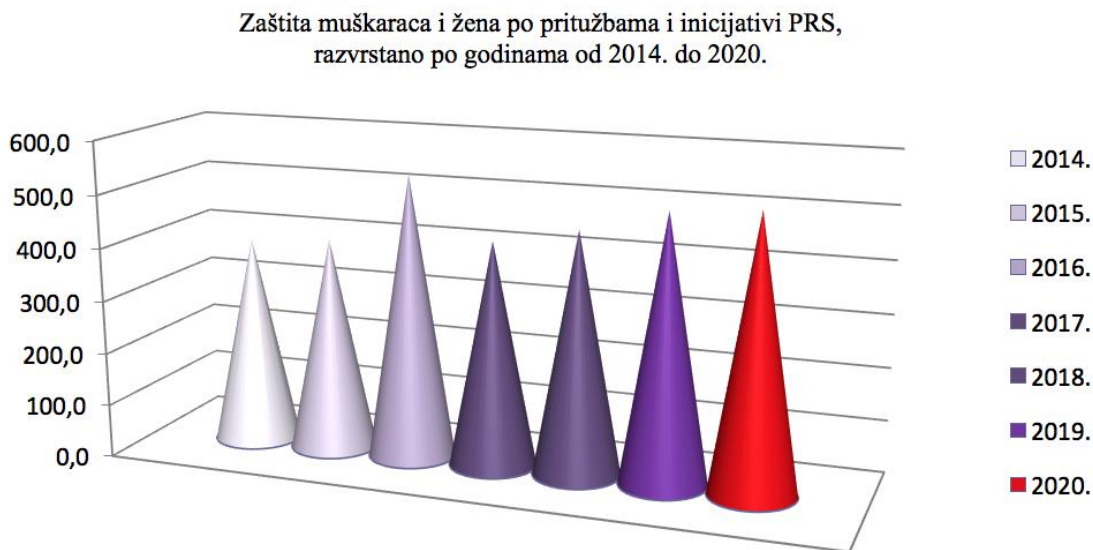
Za stranke koje se obraćaju putem telefona radi traženja informacije i/ili stručnog savjeta od Pravobraniteljice, ne otvaraju se spisi predmeta pa se stoga ti podaci ne uključuju u statistički pregled, a ima ih oko 25 tjedno.

Tijekom 2020., radilo se na ukupno **1.993** predmeta⁵:

- 1.938 otvorenih u 2020.,
- 55 predmeta prenesenih iz ranijih godina.

Navedenih **1.993** predmeta odnosi se na:

- **570** predmeta zaprimljenih po pritužbama radi zaštite od diskriminacije, od kojih je **515 novih predmeta iz 2020.** (povećanje od 2,4 % u odnosu na 2019.)⁶, a 55 iz ranijih razdoblja.

- **1.423 predmeta iz 2020.**(povećanje od 24,6 % u odnosu na 2019.)⁷ koja su otvorena većinom na inicijativu Pravobraniteljice radi praćenja primjene *Zakona o ravnopravnosti spolova*, zatim temeljem dopisa drugih institucija, organizacija ili pravnih osoba, od kojih su svi novo-otvoreni u 2020.

⁵ Više za 15,9% u odnosu na 1.719 predmeta u 2019.

⁶ Pritužbi građana/ki, zajedno s predmetima otvorenima na inicijativu Pravobraniteljice vezano za kršenje načela ravnopravnosti spolova ili diskriminacije u odnosu na pojedinca/ku bilo je u 2019. – 503, 2018. – 458, u 2017. - 426, 2016. - 537, u 2015. - 404, u 2014. - 394, u 2013. - 375, u 2012. - 368, u 2011. - 308. Na godišnjoj razini zadržao se **trend povećanja broja predmeta** (vidjeti grafikon „Zaštita muškaraca i žena po pritužbama i inicijativi Pravobraniteljice“, razvrstano po godinama od 2014.-2020.).

⁷ Godine 2019. bilo je 1.142 predmeta.

1

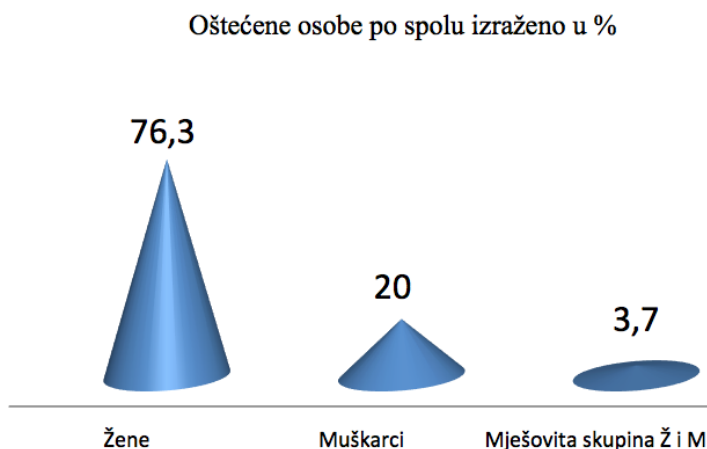
ZAŠTITA GRAĐANA/KI - ANALIZA PREDMETA

Novih **515 slučajeva** pružanja zaštite građanima/kama od diskriminacije u 2020., razvrstano **po spolu** oštećenih osoba:

- **žene**: pojedinačno 347 (67,4%), skupina 46 (8,9%), ukupno **393 (76,3%)**,
- **muškarci**: pojedinačno 95 (18,4%), skupina 8 (1,6%), ukupno **103 (20,0%)**,
- mješovita skupina žena i muškaraca zajedno: **19 (3,7%)**.

Ukupno gledano, razvrstano po spolu oštećenih osoba, Pravobraniteljica je razmatrala slučajeve koji su se većinom odnosili na žene – 76,3%⁸.

U navedena **515** nova slučaja postupalo se **po zahtjevu ili inicijativi**:

- oštećene stranke u 329 slučaja (63,9%): **žene** u 242 slučaja (**47,0%**), **muškarci** u 86 slučaj (**16,7%**), **mješovite skupine** žena i muškaraca zajedno u 1 slučaju (**0,2%**);
- **drugih** u ime oštećene stranke u 158 slučaja (**30,7%**)⁹: državna tijela i druge institucije u 84 slučaja, pojedinac/ka u 43 slučaju, civilno društvo u 27 slučaja, neformalne grupe građana/ki u 4 slučaja;
- **Pravobraniteljica** je dala inicijativu za zaštitu građana/ki u 28 slučajeva (**5,4%**)¹⁰

---

⁸ Slučajevi razvrstani po spolu oštećenih u **2020.**, u odnosu na prethodne godine:

- **Žena 76,3%** u odnosu na: 73,4%-2019., 71,4% - 2018., 66,7% -2017., 75,8% - 2016., 67,6% -2015. i 72,6% -2014.
- **Muškaraca 20,0%** u odnosu na: 24,5%-2019., 27,7%-2018., 29,6-2017., 20,8% -2016., 27% -2015. i 22,5% -2014.
- **Mješovita skupina 3,7%** u odnosu na: 2,1%-2019., 0,9% -2018., 3,7-2017., 3,4%-2016., 5,4% -2015. i 4,9% -2014.

⁹ Temeljem odredbe čl.22.st.3. ZRS, u tim slučajevima Pravobraniteljica je tražila pismenu suglasnost oštećene strane za razmatranje njezinog slučaja.

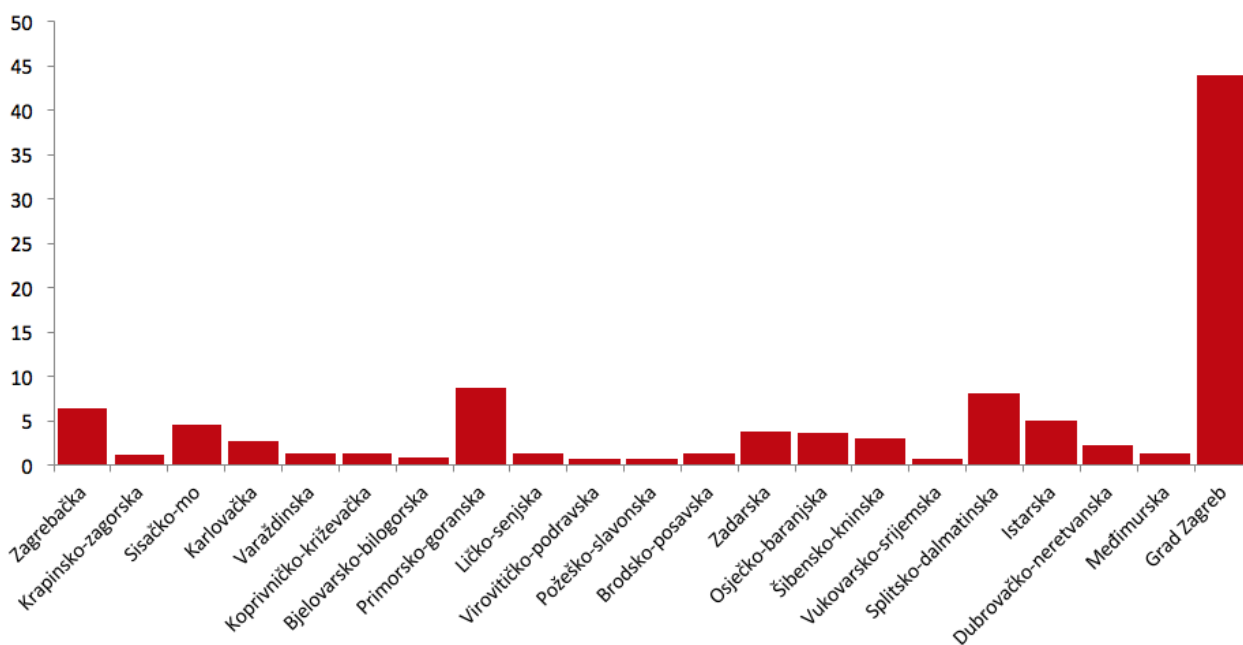
¹⁰ Godine 2019. Pravobraniteljica je dala inicijativu za postupanje u 24 slučaja, 2018. u 28 slučaja, 2017. u 23 slučaja, 2016. u 39 slučaja, 2015. u 31 slučaj. Inicijativa se temelji na procjeni jesu li sukladno zakonskim ovlastima reagirale druge osobe (poput nadležnih državnih tijela, tijela jedinica JLP(R)S, institucija, pojedinaca/ka).

Oštećene stranke po stručnoj spremi: NK – 0,5%, PK – 4,7%, KV – 10,9%, SSS – 43,1%, VKV – 2,2%, VŠS - 3,7%, VSS – 29,5%, magisterij – 3,0%, doktorat – 2,4%.

Oštećene stranke po starosnoj dobi: 18-24 godine – 4,9%; 25-34 godine – 24,9%; 35-44 godine – 23,1%; 45-54 godine – 12,2%; 55-64 godine – 3,7%; 65 i više godina – 2,9%, nepoznato – 28,3%.

Kao i ranijih godina, Pravobraniteljici su se prituživale osobe s područja cijele Republike Hrvatske, najviše iz Grada Zagreba (43,9%), a zatim s područja Primorsko-goranske (8,5%), Splitsko-dalmatinske (8,0%), Zagrebačke (6,2%), Istarske (4,9%), Sisačko-moslavačke (4,5%) te drugih županija kako je prikazano grafički.¹¹

1.1. OBLICI I OSNOVE DISKRIMINACIJE

U 515 analiziranih slučajeva:

- po oblicima diskriminacije¹² bilo je:

- 495 slučaja izravne diskriminacije (96,1%),
- 0 slučajeva neizravne diskriminacije (0,0%),
- 20 slučajeva – bez osnove za postupanje (3,9%);

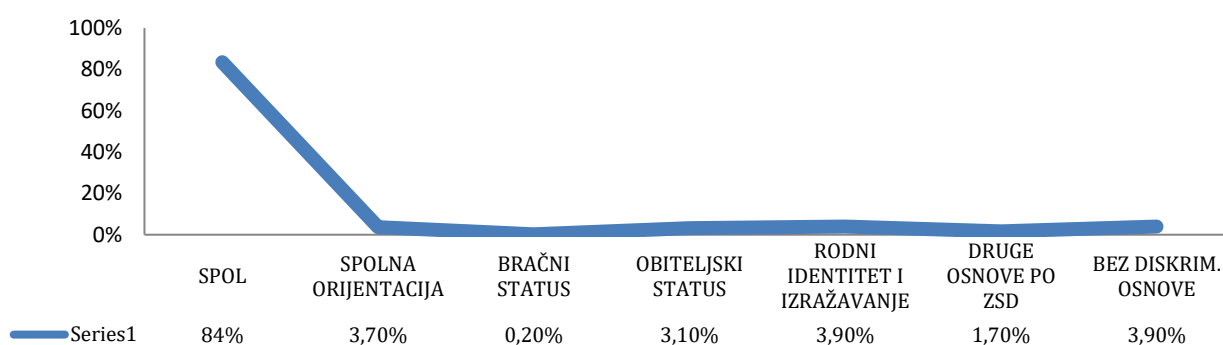
¹¹ U ukupnom broju pritužbi zadržan je trend razmjernog povećanja broja pritužbi s područja svih županija u RH koji iznosi 56,1% u odnosu na udio s područja Grada Zagreba koji iznosi 43,9%. Udjeli sa područja Grada Zagreb prethodnih godina bili su: 2019. – 45,5%, 2018. – 50,9%, 2017.- 41,4%, 2016.- 48,2%, 2015.- 41,8%, 2014. - 47,2%.

¹² Slučajevi su analizirani po oblicima diskriminacije u smislu odredbi čl.7. ZRS.

- po osnovi diskriminacije¹³ bilo je:

- spol - 430 slučaja (83,5%),
- spolna orijentacija - 19 slučaja (3,7%),
- rodni identitet i izražavanje - 20 slučaja (3,9%),
- obiteljski status - 16 slučaja (3,1%),
- bračni status - 1 slučaja (0,2%),
- druge osnove po ZSD - 9 slučaja (1,7%),
- bez osnove za postupanje - 20 slučaja (3,9%).

Grafički prikaz zaštite građana/ki od diskriminacije razvrstano po osnovama za postupanje

1.2. PODRUČJE DISKRIMINACIJE

Analiza **515** slučaja prema području diskriminacije u smislu odredbi čl.19.st.2.t.1.-4. ZRS¹⁴:

- 131 slučaj (25,4%) – rad i radni uvjeti; mogućnost obavljanja samostalne ili nesamostalne djelatnosti, uključujući kriterije za odabir i uvjete pri zapošljavanju te napredovanju; pristup svim vrstama profesionalnog usmjeravanja, stručnog osposobljavanja i usavršavanja te prekvalifikacije;
- 118 slučaja (22,9%) – socijalna sigurnost, uključujući i područje socijalne skrbi, mirovinskog i zdravstvenog osiguranja te osiguranja za slučaj nezaposlenosti;
- 70 slučaja (13,6%) – uprava;
- 66 slučaja (12,8%) – javno informiranje i mediji;
- 48 slučaja (9,3%) – zdravstvena zaštita;
- 22 slučaja (4,3%) – pravosuđe;

¹³ Slučajevi su analizirani po osnovi diskriminacije u smislu odredbi čl.6. ZRS i čl.1 ZSD.

¹⁴ Pravobraniteljica u okviru svoga rada: (1.) Zaprima prijave svih fizičkih i pravnih osoba vezane uz diskriminaciju u području ravnopravnosti spolova; (2.) Pruža pomoć fizičkim i pravnim osobama koje su podnijele pritužbu zbog spolne diskriminacije pri pokretanju sudskog postupka; (3.) Poduzima radnje ispitivanja pojedinačnih prijava do pokretanja sudskog spora; (4) Uz pristanak stranaka provodi postupak mirenja uz mogućnost sklapanja izvan sudske nagodbe.

- 15 slučajeva (2,9%) – obrazovanje, znanost i šport;
- 13 slučajeva (2,5%) – pristup dobrima i uslugama te pružanje istih;
- 12 slučajeva (2,3%) – članstvo i djelovanje u sindikatima, organizacijama civilnoga društva, političkim strankama ili bilo kojim drugim organizacijama;
- 6 slučajeva (1,2%) – kulturno i umjetničko stvaralaštvo;
- 5 slučajeva (1,0%) – stanovanje;
- 9 slučajeva (1,7%) – diskriminacija općenito.

Od 515 analiziranih slučajeva, 125 (24,3%) se odnosilo na pružanje zaštite građanima/kama koji/e su bili/e izloženi/e fizičkom, psihičkom i drugim oblicima nasilja u obitelji i/ili partnerskim vezama, kao i nasilju u javnom prostoru, od kojih su u 82,4% slučajeva zaštitu tražile žene, u 17,6% slučajeva muškarci.¹⁵

1.3. NAČIN RJEŠAVANJA PREDMETA

Postupajući u 515 predmeta otvorenih (2020.) temeljem pritužbi građana/ki ili na inicijativu Pravobraniteljice, traženo je očitovanje od nadležnih tijela i drugih dionika koji su obvezni dostaviti Pravobraniteljci sve tražene podatke.¹⁶ Tijekom 2020., odgovori su zaprimani uglavnom unutar zadanih rokova i u cijelosti i stoga možemo ocijeniti kako je suradnja Pravobraniteljice s nadležnim tijelima na državnoj, regionalnoj i lokalnoj razini, ali i s drugim dionicima, dobra. Do kraja izvještajne godine riješeno je 415 (80,6%) predmeta u kojima je diskriminacija utvrđena u 126 slučajeva (30,4%)¹⁷.

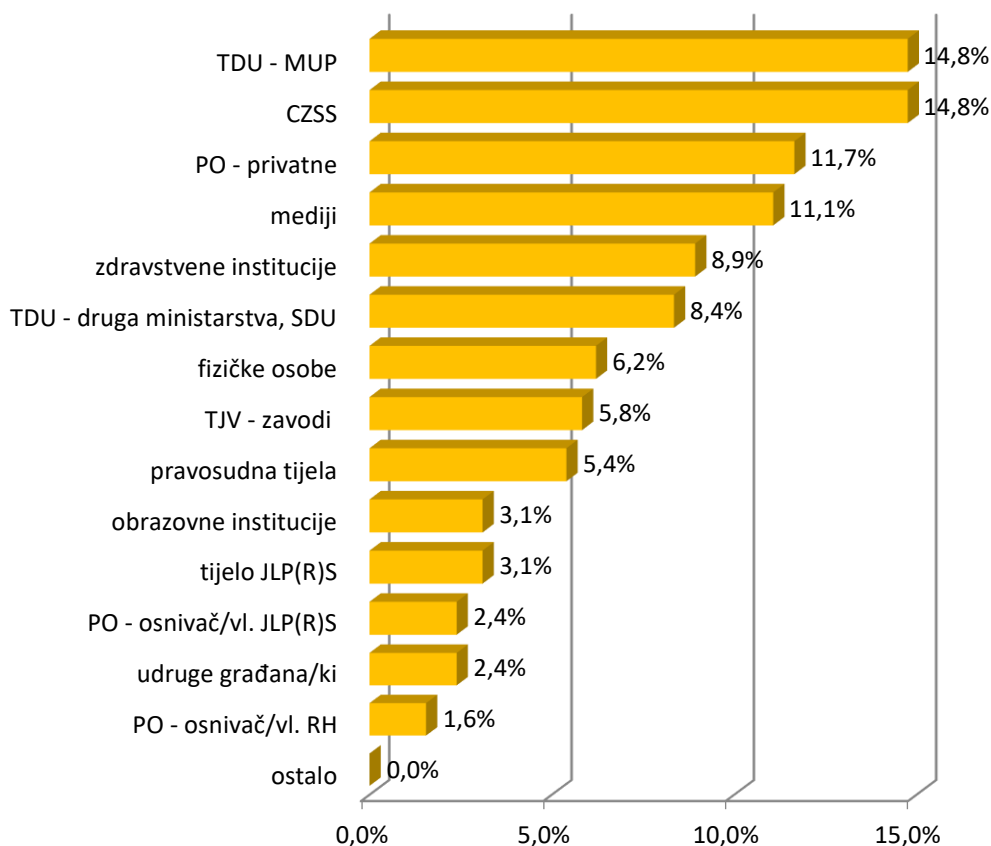
---

¹⁵ Nasilje nad ženama smatra se oblikom spolne diskriminacije s najtežim posljedicama za fizičko dostojanstvo i integritet žena, a postupanje Pravobraniteljice s tim u vezi temelji se na odredbi čl.4. ZRS-a temeljem koje se ne smiju ograničavati ili umanjiti sadržaji jamstava o ravnopravnosti spolova koji izvire iz općih pravila međunarodnog prava, pravne stečevine Europske zajednice, Konvencije Ujedinjenih naroda o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena, kao i ugovorima UN-a o građanskim i političkim pravima te Europske Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

¹⁶ U ovom cjelovitom Izvješću nalazi se izbor od 83 opisa slučajeva.

¹⁷ 2019. - 124 slučajeva (27,7%); 2018. - 131 slučaj (34,1%), 2017. - 98 slučajeva (27,1%), 2016. - 209 slučajeva (43,6%), 2015. - 130 slučajeva (39,3%); 2014. - 120 slučajeva (38,5%); 2013.- 76 slučajeva (23,9%); 2012. - 82 slučajeva (27,6%); 2011. - 76 slučajeva (34,7%).

Prikaz pritužbi građana/ki razvrstano na koga su se pritužbe odnosile

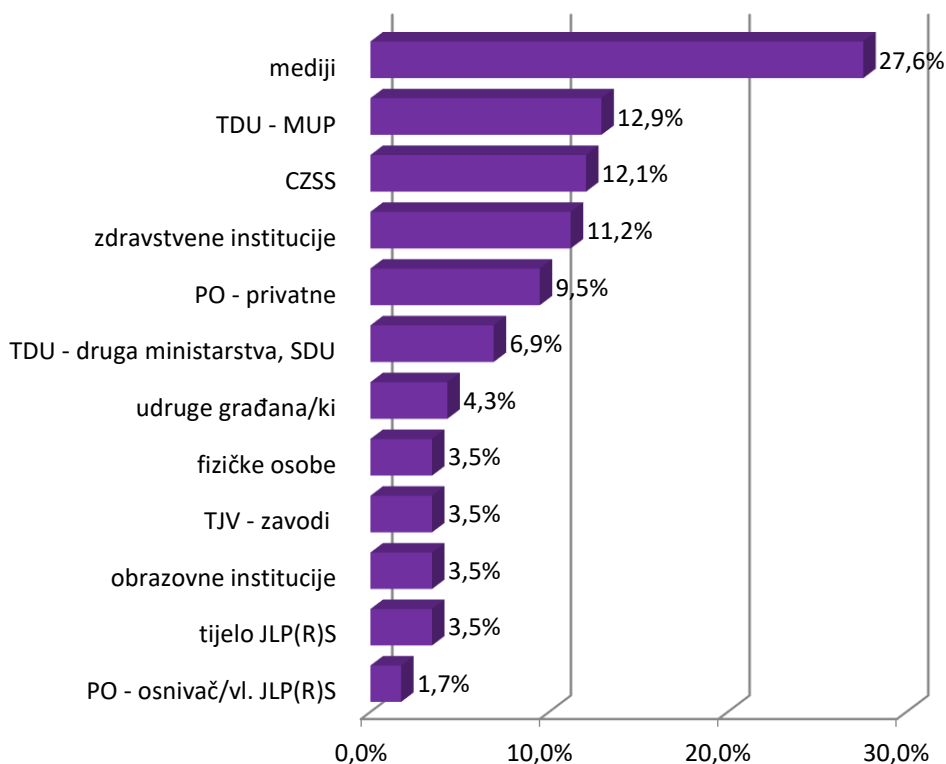
Nakon postupanja po pritužbama građana/ki Pravobraniteljica je uputila državnim tijelima, tijelima jedinica lokalne samouprave, drugim tijelima s javnim ovlastima, medijima te drugim pravnim i fizičkim osobama **ukupno**:

- 160 upozorenja, 166 preporuka, 19 prijedloga, nadležnom državnom odvjetništvu prijavila je sumnju na počinjenje kaznenog djela u **3** slučaja¹⁸, razmatrala je inicijativu za izmjenu zakonskih propisa u **3** slučaja¹⁹, dok je postupak u 100 slučaja iz 2020. (19,4%) još uvijek u tijeku.

¹⁸ Kada u obavljanju poslova Pravobraniteljica sazna za **povredu odredbi ZRS s obilježjima kaznenog djela**, podnosi prijavu nadležnom državnom odvjetništvu (čl.23.st.4. ZRS), kojih je bilo **3**: **1** iz područja rada: PRS-01-01/20-05, **1** iz područja zdravstvene zaštite: PRS-01-01/20-13 i **1** iz područja kulturnog i umjetničkog stvaralaštva: PRS-03-05/20-08.

¹⁹ **2** iz područja nasilja u obitelji (femicida): PRS-03-02/20-37 i PRS-03-02/20-72 i **1** iz područja zapošljavanja i rada: PRS-01-06/20-46.

Prikaz pritužbi građana/ki razvrstano po tome kome su izrečena upozorenja, preporuke i/ili prijedlozi

U obavljanju poslova iz svojega djelovanja, Pravobraniteljica je ovlaštena *upozoravati, predlagati i davati preporuke*, a tijela javne vlasti i tijela s javnim ovlastima te druge pravne i fizičke osobe u takvim slučajevima dužne su dostaviti povratni odgovor jesu li poduzeli potrebne mjere i radnje i to u roku od 30 dana od dana primitka upozorenja, prijedloga i preporuke (čl.23.ZRS). Analizom povratnih očitovanja²⁰ utvrđeno je da se **upozorenja, preporuke i prijedlozi Pravobraniteljice uvažavaju u:**

- 91,2 % slučajeva u potpunosti,
- 4,4 % slučajeva djelomično (uz obrazloženje zašto se ne može uvažiti u potpunosti),
- 4,4 % slučajeva ne uvažavaju te je zbog neudovoljavanja zahtjevu Pravobraniteljica zatražila provođenje nadležnog postupanja od tijela koje obavlja nadzor nad njihovim radom.

- Strankama je pružila obavijest o pravima i obvezama u 468 slučaja (90,9%), istovremeno 40 pritužbi je djelomično ili u cjelosti prosljedila drugom državnom tijelu na nadležno postupanje.²¹

²⁰ Prema čl.23. ZRS.

²¹ Temeljem odredbi čl.2. Sporazuma o međuinstitucionalnoj suradnji, tijekom razmatranja pojedinog slučaja dostavljala je pritužbe drugim pravobraniteljima/cama radi eventualnog paralelnog postupanja u predmetima višestrukih nadležnosti.

2

PROMICANJE RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA - ANALIZA AKTIVNOSTI

Osim što prati provedbu ZRS i svih drugih propisa koji se tiču ravnopravnosti spolova, Pravobraniteljica promiče ravnopravnost spolova u svrhu podizanja svijesti šire javnosti o ravnopravnosti muškaraca i žena kao jednoj od temeljnih vrijednosti i uvjeta za brži ekonomski razvoj i socijalni prosperitet društva čemu je, ukupno gledano, bio posvećen velik dio rada Pravobraniteljice tijekom godine, na način:

Od **1.423** slučaja²², koji se nisu odnosili na pritužbe građana/ki, Pravobraniteljica je dala u pisanom obliku: **202 upozorenja**²³ - političkim strankama, medijima, drugim tijelima državne i/ili lokalne uprave/samouprave, **230 preporuka**²⁴ - tijelima za osiguranje provedbe ZRS-a na nacionalnoj i lokalnoj razini, političkim strankama, pravnim osobama s javnim ovlastima i organizacijama civilnoga društva i **664 prijedloga**²⁵ - tijelima za osiguranje provedbe ZRS-a na nacionalnoj i lokalnoj razini, pravosudnim tijelima, sindikalnim organizacijama, pravnim osobama s javnim ovlastima i organizacijama civilnog društva.

Na aplikaciji **e-Savjetovanje** pratila je 9 objava u postupku donošenja zakona, drugih propisa i akata, u saborskoj proceduri pratila je donošenje 12 nacрта drugih prijedloga zakona, propisa i/ili izvješća, a primjedbe, prijedloge i komentare dala je predlagateljima propisa i/ili zakonodavcu na **14** propisa i pri tome osobito vrednovala doprinose li jednakim mogućnostima za žene i muškarce.

---

²² Analiza se odnosi na predmete otvorene na inicijativu Pravobraniteljice radi praćenja primjene ZRS, odnosno temeljem dopisa drugih institucija, organizacija ili pravnih osoba, **1423** novih u 2020.

²³ **162 upozorenja** političkim strankama, **33 upozorenja** javnim priopćenjem putem medija, **7 upozorenja** tijelima za osiguranje provedbe ZRS-a na nacionalnoj i lokalnoj razini i drugim pravnim osobama.

²⁴ **162 preporuke** političkim strankama, **68 preporuka** medijima, tijelima za osiguranje provedbe ZRS-a na nacionalnoj i lokalnoj razini i drugim pravnim osobama.

²⁵ **284 prijedloga** se odnosila na EU-projekt **JUST/2016/RGEN/AG/VAWA/9940** „Izgradnja efikasnijeg sustava zaštite - promjena sustava za borbu protiv nasilja prema ženama“. Lokalnom diseminacijom pravosudnim tijelima na području Grada Zagreba i svih županija dostavljeno je **968 publikacija** i time se doprinjelo vidljivosti projektnih rezultata („Stručna analiza pravomoćnih kaznenih presuda o nasilju prema ženama 2012.-2016.“, „Kvantitativni rezultati stručne analize pravomoćnih kaznenih presuda o nasilju prema ženama 2012.-2016.“ i „Stručna analiza pravomoćnih prekršajnih presuda o nasilju prema ženama 2012.-2016.“, „Kvantitativni rezultati stručne analize pravomoćnih prekršajnih presuda o nasilju prema ženama 2012.-2016.“).

162 prijedloga je upućeno političkim strankama;

164 prijedloga se odnosilo na EU-projekt **REC-RGEN-PENS-AG-2017-820696-GPPG** „Jednaka prava – jednake plaće – jednake mirovine“. Lokalnom diseminacijom sindikalnim organizacijama, tijelima državne uprave, Povjerenstvima za ravnopravnost spolova, fakultetima i organizacijama civilnog društva na području Grada Zagreba i svih županija dostavljene su **622 publikacije** i time doprinjelo vidljivosti i replikaciji projektnih rezultata, poboljšao uspjeh projekta i osigurala vidljivost Europske unije koja je bila izvor financiranja („Model kolektivnog ugovora -Rodni aspekt kolektivnog pregovaranja.“).

54 prijedloga se odnosilo na praćenje primjene ZRS-a u odnosu na aktivnosti i upite tijela koji osiguravaju provedbu ZRS-a na nacionalnoj i lokalnoj razini, pravnim osobama s javnim ovlastima, organizacijama civilnoga društva i zainteresiranim međunarodnim i regionalnim tijelima.

Provela je **3 neovisna istraživanja**²⁶: 2 temeljena na kvantitativnim rezultatima istraživanja započelih u 2019.: jednog s ciljem ukazivanja Hrvatskom saboru i široj javnosti na pojave diskriminacije temeljem spola u sportu, dok je drugi bio usmjeren na ispitivanje rodne nejednakosti u plaćama i mirovinama u privatnom i javnom sektoru. Treće je provedeno s ciljem zagovaranja zdravstvene skrbi žena u doba pandemije bolesti COVID-19.

- **Izradila je 7 analiza**²⁷ radi praćenja provedbe Zakona o ravnopravnosti spolova i drugih propisa koji se tiču ravnopravnosti spolova po različitim područjima života i rada;

- Objavila je **3 publikacije** u sklopu europskog projekta i pripremila **nacrt 1 publikacije**²⁸;

- Provodila je **4 memoranduma/sporazuma** o suradnji koje je potpisala s:

(1) **Policijskom akademijom Ministarstva unutarnjih poslova** (iz 2012.), po kojem je pratila postupanje policijskih službenika/ca u slučajevima obiteljskog nasilja, osobito u odnosu na njihov rodni senzibilitet, i promicala podizanje svijesti o navedenoj problematici;

(2) **Pravnom klinikom Pravnog fakulteta u Zagrebu** (iz 2017.), po kojem je nastavljena suradnja na stručnom usavršavanju studenata/ica započeta 2013.;

(3) **Ministarstvom obrane Republike Hrvatske** (iz 2017.) s ciljem organizacija edukativnih aktivnosti za stručne i ostale djelatnike/ce ministarstva te za pripadnike/ce Oružanih snaga Republike Hrvatske;

(4) **Agencijom za elektroničke medije** (iz 2019.) s ciljem suradnje s agencijom i ostalim njezinim suradničkim institucijama na osmišljavanju i razvijanju novih sadržaja koji se odnose na područje ravnopravnosti spolova;

- Predsjedavala je „Promatračkim tijelom za sveobuhvatno nadgledanje, prikupljane podataka, analizu slučajeva ubojstava žena i izvještavanje - **Femicide Watch**“, kojeg je osnovala 2017.;

---

²⁶ Istraživanja: (1) V. glava III. t. 10. Žene i sport, „**Ravnopravnost spolova u rukometu mladih**“, doc. dr. sc. Zrinka Greblo Jurakić; (2) V. glava II. t.1. EU projekt „Jednaka prava – jednake plaće – jednake mirovine“. Tijekom istraživačko-analitičke faze u 2019. Pravobraniteljica i partnerske organizacije su provele I. fazu istraživanja i to: (a) *Institut za društvena istraživanja* (1) kvantitativno istraživanje o rodnoj nejednakosti u plaćama i mirovinama u privatnom i javnom sektoru u području proizvodnje, financija i osiguranja te zdravstvene zaštite i socijalne skrbi, (2) ispitivanje rodnih stereotipa na populaciji mladih ljudi pri odabiru zanimanja; (b) *CESI - Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje* – narativni izvještaj i evaluacija sa četiri radionice. Temeljem rezultata I. faze istraživanja Pravobraniteljica je II. fazom dubinski istražila i objedinila rezultat svih istraživanja i izradila **nacrt Smjernica nacionalnog zakonodavnog okvira za jednake plaće i mirovine u Republici Hrvatske** kako bi ih (2021.) predložila Hrvatskom saboru i široj javnosti s ciljem podizanja svijesti o problemu jaza u plaćama i mirovinama između muškaraca i žena te smanjivanja rizika siromaštva za žene.

(3) V. glava III. t. 9. Reprodukativno zdravlje. Pravobraniteljica i udruga Roditelji u akciji – RODA, u okviru Programa Fonda za aktivno građanstvo u Hrvatskoj provele su **istraživanje o dostupnosti skrbi za reprodukativno zdravlje žena u razdoblju lockdowna 2020.**, i sastavile tematsko izvješće.

²⁷ Analize se odnose na praćenje provedbe ZRS na slijedećim područjima života i rada: **1** analiza - tržište rada i radni uvjeti, **1** analiza - javno informiranje i mediji, **1** analiza – obrazovanje, **1** politička participacija i **3** analize - provedba javnih politika (strategija/protokola) vezanih uz ravnopravnost spolova.

²⁸ Tijekom istraživačko-analitičke faze EU-projekta REC-RGEN-PENS-AG-2017-820696-GPPG, Pravobraniteljica je objavila **3 publikacije** koje su dostupne na službenoj stranici Pravobraniteljice <http://gppg.prs.hr/>: „Model kolektivnog ugovora – Rodni aspekt kolektivnog pregovaranja“, „Priručnik za edukacije o rodnom jazu u plaćama i mirovini“, „Sažeti rezultati anketnih ispitivanja o rodnom jazu u plaćama i mirovinama“ i nacrt „Smjernice nacionalnog zakonodavnog okvira za jednake plaće i mirovine u Republici Hrvatskoj“.

- Organizirala je 1 radionicu²⁹ i 7 edukacijskih predavanja³⁰;
- Nositeljica je i/ili partnerska organizacija u **6 projekata** financirana sredstvima Europske unije i/ili iz drugih međunarodnih izvora financiranja³¹:

(1) Pravobraniteljica je nositeljica **EU-projekta REC-RGEN-PENS-AG-2017-820696-GPPG “Jednaka prava – jednake plaće – jednake mirovine”**, vrijednog 468.510,20 EUR, provodio se od 1. listopada 2018. do 28. veljače 2021.;

(2) Pravobraniteljica kao podržateljica, sudjeluje na **EU-projektu Parents@Work: Changing Perceptions! – Roditelji@Posao: Promjena percepcije!**, vrijednog 172.364,16 EUR, čiji je nositelj L&R Institut za društvena istraživanja iz Austrije. Provodi se u Austriji i Hrvatskoj uz sudjelovanje partnerskih organizacija Pravobraniteljice za jednakost iz Austrije i Centra za edukaciju, savjetovanje i istraživanje iz Hrvatske, od 1. srpnja 2019. do 30. lipnja 2021.;

(3) Pravobraniteljica i udruga Roditelji u akciji – Roda bile su sunositeljice projekta **“Zagovaranje za zdravstvenu skrb žena temeljenu na dokazima u doba pandemije COVID-19”**, koji su financijski podržali sa 4.999,27 EUR-a, Island, Lihtenštajn i Norveška u okviru EGP i Norveških grantova, provodio se od 25. svibnja 2020. do 25. kolovoza 2020.;

(4) Pravobraniteljica kao partnerska institucija, u projektu **“Osnaživanje žena i podrška u vojnim snagama i mirovnim misijama Republike Hrvatske”**, koji financijski podržava Vlada Sjedinjenih Američkih Država. Nositelji projekta su doc.dr.sc. Davor Božinović i doc.dr.sc. Irena Petrijevčanin Vuksanović, te partnerska organizacija CESI – Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje uz podršku Ministarstva obrane Republike Hrvatske, provodi se od rujna 2020. do kolovoza 2021.;

(5) Pravobraniteljica kao partnerska institucija, sudjelovala je u pripremi provedbe projekta **“Radnica – rodna jednakost u svijetu rada”**, koji je financiran sredstvima Financijskog mehanizma Europskog gospodarskog prostora u okviru Fonda za aktivno građanstvo u Hrvatskoj iznosom od 130.491,15 EUR-a. Nositelj projekta je CESI – Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje, a druge partnerske organizacije su marketinška agencija Señor iz Zagreba i najstarija islandska organizacija za ženska prava IWRA – Icelnadic Women's Rights Association, provodit će se od 1. siječnja 2021. do 28. veljače 2023.;

(6) Pravobraniteljica kao partnerska institucija, sudjelovala je u pripremi provedbe projekta **“Prema sprečavanju i iskorjenjivanju nasilja i uznemiravanja na radnim mjestima u Hrvatskoj”**, koji je

---

²⁹ Osijek - dvodnevna radionica “Ravnopravnost za sve” u sklopu EU-projekta REC-RGEN-PENS-AG-2017-820696-GPPG „Jednaka prava - jednake plaće - jednake mirovine“ (24.1.2020.).

³⁰ **2 predavanja** u suradnji s udrugom TransAid u Centru za izobrazbu Ministarstva pravosuđa, Uprave za zatvorski sustav i probaciju, zatvorskim službenicima/ama na temu “Izobrazba službenika – prava i specifičnosti rada s trans-spolnim, transrodnim i rodno nenormativnim osobama” (9.12.2020.; 12.2.2020.); **2 predavanja** studentima/cama Policijske akademije (8.12.2020. i 3.6.2020.); **1 predavanje** studentima/cama na Pravnom fakultetu u Zagrebu u okviru kolegija Socijalni rad i ljudska prava (4.12.2020.); **2 predavanja** u sklopu zatvorskog kompleksa u Remetincu polaznicima 35. temeljnog tečaja za pravosudnu policiju u suradnji s Centrom za izobrazbu Ministarstva pravosuđa Uprave za zatvorski sustav i probaciju (3.11.2020. i 3.2.2020.)

³¹ Pravobraniteljica je do sada bila **nositeljica četiri EU projekata** financirana sredstvima Europske komisije čija ukupna vrijednost iznosi **1.590.966 EUR-a**: (1) JUST/2012/PROG/AG/GE/4157 iz 2013., (2) JUST/2014/RGEN/AG/GEND/7796 iz 2016., (3) JUST/2016/RGEN/AG/VAWA/9940 iz 2017. I (4) REC-RGEN-PENS-AG-2017-820696-GPPG iz 2018.

financiran sredstvima Norveškog financijskog mehanizma iznosom od 110.534,00 EUR-a. Nositelj projekta je Nezavisni cestarski sindikat, a partneri su i Nezavisni hrvatski sindikati, provodit će se od 1. siječnja 2021. do 30. lipnja 2022.

Samostalno je organizirala 1 i suorganizirala 2 konferencije.³²

Aktivno je surađivala s tijelima državne uprave i tijelima JLP(R)S, s mehanizmima za osiguranje provedbe ZRS-a na nacionalnoj i lokalnoj razini, organizacijama civilnoga društva te drugim organizacijama i institucijama u zemlji i izvan nje³³, i to:

- sudjelovala i izlagala na 88 različitih događanja u Gradu Zagrebu i RH³⁴;
- posjetila je **3 različite županije**³⁵ gdje je sudjelovala na 4 različita događanja³⁶;
- iznosila je svoje mišljenje i stajalište na **12 sjednica odbora Hrvatskog sabora**³⁷, 2 puta županijskim povjerenstvima za ravnopravnost spolova³⁸;
- sudjelovala je i izlagala na ukupno **38 regionalnih i međunarodnih događanja**, seminara i konferencija te održavala sastanke sa stranim delegacijama i predstavnicima/ama tijela i institucija na međunarodnoj i regionalnoj razini;³⁹
- surađivala je sa **51 različitih organizacija** civilnoga društva, ministarstava, državnih agencija, instituta, međunarodnih organizacija sa sjedištem u RH, veleposlanstava, pravobraniteljskih ureda, inicijativa političkih stranaka i saborskih zastupnika/ca, strukovnih udruga, sindikata, fakulteta, županijskih povjerenstava za ravnopravnost spolova i drugih pravnih osoba.

ZAKLJUČNO

Tijekom 2020., otvorena su **1.423** predmeta, većinom na inicijativu Pravobraniteljice i odnosili su se na zaštitu i promicanje ravnopravnosti spolova, koja je jedna od osnovnih aktivnosti temeljem ZRS-a, a zatim i na dvije dodatne aktivnosti financirane sredstvima EU i to:

---

³² (1) Završna online konferencija EU-projekta "Jednaka prava – jednake plaće – jednake mirovine" (24.11.2020.); (2) Konferencija „Osnaživanje žena i podrška u vojnim snagama i mirovnim misijama Republike Hrvatske“ (20.10.2020.); (3) Konferencija o dostupnosti zdravstvene skrbi za žene tijekom pandemije COVID-19 u suradnji s udrugom RODA (24.9.2020.)

³³ U 2020., zbog epidemioloških mjera nije bilo moguće putovati, posjećivati veliki broj županija i gradova te sudjelovati na javnim događanjima (osim preko Interneta) te je Pravobraniteljica prilagodila svoje aktivnosti novonastaloj situaciji te je i dalje bila aktivna u različitim područjima i surađivala s različitim društvenim akterima na nacionalnoj, lokalnoj i međunarodnoj razini.

³⁴ Najznačajnija sudjelovanja dostupna su s detaljnim opisima i press-clippingom na web stranicama www.prs.hr

³⁵ Osječko-baranjska, Splitsko-dalmatinska i Šibensko-kninska.

³⁶ Radionica u Osijeku "Ravnopravnost za sve" (23.1.-24.1.2020.); Šibenik - sastanak s Povjerenstvom za ravnopravnost spolova Šibensko-kninske županije i predsjednikom Županijskog tima za sprječavanje i borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (12.8.2020.); Split - Sudjelovanje na 7. međunarodnom festivalu „Taste the Mediterranean“ u organizaciji The Mediterranean Women Chefs (9.10.2020.) i na 2. Mediteranskom ženskom festival u organizaciji udruge Domine (9.10.2020.)

³⁷ Odbor za ravnopravnost spolova (15.1.2020.; 5.2.2020.; 19.2.2020.; 26.2.2020.; 24.9.2020.; 7.10.2020.; 24.11.2020.; 25.11.2020.), Odbor za ljudska prava i prava nacionalnih manjina (23.1.2020.; 20.2.2020.; 7.10.2020.), Odbor za obrazovanje, znanost i kulturu (10.2.2020.)

³⁸ Povjerenstvo za ravnopravnost spolova Grada Zagreba (4.3.2020.) i Povjerenstvo za ravnopravnost spolova Šibensko-kninske županije (12.8.2020.)

³⁹ Najvažnija sudjelovanja dostupna su na službenim web stranicama https://www.prs.hr/cms/posts_all/1/19.

- **1.091 predmet ili 76,7%**, praćenje primjene ZRS-a i drugih propisa iz područja ravnopravnosti spolova, i to:

- **189** predmeta – mediji, Pravobraniteljica je redovno odgovarala na upite novinara/ki i isticala zabranu prikazivanja i predstavljanje žena i muškaraca na uvredljiv, omalovažavajući ili ponižavajući način s obzirom na spol i spolnu orijentaciju, nerijetko je i sama izdavala javna priopćenja;
- **175** predmeta - rad Ureda, upravno pravni, financijski i drugi poslovi vezani za rad i poslovanje Pravobraniteljice;
- **171** predmet – političke stranke, povodom raspisivanja izbora za zastupnike u Hrvatski sabor, koji su održani 5.7.2020., Pravobraniteljica je političke stranke podsjetila na obvezu poštivanja načela ravnopravnosti spolova na kandidacijskim listama;
- **161** predmet - tijela državne vlasti, **12** predmeta - tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave,
- **138** predmeta – prikupljanje statističkih podataka i drugih informacija, projekti i analize : državna tijela, tijela općina, gradova i županija, dužna su u svim fazama planiranja, donošenja i provedbe pravnih akata, odluka ili akcija, ocjenjivati i vrednovati učinke na položaj žena i muškaraca, radi postizanja stvarne ravnopravnosti žena i muškaraca, što je Pravobraniteljica pratila, propitivala, odgovarala na njihove upite, odazivala se pozivima za sudjelovanje u njihovim aktivnostima i držala predavanja, poticala njihov rad preoprukama i prijedlozima te pratila provedbu javnih politika, protokola i programa u okviru svoje nadležnosti;
- **128** predmeta - organizacije civilnoga društva i sindikalne organizacije, aktivne u promicanju ravnopravnosti spolova s kojima je Pravobraniteljica surađivala, odgovarala na njihove upite, podržavala njihova istraživanja i prijave na projekte, razmjenjivala podatke, odazivala se na javna događanja koja su organizirali i držala predavanja;
- **100** predmeta - međunarodna i regionalna suradnja, temelji se na razmjeni informacija i podataka, na održavanju zajedničkih sastanaka, drugih susreta i zajedničko sudjelovanje na javnim događanjima;
- **11** - fizičke i pravne osobe, obraćaju se Pravobraniteljici različitim upitima i prijedlozima za suradnju;
- **6** – obrazovanje, obrazovne institucije redovno surađuju sa Pravobraniteljicom, traže pomoć i edukaciju, osobito u odnosu na spolno uznemiravanje.

- **332 predmeta (23,3%)** odnosi se na provedbu EU-projekata kojih je Pravobraniteljica nositeljica:

- **143** predmeta - nasilje nad ženama, završne aktivnosti EU-projekta „JUST/2016/RGEN/AG/VAWA/9940, Izgradnja učinkovitije zaštite: promjene sustava za borbu protiv nasilja nad ženama“ započeto 1017.;
- **189** predmeta - zapošljavanje i rad, provedbene aktivnosti EU-projekta „REC-RGEN-PENS-AG-2017-820696-GPPG, Jednaka prava - jednake plaće - jednake mirovine“, započeto 2018.

3

ZAKLJUČNO RAZMATRANJE

Ukupno gledano kao i ranijih godina, razvrstano po spolu oštećenih osoba, Pravobraniteljica je razmatrala slučajeve koji su se većinom odnosili na žene – 76,3%.⁴⁰

Analiza slučajeva po pritužbama građana/ki ukazuje da su se sve pritužbe odnosile na izravnu diskriminaciju, odnosno niti jedan na neizravnu diskriminaciju⁴¹, što još više ukazuje u odnosu na ranije godina kako ovo jamstvo nije zaživjelo u praksi, odnosno da se ne prepoznaje.

Ukupan broj građana/ki koji su zatražili zaštitu od diskriminacije zadržao je trend razmjernog povećanja s područja svih županija u Republici Hrvatskoj. Prema odredbama ZRS-a, osnova za postupanje bilo je u 495 slučaja (91,6%), što je blago **povećanje od 0,4% u odnosu na 2019.**⁴² Kod građanskih inicijativa za rješavanje pojedinačnih slučajeva kršenja načela ravnopravnosti spolova i/ili izravne diskriminacije zapaža se silazni trend, udio njihovog traženja zaštite za druge pojedince/ke, odnosno oštećene strane, iznosi 13,2% u 2020., u odnosu na 17,3% u 2019.

Analiza 515 pritužbi građana/ki razvrstanih prema području diskriminacije ukazuje na to da se njihov najveći broj odnosi na područje ostvarivanje radnih prava (25,4%), zatim na područje socijalne sigurnosti, uključujući i područje socijalne skrbi, mirovinskog i zdravstvenog osiguranja (22,9%) i upravu (13,6%), što **ukupno čini značajni udio od 61,9% i ukazuje da je ovaj trend postojan**⁴³. Na javno informiranje i medije odnosilo se 12,8% pritužbi, na zdravstvenu zaštitu 9,3%, na pravosuđe 4,3% te na ostala područja u rasponu od 1,0%-2,9%..

Pritužbe se i dalje u pretežnom broju odnose na **diskriminaciju temeljem spola (83,5%)**, zatim temeljem rodnog identiteta (3,9%), temeljem spolne orijentacije (3,7%), obiteljskog statusa 3,1% te po drugim osnovama utvrđenih ZRS udjelima manjim od 3,0%.

Pritužbe koje su se odnosile na **diskriminaciju temeljem spolne orijentacije i rodnog identiteta i izražavanja** bilo je ukupno 49 (ili **7,6%**) te je evidentiran blagi porast broja pritužbi u odnosu na prethodno izvještajno razdoblje u kojem je razmatrano 45 slučaja. Pravobraniteljica je nastavila s posebnom pozornošću pratiti aktivnost ovih osoba u korištenju pravnih instrumenata zaštite od diskriminacije, što će činiti i nadalje.

Kod 24,3% slučajeva koji se odnose na pružanje zaštite građanima/kama koji su bili/e izloženi/e fizičkom, psihičkom i drugim oblicima **nasilja u obitelji i/ili partnerskim vezama, kao i nasilju u**

---

⁴⁰ U 2019. – 73,4%.

⁴¹ U 2019.- 1,2% slučajeva neizravne diskriminacije.

⁴² U 2019. – osnova za postupanje bilo je u 493 slučaja (98,0%).

⁴³ U 2019. – 64,8% .

javnom prostoru, zaštitu su tražile **žene u 82,4% slučajeva, ali i muškarci u 17,6%, u odnosu na prethodno izvještajno razdoblje porastao je udio žena žrtava nasilja za 6,9%**⁴⁴.

Pravobraniteljica je kao i svake godine do sada, postupajući po pritužbama i po osobnoj inicijativi, djelovala na svim razinama državne uprave i na području svih jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, uključujući i druge pravne i fizičke osobe te medije. Teritorijalno gledano i dalje je **najveći udio pritužbi s područja Grada Zagreba 43,9%**, a tome uveliko doprinosi činjenica što Pravobraniteljica nema niti jedan Područni ured te se njezini neposredni kontakti s građanima/kama izvan Grada Zagreba organiziraju prilikom posjeta županijskim/gradskim povjerenstvima za ravnopravnost spolova, županijama, gradovima i općinama.⁴⁵

Rad Pravobraniteljice u njezinom sjedištu u Zagrebu, kao i mogućnost djelovanja izvan Zagreba, bio je izuzetno otežan cijele 2020., uslijed oštećenja prostorija Ureda izazvanih potresom u Zagrebu, kao i zbog provedbe obvezujuće Upute ministra pravosuđa i uprave o mjerama za sprječavanje širenja epidemije bolesti COVID-19 uzrokovane virusom SARS-CoV-2.

Ukupno je uputila 396 pisanih preporuka, 362 upozorenja i 683 prijedloga.⁴⁶ Zapaža se trend povećanja **uvažavanja njezinih upozorenja/preporuke/prijedlozi**, na visokih 91,2% slučajeva „u potpunosti“⁴⁷, odnosno 4,4% „djelomično“ (uz obrazloženje zašto se ne može uvažiti u potpunosti), a koje je izricala, nakon ispitnog postupka po pritužbi građana/ki prilikom utvrđenja diskriminacije u području ravnopravnosti spolova, tijelima svih razina javne vlasti, tijelima s javnim ovlastima te drugim pravnim i fizičkim osobama.

Tijekom 2020., Pravobraniteljica je javno **istupala i upozoravala na pojave diskriminacije** pozivom na zaštitu građana/ki od diskriminacije koju je svakodnevno pružala. Javno je progovarala o negativnim trendovima na području ravnopravnosti spolova putem javnih priopćenja, izjavama u medijima te aktivno surađivala s mehanizmima za provedbu ZRS-a i drugim državnim i lokalnim tijelima uključujući i organizacije civilnoga društva. Promicala je ravnopravnost spolova na lokalnoj, nacionalnoj, ali i na regionalnoj razini koja s velikom pažnjom i uvažavanjem prati hrvatska postignuća na ovom području.

Vidljivosti rada Pravobraniteljice doprinjelo je i održavanje **5 web stranica**⁴⁸ koje su **pregledavane 2.286.966 puta**⁴⁹.

---

⁴⁴ U 2019. zaštitu su tražile žene u 75,5% slučajeva.

⁴⁵ Broj i sjedišta područnih ureda drugih pravobraniteljskih institucija u RH: Pučki pravobranitelj - 3 (Osijek, Split i Rijeka), Pravobranitelj za djecu - 3 (Osijek, Split i Rijeka) i Pravobranitelj za osobe s invaliditetom – 2 (Osijek i Split).

⁴⁶ 2019. - 293 pisane preporuke, 160 upozorenja i 131 prijedlog.

⁴⁷ 2019. – 89,3 %, 2018 – 92,0%, 2017. - 90,9%.

⁴⁸ <http://www.prs.hr>, <http://vawa.prs.hr>, <https://gppg.prs.hr/>, <http://rec.prs.hr>, <http://staklenilabirint.prs.hr>

⁴⁹ Više za 64,6% u odnosu na 1.389.406 u 2019.

II. EU PROJEKTI i drugi međunarodni projekti

1.1. EU-PROJEKT “JEDNAKA PRAVA – JEDNAKE PLAĆE – JEDNAKE MIROVINE” (2018.-2021.)

Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova nositeljica je EU-projekta “*Jednaka prava – jednake plaće – jednake mirovine*” – Širenje opsega implementacije akcija i zakonskih standarda rodne ravnopravnosti s ciljem dostizanja rodne ravnopravnosti i sprječavanja siromaštva u Hrvatskoj⁵⁰, ukupne vrijednosti 468.510,20 EUR, koji se provodio od 1. listopada 2018. do 28. veljače 2021. godine.⁵¹ Projekt se bavi gotovo nevidljivom temom rodne nejednakosti u plaćama i mirovinama, što za posljedicu ima socijalnu i ekonomsku nesigurnost za žene, te je njegov cilj osigurati standarde, mjere i akcije koje će pridonijeti podizanju svijesti o problemu jaza u plaćama i mirovinama između muškaraca i žena, s ciljem smanjivanja rizika siromaštva za žene.

Partnerske organizacije na projektu su: IDIZ - Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, CESI – Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje, SUH - Sindikat umirovljenika Hrvatske i Institut za ravnopravnost žena i muškaraca (Belgija), a državna tijela koja daju potporu su: Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Ministarstvo pravosuđa i uprave te Državni zavod za statistiku.

Projekt se provodi u nekoliko faza: 1) istraživačke aktivnosti; 2) edukativne aktivnosti; 3) izrada strateškog dokumenta koji će utvrditi standarde i predložiti mjere za jednakost plaća i mirovina i 4) osiguravanje vidljivosti teme projekta.

Istraživačke aktivnosti završile su (2020.) izradom završne studije o rezultatima anketnih ispitivanja o rodnom jazu u plaćama i mirovinama, rodnim predrasudama na tržištu rada te usklađivanju rada i obiteljskih obaveza. Riječ je o 3 anketna ispitivanja provedena (2019.) na prigodnim uzorcima privatnih/javnih poduzeća te ustanova koje posluju u Zagrebu, Splitu, Rijeci i Osijeku u djelatnostima financija i osiguranja, zdravstvene zaštite i socijalne skrbi te prerađivačke industrije, njihovih zaposlenika/ca koji/e rade na voditeljskim/upravljačkim položajima, kao i učenika/ca srednjih strukovnih škola koji/e se obrazuju za rad u tim djelatnostima, te o ispitivanju promjene u stavovima sudionika/ca edukativnih radionica „Ravnopravnost za sve“ održanih u Zagrebu, Osijeku, Rijeci i Splitu, tijekom 2019. i 2020.

Rezultati studije potvrđuju **problem niske osviještenosti o rodnom jazu u plaćama i mirovinama**. Naime, velika većina anketiranih poslodavaca (iz privatnog i javnog sektora) ne vodi rodno razvrstane evidencije/statistike vezano za razlike u plaćama, zastupljenosti prema zanimanjima, napredovanjima, dodacima na plaću, usavršavanjima ili usklađivanju rada i obiteljskih obaveza, niti je do sada poduzela neke akcije kako bi se dokinuo jaz u plaćama između muškaraca i žena, smatrajući da kod njih takav jaz ne postoji. Učenici/e srednjih strukovnih škola većinom nisu informirani/e o rodnom jazu u plaćama, dok njih više od 2/3 nema nikakvu svijest o rodnom jazu u mirovinama. Navedeno ukazuje na nužnost osvješćavanja šire populacije o problemu razlika u

---

⁵⁰ “Equal Rights – Equal Pay – Equal Pensions” – Expanding the scope of implementation of gender equality actions and legal standards towards achieving gender equality and combating poverty in Croatia (REC-RGEN-PENS-AG-2017-820696-GPPG).

⁵¹ Projekt se inicijalno trebao provoditi do rujna 2020., no zbog poteškoća uzrokovanih pandemijom COVID-19 i razarajućim potresima u Zagrebu, trajanje mu je produženo do veljače 2021. Za više informacija o projektu vidi projektni web: <http://gppg-prs.hr>.

plaćama i mirovinama između muškaraca i žena, što potvrđuju i rezultati evaluacije radionica. Nadalje, većinski je stav svih ispitanika/ca da **zakoni kojima se uređuju plaće nisu dovoljno dobri** i kao takvi doprinose stvaranju rodnoga jaza u plaćama, što upućuje na nužnost zakonskih promjena s ciljem postizanja veće transparentnosti plaća. Isto tako, obje skupine ispitanika/ca vide **slab utjecaj sindikata u reguliranju plaća** kao jedan od problema koji dovodi do rodnoga jaza u plaćama i na taj način upućuju na potrebu jačanja uloge sindikata u definiranju, provedbi i kontroli politika plaća. Konačno, i oni/e koji/e se nalaze na tržištu rada i oni/e koji/e još nisu ušli u svijet rada slažu se da neravnotežan položaj žena na tržištu rada dovodi do rodnog jaza u plaćama i mirovinama. Posebice žene prepoznaju patrijarhalne karakteristike tržišta rada. Kao faktore koji dovode do rodnog jaza u plaćama i mirovinama ispitanici/e najviše vide različiti odnos društva prema muškarcima i ženama, podjelu na „muške” i „ženske“ poslove, nejednako vrednovanje rada muškaraca i žena, te trudnoću i majčinstvo zbog kojih su žene najčešće u neravnomernom položaju na tržištu rada. To bi značilo da ispitanici/e prepoznaju **prakse šire društvene diskriminacije, kao i diskriminacije žena na tržištu rada, posebice rodnu segregaciju i penalizaciju majčinstva u svijetu rada.**

Edukativne aktivnosti s dvodnevnom radionicama održane su u Zagrebu, Splitu i Rijeci tijekom 2019. te u Osijeku⁵² početkom 2020. pod nazivom „Ravnopravnost za sve“. Tiskan je *Priručnik za edukacije o rodnom jazu u plaćama i mirovinama*, kojeg je izradila partnerska organizacija CESI.⁵³ Priručnik se sastoji od teorijskog pregleda problema rodnog jaza u plaćama i mirovinama te praktičnog dijela s vježbama i ujedno predstavlja alat namijenjen edukatorima/cama koji/e s različitim skupinama korisnika/ca obrađuju temu rodni razlika u svijetu rada. Naglasak je na poticanju transgeneracijskog modela učenja s ciljem razvoja stavova o jednakim mogućnostima i ravnopravnosti spolova u svijetu rada i procesima rada.

Pravobraniteljica je izradila (2020.) nacrt **strateškog dokumenta** *Smjernice nacionalnog zakonodavnog okvira za jednake plaće i mirovine u Republici Hrvatskoj*, koji sažima cjelokupni rad na projektu.⁵⁴ U njemu se daje analiza stanja koja uzima u obzir statističke podatke, politike, prakse, zakone i postojeću literaturu po pitanju rodnoga jaza u plaćama i mirovinama, tržišta rada, mirovinskog sustava, obrazovanja te usklađivanja rada i obiteljskog života. Pokazuje se da se u prethodnom desetljeću **rodni jaz u plaćama udvostručio**, dok je **rodni jaz u mirovinama dosegao gotovo 30%**.⁵⁵ Pritom su kao prevladavajući čimbenici koji dovode do rodnog jaza u plaćama i mirovinama istaknuti **segregacija na tržištu rada (horizontalna i vertikalna), diskriminacija koja proizlazi iz nedostatka transparentnosti politika i praksi zapošljavanja, rada, određivanja plaća i napredovanja, rodni stereotipi, neadekvatne politike usklađivanja radnih i obiteljskih obaveza, rodni jaz u neplaćenom radu vezanom uz skrb o djeci i ostalim ovisnim članovima obitelji, rodna segregacija u obrazovanju i penalizacija roditeljstva/majčinstva**. Dokument, nadalje, sadrži pregled mehanizama i mjera za ostvarivanje rodno ravnopravnog tržišta rada u

---

⁵² Radionica održana 23.-24.1.2020. sa 73 predstavnika/ca državnih institucija, lokalnih i regionalnih vlasti, srednjih strukovnih škola, tvrtki iz javnog i privatnog sektora, sindikata te organizacija civilnog društva. Obradene su teme: problem nejednakih plaća i mirovina, pitanja roda i spola, utjecaj obrazovanja na problem nejednakih plaća, važnost usklađivanja obiteljskog i profesionalnog života u svrhu postizanja ravnopravnosti u svijetu rada i mirovinskog sustava te situacija u Belgiji, kao primjer dobre prakse u postizanju jednakosti u plaćama i mirovinama.

⁵³ Elektroničke verzije na hrvatskom i engleskom jeziku dostupne su na web stranici projekta, https://gppg.prs.hr/?page_id=2129

⁵⁴ Nacrt dokumenta izrađen je u suradnji sa svim partnerskim organizacijama na projektu.

⁵⁵ Prema Eurostatovim podacima za rodni jaz u plaćama i mirovinama.

kontekstu rodnog jaza u plaćama te primjere dobrih praksi u suzbijanju rodnog jaza u plaćama u Europi, s posebnim naglaskom na mehanizam transparentnosti plaća, pri čemu se daje dubinska analiza načina na koji se rješavanju problema rodnog jaza u plaćama pristupilo u Belgiji kao državi koja je donijela Zakon o rodnom jazu u plaćama (2012.). Dokument završava smjernicama za izradu nacionalnog zakonodavnog okvira o mogućim standardima, pozitivnim mjerama i akcijama za postizanje rodne ravnopravnosti na tržištu rada i u mirovinskom sustavu s ciljem smanjivanja rizika siromaštva za žene, koje se daju u vidu preporuka.

Preporuke navedene u strateškom dokumentu idu u smjeru uvođenja mehanizma transparentnosti plaća u svim djelatnostima, definiranja mehanizma praćenja plaća, uključivanja sindikata i predstavnika radnika u provođenje mjera transparentnosti plaća, ugrađivanja pitanja jednakosti plaća u kolektivne ugovore, kontinuiranog osvještavanja problema razlika u plaćama i mirovinama između muškaraca i žena te unaprjeđenja sustava prikupljanja, obrade, diseminacije i dostupnosti statističkih pokazatelja o rodnome jazu u plaćama i mirovinama. Preporuke se svojim značajnim dijelom odnose i na pitanje usklađivanja rada i obiteljskog života, s posebnim naglaskom na mjere za postizanje ravnopravnog roditeljstva i smanjivanje neplaćenog ženskog rada u kućanstvu i obitelji. Riječ je o preporukama koje Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova kontinuirano daje u svojim izvješćima. Nužnost suzbijanja rodnog jaza u plaćama i mirovinama prepoznaje i Europska unija kroz propisivanje mehanizma transparentnosti plaća u prijedlogu Direktive o jačanju primjene načela jednakih plaća muškaraca i žena za jednak rad ili rad jednake vrijednosti putem transparentnosti plaća i provedbenih mehanizama od 4.3.2021. te mjera usklađivanja rada i poslovnog života, koje se nalaze u Direktivi (EU) 2019/1158 Europskog parlamenta i Vijeća o ravnoteži između poslovnog i privatnog života roditelja i pružatelja skrbi i o stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 2010/18/EU.

U sklopu aktivnosti razvoja smjernica nacionalnog zakonodavnog okvira objavljena je i brošura *Model kolektivnog ugovora – rodni aspekt kolektivnog pregovaranja*, koju je kreirala partnerska organizacija Sindikat umirovljenika Hrvatske.⁵⁶ U brošuri je analiziran domaći/međunarodni okvir kolektivnog pregovaranja, sadržaj i razine pregovaranja, uloga sindikata, prekarni rad i model nadzora plaća. Publikacija je dostavljena tadašnjem Ministarstvu rada i mirovinskog sustava, Državnom inspektoratu i Ministarstvu za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, koji su naveli da podržavaju njegovu provedbu i potiču zalaganja za smanjivanje rodnog jaza u plaćama i mirovinama.

Vidljivost projekta je postignuta tijekom njegovog dvogodišnjeg trajanja, a posebice putem online završne konferencije koju je Pravobraniteljica organizirala 24.11.2020.⁵⁷ Konferencijom je ujedno

---

⁵⁶ Elektroničke verzije dostupne su na hrvatskom i engleskom jeziku na web stranici projekta, https://gppg.prs.hr/?page_id=2129

⁵⁷ Na konferenciji su o glavnim rezultatima aktivnosti provedenih tijekom projekta govorile/i: pravobraniteljica za ravnopravnost spolova, Višnja Ljubičić, te predstavnice/i partnerskih organizacija na projektu: Josip Šipić (Institut za društvena istraživanja u Zagrebu), Anamarija Tkalčec (CESI – Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje), Jasna A. Petrović (Sindikat umirovljenika Hrvatske) te Hildegard van Hove (Institut za ravnopravnost žena i muškaraca, Belgija) putem unaprijed snimljenog video materijala. Prikazane su snimljene izjave predstavnika/ca podržavajućih institucija: Josipa Aladrovića, ministra rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, Radovana Fuchsa, ministra znanosti i obrazovanja, Lidije Brković, glavne ravnateljice Državnog zavoda za statistiku te Željke Josić, državne tajnice Središnjeg državnog ureda za demografiju i mlade, kao i izjave predstavnika/ca međunarodnih institucija/organizacija: Sandre Konstatzky, pravobraniteljice za jednako postupanje (Austrija), Tene Šimonović Einwalter, zamjenice pučke pravobraniteljice i čelnice Izvršnog odbora Equinet-a, Magnuse Bergea, višeg specijaliste u Međunarodnoj

obilježen 10.11.2020., Europski dan jednakih plaća (EU Equal Pay Day). Nakon konferencije prikazan je video s predstavom „Spriječiti, a ne liječiti“.⁵⁸ Konferencija je imala značajan medijski odjek, o čemu svjedoči velik broj priloga, članaka i izvještaja objavljenih u nacionalnim, lokalnim i regionalnim medijima.⁵⁹

Od ostalih aktivnosti kojima je osigurana vidljivost projekta valja istaknuti članke koji su se jednom mjesečno tijekom cijele godine objavljivali u Glasu umirovljenika, glasilu Sindikata umirovljenika Hrvatske, s temom rodne (ne)ravnopravnosti u mirovinama te brošuru *Sažeti rezultati anketnih ispitivanja o rodnom jazu u plaćama i mirovinama*⁶⁰, koju je izradio Institut za društvena istraživanja u Zagrebu. Konačno, Pravobraniteljica je projekt predstavila na sastanku s predstavnicama tvrtke Deloitte d.o.o.⁶¹

1.2. EU-PROJEKT „PARENTS@WORK: CHANGING PERCEPTIONS! - PROMJENA RAZLIČITIH IMPLIKACIJA (MOGUĆEG) RODITELJSTVA ZA ŽENE I MUŠKARCE“

Pravobraniteljica je tijekom izvještajnog razdoblja nastavila djelovati kao podržavajuća institucija u EU-projektu „*Parents@Work: changing perceptions! - Promjena različitih implikacija (mogućeg) roditeljstva za žene i muškarce*“, ukupne vrijednosti 172.364,16 EUR, čiji je nositelj L&R Sozialforschung (L&R institut za društvena istraživanja) iz Austrije, dok su partnerske organizacije Pravobraniteljica za jednakost (Ombudsperson for Equal Treatment) iz Austrije i Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje CESI iz Hrvatske.

Projekt se provodi od 1. srpnja 2019. do 30. lipnja 2021., s ciljem podizanja svijesti poslodavaca o nedovoljno vidljivim oblicima diskriminacije, osnaživanja načela ravnopravnosti spolova u procesu zapošljavanja i podrške tijelima za jednakost u jačanju svijesti o različitim aspektima diskriminacije.

Tijekom 2020., u okviru projekta provedene su analiza slučajeva diskriminacije roditelja⁶² i analiza praksi poslodavaca.⁶³ Analiza diskriminacije roditelja, koja je u Republici Hrvatskoj provedena na uzorku od 40 slučajeva, pokazala je da **mali broj žena prijavljuje** diskriminaciju na radnom mjestu ili u procesima zapošljavanja te se vrlo rijetko odlučuje na pokretanje antidiskriminacijskih sudskih postupaka, iako većina odmah prepoznaje da su izložene diskriminatornoj praksi. Među razlozima za suzdržanost žrtava prema korištenju mehanizama pravne zaštite, detektirani su neinformiranost o pravima, nepovjerenje u pravni sustav i institucije te strah od otkaza ili mobbinga. Nadalje, prepoznata su dva glavna uzroka diskriminatornog postupanja poslodavaca kao što su izostanak politika i pravila koja bi detaljnije uređivala pitanje zaštite od diskriminacije te percepcija da žene zbog obveza vezanih uz trudnoću i roditeljstvo manje doprinose radu. Stoga se kao važni aspekti

---

organizaciji rada (Ured za Srednju i Istočnu Europu), Luce Visentinija, glavnog tajnika Europske konfederacije sindikata i Agostina Siciliana, glavnog tajnika Europske federacije umirovljenika i starijih osoba.

⁵⁸ Predstavu je režirao Mario Kovač, za dramaturgiju i tekst bila je zadužena Petra Radin, dok su glumci/ice bile/i Branka Cvitković, Dušan Gojić, Gordana Gadžić i Mario Kovač.

⁵⁹ Popis medijskih priloga nalazi se na web stranici projekta, <https://gppg.prs.hr/?p=3270>

⁶⁰ Elektroničke verzije na hrvatskom i engleskom jeziku dostupne su na web stranici projekta, https://gppg.prs.hr/?page_id=2129.

⁶¹ Više na: <https://gppg.prs.hr/?p=2792>

⁶² https://parentsatwork.eu/wp-content/uploads/2020/07/HR_Report-Case-Studies-Parents@work_April2020-1.pdf

⁶³ <https://parentsatwork.eu/wp-content/uploads/2020/11/Izvjesje%CC%8Ctaj-stavovi-poslodavaca-studeni-2020.pdf>

suzbijanja diskriminacije roditelja pokazuju rad na organizacijskoj klimi poslodavaca, uključujući mjere i postupke u slučajevima diskriminacije na radnom mjestu, te rad s poslodavcima na boljem razumijevanju problematike usklađivanja poslovnog i privatnog života. Jedan dio anketiranih žena je naveo da su se nakon doživljene diskriminacije obratile Pravobraniteljici za ravnopravnost spolova te da je njeno postupanje bilo ključno u ostvarivanju pravne zaštite. Stoga je jedan o zaključaka analize da je potrebno opširnije informirati javnost o radu Pravobraniteljice i raditi na poticanju žrtava da se obraćaju instituciji radi pružanja podrške i ostvarivanja odgovarajuće pravne zaštite. Ovo se posebno odnosi na roditelje zaposlene u privatnom sektoru jer su ispitanice navodile kako smatraju da su manje zaštićene od radnika/ca u javnom sektoru.

Ispitivanje praksi poslodavaca imalo je za cilj dobiti uvid u organizacijsku kulturu poslodavaca. S obzirom da je u tijeku provedbe projekta došlo do krize izazvane epidemijom bolesti Covid-19, koja je znatno djelovala na mogućnost usklađivanja poslovnog i privatnog života, u okviru istraživanja analiziran je i utjecaj epidemije na poslovne politike. Rezultati analize pokazuju da bi od velikog značaja bilo da zakonodavac i poslodavci prepoznaju roditelje, posebno majke, kao radnike/ce s visokom razinom stresa i većim teretom vezanim uz privatne obveze. Također, pokazalo se potrebnim stimulirati očeve na korištenje prava na roditeljski dopust te bi, u tom smislu, bilo potrebno pokrenuti proces zakonskih izmjena, što se i očekuje u kontekstu transponiranja Direktive (EU) 2019/1158 o ravnoteži između poslovnog i privatnog života, uz kreiranje politika koje će doprinijeti ravnopravnom angažiranju očeva u roditeljstvu te osigurati međuresorski pristup u promoviranju teme i rješavanju pitanja angažiranog očinstva.

Nakon provedenih opisanih analiza, u narednom razdoblju u okviru projekta intencija je razviti nove strategije koje će pomoći poslodavcima i zaposlenicima/ama u otklanjanju diskriminatornih praksi, pružiti podršku tijelima za jednakost i drugim akterima savjetovanja u ovom području s informacijskim materijalima i drugim alatima za njihov savjetodavni rad te djelovati na senzibiliziranje javnosti i podizanje svijesti o diskriminaciji roditelja u radnom okruženju i mehanizmima zaštite putem pravobraniteljskih institucija.

Više informacija o projektu dostupno je na stranicama projekta: <https://parentsatwork.eu/>.

1.3. Međunarodni projekt „ZAGOVARANJE ZA ZDRAVSTVENU SKRB ŽENA TEMELJENU NA DOKAZIMA U DOBA PANDEMIJE COVID-19“

Pravobraniteljica je kao partnerska institucija u 2020., u suradnji s udrugom Roda - Roditelji u akciji, prijavila i dobila projekt „Zagovaranje za zdravstvenu skrb žena temeljenu na dokazima u doba pandemije COVID-19“, usmjeren na dostupnost zdravstvene skrbi u području reproduktivnog zdravlja žena za vrijeme pandemije bolesti COVID-19. Projekt je prijavljen na natječajni poziv za Ad hoc akcijske projekte, financiran je sredstvima Europskog gospodarskog prostora i Kraljevine Norveške u okviru Fonda za aktivno građanstvo u Hrvatskoj (ACF Hrvatska) u iznosu od 4.999,27 EUR. Ciljevi projekta su: 1) ojačati zagovaračku poziciju u području reproduktivnog zdravlja žena tijekom pandemije bolesti COVID-19, kroz aktivnije uključivanje građanki u prijave nepravilnosti u području reproduktivnog zdravlja, a koje nisu u skladu s relevantnim stručnim smjernicama te 2) osnažiti trudnice i roditelje za zaštitu svojih prava i dostojanstva u zdravstvenom sustavu.

Projekt se provodio u razdoblju od 25. svibnja do 25. kolovoza 2020. Detaljnije informacije dostupne su u poglavlju 9. *Reproduktivno zdravlje ovog Izvješća.*

1.4. Međunarodni projekt „OSNAŽIVANJE ŽENA I PODRŠKA U VOJNIM SNAGAMA I MIROVNIM MISIJAMA REPUBLIKE HRVATSKE“

Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova partnerska je institucija u provedbi projekta „*Oснаživanje žena i podrška u vojnim snagama i mirovnim misijama Republike Hrvatske*“⁶⁴, koji je financiran sredstvima Vlade Sjedinjenih Američkih Država (*State Department*), uz podršku Veleposlanstva SAD-a u Republici Hrvatskoj. Projekt je dobiven u sklopu prestižnog natječaja AEIF-2020 (*Alumni Engagement Innovation Fund*), kojeg raspisuje američka Vlada za alumne diljem svijeta, a nositelji su mu alumni u Republici Hrvatskoj - doc.dr.sc. Irena Petrijevcin Vuksanović (U.S. – European Security Issue) i doc.dr.sc. Davor Božinović (Foreign Policy). Uz Pravobraniteljicu, partner na projektu je i udruga CESI – Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje, a provedbu projekta osigurava Ministarstvo obrane Republike Hrvatske.

Projekt je jedan od 11 izabranih u konkurenciji više od 300 prijavljenih projekata iz cijelog svijeta i njime se prvi put u Republici Hrvatskoj daje analitički uvid u položaj žena u vojnim snagama i mirovnim misijama. Provedba projekta traje od rujna 2020. do kolovoza 2021.

Projekt će utjecati na: 1) provedbu Nacionalnog akcijskog plana za provedbu Rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a 1325(2000) o ženama, miru i sigurnosti i srodne rezolucije (2019.-2023.) u području prevencije; 2) uvođenje rodne ravnoteže u aktivnosti sigurnosnog i obrambenog sustava te na području zaštite i oporavka nakon sukoba - u promicanju zaštite prava žena i djevojaka - žrtava rodno utemeljenog nasilja u sukobima; 3) podizanje razine osviještenosti, informiranosti te uklanjanje slabosti unutar sustava i jačanje rodne ravnopravnosti, kao i na prevenciju i suzbijanje rodno utemeljenog nasilja i ostalih oblika uznemiravanja.

Izravne korisnice će biti kandidatkinje/časnice i dočasnice i drugi/e sudionici/e izravnih programa edukacije, a kako bi naučeno primijenili u profesionalnom radu oružanih snaga, posebno izvan Republike Hrvatske, gdje će nastaviti promicati kulturu nulte tolerancije na nasilje. Navedeno je važno u mirovnim ili pregovaračkim misijama u zemljama koje su nedovoljno usvojile standarde ljudskih prava i ravnopravnosti spolova.

U sklopu projektnih aktivnosti održana je konferencija (20.10.2020.), na kojoj je svečano predstavljen projekt i na kojoj je pravobraniteljica sudjelovala s izlaganjem.⁶⁵

---

⁶⁴ „*Strengthening and supporting women in the army force and in the peace missions of the Republic of Croatia*“.

⁶⁵ Na predstavljanju projekta izlaganje su održali/e i nositeljica projekta doc.dr.sc. Irena Petrijevcin Vuksanović, državna tajnica MUP-a, N.J.E. Robert Kohorst, veleposlanik SAD-a u RH, admiral Robert Hranj, načelnik Glavnog stožera oružanih snaga RH, te Anamarija Tkalčec iz partnerske organizacije CESI. Prikazan je i kratki video o ženama u Oružanim snagama RH te snimka govora sunositelja projekta doc.dr.sc. Davora Božinovića, potpredsjednika Vlade RH i ministra unutarnjih poslova RH s temom projekta.

1.5. Međunarodni projekt „RADNICA – RODNA JEDNAKOST U SVIJETU RADA“

Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova kao partnerska institucija je u 2020., u suradnji s organizacijom CESI - Centrom za edukaciju, savjetovanje i istraživanje (nositeljica projekta), marketinškom agencijom Señor iz Zagreba i najstarijom islandskom organizacijom za ženska prava IWRA – Icelandic Women's Rights Association, prijavila i dobila projekt „Radnica – rodna jednakost u svijetu rada“⁶⁶ u sklopu natječajnog poziva Fonda za aktivno građanstvo – veliki projekti. Projekt se provodi od 1. siječnja 2021. do 28. veljače 2023., s ciljem rješavanja nejednakog i diskriminatornog položaja žena u svijetu rada, a financira se sredstvima Financijskog mehanizma Europskog gospodarskog prostora u okviru Fonda za aktivno građanstvo u Hrvatskoj u iznosu od 130.491,15 EUR.

Ciljevi projekta su: 1) pridonijeti rodnoj jednakosti u svijetu rada i osnažiti predstavnike/ce organizacija civilnoga društva i sindikata u zagovaračkom radu za poboljšanje položaja žena i postizanja rodne jednakosti u svijetu rada; 2) dovesti do razumijevanja problematike rodne jednakosti u svijetu rada kao i uključenosti i aktivnog angažmana građanki i građana kroz široku javnu kampanju; 3) analizirati mjere i politike te zagovarati zakonodavne mjere za postizanje rodne jednakosti u svijetu rada kroz aktivnosti povezivanja zainteresiranih organizacija i pojedinaca/ki; te 4) pružati kontinuiranu besplatnu pravnu pomoć žrtvama diskriminacije kroz pravne savjete i informacije.

1.6. Međunarodni projekt "PREMA SPRJEČAVANJU I ISKORJENJIVANJU NASILJA I UZNEMIRAVANJA NA RADNIM MJESTIMA U HRVATSKOJ"

Pravobraniteljica je kao partnerska institucija u 2020., u suradnji s Nezavisnim cestarskim sindikatom (nositelj projekta) i Nezavisnim hrvatskim sindikatima, prijavila i dobila projekt usmjeren prevenciji i suzbijanju nasilja i uznemiravanja na radnom mjestu, kojeg financira Norveški financijski mehanizam, u sklopu natječajnog poziva Decent Work - Social Dialogue – Croatia. Cilj projekta „Prema sprječavanju i iskorjenjivanju nasilja i uznemiravanja na radnim mjestima u Hrvatskoj“⁶⁷, ukupne vrijednosti 110.534 EUR, je unaprjeđenje socijalnog dijaloga i suradnje po pitanju prevencije i suzbijanja nasilja i zlostavljanja na radnom mjestu kroz izgradnju novih i poboljšanje postojećih struktura i praksi socijalnog dijaloga, edukaciju socijalnih partnera te jačanje bipartitnog i tripartitnog dijaloga u područjima zaštite na radu i rodne ravnopravnosti kako bi se uklonilo nasilje i zlostavljanje te unaprijedili uvjeti rada u Hrvatskoj.

Provedba projekta sastoji se od sljedećih aktivnosti: 1) istraživanja o nasilju i zlostavljanju na radnom mjestu te javne prezentacije rezultata istraživanja; 2) sastanaka i konzultacija na bipartitnoj i tripartitnoj razini; 3) edukacije dionika socijalnog dijaloga i uspostave novih struktura; te 4) promotivnih i informativnih kampanja. Projekt se provodi od 1. siječnja 2021. do 30. lipnja 2022.

---

⁶⁶ „Workingwoman – Gender Equality in the Labor Market“.

⁶⁷ „Towards prevention and elimination of violence and harassment at workplaces in Croatia“.

III.

ANALIZA PO PODRUČJIMA

1

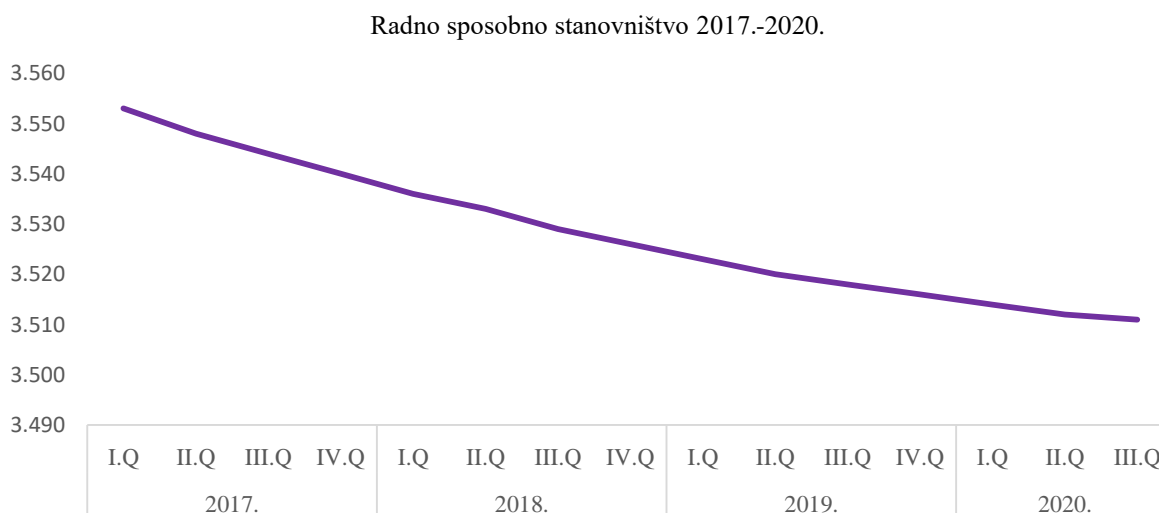
ZAPOŠLJAVANJE I RAD

1.1. ZAPOSLENOST I RADNA AKTIVNOST

Analiza trendova na području rada i zapošljavanja u ovom izvještajnom razdoblju temelji se na podacima Državnog zavoda za statistiku (dalje: DZS) koji se odnose na konačne podatke za 2019. godinu i privremene podatke za 2020. godinu te evidencije Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (dalje: HZZ).

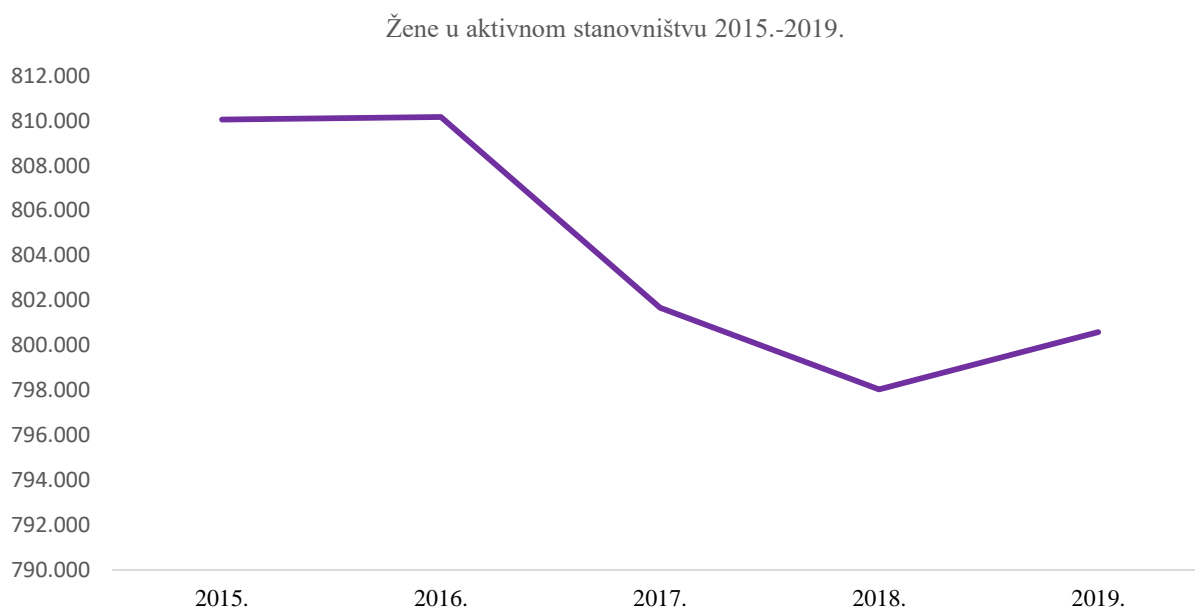
Iako je u prošlogodišnjem izvješću identificirano nekoliko pozitivnih trendova u pogledu zapošljavanja, poremećaji na području gospodarstva nastali kao posljedica epidemije bolesti COVID-19 doveli su do negativnih kretanja na tržištu rada, a nedostatak aktualnih relevantnih podataka otežava komparaciju trenutne situacije s utvrđenim trendovima u Izvješću o radu za 2019. godinu.

Broj radno sposobnog stanovništva je i dalje u padu, ali u još manjem opsegu nego što je to bilo prethodnih godina, što upućuje na daljnje usporavanje pada, što indiciraju i privremeni podaci za prva 3 kvartala 2020.

Aktivno stanovništvo je prema podacima za 2019. godinu poraslo za 0,75%. Nakon dvije godine uzastopne regresije, podaci za 2019. godinu po prvi puta bilježe porast broja žena u aktivnom stanovništvu, iako udio žena u ukupnom opsegu porasta iznosi svega oko 20%. Udio žena u prosječnom broju aktivnog stanovništva iznosio je 47,5%, dok je udio muškaraca iznosio 52,5%. Prosječna stopa aktivnosti muškaraca iznosi 51,1%, što je za 5,9% više u odnosu na žene (45,2%).

Konačnim podacima za 2019. godinu potvrđene su indicije o produbljenju razlike po spolu u aktivnom stanovništvu dobne strukture 15-24 godine koja iznosi 19,9% u korist muškaraca. Očekivano, u istoj dobnoj strukturi se generira i najveća razlika po spolu u stopi zaposlenosti.

Konačni podaci DZS za 2019., ukazivali su na porast ukupnog broja osoba u radnom odnosu za 2,47% u odnosu na 2018. (žene 2,56%). Udio muškaraca u strukturi ukupno zaposlenih osoba⁶⁸ od 1.555.068 osoba iznosio je 53,1%, dok je udio žena iznosio 46,9%. Prema podacima iz Ankete o radnoj snazi u trećem tromjesečju 2020., stopa zaposlenosti muškaraca se u prosjeku kretala oko 54%, dok je stopa zaposlenosti žena u prosjeku bila 41,3%, što ukazuje na stagnaciju u odnosu na prethodno razdoblje te kontinuitet dugogodišnje visoke razlike po spolu u stopi zaposlenosti.

Prema podacima Eurostat-a⁶⁹ za prva tri kvartala 2020., u Hrvatskoj je u radnom odnosu na određeno vrijeme bilo u prosjeku oko 106.000 muškaraca te 110.000 žena. Usporedbom ovih podataka s prosječnim brojem osoba u radnom odnosu na određeno vrijeme u 2019., uočava se značajan pad broja ugovora na određeno vrijeme, odnosno za oko 17% u odnosu na oba spola. U realnim brojkama, radi se o prosjeku od gotovo 46.000 ugovora manje nego u 2019. Analiza po dobnim skupinama ukazuje da su ugovori na određeno vrijeme znatno učestaliji kod mlađih osoba. Primjerice, u okviru dobne skupine 25-34 godine oko 1/5 zaposlenih je u radnom odnosu na određeno vrijeme, dok je u dobnoj skupini starijoj od 35 godina svaka deseta osoba zaposlena na određeno vrijeme.

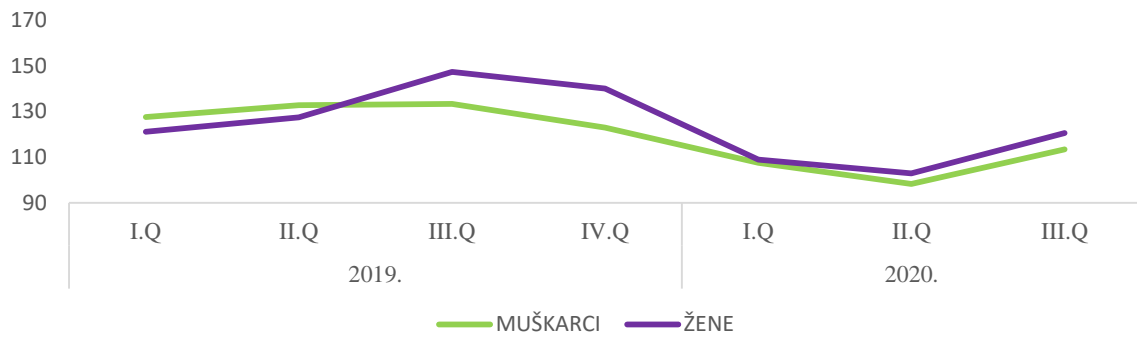
---

⁶⁸ Obuhvaća zaposlene u pravnim osobama, obrtima i slobodnim profesijama te u poljoprivredi.

⁶⁹ Employment and unemployment (LFS)

Broj ugovora o radu na određeno vrijeme 2019.-2020. (Eurostat)

Iako je prema zadnje dostupnim podacima Eurostat-a stopa prekarne zaposlenosti⁷⁰ i dalje u padu, s prosjekom od 6,1% Hrvatska je još uvijek članica Europske unije s najvećom stopom prekarne zaposlenosti. Žene su i dalje češće angažirane u poslovima prekarne prirode (6,4%) od muškaraca (5,8%).

Broj nezaposlenih osoba u 2019., u padu je za 16,2% (žene 17,9%) u odnosu na 2018., dok je stopa registrirane nezaposlenosti pala s 9,2% na 7,6%.

Navedeni podaci predstavljaju statistički presjek stanja s kakvim se u području zapošljavanja i rada ušlo u krizu izazvanu epidemijom bolesti COVID-19. S početkom reflektiranja epidemije bolesti COVID-19 na gospodarstvo, počeli su i poremećaji u području rada i zapošljavanja te daljnje usporedbe trendova iz izvještajnog razdoblja s prethodnim razdobljem gube na značaju i svrsi.

Podaci HZZ-a pokazuju da je u 2020., prosječni broj registriranih nezaposlenih osoba iznosio 150.824, što je 17,2% (128.650) više nego u 2019. Udio žena (55,4%) u registriranoj nezaposlenosti je za preko 10 postotnih poena veći od udjela muškaraca (44,6%), što otprilike odgovara postotnom odnosu iz 2019., međutim u 2020., ovaj se odnos uspostavlja na opsegu registrirane nezaposlenosti koji je 17,2% veći nego u 2019.

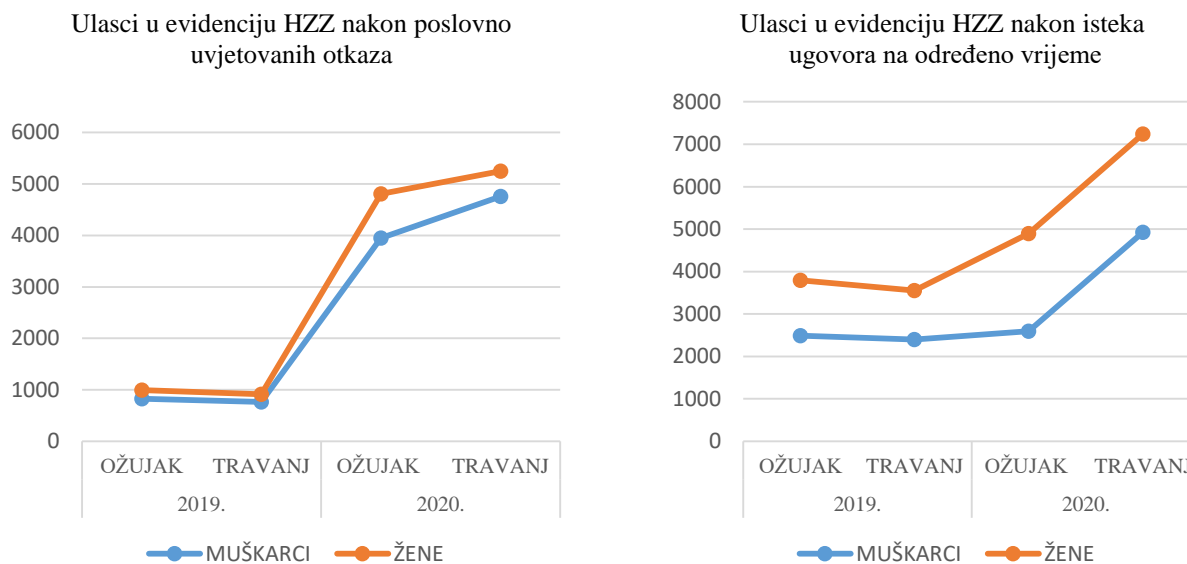
Analiza ulaska u evidenciju HZZ-a, pokazuje da značajan porast broja osoba u evidenciji nezaposlenih započinje od ožujka 2020., kada je broj ulazaka u evidenciju (20.409) porastao za 45% spram prethodnog mjeseca (14.061), te 51% u odnosu na isto razdoblje u 2019. (13.490). Izrazit porast je nastavljen i u travnju 2020., kada broj ulazaka u evidenciju (25.483) raste za dodatnih 25%.

Analiza statusa koji je prethodio ulasku u evidenciju u odnosu na ožujak i travanj 2020., pokazuje da je preko 85% osoba u evidenciju ušlo iz radnog odnosa. Pritom, razvidno je da je do najvećeg porasta došlo zbog drastičnog povećanja broja poslovno uvjetovanih otkaza. Usporedbe radi, u odnosu na ožujak i travanj 2019., kada je nakon poslovno uvjetovanog otkaza u evidenciju ušlo ukupno 3.498 osoba, u evidenciju je (u ožujku i travnju 2020.) iz statusa radnog odnosa nakon poslovno uvjetovanog otkaza ušlo 18.759 osoba, što predstavlja **povećanje od 436%**. Promatrajući navedene brojke po spolu, pokazuje se da je poslovno uvjetovane otkaze u razdoblju ožujka i travnja dobilo 10.053 žena i 8.706 muškaraca. Pored navedenog, u usporedbi s prethodnim razdobljem, uočava se i

⁷⁰ Udio zaposlenih s kratkotrajnim ugovorima u trajanju do 3 mjeseca (obuhvaća dobnu skupinu 15-64 g.)

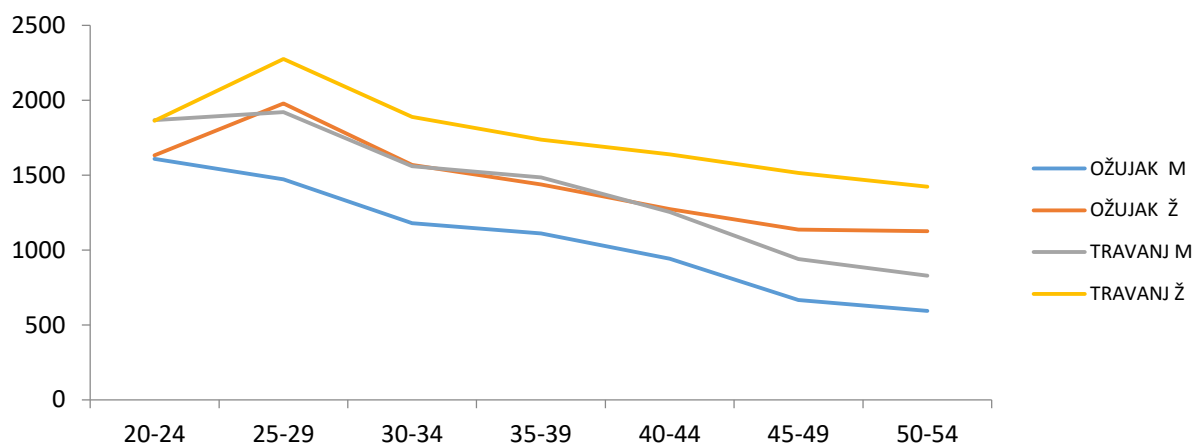
porast broja ulazaka u evidenciju nakon isteka ugovora o radu na određeno vrijeme (7.487 u ožujku i 12.168 u travnju), što se može dovesti u vezu s tezom da se epidemija izrazito negativno odrazila na poslove prekarne prirode. Pritom, treba naglasiti da se istek ugovora o radu na određeno vrijeme u dva promatrana mjeseca u približno 62% slučajeva odnosio na žene.

Prezentirani podaci i grafički prikazi upućuju na značajnu razliku po spolu u gubitku radnih mjesta u razdoblju najvećeg negativnog utjecaja epidemije bolesti COVID-19, odnosno okolnost da su posljedice epidemije na tržištu rada znatno više pogodile žene. Samo prema analizi ulazaka u evidenciju HZZ-a proizlazi da je u tom periodu izvan radnog odnosa ostalo 37% više žena u usporedbi s muškarcima. Grafički prikaz ulazaka u evidenciju HZZ-a po spolu i dobi sugerira da su u jeku epidemije, osobe mlađe od 30 godina bile više pogođene poremećajem na tržištu rada, naročito osobe u dobnoj skupini 25-29 godina.

Analiza privremenih podataka DZS o broju i strukturi zaposlenih u pravnim osobama ukazuje na veći pad broja zaposlenih u prerađivačkoj industriji, trgovini na veliko i malo, djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane te administrativnim i pomoćnim uslužnim djelatnostima.

Ulasci u evidenciju HZZ-a po spolu i dobi tijekom ožujka i travnja 2020.

Osobite poteškoće u razdoblju nakon odluke o proglašenju epidemije bolesti COVID-19 i uvođenja niza ograničenja vezanih uz brojne aspekte društvenog života (tzv. lockdown), pojavile su se na području usklađivanja profesionalnog i obiteljskog života.

Prema istraživanju Eurofound-a⁷¹ osobito su žene s djecom mlađom od 12 godina imale poteškoća s usklađivanjem poslovnih i privatnih obveza te su u usporedbi s muškarcima češće iskazivale da ih posao sprječava da provedu više vremena s obitelji i obrnuto, da zbog se obiteljskih obveza ne mogu posvetiti poslu te da se teže koncentriraju na rad. Također, žene su češće ukazivale da o poslu razmišljaju i u trenucima kada ne rade te da se zbog iscrpljenosti nakon posla ne mogu posvetiti kućanskim poslovima. Nadalje, rezultati istraživanja pokazuju da su na razini Europske unije u razdoblju „lockdown-a“ anketirane žene s djecom mlađom od 12 godina u prosjeku tjedno provodile 62 sata na brigu za djecu i 23 sata na obavljanje kućanskih poslova, dok su anketirani muškarci s djecom mlađom od 12 godina na brigu za djecu provodili 26 sati tjedno manje, a na obavljanje kućanskih poslova 8 sati tjedno manje od žena.

U okviru navedenog istraživanja analiziran je i tzv. indikator usklađivanja poslovnog i privatnog života, a rezultati su pokazali da je u Republici Hrvatskoj u razdoblju od travnja do srpnja 2020., došlo do statistički najizraženijeg pada indikatora na razini Europske unije.

Odlukom Vlade Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 29/20) obustavljeno je izvođenje nastave u visokim učilištima, srednjim i osnovnim školama te redovni rad ustanova predškolskog odgoja i obrazovanja. Iako je tjedan dana kasnije Vlada Republike Hrvatske izmjenom navedene Odluke obvezala ravnatelje osnovnih škola te ravnatelje ustanova predškolskog odgoja i obrazovanja da organiziraju rad na način da se osigura prihvatanje djece u slučajevima kad su oba roditelja zaposlena i ne postoji druga mogućnost zbrinjavanja djece, Pravobraniteljica je u tom razdoblju putem Pravobraniteljice za djecu i Pučke pravobraniteljice zaprimila povećani broj pritužbi i upita vezanih uz nemogućnost osiguranja odgovarajuće brige za djecu u uvjetima obustave rada škola i vrtića.

⁷¹ Living, working and COVID-19, <https://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2020/living-working-and-covid-19>

Naime, riječ je o specifičnom razdoblju u kojem je Stožer civilne zaštite Republike Hrvatske svakodnevno izvještavao o broju zaraženih i preminulih od bolesti COVID-19 te intenzivno apelirao na građane da ne izlaze iz kuća i da izbjegavaju fizičke kontakte. Na svim razinama se utjecalo na građane/ke da ne izlaze iz svojih domova, a na malim ekranima je konstantno bio prisutan tzv. hashtag *#ostanitedoma*. Uvedena je zabrana napuštanja mjesta prebivališta, ukinute su redovne linije javnog prijevoza, rad tijela državne uprave organiziran je na način da se uglavnom radi od kuće, odnosno, radilo se o atmosferi straha u kojoj je dojam roditelja bio da su dovedeni u poziciju da moraju izabrati između svog posla i zdravlja djeteta.

Iako je odluka Vlade Republike Hrvatske predviđela određenu vrstu „dežurnog“ rada osnovnih škola i vrtića, dojam je da roditelji nisu bili dovoljno informirani o toj okolnosti te su ostavljanje djeteta u vrtiću ili školi, s obzirom na okolnosti, doživljavali kao čin potpuno suprotan preporukama Stožera civilne zaštite. Prema navodima iz pritužbi/upita, u nekim slučajevima su djeca spadala u rizičnu skupinu kroničnih bolesnika ili im je bila potrebna posebna skrb zbog zdravstvenog stanja.

Iz pritužbi/upita je bilo razvidno da su u svim slučajevima podnositeljice bile majke, što korespondira sa zaključcima analize Eurofounda o većem teretu kojeg podnose žene u okviru skrbi za djecu u uvjetima epidemije. Pritom treba ukazati na okolnost da je većina tih podnesaka Pravobraniteljici ustupljena od strane Pravobraniteljice za djecu, kojoj su inicijalno podneseni, što upućuje na zaključak da je problem nemogućnosti osiguranja odgovarajuće brige za djecu percipiran od strane podnositeljica prvenstveno kao pitanje prava djeteta.

Nakon analize navedenih upita/pritužbi, Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova je procijenila da se, unatoč specifičnim uvjetima, propisi iz područja zakona o radu primjenjuju kao i u redovnim okolnostima te da je u većini slučajeva pretežito o volji poslodavaca ovisila mogućnost da roditelji osiguraju djeci odgovarajuću brigu za vrijeme obustave rada škola i vrtića. Stoga je Pravobraniteljica **javnim priopćenjem⁷² na svojim internetskim stranicama apelirala na poslodavce i pozvala ih da u uvjetima epidemije razmotre sve mogućnosti uspostavljanja obiteljski orijentirane poslovne politike**, uključujući rad na daljinu, promjenu radnog vremena, korištenje godišnjeg odmora, plaćene i neplaćene dopuste, potpore Vlade Republike Hrvatske za očuvanje radnih mjesta i druge opcije, te je prevela i na svojoj internetskoj stranici objavila najvažnije smjernice Međunarodne organizacije rada, UNICEF-a i UNWOMEN-a iz područja svoje nadležnosti o uspostavljanju obiteljski orijentirane poslovne politike.

1.2. RODNO UVJETOVANA SEGREGACIJA TRŽIŠTA RADA

Podaci DZS-a⁷³ ukazuju na izrazito nizak udio žena u djelatnosti poljoprivrede, šumarstva i ribarstva (28,4%), rudarstva i vađenja (12,9%), opskrbe vodom, uklanjanja otpadnih voda i gospodarenja

---

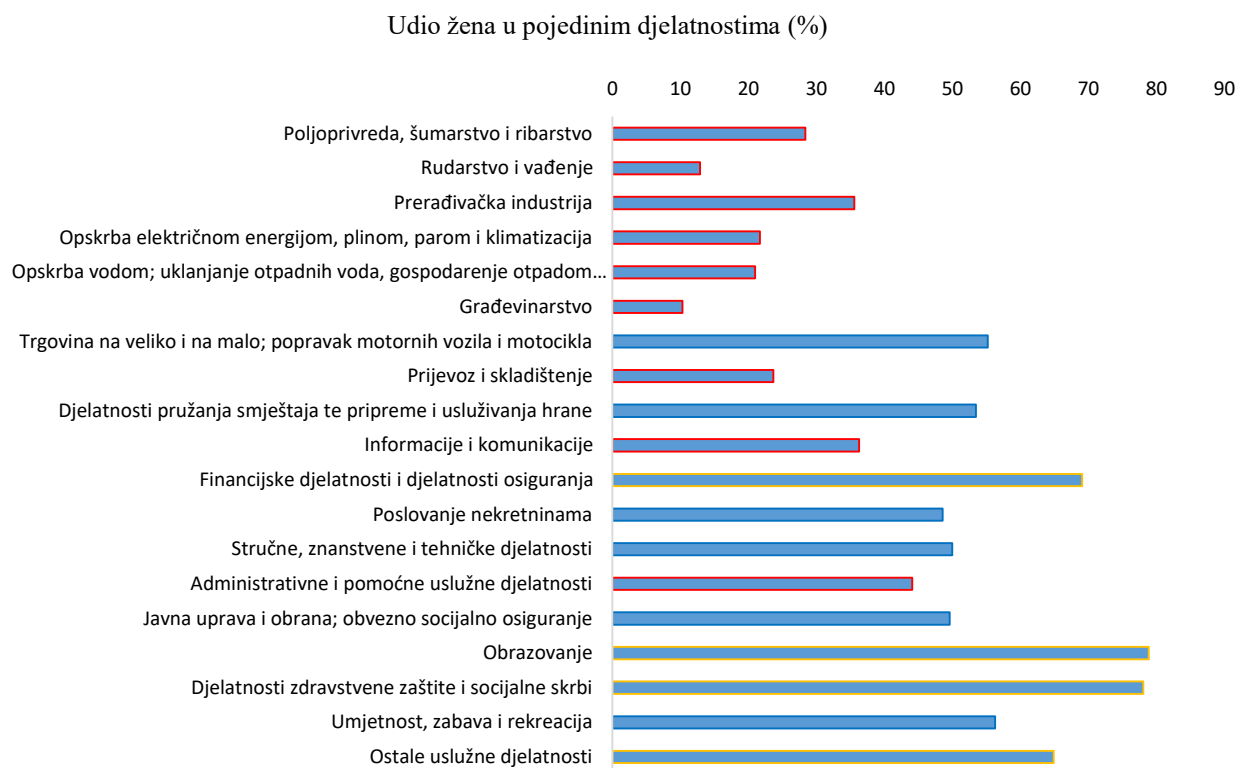
⁷² <https://arhiva.prs.hr/index.php/medunarodni-dokumenti/un-dokumenti/2899-smjernice-za-poslodavce-u-uvjetima-epidemije-bolesti-covid-19>

⁷³ Hrvatski zavod za statistiku, Žene i muškarci u Hrvatskoj 2020.

otpadom te sanacije okoliša (21%), djelatnosti građevinarstva (10,3%), te prijevoza i skladištenja (23,7%).

S druge strane, izrazito nizak udio muškaraca je prisutan u djelatnosti obrazovanja (21,1%), zdravstvene zaštite i socijalne skrbi (21,9%) te financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja (30,9%).

Vrlo dobra uravnoteženost uočava se u djelatnosti stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti (udio žena 50,1%) te javne uprave, obrane i obveznog socijalnog osiguranja (udio žena 49,6%), dok je relativna uravnoteženost prisutna u djelatnostima poslovanja nekretninama (udio žena 48,6%) i pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (udio žena 53,5%).

Kao u prethodnom izvještajnom razdoblju, evidentna je pretežita orijentiranost žena na djelatnosti vezane uz usluge, te mali udio u strukturi zaposlenih u industrijskim djelatnostima i poljoprivredi. Muškarci su, također, pretežito orijentirani na područje usluga, ali je njihova prisutnost izrazito dominantna u području industrije i poljoprivrede.

Na temelju podataka DZS-a o zaposlenima u slobodnim profesijama, vidljivo je da je nakon proglašenja epidemije započeo pad broja zaposlenih koji je na kraju godine bio 6,28% niži nego u ožujku 2020. Udio zaposlenih žena u slobodnim profesijama tijekom izvještajnog razdoblja iznosio je približno 38%, a takva zastupljenost pokazuje se i u prvim mjesecima 2021.

Podaci DZS-a o zaposlenima u obrtu, indiciraju da je i u toj sferi došlo do pada broja zaposlenih, s tim da je značajniji pad vidljiv nakon ljetnih mjeseci. Udio žena u ukupno zaposlenima u obrtu na godišnjoj prosječnoj razini iznosio je oko 43%.

Što se tiče pozicija ekonomskog odlučivanja, prema podacima HANFA-e, udio žena u upravama dioničkih društava čije su dionice (na dan 31.12.2019.) bile uvrštene na uređeno tržište kojim upravlja Zagrebačka burza d.d. (u obzir nisu uzeta društva koja su bila u stečaju ili likvidaciji) iznosio je **12,6%, dok je udio žena u nadzornim odborima navedenih društava iznosio 22,33%**. Razvidno je da je ovakav odnos kontinuirano prisutan već niz godina.

Prema podacima iz istraživanja Europskog instituta za ravnopravnost spolova - EIGE, upravo je područje političke i ekonomske moći sfera u kojoj postoji najviše prostora za povećanje indeksa ravnopravnosti spolova za Republiku Hrvatsku, koji za to područje iznosi 41,4 (prosjeak EU je 53,5).

U okviru analize problematike ravnomjerne zastupljenosti oba spola u upravama i odborima društava potrebno je ukazati da Europska komisija još uvijek nastoji agitirati u smjeru usvajanja nove direktive vezane uz ravnopravnost spolova u upravama društava uvrštenih na burze (*tzv. Women on Boards Directive*).

1.3. JAZ U PLAĆAMA I MIROVINAMA

U vrijeme izrade ovog izvješća o radu, podaci DZS-a o iznosu prosječne plaće po spolu u Republici Hrvatskoj su bili dostupni samo za 2018., a koji su načelno već analizirani u sklopu izrade Izvješća o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2019.

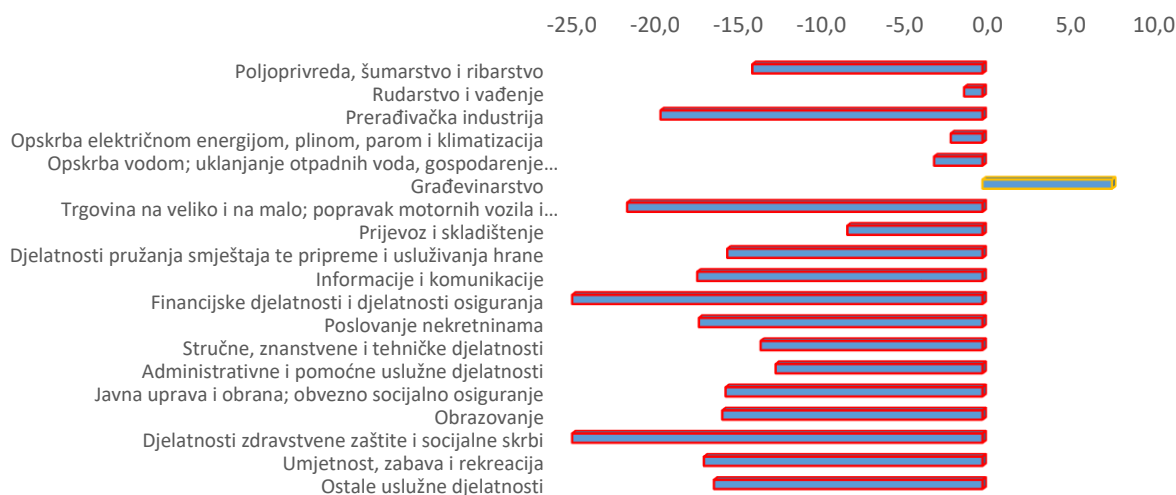
Prema korigiranim podacima DZS-a, muškarci su (u 2018.) prosječno mjesečno zaradili 9.196 HRK, a žene 7.970 HRK, što je ukazivalo na prosječni jaz u plaćama od 13,3%⁷⁴. Analiza odnosa prosječnih isplaćenih neto plaća zaposlenih u pravnim osobama u 2018. pokazuje da su žene veću neto plaću dobivale jedino u djelatnosti građevinarstva. Izraženi rodni jaz u plaćama od 24,6% prisutan je u području financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja te djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi, a u kojima su žene izrazito dominantne u spolnoj strukturi zaposlenih, što indicira njihovu slabiju zastupljenost na bolje plaćenim pozicijama u strukturi.

Privremeni podaci Eurostat-a o nekorigiranom jazu u plaćama u Republici Hrvatskoj, koji obuhvaćaju poslodavce s 10 i više zaposlenika, ukazuju da rodni jaz u plaćama (u 2019.) iznosi 11,5%, što je otprilike na razini iz 2018., dok je prosjek na razini Europske unije (EU27) 14,1%.

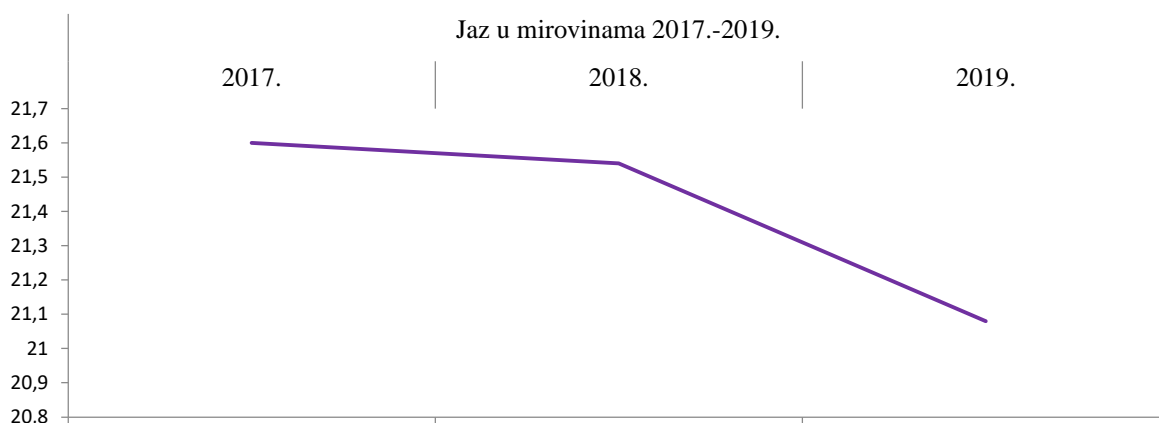
---

⁷⁴ Zavod za statistiku, Žene i muškarci u Hrvatskoj 2020.

Odnos prosječne neto plaće žena zaposlenih u pravnim osobama prema prosječnim plaćama muškaraca (%)

Prema zadnje dostupnim podacima DZS-a (31.12.2019.), ukupan broj korisnika/ca mirovine činilo je 54% žena i 46% muškaraca. Prosječna mirovina iznosila je 2.724,78 HRK, a jaz u mirovinama nastavlja opadati. Analiza odnosa prosječne mirovine muškaraca (3.074,72 HRK) i prosječne mirovine žene (2.426,63 HRK) ukazuje na rodni jaz od 21,08%, što predstavlja pad od 0,46% spram jaza u mirovinama prema podacima iz 2018.

Problematika jaza u plaćama i mirovinama detaljnije se obrađuje u dijelu Izvješća u kojem se prezentiraju aktivnosti iz EU-projekta Pravobraniteljice: “Jednaka prava – jednake plaće – jednake mirovine” – *Širenje opsega implementacije akcija i zakonskih standarda rodne ravnopravnosti s ciljem dostizanja rodne ravnopravnosti i sprječavanja siromaštva u Hrvatskoj.*

Stopa rizika od siromaštva, koja se nadovezuje na problem niskih prosječnih mirovina, osobito žena, proizlazi iz okolnosti da je prag siromaštva (2019.) iznosio 32.500 HRK na godišnjoj razini. Prema podacima DZS-a, stopa rizika od siromaštva (2018.) u dobnj skupini 65 ili više godina iznosila je

31,3% za žene i 23,5% muškarce. Prvi podaci za 2019.,⁷⁵ indiciraju da je **stopa siromaštva porasla u odnosu na oba spola** u promatranoj dobnoj skupini te iznosi 33,6% za žene i 24,9% za muškarce.

1.4. Nezaposlenost i zaposlenost – stanje i kretanja prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje

1.4.1. Nezaposlenost – stanje i kretanje

Prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (HZZ)⁷⁶:

- U HZZ-u (prosinac, 2020.) evidentirano je **159.845** nezaposlenih osoba, što je za 28.092 osoba (21,3%) više u usporedbi s istim mjesecom 2019.;

- Od ukupnog broja nezaposlenih, nezaposlenih žena bilo je **87.817 (54,9%)**, što je povećanje za 20,9 % u odnosu na prosinac 2019.

Broj nezaposlenih osoba po dobi i spolu krajem prosinca 2020., objavio je HZZ u Mjesečnom statističkom biltenu broj 12/2020. Pravobraniteljica, koristeći podatke iz statističkog biltena, izračunala je postotak nezaposlenih žena po dobnim razredima u odnosu na ukupan broj nezaposlenih žena.

Nezaposlene žene **87.817** (54,9%), po dobnim skupinama:

Tablica: Nezaposlene žene po dobnim skupinama

3.543	od 15 do 19 godina	ili	4,0 %
10.554	od 20 do 24 godine	ili	12,0 %
11.670	od 25 do 29 godina	ili	13,3 %
9.130	od 30 do 34 godine	ili	10,4 %
9.183	od 35 do 39 godina	ili	10,5 %
9.145	od 40 do 44 godine	ili	10,4 %
9.253	od 45 do 49 godina	ili	10,5 %
10.031	od 50 do 54 godine	ili	11,4 %
10.117	od 55 do 59 godina	ili	11,5 %
5.191	od 60 i više	ili	6,0 %.

⁷⁵ Državni zavod za statistiku, Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2019.

⁷⁶ Hrvatski zavod za zapošljavanje, Mjesečni statistički bilten broj 12, Zapošljavanje i nezaposlenost u Republici Hrvatskoj tijekom prosinca 2020.

Potkraj prosinca 2020., prema podacima HZZ-a i podacima iz analize koju je izradila Pravobraniteljica, **najveći postotak nezaposlenih žena nalazio se u dobnoj skupini od 20 do 29 godina - ukupno 25,3%**, zatim slijede: od 50 do 59 godina – ukupno 22,9%. Neznatno se smanji udio nezaposlenih žena u dobnoj skupini od 50 i više godina sa 30,4% - 2019., na 28,9% - 2020.

1.4.2. Zaposlenost – stanje i kretanje

Prema podacima HZZ-a, zaposleno je 141.181 osoba (od toga žena 81.235 ili 57,5%) u 2020. Analiza o zapošljavanju osoba s evidencije HZZ-a na neodređeno i određeno vrijeme, u vremenu od 2011. do 2020., pokazuje kako se **u 2020., trend smanjivanja broja zaposlenih na određeno vrijeme zaustavio te se počeo povećavati** (89,2% u 2020., u odnosu na 88,2% u 2019.).

Tablica: Prikaz zapošljavanja na neodređeno i određeno vrijeme, u vremenu od 2011. do 2020. (Izvor: HZZ)

2011. godine na neodređeno vrijeme 15.599 osoba (9,3 %), na određeno 151.932 (90,7 %) ;
2012. godine na neodređeno vrijeme 13.003 osoba (7,4 %), na određeno 162.532 (92,6 %) ;
2013. godine na neodređeno vrijeme 12.348 osoba (6,4 %), na određeno 181.172 (93,6 %) ;
2014. godine na neodređeno vrijeme 11.685 osoba (5,7 %), na određeno 192.036 (94,3 %) ;
2015. godine na neodređeno vrijeme 15.394 osoba (7,5 %), na određeno 191.196 (92,5 %) ;
2016. godine na neodređeno vrijeme 16.403 osoba (8,3 %), na određeno 180.644 (91,7 %) ;
2017. godine na neodređeno vrijeme 16.228 osoba (9,1 %), na određeno 180.644 (90,9 %) .
2018. godine na neodređeno vrijeme 16.331 osoba (10,3 %), na određeno 141.520 (89,7 %)
2019. godine na neodređeno vrijeme 16.492 osoba (11,8 %), na određeno 122.957 (88,2 %)
2020. godine na neodređeno vrijeme 15.282 osoba (10,8 %) , na određeno 125.899 (89,2 %)

Analiza zapošljavanja posebno socijalno ranjive skupine nezaposlenih - „žrtve obiteljskog nasilja“ u okviru mjera Aktivne politike zapošljavanja (APZ)⁷⁷ u nadležnosti HZZ-a, ukazuje na **zabrinjavajući daljnji trend opadanja broja: (1) korisnika/ca koji/e ih koriste i (2) mali broj županija u kojima su uključene osobe iz ove skupine**. Naime, samo je **6 osoba** – žrtava obiteljskog nasilja (odnosno 6 žena) koristilo mjere APZ-a na području Grada Zagreba i 4 županije⁷⁸ (mjere:

⁷⁷ Vlada Republike Hrvatske donijela je „Smjernice za razvoj i provedbu aktivne politike zapošljavanja u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2018.-2020. godine“ 28.12.2017.

⁷⁸ Grad Zagreb i županije: Zagrebačka, Virovitičko-podravska, Osječko-baranjska i Dubrovačko-neretvanska.

potpore za zapošljavanje i javni radovi), u odnosu na 2019., u kojoj su mjere⁷⁹ koristile 10 žena – žrtve obiteljskog nasilja sa područja Grada Zagreba i 4 županije.

Provedbom Smjernica APZ-a kojima se interveniralo na tržištu rada⁸⁰ u 2020., između ostalog, sa 3 mjere bilo je obuhvaćeno i 430 osoba romske nacionalne manjine, od toga žena 198 (46,0%). Aktivnosti su se provodile na području Grada Zagreba i 7 županija⁸¹, pri čemu analizirano po spolu nije bilo bitnih odstupanja, podjednako su bili uključeni muškarci i žene.

1.4.3. Zaključno razmatranje i preporuke

Pravobraniteljica, kao i ranijih godina, ukazuje na prisutnost izrazito većeg broja zaposlenih na određeno vrijeme (89,2 % u 2020.). Iako naizgled ovaj trend podjednako pogađa muškarce i žene, on perpetuira nepovoljniji položaj žena na tržištu rada. Naime, udio žena u broju zaposlenih na neodređeno vrijeme bio je 53,5%, a na određeno 58,0%. Pravobraniteljica smatra kako treba zaustaviti trend zapošljavanja na određeno vrijeme. Naime, ovaj negativan trend zapošljavanja na određeno vrijeme, u odnosu na broj zaposlenih na neodređeno vrijeme, konstantno je prisutan.

Potpore žrtvama obiteljskog nasilja na tržištu rada zahtjeva njihovu veću vidljivost kod poslodavaca, osobito u odnosu na mogućnosti koje nude Smjernice APZ-a. Pravobraniteljica predlaže tijelima županija, gradova i općina da preuzmu aktivniju ulogu informiranja s tim u vezi prema CZSS, skloništima i savjetovalištim za žene žrtve nasilja u obitelji, kao i posredovanja između područnih ureda HZZ-a i gospodarstvenika na njihovom području s ciljem kvalitetnije provedbe mjera iz Smjernica APZ-a u odnosu na posebnu skupinu nezaposlenih - žrtve obiteljskog nasilja.⁸²

1.5. ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Područje zapošljavanja i rada u 2020., podložno je posljedicama koje na gospodarstvo još uvijek ostavlja epidemija bolesti COVID-19. Prema podacima DZS-a, prve procjene u drugom tromjesečju 2020., pokazivale su da je tromjesečni bruto društveni proizvod (BDP) realno manji za 15,1% u odnosu na isto tromjesečje 2019., što je najveći realni pad tromjesečnog BDP-a od 1995. (i otkad se počela provoditi tromjesečna procjena BDP-a). Prema procjenama Svjetske banke, Europa se potencijalno suočava s najdubljom recesijom još od Drugog svjetskog rata. U spomenutom

---

⁷⁹ 2020. – 6 žrtava obiteljskog nasilja u odnosu na 2019. – 10, 2018. – 12, 2017. – 16, 2016. – 43, u 2015. – 41, u 2014. – 27, u 2013. – 73, u 2012. – 49 i 2011. – 19. Neovisno o broju navedenih pokazatelja, **evidentno je kako sudionici na tržištu rada kontinuirano nemaju afiniteta za žrtve obiteljskog nasilja što zahtjeva pojačanje aktivnosti informiranja svih sudionika na tržištu rada.**

⁸⁰ Potpore za zapošljavanje, potpore za samozapošljavanje i javni radovi.

⁸¹ **Mjere se nisu provodile u 13 županija:** Zagrebačkoj, Krapinsko – zagorskoj, Karlovačkoj, Varaždinskoj, Primorsko-goranskoj, Ličko – senjskoj, Virovitičko-podravskoj, Požeško – slavonskoj, Zadarskoj, Šibensko – kninskoj, Splitsko – dalmatinskoj, Istarska i Dubrovačko – neretvanskoj.

⁸² Mjere iz Smjernica APZ namijenjene posebnoj skupini nezaposlenih - žrtvama obiteljskog nasilja u 2020., **nisu se provodile na području 16 županija**, a u županijama u kojima su se provodile broj uključenih osoba bio je minimalan (6 žena žrtava obiteljskog nasilja zaposlilo se na području Grada Zagreba i 4 županije).

istraživanju Eurofound-a izražava se bojazan da bi epidemija mogla unazaditi postignuća na području ravnopravnosti spolova do razine na kojoj je bila prije više desetljeća. Epidemija je ostavila duboke posljedice na tržište rada, a zbog specifičnosti vezanih uz sudjelovanje žena na tržištu rada, indicije upućuju da su žene teže pogođene krizom koju je pandemija izazvala. Radi potpunog sagledavanja položaja žena na tržištu rada u uvjetima epidemije, potrebno je ukazati i na okolnost visoke prisutnosti žena na radnim mjestima koja su izloženi riziku od zaraze virusom SARS-CoV-2.⁸³

Kriza izazvana epidemijom skrenula je pozornost s *EU Strategije za rodnu ravnopravnost 2020.-2025.*, s obzirom da je ista donesena pred sam početak krize te ne sadrži specifične mjere za suočavanje s golemim izazovima koji su uslijedili. Međutim, ciljevi Strategije su opći i nužno je nastaviti s aktivnostima u cilju njihovog ostvarivanja kako bi se spriječilo nazadovanje civilizacijskih postignuća na području ravnopravnosti spolova. Iako se Nacionalni plan za ravnopravnost spolova izrađuje već duže vrijeme, okolnost da još nije dovršen nudi mogućnost da se sadržaj aktualizira i na strateškoj razini učinkovito reagira na novonastale okolnosti.

U odnosu na područje zapošljavanja i rada, Pravobraniteljica za naredno razdoblje **preporučuje**:

- (1) U svim fazama planiranja i donošenja odluka ocjenjivati i vrednovati učinke na ravnopravnost spolova, osobito u odnosu na mjere vezane uz oporavak od posljedica izazvanih epidemijom.
- (2) Izraditi rodno osjetljive proračune na nacionalnoj razini te razinama lokalnih i područnih (regionalnih) samouprava.
- (3) Žurno donijeti Nacionalni plan za ravnopravnost spolova i pripadajući akcijski plan s mjerama za ublažavanje negativnih posljedica epidemije na ravnopravnost spolova.
- (4) Promicati ravnopravnost spolova kroz Nacionalni plan oporavka i otpornosti.
- (5) Osigurati sustavno prikupljanje po spolu klasificiranih podataka vezanih uz učinke bolesti COVID-19 i praćenje djelovanja epidemije na ravnopravnost spolova.
- (6) Poticati poslodavce na uspostavljanje obiteljski orijentiranih poslovnih politika koje će roditeljima i osobama koje skrbe za nemoćne članove obitelji u uvjetima epidemije omogućiti lakše usklađivanje poslovnog i obiteljskog života.
- (7) Osigurati dostupnost, pristupačnost i kvalitetu sustava skrbi i brige za djecu u uvjetima epidemije.
- (8) Razviti mjere koje će omogućiti bolju zastupljenost žena na vodećim pozicijama.

---

⁸³ Na razini Europske unije žene čine 76% zdravstvenih djelatnika/ca, 82% osoblja na blagajnama te 93% vrtičkog osoblja i nastavnika/ca.

1.6. DISKRIMINACIJA PRI ZAPOŠLJAVANJU I RADU S OPISIMA SLUČAJEVA

PRIMJER 1: U predmetu **PRS-01-03/20-8**, Pravobraniteljici se obratila pritužiteljica jer smatra da je diskriminirana temeljem spola i dobi na svom radnom mjestu u medijskoj kući kao javnom servisu, odnosno da je premještena sa radnog mjesta voditeljice u emisiji i zamijenjena sa ženskom osobom mlađe životne dobi, za razliku od muških voditelja koji su s obzirom na svoju dob i spol zadržani na istima radnim mjestima.

Poslodavac u postupku nije ponudio uvjerljiva objašnjenja niti je dostavio zatraženu dokumentaciju i očitovanja te nije uspio dokazati da je poštivao načela jamstva ravnopravnosti spolova, već je dostavljao zaključke bez argumenata, činjenica i dokaza. Očigledno je da je poslodavac prema pritužiteljici kao ženi postupio na način koji ju stavlja u nepovoljniji položaj u odnosu na muški spol u istoj situaciji, bez opravdanog razloga.

Zbog navedenih propusta i utvrđene diskriminacije poslodavcu su izrečena **upozorenja**: kako je u konkretnom slučaju pritužiteljica stavljena u nepovoljniji položaj temeljem spola u odnosu na ostale muške zaposlenike koji su i dalje zadržani na voditeljskim mjestima, te da poslodavac, kao javni servis, podržava spolne stereotipe o ženama koje se vrednuju temeljem fizičkog izgleda i mladosti, čime se perpetuira tradicionalnu i patrijarhalnu podjelu rodni uloga koja nije sukladna načelu ravnopravnosti spolova, kao i **preporuke**: da poslodavac u svom budućem radu poštuje načelo ravnopravnosti spolova, da u svom radu promijeni praksu i prilikom donošenja odluka prati trendove koje imaju izravan utjecaj na položaj žena, odnosno muškaraca, radi postizanja stvarne ravnopravnosti žena i muškaraca; -skreće se pozornost da društvene promjene nikada nisu bile pitanje trenutka, već pitanje sitnih koraka naprijed kroz duže vremensko razdoblje uz mnogo truda te se u konkretnom slučaju čini da se poslodavac vraća unatrag i da ono što smo već izborili u smislu ljudskih prava, kao da se ponovo stavlja pod znak pitanja. Sukladno izdanim upozorenjima i preporukama, medijska kuća je izvijestila da iste prihvaća, iako pritužiteljica naknadno nije vraćena na prijašnji posao.

PRIMJER 2: U predmetu **PRS-01-06/20-30**, Pravobraniteljici se obratila policijska službenica u PGP-u, zbog diskriminacije temeljem trudnoće. Pravobraniteljica je utvrdila da je postupkom prituženog tijela, s obzirom na činjenicu da pritužiteljicu nije premjestilo na drugo radno mjesto tijekom trudnoće čime bi joj omogućio nastavak rada, dovedena u diskriminirajući položaj na radu i to upravo zbog trudnoće. Pravobraniteljica je PGP-u izdala preporuke: da prituženo tijelo ubuduće kod donošenja odluka svoje tumačenje i primjenu relevantnih zakonskih odredbi prilagodi zahtjevima koji proizlaze iz antidiskriminacijskih jamstava, posebice u odnosu na trudnice i majke; - da se provede dodatna edukacija o nacionalnom i EU pravnom okviru koji sadrži jamstva koje žene imaju na raspolaganju tijekom perioda trudnoće, odnosno roditeljskog dopusta, a koje uklanjaju diskriminatorne prepreke vezane uz rad. Prituženo tijelo je izvijestilo da prihvaća preporuke Pravobraniteljice.

PRIMJER 3: U predmetu **PRS-01-03/20-18**, Pravobraniteljici se obratila policijska službenica PGP-a, zbog diskriminacije temeljem spola na radnom mjestu jer je kao žena dovedena u nepovoljan položaj u usporedivoj situaciji s njenim muškim kolegama time što je morala biti udaljena iz službe, dok muškarci zbog iste povrede službene dužnosti nisu udaljeni iz službe, kao i zbog okolnosti ju je

M.K. pitanjima o njezinom privatnom životu i njezinom izgledu kao žene doveo u ponižavajući i diskriminirajući položaj temeljem spola.

Pravobraniteljica je zatražila od MUP-a i Službe za unutarnju kontrolu da provedu nadzor te su o provedenom nadzoru dostavili izvješće sa izrečenim preporukama načelniku PU kojim mu je skrenuta je pozornost na nejednako postupanje prilikom donošenja odluke o udaljenja iz službe i da je dužan ubuduće prilikom donošenja rješenja udaljenja iz službe biti objektivan i nepristran jer različito postupanje u sličnim predmetima može dovesti do subjektivne ocjene o nejednakom postupanju pa tako i do osjećaja diskriminacije na koju se pritužiteljica i pozvala. Pravobraniteljica je pohvalila postupanje Službe za unutarnju kontrolu jer je pravilno i zakonito uočilo nepravilnost u postupanju i na licu mjesta izdalo preporuku. Pored toga, stručni tim je je utvrdio nepravilnosti i nedolično ponašanje načelnika koji se neprimjerenim upitima obraćao pritužiteljici, a utvrđeno je i da se načelnik za vrijeme i van službe kao nadređeni rukovoditelj nedolično ponašao prema najmanje četiri policijske službenice i vježbenice koje je pozivao da se sastanu u slobodno vrijeme, govorio im da su lijepe, lijepo građene, da imaju lijepo tijelo, što je kod istih izazvalo neugodu i strah, a čime je počinio povredu službene dužnosti te je načelniku PU dostavljeno izvješće radi poduzimanja mjeri i radnji iz njegove nadležnosti. S obzirom na uočene propuste, Pravobraniteljica je PU i PGP izdala preporuke: da se utvrdi odgovornost načelnika PGP; -da se potiču policijske službenice da prijave spolnu diskriminaciju, uznemiravanje i spolno uznemiravanje i da se u slučaju prijave osigura i pruži neophodna pomoć i potpora podnositeljima/icama pritužbi; - da se sustavno provodi edukacija u koju će biti uključena i rodna perspektiva vezana uz spolnu diskriminaciju, uznemiravanje i spolno uznemiravanje.

MUP je izvijestio da su prihvaćene preporuke Pravobraniteljice te da je protiv načelnika PGP G. pokrenut disciplinski postupak pred Disciplinskim sudom.

PRIMJER 4: U predmetu **PRS-01-06/20-31**, zaprimljena je pritužba državne službenice u jednom ministarstvu zbog uskraćivanja suglasnosti poslodavca na zahtjev za korištenje prava na mirovanje radnog odnosa iz čl.22. Zakona o roditeljnim i roditeljskim u trajanju od godine dana nakon isteka roditeljskog dopusta.

Pritužiteljica je za vrijeme trajanja roditeljskog dopusta obavijestila poslodavca da je prinuđena uzeti neplaćeni dopust, budući da njeno dijete nije navršilo godinu dana te ga neće moći upisati u jaslice, a nema druge opcije za brigu o djetetu. Međutim, u odgovoru je obaviještena da joj se ne može dati suglasnost za mirovanje zbog strukturnih i organizacijskih promjena unutar ministarstva, nedovoljnog broja službenika u odnosu na matični sektor te okolnost da u narednom razdoblju neće biti raspisivani natječaji za prijam novih službenika.

Pravobraniteljica je zatražila očitovanje ministarstva koje je kratko izvijestilo da je u konkretnom slučaju došlo do nesporazuma budući se pritužiteljica obratila zahtjevom za neplaćeni dopust, pa je taj zahtjev razmatran sukladno odredbama općeg propisa o radu, te da je u međuvremenu na prijedlog pritužiteljice sklopljen sporazum o prestanku državne službe. Budući da se pritužiteljica u svojoj korespondenciji prema poslodavcu vezanoj uz ostvarivanje predmetnog prava cijelo vrijeme pozivala na brigu za dijete koje nije navršilo godinu dana kao svrhu zahtjeva za mirovanje radnog odnosa, Pravobraniteljica je zauzela stajalište da nije prihvatljivo dostavljeno obrazloženje ministarstva jer Zakon o radu, upravo kao opći propis o radu, u svom čl.33. određuje da roditeljna i roditeljska prava

radnik tijekom radnog odnosa ostvaruje u skladu s posebnim propisom, što u konkretnom slučaju predstavlja Zakon o roditeljskim i roditeljskim potporama, te da se ministarstvo koje ima ustrojenu posebnu ustrojstvenu jedinicu za službeničke odnose ne može ograditi od odgovornosti za propust s navodom da se radi o nesporazumu.

Pravobraniteljica je upozorila ministarstvo da je nepovoljnije postupilo prema pritužiteljici na osnovu njenog materinstva te ju onemogućilo da uskladi obiteljski i poslovni život na način kako je zakonom zajamčeno. U povratnom očitovanju ministarstvo je izvijestilo Pravobraniteljicu da je sve službenike/ce nadležne za statusna i radno-pravna pitanja službenika i namještenika ministarstva upoznao sa sadržajem odluke Pravobraniteljice, sukladno preporuci koju je dala uz upozorenje.

PRIMJER 5: Pravobraniteljica je tijekom izvještajnog razdoblja nastavila pratiti sudski postupak pokrenut radi nepovoljnog postupanja prema ženama u pogledu pristupa poticajnim otpremninama u kojem je, pored tužiteljice, u svojstvu umješničice uspješno podnijela reviziju protiv odbijajuće drugostupanjske presude koju je Vrhovni sud Republike Hrvatske prihvatio (**PRS 01-03/15-18**). Predmet spora je zahtjev tužiteljice za utvrđenjem da je isplatom otpremnine u manjem iznosu nego što se u identičnim uvjetima isplaćivala zaposlenicima muškog spola diskriminirana na temelju spola. Naime, pozivajući se na uvjete za mirovinu propisane Zakonom o mirovinskom osiguranju, poslodavac je odlukom o poticajnim mjerama odredio da radnici koji prihvate odlazak u prijevremenu starosnu mirovinu imaju pravo na poticajnu otpremninu za onoliko godini koliko im nedostaje do 65. godine života kad su u pitanju osobe muškog spola, odnosno do 61. godine kad su u pitanju osobe ženskog spola. Prvostupanjski sud je zauzeo stajalište da je poslodavac time diskriminatorno postupio prema tužiteljici, međutim, sud drugog stupnja je prvostupanjsku presudu preinačio i odbio tužbeni zahtjev smatrajući da je poslodavac pravilno primijenio odredbe Zakona o mirovinskom osiguranju koje se tiču iznimaka u odnosu na različitu dob za žene i muškarce kao uvjeta za stjecanje prava na mirovinu. Vrhovni sud Republike Hrvatske je prihvatio obje revizije te vratio predmet sudu drugog stupnja na ponovno odlučivanje, smatrajući da je tužiteljica učinila vjerojatnim da je došlo do diskriminacije, a da poslodavac kao tuženik, u svrhu dokazivanja da nije bilo diskriminacije, nije dovoljno obrazložio aspekte sporne odredbe odluke o poticajnim mjerama. Vrhovni sud Republike Hrvatske je izrazio shvaćanje da su time povrijeđene odredbe o zabrani diskriminacije te naložio drugostupanjskom sudu da preispita prvostupanjsku odluku, imajući u vidu vezanost pravnim shvaćanjem izraženim u odluci povodom revizije.

PRIMJER 6: Pravobraniteljici se obratila majka ml. djeteta navodeći kako je potpisala sa jednom bolnicom ugovor o stažiranju na 12 mjeseci (**PRS-01-06/20-43**). U međuvremenu je zatrudnjela te je nakon 3,5 mjeseca morala otići na čuvanje trudnoće odnosno prekinuti rad. Navela je da trenutno koristi roditeljni dopust, ali da joj je uskraćeno pravo na roditeljski dopust obzirom da joj je poslodavac javio kako se mora vratiti kada dijete navrší šest mjeseci jer da se u protivnom ugovor o stažiranju raskida. Obzirom na navedeno, kao i na činjenicu da pritužiteljica nema kome ostaviti dijete od šest mjeseci na skrb, izražava nezadovoljstvo smatrajući kako se u konkretnom slučaju radi o diskriminaciji.

U provedenom ispitnom postupku ustanovljeno je kako je pritužiteljica s bolnicom sklopila ugovor o radu na određeno vrijeme zbog osposobljavanja za samostalni rad i to u razdoblju od 9.12.2019. do 8.12.2020. Pritužiteljica je radila do odlaska na bolovanje zbog komplikacija u trudnoći te je rodila

12.9.2020. Situaciju u kojoj se našla pritužiteljica, a vezano uz radnopravni status, regulira čl.6. Ugovora o dodjeli državne potpore za sufinanciranje zapošljavanja za stjecanje prvog radnog iskustva/pripravništva (Ugovor) koji je potpisan između HZZ-a i poslodavca.⁸⁴ Pravobraniteljica je zauzela stav kako odredba čl.6.st.2.toč.2. Ugovora znači da roditeljni/roditeljski/posvojiteljski dopust mogu trajati do ukupno 12 mjeseci zajedno, ali da se navedeni rok od 12 mjeseci ne odnosi i na privremenu nesposobnost za rad zbog komplikacija u trudnoći. Znači, neovisno o trajanju komplikacija u vezi s trudnoćom i porodom, *pritužiteljica bi trebala imati pravo koristiti roditeljni i roditeljski dopust u ukupnom trajanju od godine dana*. Imajući u vidu kako je u konkretnom slučaju pritužiteljica započela koristiti roditeljni dopust 16.8.2020. te kako je rodila 12.9.2020., njezin roditeljni dopust je trajao 27 dana prije rođenja djeteta te do navršenih šest mjeseci života djeteta, nakon čega bi joj trebalo ostati na raspolaganju još pet mjeseci roditeljskog dopusta. Navedeno tumačenje potvrđuje i odredba čl.6.st.5. Ugovora u kojoj se ne navodi i privremena nesposobnost za rad zbog komplikacija u trudnoći. Drugačije tumačenje bilo bi diskriminatorno za majke te bi djelovalo destimulirajuće za planiranje roditeljstva. Naime, ukoliko bi se tumačilo da se rok od 12 mjeseci iz čl.6.st.2.toč.2. Ugovora odnosi na ukupno trajanje privremene nesposobnosti za rad zbog komplikacija u trudnoći i roditeljnog/roditeljskog/posvojiteljskog dopusta, navedeno bi značilo da *svaki mjesec u kojem je trudnica privremeno nesposobna za rad zbog komplikacija u trudnoći ustvari skraćuje njezino pravo na roditeljski dopust*, a u slučajevima u kojima je trudnica već na samom početku trudnoće privremeno nesposobna za rad zbog komplikacija u trudnoći može čak u cijelosti ostati bez prava na roditeljski dopust, kao što je situacija kod pritužiteljice. Na zahtjev Pravobraniteljice, Središnji ured HZZ-a je iznio tumačenje koje je u skladu s mišljenjem Pravobraniteljice, te ga uputio poslodavcu koji je Pravobraniteljicu obavijestio da je pritužiteljici nakon ovog postupka produžen ugovor sukladno stajalištu Pravobraniteljice i tumačenju HZZ-a.

PRIMJER 7: U predmetu **PRS-01-06/20-15**, Pravobraniteljici se obratila korisnica prava na rad s polovicom punog radnog vremena radi njege djeteta s težim smetnjama pritužbom na nezakoniti izvanredni otkaz ugovora o radu. U obrazloženju odluke o otkazu je navedeno da je radnica prekršila svoju obvezu propisanu odredbom čl.37. Zakona o radu jer nije poslodavca obavijestila o privremenoj nesposobnosti za rad, niti mu je najkasnije u roku od tri dana dostavila liječničku potvrdu o privremenoj nesposobnosti za rad i očekivanom trajanju.

Pravobraniteljica je žurno zatražila očitovanje poslodavca, upozorivši ga pritom da prema čl.34.st.1. Zakona o radu poslodavac ne smije otkazati ugovor o radu radnici za vrijeme rada s polovicom punog radnog vremena radi pojačane brige i njege djeteta. Pravobraniteljica je pritom ukazala da navedenu zabranu otkaza zakonodavac nije ograničio samo na zabranu redovitog otkaza, već da se jednako

---

⁸⁴ Radi se o slijedećim odredbama:

Čl.6.st.2.toč.2., *U slučaju kada je sufinancirana osoba privremeno nesposobna za rad zbog komplikacija u trudnoći te kada koristi pravo na roditeljni/ roditeljski/ posvojiteljski dopust u trajanju do 12 mjeseci, zadržati ju u radnom odnosu do stjecanja uvjeta za pristupanje državnom stručnom ispitu te isto regulirati Aneksom Ugovora o radu sa sufinanciranom osobom.*“ Čl.6.st.5., *Ukoliko sufinancirana osoba koristi roditeljni/ roditeljski/ posvojiteljski dopust u trajanju dužem od 12 mjeseci, Ugovor o dodjeli potpore se raskida, o čemu će Poslodavac biti pismeno obaviješten, i poslodavac se obvezuje Zavodu vratiti neiskorišteni dio isplaćenih sredstava iz članka 2. stavka 1. ovoga Ugovora.*“

odnosi i na izvanredni otkaz ugovora o rada, te da je otkaz ništetan, ako je na dan davanja otkaza poslodavcu bilo poznato postojanje okolnosti iz čl.34.st.1. Zakona o radu. U povratnom očitovanju, poslodavac je Pravobraniteljicu obavijestio da je poništio odluku o izvanrednom otkazu ugovora o radu s učincima kao da nije bila donesena.

1.7. RODILJNE I RODITELJSKE POTPORE

1.7.1. ANALIZA korištenja roditeljskih i roditeljskih potpora po spolu

U Republici Hrvatskoj sustav roditeljskih i roditeljskih potpora uređen je Zakonom o roditeljskim i roditeljskim potporama⁸⁵ (ZRRP) čija je svrha osiguranje socijalnog rizika majčinstva i roditeljstva, povećanje nataliteta, ravnopravna podjela roditeljskih uloga te suzbijanje spolne diskriminacije na tržištu rada, a sve kroz usklađivanje s pravnom stečevinom Europske unije. Zakonom o izmjenama ZRRP-a (1.4.2020.), povećan je maksimalan iznos naknade plaće za korištenje prava na roditeljski dopust za zaposlene i nezaposlene roditelje – sa 120% na 170% proračunske osnovice, a što mjesečno iznosi 5.654,20 HRK. Pravobraniteljica se kontinuirano zalaže za povećanje naknade plaće za korištenje prava na roditeljski dopust, kao i povišenje ostalih naknada.

I tijekom 2020., Pravobraniteljica je nastavila ukazivati na činjenicu da očevi ne koriste u dovoljnoj mjeri svoje pravo na roditeljski dopust, odnosno da prenose znatan dio svojeg prava na majke, kao i da je ravnoteža između poslovnog i privatnog života i dalje problem za mnoge roditelje koji imaju obvezu skrbi prema djeci, što ima negativan učinak na zaposlenost žena, u nekim slučajevima, njihovo potpuno isključivanje s tržište rada.

Od više aktivnosti Pravobraniteljice povezanih s ravnotežom između poslovnog i privatnog života, kao i poticanje očeva da se što ranije uključe u skrb o djeci, valja istaknuti sljedeće:

- **24.9.2020.** - održan je online sastanak projektnih partnera L&R Sozialforschung-a (L&R institut za društvena istraživanja) iz Austrije, Pravobraniteljice za jednakost iz Austrije, Centra za edukaciju, savjetovanje i istraživanje (CESI) te Pravobraniteljice u okviru partnerskog EU-projekta: „*Parents@Work: Promjena različitih implikacija (mogućeg) roditeljstva za žene i muškarce*“.⁸⁶ Na sastanku su razmijenjene informacije o tijeku istraživanja koje se provodi u Hrvatskoj i Austriji među žrtvama diskriminacije na radu zbog roditeljske brige za djecu i poslodavcima. Nakon međusobne usporedbe rezultata istraživanja, izradit će se preporuke za poslodavce, uvažavajući pritom i okolnosti uvjetovane epidemijom bolesti COVID-19. Preliminarni rezultati ukazuju na visoku prisutnost stereotipa u radnim sredinama o ulozi muškaraca koji predstavljaju prepreku češćem korištenju roditeljskog dopusta od strane očeva. Nakon obrade rezultata istraživanja i izrade preporuka, uslijedit će promotivne aktivnosti u cilju što šire distribucije preporuka među poslodavcima i radnicima/ama

---

⁸⁵ Narodne novine, br. 85/08, 110/08, 34/11, 54/13, 152/14, 59/17 i 37/20.

⁸⁶ Projekt je usmjeren na identificiranje nedostataka s kojima se majke i očevi suočavaju na radnom mjestu i prilikom prijave za posao te razvijanje novih strategija koje će pomoći poslodavcima i radnicima/ama u borbi protiv diskriminatornih praksi. Više o projektu u poglavlju 1.3. ovog Izvješća.

diskriminacije te edukativne aktivnosti sa svrhom jačanja njihove svijesti o prisutnosti diskriminacije te raspoloživim mehanizmima za zaštitu.

- **4.9.2020.** - u organizaciji Ministarstva obiteljskih poslova, starijih osoba, žena i mladeži Savezne Republike Njemačke te Instituta za socijalni rad i edukaciju održana je online konferencija na temu raspodjele neplaćene skrbi pod nazivom „*Balancing Unpaid Care Work*“⁸⁷. U okviru prvog panela konferencije o političkoj perspektivi te novim načinima i mogućnostima raspodjele neplaćene skrbi istaknuto je da žene nemaju jednake mogućnosti kao muškarci te da se dobar dio raspoloživog potencijala u kontekstu raspodjele neplaćene skrbi između žena i muškaraca ne koristi, što znači da se propuštaju prilike. Istaknuto je da u Njemačkoj žene svakodnevno u poslovima neplaćene skrbi provode 52% više vremena od muškaraca, što se u konačnici reflektira na nižim plaćama i mirovinama žena. U tom smislu je istaknuta potreba promocije značaja uloge očeva u okviru obiteljske skrbi te njihovog osvještavanja i poticanja na angažman u neplaćenju skrbi u okviru obitelji.

- **ožujak/prosinac 2020.** - Pravobraniteljica je ostvarila suradnju s tvrtkom Kapsula komunikacije j.d.o.o. oko aktivnosti usmjerenih pružanju potpore majkama koje su se vratile na radno mjesto nakon korištenja prava iz sustava roditeljskih potpora. Radi se o programu „*Organisational Parenting – iskustva žena majki na rukovodećim pozicijama kroz faze trudnoće, roditeljskog dopusta i povratka na radno mjesto*“ koji za cilj ima kreiranje sustava potpore za žene majke (u kasnijoj fazi, programu se priključuju i očevi) u organizacijama kroz tri faze: fazu trudnoće, fazu roditeljskog dopusta te fazu povratka/reintegracije na radno mjesto.⁸⁸ Kao rezultat dogovorene suradnje, Pravobraniteljica je na svojim službenim web stranicama objavila dvotjedni poziv trudnicama i majkama na ispunjavanje upitnika u okviru navedenog programa, a putem elektroničke pošte poslala poziv trgovačkim društvima (29) koja posluju u Hrvatskoj da ispune predmetni upitnik, uz kratke informacije o istom.

Rezultati navedenog istraživanja, u kojem je sudjelovala 51 ispitanica, u bitnome ukazuju na sljedeće: 96% žena na rukovodećim pozicijama je izjavilo da tijekom faze trudnoće, roditeljskog dopusta u organizacijama nije postojao sustav podrške u obliku radionica/savjetovanja/mentoriranja; 55% žena na rukovodećim pozicijama je sustav podrške tijekom faze povratka i reintegracije na radno mjesto ocijenilo najnižom ocjenom; 6% žena na rukovodećim pozicijama je izjavilo da je postojao plan povratka na radno mjesto usklađen s njihovim potrebama; 77% žena na rukovodećim pozicijama je ocijenilo važnost sustava podrške tijekom razdoblja tranzicije s roditeljskog dopusta na radno mjesto, najvišom ocjenom; 86% žena na rukovodećim pozicijama zainteresirano je za mentoriranje ili sudjelovanje u grupama podrške što doprinosi stvaranju internog sustava potpore i dijeljenja znanja i iskustva.

---

⁸⁷ Konferencija „*Balancing Unpaid Care Work*“ je održana u okviru EU-projekta „*Gender Pay Gap*“, usmjerenog na ravnomjerniju raspodjelu plaćenog rada i neplaćene skrbi između žena i muškaraca.

⁸⁸ Sustav potpore podrazumijeva holistički pristup u definiranju potreba zaposlenica kroz navedene faze te usklađivanje istih s potrebama organizacije i ključnih dionika.

I u 2020. godini, pravobraniteljica je i putem izjava medijima poticala na korištenje roditeljskih dopusta od strane očeva te naglašavala značaj mjera vezanih za usklađivanje privatnog i poslovnog života.⁸⁹

Kao i ranijih godina, od strane Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje (HZZO) pribavljeni su podaci iskazani po spolu o broju korisnika/ka roditeljskih i roditeljskih potpora (razdoblje 1.1.-31.12.2020.).

Tablica: Statistički pokazatelji o korisnicima roditeljskih i roditeljskih potpora u 2020.

RODILJNI DOPUST DO 6 MJESECI STAROSTI DJETETA ⁹⁰		RODITELJSKI DOPUST NAKON 6 MJESECI STAROSTI DJETETA		RAD S POLOVICOM PUNOG RADNOG VREMENA (SVI OBLICI) ⁹¹		DOPUST ZA NJEGU DJETETA S TEŽIM SMETNJAMA U RAZVOJU DO 8.G.		SKRAĆENO RADNO VRIJEME ZBOG NJEGE DJETETA (SVI OBLICI)	
UKUPNO – 70.469 ⁹²		UKUPNO-47.500 ⁹³		UKUPNO - 3.345		UKUPNO – 5.094		UKUPNO – 6.520	
M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž
189 ili 0,27 %	70.280 ili 99,73%	2.039 ili 4,30%	45.461 ili 95,70 %	408 ili 12,20%	2.937 ili 87,80 %	179 ili 3,51 %	4.915 ili 96,49 %	662 ili 10,15%	5.858 ili 89,85 %
RODILJNA POŠTEDA		RODITELJSKA POŠTEDA (SVI OBLICI) ⁹⁴		RODILJNA BRIGA		RODITELJSKA BRIGA (SVI OBLICI)		STANKA ZA DOJENJE	
UKUPNO – 4.149		UKUPNO – 7.717		UKUPNO –8.597		UKUPNO- 13.107		UKUPNO-79	
M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž
1 ili 0,02%	4.148 ili 99,98%	21 ili 0,27%	7.696 ili 99,73 %	9 ili 0,10 %	8.588 ili 99,90%	54 ili 0,41 %	13.053 ili 99,59 %	-	79 ili 100%

⁸⁹ Npr., 18.2.2020. Radio Dubrovnik; 28.2.2020. TV Mreža; 6.3.2020. N1TV, Newsroom; 30.6.2020. Jutarnji list; 27.11.2020. Radio Pula, 31.12.2020. Portal obrane i sigurnosti Obris.org (sve izjave pravobraniteljice medijima dostupne na https://www.prs.hr/cms/posts_all/1/13)

⁹⁰ Prema podacima HZZO-a ova kategorija prava uključuje: roditeljni obvezni dopust, roditeljni dodatni dopust, produženi roditeljni dopust za ranije rođeno dijete i dopust za slučaj smrti djeteta.

⁹¹ Prema podacima HZZO-a ova kategorija prava uključuje: rad s polovicom punog radnog vremena do 180 dana, rad s polovicom punog radnog vremena od 181 do 900 dana, posvojiteljski rad s polovicom punog radnog vremena.

⁹² Za usporedbu: 2019. - **roditeljni dopust** koristilo je ukupno 69.211 osoba, od toga 69.027 ili 99,73% žena i 184 ili 0,26 % muškaraca; 2018. - roditeljni dopust koristilo je ukupno 68.146 osoba, od toga 67.949 ili 99,71% žena i 197 ili 0,28 % muškaraca; 2017. - roditeljni dopust koristilo je ukupno 65.695 osoba, od toga 65.491 ili 99,69% žena i 204 ili 0,31% muškaraca; 2016. - roditeljni dopust koristilo je ukupno 64.081 osoba, od toga 63.923 ili 99,75% žena i 158 ili 0,24% muškaraca; 2015. - roditeljni dopust koristilo je ukupno 63.034 osoba, od toga 62.864 ili 99,73% žena i 170 ili 0,27% muškaraca; 2014. - roditeljni dopust koristilo je ukupno 64.786 osoba, od toga 60.620 ili 99,74% žena i 166 ili 0,25% muškaraca.

⁹³ Za usporedbu: 2019.- **roditeljski dopust** koristilo je ukupno 48.235 osoba, od toga 44.033 ili 91,28 % žena i 4.202 ili 8,71% muškaraca; 2018. - roditeljski dopust koristilo je ukupno 46.160 osoba, od toga 42.672 ili 92,44 % žena i 3.488 ili 7,55% muškaraca; 2017. - roditeljski dopust koristilo je ukupno 45.006 osoba, od toga 42.993 ili 95,52% žena i 2.013 ili 4,47% muškaraca; 2016. - roditeljski dopust koristilo 43.634 osoba, od toga 41.704 ili 95,57% žena i 1.930 ili 4,42 % muškaraca; 2015. - roditeljski dopust koristilo 44.702 osoba, od toga 42.672 ili 95,46% žena i 2.030 ili 4,54% muškaraca; 2014. - roditeljski dopust koristilo 45.654 osoba, od toga 43.632 ili 95,57% žena i 2.022 ili 4,42% muškaraca.

⁹⁴ Prema podacima HZZO-a ova kategorija prava uključuje: roditeljsku poštedu 180 dana, roditeljsku poštedu 900 dana, roditeljsku poštedu od 6 mjeseci do jedne godine starosti djeteta i roditeljsku poštedu od 6 mjeseci do tri godine starosti djeteta.

Kada uspoređujemo statističke pokazatelje o korisnicima roditeljskih i roditeljskih potpora u 2020. s onima iz 2019., razvidno je da nema velikih odstupanja, odnosno da su pokazatelji slični, osim što se tiče korištenja roditeljskog dopusta od strane muškaraca.

Što se tiče korištenja **roditeljskog dopusta od strane muškaraca** (očeva), nalazimo zanemariv porast korisnika roditeljskog dopusta od strane muškaraca - **roditeljski dopust** je koristilo 5 muškaraca više nego u 2019., što je porast s 184 na 189 korisnika, ali što se nije odrazilo na postotak koji je ostao isti i iznosi oko **0,26%**. Valja podsjetiti, u Hrvatskoj je roditeljski dopust duži nego u drugim zemljama EU-a, a određuje se kao pravo zaposlene i samozaposlene majke te uključuje, osim obveznog, i dodatni roditeljski dopust koji majka može prenijeti na oca djeteta u cijelosti ili u vremenski ograničenom roku. U 2020., **dodatni roditeljski dopust** je koristilo 170 muškaraca ili **0,49%**.

Međutim, što se tiče korištenja **roditeljskog dopusta od strane muškaraca**, došlo je do **znatnijeg i neočekivanog pada** broja korisnika, i to čak za 48,52% u odnosu na 2019., odnosno s 4.202 korisnika ili s **8,71% (2019.)** na 2.039 korisnika ili **4,29% (2020.)**. Takav pad posebno čudi imajući u vidu što je od 1.4.2020. porastao iznos naknade plaće za korištenje prava na roditeljski dopust i iznosi 5.654,20 HRK.

Dakle, suprotno očekivanjima u 2020., **došlo je do znatnijeg pada korištenja roditeljskog dopusta od strane muškaraca, odnosno očeva**, a razlozi za takav pad nisu poznati. Jedan od razloga mogu biti promjene na tržištu rada povezane s epidemiološkim mjerama.

U zemljama EU-a postoje velike razlike u uređenosti prava na korištenje roditeljskog dopusta, i to s obzirom na: duljinu trajanja dopusta, visinu naknade, fleksibilne mogućnosti korištenja prava na dopust, te je li definiran kao individualno ili obiteljsko pravo.

Kada analiziramo i uspoređujemo neke od preostalih statističkih pokazatelja, npr. pokazatelje o korisnicima/ama koji/e ostvaruju drugi dohodak, poljoprivrednici/e izvan sustava poreza na dobit ili dohodak, nezaposleni/e korisnici/e, odnosno korisnici/e roditeljske i roditeljske počete od rada⁹⁵, kao i korisnici/e izvan sustava rada, odnosno korisnici/e roditeljske i roditeljske brige⁹⁶ - broj korisnika muškog spola je već godinama neznatan, odnosno niti u jednoj kategoriji ne prelazi 1%.

Što se tiče korištenja prava na pauzu za dojenje djeteta, vidljivo je da je broj korisnika počevši od 2014. do 2020., konstanto u malom opadanju.

---

⁹⁵ **Roditeljski dopust od rada** obvezno od rođenja djeteta do 70. dana od dana rođenja djeteta koristi majka djeteta, te istu ima pravo koristiti do navršene 6. mjeseca života djeteta, u neprekinutom trajanju. Po isteku prava na roditeljski dopust od rada korisnik/ca ima pravo na roditeljski dopust od rada u trajanju do navršene 1. godine života djeteta za prvo i drugo rođeno dijete, odnosno u trajanju do navršene 3. godine života djeteta za blizance, treće i svako sljedeće dijete. Majka djeteta, korisnica prava na roditeljski dopust od rada, nakon isteka 70. dana od poroda može radi zaposlenja ili samozaposlenja prekinuti korištenje prava na roditeljski dopust od rada, pri čemu otac djeteta ima pravo na korištenje preostalog dijela neiskorištenog prava, sukladno svom radnopravnom statusu, uz majčinu pisanu suglasnost i neovisno o radnopravnom statusu majke.

⁹⁶ Pod **roditeljskom brigom o djetetu** podrazumijeva se razdoblje od rođenja djeteta do navršene 6. mjeseca života djeteta, a pod roditeljskom brigom razdoblje od 6. mjeseca do navršene 1. godine života djeteta, za prvo i drugo rođeno dijete ili do navršene 3. godine života djeteta kod rođenja blizanaca, trećeg i svakoga sljedećeg djeteta. Majka izvan sustava rada nakon isteka 70. dana od rođenja djeteta, može radi zaposlenja ili samozaposlenja prekinuti korištenje prava na roditeljski ili roditeljsku brigu o djetetu, pri čemu otac djeteta ima pravo na korištenje preostalog dijela neiskorištenog prava, sukladno svom radnopravnom statusu, uz majčinu pisanu suglasnost i neovisno o radnopravnom statusu majke.

Kada uspoređujemo statističke pokazatelje o korisnicima/ama roditeljskih dopusta i naknada (uključene su sve kategorije) s pokazateljima iz 2019., vidljivo je da je (2019.) ukupan broj korisnika/ca bio 168.250, dok je (2020.) broj korisnika/ca bio 171.594, dakle za 3.344 korisnika/ca više.⁹⁷

Što se tiče statističkih pokazatelja o **muškim korisnicima roditeljskih dopusta i naknada** bilo ih je ukupno 8.135 ili **4,74%**, nastavlja se **blagi porast** (2019. - bilo ih je 5.770 ili 3,42%, a 2018. - bilo ih je 4.907 ili 2,95%).

Na temelju prezentiranog može se zaključiti da svi statistički pokazatelji o muškim korisnicima roditeljskih dopusta i naknada upućuju na blagi i neznatni porast broja muških korisnika, osim korisnika roditeljskog dopusta, u odnosu na žene. **Statistički pokazatelji** i dalje **potvrđuju** situaciju da je **Republika Hrvatska među državama članicama Europske unije u kojoj muškarci (očevi) najmanje koriste roditeljske potpore.**

Po već uvriježenom mišljenju, **očevima nedostaje podrška u korištenju roditeljskog i drugih dopusta povezanih s rođenjem djeteta**, odnosno nedovoljna podrška majki-partnerica i šire okoline, ali tu je i strah od posljedica na radnom mjestu. Dakle, izostaje podrška i od poslodavaca i od radnih kolega/ica. Sve to demotivira očeve u korištenju dopusta. U Hrvatskoj je roditeljski dopust individualno pravo roditelja, u kojemu su majke i očevi potpuno izjednačeni, ali jedan roditelj može prenijeti na drugog roditelja svoja dva mjeseca, dok su druga dva mjeseca neprenosiva. S tim u vezi, Pravobraniteljica je mišljenja da je potrebno djelovati u smjeru kulturološke promjene u poslovnim sredinama u cilju uklanjanja stereotipa koji muškarce odvraćaju od korištenja roditeljskog dopusta.

S druge strane, teret tradicionalnih raspodjele obiteljskih obveza (kućanski poslovi i aktivnosti vezane uz brigu o djeci), koje u svom najvećem dijelu padaju na žene-majke, predstavljaju dodatan izvor stresa i prepreku integraciji majki na tržište rada. **U uvjetima epidemije izazvane bolešću COVID-19** koji su doveli do zatvaranja vrtića, škola i ustanova socijalne skrbi, **dodatno se povećao pritisak na žene** koje su u većem postotku smanjile svoj rad u okviru redovnog radnog odnosa, **zbog preuzimanja neplaćene skrbi.**

Žene se i dalje nalaze u raskoraku između tržišta rada i zahtjeva patrijarhalnog društvenog okruženja, što ih kontinuirano drži u podređenom društvenom položaju. Neka iskustva govore da roditeljski dopust u pravilu koristi onaj član obitelji čija su primanja manja, kako se ne bi ugrozila financijska snaga obitelji.⁹⁸ Također je potrebno uzeti u obzir i činjenicu da su žene slabije plaćene i društveno usmjerene na izbor slabije plaćenih zanimanja.

---

⁹⁷ U 2018. bilo je 166.398 korisnika/ca.

⁹⁸ Iskustva pokazuju da na roditeljske dopuste najčešće odlaze muškarci koji zarađuju manje od svojih partnerica ili imaju sigurnije zaposlenje od svojih partnerica. To potvrđuju i rezultati *Istraživanja o očevima na roditeljskom dopustu*. Naime, istraživanje je iskristaliziralo podatak prema kojem na popisu negativnih strana korištenja roditeljskog dopusta za očeve uz financijsku neisplativost visoko mjesto zauzimaju negativne reakcije okoline, kao što su šale ili kritike kolega/ica i/ili nadređenih, ali i kritike od strane obitelji. Izvor: *Istraživanje u sklopu Festivala tata*, provodile su udruge Roditelji u akciji (Roda), Status M i Veleposlanstvo Švedske.

Kada sve to promatramo kroz duže vremensko razdoblje, značajnije promjene u sustavu roditeljskih i roditeljskih potpora sve više su išle i idu u pravcu ravnopravnosti spolova u korištenju roditeljskog dopusta, roditeljskog dopusta, kao i najnovijeg očevog dopusta.

Kao jedan od globalnih odgovora na izazove s kojima se suočavaju zaposleni roditelji i pružatelji skrbi pri usklađivanju poslovnih i obiteljskih obveza, usvojena je Direktiva (EU) 2019/1158 Europskog parlamenta i Vijeća (20.6.2019.) o ravnoteži između poslovnog i privatnog života roditelja i pružatelja skrbi i o stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 2010/18/EU (Direktiva).⁹⁹ U uvodnom dijelu Direktive u točki 10. se navodi: *Međutim, ravnoteža između poslovnog i privatnog života i dalje je velik problem za mnoge roditelje i radnike koji imaju obveze skrbi, pogotovo zbog sve češće pojave produljenog radnog vremena i promjena u radnom rasporedu, što negativno djeluje na zaposlenost žena. Poteškoće u pronalaženju ravnoteže između poslovnih i obiteljskih obveza važan su čimbenik koji doprinosi podzastupljenosti žena na tržištu rada. Velika je vjerojatnost da će žene nakon rođenja djeteta raditi manji broj sati na plaćenim poslovima i provoditi više vremena na neplaćene obveze skrbi. Osim toga, pokazalo se i da postojanje bolesnog ili funkcionalno ovisnog člana obitelji ima negativan učinak na zaposlenost žena i za posljedicu ima, u nekim slučajevima, potpuno isključivanje žena s tržišta rada.*

Jedno od rješenja koja ova Direktiva predviđa je uvođenje pojedinačnog **prava na očev dopust**, i to u trajanju od 10 radnih dana te uvođenje još fleksibilnijih radnih uvjeta. Spomenimo da je Vlada Republike Hrvatske u svom prvom mandatu podržala Direktivu, ali još nema jasne najave kada će pravo na očev dopust biti zakonodavno riješeno.¹⁰⁰ Sve je više zemalja koje uvode pravo na očev dopust i koje su na vrijeme prepoznale važnost reformiranja sustava roditeljskih dopusta s ciljem uključivanja očeva u ranu brigu o djetetu, a time na neki način i na ravnopravniju podjelu kućanskih poslova i skrbi o djetetu.¹⁰¹

1.7.2. Zaključak i preporuke

Statistički pokazatelji i nadalje potvrđuju situaciju da je Republika Hrvatska među članicama Europske unije gdje muškarci (očevi) najmanje koriste dopuste za djecu. Uzroke treba tražiti u društvu, odnosno činjenici da je uloga žena primarno orijentirana na djecu i brigu o djeci. Stanje bi se moglo popraviti implementacijom Direktive Europskog parlamenta i Vijeća o ravnoteži između poslovnog i privatnog života roditelja i skrbnika, kojom se, između ostalog, propisuje očev dopust, odnosno da države članice moraju poduzeti potrebne mjere kako bi osigurale da očevi imaju pravo na očev dopust u trajanju od najmanje deset radnih dana povodom rođenja djeteta. Hitno se moraju potražiti nova i bolja rješenja u smjeru još snažnijeg ulaska žena na tržište rada, dodatnih inicijativa upućenih prema očevima za uključivanje u obiteljski život te razvijanja socijalnih usluga, ali i mijenjanja sveukupne svijesti. Tijekom izvještajne godine, Pravobraniteljica je nastojala osvijestiti

---

⁹⁹ Direktiva je objavljena 12.7.2019., u Službenom listu Europske unije L188/79, a stupila je na snagu dvadesetog dana od objave.

¹⁰⁰ Zakonom o izmjenama Zakona o roditeljskim i roditeljskim potporama iz 2020., nije uveden očev dopust.

¹⁰¹ Najduži očev dopust ima Finska, od čak 9 tjedana, uz naknadu od 70% pune plaće, u Portugalu otac može biti kod kuće 5 tjedana uz naknadu od 100% iznosa svoje plaće, a najveći broj država (Francuska, Irska, Danska, Poljska i Belgija) imaju propisan očev dopust u trajanju od 2 tjedna, uz naknadu u visini 90-100% plaće. U Češkoj je (2018.) na snagu stupio novi dopust za očeve. Očev dopust uključuje 7 dana dopusta s naknadom do 70% njihove plaće kako bi se očeve ohrabrilo na što ranije uključivanje u brigu o maloj djeci.

roditelje i širu javnost o usklađivanju poslovnog i privatnog života te o važnosti očeva u korištenju roditeljskog dopusta.

Slijedom navedenog, Pravobraniteljica **preporučuje**:

- (1) Kreirati politike i strategije koje će doprinijeti ravnopravnom angažiranju očeva u roditeljstvu te osigurati međuresorski pristup u promoviranju teme i bavljenja pitanjem angažiranog očinstva te poduzimati druge mjere za što ranije uključivanje očeva u skrb o djeci.
- (2) Kontinuirano stvarati u društvu pozitivnu klimu prema korištenju roditeljskog i roditeljskog dopusta od strane očeva te posebno uključivati poslodavce putem različitih kampanja.
- (3) Uvesti očev dopust, odnosno propisati pravo na najmanje deset radnih dana uz naknadu plaće koja odgovara visokom postotku pune plaće.
- (4) Uvoditi fleksibilne radne uvjete za roditelje kako bi se povoljno utjecalo na smanjenje dijela neplaćenog rada u obitelji koje obavljaju žene, kojima se tako ostavlja više vremena za plaćene poslove te kontinuirano podizati razinu znanja i svijesti o usklađivanju obiteljskih i profesionalnih obveza.
- (5) Osigurati puni iznos plaće za vrijeme korištenja prava na stanku za dojenje djeteta.
- (6) Od strane institucija, posebno HZZO-a roditelje na prikladan način upoznavati s njihovim pravima o korištenju roditeljskih i roditeljskih potpora te poboljšavati komunikaciju s roditeljima.

1.7.3. Opisi slučajeva iz područja roditeljskih i roditeljskih potpora

Pravobraniteljica je nastavila zaprimati pritužbe građana/ki koje su se odnosile na poteškoće i nezadovoljstvo prilikom ostvarivanja prava propisanih Zakonom o roditeljskim i roditeljskim potporama (ZRRP). Pojedine pritužbe su se, osim na postupanje Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje (HZZO), odnosile i na poteškoće koje su majke imale prilikom ostvarivanja svojih prava s osnove nezaposlenosti pred Hrvatskim zavodom za zapošljavanje (HZZ). Naime, i tijekom ovog izvještajnog razdoblja, Pravobraniteljica je postupala u slučaju majki - zaposlenica **tvrtki nad kojima je zaključen stečajni postupak za vrijeme dok su one koristile prava iz sustava roditeljskih i roditeljskih potpora** (sukladno ZRRP-u).¹⁰²

PRIMJER 1: U predmetu **PRS-01-05/20-14** pritužbom na HZZ, Pravobraniteljici se obratila majka vezano uz *nemogućnost ostvarivanja prava na novčanu naknadu za vrijeme nezaposlenosti*. Navodi

---

¹⁰² S tim u vezi, Vlada Republike Hrvatske je (14.2.2019.), a na prijedlog (tadašnjeg) Ministarstva rada i mirovinskog sustava, donijela „*Odluku o obustavi, nepokretanju postupaka naknade štete i o otpisu tražbina na ime naknade štete po osnovi nepripadno ostvarenih prava na roditeljske i roditeljske potpore te o podmirenju naknade štete iz obveznog zdravstvenog osiguranja*“ (Odluka) koja je objavljena u Narodnim novinama, br. 16/2019 od 15.2.2019. U obrazloženju navedene Odluke, između ostaloga, navodi se kako je utvrđeno „*da postoji neujednačena praksa postupanja stečajnih upravitelja u primjeni odredbi Stečajnog zakona glede objave svih radnika u slučajevima otvaranja i zatvaranja stečaja istog dana (slučajevi nepostojanja imovine stečajnog dužnika), te da su se odredbe Stečajnog zakona različito tumačile u pogledu odgovornosti stečajnog upravitelja. Posljedično to je proizvelo pravnu nesigurnost za radnike i bezizlaznu situaciju vezano uz daljnja ostvarivanja prava radnika (pravo na zdravstvenu zaštitu kao nezaposlene osobe – zbog propuštanja roka za prijavu i slično)*“. Predloženo rješenje Pravobraniteljica je svakako smatrala pozitivnim pomakom u cilju konačnog rješavanja ove problematike.

da je bila zaposlena u tvrtki koja je u stečaju, ali da je ona ostala i dalje prijavljena u sustavu s obzirom na to da je u to vrijeme bila na roditeljskom dopustu, a HZMO je donio rješenje kojim ju se odjavljuje. Međutim, navodi da je HZZ odbio njezin zahtjev za isplatu novčane naknade uz obrazloženje da je prekršila vremenski rok prijave za novčanom naknadom. Iz dostavljenog izvješća HZZ-a proizlazi da je rješenjem odbio zahtjev pritužiteljice za novčanu naknadu budući da je isti zahtjev podnesen nakon proteka roka od 30 dana od dana prestanka radnog odnosa, a koje rješenje je potvrđeno i od strane drugostupanjskog tijela. S obzirom na ponovljenu problematiku u vezi odjave iz radnih odnosa radnika u slučaju stečaja poslodavca osoba koje se u tom trenutku nalaze na roditeljskom/roditeljskom dopustu, HZZ skreće pozornost na odredbu čl.89.st.1.toč.8. Stečajnog zakona kojom je propisano da je *stečajni upravitelj dužan postupati savjesno i uredno*, a osobito dostaviti HZMO-u isprave koje se odnose na radnopravni status osiguranika.¹⁰³ Nadalje, i HZMO u svom izvješću navodi spomenutu obvezu stečajnog upravitelja navodeći da je isti mogao nakon završetka stečajnog postupka i brisanja stečajnog dužnika iz sudskog registra odjaviti radnike stečajnog dužnika u HZMO-u. S obzirom na to da je zahtjev koji je pritužiteljica podnijela pred HZZ-om bio odbijen, jer je isti podnesen nepravovremeno, Pravobraniteljica je istaknula **nemogućnost pritužiteljice da pravovremeno podnese predmetni zahtjev** s obzirom na to da za nju – a za vrijeme korištenja roditeljskog i roditeljskog dopusta u trenutku stečaja poslodavca - **pravovremeno nije bila uspostavljena propisana odjava iz mirovinskog osiguranja** o kojoj bi ona imala saznanja (što je obveza stečajnog upravitelja), a radi čega pritužiteljica ne bi smjela trpjeti štetne posljedice niti bi joj se navedeni propust trebao staviti na teret. Stoga je Pravobraniteljica **upozorila** Ministarstvo pravosuđa i uprave da *Sporazum o međusobnoj suradnji u razmjeni podataka o zaposlenim osobama (osiguranicima) u trgovačkim društvima u provedbi Stečajnog zakona*¹⁰⁴ ne predstavlja adekvatno rješenje u cilju sprečavanja sličnih slučajeva u budućnosti s obzirom na to da bi se navedena problematika trebala riješiti na zakonskoj razini. Istodobno, Pravobraniteljica je ponovno **preporučila** odgovarajuće izmjene Stečajnog zakona,¹⁰⁵ a koje nisu bile prihvaćene.¹⁰⁶

---

¹⁰³ Prema navodima HZZ-a, činjenica da je HZMO osobu retroaktivno odjavio iz radnog odnosa, budući da to nisu učinile nadležne osobe koje su to bile ovlaštene učiniti u trenutku zatvaranja stečajnog postupka, ne može imati za posljedicu da se osoba retroaktivno prijavljuje u evidenciju nezaposlenih osoba.

¹⁰⁴ Navedeni Sporazum je bio sklopljen između (tadašnjeg) Ministarstva pravosuđa, Ministarstva rada i mirovinskog sustava i Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, a njegov sastavni dio je *Protokol o razmjeni podataka (2019.)*. Time je bilo omogućeno sucima trgovačkih sudova da u provođenju Stečajnog zakona elektroničkim putem žurno dobiju podatke o broju zaposlenika stečajnog dužnika, što je trebalo rezultirati pravilnim reguliranjem prava iz mirovinskog i zdravstvenog osiguranja i slično.

¹⁰⁵ Pravobraniteljica je, kao i 2019., predložila sljedeće izmjene Stečajnog zakona (Narodne novine, br. 71/15, 104/17):

- da se u čl. 89.st.1. kao jedna od obveza stečajnih upravitelja/ica navede dostavljanje isprava koje se odnose na radnopravni status osiguranika/ica i HZZO-u i to posebice u slučajevima u kojima su radnici/ice privremeno nesposobni/e za rad kao i u slučajevima u kojima radnici/ice koriste prava iz sustava roditeljskih i roditeljskih potpora,

- da se zakonski obveže stečajne suce/sutkinje da ne mogu zaključiti stečaj ako nisu odjavljeni svi radnici sa obveznih osiguranja,

- da se stečajne upravitelje/ice ili stečajne suce/sutkinje obveže da radnicima/icama koji/e su u trenutku brisanja poslodavca (uslijed stečajnog postupka) iz Registra trgovačkih društava privremeno nesposobni/e za rad ili koriste prava iz sustava roditeljskih i roditeljskih potpora, dostave obavijesti o brisanju njihovog poslodavca iz sudskog registra (kako bi isti imali saznanja o navedenom, a što bi im omogućilo da pravovremeno ostvaruju svoja prava iz ostalih sustava).

¹⁰⁶ Naime, u dostavljenom izvješću Ministarstvo pravosuđa i uprave navodi kako je, između ostaloga, odredbom čl.92.st.1.-4. Stečajnog zakona propisana odgovornost stečajnog upravitelja, te je propisano da je isti dužan nadoknaditi štetu svim sudionicima ako je svojom krivnjom povrijedio koju od svojih dužnosti, a radi čega je vidljivo kako pritužiteljica u konkretnom slučaju ima načina ostvariti zaštitu svojih prava. S tim u vezi, Pravobraniteljica je ukazala kako navedeno svakako ne bi predstavljalo zadovoljavajuće rješenje, a posebice u kontekstu demografske politike. Naime stečajni upravitelj je *tijelo stečajnog postupka* koje imenuje sud rješenjem o otvaranju stečajnog postupka te bi njegova prava i obveze, kao i odgovornost, trebalo *precizno propisati i regulirati* prvenstveno u zakonu koji uređuje stečajni postupak, a kako bi se u praksi u što većoj mjeri prevenirale odnosno pravno onemogućile situacije kao što je situacija u kojoj se našla pritužiteljica. Naknada štete od strane stečajnog upravitelja koji svojom krivnjom povrijedi koju od svojih dužnosti svakako bi trebala biti krajnji način zaštite oštećenih sudionika, a posebice u slučajevima kao što je konkretni slučaj.

PRIMJER 2: Pored navedene problematike, Pravobraniteljica je tijekom izvještajnog razdoblja postupala i po pritužbi koja se odnosila na *nesporazume u komunikaciji između stranke i službenika/ica HZZO-a*. Tako se u predmetu **PRS-01-05/20-18** obratila majka djeteta, a vezano uz poteškoće oko ostvarivanja preostalog dijela roditeljskog dopusta od strane oca djeteta. Pritužiteljica navodi da se u više navrata obraćala u mjesno nadležni HZZO kojim prilikama je komunicirala s dvije djelatnice koje su joj dale oprečne informacije vezano uz predmetno pravo, radi čega iznosi nezadovoljstvo i moli za pomoć u ostvarivanju pripadajućih prava. U svom izvješću HZZO je pojasnio način na koji u konkretnom slučaju pritužiteljica i njezin suprug (otac djeteta) mogu ostvariti pripadajuća prava iz sustava roditeljskih potpora.¹⁰⁷ S obzirom na to da su dostavljeno izvješće i dokumentacija HZZO-a ukazivali na određene nesporazume prilikom komunikacije s pritužiteljicom, Pravobraniteljica je **preporučila** HZZO-u da u svom budućem radu prilikom komunikacije sa strankama (kao i potencijalnim strankama) ima u vidu *načelo pomoći stranci* (iz čl.7. ZUP-a) kao i *institut obavješćivanja o uvjetima ostvarivanja i zaštite prava* (članak 155. ZUP-a), a posebice prilikom odlučivanja o pravima iz ZRRP-a koji pripada sustavu obiteljske politike i socijalne sigurnosti zbog čega je od izuzetne važnosti davanje *pravovremenih, potpunih i točnih informacija*. U povratnom očitovanju HZZO navodi da je predmetna **preporuka u potpunosti usvojena**, da je Direkcija HZZO-a kroz konkretnu uputu za daljnji rad, posebice u okviru provedbe prava iz sustava roditeljskih potpora, uputila sve ustrojstvene jedinice HZZO-a, u skladu sa sadržajem preporuke, na pridržavanje predmetnih načela i postupanje u skladu s odredbama članaka 7. i 155. ZUP-a.

PRIMJER 3: U jednom slučaju Pravobraniteljica je postupala po pritužbi koja se odnosila na određene *pogreške u radu HZZO-a i njegovih službenik/ica*. Tako se Pravobraniteljici u predmetu **PRS 01-05/20-17**, pritužbom obratila majka djeteta vezano uz pogrešku pri isplati njezine roditeljske naknade, kao i teškoće oko isplate jednokratne novčane potpore za novorođeno dijete. Iz dostavljenog izvješća HZZO-a proizlazi da je prilikom unosa navedenih podataka u Regionalnom uredu HZZO-a došlo do greške pri unosu podataka te pritužiteljici nije isplaćena naknada plaće za roditeljski dopust u cijelosti, kao niti jednokratna novčana potpora za novorođeno dijete. Prema navodima HZZO-a, pritužiteljica je primila sve pripadajuće isplate u sljedećem mjesecu, sa zakašnjenjem od par dana nakon redovne isplate predmetnih naknada. Slijedom navedenog, Pravobraniteljica je **preporučila** HZZO-u da u svom budućem radu prilikom rješavanja o podnesenim zahtjevima korisnika/ica ima u vidu da ZRRP pripada sustavu obiteljske politike i socijalne sigurnosti zbog čega je od izuzetne važnosti *pravovremeno i pravilno rješavanje o svim podnesenim zahtjevima*. Iz povratnog očitovanja HZZO-a proizlazi da je predmetna **preporuka u potpunosti prihvaćena**.

---

¹⁰⁷ Tako HZZO pojašnjava kako nezaposlena majka (u kojem statusu je pritužiteljica bila u vrijeme rođenja djeteta), uz ispunjenje uvjeta iz ZRRP-a, ima pravo na roditeljski dopust od rada. Pritom otac djeteta ne raspolaže pravom s osnove rođenja djeteta, bez obzira na svoj radnopravni status, već je jedina mogućnost da i sam postane korisnik prava situacija koju regulira čl.29.st.2. ZRRP-a, odnosno da majka korisnica dopusta od rada uslijed zapošljavanja, odnosno samozapošljavanja, (u kojem statusu je pritužiteljica sada) prekine prava i isto prenese ocu djeteta. Kako u predmetnom slučaju, prema navodima HZZO-a, nije došlo do opisanog prijenosa, majka djeteta koja ispunjava uvjete iz čl.29.st.3. ZRRP-a može koristiti preostalo pravo, sada kao zaposlena majka i to do osme godine života djeteta. HZZO navodi kako se pritom majci omogućuje da ukoliko neiskorišteni dio dopusta od rada započne koristiti kao roditeljski dopust (u skladu i pod prethodno opisanim uvjetima), uvažavajući pravnu prirodu roditeljskog dopusta, pod uvjetom da je i otac djeteta zaposlen ili samozaposlen, može isti prenijeti u korištenje ocu djeteta.

Pravobraniteljica je tijekom ovog izvještajnog razdoblja postupala i po **znatnom broju pritužbi** vezanih uz ostvarivanje prava iz sustava roditeljskih i roditeljskih potpora, a koje **nisu bile osnovane**.

PRIMJER 4: Primjer dobre prakse u radu HZZO-a, a vezano uz ostvarivanje prava iz sustava roditeljskih i roditeljskih potpora, predstavlja predmet **PRS-01-06/19-23** u kojem je Pravobraniteljica zaprimila pritužbu vezano uz izračun prosjeka plaća (za isplatu roditeljske naknade) uslijed **promjene radnog mjesta unutar istog poslodavca za vrijeme trudnoće**. Naime pritužiteljica navodi da su njezine prve dvije plaće bile bitno niže od narednih iz razloga što je od 1.5.2019. znatno napredovala unutar tvrtke. Međutim, navodi kako, unatoč priloženim dokazima u vidu aneksa ugovora o radu, službenica u HZZO-u tvrdi da se „*provodi istraga*“ radi čega pritužiteljica smatra da je diskriminirana temeljem trudnoće i majčinstva. Uvidom u dostavljeno izvješće i dokumentaciju proizlazi da je postupanje HZZO-a u konkretnom slučaju bilo uvjetovano *objektivnim razlozima* - pogrešno ispunjena potvrda o plaći od strane poslodavca pritužiteljice, a zatim i nevidljivost isplate njezine plaće za mjesec srpanj 2019., radi čega je zatražena dopuna postupka kontrole - te da isto *ima svoj legitiman cilj*. Pravobraniteljica također uočava da HZZO, unatoč navedenim nejasnoćama, ipak isplaćuje pritužiteljici naknadu plaće tijekom roditeljskog dopusta u visini utvrđenoj temeljem podataka iz dostavljene potvrde o plaći. Pritom HZZO navodi da po završetku postupka kontrole, u zavisnosti o rezultatima istog te prikupljenih dokaza, a prema čl.122.st.4. Zakona o obveznom zdravstvenom osiguranju, ima pravo i obvezu pokrenuti postupak pred nadležnim sudom za osporavanje spornog ugovora o radu.¹⁰⁸ S obzirom na navedeno, Pravobraniteljica nije mogla ustanoviti da bi se u konkretnom slučaju radilo o povredi načela ravnopravnosti spolova, odnosno o spolnoj diskriminaciji.

Zaključno, postupanje po pritužbama bilo je, kao i tijekom ranijih izvještajnih razdoblja, usmjereno na praćenje provedbe načela ravnopravnosti spolova pri čemu je Pravobraniteljica posebice isticala da ona *nije drugostupanjsko tijelo* nadležno za odlučivanje o pravima iz Zakona o roditeljskim i roditeljskim potporama (ne kontrolira zakonitost postupanja HZZO-a niti može mijenjati njihove odluke). S tim u vezi, pritužitelji/ice su bili/e upućivani/e na mogućnost ulaganja žalbe protiv prvostupanjskih rješenja HZZO-a, odnosno na mogućnost pokretanja upravnog spora protiv drugostupanjskih rješenja Direkcije HZZO-a.

1.8. SPOLNO UZNEMIRAVANJE S OPISIMA SLUČAJEVA

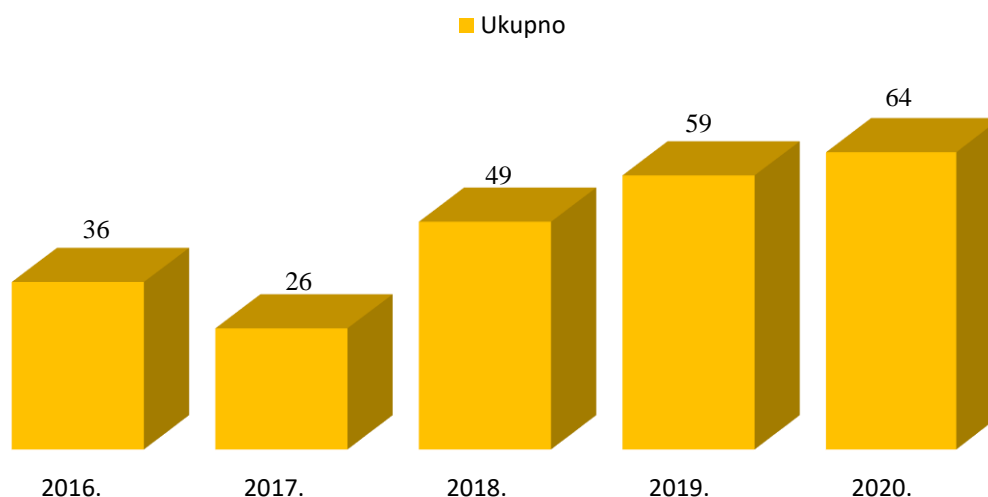
Trend povećanja broja prijava slučajeva spolnog uznemiravanja nastavio se i u 2020., dok je značajan skok prijava uočen tijekom siječnja 2021., kada su putem javne platforme #nisamtražila brojne žrtve javno progovorile o svojim iskustvima vezano uz spolno uznemiravanje i diskriminaciju

---

¹⁰⁸ S tim u vezi, Pravobraniteljica je ukazala kako još od 2011. upozorava na tadašnju diskriminatornu praksu HZZO-a koja se temeljila na stereotipnom stajalištu kako je sama činjenica da je žena s poslodavcem zasnovala radni odnos za vrijeme trudnoće nepobitni dokaz da se radi o fiktivnom ugovoru o radu iza kojeg stoji namjera zlorabotrebne sustava zdravstvenog osiguranja. U takvim slučajevima HZZO je bio prisvajao sudsku ovlast i proglašavao ugovor o radu fiktivnim, a radi čega je Pravobraniteljica upućivala upozorenja i preporuke. Tijekom 2013., HZZO je **prihvatio preporuke** Pravobraniteljice na način da je isti u slučajevima sumnje započeo pred nadležnim sudovima pokretati postupke utvrđivanja valjanosti spornih radnih odnosa.

temeljem spola, prijavivši svoje zlostavljače nadležnim institucijama. Prvi slučajevi zabilježeni su na Akademiji dramskih umjetnosti u Zagrebu, a zatim i na brojnim drugim visokim obrazovnim ustanovama i u ostalim javnim institucijama. Ovi će slučajevi biti detaljno opisani u Izvješću Pravobraniteljice za 2021. godinu.

Brojčani pokazatelji za kazneno djelo -
Spolno uznemiravanje 2016. - 2020. (izvor: MUP)

U predmetnoj tablici registrirani su podaci MUP-a o zaprimljenim prijavama za ovo kazneno djelo, no, prema podacima DZS, brojke stvarno procesuiranih slučajeva i osuđenih počinitelja na godišnjoj razini za ovo kazneno djelo su jednoznamenaste. Procesuiraju se svega nekoliko slučajeva godišnje, dok je osuđujućih presuda još i manje.

Tijekom 2020., fokus javnosti na spolno uznemiravanje i seksualno nasilje, mahom prema ženama, skrenule su brojne javne i građanske inicijative neke od kojih su pokrenute tijekom 2019., kao što je inicijativa #spasime, zatim #pravdazacurice, već spomenuta #nisamtražila i konačno #nisisama. Ove javne inicijative posljedica su brojnih individualnih slučajeva u kojima su nadležne institucije zakazale pružiti adekvatnu zaštitu i podršku žrtvama, ili je izostala pravedna osuda i kazna za počinitelje.

Posljedica patrijarhalne paradigme kroz koju naše društvo nažalost i dalje gleda na spolno uznemiravanje ogleda se i u stavu nekih političara koji su javno pokušavali umanjiti značaj problema ističući kako je seksualno uznemiravanje zapravo samo sredstvo za političke obračune. Neki od njih, i to na najvišim pozicijama moći, uzeli sebi za pravo čak i diskriminirati žrtve dijeleći ih na one više i manje prihvatljive, na one oko kojih se trebamo zauzeti i na one koje trebamo zanemariti.

No, nedopustivo je što ponekad i pravosuđe, a ne samo društvo, podlegne ovakvim stavovima i utjecajima pojedinih muškaraca na poziciji moći pa žrtvama doživljava upravo počinitelje, javno osuđujući stvarne žrtve svojim (ne)postupanjima protiv prijavljenih počinitelja. Takvu zamjenu teza imali smo prilike vidjeti u slučajevima u kojima je postupala Pravobraniteljica: (1) u slučaju načelnika Granične policije Grude, dio je lokalne zajednice, uključujući i određen broj policijskih službenika i službenica javno stao uz počinitelja, osuđujući i vrijeđajući žrtve, pozivajući na njihovo prokazivanje i linč, a tražeći zaštitu za počinitelja; (2) slučaj jedne strukovne udruge u kojoj je sklopljen sporazumni

raskid ugovora o radu s osobom koja je prijavljena za spolno uznemiravanje, a koji je rezultirao milijunskom otpremninom, predstavljalo je šamar svim žrtvama i poslalo poruku da se spolno uznemiravanje ne isplati prijavljivati.

Navedene negativne trendove Pravobraniteljica već godinama pokušava preokrenuti, kako kroz svoje postupke po pritužbama građana i građanki, od kojih je jedan bio upravo protiv imenovanog načelnika policije, a drugi protiv zamjenika čelnika jedne strukovne udruge, tako i kroz svoje javne istupe i godišnja izvješća. Smatramo da smo svojim javnim djelovanjem i snažnim zalaganjem protiv takvih stavova i praksi, otvorili prostor javnim platformama i žrtvama da konačno i masovno istupe.

Osim trenda povećanog broja pritužbi, i ove godine zabilježen je **trend anonimnog prijavljivanja** spolnog uznemiravanja. I dalje veliki broj žrtava nema povjerenja u sustav zaštite i učinkovitost progona te u pravednost brze osude počinitelja pa pritužbe podnose anonimno ili ih u pojedinim slučajevima umjesto njih podnose treće osobe, anonimno prijavljujući ovu vrstu prijestupa, ponekad i bez informacija o svojem identitetu i identitetima žrtava. Takve anonimne pritužbe značajno ograničavaju postupanje te su istovremeno znak slabosti sustava da zaštiti žrtve i osudi počinitelje.

Pravobraniteljica već godinama ističe ovaj problem i s njim povezan problem nepostojanja sveobuhvatne i stručne zakonodavne strategije koja bi zakone mijenjala na temelju višegodišnje provedenih analiza i istraživanja struke, a ne na temelju individualnih slučajeva koji kroz medije stvaraju pritisak na političare. Takav partikularan sustav izmjene zakona stvara pravnu neujednačenost i često nije u stanju učinkovito zaštititi žrtvu, a niti brzo i pravedno izložiti počinitelja progonu i osudi.

Ponovo ističemo kako u kombinaciji s diskriminacijom temeljem trudnoće i materinstva, jaza u plaćama i efekta 'staklenog stropa', spolno uznemiravanje, osim što pogubno djeluje na žrtve koje najčešće završavaju na bolovanju, značajno i direktno ugrožava poziciju žena na tržištu rada te umanjuje napore u postizanju pune ravnopravnosti među spolovima, ali i narušava pokušaje kreiranja stabilne i učinkovite politike demografske revitalizacije Republike Hrvatske.

Iako je konačno srušen zid šutnje zahvaljujući spomenutim javnim platformama koje pružaju donekle siguran okvir žrtvama za iznošenje svojih iskustava i dalje se radi o određenoj vrsti društvenog tabua o kojem žrtve najčešće nisu sklone govoriti neanonimno, jer s jedne strane ne vjeruju da će ih sustav zaštititi, dok s druge primarno žele očuvati svoj posao i svoju privatnost uslijed straha za egzistenciju, nedovoljne podrške obitelji, straha zbog izlaganja poruzi, prijeziru i/ili izrugivanju.

Zaštita od spolnog uznemiravanja u Republici Hrvatskoj riješena je kroz više zakona i propisa: **Zakon o ravnopravnosti spolova, Zakon o suzbijanju diskriminacije, Zakon o radu, Kazneni zakon, Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja.**

Pokazalo se u praksi da ovakav zakonodavni okvir ne nudi dovoljnu razinu zaštite i to iz više razloga. Prvo, većina navedenih zakona nije usklađena s Istanbulskom konvencijom u smislu punog poštivanja standarda učinkovite zaštite žrtava. Drugo, ne određuje se progon svih kaznenih djela rodno utemeljenog i seksualnog nasilja po službenoj dužnosti (za kazneno djelo Spolno uznemiravanje, primjerice). Treće, više zakona i propisa sadrži istu ili vrlo sličnu definiciju spolnog uznemiravanja uz različite razine kažnjavanja i sankcioniranja štetnog ponašanja. Četvrto, u nekim

zakonima nisu jasno određeni ovlaštene tužitelji (npr. u Zakonu o ravnopravnosti spolova), pa tako uglavnom izostaje učinkovito i odvraćajuće sankcioniranje počinitelja. Peto, disciplinsko i stegovno kažnjavanje počinitelja te zaštita žrtava, a od strane poslodavaca, bili oni iz privatnog ili državnog sektora, nije unificirano propisano te je praktički prepušteno svakom pojedinom poslodavcu da ovu štetnu radnju i kaznu za nju, kao i postupke zaštite žrtava propiše svojim internim aktima. Šesto, pravosudna praksa nije rodno osjetljiva, suci i sutkinje nisu dovoljno educirani/e za provođenje ovih postupaka pa se posljedično zakone uglavnom tumači ili doslovno, odnosno gramatički, bez razumijevanja duha određenog normativnog rješenja ili bez osiguranja potrebne zaštite žrtve, tako da nije rijedak slučaj da predmeti završe u korist počinitelja.

S druge strane, sudska zaštita putem privatne tužbe žrtve protiv poslodavca koji nije otklonio protupravno i diskriminatorno ponašanje, a sukladno čl.17. Zakona o suzbijanju diskriminacije, odnosno čl.30. Zakona o ravnopravnosti spolova, pokazuje se kao prespora opcija s vrlo neizvjesnim ishodom za žrtvu.

Zaštita žrtava kroz Kazneni zakon (čl.156), pod uvjetom da između žrtve i počinitelja postoji odnos zavisnosti (ili nadređenosti i podređenosti), tj. ukoliko nadređeni/na spolno uznemirava svog podređenog/nu ili je žrtva posebno ranjiva zbog svoje dobi, bolesti, invaliditeta i dr., sa zapriječenom kaznom do maksimalno 2 godine problematična je jer određuje progon počinitelja na prijedlog žrtve, a za kaznena djela za koja je propisan progon na prijedlog žrtve rok za prijavu je 3 mjeseca od dana počinjenja, odnosno saznanja ovlaštene fizičke ili pravne osobe za počinitelja¹⁰⁹.

Navedeni zakonodavni okvir i zaštita koju isti pruža žrtvama, osim što je konfuzan, izrazito je blagonaklon prema počiniteljima, kako u smislu zapriječenih kazni, tako i u smislu tumačenja zakonskih definicija, učinkovitosti zaštite i brzine postupanja. Sudska praksa iz godine u godinu bilježi izrazito niske brojke sudskih postupaka zbog ove vrste diskriminatornog ponašanja, a oni pokrenuti provode se uglavnom bez potrebnog razumijevanja spolne diskriminacije, odnosno senzibiliteta za žrtve. Kada se iz kuta loših zakonodavnih rješenja i praktički nikakve sudske prakse sagleda ovaj problem, postaje jasno zašto se žrtve boje otkrivanja svog identiteta.

Stoga Pravobraniteljica i u ovom izvješću ponovo skreće pozornost Vladi RH kako je na konferenciji u Ženevi (10.-21.6.2019.), Međunarodna organizacija rada (MOR) usvojila niz propisa s ciljem poboljšanja položaja radnika u svijetu, koji se svojim značajnim dijelom tiču i unaprjeđivanja ravnopravnosti spolova u području zapošljavanja i rada. Najznačajniji propis je **Konvencija br.190 o sprječavanju nasilja i uznemiravanja u svijetu rada** („*Convention concerning the elimination of violence and harassment in the world of work*“), kojom se državama članicama nalaže poduzimanje niza mjera s ciljem prevencije i sprječavanja rodno utemeljenog nasilja i uznemiravanja u području zapošljavanja i rada, ističući da su žrtve tih oblika nasilja najčešće djevojke i žene.

Uz Konvenciju su donesene i *Preporuka MOR-a br.206 o sprječavanju nasilja i uznemiravanja u svijetu rada* te *Rezolucija MOR-a o sprječavanju nasilja i uznemiravanja u svijetu rada*, kojom se države članice pozivaju da ratificiraju Konvenciju. U skladu s time, Pravobraniteljica očekuje da

---

¹⁰⁹ Pravobraniteljica je tijekom 2021., načelno dogovorila s ministrom pravosuđa i uprave brisanje odredbe o progonu po prijedlogu žrtve što je resorni ministar prihvatio i uključio u najnoviji paket izmjena Kaznenog zakona.

Republika Hrvatska u što kraćem roku ratificira ovu Konvenciju kako bi se uklonili svi nedostaci našeg zakonodavnog sustava u području uznemiravanja i spolnog uznemiravanja. Na konferenciji je također donesena *Stoljetna deklaracija o budućnosti rada* u kojoj se države članice poziva na učinkovito ostvarivanje ravnopravnosti spolova u području zapošljavanja i rada.

PRIMJER 1: U predmetu **PRS-01-01/20-03**, Pravobraniteljica je zaprimila pritužbu medicinske sestre zaposlene u jednoj kaznionici. U pritužbi se pritužiteljica požalila da je žrtva višegodišnjeg spolnog uznemiravanja i nametljivog ponašanja jednog zatvorenika, a da joj pri tom kaznionica u kojoj je zaposlena nije osigurala učinkovitu i pravodobnu zaštitu od istog. Iz pristiglog očitovanja i izvješća kaznionice proizlazilo je da se tek po zahtjevu Pravobraniteljice za očitovanjem krenulo s poduzimanjem određenih mjera zaštite i procesuiranja počinitelja pa je Pravobraniteljica obustavila svoj postupak protiv kaznionice. No, činjenica da se pritužiteljica osjećala ugroženom u razdoblju od skoro dvije godine, te da je čak bila prisiljena i sama poduzimati određene korake zaštite, bila je dovoljan argument u prilog tvrdnjama iz pritužbe da je kaznionica bila spora i neučinkovita u prepoznavanju spolnog nasilja i osiguranja zaštite žrtve. Stoga, iako je u konačnici pritužiteljici zaštita osigurana te zatvorenik kažnjen i premješten u drugu kaznionicu, Pravobraniteljica je zaključila kako mehanizmi za prepoznavanje i otklanjanje spolnog i rodno utemeljenog nasilja nisu bili dovoljno učinkoviti. Sukladno navedenom, Pravobraniteljica je kaznionici uputila **preporuke** da je žrtve rodno utemeljenog nasilja i spolnog uznemiravanja, posebice kada se radi o zaposlenicama kaznionice koji se žale da su uznemiravani od zatvorenika, potrebno trenutno i učinkovito zaštititi od istih te ih uputiti u njihova prava pa tek potom ispitivati prijavljene zatvorenike i provjeravati njihove (vrlo često manipulativne) navode. Pravobraniteljica je kaznionici također ukazala na to da okoline kao što su to kaznionice moraju imati ustrojene mehanizme za samostalno i pravodobno prepoznavanje rodno utemeljenih nasilničkih ponašanja zatvorenika bez obzira da li se o tome podnose formalne prijave zaposlenika/ica ili ne.

PRIMJER 2: U predmetu **PRS-01-02/20-14**, policijska uprava dostavila je Pravobraniteljici prijavu o neprimjerenom i spolom uvjetovanom ponašanju pomoćnika načelnika za policiju jedne PP prema jednoj policijskoj službenici iz druge PP. Naime, u prijavi se navodilo kako se pomoćnik načelnika za policiju neprimjerenom odnosio prema policijskoj službenici na način da je od nje tražio da mu pokaže tetovaže te je ponižavao temeljem njenog spola, omalovažavajući njezino obrazovanje i slično. Pravobraniteljica je temeljem dostavljenih informacija nadležnoj PU odmah uputila upozorenje da opisano ponašanje pomoćnika načelnika za policiju prema policijskoj službenici predstavlja spolno uznemiravanje uvjetovano spolom iz čl.8. Zakona o ravnopravnosti spolova te je izdala preporuku da se počinitelj adekvatno kazni. PU je postupila sukladno preporuci Pravobraniteljice dostavivši dokaze o pokrenutom disciplinskom postupku protiv počinitelja spolne diskriminacije.

PRIMJER 3: U predmetu **PRS-01-01/20-4**, Pravobraniteljica je zaprimila anonimnu pritužbu više zaposlenica jednog Doma za starije i nemoćne osobe koje su se pritužile da ih sindikalni povjerenik ponižava i vrijeđa na temelju njihovog spola, da ih kontinuirano ismijava prostačkim rječnikom, ponižava kao žene te da je u službenoj prostoriji na vidljivom mjestu na zid objesio kalendar sa vulgarnim slikama golih žena, a što da dodatno vrijeđa njihovo dostojanstvo. Pravobraniteljica je zatražila od poslodavca da dostavi izvješće i dokumentaciju o provedenom postupku za zaštitu dostojanstva radnika te da se kalendar s vulgarnim slikama golih žena žurno ukloni iz službenih

prostoriya. Po zaprimljenom očitovanju, Pravobraniteljica je utvrdila da je poslodavac postupio sukladno jamstvima propisanim zakonima, kao i da je imenovana osoba za primanje i rješavanje pritužbi vezano uz zaštitu dostojanstva radnika promptno i u skladu s propisanim rokovima provela postupak zaštite dostojanstva radnica, te da je sporni kalendar odmah uklonjen sa zida. Osim toga poslodavac je dostavio i pisano očitovanje prijavljenog radnika u kojem je isti izrazio žaljenje zbog neprimjerenog rječnika te se ispričao za svoje ponašanje pritužiteljicama. Pravobraniteljica je poslodavcu dodatno ukazala na neke nedostatke Pravilnika o radu te dala preporuke za unaprjeđenje istog i provođenje edukacija o uznemiravanju i spolnom uznemiravanju. Poslodavac je prihvatio sve preporuke te izvijestio da su provedene, kao i da će se uvesti sustavno edukacija zaposlenika/ca.

PRIMJER 4: U predmetu **PRS-01-01/20-02**, Pravobraniteljica je zaprimila anonimnu pritužbu više zaposlenica jedne strukovne udruge na višegodišnje spolno uznemiravanje i seksističko ponašanje zamjenika čelnika udruge. Zaposlenice su u pritužbi navele kako su niz godina bile izložene posprdnim i seksističkim komentarima o načinu njihovog ponašanja, odijevanja, fizičkom izgledu i slično te da su od istog na svakodnevnoj razini bile izložene i svim oblicima verbalnog vrijeđanja i ponižavanja i to na temelju njihovog spola čime da je povrijeđeno njihovo dostojanstvo, a one kao žene dovedene u nepovoljan položaj. Zaposlenice su Pravobraniteljici istaknule kako su se u više navrata prituživale strukturama za zaštitu dostojanstva unutar same udruge, ali da im nije osigurana učinkovita i pravodobna zaštita te da su često upravo zbog prijave, svakodnevno bile izlogane i dodatnim zlostavljanjima. Pravobraniteljica je zatražila očitovanja rukovodstva udruge te paralelno podnijela kaznenu prijavu DORH-u. Udruga je dostavila obavijest Pravobraniteljici da su pokrenuti postupci za zaštitu dostojanstva radnica te da je sporazumno raskinut radni odnos s počiniteljem spolnog uznemiravanja, a nakon što je isti usmeno ponudio ostavku na mjesto zamjenika glavnog direktora udruge. S obzirom na način raskida ugovora o radu, počinitelju je pripala i veća otpremnina. Pravobraniteljica je stoga upozorila ovu strukovnu udruhu kako su u provedenom postupku u potpunosti zanemarili činjenicu da je iz izjava žrtava proizlazila sumnja u teško kršenje radnih obveza te sumnja u počinjenje kaznenog djela spolnog uznemiravanja te da udruhu, iako je pokrenula i vodila postupke za zaštitu dostojanstva radnica, nije osigurala učinkovitu zaštitu kojom bi se postiglo potpuno odsustvo diskriminatornog ponašanja. Vodstvo udruge posebno je upozoreno da su postupili krajnje neetično kada su se odlučili na sklapanje sporazumnog raskida ugovora o radu jer su na taj način poslali poruku žrtvama da će muškarci na pozicijama moći štititi jedan drugog, posebice kada su optuženi od strane žena. Pravobraniteljica je udruzi također uputila i preporuke da se uredi postupak zaštite dostojanstva radnika/ca kako bi isti bio jasan, precizan i nedvojbjen prvenstveno u smislu zaštite žrtava, neovisnosti i objektivnosti kod postupanja te da ubuduće u takvim i sličnim događajima svoje postupanje, primjenu relevantnih propisa i zakonskih odredbi prilagode zahtjevima koji proizlaze iz anti-diskriminacijskih jamstava propisanih zakonima. Kako je nedugo nakon postupka, cjelokupno vodstvo ove strukovne udruge napustilo istu, novo vodstvo prihvatilo je sva upozorenja i preporuke Pravobraniteljice te postupilo sukladno njima.

PRIMJER 5: U predmetu broj **PRS-01-01/19-14**, Pravobraniteljica je zaprimila anonimnu pritužbu na postupanje načelnika policijske postaje jedne granične policije (PGP) a zbog spolnog uznemiravanja policijskih službenica i ostale diskriminacije u PGP. Radi važnosti detaljnih provjera navoda i poduzimanja mjera protiv počinitelja spolne i ostale diskriminacije, nadležnoj PU dostavljena je i preslika anonimne prijave uz zahtjev za provođenjem istrage. Pravobraniteljica je

nadležnu PU odmah upozorila i da istragu usmjere na provjere navoda iz anonimne prijave, a ne nužno prema identitetima prijavitelja/ica. Iz dostavljenog očitovanja nadležne PU proizlazilo je da isti nisu izvršili provjere niti jednog navoda iz anonimne pritužbe već da su samo načelniku omogućili kompletan uvid u anonimnu prijavu, te njegovo opovrgavanje svih optužbi uzeli kao dovoljan dokaz da su navodi iz anonimne prijave neosnovani. Dakle, kako praktički nikakva objektivna, neovisna i detaljna istraga i provjera navoda nije bila provedena, Pravobraniteljica je predmet ustupila Službi za unutarnju kontrolu MUP-a tražeći da se provede temeljiti i objektivan nadzor kao i neovisna istraga svih navoda iz anonimne prijave na način da se uz zaštitu identiteta žrtava ispita sve službenike i posebno službenice, kao i policijske vježbenice, a na navode iz anonimne prijave te da se sankcionira odgovorne ukoliko se navodi iz prijave ili neki novi navodi o spolnoj diskriminaciji i nezakonitim postupanjima načelnika pokažu utemeljenima. Iz očitovanja Službe za unutarnju kontrolu proizlazi da su isti žurno postupili sukladno upozorenjima i preporukama Pravobraniteljice, odnosno, da su po saznanju da se načelnik PGP nedolično ponaša prema policijskim službenicama, oformili stručni tim te provjerili sve navode iz anonimnih prijava da bi sukladno utvrđenjima stručnog tima, dostavili Posebno izvješće DORH-u, a protiv načelnika žurno pokrenuli disciplinski postupak. Shodno navedenom, Pravobraniteljica je u predmetnom slučaju obustavila svoj anti-diskriminacijski postupak te zatražila da ju se obavijesti o ishodu postupka disciplinskog kažnjavanja načelnika PGP i njegovog pomoćnika. Ishod je prestanak radnog odnosa načelnika PGP-a.

PRIMJER 6: U predmetu **PRS-01-01/19-13**, Pravobraniteljica je zaprimila pritužbu ženske osobe, zaposlene u sindikalnoj strukturi zdravstvenog sustava, koja se požalila kako ravnatelj Doma zdravlja ne želi uručiti otkaz djelatniku koji je u kaznenom postupku pravomoćno osuđen za djela protiv spolnih sloboda, a koja je počinio za vrijeme rada i to na štetu svoje kolegice. U očitovanju Pravobraniteljici, ravnatelj je svoju odluku o odustanku od uručivanja otkaza obrazlagao pozivajući se na pravnu službu Doma zdravlja koji su mu ukazali kako u konkretnom slučaju nema osnove za izvanredni otkaz ugovora o radu obzirom da je prošlo više od 4 godine od počinjenja kaznenih djela, a da u međuvremenu nisu zaprimljene nove prijave glede nasilničkog ponašanja počinitelja, kao i da se u samoj presudi nigdje ne navodi da je potrebno istome uručiti otkaz, te da je kazna od 10 mjeseci zatvora preinačena u rad za opće dobro. Vezano uz isto Pravobraniteljica je upozorila ravnatelja na st.9.čl.134. Zakona o radu u kojem se navodi da ponašanje radnika koji uznemirava ili spolno uznemirava predstavlja povredu obveze iz radnog odnosa te preporučila da se istome uruči otkaz ugovora o radu. Pravobraniteljica je od ravnatelja Doma zdravlja zaprimila povratnu obavijest u kojoj se navodi kako su već obrazložili svoje stajalište vezano uz činjenicu da se počinitelju neće uručiti otkaz. S obzirom da je zbog navedenog stava ravnatelja pritužiteljica tužila i počinitelja i Dom zdravlja, Pravobraniteljica se **umiješala u sudski postupak** na njenoj strani (u postupku protiv Doma zdravlja). Postupak je još u tijeku.

1.9. DEMOGRAFSKA POLITIKA I AKTIVNOSTI PRAVOBRANITELJICE

Uz već duže vrijeme prisutno izrazito nepovoljno demografsko kretanje, novonastali uvjeti izazvani pandemijom bolesti COVID-19, samo su **produbili nepovoljno demografsko stanje**. Naime, i prije pandemije bolesti COVID-19 u Hrvatskoj je već duže vrijeme evidentno demografsko starenje stanovništva uz depopulaciju i pad nataliteta, a što je ozbiljno nacionalno, strateško i ekonomsko

pitanje. **Starenje stanovništva, niski fertilitet i iseljavanje** su najveći izazovi s kojima se Hrvatska susreće, a svekolika demografska kretanja su itekako povezana uz pitanje stvarne ravnopravnosti žena i muškaraca u hrvatskom društvu.

Tablica: Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske u razdoblju od 2010.-2020., prema podacima Državnog zavoda za statistiku

ŽIVOROĐENI				UMRLI			PRIRODNI PRIRAST
Godina	Ukupno	Dječaci	Djevojčice	Ukupno	Muški	Ženski	
2010.	43.361	22.423	20.938	50.096	5.683	26.413	-8.735
2011.	41.197	21.177	20.020	51.019	25.184	25.835	-9.822
2012.	41.771	21.687	20.084	51.710	25.776	25.934	-9.939
2013.	39.939	20.731	19.208	50.386	24.988	25.398	-10.447
2014.	39.566	20.374	19.192	50.839	24.965	25.874	-11.273
2015.	37.503	19.379	18.124	54.205	26.414	27.791	-16.702
2016.	37.537	19.072	18.465	51.542	25.344	26.198	-14.005
2017.	36.556	18.566	17.711	53.477	25.861	27.616	-16.921
2018.	36.945	19.078	17.867	52.706	25.964	26.742	-15.761
2019.	36.135	18.478	17.657	51.794	25.352	26.442	-15.659
2020. ¹¹⁰	35.956	18.501	17.455	56.677	27.873	28.804	-20.721

Prema prvim i privremenim podacima Državnog zavoda za statistiku (DZS), znatno je pojačan negativni prirodni prirast¹¹¹ u 2020., ovaj puta znatno pojačan pandemijom COVID-19 te iznosi -20.721. Ukupan broj umrlih porastao je za 9,43% u odnosu na isto razdoblje prethodne godine, odnosno umrlih je bilo 4.883 više. Promatrajući razdoblje od ožujka, kada je službeno proglašena epidemija bolesti COVID-19 u Republici Hrvatskoj, broj umrlih porastao je za 13,2% (od ožujka do prosinca 2020.) u odnosu na isto razdoblje prethodne godine, odnosno umrlih je bilo 5.523 više. U prosincu 2020., zabilježen je dosad najveći broj umrlih u Republici Hrvatskoj u jednome mjesecu, odnosno bilo je 7.395 umrlih. U odnosu na prosinac 2019., to je povećanje od 77,3% ili 3.225 umrlih više.

Prema pisanju medija, brojne države su se spremale za porast nataliteta zbog pandemijskog zaključavanja, ali upravo suprotno bilježe Francuska, Italija, SAD i Kina.¹¹² Hrvatska se duže vrijeme suočava s preniskom stopom fertiliteta (u 2019. je iznosila 1,47)¹¹³. Jedan od razloga za pad fertiliteta

¹¹⁰ Radi se o privremenim rezultatima objavljenim na mrežnim stranicama Državnog zavoda za statistiku, koji se počevši od 2019., iskazuju po spolu, a što je povezano s **preporukom Pravobraniteljice** upućenom DZS-u, u kojem je navedeno da bez obzira što se radi o privremenim rezultatima, isti bi trebali biti iskazani po spolu. Potpuni i konačni rezultati očekuju se u lipnju 2021.

¹¹¹ Prirodni prirast je razlika između broja živorođene djece i broja umrlih osoba.

¹¹² Jutarnji list, 13.2.2021. Npr., u Francuskoj je broj rođenih pao za 10-25% u siječnju 2021., u usporedbi s istim mjesecom prošle godine. Stručnjaci navode nekoliko razloga za pad nataliteta. U prvom redu radi se o **velikom padu rasta u gospodarstvu, a zatim slijedi nesigurnost zapošljavanja i ograničenje okupljanja, porast nasilja u obitelji te pritisak zbog rada od kuće** jer su roditelji istovremeno morali brinuti o djeci nakon zatvaranja škola, uključujući pomaganje djeci tijekom online nastave.

¹¹³ Stopa totalnog fertiliteta - (*engl. total fertility rate – TFR*) – **označava** prosječni broj djece koju će žena roditi ako preživi svoje reproduktivne godine (za izračune u statističke svrhe reproduktivna dob najčešće počinje s 15, a završava s 49 godina) i ako se razina

je i postojeća spolna neravnopravnost, odnosno nejednaka raspodjela kućanskih poslova i odgoja djece između muškaraca i žena. Naime, sve veća participacija žena na tržištu rada i u javnoj sferi nije u jednakoj mjeri popraćena ravnopravnom podjelom poslova unutar kućanstva, odnosno u privatnoj sferi. U *Nacionalnoj razvojnoj strategiji Republike Hrvatske do 2030.*,¹¹⁴ postavljena je ciljana vrijednost stope fertiliteta od 1,8, a što je preveliki izazov u novonastaloj situaciji. Naime, sada je posve jasno da ćemo zbog pandemije, recesije u gospodarstvu i potresa imati i nižu stopu fertiliteta i nataliteta u 2021., a vjerojatno i u 2022.

U Hrvatskoj dolazi do značajnog smanjenja ukupnog broja žena u dobi za rađanje, a što je povezano i sa sve većim iseljavanjem stanovništva koje je pretežito u fertilnoj dobi. Naime, Hrvatska ima izrazito negativni prirodni priraštaj, negativni migracijski saldo i pad ukupnog broja stanovnika. Proces depopulacije je zahvatio mnoge regionalne i lokalne prostorne jedinice.

Prema procjeni DZS-a u 2019., u Hrvatskoj je živjelo 4.058.165 stanovnika sa snažno izraženom neravnotežom u dobnom sastavu. Prosječna starost (2019.) bila je 45,3 godine za žene i 41,8 godina za muškarce. Dakle, sve više pada udio mladih, a raste udio starijeg stanovništva, a taj trend će se nastaviti. Također, valja istaknuti da zadnje demografske projekcije Eurostata za Hrvatsku su više nego loše, prema kojim prognozama za 30-ak godina Hrvatska će izgubiti oko 660.000 stanovnika.

Kao što je već spomenuto, na djelu je veliko iseljavanje mladih u države EU-a, a stvarni broj je mnogo veći u odnosu na službenu statistiku. Dakle, posljednjih nekoliko godina iseljavanje ili odseljavanje iz Hrvatske se nameće kao još veći problem od negativnog prirodnog prirasta.¹¹⁵

Prema podacima DZS-a u razdoblju od 2015. - 2018., Hrvatska je izgubila ukupno 85.681 stanovnika koliko ukupno iznosi migracijski saldo.¹¹⁶ Još nije objavljen migracijski saldo za 2020., ali se može pretpostaviti da je zbog pandemije bolesti COVID-19, u porastu.

Unatoč ukupnim poraznim demografskim trendovima, zadnjih godina u Hrvatskoj je snažno izražena politička volja da se demografskoj politici pristupi sustavno i svestrano. Za demografsku revitalizaciju zemlje u prošlom sazivu Vlade Republike Hrvatske je bilo zaduženo Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku. Zakonom o ustrojstvu i djelokrugu tijela državne

---

rađanja po dobi ne mijenja tijekom vremena. Ona nas informira o broju živorođene djece koju će žena imati tijekom svojega reproduktivnog razdoblja ako bude „rađala“ isto kao i prosjek svih žena u godini za koju se TFR računa. TFR prema *Statističkim ljetopisima Republike Hrvatske* su iznosile: u 2018. – 1,47; u 2017. – 1,42; u 2016. – 1,43, u 2015. – 1,41, u 2013. i 2014. – 1,46, u 2012. – 1,52.

¹¹⁴ Narodne novine, br. 13/21.

¹¹⁵ Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, od 2001. do 2008., u Hrvatsku se godišnje više ljudi useljavalo, nego što ih je iz nje odlazilo. Primjerice, pozitivan saldo (2001.) iznosio je 16.927 više useljenih (24.415), nego iseljenih. Tijekom 2008., kada je prekinuta premoć useljeničkog u odnosu na iseljenički val, u Hrvatsku se doselio 14.541 stanovnik, a otišlo je 7.488 građana/ki. Negativni trendovi počinju (2009.) kada se 9.940 građana iselilo iz Hrvatske, nadmašivši za 1.472 stanovnika broj useljenih te godine. Taj se odnos pogoršava s ulaskom Hrvatske u Europsku uniju 2013. Višak u korist iseljenih iznosi 10.220 građana već 2014.

¹¹⁶ Daleko najveći migracijski saldo je bio 2017. - i iznosio je čak 31.799 (tada je doseljeno ukupno 15.553 osoba, a odseljeno ukupno čak 47.352 osoba). Migracijski saldo je donekle ublažen 2018., iznosio je -13.488, i to zahvaljujući većem doseljavanju i nešto manjem odseljavanju (doseljeno - 26.029, odseljeno 39.515, od toga 17.759 žena i 21.756 muškaraca). U 2019. još više je ublažen migracijski saldo, iznosio je -2.422, zahvaljujući još većem doseljavanju (doseljeno - 37.726, odseljeno 40.148).

uprave¹¹⁷ i Uredbom o unutarnjem ustrojstvu Središnjeg državnog ureda za demografiju i mlade¹¹⁸ osnovan je i formiran Središnji državni ured za demografiju i mlade (Središnji državni ured).

Na upit Pravobraniteljice, Središnji državni ured je dostavio podatke o mjerama poduzetim u cilju poticanja demografske obnove i demografskog razvoja. Slijede podaci o poduzetim demografskim mjerama tijekom 2020. godine:

- U cilju omogućavanja kvalitetnije njege i brige o djetetu, podizanju djeteta i zaštite majčinstva, izmjenama Zakona o roditeljnim i roditeljskim potporama, koje su stupile na snagu 1.4.2020., povećan je maksimalan iznos naknade plaće za korištenje prava na roditeljski dopust za zaposlene i nezaposlene roditelje sa 120% na 170% proračunske osnovice mjesečno što iznosi 5.654,20 HRK;

- Obiteljima (roditeljima, skrbnicima i udomiteljima) od 21.12.2020., omogućena je nova e-usluga na sustavu e-Građani - e – Dječja kartica i aplikacija za mobilne uređaje *Mudrica*, koja omogućuje povoljniji pristup robama i uslugama kroz sustav popusta i pogodnosti;

- Kroz „Projekt ulaganja u objekte dječjih vrtića“ financirana je izgradnja i adaptacija dječjih vrtića s ciljem osiguranja institucijskog zbrinjavanja sve djece predškolske dobi na području gradova i općina u iznosu od 115,8 milijuna HRK. Potpisano je 250 Ugovora o sufinanciranju projekata usmjerenih na poboljšanje materijalnih uvjeta u 311 objekata dječjih vrtića, a sve projektne aktivnosti su završene tijekom 2020.

- U cilju demografske obnove, posebno manje naseljenih i ruralnih područja u kojima nedostaje ili je slaba institucionalna podrška za djecu rane i predškolske dobi, bivše Ministarstvo je raspisalo „Javni poziv za dodjelu financijskih sredstava koja su usmjerena na potporu za održavanje i razvoj predškolske djelatnosti u 2020.“ Potpisano je 76 ugovora s općinama, osnivačima dječjih vrtića, a ukupna vrijednost Poziva je iznosila je 13,5 milijuna HRK iz Državnog proračuna za 2020. Svrha ove mjere osiguranje financijske potpore za što veće institucijsko zbrinjavanje djece predškolske dobi u općinama s potpomognutih područja.

- U svrhu provođenja mjere „Unaprjeđenje usluga za djecu u sustavu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja“ osigurano je 318,61 milijuna HRK koliko iznosi vrijednost natječaja. Ovom mjerom se pridonosi usklađivanju poslovnog i obiteljskog života na način da se radno vrijeme dječjih vrtića prilagođava radnom vremenu roditelja. Poziv „Nastavak unaprjeđenja usluga za djecu u sustavu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja“ objavljen je u prosincu 2020. (ukupna vrijednost natječaja je 300 milijuna HRK).

- Vezano uz cilj usklađivanja poslovnog i privatnog života, Središnji državni ured trenutno provodi dodjelu priznanja „Poslodavac prijatelj obitelji“ za 2020., u želji da se kod poslodavaca potakne provođenje obiteljskih prijateljskih mjera. S tim u vezi, odabrat će se poslodavci s najkvalitetnijim rješenjima u postizanju prijateljskog ozračja prema zaposlenicima/ama i njihovim obiteljima. Jedan

---

¹¹⁷ Narodne novine, br. 85/20. - stupio na snagu 23.7.2020.

¹¹⁸ Narodne novine, br. 97/20. od 27.8.2020.

od posebno važnih kriterija u ovogodišnjem natječaju vezan je za usklađivanje rada i roditeljstva u postojećim uvjetima krize uvjetovane pandemijom bolesti COVID-19.

- U cilju informiranja građana o demografskim mjerama koje provode općine, gradovi, županije i Grad Zagreb, Središnji državni ured je u suradnji s jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave prikupio podatke o mjerama i aktivnostima koje općine, gradovi, županije i Grad Zagreb provode u 2020.

Pravobraniteljica primjećuje da je velika većina navedenih mjera koje provodi Središnji državni ured samo nastavak mjera koje je kreiralo i provodilo bivše Ministarstvo i svakako ih podržava. Pravobraniteljica posebno podržava mjere koje idu u pravcu delimitiranja novčanih potpora za vrijeme korištenja prava na roditeljski dopust, a što jest u programu aktualne Vlade Republike Hrvatske. Pravobraniteljica također podržava mjere usmjerene na popravljavanje demografske slike u ruralnim krajevima te zaustavljanje odlaska mladih obitelji¹¹⁹, kao i da u tom smislu valja poboljšati kvalitetu života u tim krajevima, a dječji vrtići su jedan od preduvjeta.

Nadalje, Pravobraniteljica podržava i mjere koje će dovesti do usklađivanja radnog vremena predškolskih ustanova s radnim vremenom roditelja; uvođenje fleksibilnog i skraćenog radnog vremena, uvođenje rada na daljinu u državnim i javnim službama, poticanje mjera za demografsku obnovu u području od posebne državne skrbi; jačanje kapaciteta za smještaj djece predškolske dobi; uvođenje dvosmjenskog rada u dječjim vrtićima i ustanovama predškolskog odgoja. Pravobraniteljica se zalaže i za mjere koje bi još snažnije mogle uspostavljati ravnotežu između poslovnog i privatnog života te doprinositi rodnoj ravnopravnosti promicanjem sudjelovanja žena na tržištu rada i ravnopravne podjele obveza skrbi o djeci između žena i muškaraca.

Pravobraniteljica je svjesna činjenice da područje demografskog oporavka zahtijeva dugoročnije mjere i da će se u sadašnjim uvjetima pandemije i recesije morati neke mjere revidirati kako bi se izbjegla prijeteća demografska katastrofa. Međutim, Pravobraniteljica i dalje ostaje kod svog načelnog stava da bi učinkovita demografska politika morala biti usko povezana s ostvarivanjem ravnopravnosti spolova, kao jedne od najviše vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske i temelja za tumačenje Ustava.

Pravobraniteljica ima na umu iskustva nekih zemalja Europske unije, kao što su Francuska, Njemačka, Nizozemska i nordijske zemlje, u kojima povećana natalitetna stopa ide zajedno s ravnopravnijim položajem žena na tržištu rada. U svjetlu navedenog, demografske promjene na razini EU vjerojatno će biti od velike važnosti u nadolazećim desetljećima jer se iz većine modela o budućim demografskim trendovima može zaključiti da će stanovništvo država članica EU nastaviti starjeti zbog stalno niske stope fertiliteta ili plodnosti i produžene dugovječnosti.

Premda migracije mogu odigrati važnu ulogu u dinamici stanovništva država članica EU, Hrvatska je tradicionalno emigracijska zemlja (zemlja iz koje se odseljava), pa migracije (doseljavanje) ne mogu značajnije poništiti postojeći trend starenja stanovništva. Dakle, društvene i gospodarske

---

¹¹⁹ U trendovima iseljavanja prednjače Slavonija, sisačka regija, Lika i Šibensko-kninska županija. S druge strane, Zagreb je vodeći po broju stanovnika koji su otišli u inozemstvo, no glavni grad svih ovih godina povećava svoju populaciju.

posljedice starenja stanovništva vjerojatno će imati velike posljedice u cijeloj Europi, na nacionalnoj i regionalnoj razini.¹²⁰

Pravobraniteljica ističe da je pred Hrvatskom izazov kako riješiti problem nedovoljne zastupljenosti žena među zaposlenima, imajući u vidu da je ukupna stopa zaposlenosti žena (2019.) iznosila 42%, dok je za muškarce iznosila 54%.¹²¹ Stopa zaposlenosti žena je u malom i nedovoljnom porastu (2016.- iznosila je 39,2%). Stopa zaposlenosti muškaraca je nešto više rasla (2016. – iznosila je 50,5%). U Nacionalnoj razvojnoj strategiji Republike Hrvatske do 2030. navedeno je: „*Samo 67% stanovništva u dobi od 20 do 65 godina sudjeluje na tržištu rada. Aktivnost ženske radne snage (62%) pritom je 10 strukturnih bodova niža od muške radne snage (72%), a stopa nezaposlenosti žena kontinuirano je viša od stope nezaposlenosti muškaraca.*“

Pravobraniteljica smatra da je za uspješnu demografsku politiku, između ostalog, važno unaprijediti uvjete na tržištu rada, pri čemu izuzetno važnu ulogu ima politika stvarne ravnopravnosti žena i muškaraca na tržištu rada. Pravobraniteljica smatra da bi se unapređenjem jednakog položaja žena na tržištu rada doprinijelo ostvarenju boljih radnih uvjeta i većoj jednakosti prilika te bi se u konačnici pomoglo većem broju žena mlađe i srednje životne dobi da se odluče na ostanak u Hrvatskoj. To se posebno odnosi na visoko obrazovane žene koje se suočavaju s činjenicom da unatoč trudu i vremenu uloženom u svoje obrazovanje i stručnost nemaju jednaki položaj u odnosu na muškarce. Odluka o zasnivanju ili proširenju obitelji rođenjem djeteta usko je vezana i uz mogućnost zaposlenja, odnosno financijsku sigurnost koju ono donosi.¹²²

S obzirom na moguću povezanost pozitivnog prirodnog prirasta i povećane zaposlenosti žena, Pravobraniteljica ukazuje na mogućnost uvođenja raznovrsnih pozitivnih mjera promicanja ravnopravnosti spolova sukladno čl.9.-10. ZRS-a¹²³, kao što su primjerice, naknade i usluge koje su isključivo usmjerene na parove s djecom ili samohrane roditelje s djecom, porezne olakšice obitelji s djecom, poticanje zapošljavanja žena na kvalitetnim i bolje plaćenim poslovima, oblici potpora za žene bez radnog iskustva koje se odluče aktivno uključiti u tržište rada, širenje programa potpora za samozapošljavanje žena i dr.

Pravobraniteljica je potpuno svjesna da se demografska obnova Hrvatske treba odmah pokrenuti te da se mjere ne smiju tretirati deklarativno, već da trebaju postati sastavni dio *Državnog proračuna Republike Hrvatske*. Dakle, kombinacijom mjera zapošljavanja žena i sigurnosti zapošljavanja, smanjivanja jaza u plaćama, osiguranja pozitivnog okruženja za podizanje obitelji, uključujući

---

¹²⁰ Na primjer, zbog niskih stopa plodnosti smanjit će se broj učenika/ca, bit će manje radno sposobnog stanovništva koje uzdržava ostatak stanovništva i veći postotak starijih osoba. Te bi strukturne demografske promjene mogle utjecati na sposobnost vlada da povećavaju prihod od poreza, uspostave ravnotežu vlastitih financija ili pružaju primjerene mirovine i usluge zdravstvene skrbi.

¹²¹ Izvor: Priopćenje, Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, godina LVII., Zagreb, 30.4.2020.

¹²² S tim u vezi, u obrazloženju konteksta Prijedloga Direktive Europskog parlamenta i Vijeća o ravnoteži između poslovnog i privatnog života roditelja i skrbnika i o stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 2010/18/EU od 26.4.2017. je navedeno „*Povećanje zaposlenosti žena, povećanje njihovih plaća i napredak u karijeri pozitivno će utjecati na žene i na ekonomsko blagostanje, socijalnu uključenost i zdravlje njihovih obitelji. Povećanjem zaposlenosti žena pridonijet će se i rješavanju problema demografskog starenja te jamčenju financijske stabilnosti država članica.*“

¹²³ Posebne mjere su specifične pogodnosti kojima se osobama određenog spola omogućuje ravnopravno sudjelovanje u javnom životu, otklanjaju postojeće nejednakosti ili im se osiguravaju prava u kojima su ranije bili uskraćeni. Posebne mjere se uvode privremeno radi ostvarivanja stvarne ravnopravnosti žena i muškaraca i ne smatraju se diskriminacijom. Posebne mjere se utvrđuju zakonima i drugim propisima kojima se uređuju pojedina područja javnog života.

razvijanje i pružanje svih javnih servisa obitelji, usklađivanje poslovnog i privatnog života i sve ranije i veće uključivanje očeva u skrb o djeci itd.

Drugim riječima, dostupne usluge skrbi za djecu, kao što su: vrtići, jaslice, dnevni boravci za djecu, topli obroci, posjeta medicinskog osoblja i raznih drugih aktivnosti koje su osmišljene za djecu, od izuzetnog su značaja za prevladavanje sukoba između obiteljskih obveza i plaćenog rada te omogućavanje neprekinutih radnih karijera oba roditelja. Ovu tvrdnju podupiru rezultati brojnih istraživanja te ju zagovaraju europski, kao i recentni hrvatski strateški dokumenti.

Bez obzira na ono što je do sada učinjeno ili se čini, Pravobraniteljica također uviđa da Hrvatskoj nedostaje posebna *Strategija demografske revitalizacije Hrvatske*¹²⁴ koja bi trebala biti u suglasju s novom Nacionalnom politikom za ravnopravnost spolova. Kao pozitivan primjer valja istaknuti da su neki gradovi usvojili ili predstavili svoje razvojne demografske strategije.¹²⁵

Pravobraniteljica je također postupala u nekim predmetima iz kojih je vidljivo da su postupci nadležnih tijela, odnosno jedinca lokalne i područne (regionalne) samouprave bili usmjereni na štetu žena, odnosno u suprotnosti s prevladavajućom aktivnom politikom smanjenja negativnih demografskih kretanja.¹²⁶

PRIMJER 1: U predmetu **PRS-18-01/20-05**, Pravobraniteljica je zaprimila pritužbu vezano uz nemogućnost ostvarivanja prava na isplatu jednokratne novčane naknade za novorođenče od strane jedne općine, zbog postojanja duga za komunalije. Pravobraniteljica je provela ispitni postupak u okviru kojeg je dostavljena Odluka o jednokratnoj novčanoj potpore za novorođenu djecu na području te općine, iz koje proizlazi (čl.2.st.3.) „*roditelji i ostali članovi domaćinstva prijavljeni na istoj adresi ne smiju imati nepodmirenih obaveza prema općini na dan podnošenja zahtjeva.*“ Pravobraniteljica je ukazala da navedeno postupanje dovodi takvu djecu u nepovoljniji položaj, a koji je uvjetovan upravo činjenicom njihovog obiteljskog statusa. Naime, korisnik navedenih prava je roditelj, međutim navedena prava i novčane naknade se dodjeljuju roditelju kao korisniku upravo radi njege novorođenog djeteta i njegova podizanja, odnosno radi potpore uzdržavanja i odgoja djece. Stoga, navedene novčane naknade i prava trebaju se *vezati prvenstveno uz status djeteta, a ne roditelja.* Zakon o rodiljnim i roditeljskim potporama predstavlja pravnu osnovu za isplatu jednokratne novčane potpore za novorođeno dijete na nacionalnoj razini, te isti Zakon propisuje i ujednačene kriterije za ostvarivanje navedenog prava za sve korisnike, pri čemu isti ne sadrži odredbe koje bi isplatu novčane potpore uvjetovale nepostojanjem dugovanja roditelja. Pravobraniteljica je pritom ukazala da se ova problematika, osim s aspekta zaštite najboljeg interesa djeteta i povrede njegovih prava, svakako može razmotriti i *s aspekta diskriminacije djeteta temeljem njegovog obiteljskog statusa.* Pravobraniteljica je ukazala i kako je nesporno da dužnici moraju ispunjavati svoje obveze, međutim isto tako je ukazala i kako su u konkretnom slučaju dužnici roditelji (odnosno članovi

---

¹²⁴ Dana 16.2.2021., Središnji državni ured za demografiju i mlade je uputio poziv tijelima za imenovanje predstavnika/ca u Radnu skupinu za izradu Nacrta prijedloga Strategije demografske revitalizacije RH.

¹²⁵ Dana 4.9.2020. predstavljena je *Razvojna demografska strategija Grada Dubrovnika, strateški dokument usmjeren prema razvoju i poboljšanju demografske slike Grada Dubrovnika.*

¹²⁶ Najveći broj takvih predmeta je obrađen u poglavlju 1.7.3. Opisi slučajeva iz područja rodiljnih i roditeljskih potpora.

domaćinstva/kućanstva), a ne djeca uz čiji status se trebaju vezati navedena prava.¹²⁷ Stoga je Pravobraniteljica radi svega navedenog uputila upozorenja te preporuke u cilju izmjene diskriminatornih odredbi iz čl.2. Odluke. Iz povratnog izvješća predmetne općine proizlazi da su *upozorenja i preporuke u potpunosti prihvaćena i uvažena* te kako je općinsko vijeće na svojoj 24. sjednici donijelo novu Odluku o jednokratnoj novčanoj potpori za novorođenu djecu na području te općine.¹²⁸

PRIMJER 2: U predmetu **PRS-18-01/20-09**, Pravobraniteljici je na znanje proslijeđena od strane Pučke pravobraniteljice pritužba vezano uz diskriminatorne kriterije za dodjelu naknade za svako novorođeno dijete s prebivalištem u jednoj općini. Kako se u pritužbama navodi, načelnik te općine je osobno odbijao zahtjeve majki koje, kako je obrazloženo, *ne mogu dobiti naknadu jer nemaju završenu osnovnu školu*. Analizirajući dostavljeno izvješće i dokumentaciju predmetne općine, Pravobraniteljica je uočila da je u konkretnom slučaju sporna odredba čl.3. Odluke o jednokratnoj novčanoj potpori povodom rođenja djeteta (Odluka), a koja glasi: *„Pravo na iznos iz članka 2. ove Odluke ostvaruju roditelji novorođenog djeteta koji imaju stalno mjesto prebivališta i žive na području općine, koji nisu kažnjavani i da se protiv njih ne vodi kazneni postupak, da prema razini obrazovanja oboje imaju završenu najmanje osnovnu školu.“* S obzirom na to da je iz navoda pritužbe proizlazila sumnja na diskriminaciju majki pripadnica romske nacionalne manjine, zatraženi su i relevantni statistički podaci o strukturi stanovništva predmetne općine, ali koji nisu bili u cijelosti dostavljeni. S tim u vezi, Pravobraniteljica je ukazala na nepovoljniji položaj žena Romkinja koje su izložene riziku višestruke diskriminacije (*temeljem spola i etničke pripadnosti*, a u konkretnom slučaju potencijalno i temeljem *obrazovanja i društvenog položaja*). Pravobraniteljica je, sukladno svojim zakonskim ovlastima, ukazala i na pitanje *diskriminacije temeljem bračnog i obiteljskog statusa* u konkretnom slučaju. Naime, uvjetovanje na bilo koji način roditeljima njihovog obrazovnog statusa, ali i društvenog položaja, kao pretpostavke za odobravanje prava na jednokratnu novčanu potporu za novorođeno dijete svakako dovodi takvu djecu u *nepovoljniji položaj*, a koji je uvjetovan upravo činjenicom njihovog *obiteljskog statusa*. Korisnik navedenih prava je roditelj, međutim navedena prava i novčane naknade se dodjeljuju roditelju kao korisniku upravo radi njege novorođenog djeteta i njegova podizanja, odnosno radi potpore uzdržavanja i odgoja djece. Stoga, navedene novčane naknade i prava trebaju se *vezati prvenstveno uz status djeteta, a ne roditelja*. Zakon o roditeljnim i roditeljskim potporama predstavlja pravnu osnovu za isplatu jednokratne novčane potpore za novorođeno dijete na nacionalnoj razini, te isti Zakon propisuje i ujednačene kriterije za ostvarivanje navedenog prava za sve korisnike, pri čemu isti ne sadrži odredbe koje bi isplatu novčane potpore uvjetovale nepostojanjem dugovanja roditelja. Pravobraniteljica je uputila upozorenja te preporuke u cilju izmjene diskriminatornih odredbi Odluke o jednokratnoj novčanoj potpori povodom

---

¹²⁷ Naime, niti Zakon o doplatku za djecu, kao niti Zakon o roditeljnim i roditeljskim potporama ne sadrže odredbe koje bi isplatu navedenih novčanih naknada (doplata za djecu i jednokratne novčane potpore za novorođeno dijete) na bilo koji način uvjetovale nepostojanjem dugovanja roditelja i/ili članova obitelji/domaćinstva djeteta prema Republici Hrvatskoj.

¹²⁸ Sukladno novoj Odluci, *nepostojanje dugovanja kao i bračni status roditelja nisu više u uvjetima za ostvarivanje naknade*. Nadalje, prema navodima općine, prebivalište roditelja na istoj adresi također nije uvjet dobivanja naknade nego je nužno da dijete ima prijavljeno prebivalište na području te općine.

rođenja djeteta. U svom odgovoru općina prihvaća upozorenja i preporuke te navodi da će na prvoj sjednici općinskog vijeća ukinuti spornu i diskriminatornu odluku.

1.9.1. Zaključak i preporuke

Pandemija bolesti COVID-19 promijenila je Europu i cijeli svijet, pa tako i Hrvatsku. Izgledno je da će imati trajnije posljedice na naš život, a pojavila se u vrijeme kad su Hrvatska i Europa već bile usred dubokih demografskih i društvenih promjena. U takvim okolnostima, prema prvim i privremenim podacima Državnog zavoda za statistiku (DZS), znatno je pojačan negativni prirodni prirast u 2020. i iznosi -20.721. Ukupan broj umrlih od siječnja do prosinca 2020., porastao je za 8,6% u odnosu na isto razdoblje prethodne godine, odnosno umrlih je bilo 4.883 više. Hrvatska se već duže vrijeme nalazi u pravoj demografskoj krizi kada natalitet neprekidno i ubrzano opada, a u opadanju su i stope fertiliteta i broj stanovnika uz ubrzano iseljavanje i starenje stanovništva. Donekle ohrabruje činjenica što demografska i pronatalitetna politika ima važno mjesto u programima aktualne Vlade Republike Hrvatske. Polazeći od negativne demografske slike i činjenice da se takvo stanje odražava na ostvarivanje ravnopravnosti spolova, Pravobraniteljica je nastavila isticati da bi učinkovita demografska politika morala biti usko povezana s ostvarivanjem ustavnog načela ravnopravnosti spolova te da demografska i pronatalitetna politika ne bi nikako trebala biti na štetu žena. Pravobraniteljica predlaže da se osigura cjelovita i dugoročna demografska i populacijska politika koja će uvažavati načela kojima se afirmira rodno usmjerena politika.

Sukladno navedenom, Pravobraniteljica upućuje sljedeće **preporuke**:

- (1) Snažno poticati veću zaposlenost žena i uključivanja žena na tržište rada stvaranjem pozitivnih uvjeta i uklanjanjem prepreka za žene na tržištu rada te razvijati mjere kojim bi se smanjio postojeći jaz u plaćama između žena i muškaraca.
- (2) Poboljšavati strukturu javnih servisa i usluga za roditelje koji su u radnom odnosu.
- (3) Trudnicama i ženama s malom djecom jamčiti sigurnost radnog mjesta, upoznati javnost s problemom otpuštanja trudnica te stvarati fleksibilne radne uvjete (npr., propisati pravo roditelja djece mlađe od 10 godina da tijekom utvrđenog razdoblja mogu ostvariti fleksibilnije radne uvjete).
- (4) Poduzimati mjere za što ranije uključivanje očeva u skrb o djeci i poticati muškarce da preuzmu jednak dio obveza skrbi o djeci.

2

RODNO UTEMELJENO NASILJE

2.1. NASILJE U OBITELJI

U području suzbijanja i borbe protiv rodno utemeljenog nasilja i nasilja u obitelji, izvještajnu godinu s jedne strane karakterizira borba protiv pandemije bolesti COVID-19, a s druge strane izazovi u ustrojavanju učinkovitih mehanizama prevencije, procesuiranja i sankcioniranja rodno utemeljenog nasilja (posebice u svjetlu spomenute pandemije).

Pravobraniteljica je svoje aktivnosti u ovom području prilagodila novonastaloj situaciji vezanoj uz borbu protiv pandemije, s naglaskom na izazove i statističke indikatore koji su nedvojbeno ukazivali na **značajan porast obiteljskog nasilja kaznene prirode**. Što se tiče službenih podataka MUP-a, također je evidentiran povišen broj prijava za kaznena djela obiteljskog nasilja u izvještajnom razdoblju.

Sukladno navedenom, a glede obiteljskog i rodno utemeljenog nasilja u doba borbe protiv epidemije bolesti COVID-19, Pravobraniteljica se u izvještajnom razdoblju zalagala da se u sustav zaštite i suzbijanja nasilja ugradi dodatna zaštita žena jer su žene statistički gledano bile ugrožena skupina po pitanju radnih prava, plaća i mirovina te izloženosti nasilju i prije epidemije. Pravobraniteljica je stoga u svom javnom radu, ali i radu s nadležnim ministarstvima i tijelima, naglašavala kako epidemija ozbiljno prijeti dodatnim ugrozama ovoj kategoriji osoba, kako u ekonomskom smislu tako i u području izloženosti većem riziku od rodno utemeljenog nasilja.

Unatoč porastu rodno utemeljenog nasilja i upozorenjima Pravobraniteljice na potrebu žurne izmjene zakonodavnog okvira, ključni zakoni i propisi ostali su i dalje u većoj mjeri neizmijenjeni i neusklađeni s *Konvencijom Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (Istanbulska Konvencija)*¹²⁹ što svakako nije doprinijelo učinkovitoj borbi protiv rodno utemeljenog nasilja. Naime, mnogi zakoni¹³⁰ i dalje u svojim odredbama ne prepoznaju nasilje prema ženama kao rodno utemeljeno ili ga ne kriminaliziraju ili ne određuju gonjenje po službenoj dužnosti ili ne pružaju zaštitu svim žrtvama ili u konačnici ne pružaju stvarnu, već samo deklaratornu zaštitu žrtvama, a što je u pojedinim slučajevima rezultiralo i femicidom.

Pravobraniteljica je također nastavila javno upozoravati kako je osim izmjene zakonodavnog okvira nužna kontinuirana edukacija i senzibilizacija za rodno utemeljeno nasilje svih onih koji primjenjuju zakone i propise te dodatno ustrojavanje učinkovitih i stručnih preventivnih mehanizama/službi izvan sustava policije i pravosuđa. Pravobraniteljica je u svom radu na pritužbama građana/ki utvrdila da sustav koji prevenciju odrađuje jedino putem prekršajnih sankcija i to skoro isključivo kroz

---

¹²⁹ Narodne novine, međunarodni ugovori 03/18.

¹³⁰ Kazneni zakon, Zakon o kaznenom postupku, Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, Prekršajni zakon, Obiteljski zakon.

pravosuđe, bez drugih sustavno ustrojenih, stručnih, učinkovitih, kontinuiranih i dugotrajnih mjera prevencije i resocijalizacije počinitelja, dugoročno odvraća stvarne žrtve nasilja od prijavljivanja blažih oblika nasilničkog ponašanja, otvarajući prostor manipulacijama prijavama u području prekršajno-pravne zaštite. Osim toga, takav sustav gura policiju i pravosuđe u neadekvatan preventivni rad, uzrokuje vrlo blage kazne i u konačnici konstantan rast kaznenih slučajeva, odnosno dovodi do brutalizacije nasilja i femicida.

Pravobraniteljica već godinama upozorava na to da **pravosuđe na bezuvjetne zatvorske kazne osuđuje ispod 10% ukupne brojke svih počinitelja nasilja**, svi ostali osuđeni su relativno blagim novčanim kaznama, odnosno uvjetnim zatvorskim kaznama. Osim navedenog, razlog za ovakvu blagu penalnu politiku nedostatak je i sustavne edukacije sudaca/sutkinja i državnih odvjetnika/ca te kroničan deficit ranog stručnog i preventivnog rada s obiteljima u problemima i počiniteljima nasilja. Ovaj nedostatak suci i sutkinje nerijetko kompenziraju blagim kaznama svjesni činjenice da se isključivo kažnjavanjem ne može riješiti problem obiteljskog i rodno utemeljenog nasilja.

Problem sankcioniranja partnerskog nasilja, odnosno zaštita žrtava iz kratkotrajnih emocionalnih veza osoba koje nemaju zajedničko prebivalište i zajedničku djecu, ostao je i dalje izvan zakonskog obuhvata. Nažalost, zakonodavac i dalje ne prepoznaje ovaj problem unatoč činjenici što su neki od najgorih zločina počinjenih na štetu žena upravo spadali u ovu kategoriju slučajeva pa su žrtve redovno ostajale nezaštićene i u konačnici izložene najbrutalnijem nasilju bliskih muškaraca jer u ranijoj fazi, prije same eskalacije brutalnog nasilja, nisu potpadale pod nijednu zakonsku definiciju koja bi ih štitila kao žrtve obiteljskog, odnosno rodno utemeljenog nasilja (npr. slučajevi Komšić i Daruvarac).

Sukladno Odluci Pravobraniteljice o osnivanju *Promatračkog tijela za sveobuhvatno nadgledanje, prikupljanje podataka, analizu slučajeva ubojstava žena i izvještavanje – „Femicide Watch“*, Pravobraniteljica je kao i prošlih godina u suradnji s drugim resornim tijelima i ministarstvima, tijekom izvještajnog razdoblja pažljivo pratila i analizirala sve slučajeve obiteljskog nasilja, nasilja prema ženama, a posebno sve slučajeve ubojstava žena koja su počinili njima bliski i/ili intimni muškarci. Putem ovog promatračkog tijela detaljno i sustavno se pratila pojavnost svakog pojedinačnog ubojstava iz rodnog aspekta te su se analizirali podaci radi uočavanja ključnih propusta nadležnih tijela koji su mogli doprinijeti ubojstvima žena od strane njihovih supruga ili bivših i sadašnjih partnera, odnosno bliskih osoba.¹³¹

Pravobraniteljica je kontinuirano javno izražavala ozbiljnu zabrinutost u odnosu na činjenicu da većinu nasilja prema ženama čine zapravo njihovi najbliži, supruzi, partneri ili bivši partneri, dok veliki broj žena smrtno strada upravo nakon što se odluči napustiti svog supruga ili partnera¹³².

---

¹³¹ Vidi poglavlje 2.1.3. Femicid.

¹³² 26 izjava za medije vezano za problematiku nasilja prema ženama: Radio Istra (21.12.2020.); portal Nismo same (7.12.2020.); WDR Koeln radio (3.12.2020.); otvoreno.hr, (30.11.2020.); Radio Pula (27.11.2020.); Slavonskobrodsko televizija (25.11.2020.); Radio Jug Dubrovnik (25.11.2020.); Slavonski radio (10.11.2020.); Faktograf (20.10.2020.); Nacional (20.10.2020.); Story (14.10.2020.); Zaštita (12.10.2020.); Radio Dubrovnik (25.9.2020.); HR 1 “U mreži prvog” (22.9.2020.); Radio 101 (22.9.2020.); Soundset Ragusa (22.9.2020.); Klikni.hr (9.9.2020.); Reci.hr (1.9.2020.); Al Jazeera (21.6.2020.); Radio Dubrovnik (11.5.2020.); Radio Unitas, Nova Gradiška (5.5.2020.); N1TV (23.4.2020.); N1TV (6.3.2020.); TV Mreža (28.2.2020.); 24sata.hr, (19.2.2020.); Radio Dubrovnik (18.2.2020.).

2.1.1. Prekršajna djela nasilja u obitelji

Prema Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji, a sukladno dostavljenim službenim podacima Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske (MUP-a) u razdoblju od 1.1. do 31.12.2020., stanje je slijedeće:

Zbog prekršaja počinjenog nasiljem u obitelji **prekršajno je prijavljeno 8.539 osoba** (za 11,3% manje nego u istom razdoblju prošle godine kada je prekršajno prijavljeno 9.626 osoba), **od toga 6.601 osoba muškog (77,3%) i 1.938 osoba ženskog spola (22,7%)**. Evidentirano je ukupno 1.848 recidivista.

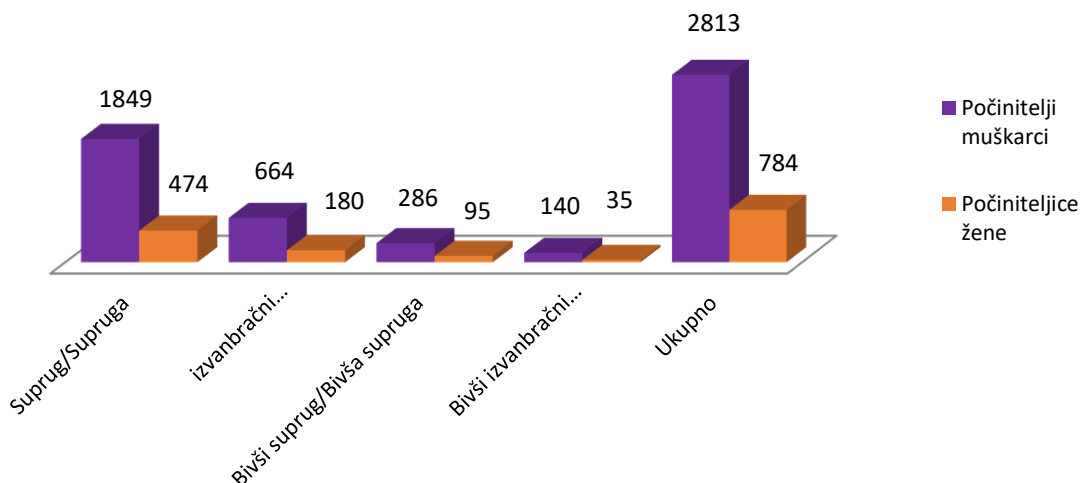
Policija je uhitila ukupno 5.145 počinitelja/ica (**4.381 počinitelja muškog – 85%, 764 ženskog spola – 15%**). Ukupno gledajući, u 2020. je uhićeno 13,8% manje osoba u odnosu na 2019. kada je uhićena ukupno 5.971 osoba.

Sukladno čl.137. Prekršajnog zakona **zadržano je** ukupno 524 počinitelja (**477 osoba muškog te 47 ženskog spola**) **prekršaja obiteljskog nasilja** što je za 11,3% manje u odnosu na 2019., kada je zadržana ukupno 591 osoba.

Počinjenim **prekršajem nasilja u obitelji** zbog kojeg je počinitelj prekršajno prijavljen, **oštećeno je ukupno 9.888 osoba** što je za 7,4% manje u odnosu na isto razdoblje 2019., kada je oštećeno ukupno 10.674 osoba. Gledajući spolnu raščlambu žrtava, **6.270 su ženskog spola ili 63,41%, te 3.618 muškog ili 36,59%**.

Ukoliko promatramo **partnerski odnos** između žrtava i počinitelja, počinitelji nasilničkog ponašanja u obitelji bili su u 1.849 slučajeva suprug, a u 474 slučajeva supruga, u 664 slučajeva izvanbračni suprug, a u 180 slučajeva izvanbračna supruga, u 286 slučajeva bivši suprug, a u 95 slučajeva bivša supruga, u 140 slučajeva bivši izvanbračni suprug, a u 35 slučajeva bivša izvanbračna supruga. U svim navedenim varijantama partnerskih odnosa, uključujući i brak, počinitelja je ukupno 3.597, od čega 2.813 muškaraca ili 78,2% i 784 žene ili 21,8%.

Počinitelji prekršaja nasilja u obitelji prema odnosu i spolu u 2020.

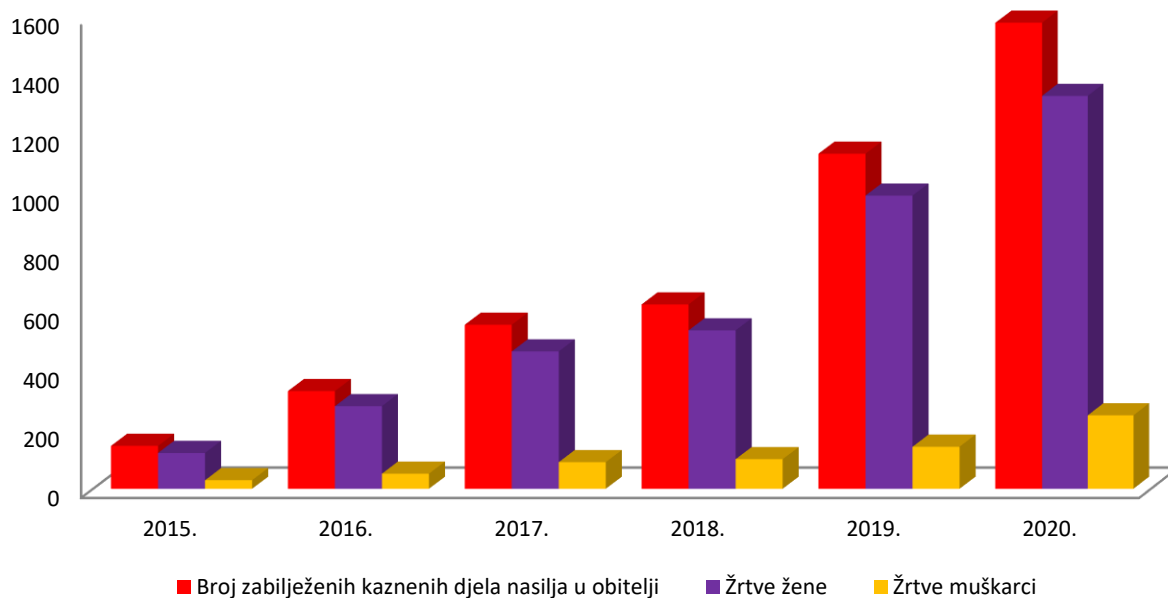
Brojke prijavljenih osoba upućuju na nastavak kontinuiranog pada broja slučajeva obiteljskog nasilja od oko 10% godišnje.

2.1.2. Kaznena djela nasilja u obitelji/među bliskim osobama

Kako je već istaknuto, izvještajnu godinu karakterizira nastavak rasta broja počinjenih kaznenih djela u obitelji i među bliskim osobama. Prema službenim podacima MUP-a, počinjeno je 5.747 navedenih kaznenih djela što predstavlja **porast od čak 28,8% u odnosu na 2019.**, kada je počinjeno 4.460 kaznenih djela nasilja u obitelji/među bliskim osobama. Među svim evidentiranim kaznenim djelima nasilja u obitelji/među bliskim osobama, **najveći skok** je evidentiran u broju počinjenih kaznenih djela **iz čl.179.a Kaznenog zakona – „Nasilje u obitelji“ –1.578 kaznenih djela** što je za 444 više zabilježenih slučajeva u komparaciji s 2019. godine ili **porast od 39%**.

Navedenim kaznenim djelima **ukupno je stradalo 5.960** žrtava što je za **28,4% više žrtava nego u 2019.**, kada ih je stradalo 4.641. Od ukupnog broja stradalih žrtava **u 2020., 4.506 su žene (ukupno 75,6% ili 23,7% više nego u 2019.,** kada je stradalo 3.640 žena), **a 1.454 muškarci (ukupno 24,4% ili 45,2% više nego u 2019.,** kada je stradao 1.001 muškarac). Bilježi se značajan i zabrinjavajući rast po svim ključnim parametrima – ukupno i po spolu.

Brojčani pokazatelji za kazneno djelo iz čl. 179.a - "Nasilje u obitelji"
2015. - 2020.

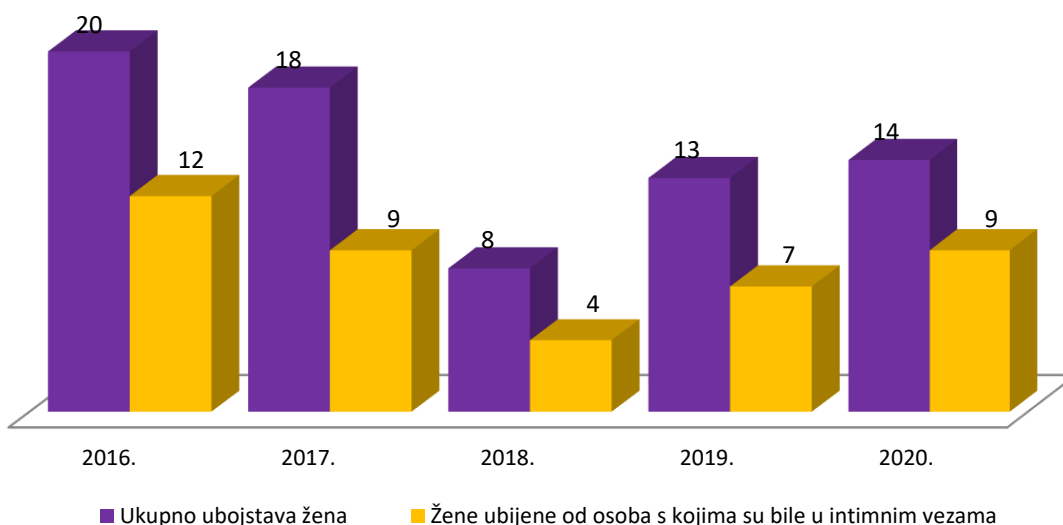

Uzimajući u obzir **brojčane pokazatelje kaznenih djela koja se najčešće čine** nasilničkim ponašanjem u obitelji/između bliskih osoba (tjelesne ozljede, teške tjelesne ozljede, prijetnje, nasilje u obitelji i ubojstva), **porast kaznenih djela u odnosu na 2019. - iznosi 30,5%** (5.524 kaznenih djela u 2020., naspram 4.233 kaznenih djela u 2019.).

2.1.3. Femicid

Pravobraniteljica je (2017.) osnovala Promatračko tijelo za sveobuhvatno nadgledanje, prikupljanje podataka, analizu slučajeva ubojstava žena i izvještavanje – „Femicide Watch“. Radnu skupinu ovog tijela, uz predstavnika Pravobraniteljice, čine predstavnici/e Ravnateljstva policije, Ministarstva pravosuđa, Visokog prekršajnog suda, Pravnog fakulteta, Ministarstva demografije, obitelji, mladih i socijalne politike)¹³³. Pravobraniteljica je posebnu pozornost posvetila ovim slučajevima zbog značajnog porasta prijava kaznenih djela obiteljskog nasilja i među bliskim osobama u razdoblju pandemije.

Prema podacima MUP-a, koji su usklađeni s podacima Pravobraniteljice, u izvještajnoj godini evidentirano je ukupno 36 ubojstava, od kojeg broja **14 žena** (u 5 slučajeva ubijene su supruge, u 2 slučaja bivše supruge, u 1 slučaju izvanbračna supruga, u 1 bivša izvanbračna supruga, u 1 sestra, u 3 slučaja majke i u 1 slučaju posvojiteljica).

Iz priloženog grafikona vidi se da su brojke ubijenih žena ponovo u porastu te da u komparaciji s 2018., imamo porast od preko 50% ubijenih žena i to skoro u oba ključna parametra, u brojkama ukupno ubijenih žena i u brojkama žena ubijenih od strane bivših ili sadašnjih intimnih partnera (suprug sadašnji/bivši, izvanbračni partner sadašnji/bivši, partner sadašnji/bivši). S druge strane, kada broj ubojstava žena iz izvještajne godine kompariramo s praćenim razdobljem od 2016., uočava se kako je **već petu godinu za redom zadržan visok postotak od preko 50% žena ubijenih od strane muškaraca s kojima su bile u intimnim vezama.**

Sve navedeno upućuje na to da sustav prevencije rodno utemeljenog nasilja, zaštite žrtava i progona počinitelja ne ispunjava u potpunosti svoju funkciju. Iako je nesporno utvrđeno da se kod raskida nasilničkih veza, odlučnog protivljenja nasilnim muškarcima, izloženosti prijetnjama ubojstvom, radi o rizičnim faktorima najvišeg stupnja, Pravobraniteljica je utvrdila kako nadležna tijela i pravosuđe,

¹³³ Nazivi ministarstava odgovaraju nazivima ministarstava u vrijeme osnivanja Promatračkog tijela.

pa čak i najbliža obiteljska okolina, vrlo rijetko ove signale shvaćaju kao ključne alarme za učinkovitu zaštitu žrtve, brz progon i strogo kažnjavanje počinitelja, odnosno sprečavanje femicida. U pojedinim slučajevima ni same najave ubojstva ili prijetnje ubojstvom od strane potencijalnih počinitelja nisu bile dovoljne da bi se na njih brzo i adekvatno reagiralo od strane policije. Ovakav stav nadležnih tijela i okoline ukazuje na nepostojanje društvene svijesti o opasnosti obiteljskog nasilja kao šireg društvenog problema i kao „predvorja“ femicida.

Uzroci navedenom porastu slučajeva femicida su višeznačni te iziskuju stručna istraživanja i analize koje nadilaze format ovog Izvješća. No, Pravobraniteljica je analizirajući naš sustav prevencije rodno utemeljenog nasilja, zaštite žrtava i progona počinitelja, utvrdila kako policija, sudovi i državna odvjetništva nisu u dovoljnoj mjeri educirani za rodno osjetljiv pristup u procesuiranju obiteljskog nasilja, posebice pojedini/e suci/sutkinje i državni/e odvjetnici/e. Individualne procjene potreba žrtava i procjene rizika za žrtve se ili uopće ne vrše ili su samo formalne pa često ne odgovaraju stvarnim potrebama zaštite žrtava. Mjere zaštite žrtava se rijetko izriču, a one izrečene se ne provode učinkovito, posebice u slučajevima nasilja u obitelji koje se kvalificira kao kazneno djelo – policija i dalje provjere izvršenja mjere obavlja isključivo preko žrtava.¹³⁴ **Policija u pojedinim slučajevima nije u stanju razlučiti primarnog agresora od žrtve, stoga i dalje u nekim slučajevima nasilja u obitelji i nasilja prema ženama egzistira pojava dvostrukih uhićenja i dvostrukih terećenja.**

2.1.4. Psihosocijalni tretman počinitelja nasilničkih djela

Iako se psihosocijalni tretman u Republici Hrvatskoj izriče prekršiteljima zakona, najčešće počiniteljima nasilničkih djela (i počiniteljima rodno utemeljenog i obiteljskog nasilja), temeljem čak četiriju zakona, on i dalje nije dovoljno učinkovit niti široko rasprostranjen mehanizam borbe protiv prvenstveno recidivizma, a onda i nasilja uopće. Sukladno navedenom, psihosocijalni tretman izriče se počiniteljima nasilja kao: 1. Sigurnosna mjera temeljem čl.70. Kaznenog zakona; 2. Obveza temeljem čl.206d.toč.6. Zakona o kaznenom postupku; 3. Zaštitna mjera kao prekršajno-pravna sankcija temeljem čl.13. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji; 4. Posebna obveza uz uvjetnu osudu temeljem čl.45. Prekršajnog zakona.

Sigurnosne mjere i obveze izvršavaju se uz nadzor probacijske službe, uglavnom u zatvorskim sustavima, dok se ostale mjere provode u okviru zdravstvenih ustanova ili izvan njih – s posebno ugovorenim izvršiteljima – pravnim i fizičkim osobama. Unatoč višegodišnjem izvještavanju Pravobraniteljice o značaju psihosocijalnog tretmana kao ključnog instrumenta dugoročne prevencije obiteljskog i rodno utemeljenog nasilja, **sredstva za ovu aktivnost se iz godine u godinu smanjuju.**

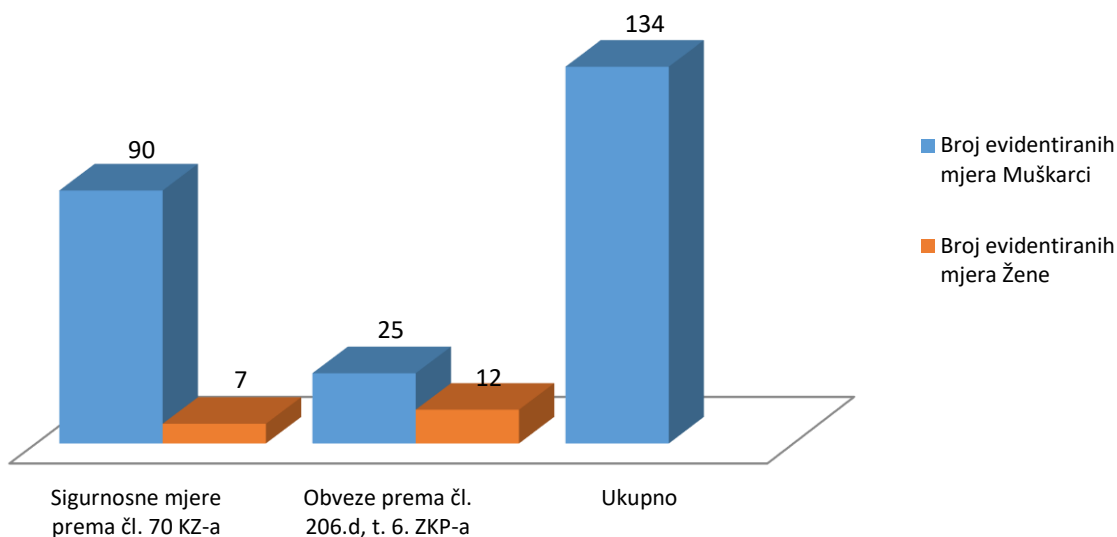
Prema podacima Ministarstva pravosuđa i uprave (2020.), ukupan broj evidentiranih sigurnosnih mjera i obveza čije je provođenje u nadležnosti probacijske službe, odnosno unutar zatvorskih

---

¹³⁴ Naime, na inicijativu Pravobraniteljice još tijekom 2019., a na temelju novog Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji (NN 70/17, 126/19), donesen je i novi **Pravilnik o načinu provedbe zaštitnih mjera zabrane približavanja, uznemiravanja ili uhođenja žrtve nasilja u obitelji te mjere udaljenja iz zajedničkog kućanstva** (NN 28/19), koji je, sukladno međunarodnim standardima, određivao da se u policijskim provjerama izvršavanja mjera opreza određenih na temelju Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji naglasak stavi na provjere počinitelja, odnosno provjere osoba kojoj su mjere određene, a ne žrtava. Međutim u slučaju kada je obiteljsko nasilje kvalificirano kao kazneno djelo, primjenjuje se **Pravilnik o načinu izvršenja mjera opreza** koji takvih odredbi nema, već koji u svom čl.10. propisuje da se provjera izvršavanja određenih mjera opreza vrši na temelju razgovora s žrtvom što je neprihvatljiva praksa.

sustava, bio je 134 (evidentirano je 97 sigurnosnih mjera prema čl.70. Kaznenog zakona i 37 obveza prema čl.206d.toč.6. Zakona o kaznenom postupku).¹³⁵ Od 97 evidentiranih sigurnosnih mjera psihosocijalnog tretmana prema čl.70 KZ-a provedeno je ukupno njih 27, dok je od 37 evidentiranih obveza prema čl.206d.toč.6. Zakona o kaznenom postupku, provedeno ukupno njih 21.

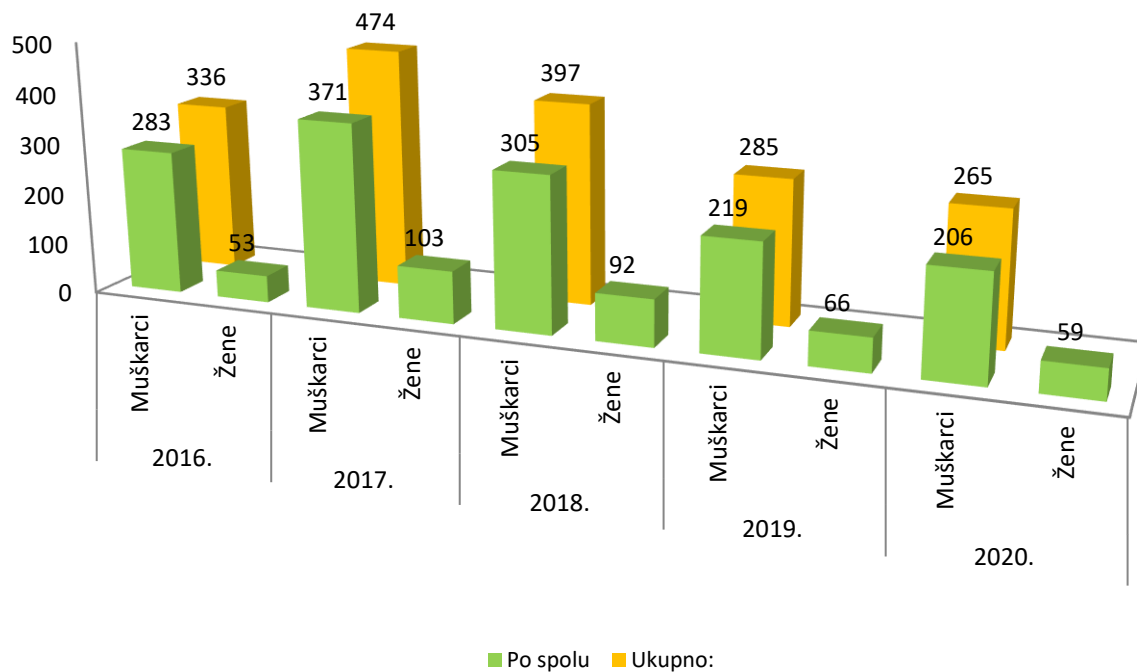
Broj polaznika psihosocijalnog tretmana - kazneni postupci

Što se tiče provedenih zaštitnih mjera psihosocijalnog tretmana prema čl.13. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, od strane ovlaštenih provoditelja mjera psihosocijalnog tretmana (fizičke i pravne osobe koje su s Ministarstvom pravosuđa i uprave sklopile Ugovor o provođenju zaštitne mjere obveznog psihosocijalnog tretmana – 17 fizičkih i 6 pravnih osoba), Ministarstvo je dostavilo podatak da je psihosocijalni tretman određen prema 434 osobe, od kojih je isti u cijelosti završilo 265 osoba, od čega 206 muškaraca (78%) i 59 žena (22%).

¹³⁵ Prema pojašnjenju Ministarstva pravosuđa i uprave, u broju **evidentiranih** mjera ulaze i one mjere koje su izrečene 2019., pa se još provode u 2020.

Broj polaznika psihosocijalnog tretmana - prekršajni postupci

Ministarstvo je dostavilo podatak kako je provoditeljima zaštitne i sigurnosne mjere psihosocijalnog tretmana isplatilo ukupno 636.474,26 HRK, što je u usporedbi s 2019. - 3% manje utrošenih sredstava na ovu ključnu aktivnost u suzbijanju rodno utemeljenog nasilja i nasilja u obitelji.

2.1.5. Trendovi

Vrsta i brojke počinjenih kaznenih djela među bliskim osobama i počiniteljima/icama upućuju na činjenicu da sustav i dalje nema učinkovitog odgovora na rodno utemeljeno, obiteljsko, odnosno nasilje prema ženama. *Prijetnja* je i dalje kazneno djelo koje se najčešće čini u obitelji i među bliskim osobama s ukupno zabilježenih 2.740 slučajeva. Na drugom mjestu je *kazneno djelo nasilja u obitelji* s čak 1.578 zabilježenih slučajeva, a na trećem *tjelesna ozljeda* s 1.055 slučajeva; slijedi *nametljivo ponašanje* s 100 zabilježenih slučajeva te ostala kaznena djela iz područja nasilja u obitelji.

Što se tiče teze policije kako je rast broja kaznenih djela nasilničkih ponašanja u obitelji i među bliskim osobama zapravo uzrokovan pojačanim naporima koje posljednjih dvije godine policija ulaže u senzibilizaciju i edukaciju policijskih službenika/ca u svrhu prepoznavanja i pravilnog kvalificiranja određenih ponašanja kroz kazneno pravnu umjesto prekršajno pravnu reakciju, Pravobraniteljica se slaže kako postoji navedena veza između senzibilizacije i edukacije policije, ali i generalne senzibilizacije i edukacije građanki i građana, te evidentiranog povećanja broja prijava za kaznena djela obiteljskog nasilja. Komparativno gledajući, u većini država koje su ratificirale Istanbulsku konvenciju dolazi do porasta prijava za rodno utemeljeno nasilje i to upravo zbog navedenih razloga. Osim navedene edukacije i senzibilizacije, postoji i kontinuirana inicijativa zakonodavca, posebice u svjetlu ratificirane Istanbulske konvencije, prema postrožavanju kažnjavanja takve vrste protupravnih ponašanja. Tu prvenstveno mislimo na zadnje izmjene

zakonodavnog okvira koje mahom povisuju kazne za počinitelje rodno utemeljenog i obiteljskog nasilja, a koje također doprinose navedenom trendu.

Međutim, ovakav stav policije i uspostavljena uzročna veza samo su djelomice točni jer nisu u obzir uzeti svi relevantni čimbenici i pokazatelji. Naime, Pravobraniteljica prati trendove kroz dulja vremenska razdoblja pa je tako utvrđeno kako je od 2015., kada je u Kazneni zakon vraćeno kazneno djelo nasilja u obitelji, ono u kontinuiranom i značajnom porastu, dok prekršajne prijave istovremeno kontinuirano padaju. U toj relativno ranoj fazi praćenja nismo imali ni Istanbulsku konvenciju, ni posebno senzibiliziranu policiju ni toliko osviještene građanke i građane, pa je trend opet bio isti, odnosno uzlazan.

Navedeni višegodišnji trend smanjenja broja prijavljenih počinitelja i broja žrtava obiteljskog nasilja u području prekršajno-pravne zaštite, uz višegodišnji i kontinuirani porast slučajeva u području kazneno-pravne zaštite, upućuje stoga i na zaključak koji je već iznesen, a to je da naš sustav borbe protiv nasilja prema ženama i u obitelji dugoročno zapravo odvraća žrtve nasilja od prijavljivanja lakših oblika nasilja dok situacija ne eskalira i pređe u sferu kaznenog zakonodavstva, a onda je nasilje više nemoguće trpjeti ili kriti jer su posljedice najčešće tragične. Ovakav prekršajno-pravni sustav ne ispunjava zapravo svoju preventivnu prirodu i ne nudi učinkovit i brz odgovor na nasilje, već ga brutalizira i seli iz sfere prekršajnog u sferu kaznenog zakonodavstva. Navedeni fenomen posljedica je, između ostalog, a kako je već istaknuto, **nepostojanja učinkovitih i sustavnih mjera prevencije nasilja izvan pravosudnog sustava i nedovoljnog ulaganja u programe dugotrajne i kvalitetne resocijalizacije počinitelja, kao i činjenice da se prevenciju svodi na skoro isključivo novčano ili uvjetno kažnjavanje obiteljskih nasilnika.**

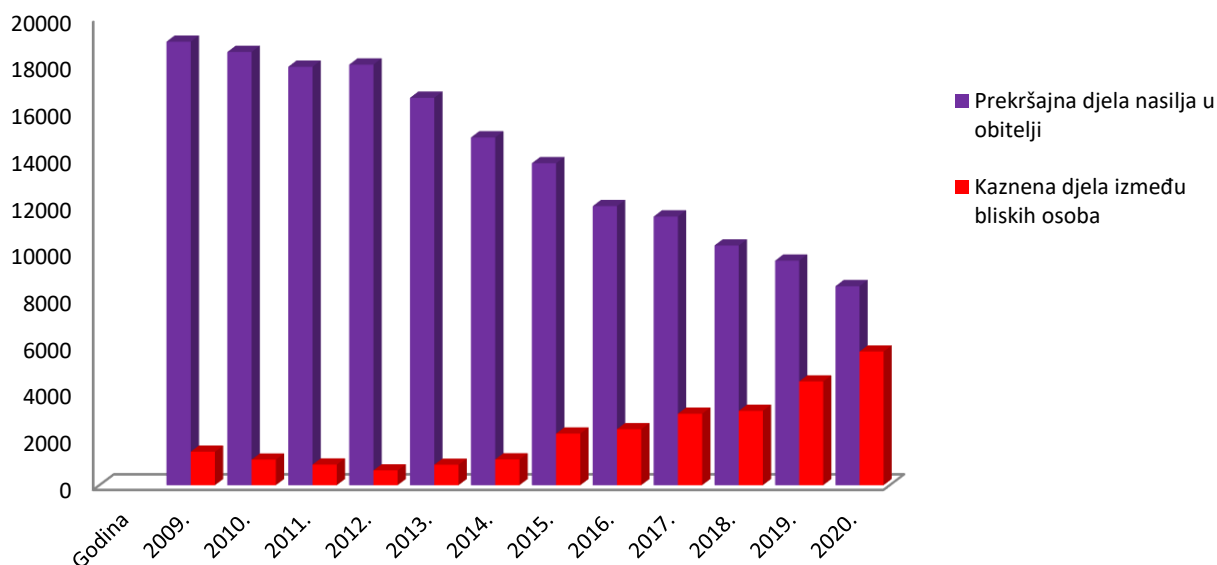
Stoga je zaključak kako se kod navedenih povećanja broja kaznenih djela obiteljskog nasilja, već petu godinu za redom, ne radi isključivo o senzibilizaciji i edukaciji policije, već i o navedenim nedostacima u sustavu, prvenstveno zbog kroničnog nedostatka preventivnih mehanizama izvan pravosudnog sustava. Takav sustav borbe protiv nasilja prema ženama i u obitelji svoje slabe točke pokazuje posebice u doba krize kao što je ova pandemijska. Sve upućuje na potrebu za poduzimanjem nužnih promjena u cjelokupnom sustavu, posebice u sustavu prevencije i suzbijanja nasilja prema ženama sukladno preporukama Pravobraniteljice koja na ovaj problem upozorava već godinama.¹³⁶

---

¹³⁶ Prema stajalištu Pravobraniteljice **tri su osnovna temelja učinkovite borbe protiv rodno utemeljenog nasilja**: 1. Rani preventivni, stručni i dugotrajni psihoterapijski rad s obiteljima u konfliktnim situacijama, prije eskalacije rodno utemeljenog ili obiteljskog nasilja, te prije nego što dođe do raspada obitelji i/ili raspada partnerskih odnosa i često posljedičnog nasilja; 2. Društvena reintegracija počinitelja nasilja u obitelji kroz dugotrajni psihosocijalni tretman; i 3. Sveobuhvatna edukacija pravosuđa i drugih stručnih službi o rodno utemeljenom nasilju i kao i sustavna edukacija o nenasilnim metodama rješavanja sukoba koja mora biti integrirana u obrazovni sustav na svim društvenim razinama. Pravosudna represija i kažnjavanje trebali bi biti zadnja opcija u borbi protiv ove vrste nasilja i izuzetak, a ne pravilo. Samim tim, kazne bi bile strože i društvena poruka nulte tolerancije na (obiteljsko) nasilje jasnija. Nažalost, naš sustav suzbijanja (rodno utemeljenog) nasilja oslanja se prvenstveno na represiju stoga nasilje uglavnom 'seli' iz sfere prekršajnog zakonodavstva u sferu kaznenog. Prekršajno kažnjavanje kao jedini preventivni mehanizam ne funkcionira bez drugih oblika društvene prevencije i dugotrajne resocijalizacije počinitelja.

Trend brutalizacije nasilja se nastavlja uz dodatni skok u 2020.

2.1.6. Postupanje policije i pravosuđa prema žrtvama nasilja u obitelji

Pravobraniteljica i ove godine ističe kako je najveći napredak u području procesuiranja obiteljskog nasilja i nasilja među bliskim osobama ponovo ostvarila policija. Uz provođenje kontinuirane edukacije policije, Pravobraniteljica je tijekom izvještajnog razdoblja evidentirala da u pokrenutim anti-diskriminacijskim postupcima protiv policije, Ravnateljstvo policije (Ministarstvo unutarnjih poslova, ali i pojedine policijske uprave) u sve većem broju slučajeva u ranoj fazi postupanja Pravobraniteljice prepoznaju spolnu diskriminaciju u svojim redovima te poduzimaju brze i učinkovite mjere suzbijanja iste i kažnjavanja odgovornih. Stoga se može zaključiti da je policija napravila značajan iskorak na svim poljima – prepoznavanju, prevenciji, procesuiranju i suzbijanju spolne diskriminacije, ali i rodno utemeljenog nasilja, nasilja u obitelji i nasilja među bliskim osobama.

Međutim, da bi se doista postigla promjena te preokrenuli negativni trendovi, svi bi dionici, a posebice sva stručna tijela koja se bave prevencijom nasilja i resocijalizacijom počinitelja, državno odvjetništvo, pravosuđe, ali i mediji, političari/političarke te posebice obrazovni sustav, svoja postupanja i djelovanja trebali/e prilagoditi najboljim međunarodnim praksama suzbijanja nasilja prema ženama i nasilja u obitelji. Kako je već navedeno, to prvenstveno znači osiguranje učinkovitih preventivnih mehanizama, nultu toleranciju na nasilje, posebice kroz penalnu politiku i pravosuđe, osiguranje kontinuirane i sustavne izobrazbe na svim društvenim razinama, kao i uvođenje redovitih treninga i edukacija, posebice za profesionalce u ovom području te uvođenje dugotrajne i obvezatne resocijalizacije počinitelja.¹³⁷

¹³⁷ Pravobraniteljica posebnu pozornost želi skrenuti na ASAP Projekt *A Systemic Approach for Perpetrators (Sistemski pristup počiniteljima nasilja)* koji financira Europska unija, a provodi ga u Republici Hrvatskoj Dom Duga Zagreb. Sama ideja ASAP projekta proizašla je iz brojnih analiza i dokumenata, koji su naglašavali potrebu za suradnjom i umrežavanjem servisa koji rade sa žrtvama

2.1.7. Postupanje Pravobraniteljice u slučajevima femicida i nasilja u obitelji - opisi slučajeva

PRIMJER 1: U predmetu **PRS-03-04/20-06**, Pravobraniteljica je zaprimila anonimnu pritužbu protiv umirovljenog policijskog službenika u kojoj se navodilo da isti zlostavlja svoju bivšu suprugu i kćerku, ali i drugu bližu rodbinu koristeći se pri tom svojim vezama u PU kako ne bi odgovarao za svoje nasilje. Prema prijavi, kod počinjenja nasilja umirovljeni policijski službenik je navodno zlorabio i policijsku značku koju da je dobio od Interpola. Pravobraniteljica je zatražila od nadležne PU očitovanje i izvješće na navode iz anonimne pritužbe. U svom očitovanju PU je navela kako su izvršili provjere navoda iz anonimne prijave te da isti nisu mogli biti potvrđeni. Međutim, detaljnim uvidom i analizom dostavljenog izvješća policije, Pravobraniteljica je utvrdila kako nisu izvršene stvarne provjere niti razgovori s osobama koje su u anonimnoj pritužbi navedene kao žrtve, već da je policija samo provjerila interne evidencije te zaključila kako protiv umirovljenog policajca do sada nije bilo prijava za obiteljsko nasilje. Stoga je Pravobraniteljica izdala policiji upozorenja i preporuke u kojima je istaknuto kako takav pasivan pristup policije prema prijavama za rodno utemeljeno nasilje, osim što ozbiljno dovodi u pitanje nepristranost u postupanju u konkretnom slučaju, i to u situaciji u kojoj se radi o osumnjičeniku za ozbiljna kaznena djela rodno utemeljenog nasilja, predstavlja i jedan od uzroka femicida – odnosno ubojstva žena od strane bliskih im muškaraca. Sukladno navedenom, Pravobraniteljica je od policije zatražila da ispita sve osobe i poduzme konkretne mjere zaštite žrtava i progona počinitelja. ISHOD: Policija je u povratnom dopisu obavijestila Pravobraniteljicu da su prihvatili sva upozorenja i preporuke te proveli tražene provjere, a koje da su u konačnici rezultirale podnošenjem kaznene prijave protiv umirovljenog policajca zbog nasilničkih ispada i prijetnja.

PRIMJER 2: U predmetu **PRS-03-02/20-26**, Pravobraniteljici se telefonskim putem obratila ženska osoba te zatražila pomoć zbog prijetnji smrću i drugih prijetnji koje da joj je uputio bivši suprug. Prema njenim riječima, od nasilničkih namjera bivšeg supruga spasila se bijegom. Navela je kako opisano nasilje nije prijavila policiji iz straha za svoj život. Istaknula je da je zadnja prijava protiv bivšeg supruga koju je podnijela policiji bila prije otprilike 10-ak dana. Dodala je i da se više puta obraćala nadležnom CZSS u kojem da nije dobila nikakvu podršku niti razumijevanje za slučaj nasilja kojem je izložena od strane bivšeg supruga. Opisala je bivšeg supruga kao osobu sklonu alkoholu koja uživa podršku okoline, a koja je isto tako problematična i pod čijim utjecajem je često alkoholiziran, zbog čega je agresivan i nasilan prema njoj. Pravobraniteljica je u ispitnom postupku doznala od MUP-a i CZSS-a da se radi o osobi s težim psihičkim problemima koja je uz to i beskućnica, kao i da je njen suprug preminuo. Sukladno navedenom, Pravobraniteljica je ustupila predmet nadležnim institucijama te uputila prijedlog CZSS-u da se predmetna stranka stambeno

---

nasilja i servisa koji rade s počiniteljima nasilja, sve s ciljem da se navedena suradnja poboljša i jasnije definira, na dobrobit svih, a posebno žrtava nasilja. Upravo zbog slabe umreženosti tijela, institucija i servisa koji rade sa žrtvama nasilja i onih koji rade s počiniteljima, proizašla je ideja stvaranja Operativnog Protokola u okviru ASAP projekta, s ciljem ujednačavanja načina kako institucije mogu i trebaju surađivati, omogućavajući stručnjacima da prate konkretne korake tijekom te suradnje, a što bi kao rezultat trebalo dovesti do veće sigurnosti žrtve i boljem i bržem odgovoru nadležnih institucija na ovu vrst nasilja. Cilj Protokola nije dodatno opteretiti stručnjake u svakodnevnom radu s dodatnim smjernicama ili uputama, već im omogućiti lakše i brže umrežavanje sa stručnjacima iz raznih organizacija i institucija, a sve s ciljem pomoći žrtvi nasilja.

zbrine, odnosno da se istoj osigura odgovarajuća zdravstvena skrb i/ili hospitalizacija. ISHOD: Nadležne institucije postupile su sukladno prijedlogu Pravobraniteljice.

PRIMJER 3: U predmetu **PRS-03-01/20-18**, Pravobraniteljici je po drugi put protiv istih policijskih postaja pritužbu podnijela ista pritužiteljica, žrtva nasilja u obitelji. Pritužiteljica je u pritužbi naglasila da diskriminatorna postupanja nadležnih policijskih postaja (PP), a vezano uz zaštitu nje i zajedničkog maloljetnog djeteta od strane nasilnog bivšeg supruga, nisu prestala i to unatoč činjenici što je Pravobraniteljica nadležnoj Policijskoj upravi (PU) po ranijoj pritužbi uputila upozorenja i preporuke za daljnje postupanje u predmetnom slučaju, a koje je PU pisanim putem u povratnom očitovanju Pravobraniteljici navela da prihvaća u potpunosti. Unatoč svemu navedenom, u svojoj drugoj pritužbi pritužiteljica ponovo ističe kako su je policijski službenici svojim propustima nastavili dovoditi u nepovoljan položaj, ističući da su čak i nju teretili za nasilje i to zbog navodnih verbalnih napada na bivšeg supruga. Pravobraniteljica je ponovo zatražila očitovanje i izvješće nadležnih PU i PP te kako je iz pristiglog očitovanja i izvješća proizlazilo da je pritužiteljica terećena isključivo temeljem dojave bivšeg supruga da je verbalno napadnut ispred stana od strane bivše supruge, a prilikom predaje njihovog zajedničkog djeteta, Pravobraniteljica je policiji ponovo uputila upozorenja u kojima je posebno istakla: da nadležne PP u predmetnom slučaju nasilje pokušavaju otkloniti bez stvarnog uzimanja u obzir kronologije i konteksta nasilničkog obrasca ponašanja te bez primjene rodno-osjetljivog pristupa, tretirajući svaki nasilnički događaj izolirano jedan od drugog što je dovelo do dvostrukog terećenja i žrtve i počinitelja nasilja; da činjenica da su optužni prijedlozi podneseni i protiv žrtve nasilja ukazuje na potpuno odsustvo svijesti, znanja i senzibiliteta nadležnih PP o rodno utemeljenom nasilju, njegovim uzrocima i posljedicama; da rodno osjetljivo postupanje i pristup znači da policija kod intervencija u slučajevima obiteljskog nasilja mora imati senzibilitet za odnos snaga između bivših ili trenutnih partnera te prilikom odlučivanja o tome tko je primarni agresor mora uzimati u obzir upravo taj odnos snaga, kontekst te posebice kronologiju nasilja i prethodnih osuda za isto kao i činjenicu da su upravo žene u najvećem postotku žrtve nasilja u obitelji, a muškarci počinitelji; da žrtva ima pravo na nužnu obranu bilo verbalnim uzvraćanjem na nasilje bilo tjelesnim odbijanjem napada. Kod značajnih razlika u odnosima snaga, kada je muškarac toliko tjelesno nadmoćan, ponekad i sam napad žene može biti preventivan i odbijati potencijalan napad muškarca, pogotovo ako odnos obiluje prethodnim napadima muškarca na ženu ili presudom za nasilje muškarca nad ženom (što je slučaj u konkretnom predmetu). ISHOD: Policija je ponovo pisanim putem obavijestila Pravobraniteljicu kako prihvaćaju sva upozorenja te da će provesti posebnu edukaciju nadležnih PP kako bi se izbjegle uočene nepravilnosti u postupanju nadležnih PP.

PRIMJER 4: U predmetu **PRS-03-02/20-37**, Pravobraniteljica je temeljem navoda iz medija o ubojstvu supruge od strane supruga i njegovom samoubojstvu zatražila izvješće i dokumentaciju od Ravnateljstva policije (policija) kako bi utvrdila da li je i u kojoj mjeri bilo propusta u postupanju nadležnih tijela vezano uz zaštitu žrtve nasilja u obitelji, a koji su doprinijeli ili mogli doprinijeti tragičnom epilogu ovog događaja. Izvršen je uvid i pribavljena izvješća i dokumentacija policije te je utvrđeno da je policija imala više ranijih dojava o nasilju u ovoj obitelji. Naime, sada pokojna supruga, četiri mjeseca prije ubojstva prijavila je policiji više kaznenih djela nasilničkih ponašanja u obitelji od strane njenog supruga. Predmetnu prijavu, policija je kvalificirala kao KD prijetnje ubojstvom (supruge i njihovog zajedničkog djeteta), zatim KD nasilja u obitelji iz čl.179.a. KZ-a i KD povreda djetetovih prava iz KZ-a. Iz dostavljenog izvješća policije proizlazilo je dalje i da je

prilikom kriminalističke obrade, odnosno uhićenja prijavljenog supruga, policija u njegovoj kući pronašla više komada oružja i streljiva, kako onog legalno posjedovanog, tako i onog koje je osumnjičeni posjedovao ilegalno i/ili zajedno sa svojim ocem. Suprugu je Općinsko državno odvjetništvo (ODO) odredilo mjere opreza zabrane približavanja supruzi na razdaljini bližoj od 50 metara i zabrane uspostavljanja ili održavanja izravne ili neizravne veze s istom, nakon čega je pušten na slobodu. Iz izvješća dalje proizlazi da su **provjere izvršavanja mjera opreza od strane policije vršene isključivo ili telefonskim putem sa žrtvom ili obilaskom žrtve na njenoj adresi stanovanja**. Konačno, iz dostavljenog izvješća policije proizlazilo je da je za vrijeme trajanja mjera opreza suprug došao u kuću svoje supruge i nakon kraćeg razgovora s njom, istu ubio, da bi zatim izvršio suicid. Izvješće policije zatim navodi kako je kriminalističkim istraživanjem nakon ubojstva utvrđeno da je suprug i ranije kršio određene mu mjere opreza te da su o tome imali saznanja i sada pokojna supruga, ali i njeni roditelji, pa čak i susjedi, no da supruga zbog djece nije to željela prijavljivati policiji. Nakon analize pribavljenog izvješća i dokumentacije, ali i zakonodavnog okvira, Pravobraniteljica je utvrdila da je u predmetnom slučaju došlo do teških propusta u postupanju policije, a u odnosu na standarde postupanja i zaštitu žrtve kada je u pitanju procesuiranje i suzbijanje obiteljskog i rodno utemeljenog nasilja, sukladno relevantnim međunarodnim konvencijama kojima je pristupila RH i međunarodnim standardima progona za djela rodno utemeljenog nasilja. Naime, na inicijativu Pravobraniteljice, još je tijekom 2019., a na temelju novog Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji¹³⁸, donesen i novi *Pravilnik o načinu provedbe zaštitnih mjera zabrane približavanja, uznemiravanja ili uhođenja žrtve nasilja u obitelji te mjere udaljenja iz zajedničkog kućanstva*¹³⁹, koji je, sukladno međunarodnim standardima, određivao da se u policijskim provjerama izvršavanja mjera opreza određenih na temelju Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji naglasak stavi na provjere počinitelja, a ne žrtava. Međutim, u predmetnom je slučaju, a zbog prijave i kvalifikacije prijave kao kaznenih djela, primjenjivan *Pravilnik o načinu izvršenja mjera opreza* koji takvih odredbi nema, već koji u svom članku 10. propisuje da se provjera izvršavanja određenih mjera opreza vrši na temelju razgovora sa žrtvom. Pravobraniteljica je stoga upozorila policiju da je takav zakonski standard protivan brojnim konvencijama koje propisuju načela i standarde progona počinitelja i zaštite žrtava obiteljskog i rodno utemeljenog nasilja i to upravo zato što takvo postupanje direktno ugrožava žrtvu i izlaže je sekundarnoj viktimizaciji (što je kao standard odavno već napušteno u međunarodnoj praksi), dok počiniteljima ne šalje nikakvu poruku da će im se sukladno određenim zaštitnim mjerama pravo na kretanje i pravo na kontaktiranje s određenim osobama doista učinkovito ograničiti. Po sadašnjem normativnom rješenju i praksi, kretanje i ponašanje počinitelja kaznenih djela rodno utemeljenog nasilja se praktički ne prati, počinitelja se ne kontaktira telefonom, ne obilazi i ne poziva na razgovor (osim jednom kada ime se odrede mjere i kada policija s njima obavi jedan, jedini razgovor), ne kontaktira se njihova bliža okolina, roditelji i prijatelji, već se policija u potpunosti oslanja na informacije dobivene od žrtve. Na taj način žrtve se stavljaju u ulogu osoba koje imaju vršiti policijski posao, dakle nadgledati počinitelja i dojavljivati informacije policiji, što je potpuno neprihvatljivo i predstavlja prepuštanje (zaštite) žrtava njima samima. Naravno da su žrtve u takvoj ulozi dodatno traumatizirane i nespremne za preuzimanje takve odgovornosti, da osjećaju strah i nelagodu. Sukladno izrečenom upozorenju, Pravobraniteljica je predložila nadležnim tijelima

---

¹³⁸ Narodne novine, br. 70/17, 126/19.

¹³⁹ Narodne novine, br. 28/19

hitnu izmjenu *Pravilnika o načinu izvršenja mjera opreza* te policiji provođenje edukacije o postupanju vezanom uz obiteljsko i rodno utemeljeno nasilje među svim policijskim službenicima, a sukladno međunarodnim standardima progona za nasilje prema ženama i preporukama Pravobraniteljice.

PRIMJER 5: U predmetu **PRS-03-02/20-36**, Pravobraniteljica je temeljem navoda iz medija o ubojstvu žene od strane bliskog joj muškarca zatražila izvješće i dokumentaciju od policije. Uvidom u dobivena izvješća i dokumentaciju policije utvrđeno je da je policija imala ranije dojave o nasilju od strane počinitelja i to prema svojoj partnerici, ali i prema svojoj prijateljici koju je u konačnici i ubio. Već po zahtjevu Pravobraniteljice za očitovanjem, policija je pokrenula internu istragu te utvrdila niz nepravilnosti u postupanju policijskih službenika u predmetnom slučaju, a po ranijim dojavama o nasilju. Nadređeni su utvrdili kako su intervenirajući policijski službenici propustili poduzeti sveobuhvatno kriminalističko istraživanje po dojavi o nasilju od strane počinitelja ubojstva nad svojom partnericom i zajedničkom prijateljicom te utvrditi okolnosti i činjenice potrebne za utvrđivanje obilježja kažnjivog djela nasilja u obitelji/između bliskih osoba. Uslijed utvrđenih propusta i nepravilnosti, policijski službenici nadležne Policijske postaje pismeno su upozoreni od strane rukovoditelja te su, u svezi navedenih propusta, upućeni na obvezu pridržavanja odredbi nacionalnog, a naročito međunarodnog zakonodavstva prilikom poduzimanja mjera i radnji povodom dojava o nasilničkom ponašanju u obitelji/između bliskih osoba. U svom dopisu policija je i napomenula kako planiraju provesti dodatne edukacije svih policijskih službenika Policijske uprave vezano za ovaj slučaj. Imajući u vidu takvo proaktivno djelovanje samog sustava, Pravobraniteljica nije imala osnove za utvrđenje diskriminatornog postupanja utemeljenog na spolu žrtve, jer je policija sama prepoznala propuste u postupanju vezano uz procesuiranje rodno utemeljenog nasilja te poduzela određene mjere protiv odgovornih. No, kako Pravobraniteljici nisu dostavljeni detalji vezani uz točno utvrđene propuste, Pravobraniteljica je od policije zatražila da svoje očitovanje dopuni na način da detaljnije elaborira koji su to točno propusti počinjeni u postupanju i kako je u predmetnom slučaju trebalo postupati, a da se propusti ne bi dogodili te preslike pisanog upozorenja uručenog policijskim službenicima koji su počinili propuste. Pravobraniteljica je policiji dostavila i svoje preporuke koje su se temeljile na utvrđenjima najčešćih propusta policije kod sličnih slučajeva koji su u konačnici, nekad djelom zbog uočenih propusta, a nekad i direktno zbog propusta, rezultirali ubojstvima žena, odnosno femicidom. Policija je Pravobraniteljici dostavila traženu dokumentaciju i prihvatila sva upozorenje i preporuke.

PRIMJER 6: U predmetu **PRS-03-05/20-05**, Pravobraniteljica je temeljem navoda iz medija o ubojstvu maloljetnice zatražila izvješće i dokumentaciju od policije kako bi utvrdila je li u predmetnom slučaju bilo ranijih postupanja nadležnih tijela te može li ste predmetno ubojstvo klasificirati kao 'femicid'. Uvidom u pribavljena izvješća i dokumentaciju policije utvrđeno je da je za ubojstvo djeteta osumnjičen muškarac koji je u jutarnjim satima upao u stan žene da bi ju iz njoj nepoznatih razloga, nerazgovjetno vičući, fizički napao, a koju je pokušala zaštititi njena maloljetna kćerka. Prilikom opisanog napada muškarac je odgurnuo dijete nanoseći joj ozljede od kojih je preminula na licu mjesta. Iz izvješća i priložene dokumentacije proizlazi da muškarac nije otprije bio poznat napadnutoj ženi i da nisu bili u nikakvoj vezi ili odnosu. Izvješće policije i priložena dokumentacija upućivali su na to da se u slučaju počinitelja radi o poznatom prijestupniku i psihičkom bolesniku koji je zbog svoje psihičke bolesti i kriminalne naravi maltretirao veći broj sugrađana i

sugrađanki u tom malom otočnom mjestu, uključujući i policijske službenike. Iako će se stvarni motiv ovog ubojstva nedvojbeno utvrditi tek u sudskom postupku, Pravobraniteljica je zauzela stajalište da se u predmetnom slučaju ne bi radilo o 'femicidu', odnosno rodno/spolno uvjetovanom nasilju prema ženi počinjenom od strane bliskog joj muškarca, a koje je rezultiralo ubojstvom. No, Pravobraniteljica je ipak policiji i drugim nadležnim institucijama, skrenula pozornost na činjenicu da, s obzirom da je počinitelj policiji i ostalim institucijama bio otprije poznati prekršitelj zakona i psihički bolesnik, zbog čega je već bio i osuđivan, uključujući i zbog zloporabe droga, raznih prijetnja, remećenja javnog reda i mira, vrijeđanja policijskih službenika te i zbog nasilja u obitelji koje je činio na štetu svoje partnerice, primijenjene mjere kažnjavanja i zaštite građana i građanki od nasilničkih ispada ovog pojedinca očito nisu bile učinkovite. Niti ranije kazneno i prekršajno procesuiranje istog, niti liječenje nije očito doprinijelo otklanjanju protuzakonitog ponašanja, a što je u konačnici rezultiralo tragedijom, odnosno teškim ubojstvom djeteta. Sukladno navedenom, Pravobraniteljica je nadležnim tijelima istaknula kako se već godinama zalaže za ustrojavanje učinkovitijih ranih preventivnih mehanizama kada je u pitanju nasilničko ponašanje utemeljeno na rodu, kao i za strože kažnjavanje počinitelja, te njihovo pritvaranje u svakom slučaju u kojem dolazi do rodno utemeljenog nasilja, ali i za dugotrajna liječenja na zatvorenim odjelima koja su nužna u slučajevima u kojima se na štetu žena nasilnički i kriminalno ponašaju psihički poremećene osobe. Sve to nije se dogodilo u predmetnom slučaju na opisan način pa je nažalost posljedica takvog olakog shvaćanja nadležnih institucija vezano za opisane ozbiljne prijestupe koje je psihički neuravnoteženi pojedinac činio više godina, prema više građana i građanki u jednoj manjoj sredini, u konačnici dovelo do ubojstva nevinog djeteta.

PRIMJER 7: U predmetu **PRS-03-05/20-07**, Pravobraniteljica je temeljem navoda iz medija o ubojstvu starice od strane muškarca zatražila izvješće i dokumentaciju od policije. Uvidom u pribavljena izvješća i dokumentaciju policije utvrđeno je da je u obiteljskoj kući zatečeno mrtvo tijelo starije ženske osobe te da je provedenim kriminalističkim istraživanjem utvrđena osnovana sumnja da je počinitelj kaznenog djela mlađi muškarac koji je, nakon što je nasilno ušao u kuću sada pokojne starije žene, istu odgurnuo te joj uporabom tjelesne sile nanio prijelome prsne kosti i višestruke prijelome rebra, uslijed kojih ozljeda je ista na mjestu događaja preminula. Isti je potom djelomično pretražio kuću i otuđio neutvrđen novčani iznos. Provedenom analizom prethodnih postupanja u odnosu na žrtvu, utvrđeno je da je na štetu iste još u dva navrata bilo počinjeno kazneno djelo '*Teška krađa*' te se u jednom slučaju radilo o istom počinitelju, a u drugom da je počinitelj ostao nepoznat. Sukladno navedenom, kao i istaknutom zakonodavnom okviru i analizi dostavljene dokumentacije i izvješća policije, Pravobraniteljica u predmetnom slučaju nije mogla utvrditi da bi predmetno kazneno djelo moglo biti kvalificirano kao 'femicid'. No, iako ovaj slučaj ne bi potpadao pod kvalifikaciju femicida, Pravobraniteljica je ipak skrenula pozornost policiji na činjenicu kako iz priloženog izvješća proizlazi da je žrtva bila na meti istog počinitelja i ranije, moguće čak i više puta. Pravobraniteljica je istaknula kako je u predmetnom slučaju očito zakazalo učinkovito i odvrćuće kažnjavanje počinitelja, odnosno učinkovito postupanje policije i ostalih nadležnih tijela u smislu osiguranja stvarne zaštite žrtve kaznenog djela, te da je u tom smislu izostala specijalna prevencija kažnjavanja što je u konačnici doprinijelo tragičnom ishodu ovog slučaja.

PRIMJER 8: U predmetu **PRS-03-02/20-13**, Pravobraniteljica je, temeljem navoda iz medija o ubojstvu žene od strane njenog izvanbračnog supruga, zatražila izvješće i dokumentaciju od policije.

Uvidom u pribavljena izvješća i dokumentaciju policije utvrđeno je da je u obiteljskoj kući, nakon prethodne svađe, a u prisutnosti njihove maloljetne djece, izvanbračni suprug fizički napao svoju izvanbračnu suprugu, kojom prilikom joj je nožem zadao ubodnu ranu u predjelu lijevog kuka, a zbog kojih ozljeda je dan nakon ranjavanja preminula u bolnici. Utvrđeno je da je policija u razdoblju od 11 godina imala niz ranijih dojava o kažnjivom ponašanju počinitelja ubojstva, između ostalog, i prekršajnih djela nasilničkog ponašanja u obitelji i to na štetu svoje izvanbračne supruge, ali i zbog nasilničkog ponašanja prema zajedničkom djetetu te prema svom bratu. U izvješću se navodi kako je uvidom u policijske evidencije utvrđeno da je isti do ubojstva prijavljivan za ukupno 10 kaznenih djela i za 55 prekršaja, od čega za 4 prekršaja iz Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji te da se u dva navrata nalazio na izdržavanju kazne zatvora. Također, osim prijava koje su rezultirale terećenjem izvanbračnog supruga za nasilničko ponašanje i druga kažnjiva djela, bilo je i više prijava za nasilje protiv imenovanog i to od strane izvanbračne supruge, a koje nisu rezultirale nikakvim terećenjem niti postupkom protiv navedenog jer policija nije po predmetnim prijavama utvrdila postojanje obilježja kažnjivog ponašanja, „obrazlažući“ svoje nepostupanje uglavnom povredama uslijed padova izvanbračne supruge, a koji da su navodno nastupili zbog njezine alkoholiziranosti. Iz priložene dokumentacije proizlazi i sumnja da se izvanbračni suprug nasilnički ponašao i prema nekima od devetero zajedničke djece, no s obzirom da je majka ispred nadležnog centra za socijalnu skrb negirala nasilničko ponašanje oca, ni ti prijestupi nisu rezultirali terećenjem i kažnjavanjem izvanbračnog supruga i to unatoč činjenici što je na razgovoru u policiji on sam priznao da je pretukao jednu kćer. Pravobraniteljica je zaključila kako su u konkretnom slučaju izvršene nemarne, površne, rodno neosjetljive i krive procjene o nasilničkom odnosu u ovoj obitelji kod procesuiranja obiteljskog nasilja od strane svih tijela uključenih u progon i suzbijanje nasilja te zaštitu žrtava, a što je posljedično počinitelju pružilo osjećaj neugroženosti od strane sustava i u tom smislu omogućilo mu da se neometano i nasilnički nastavi obračunavati sa svojom izvanbračnom suprugom što je u konačnici rezultiralo tragičnom posljedicom. Stoga je Pravobraniteljica izrekla upozorenja vezano uz standarde postupanja kada je u pitanju obiteljsko i rodno utemeljeno nasilje te preporuku o provođenju edukacije o postupanju policijskih službenika vezano uz obiteljsko i rodno utemeljeno nasilje.

PRIMJER 9: U predmetu **PRS-03-02/20-62**, u svojoj pritužbi se pravna zastupnica pritužiteljice požalila da je nadležni centar za socijalnu skrb (CZSS) postupao po spolu diskriminatorno prema pritužiteljici i njenoj djeci, a u usporedivoj situaciji s njenim bivšim suprugom koji je na odsluženju kazne zatvora zbog nasilja koje je počinio prema pritužiteljici i djeci. Prema stajalištu pravne zastupnice pritužiteljice, spolna diskriminacija nadležnog CZSS očitovala se u zanemarivanju niza ključnih činjenica vezanih uz počinjeno nasilje bivšeg supruga nad njom i to u postupku pružanja obiteljsko pravne zaštite njoj kao žrtvi nasilja u obitelji i zajedničkoj maloljetnoj djeci, a kao ključni povod za pritužbu upiralo se na činjenicu da su službene osobe CZSS dostavile Općinskom građanskom sudu žrtvinu novu adresu stanovanja, a za potrebe sudskog postupka koji se vodi oko skrbništva nad djecom, čime da je adresa postala dostupna počinitelju nasilja koji je psihijatrijskim vještačenjem ocijenjen kao psihički nestabilna, agresivna i opasna osoba. Povodom pritužbe Pravobraniteljica je zatražila i zaprimila očitovanje i izvješće nadležnog CZSS i Ministarstva pravosuđa i uprave. Sukladno analizi svih zaprimljenih očitovanja i izvješća navedenih nadležnih tijela, Pravobraniteljica je nadležnim tijelima izdala upozorenje da je potrebno primijeniti najviše standarde zaštite žrtve obiteljskog nasilja u smislu osiguranja da nova adresa njenog prebivališta ne

bude otkrivena nasilniku, njenom bivšem suprugu ili osobama od njegovog povjerenja, kao što je primjerice njegov opunomoćenik. Navedena tijela su Pravobraniteljici dostavila informacije iz kojih je proizlazilo da nije ugrožena tajnost podataka vezano za novu adresu žrtve.

PRIMJER 10: U predmetu **PRS-03-02/20-64**, Pravobraniteljica je temeljem navoda iz medija o ubojstvu supruge od strane policijskog službenika zatražila izvješće i dokumentaciju od policije i nadležnog centra za socijalnu skrb (CZSS). Iz izvješća policije proizlazi da je kriminalističkim istraživanjem utvrđeno da je policijski službenik u svom stanu službenim pištoljem usmrtio suprugu, a nakon čega je počinio samoubojstvo. U izvješću se dalje navodi da je utvrđeno da je na štetu zajedničke maloljetne djece isti počinio i kazneno djelo „*Dovođenje u opasnost života i imovine općepopasnom radnjom ili sredstvom*“ iz Kaznenog zakona. Zaključno se u izvješću policije ističe kako uvidom u operativne evidencije nisu evidentirana kažnjiva djela iz područja kaznenopravne zaštite djece i obitelji u predmetnom slučaju. Međutim, utvrđeno je da, iako je policija u svom izvješću negirala postojanje bilo kakvih ranijih evidencija o počinjenju kažnjivih djela iz područja kaznenopravne zaštite djece i obitelji u predmetnom slučaju, iz izvješća CZSS proizlazi da je Osnovna škola, koju je pohađala najstarija kćerka, dojavila i CZSS i policiji sumnju o nasilju u obitelji i to od strane oca. Nadalje, iz priložene dokumentacije CZSS i policije proizlazi da su isti promptno poduzeli mjere razgovora s roditeljima po predmetnoj dojavi te razgovor s mlt. djetetom. Iako se iz priloženih zabilješki o razgovoru nije moglo nedvojbeno utvrditi o izloženosti nasilju u obitelji od strane oca, te iako je postupanje po predmetnoj dojavi škole o sumnji u nasilje u obitelji doista bilo promptno, kako od strane policije tako i od strane CZSS, Pravobraniteljica je zauzela stajalište da je ipak došlo do određenih propusta u postupanju nadležnih tijela vezano uz predmetnu prijavu, prvenstveno u postupanju CZSS koji, unatoč namjeri da izvrši terenski izvid u domaćinstvo u ovoj obitelji po predmetnoj prijavi za nasilje, izvid nikad nije izvršio i to samo zbog toga što supružnici nisu bili kod kuće prilikom posjeta službenih osoba CZSS. Nadalje, iz priložene dokumentacije proizlazi da niti CZSS, niti nadležna policija nisu obavili razgovore s osobama koje su u ime škole izvršile dojavu o obiteljskom nasilju, a kako bi saznale na temelju kojih informacija i činjenica je škola izvršila dojavu o obiteljskom nasilju. Pravobraniteljica je stoga upozorila nadležna tijela kako opisano postupanje, odnosno nepostupanje, svakako predstavlja propust u radu nadležnih tijela jer se nisu prikupile sve potrebne informacije i činjenice od svih osoba koje su imale ili mogle imati saznanja o nasilju, a što zakonodavni okvir vezan uz suzbijanje nasilja u obitelji propisuje. S druge strane, nadležna tijela, prije svega CZSS, ali i policija, oslonila su se na dijelove izvješća u kojima otac, majka i kćerka negiraju nasilje u obitelji od strane oca, a kojima, s obzirom da je otac bio policijski službenik, sigurno nije bilo u interesu da prijave obiteljsko nasilje i time ugroze očev posao. Sukladno navedenom, Pravobraniteljica je upozorila nadležne da je u predmetnom slučaju svakako trebalo provjeriti i ispitati dodatne izvore, odnosno osobe koje su ukazivale na obiteljsko nasilje, prvenstveno zaposlenike Osnovne škole koju je pohađala mlt. kćerka i koja je dojavila sumnju u obiteljsko nasilje. U svjetlu navedenih propusta u postupanju policije i CZSS, Pravobraniteljica je istima izdala preporuke za postupanje vezano uz rodno utemeljeno i obiteljsko nasilje te međunarodne standarde zaštite žrtava i progona počinitelja ove vrste nasilja.

PRIMJER 11: U predmetu **PRS-03-02/20-72**, Pravobraniteljica je temeljem navoda iz medija o ubojstvu žene od strane bliskog muškarca, bivšeg supruga s kojim je dijelila zajedničko domaćinstvo, zatražila izvješće i dokumentaciju od policije. Uvidom u pribavljena izvješća i dokumentaciju policije

utvrđeno je da je bivši suprug do trenutka ubojstva svoje bivše supruge bio prijavljivan za počinjenje čak 22 kaznena djela prijevare iz čl.224. Kaznenog zakona, dok je zbog nasilničkog ponašanja u obitelji (i to prema više članova svoje obitelji, uključujući i prema kćerki i njenom suprugu), policija protiv njega postupala ukupno najmanje 5 puta u razdoblju 2012. – 2020. Iz priloženih zabilješki proizlazilo je i da je nasilničkog ponašanja, kao i prijetnji ubojstvom izrečenih prema obitelji, bilo i više, no da ona nisu prijavljivana. Iz dostavljenog izvješća i priložene dokumentacije proizlazilo je i to da je isti bio sklon alkoholu i to vrlo često i u većim količinama. Policija je postupala 2 puta zbog prekršaja nasilja u obitelji (zbog čega je počinitelj kažnjen s novčanom kaznom od 400 HRK) i 3 puta zbog kaznenih djela nasilničkog ponašanja u obitelji. Nadležno ODO je u jednom slučaju odbacilo kaznenu prijavu policije zbog prijetnji ubojstvom zaključujući tada da iz okolnosti slučaja proizlazi da se radi o beznačajnom djelu. Povodom druge intervencije policije zbog kaznenog djela, počinitelj je terećen, a određene su mu bile i mjere opreza, zabrane približavanja bivšoj supruzi kao i mjera opreza udaljenja iz doma. Međutim, nadležno ODO ukinulo je navedene mjere opreza prije donošenja presude pravdajući takvu odluku uglavnom traženjem bivše supruge, sada pokojne, da se njenom bivšem suprugu ukinu mjere, i to tek nešto više od pola godine prije nego će isti ostvariti svoje prijetnje i počiniti teško ubojstvo na štetu svoje bivše supruge. U konačnici, bivši suprug je za navedena kaznena djela nasilničkog ponašanja u obitelji ipak bio osuđen, ali na jedinstvenu kaznu zatvora od svega godinu dana, uvjetno. Nedugo nakon takve osude, isti je ubio svoju bivšu suprugu i pokušao samoubojstvo. Pravobraniteljica je zaključila da su u konkretnom slučaju izvršene rodno neosjetljive i krive procjene individualnih potreba zaštite žrtve u ovoj obitelji kod procesuiranja obiteljskog nasilja, a od strane svih tijela uključenih u progon i suzbijanje nasilja te zaštitu žrtava, posebice od strane nadležnog državnog odvjetništva, a što je posljedično počinitelju pružilo osjećaj neugroženosti od strane sustava i u tom smislu omogućilo mu da se neometano i nasilnički nastavi obračunavati sa svojom bivšom suprugom i obitelji, da bi u konačnici takav samo formalan i u osnovi deklaratoran postupak zaštite žrtava rodno utemeljenog nasilja, ali i progona i blagog kažnjavanja počinitelja, rezultirao tragičnom posljedicom, odnosno femicidom. Stoga je Pravobraniteljica svim tijelima uključenim u suzbijanje rodno utemeljenog i obiteljskog nasilja izrekla upozorenja na navedeno i preporuke za postupanje kada je u pitanju rodno utemeljeno i obiteljsko nasilje.

2.1.8. Zaključak i preporuke

Ističući posebno važnost rane prevencije nasilja i resocijalizacije počinitelja koji su po stajalištu Pravobraniteljice najvažniji, a u značajnoj mjeri zanemareni aspekti u borbi protiv nasilja prema ženama u RH, Pravobraniteljica upućuje sljedeće preporuke kako bi se pravosudni i zakonodavni okvir borbe protiv rodno utemeljenog nasilja i posebice protiv femicida, unaprijedio:

- 1) Osnažiti resornu suradnju između policije i državnog odvjetništva u slučajevima obiteljskog nasilja i nasilja prema ženama (u Protokolu o suradnji državnog odvjetništva i policije tijekom pretkaznenog, predistražnog i kaznenog postupka iz 2006., trebalo bi uključiti odredbe koje bi suradnju između državnog odvjetništva i policije kod slučajeva obiteljskog nasilja s obilježjima prekršaja iz ZZNO-a i kod svih ostalih slučajeva rodno utemeljenog nasilja također učinile obveznom).
- 2) Uvesti sustavnu i redovnu edukaciju sudaca/kinja i državnih odvjetnika/ca pri Pravosudnoj akademiji isključivo o progону i kažnjavanju slučajeva rodno utemeljenog nasilja.

- 3) Ustrojiti posebne odjele na sudovima i državnim odvjetništvima sa specijaliziranim sucima/tkinjama i državnim odvjetnicima/cama samo za obiteljsko nasilje, te posebne odjele pri policiji sa specijaliziranim policijskim kadrom za rodno utemeljeno i obiteljsko nasilje.
- 4) Ustrojiti državno tijelo sa stručnim kadrom, prvenstveno psihološke i socijalne struke, koje će se baviti ranom prevencijom nasilja, odnosno izoliranim slučajevima verbalnih konflikata ili tzv. „ravnopravnim konfliktima“ u fazi prije eskalacije nasilja i to bez uključivanja policije i suda – odnosno bez obveze da se svaki slučaj bilo kakvog konflikta u obitelji mora nužno prijavljivati policiji (obiteljski centri za podršku obiteljima u problemima).
- 5) Osnažiti postojeće nacionalne preventivne mehanizme.

2.1.9. Postupanje centara za socijalnu skrb prema žrtvama nasilja u obitelji

Uloga centara za socijalnu skrb u radu sa žrtvama obiteljskog nasilja propisana je Protokolom o postupanju u slučaju nasilja u obitelji koji je Vlada Republike Hrvatske donijela 19.6.2019.¹⁴⁰ Pravobraniteljica je i tijekom ovog izvještajnog razdoblja zaprimila pritužbe građana/ki (žrtava nasilja u obitelji) vezano uz njihov tretman pred nadležnim centrima za socijalnu skrb pri čemu se u određenom broju tih pritužbi kao *dodatno nepovoljna okolnost navodila i epidemija bolesti COVID-19*. Jedna od obveza centara za socijalnu skrb uključuje i žurno prijavljivanje policiji svih sumnji i saznanja o nasilju u obitelji (što je obveza centra i prema čl.7.st.1. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji), ali i uspostavljanje žurnog kontakta sa žrtvom (pozivom u centar ili izvidom na teren), a što je posebice važno i dolazi do izražaja u specifičnim okolnostima epidemije koja je obilježila izvještajno razdoblje.

Postupajući po zaprimljenim pritužbama iz ovog područja Pravobraniteljica je uočila kako se, kao i tijekom ranijih izvještajnih razdoblja, *nastavila načelno dobra praksa* vezano uz dosljednu primjenu odredaba Protokola od strane centara za socijalnu skrb. Samo u pojedinačnim i izdvojenim slučajevima Pravobraniteljica je ukazivala na potrebu senzibilnog i proaktivnog pristupa te žurno prijavljivanje svih sumnji i saznanja o nasilju (pri čemu se uglavnom radilo o nasilju iz ranijih godina). Stoga je u cilju održavanja načelno dobre prakse svakako potrebno nastaviti i s daljnjim edukacijama.¹⁴¹

PRIMJER 1: Pritužbom **PRS-03-02/20-32** na postupanje CZSS obratila se majka djece, onkološka pacijentica u rizičnoj skupini zbog epidemije bolesti COVID-19, a radi čega je bivšem suprugu omogućila izmijenjene načine viđanja s djecom koja, sukladno sudskoj odluci, žive s njom. Međutim,

¹⁴⁰ Naime sukladno navedenom Protokolu, cilj postupanja centara za socijalnu skrb je poduzimanje mjera i radnji kao i pružanje potpore u skladu s propisanim ovlastima radi sveobuhvatne zaštite žrtve i članova obitelji, posebice djece, osoba s invaliditetom, osoba starije životne dobi kao posebno ranjivih skupina kroz integrirani pristup u radu s počiniteljem nasilja i žrtvom. Protokol sadrži i *opća načela* u radu nadležnih tijela u kojima propisuje, između ostalog, obvezu žurnog postupanja, individualni pristup žrtvi na posebno obziran, nepristran i stručan način pri čemu je od izuzetne važnosti prepoznavanje rizičnih čimbenika, primjena proaktivnog pristupa te međuresorna suradnja i razmjena informacija kao i obvezno savjetovanje žrtve na način na koji to može razumjeti o njenim zakonskim pravima.

¹⁴¹ S tim u vezi, predstavnica Pravobraniteljice je (4.12.2020.) u okviru kolegija Socijalni rad i ljudska prava održala *on line* predavanje studentima/cama pete godine Pravnog fakulteta u Zagrebu, Studijskog centra socijalnog rada. Budućim magistrima/icama socijalnog rada predstavljen je zakonodavni okvir vezano uz nasilje u obitelji, kao i primjeri iz prakse Pravobraniteljice koji se odnose na rad nadležnih institucija sa žrtvama, a posebice na rad centara za socijalnu skrb.

navodi kako se za vrijeme lockdowna u mjesecu travnju 2020. dogodilo obiteljsko nasilje od strane bivšeg supruga (2014. već osuđen radi nasilja u obitelji) koji je fizički nasrnuo na nju prilikom ostvarivanja osobnih odnosa s djecom. Nasilje je prijavila policiji i CZSS za koji navodi kako nije poduzeo sve adekvatne mjere.

U dostavljenom izvješću i dokumentaciji nalazi se bilješka CZSS o razgovoru od 21.5.2020. iz koje je vidljivo da je pritužiteljica navela kako ju je suprug „tijekom braka više puta uhvatio za vrat i udarao, ali da ga nikada nije željela prijaviti“ opisujući to nasilje „brutalnim“. Međutim, nije vidljivo jesu li predmetni navodi pritužiteljice bili prijavljeni policiji. Također, pritužiteljica je iznosila i nezadovoljstvo jer je na razgovor u CZSS bila pozvana u isto vrijeme kada i bivši suprug, radi čega se nije osjećala sigurno. Međutim, iz bilješke ne proizlazi da je CZSS iskazao razumijevanje predbacujući pritužiteljici njezine ranije susrete s bivšim suprugom u blizini njezinog stana, a na koje je ona pristala isključivo kako bi mu u razdoblju lockdowna omogućila viđanje djece. S obzirom na to da navedeno postupanje ne bi predstavljalo primjer dobre prakse i senzibilnog pristupa problematici nasilja u obitelji, Pravobraniteljica je uputila **preporuke koje su uvažene**, te je CZSS u nadležno ODO prosljedio sva saznanja o nasilju u obitelji.

PRIMJER 2: Pravobraniteljica je zaprimila pritužbu **PRS-03-02/20-35** majke troje djece, a vezano uz nepoduzimanje adekvatnih mjera od strane CZSS u cilju pružanja zaštite njoj kao žrtvi nasilja od strane bivšeg supruga koji je bio i prekršajno osuđen. Navodi kako, sukladno presudi o razvodu braka djeca žive s njom, međutim, da ju bivši suprug uznemirava telefonskim pozivima i SMS porukama, kao i čestim nepotrebnim dolascima u njezin stan na koji način ju kontrolira i pokušava obnoviti emotivnu vezu, a sve pod izlikom skrbi o djeci. Smatra da joj kao žrtvi nije pružena potpora i razumijevanje te navodi da joj je stručna djelatnica CZSS rekla da ga je ona „sama izabrala za supruga, pa bi se s time i trebala nositi“.

Iz dostavljenog izvješća i dokumentacije CZSS proizlazi kako je pritužiteljica u više navrata iskazivala o nasilju u obitelji navodeći da isto nije prijavljivala policiji. Iako je CZSS sva navedena saznanja prijavio policiji koja je provela kriminalističko istraživanje u kojem je utvrđena osnovana sumnja da je bivši suprug počinio kaznena djela nasilja u obitelji, prijetnje i povrede djetetovih prava (radi čega je podneseno posebno izvješće ODO-u), ne proizlazi da bi CZSS navedena saznanja imao u vidu prilikom pojedinih daljnjih postupanja u obitelji i to posebice vezano uz roditeljsku skrb (npr. CZSS u svojim izvješćima i mišljenjima ne navodi sve podatke i saznanja koja se odnose na prisutnost nasilja niti mu, kao obliku rodno utemeljenog nasilja, ne pridaje odgovarajuću pažnju). Stoga je Pravobraniteljica ukazala na potrebu proaktivnog i senzibilnog pristupa problematici nasilja u obitelji te uputila **upozorenja i preporuke** koje je CZSS *uvažio* navodeći da su svi stručni/e djelatnici/e upozoreni na nužnost posebne pažnje u postupanju kod nasilja u obitelji.

PRIMJER 3: U odnosu na osiguranje smještaja za žrtve obiteljskog nasilja u sigurnu kuću, u predmetu **PRS-03-01/20-41** obratila se majka dvoje djece rođene u izvanbračnoj zajednici koja je prekinuta zbog nasilja, a uslijed čega je ona bila izbačena iz kuće te smještena u prihvatilište za beskućnike. Izražava nezadovoljstvo postupanjem CZSS kojem se kao žrtva obraćala za pomoć te navodi da su djeca i dalje ostala živjeti sa suprugom.

Iz dostavljenog izvješća i dokumentacije proizlazi kako se pritužiteljica po prvi put obratila za pomoć u CZSS te je iskazivala o obiteljskom nasilju tražeći pomoć za smještaj nje i djece jer se nema gdje skloniti, a radi čega već neko vrijeme bez djece privremeno boravi kod prijatelja. Iako je u

konkretnom slučaju CZSS žurno prosljedio navedena saznanja o nasilju u policiju, te je žurno obavio i razgovor s bivšim izvanbračnim suprugom i poduzeo ostale odgovarajuće mjere vezano uz roditeljsku skrb, Pravobraniteljica je ukazala na to da je pritužiteljica svakako trebala biti *upoznata i s mogućnošću smještaja nje i djece u jednu od sigurnih kuća za žrtve obiteljskog nasilja* te joj se isto trebalo i ponuditi umjesto upućivanja pritužiteljice (i to bez djece) u prihvatilište za beskućnike. Pritom proizlazi kako pritužiteljica nema potporu niti svoje primarne obitelji. Stoga je Pravobraniteljica uputila odgovarajuću **preporuku** koju je CZSS uvažio.

PRIMJER 4: U predmetu **PRS 03-01/20-11** pritužiteljica je navela kako je u njezinoj obitelji u dva navrata bilo nasilja od strane supruga, a koje je bilo potaknuto postupkom razvoda braka (koji je u tijeku) te kako je o navedenom nasilju iskazivala i u CZSS. Međutim, prema navodima pritužiteljice, CZSS niti na koji način nije imao u vidu predmetno nasilje niti je poduzimao kakve mjere s tim u vezi.

Iz dostavljenog izvješća i dokumentacije CZSS ne proizlazi da bi navedena saznanja o nasilju bila prijavljena policiji niti da bi s tim u vezi bio proveden savjetodavni rad. Argumente koje navodi CZSS – „*kako se radi o izoliranom događaju u stanju visokog stresa, u razdoblju koje je prethodilo razdvajanju supružnika*“, odnosno kako se radi o „*izoliranom incidentu te isto ne predstavlja uobičajeno ponašanje imenovanog*“ – Pravobraniteljica ne smatra primjerom dobre prakse u radu CZSS sa žrtvama te je radi navedenog uputila **upozorenje i preporuku**, a koje je CZSS uvažio te su sva saznanja o nasilju u obitelji bila žurno prijavljena policiji.

Ipak, u najvećem broju slučajeva postupanja centara za socijalnu skrb su tijekom izvještajnog razdoblja (kao i tijekom ranijih godina) bila u skladu s Protokolom te Pravobraniteljica nije mogla ustanoviti da bi došlo do povrede načela ravnopravnosti spolova.

PRIMJER 5: Tako se u predmetu **PRS 03-01/20-45** pritužbom na rad CZSS obratila majka troje mlt. djece od kojih je dvoje rođeno u braku s bivšim suprugom, dok je treće dijete rođeno u izvanbračnoj zajednici sa (sada) bivšim izvanbračnim suprugom. Navodi kako je u obje zajednice bila izložena nasilju te smatra da su stručni djelatnici/e pristrani u korist bivšeg supruga koji je „*išao silovati nju majku pred djecom*“.

Uvidom u opsežno izvješće i dokumentaciju proizlazi kako se obitelj pritužiteljice nalazi u tretmanu CZSS od 2017., kada je pokrenut postupak razvoda braka, a CZSS je poduzimao i mjere vezano uz nasilje u obitelji. Tako su sva višestruka saznanja i sumnje o nasilju u obitelji pritužiteljice bile žurno prijavljivane policiji, kontinuirano je provođen i savjetodavni rad te je CZSS u tom smislu primjenjivao proaktivan i senzibilan pristup (npr. pritužiteljica je na razgovor u CZSS bila pozivana u zasebnim terminima, odnosno odvojeno od bivšeg supruga kojeg je prijavila za nasilje, CZSS je iskazivao razumijevanje za njezinu obiteljsku situaciju uvjetovanu nasiljem i sl.). Vezano uz navode o silovanju koje je pritužiteljica iznijela u CZSS, proizlazi da su isti također žurno bili prosljeđeni u policiju gdje je pritužiteljica izjavila da je lagala jer se uplašila da će izgubiti djecu.

PRIMJER 6: Pravobraniteljica je zaprimila pritužbu **PRS-03-02/19-92** oca djeteta rođenog u izvanbračnoj zajednici koji navodi da je majka ovisnica te da je u više navrata nasrtala fizički na njega i napadala ga, a radi čega su u obitelji intervenirali policija i CZSS. Međutim, navodi da CZSS zanima samo ono što govori majka, iako je on u više navrata tražio pomoć te da mu je u CZSS rečeno „*da je*

u takvim situacijama praksa u državi da je muškarac kriv“, radi čega iznosi sumnju na spolnu diskriminaciju.

Iz provedenog ispitnog postupka proizlazi da se obitelj pritužitelja nalazi u dugotrajnom tretmanu CZSS koji provodi mjere obiteljskopravne zaštite. Odnos roditelja obilježen je međusobnim nasilničkim ponašanjima radi čega je u više navrata intervenirala i policija. U obitelji postoje rizični čimbenici koji ugrožavaju pravilan rast i razvoj djeteta, roditelji imaju nedovoljno razvijene roditeljske kapacitete, skloni su ponavljanju štetnih obrazaca ponašanja te ne surađuju sa CZSS. Proizlazi kako je pritužitelj u više navrata bio i prekršajno osuđivan radi nasilja u obitelji počinjenog na štetu izvanbračne supruge te da je evidentiran kao počinitelj nasilja u obitelji i kaznenog djela prijetnje i na štetu bivše supruge. Navode pritužitelja o neprimjerenim izjavama CZSS u potpunosti odbacuje. Pravobraniteljica nije utvrdila kršenje načela ravnopravnosti spolova i davanja jednakih mogućnosti ocu i majci djeteta.

2.1.9.1. Zaključak i preporuke

Unatoč specifičnim epidemiološkim okolnostima i izazovima, zaprimljene pritužbe ne ukazuju da bi žrtve obiteljskog nasilja bile uskraćene u ostvarivanju svojih prava pred nadležnim centrima. Uočeni propusti se (kao i tijekom ranijih izvještajnih razdoblja) odnose samo na *pojedinačne i izdvojene slučajeve* te ne predstavljaju uobičajeni standard u postupanju sa žrtvama. Postupajući po 68 zaprimljenih pritužbi iz ovog područja, Pravobraniteljica je prema CZSS-ima uputila - 5 upozorenja, 8 preporuka i 1 prijedlog. S obzirom na to da je u specifičnim epidemiološkim uvjetima i dalje dolazilo do svih oblika rodno utemeljenog nasilja, od posebne važnosti je provedba započetih edukacija djelatnika/ca CZSS, kao i dosljedna provedba svih odredaba Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, a posebice odredaba koje se odnose na uspostavljanje žurnog kontakta sa žrtvama, prijavljivanje policiji svih sumnji o nasilju te primjenu senzibilnog i proaktivnog pristupa u radu sa žrtvama.

Pravobraniteljica stoga **preporučuje:**

- (1) Nastavak kontinuiranih edukacija djelatnika/ica iz sustava socijalne skrbi, a vezano uz primjenu Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji i ostalih propisa iz područja zaštite od nasilja u obitelji.
- (2) Jačanje daljnje međuresorne suradnje svih nadležnih tijela, a u cilju prevencije i pružanja pomoći žrtvama obiteljskog nasilja.
- (3) Prilikom postupanja sa žrtvama nasilja u obitelji primjenjivanje senzibilnog pristupa te dosljedno primjenjivanje svih odredaba Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji.
- (4) Nastavak proaktivnog pristupa problematici nasilja u obitelji, a posebice u specifičnim okolnostima epidemije bolesti COVID-19.

2.1.10. Provedba Nacionalne strategije zaštite od nasilja u obitelji

Vlada Republike Hrvatske je usvojila (22.9.2017.) četvrtu po redu *Nacionalnu strategiju zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2017. do 2022. godine* (Nacionalna strategija).¹⁴²

Nacionalna strategija sadrži 7 područja djelovanja s ukupno 33 mjere. Svaka mjera Nacionalne strategije utemeljena je na jednom ili više članka Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (Istanbulska konvencija). Nacionalna strategija za svako područje djelovanja sadrži opis stanja, ciljeve i mjere. U sklopu svake pojedine mjere određeni su: nositelji, suradne institucije, aktivnosti, rokovi, pokazatelji uspješnosti i potrebna financijska sredstva. Nacionalnom strategijom se nadležna tijela (nositelji i suradne institucije) zadužuju na poduzimanje potrebnih aktivnosti u cilju zaštite žrtava nasilja u obitelji te ista predstavlja nadogradnju uspostavljenog sustava zaštite žrtava nasilja u obitelji.

Pravobraniteljica je **bila aktivna članica Radne skupine** za izradu Nacionalne strategije u koju je uvršteno više njenih prijedloga.¹⁴³

Pravobraniteljica je nastavila svoju višegodišnju praksu praćenja i analiziranja provedbe Nacionalne strategije. I tijekom 2020., fokus je bio na važnijim nositeljima provedbi mjera, a koji su uključeni u više područja djelovanja. Pravobraniteljica je pribavila i analizirala izvješća nekih od važnijih nositelja provedbi Nacionalne strategije. U nastavku se po područjima djelovanja iskazuju provedene aktivnosti u 2020. i analiza provedbe pojedinih mjera po područjima djelovanja od strane državnih tijela:

Područje djelovanja pod točkom **I. Prevencija nasilja u obitelji.**

Sve mjere su se kontinuirano provodile tijekom 2020., a što je posebno vidljivo iz izvješća važnih provoditelja mjera kao što su: Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike (MRMSOSP), Ministarstvo unutarnjih poslova (MUP), Agencija za odgoj i obrazovanje (AOO), Ministarstvo znanosti i obrazovanja (MZO) i Hrvatski zavod za javno zdravstvo (HZJZ).¹⁴⁴

MRMSOSP je nastavilo pružati financijsku potporu projektima i programima.

- **MRMSOSP** (2020.) je pripremla projekt pod nazivom „*Zaustavimo nasilje nad ženama i nasilje u obitelji – Za nasilje nema opravdanja*“ ukupne vrijednosti od 10.158.000,00 HRK financiranog iz EU fondova. Cilj projekta je unaprjeđenje sustava prevencije i zaštite od nasilja nad ženama i nasilja

¹⁴² Odluka Vlade RH objavljena u Narodne novine, br. 96/17.

¹⁴³ Npr., mjere koje se odnose na zbrinjavanje i potporu žrtvama nasilja, kao što je osiguravanje stambenog zbrinjavanja žrtvama nasilja u obitelji, osiguravanje financijske potpore radu skloništa i savjetovališta za žrtve obiteljskog nasilja te poticanje jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave na uvođenje rodno osjetljivog proračuna u okviru kojeg će se osiguravati kontinuirana financijska potpora namijenjena radu skloništa za žrtve obiteljskog nasilja, da se prostori u kojima djeluju skloništa za žrtve nasilja u obitelji prilagode i za boravak osoba s invaliditetom te da se kontinuirano osiguravaju financijska sredstva za provođenje psihosocijalnog tretmana.

¹⁴⁴ Sve odgojno-obrazovne ustanove kontinuirano su provodile preventivne programe koji su sastavni dio školskog kurikulum, godišnjeg plana i programa rada. MZO je tijekom 2019. financiralo dodatno provođenje preventivnih programa u 28 škola. U području izvaninstitucionalnog odgoja i obrazovanja MZO financira projekte organizacija civilnog društva vezane uz promicanje i poštovanje ljudskih prava te senzibiliziranje javnosti za problematiku nasilja u obitelji. U tu svrhu tijekom 2019. MZO je financiralo šest projekata u iznosu od 740.372,82 HRK.

u obitelji.¹⁴⁵ U okviru natječaja financiranog iz Europskog socijalnog fonda naziva „Širenje mreže socijalnih usluga u zajednici faza I“ u vrijednosti od 110.150.000,00 HRK, u okviru Komponente 4 osigurana su sredstva, između ostalog namijenjena i financiranju aktivnosti usmjerenih na žrtve nasilja u obitelji i članove njihovih obitelji te stručnjake iz sustava socijalne skrbi, zapošljavanja, obrazovanja, zdravstva, pravosuđa, policije.¹⁴⁶ U okviru Poziva za dostavu projektnih prijedloga „Unaprjeđivanje infrastrukture za pružanje socijalnih usluga u zajednici“ kao podrška procesu deinstitutionalizacije financiraju se infrastrukturna ulaganja za pružanje izvaninstitucijskih socijalnih usluga za različite socijalno isključene skupine. Odlukom o financijskoj omotnici za financiranje projekata odabranih u okviru navedenog Poziva dodijeljena su bespovratna sredstva u iznosu od 12.578.646,65 HRK za projekt kojim će se unaprijediti infrastruktura, odnosno provesti aktivnosti kupnje, rekonstrukcije i opremanja nekretnine za potrebe pružanja izvaninstitucijskih usluga organiziranog stanovanja i psihosocijalne podrške za žrtve obiteljskog nasilja. U sklopu Poziva za prijavu projekata udruga usmjerenih prevenciji nasilja nad i među djecom i mladima, s planiranom provedbom od 1.6.2020.-31.5.2021., odobrena je financijska potpora za 90 projekata u iznosu od 7.520.000,00 HRK. Unutar Poziva za prijavu projekata udruga koje pružaju usluge savjetovaništva za žrtve nasilja u obitelji u Republici Hrvatskoj za 2020., odobrena je financijska potpora za 20 organizacija civilnog društva u iznosu od 3.000.000,00 HRK.

Iz izvješća **MUP-a** vidljiv je nastavak provođenja Nacionalnog preventivnog projekta „Živim život bez nasilja“ koji se provodi od 2010., a usmjeren je na sprječavanje nasilja prema ženama, nasilja u obitelji, nasilja prema mladima te na izgradnju kulture nenasilja i tolerancije.¹⁴⁷ Također se nastavila provedba preventivnog programa „Zajedno više možemo“, koji je namijenjen učenicima četvrtih, petih i šestih razreda osnovnih škola uključujući i roditelje djece.¹⁴⁸ Ravnateljstvo policije u suradnji s partnerima te uz potporu Pravobraniteljice kontinuirano provodi (od 10.6.2019.) preventivni projekt „Lily“¹⁴⁹ u svim županijama. Uz poštivanje svih epidemioloških mjera, provedene su 22 manifestacije kojima je nazočilo oko 10.000 ljudi te je podijeljeno oko 5.000 materijala.

AOO navodi da se u sklopu mjere preventivnih programa te zdravstvene zaštite mentalnog zdravlja provodi sustavna edukacija stručnjaka/inja zaposlenih u odgojno-obrazovnom sustavu. U organizaciji **AOO-a** održano je 9 stručnih skupova na kojima su obrađene teme povezane sa zaštitom od nasilja

---

¹⁴⁵ Projekt obuhvaća sve aktivnosti oko podizanja javne svijesti u borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (kroz medijsku kampanju, stručne i javne događaje), jačanje kapaciteta stručnjaka i unaprjeđenje međuresorne suradnje (kroz izobrazbu članova županijskih timova za sprečavanje i borbu protiv nasilja nad ženama, ostalih stručnjaka koji nisu članovi županijskih timova o postupanju u slučajevima nasilja te državnih službenika nadležnih ministarstava o postupanju u slučaju nasilja u obitelji i nasilja nad ženama te o odredbama Istanbulske konvencije) te unaprjeđenje rada Nacionalnog pozivnog centra za žrtve kaznenih djela i prekršaja (116 006) kao dio sustava prevencije od nasilja i zaštite žrtve, odnosno produljenje njegova rada na 24 sata svih 7 dana u tjednu.

¹⁴⁶ U 2020. ugovoreno je 5 projekata u iznosu od 7.368.116,39 HRK kroz koje se za žrtve nasilja u obitelji razvijaju usluge i programi podrške, osiguravaju edukacije za stručnjake koji rade sa žrtvama nasilja u obitelji te se provode mjere senzibiliziranja javnosti putem javnih kampanja.

¹⁴⁷ U sklopu ovog projekta, tijekom šk.god.2019/2020., projektnim aktivnostima je obuhvaćeno 7.950 djece te 277 roditelja.

¹⁴⁸ Cilj programa je prevencija i zlouporaba opojnih droga i drugih sredstava ovisnosti kod djece i mladeži, vandalizma, vršnjačkog nasilja i drugih oblika rizičnog ponašanja.

¹⁴⁹ Projekt ima multimodularni karakter te će se kroz međusobno povezan niz aktivnosti kontinuirano u narednom razdoblju provoditi s ciljem umrežavanja svih nadležnih državnih tijela, organizacija civilnog društva, pravnih osoba i drugih društveno odgovornih subjekata. Dodatno kroz svoje komponente sadržava i aktivnosti namijenjene osobama muškog spola s ciljem njihove senzibilizacije na temu ravnopravnosti spolova kao isključivanja svih oblika nasilnog ponašanja.

u obitelji. Međutim, zbog epidemioloških preporuka uzrokovanih COVID-om, dio planiranih edukacija nije održan.

HZZJ navodi da u sklopu Nove platforme mreže škola, koje promiču zdravlje u srednjoškolskom obrazovanju (*Schools for health in Europe – SHE*), a koji se uspostavio u 8 srednjih škola, indirektno je provedena prevencija nasilja.

Što se tiče provedbi mjera iz područja djelovanja **II. Zakonodavni okvir iz područja zaštite od nasilja u obitelji.**, sve su mjere, čiji je rok provedbe bio određen u 2017.-2018., provedene tijekom tih godina.¹⁵⁰

MRMSOSP navodi da je Zakonom o potvrđivanju Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, ministarstvo nadležno za poslove obitelji određeno koordinativnim tijelom na nacionalnoj razini za provedbu, praćenje provedbe i izvještavanje o provedbi odredaba te Konvencije. U cilju dosljedne provedbe odredaba Konvencije, u okviru ranije spomenutog projekta „*Zaustavimo nasilje nad ženama i nasilje u obitelji – Za nasilje nema opravdanja*“ provest će se programi izobrazbe državnih službenika/ca nadležnih ministarstava o postupanju u slučaju nasilja u obitelji i nasilja nad ženama te o odredbama Konvencije.

MUP navodi da u cilju informiranja žrtava o pravima i mogućnostima dobivanja podrške policije, žrtvama se uručuje obrazac Obavijesti o pravima žrtava kaznenih djela, kao i Obavijesti žrtvama nasilja u obitelji (kod prekršaja nasilja u obitelji). U suradnji sa Službom za podršku žrtvama i svjedocima Ministarstva pravosuđa i uprave, svakoj žrtvi se uručuju i kontakti Odjela za podršku žrtvama i svjedocima pri županijskim sudovima, Nacionalnog pozivnog centra za žrtve kaznenih djela i prekršaja te tijela državne uprave i organizacije civilnoga društva. Nadalje, budući da posljedice pandemije bolesti COVID-19, koje uključuju i pojavu novih oblika kriminaliteta, ali i pojačane rizike povezane sa samoizolacijom i ograničavanjima socijalnih kontakata, mogu utjecati na povećanje rizika od nasilja u obitelji, Ravnateljstvo policije dostavilo je svim policijskim upravama smjernice uz naznaku prioritarnog policijskog postupanja koje zahtijeva žurno poduzimanje mjera sprječavanja daljnjeg zlostavljanja i zaštite žrtve.

Za mjeru 8. *Provedbenim propisom kojim se uređuju uvjeti za pružanje socijalnih usluga propisati obvezu osiguravanja pristupačnosti skloništa za žrtve nasilja osobama s invaliditetom* (čiji je rok provedbe određen u 2020.), **MRMSOSP** navodi da je u izradi novi Zakon o socijalnoj skrbi temeljem kojeg će se donijeti novi provedbeni propis kojim će biti uređeni uvjeti u pogledu prostora, opreme i stručnih radnika kod 3 pružatelja socijalnih usluga, pri čemu će se uvrstiti i obveza osiguravanja pristupačnosti skloništa za žrtve nasilja osobama s invaliditetom.

Tematsko područje djelovanja pod točkom **III. Zbrinjavanje i potpora žrtvama nasilja u obitelji** je jedno od najsloženijih jer uključuje stambeno zbrinjavanje i zapošljavanje žrtava nasilja te financijsku podršku radu skloništa, a predviđeno je da se mjere provode kontinuirano. Činjenica je

---

¹⁵⁰ Spomenimo samo najvažnije propise: Zakon o potvrđivanju Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, Pravilnik o provođenju zaštitne mjere obveznog psihosocijalnog tretmana, Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji.

da se sve mjere u ovom području djelovanja provode, ali u provedbi nekih mjera izostaju očekivani rezultati.

Središnji državni ured za obnovu i stambeno zbrinjavanje (SDUOSZ) navodi da vezano za mjeru 1. *Osigurati stambeno zbrinjavanje djece i odraslih osoba žrtava nasilja u obitelji*, zaprimljeno je (2020.) ukupno 13 pozitivnih/pravomoćnih/izvršnih rješenja upravnih tijela u županijama kojima je utvrđeno pravo na stambeno zbrinjavanje na potpomognutim područjima. Od ukupnog broja zaprimljenih rješenja, stambeno je zbrinuto 8 obitelji.¹⁵¹

MRMSOSP navodi da redovito izdvaja sredstva iz Državnog proračuna u cilju održivog financiranja i skrbi za žene i djecu žrtve nasilja u obitelji.¹⁵² Osnivanjem novih 6 skloništa na području Krapinsko-zagorske, Koprivničko-križevačke, Ličko-senjske, Virovitičko-podravske, Požeško-slavonske i Dubrovačko-neretvanske županije od kraja 2020., u Hrvatskoj djeluje ukupno 25 skloništa za žrtve nasilja. Od ukupnog broja skloništa koje financira **MRMSOSP**, 9 skloništa vode pružatelji usluga temeljem ugovornog odnosa s Ministarstvom uz prethodnu ispunjenost uvjeta propisanih provedbenim propisom kojim se utvrđuju uvjeti za pružanje socijalnih usluga.¹⁵³ **MRMSOSP** je za navedenu namjenu utrošilo ukupno 4.493.019,65 HRK.¹⁵⁴ Preostalih 8 skloništa za žene i djecu žrtve nasilja u obitelji, koje vodi 7 organizacija civilnog društva, financira se putem javnog natječaja, odnosno temeljem prijave na javni Poziv za prijavu trogodišnjih programa udruga koje pružaju usluge savjetovališta i skloništa za žene i djecu žrtve nasilja u obitelji u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2019. do 2021. godine. Navedenim su se Pozivom osigurala financijska sredstva za razdoblje od tri godine, a u 2020. godini za tu je svrhu osigurano 2.100.000,00 HRK.¹⁵⁵ Također, za navedenih 8 skloništa sredstva se izdvajaju i iz lokalnih proračuna. Nadalje, sva nova skloništa dobila su rješenja o utvrđivanju minimalnih uvjeta za pružanje socijalnih usluga te su spremna za prihvrat korisnika u slučaju potrebe. Financijska potpora uređenju i radu ovih skloništa osigurana je iz EU fondova. **MRMSOSP** je (6.3.2020.) objavilo ograničeni Poziv pod nazivom Osiguravanje sustava podrške za žene žrtve nasilja i žrtve nasilja u obitelji.¹⁵⁶ Ovim pozivom iz EU fondova se osigurava ukupno 70.000.000,00 HRK u svrhu osnivanja, opremanja i provođenja programskih aktivnosti novih skloništa u razdoblju do najviše 30 mjeseci od dana sklapanja ugovora. Raspoloživa sredstva po pojedinom prijavitelju su od najmanje 3.000.000,00 HRK do najviše 11.700.000,00 HRK, a

---

¹⁵¹ Tijekom 2019., u SDUOSZ-u je zaprimljeno 10 pozitivnih/pravomoćnih rješenja ureda državne uprave kojim je utvrđeno pravo na stambeno zbrinjavanje žrtava nasilja u obitelji.

¹⁵² Do 2020. godine u Hrvatskoj je djelovalo ukupno 19 skloništa i savjetovališta namijenjenih žrtvama nasilja u obitelji, od kojih je **MRMSOSP** financijski podupiralo rad njih 17.

¹⁵³ Ugovoreni pružatelji djeluju na području sljedećih županija: Bjelovarsko-bilogorske, Primorsko-goranske, Zadarske, Splitsko-dalmatinske, Međimurske, Vukovarsko-srijemske, Šibensko-kninske, Varaždinske te Zagrebačke županije

¹⁵⁴ **Napomena Pravobraniteljice** - Prema podacima bivšeg Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku za navedenu namjenu (2019.) utrošeno je ukupno 5.758.897,50 HRK, a što znači da je (u 2020.) za istu namjenu utrošen iznos koji je manji za 1.265.877,85 HRK.

¹⁵⁵ U 2019., 2018., 2017., 2016. i 2015. godini je osiguran je isti iznos novčanih sredstava.

¹⁵⁶ Opći cilj unaprjeđenje sustava podrške, prevencije i zaštite od nasilja nad ženama i nasilja u obitelji na područjima šest županija u kojima nedostaju takve usluge; jačanje kapaciteta stručnjaka/osoba koje rade sa ženama žrtvama nasilja i žrtvama nasilja u obitelji, te kroz podizanje svijesti javnosti o pravima žena žrtava nasilja i žrtava nasilja u obitelji te negativnim posljedicama nasilja u obitelji. Pozivom su predviđane aktivnosti uspostave 4 skloništa i skrbi izvan vlastite obitelji, pružanja usluga savjetovanja i pomaganja, osnaživanja i motiviranja te pružanja podrške ženama žrtvama nasilja i žrtvama nasilja u obitelji koje mogu biti žene s invaliditetom. Prihvatljivi prijavitelji su navedene jedinice područne (regionalne) samouprave.

predviđeni intenzitet potpore po pojedinom projektu može iznositi do 100% prihvatljivih troškova što znači da prijavitelji, odnosno njihovi partneri, nisu dužni osigurati vlastito financiranje.¹⁵⁷

Hrvatski zavod za zapošljavanje (HZZ) navodi da je evidentirano ukupno **135 nezaposlenih osoba identificiranih kao žrtve nasilja u obitelji**, što je za 30 ili 18,2% manje nego u 2019. U radionice aktivnog traženja poslova bilo je uključeno 5 žrtava nasilja što iznosi 3,7% od ukupnog broja žrtava nasilja u obitelji prijavljenih na HZZ-u.¹⁵⁸ Osam ili 5,9% žrtava nasilja bilo je uključeno u aktivnosti profesionalnog usmjeravanja i procjene preostalih radnih i općih sposobnosti, isti broj je bio i u 2019.¹⁵⁹ U cilju unaprjeđenja kompetencija i zapošljivosti, 4 osobe bile su uključene u obrazovne aktivnosti, isto kao i 2019.¹⁶⁰ Posredovanjem HZZ-a **zaposleno je 55 (40,7%) žrtava nasilja u obitelji**¹⁶¹ (2018. – 91 (46,6%), 2017. – 116 (46,59%) i 2016. - 111 osoba (41,3%). U mjere aktivne politike bilo je uključeno 6 osoba – žrtava nasilja u obitelji, sve žene. U javni rad i Potporu za zapošljavanja uključene su po 3 osobe. Pravobraniteljica primjećuje da HZZ, osim podataka o uključenim osobama u mjere aktivne politike zapošljavanja, nije dostavio rodno (spolno) segregirane podatke, a što bi moralo sukladno čl. 17 ZRS-a.

Područje djelovanja pod točkom **IV. Psihosocijalni tretman počinitelja nasilja u obitelji.**

Ministarstvo pravosuđa i uprave navodi da se Stručno povjerenstvo za provedbu, praćenje i nadzor izvršavanja sigurnosne mjere obveznog psihosocijalnog tretmana redovito sastaje i raspravlja o svim aspektima provedbe psihosocijalnog tretmana.¹⁶² Tijekom 2020., Ministarstvo je provoditeljima zaštitne mjere i sigurnosne mjere psihosocijalnog tretmana isplatilo ukupno 636.474,26 HRK što je za 19.964,56 HRK manji iznos od onoga koji je isplaćen 2019.¹⁶³ U 2020., u odnosu na provođenje zaštitne mjere obveznog psihosocijalnog tretmana koji izriče sud u prekršajnom postupku, zaštitna mjera je provedena prema 285 osoba. Tretman je u cijelosti završilo 265 osoba.¹⁶⁴

Ministarstvo zdravstva navodi popis 13 zdravstvenih ustanova za provedbu sigurnosne mjere obveznog psihosocijalnog tretmana izrečenog počinitelju kaznenog djela s obilježjem nasilja.

Područje djelovanja pod točkom **V. Unaprjeđenje međuresorne suradnje.**

MRMSOSP navodi da je izmijenjen Poslovnik o radu Nacionalnog i županijskih timova za sprječavanje i borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji kojom prigodom je u Poslovnik

---

¹⁵⁷ U studenom 2020. sklopljeni su ugovori o dodjeli sredstava s Virovitičko-podravskom i Koprivničko-križevačkom županijom u vrijednosti 19.249.776,72 HRK. Donesene su odluke o financijskoj potpori Požeško-slavonskoj i Dubrovačko-neretvanskoj županiji te će u najskorije vrijeme biti potpisani ugovori, dok su projekti Krapinsko-zagorske i Ličko-senjske u procesu pred ugovaranja.

¹⁵⁸ U 2019. - 18 žrtava nasilja što je iznosilo 10,9% od ukupnog broja žrtava nasilja u obitelji prijavljenih na HZZ-u. U 2018. - 21 osoba (11,23%) žrtva nasilja su bile uključene u radionice aktivnog traženja poslova, a dok je u 2017. - 34 žrtve nasilja su bile uključene u radionice aktivnog traženja poslova.

¹⁵⁹ U 2018.- 23 osobe su bile uključene u aktivnosti profesionalnog usmjeravanja i procjene preostalih radnih i općih sposobnosti, u 2017. - 28 osoba je osoba uključeno u isti program.

¹⁶⁰ U 2018. - 16 osoba je bilo uključeno u obrazovne aktivnosti, a u 2017. - 6 osoba je bilo uključeno u obrazovne aktivnosti.

¹⁶¹ U 2019. - zaposleno je 73 (44,2%) žrtava nasilja u obitelji, 2018. – 91 (46,6%), 2017. – 116 (46,59%) i 2016. - 111 osoba (41,3%).

¹⁶² Slijedom započete rasprave u 2019., o visini naknade za pravne i fizičke osobe koje provode psihosocijalni tretman i potrebi za njeno povećanje, u 2020. zbog čimbenika pandemije COVID-19, Stručno povjerenstvo nije uspjelo donijeti nove preporuke.

¹⁶³ U 2019. – isplaćeno je 656.438,82 HRK, što je za 227.177,06 HRK manji iznos od onoga koji je isplaćen 2018., kada je isplaćeno 883.615,68 HRK.

¹⁶⁴ Više o provođenju psihosocijalnog tretmana u točki 2.1.4. Psihosocijalni tretman počinitelja nasilničkih djela.

uvedena obaveza voditelja županijskih timova da sazivaju konzultacijske supervizije sukladno odredbama Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji.¹⁶⁵

MUP navodi da međuresornu suradnju potiče i ostvaruje sudjelovanjem i angažmanom predstavnika svih nadležnih ministarstava i tijela državne uprave, lokalne i područne (regionalne) samouprave, pravosudnih tijela, organizacija civilnoga društva i drugih institucija na zajedničkim edukacijama, seminarima, okruglim stolovima, tribinama, konferencijama i drugim stručnim okupljanjima.¹⁶⁶ Suradnja MUP-a s drugim tijelima ostvarena je i kroz djelovanje Nacionalnog tima kao i županijskih timova za sprječavanje i borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji.¹⁶⁷

Ministarstvo pravosuđa i uprave navodi da su kao članovi županijskih timova imenovani predstavnici odjela za podršku sa Županijskih sudova u Zagrebu, Rijeci, Zadru, Splitu, Osijeku, Sisku i Vukovaru. Odjeli za podršku su sudjelovali na ukupno 9 sastanaka županijskih timova za prevenciju i postupanje u slučajevima nasilja u obitelji i nasilja nad ženama.

HZZJ bio je koordinator prikupljanja podataka iz različitih resora za potrebe istraživanja SZO-a (prikupljanje podataka putem upitnika) COVID-19. Također, navodi se sudjelovanje u provedbi Projekta te na Završnoj konferenciji projekta „*Ciljana i rana procjena potreba i podrška žrtvama kaznenih djela*“.

Područje djelovanja pod točkom **VI. Izobrazba stručnjaka koji rade u području zaštite od nasilja u obitelji**. Sve mjere iz ovog područja djelovanja se provode, ali zbog pandemije neke predviđene edukacije nisu održane.

MUP navodi da se mjera 1. *Provoditi intenzivnu izobrazbu predstavnika državnih tijela, nadležnih tijela jedinica područne (regionalne) samouprave i organizacija civilnoga društva o problematici nasilja u obitelji i odredbama Konvencije Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji* provodi u Visokoj policijskoj školi (na kolegijima Stručni studij Kriminalistike i Specijalistički stručni studij Kriminalistike) te Policijskoj školi Josip Jović. Što se tiče cjeloživotnog obrazovanja: Održan je jedan Specijalistički tečaj za maloljetničku delinkvenciju i kriminalitet na štetu mladeži i obitelji – tečaj se provodi kroz 7 tjedana u trajanju od 250 nastavnih sati, edukaciju je prošlo 20 policijskih službenika/ca; Temeljni tečaj za rad policijskih službenika/ca

---

¹⁶⁵ U cilju razvoja daljnje suradnje timova, kao i dogovora oko provedbe aktivnosti te provođenja programa izobrazbe za predstavnike županijskih timova dana 29.-30.6.2020., u uvjetima pandemije COVID-19, predstavnici Ministarstva održali su ciklus online sastanka s predstavnicima županijskih timova. Cilj sastanka je bio uvid u 5 probleme i poteškoće s kojima se županijski timovi susreću u svom radu te dogovor o budućoj suradnji. Nadalje, održan je online sastanak SOS telefona s ciljem razmjene iskustva i dobrih praksi (9.12.2020.).

¹⁶⁶ Npr., predstavnici Odjela maloljetničke delinkvencije i kriminaliteta na štetu mladeži i obitelji sudjelovali su: u međuresornim aktivnostima kroz rad u radnoj skupini UNICEF-a Hrvatska i Ženske sobe u svrhu izrade smjernica za osiguravanje odgovarajućih uvjeta rada i poboljšanje pružanja usluga za žene i djecu koje su preživjeli nasilje u vrijeme pandemije; na Okruglom stolu o implementaciji Istanbulske konvencije; međunarodnoj konferenciji „*Seksualno zlostavljanje i iskorištavanje djece od prijave do pravomoćne presude*“ itd.

¹⁶⁷ Na inicijativu MUP-a s drugim nadležnim ministarstvima zaključen je Sporazum o međuresornoj suradnji i koordinaciji u području sprječavanja nasilja i drugih ugrožavajućih ponašanja na lokalnoj razini (ožujak 2020.). Tako su, radi ostvarivanja navedenog sporazuma na lokalnoj razini uspostavljeni gradski/općinski timovi za prevenciju i borbu protiv nasilja i drugih ugroza s ciljem održavanja redovitih koordinativnih sastanaka radi razmjene informacija.

operativnog dežurstva policijskih postaja u predmetima nasilja u obitelji – 2 tečaja su održana uživo i 3 online, a edukaciju je pohađalo 99 policijskih službenika/ca.

Ostale edukacije i projekti: U sklopu HORIZON 2020. programa Policijska akademija sudjeluje u projektu „*How Expertise Leads to Prevention, Learning, Identification, Networking and Ending Gender Based Violence*“ (HELPLINE) - cilj projekta je zaštita i pružanje podrške žrtvama rodno utemeljenog nasilja kroz borbu protiv neprijavlivanja takvog nasilja kao i promicanje multidisciplinarnе suradnje.¹⁶⁸ Održan je prvi trening (5.3.2020.) „*Sadržaj Istanbulske konvencije, tumačenje pojedinih odredbi i njihova primjena*“, na kojemu je sudjelovalo 38 stručnjaka/inja iz policije, pravosuđa, zdravstva, centra za socijalnu skrb, te predstavnika organizacija civilnoga društva.

MRMSOSP navodi da Programi izobrazbe članova/ca i zamjenika/ca članova/ca županijskih timova, prema potrebama županijskih timova i prijedlozima koje su isti dostavili, bit će provedeni u okviru projekta pod nazivom „*Zaustavimo nasilje nad ženama i nasilje u obitelji – Za nasilje nema opravdanja*“, ukupne vrijednosti od 10.158.000,00 HRK financiranog iz EU fondova, a kojeg je nositelj **MRMSOSP**. U tijeku je i poduzimanje aktivnosti radi provođenja online programa izobrazbe.

Edukacije stručnih osoba koje rade u području zaštite od nasilja u obitelji je provodilo i **Ministarstvo zdravstva**, i to u sklopu kontinuirane poslijediplomske izobrazbe, interdisciplinarnih međuresornih stručnih skupova, simpozija, stručnih skupova i konferencija. Također, na inicijativu Ministarstva zdravstva započete su provedbe kontinuirane edukacije zaposlenika/ca zdravstvenih ustanova na unaprjeđenju komunikacijskih vještina s pacijentima/cama. Na edukaciji za djelatnike/ce KBC Zagreb (27.2.2020.) bilo je ukupno 35 djelatnika/ca. Na edukaciji online djelatnika/ca KBC Rijeka, sudjelovalo je 9 djelatnika/ca.

MUP navodi da se mjera 2. *Organizirati stručne radionice za pravosudne dužnosnike i policiju o odredbama domaćeg i europskog zakonodavstva usmjerene na suzbijanje i prevenciju nasilja u obitelji i odredbama Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji* provodi putem radionice za policijske službenike i pravosudne dužnosnike o odredbama domaćeg i europskog zakonodavstva usmjerene na suzbijanje i prevenciju nasilja u obitelji – radionica se provodi u suradnji s Pravosudnom akademijom. Radionice se realiziraju u ukupnom trajanju od 14 nastavnih sati tijekom dva dana, kroz 7 sati teoretske nastava i 7 sati vježbe. Održana je jedna radionica s 20 polaznika/ca.

Ministarstvo pravosuđa i uprave navodi da glede provedbe mjere 3. *Provoditi sustavnu i kontinuiranu izobrazbu probacijskih službenika/ca za provedbu tretmanskog programa namijenjenog počiniteljima nasilja u obitelji s ciljem smanjenja nasilničkog ponašanja*, probacijska služba sustavno i kontinuirano poduzima aktivnosti koje doprinose razvoju kompetencija svojih službenika/ca te su,

---

¹⁶⁸ Projekt se provodi u partnerstvu s udrugom B.a.B.e., Uredom za podršku žrtvama i svjedocima, Uredom za ravnopravnost spolova Vlade RH, Policijskom akademijom i potporu Pravobraniteljice. Na ovim edukacijama je sudjelovalo 102 polaznika s područja cijele Hrvatske.

u organizaciji Pravosudne akademije i Policijske akademije, probacijski/e službenici/e sudjelovali/e u stručnim edukacijama „*Nasilje u obitelji*“.

U tematskom području djelovanja pod točkom **VII. Senzibilizacija javnosti za problematiku nasilja u obitelji**, sve mjere se uobičajeno provode.

Mjera 1. *Redovito obilježavati datume koji su vezani za ljudska prava i senzibiliziranje javnosti za problematiku nasilja u obitelji.*

MRMSOSP navodi da povodom obilježavanja Nacionalnog dana borbe protiv nasilja nad ženama (22. rujna) za stručnjake/inje i predstavnike/ce organizacija civilnoga društva koji programski djeluju u području nasilja u obitelji, održan je webinar na temu „*Suzbijanje nasilja u obitelji za vrijeme koronavirusa*“.¹⁶⁹

Ministarstvo pravosuđa i uprave navodi da je Služba za podršku žrtvama i svjedocima, povodom obilježavanja Dana žrtava kaznenih djela (22. veljače), organizirala okrugli stol na temu „*Podrška žrtvama i svjedocima u EU – daljnji izazovi u razvoju sustava*“.

Ministarstvo znanosti i obrazovanja je dostavljalo odgojno-obrazovnim ustanovama informacije vezane za obilježavanje prigodnih datuma povezanih s prevencijom nasilja.

Mjera 2. **Osigurati dostupnost informacija o zaštiti od nasilja u obitelji.**

MUP navodi više aktivnosti u senzibiliziranju javnosti putem medija, društvenih mreža i skupova, ali i o dodatnim rizicima viktimizacije, tijekom pandemije bolesti COVID-19 vezano uz nasilje u obitelji, ali i seksualno zlostavljanje/iskorištavanje djece, pa je tako uputilo priopćenje kojima se građane/ke potiče da svoja saznanja o nasilju i zlostavljanju osim pozivima prema broju 192 prijavljuju putem informacijsko komunikacijskih kanala, prije svega online aplikacije Red Button. Tako je (2020.) zaprimljeno ukupno 514 prijava, dok su zaprimljene 142 prijave u 2019. MUP je u suradnji s Poliklinikom za zaštitom djece i mladih Grada Zagreba i agencijom Degordian pokrenuo kampanju „*Iza vrata*“.¹⁷⁰

MRMSOSP redovito ažurira Adresar ustanova, organizacija i ostalih institucija koje pružaju pomoć, podršku i zaštitu žrtvama nasilja u obitelji.

2.1.10.1. Zaključak i preporuke

Pravobraniteljica je nastavila svoju višegodišnju praksu praćenja i analiziranja provedbe četvrte po redu Nacionalne strategije zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2017. do 2022. Prema raspoloživim podacima o provedbi u 2020., provodilo se ukupno 25 mjera, a što je u uvjetima krize

---

¹⁶⁹ Na istom događanju održana je međuresorna rasprava „*Iskustva međuresorne suradnje na suzbijanju nasilja za vrijeme koronavirusa*“ na kojem su sudjelovali predstavnici sustava i organizacija koja se bave područjem nasilja u obitelji.

¹⁷⁰ Kampanja ima za cilj osvijestiti sve građane da prijave sumnje u bilo kojem obliku nasilja nad djecom i nasilja u obitelji; policijski/e službenici/e sudjelovali/e su u različitim radijskim i televizijskim emisijama s ciljem senzibiliziranja javnosti na temu nasilja prema ženama.

uvjetovane pandemijom bolesti COVID-19, zadovoljavajući rezultat. Naravno, neke mjere su se zbog pandemije morale provoditi ograničeno ili se odgodila njihova provedba. I dalje je vidljivo da u četvrtoj godini provedbe Nacionalne strategije postoji izvjesni kontinuitet u provedbi. Ipak, veliki pomak je nastao osnivanjem novih 6 skloništa za žrtve nasilja u županijama u kojima nije postojalo sklonište, pa tako do kraja 2020., u Hrvatskoj djeluje ukupno 25 skloništa za žrtve nasilja. Pravobraniteljica smatra da je prioritet uvesti sustavno, sigurno i pravovremeno financiranje svih postojećih skloništa za žrtve nasilja. Pravobraniteljica je već ranije naglašavala da je za bolju provedbu pojedinih mjera potrebno osigurati znatno više financijskih sredstava, kako na nacionalnoj razini tako i na lokalnoj razini. Premda su neke aktivnosti zbog pandemije bile otkazane, još uvijek se dobro i kontinuirano provode mjere iz područja izobrazbe stručnih osoba koje rade na području zaštite od nasilja u obitelji, unaprjeđenja međuresorne suradnje i senzibilizacije javnosti za problematiku nasilja u obitelji. U narednom razdoblju i nadalje ostaju prioriteti: pojačati stambeno zbrinjavanje žrtava nasilja u obitelji; snažnije osigurati financijsku potporu radu skloništa i savjetovaništva za žrtve nasilja u obitelji; snažnije poticati poslodavce na zapošljavanje žrtava nasilja u obitelji.

Slijedom navedenog, **Pravobraniteljica daje preporuke:**

- (1) Osigurati provedbu odredaba Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji te poboljšavati pravni okvir zaštite od nasilja u obitelji.
- (2) Nositelji provedbe i suradne institucije, zaduženi za provedbu pojedinih mjera Nacionalne strategije, uvrštavati te mjere u svoje godišnje planove te osigurati dostatna sredstava iz državnog proračuna i proračuna jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave.
- (3) Uspostavljati bolju umreženost unutar različitih službi, dostavu i razmjenu podataka radi ranog otkrivanja rizika u obitelji, rane intervencije i hitnog poduzimanja mjera u cilju prevencije i bolje zaštite žrtava nasilja.
- (4) Podupirati provođenje mjera zbrinjavanja i potpora žrtvama nasilja u obitelji.
- (5) Obvezati jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave na izdvajanje određenih novčanih sredstava za financiranje rada skloništa koja se nalaze na njihovom području, a sukladno njihovim mogućnostima kao i potrebama skloništa.
- (6) Poduzimati daljnje mjere u cilju uvođenja rodno osjetljivog proračuna, kako na lokalnoj i područnoj (regionalnoj) razini, tako i na državnoj razini.

2.1.11. Provedba Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji

Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji (Protokol) donijela je Vlada Republike Hrvatske 19.6.2019.,¹⁷¹ a njegova svrha je osiguranje pravovremene i učinkovite provedbe postojećih propisa o zaštiti žrtve nasilja u obitelji sukladno ovlastima nadležnih tijela te unaprjeđenje suradnje i

---

¹⁷¹ Prvi Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji Vlada Republike Hrvatske je donijela 15.9.2005., a njegove izmjene i dopune 7.9.2006.

dugoročno utjecanje na smanjenje nasilničkog ponašanja. Sprječavanje nasilja u obitelji i zaštitu žrtve nije moguće provesti bez međusobne suradnje i povezanosti nadležnih tijela koja se bave zaštitom žrtava nasilja.¹⁷² Protokolom je propisano da mjere za unaprjeđenje rada nadležnih tijela i organizacija civilnog društva poduzimaju timovi za sprečavanje i borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji na **nacionalnoj**¹⁷³ i **županijskim**¹⁷⁴ razinama temeljem *Sporazuma o međuresornoj suradnji u području sprečavanja i borbe protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji* (Sporazum).¹⁷⁵

U dostavljenom izvješću Ministarstva rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike (**MRMSOSP**), a vezano uz rad i aktivnosti Nacionalnog tima za sprječavanje i borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (Nacionalni tim), navodi se da je (2020.) Nacionalni tim kontinuirano poduzimao aktivnosti usmjerene razvoju sustava zaštite od nasilja nad ženama i nasilja u obitelji. Putem svojih članova/ica, u suradnji s nadležnim ministarstvima, Nacionalni tim je sudjelovao u provođenju preventivnih aktivnosti i projekata.¹⁷⁶ MRMSOSP također navodi da je Nacionalni tim *svim županijskim timovima dostavio pojašnjenje o razlozima uvođenja obveze provođenja konzultacijske supervizije u Protokol te uputu o načinu, odnosno obvezi provedbe istih*. Ujedno, *izmijenjen je Poslovnik o radu Nacionalnog i županijskih timova za sprečavanje i borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji* (Poslovnik) kojom prigodom je u Poslovnik *uvodena obveza voditelja županijskih timova da sazivaju konzultacijske supervizije sukladno odredbama Protokola*.¹⁷⁷

U cilju razvoja daljnje suradnje timova, kao i dogovora oko provedbe aktivnosti te provođenja programa izobrazbe za predstavnike županijskih timova krajem lipnja 2020., u uvjetima pandemije COVID-19, MRMSOSP navodi da su predstavnici/e nadležnih tijela održali dva on-line sastanka s predstavnicima/ama županijskih timova. **Programi izobrazbe članova/ica i zamjenika članova/ica županijskih timova**, prema potrebama županijskih timova i prijedlozima koje su isti dostavili, **bit će provedeni u okviru projekta pod nazivom „Zaustavimo nasilje nad ženama i nasilje u obitelji –**

---

¹⁷² Prema Protokolu, za postupanje u slučajevima nasilja u obitelji nadležni su policija, zdravstvo, pravosuđe, centri za socijalnu skrb, odgojno-obrazovne ustanove te organizacije civilnoga društva koje programski djeluju u cilju zaštite žrtava nasilja. Mediji imaju značajnu ulogu u formiranju stavova javnosti o događajima vezanim za nasilje u obitelji te promicanju svijesti o ravnopravnosti žena i muškaraca.

¹⁷³ **Nacionalni tim** prati cjelokupnu provedbu politike sprečavanja i borbe protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji na državnoj razini, surađuje sa županijskim timovima te sudjeluje u provođenju programa izobrazbe članova i zamjenika članova županijskih timova.

¹⁷⁴ **Voditelj/ica županijskog tima** dužan/na je sazivati konzultacijsku superviziju radi usuglašavanja postupanja i pružanja sveobuhvatne i učinkovite zaštite žrtve nasilja u obitelji, najmanje jednom u dva mjeseca, a po potrebi i češće, uvažavajući neovisnost sudaca u konkretnim postupanjima. U žurnim slučajevima razmjena informacija se može vršiti u izravnom kontaktu nadležnih osoba s ciljem koordiniranog poduzimanja potrebnih mjera i radnji. U slučaju potrebe, nadležna tijela mogu uspostaviti suradnju i s drugim čimbenicima koji bi u konkretnom slučaju mogli pomoći, primjerice s organizacijama civilnog društva, vjerskim zajednicama, obiteljskim savjetovalištim, stručnjacima koji se bave problematikom nasilja nad ženama i nasilja u obitelji itd.

¹⁷⁵ Navedeni Sporazum potpisan je 23.11.2018. od strane ministara nadležnih za poslove obitelji i socijalne skrbi, unutarnje poslove, poslove pravosuđa, zdravstva, obrazovanja, uprave te vanjske i europske poslove.

¹⁷⁶ Radi se o slijedećim aktivnostima i projektima: „Živim život bez nasilja“, „Imam izbor“, „Podrška žrtvama kaznenih djela i prekršaja“, „Zajedno protiv govora mržnje“, „Lily“, koji se provode s ciljem razvoja svijesti te dodatne senzibilizacije javnosti o neprihvatljivosti nasilničkog ponašanja, potrebi prevencije i suzbijanja nasilja među djecom i mladima, nasilja u obitelji i nasilja nad ženama, izgradnje kulture nenasilja, dijaloga i tolerancije, sprečavanja govora mržnje te jačanja ravnopravnosti spolova.

¹⁷⁷ MRMSOSP navodi i kako je Nacionalni tim dostavio svoje opsežno mišljenje vezano uz prijedlog Preporuka za rad sa ženama i djecom žrtvama nasilja u vrijeme pandemije bolesti COVID-19, a koji prijedlog je izradio Ured UNICEF-a u Hrvatskoj u suradnji sa Ženskom sobom.

“Za nasilje nema opravdanja“, ukupne vrijednosti od 10.158.000,00 HRK financiranog iz EU fondova, a kojeg je nositelj MRMSOSP.¹⁷⁸

U okviru provedbe navedenog EU-projekta, povodom Međunarodnog dana borbe protiv nasilja nad ženama 2020., **produljen je rad Nacionalnog pozivnog centra svaki dan od 0-24 sata svih 7 dana u tjednu uključujući vikende, praznike i blagdane**. Partneri u projektu su Ministarstvo pravosuđa i uprave kao nositelji aktivnosti unaprjeđenja rada Nacionalnog pozivnog centra. U okviru projekta MRMSOSP dalje navodi da je povodom Nacionalnog dana borbe protiv nasilja nad ženama organiziran webinar za stručnjake/inje svih relevantnih dionika s ciljem izobrazbe o specifičnostima borbe protiv nasilja u obitelji u vrijeme pandemije COVID-19.

Uvažavajući stupanje na snagu Zakona o ustrojstvu i djelokrugu tijela državne uprave¹⁷⁹ te formiranje novih ministarstava, MRMSOSP navodi da je izmijenjen Sporazum te je **donesena nova Odluka o imenovanju članova/ica i zamjenika članova/ica Nacionalnog tima za sprječavanje i borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji**. Nacionalni tim je na sam Međunarodni dan borbe protiv nasilja nad ženama održao konstituirajuću sjednicu, kojom prigodom su uručeni ugovori o financijskoj potpori uređenja skloništa za žrtve nasilja u Koprivničko-križevačkoj i Virovitičko-podravskoj županiji. Sredstva za ovu namjenu osigurana su iz EU fondova, a usmjerena su za uspostavu skloništa za žrtve nasilja u 6 županija u kojima još nisu bila osnovana.¹⁸⁰ Također, uručeni su i ugovori za savjetovaništa za žrtve nasilja u obitelji udrugama koje su prijavile projekte na Poziv za prijavu projekata udruga koje pružaju usluge savjetovaništa za žrtve nasilja u obitelji temeljem kojeg je za 20 projekata savjetovaništa osigurano 3.000.000,00 HRK.

2.1.11.1. Zaključak i preporuke

Analizirajući dostavljeno izvješće MRMSOSP-a vidljivo je da je Nacionalni tim nastavio s poduzimanjem aktivnosti vezanih uz provođenje programa izobrazbe za predstavnike/ce županijskih timova te da se nastavila suradnja sa županijskim timovima, a što svakako ukazuje na **proaktivan rad Nacionalnog tima, kao i županijskih timova**, unatoč nepovoljnim epidemiološkim okolnostima koje su obilježile 2020. Tijekom izvještajnog razdoblja u potpunosti su riješene sve eventualne nedorečenosti vezano uz provođenje konzultacijskih supervizija predviđenih Protokolom te je izmijenjen Poslovnik o radu Nacionalnog i županijskih timova za sprečavanje i borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji. Time su **u potpunosti uvažene i provedene preporuke** koje je Pravobraniteljica uputila u svojem Izvješću o radu za 2019. Proaktivan i ažuran rad Nacionalnog tima vidljiv je i u izmjenama Sporazuma te u donošenju nove Odluke o imenovanju članova/ica i

---

¹⁷⁸ Navedeni projekt, osim jačanja kapaciteta stručnjaka i unaprjeđenja međuresorne suradnje (kroz izobrazbu članova/ica županijskih timova za sprečavanje i borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, ostalih stručnjaka/kinja koji/e nisu članovi/ice županijskih timova o postupanju u slučajevima nasilja te državnih službenika/ica nadležnih ministarstava o postupanju u slučaju nasilja u obitelji i nasilja nad ženama te o odredbama Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji), obuhvaća i aktivnosti podizanja javne svijesti u borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (kroz medijsku kampanju, stručne i javne događaje) te unaprjeđenje rada Nacionalnog pozivnog centra za žrtve kaznenih djela i prekršaja (116 006) kao dio sustava prevencije od nasilja i zaštite žrtve, odnosno produljenje njegova rada na 24 sata svih 7 dana u tjednu.

¹⁷⁹ Narodne novine, broj 85/20.

¹⁸⁰ Radi se o slijedećim županijama: Krapinsko-zagorska, Koprivničko-križevačka, Ličko-senjska, Virovitičko-podravska, Požeško-slavonska i Dubrovačko-neretvanska županija.

zamjenika članova/ica Nacionalnog tima, kao i u produljenju rada Nacionalnog pozivnog centra, a u okviru započete provedbe EU-projekta „*Zaustavimo nasilje nad ženama i nasilje u obitelji – Za nasilje nema opravdanja*“, u sklopu kojeg će se provoditi i programi izobrazbe.

U cilju daljnjeg nastavka postojeće dobre prakse, Pravobraniteljica **preporučuje**:

(1) Daljnji proaktivan rad te nastavak uspostavljene suradnje Nacionalnog tima za sprječavanje i borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji sa županijskim timovima te nastavak provedbe programa izobrazbe članova/ica i zamjenika/ica članova/ica županijskih timova, sukladno obvezama iz Protokola.

2.2. PARTNERSKO NASILJE

Niti dvije godine nakon ratifikacije Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (Istanbulska konvencija),¹⁸¹ nije došlo do značajnog pomaka u zaštiti osoba od partnerskog nasilja, odnosno osoba koje se nalaze u intimnim partnerskim vezama. U prvom redu se to odnosi na primjerenu zakonodavnu zaštitu. Naime, Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji i Kazneni zakon još uvijek nisu usklađeni s Istanbulskom konvencijom jer preusko definiraju krug osoba na koje bi se zaštita trebala odnositi, odnosno ne pružaju odgovarajuću zaštitu osobama od nasilja koje se događa između sadašnjih i bivših intimnih partnera.

Kao što je već dobro poznato, osim nasilnog ponašanja koje se događa između osoba koja se nalaze u bračnoj ili izvanbračnoj zajednici, formalnoj i neformalnoj zajednici životnog partnerstva i obiteljskoj zajednici, nasilje se događa i među osobama (partnerima) koje jesu ili su bile u intimnoj partnerskoj vezi ili emocionalnoj vezi, a koje ne žive ili nisu živjele u bilo kakvoj formalnoj ili neformalnoj zajednici ili zajedničkom kućanstvu, odnosno bez obzira žive li/ili su živjeli žrtva i nasilnik u istom prebivalištu. Partnerska ili intimna veza može biti heteroseksualna ili homoseksualna, kratkotrajna ili dugotrajna i najčešće u njoj nema zajedničke djece.¹⁸² Počinitelj nasilja u partnerskim vezama, kao i kod nasilja u obitelji, ima lak pristup žrtvi nasilja te, kao i u situacijama gdje postoje zakonom priznate zajednice, manje-više poznaje rutinu žrtve pa je u stanju utjecati i kontrolirati njen svakodnevni život.

Gledajući formalno pravno, pod **intimnim ili emocionalnim partnerskim vezama** smatraju se sve veze koje neudovoljavaju uvjetima za priznanje statusa izvanbračnog druga sukladno čl.8.st.4. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji.¹⁸³

Pravobraniteljica ukazuje kako se već desetljećima ulažu znatni naponi na globalnoj razini u cilju osvještavanja da nasilje prema ženama nije privatna stvar, pa tako i u intimnim partnerskim vezama,

---

¹⁸¹ Zakon o potvrđivanju Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, Narodne novine, Međunarodni ugovori 3/18.

¹⁸² Ako imaju zajedničku djecu, onda se u kaznenopravnom smislu smatraju bliskim osobama, pa je njihova kaznenopravna zaštita bolja od onih koji nemaju zajedničku djecu.

¹⁸³ Čl.8.st.4. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji propisuje: „Izvanbračni drug je osoba koja živi u izvanbračnoj zajednici koja ima trajniji karakter ili koja traje kraće vrijeme ako je u njoj rođeno zajedničko dijete.“

već da se radi o širem društvenom problemu u kojem postoje tamne brojke, a koji smo kao društvo obvezni rješavati kroz poboljšanje zakonodavnog i provedbenog sustava zaštite žrtve.

S tim u vezi, Pravobraniteljica posebno ukazuje da je nasilje u partnerskim vezama učestalije i ozbiljnije nego kada su osobe izložene nasilju od nepoznate osobe te da je neobično važno razmotriti cjelokupni kontekst partnerske veze i funkciju nasilja u vezi. U cilju učinkovite pomoći osobama izloženim partnerskom nasilju potrebno je razumijevanje prirode i etiologije partnerskog nasilja. Unatoč činjenici da žrtve nasilja u obitelji i intimnim vezama mogu biti ne samo žene, već i muškarci, djeca i drugi, ostaje neoporeciva činjenica da su velika većina žrtava u obiteljskim i partnerskim odnosima upravo žene. Što se tiče zaštite osoba u intimnim partnerskim vezama, domaće zakonodavstvo još uvijek nije usklađeno s pravnom stečevinom Europske unije niti s više međunarodnih pravnih dokumenta koje je ratificirala Republika Hrvatska poput već spomenute Istanbulske konvencije koja pod nasilje u obitelji *”označava sva djela tjelesnog, seksualnog, psihičkog ili ekonomskog nasilja koja se događaju u obitelji ili kućanstvu ili između bivših ili sadašnjih bračnih drugova ili partnera, neovisno o tome dijeli li počinitelj ili je dijelio isto prebivalište sa žrtvom“*.

Pojam nasilje u obitelji u međunarodnoj zajednici koristi se ekstenzivno i prilagođava društvenoj klimi u kojoj živimo. U svakodnevnom životu pojam *„nasilje u obitelji“* se toliko proširio i ustalio da se ne odnosi samo na nasilje koje nastaje ili proizlazi iz bračnih ili drugih zakonom priznatih zajednica, već i na nasilje među partnerima u intimnim vezama. Međutim, takvo poimanje i prošireno shvaćanje nasilja u obitelji nije u hrvatskom zakonodavstvu naišlo na razumijevanje i odgovarajuće rješenje. Osobe u intimnim vezama u Hrvatskoj još uvijek nemaju odgovarajuću pravnu zaštitu ni u kaznenom niti u prekršajnom postupku, odnosno zaštita žrtava partnerskog nasilja još uvijek nije našla odgovarajuće i dosljedno zakonodavno rješenje, i to iz razloga što se te osobe ne tretiraju kao članovi obitelji¹⁸⁴ ili bliske osobe¹⁸⁵ u smislu pružanja odgovarajuće zaštite.¹⁸⁶

U svjetlu takvog poimanja i razmišljanja, Istanbulska konvencija pod pojmom nasilja u obitelji usvojila je danas općeprihvaćeni širi koncept pa, u tom smislu, obuhvaća i intimne partnere koji ne dijele zajedničko kućanstvo.

Od rizičnih čimbenika za izloženost partnerskom nasilju posebnu pozornost treba obratiti na: mlađu životnu dob žena, nezaposlenost, nižu razinu obrazovanja, trudnoću (pokazalo se da trudnice doživljavaju teže oblike nasilja), izloženost nasilju u djetinjstvu, antisocijalni poremećaj ličnosti,

---

¹⁸⁴ Čl.8. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji je propisano: (1) Osobe na koje se ovaj Zakon primjenjuje su: bračni drug, izvanbračni drug, životni partner, neformalni životni partner, njihova zajednička djeca te djeca svakog od njih, srodnici po krvi u ravnoj lozi, srodnici u pobočnoj lozi zaključno do trećeg stupnja, srodnici po tazbini u bračnoj i izvanbračnoj zajednici do zaključno drugog stupnja, posvojitelj i posvojenik. (2) Odredbe ovog Zakona primjenjuju se i na bivšeg bračnog druga, bivšeg izvanbračnog druga, bivšeg životnog partnera, bivšeg neformalnog životnog partnera, osobe koje imaju zajedničko dijete te osobe koje žive u zajedničkom kućanstvu.

¹⁸⁵ Čl.87.st.9. Kaznenog zakona propisano je: Bliske osobe su članovi obitelji, bivši bračni ili izvanbračni drug, bivši životni partner ili neformalni životni partner, osobe koje imaju zajedničko dijete i osobe koje žive u zajedničkom kućanstvu.

¹⁸⁶ U Engleskoj se, npr., pod nasiljem u obitelji (*domestic violence*) smatra svaki pojedinačni incident ili kontinuirano kontrolirajuće ponašanje, prijetnje, nasilje ili zlostavljanje među osobama koje jesu, ili su bili u vezi, intimni partneri/ce ili članovi/ice obitelji bez obzira na spol ili spolnu orijentaciju.

konzumaciju i ovisnost o alkoholu i drogama, emocionalnu osjetljivost, odobravanje nasilja, svjedočenje i doživljavanje nasilja u djetinjstvu.

Mogućnost bolje zaštite osoba koje jesu ili su bile u intimnim vezama u Republici Hrvatskoj propuštena je tijekom izrade i usvajanja aktualnog Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji. Naime, Pravobraniteljica je iznijela svoje mišljenje i primjedbe na dostavljeni *Prijedlog Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji* (ožujak 2017.) i predlagala, između ostalog, da se u članku 8. navedenog Prijedloga Zakona dodatno proširi krug osoba koje se štite, a sukladno definiciji nasilja u obitelji iz Istanbulske konvencije.¹⁸⁷

Može se samo pretpostaviti da izostanak odgovarajuće pravne zaštite dovodi do toga da je neprijavljanje nasilja u intimnim partnerskim vezama mnogo češće, a što dovodi do održavanja nezdravih i nasilnih odnosa koji znaju rezultirati i najtežim posljedicama, usmrćenjem ili pokušajem usmrćenja najčešće žena. Kada govorimo o nasilju u partnerskim vezama nemoguće je ne govoriti o njegovoj dinamici, to jest o tome da dinamika s vremenom eskalira, i po učestalosti i po brutalnosti napada na žrtvu, slično kao i kod nasilja u obitelji. Ranije provedena istraživanja o učestalosti partnerskog nasilja više su nego zabrinjavajuća¹⁸⁸, a najnoviji podaci govore da je nasilje u obitelji u vrijeme pandemije COVID-19-a u porastu od čak 40%. U takvim okolnostima može se pretpostaviti da je i partnersko nasilje u porastu kao i nasilje prema ženama u situaciji kada je ograničeno kretanje i kada je teži pristup institucijama koje pružaju zaštitu od nasilja.

Polazeći od još uvijek nezavidnog položaja osoba koje se nalaze u partnerskim intimnim vezama, a koji je još pojačan u 2020., Pravobraniteljica je nastavila i tijekom ovog izvještajnog razdoblja kontinuirano ukazivati i isticati da se nasilje prema ženama ne odvija samo u bračnim i izvanbračnim zajednicama, već u velikoj mjeri uključuje nasilje prema ženama koje su (ili su bile) u intimnim partnerskim vezama.

Na poziv istraživačkog instituta RAND Europe, Pravobraniteljica se uključila u istraživanje *Europskog instituta za ravnopravnost spolova* (EIGE) na temu utjecaja epidemije izazvane bolešću COVID-19 na razinu podrške ženama žrtvama nasilja počinjenog od strane njihovih intimnih partnera te na razinu podrške njihovoj djeci. Cilj istraživanja je prikupljanje informacija o mjerama i inicijativama koje su provođene u svrhu podrške žrtvama i njihovoj djeci u uvjetima epidemije izazvane bolešću COVID-19 te utvrđivanje primjera najbolje prakse. Na temelju prikupljenih podataka iz svih zemalja Europske unije, izrađene su preporuke za uspostavu nacionalnih mjera koje će žrtvama nasilja počinjenog od strane intimnih partnera u uvjetima epidemije osigurati pristup službama podrške i povećati funkcionalnost službi, te nacionalnih mjera u okviru kriznih planova i planova oporavka koje će pridonijeti smanjenju nasilja nad ženama u tim okolnostima. Navedene

---

¹⁸⁷ Pravobraniteljica je tada naglašavala da je potrebno uvesti **termin bliske osobe** te ga definirati na način da su to osobe koje se nalaze u intimnoj vezi bez obzira na trajnost iste, zajedničku ili različitu adresu boravka ili prebivališta partnera, te svi članovi zajedničkih kućanstva bez obzira na postojanje ili ne postojanje srodničkih i intimnih veza među njima. Ministarstvo pravosuđa koje je izradilo konačni prijedlog navedenog Zakona, nije prihvatilo navedeni prijedlog Pravobraniteljice. Hrvatski sabor je donio Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (7.7.2017.), a koji je stupio na snagu 1.01.2018.

¹⁸⁸ Tu svakako prednjače istraživanja u partnerskim vezama među mladima.

preporuke su dostupne u sljedećem dokumentu: <https://eige.europa.eu/publication/covid-19-pandemic-and-intimate-partner-violence-against-women-eu>.

Pravobraniteljica je postupala u nekoliko predmeta koji se odnose na partnersko nasilje, odnosno nasilje u intimnim partnerskim vezama. U nekoliko slučajeva je izostalo postupanje Pravobraniteljice jer pritužiteljice iz nepoznatih razloga nisu dostavile dopune svojih pritužbi.

PRIMJER 1: U predmetu **PRS-03-04/20-05**, Pravobraniteljica je zaprimila pritužbu ženske osobe koja je navela da je bila žrtva nametljivog ponašanja od strane muške osobe koju je nedavno upoznala te da je prilikom prijave te osobe policiji doživjela da su njen slučaj policijski službenici relativizirali, umanjivali navode o nametljivom ponašanju prijavljenog te da nisu brzo i učinkovito poduzeli mjere protiv počinitelja. Pravobraniteljica je pribavila izvješće i dokumentaciju policije koja je u svom očitovanju opovrgavala navode pritužiteljice. Međutim, Pravobraniteljica je zaključila da je u konkretnom slučaju nesporno da je pritužiteljica bila izložena određenom nametljivom ponašanju temeljem spola od strane muškarca koji pati od određenih psihičkih problema te je odbila ući u intimnu/partnersku vezu s njim. Pravobraniteljica je utvrdila da policija nije jasno i nedvojbeno pokazala razumijevanje opasnosti koja dolazi od rodno utemeljenog nasilja, a kojem su uglavnom izložene žene od strane bliskih im muškaraca i to u najvećoj mjeri onda kada odbijaju vezu s muškarcem ili istoga pokušavaju napustiti. Činjenica da je uzrok nametljivom ponašanju u konkretnom slučaju bila upravo odluka pritužiteljice da ne stupi u vezu s imenovanim, u kombinaciji s činjenicom da počinitelj otprije ima određene psihičke probleme vezane uz partnerske odnose, trebale su za policiju predstavljati temelj za brzo i učinkovito postupanje i terećenje ili upozorenje počinitelja, a što je u konkretnom slučaju izostalo. Pravobraniteljica je istima izrekla preporuke o potrebi rodno-senzibilnog postupanja u slučajevima obiteljskog i partnerskog nasilja, te općenito nasilja prema ženama, a policija je u svom pisanom povratnom očitovanju navela da u potpunosti prihvaća sve preporuke Pravobraniteljice te da će provesti dodatnu edukaciju policijskih službenika o rodno-osjetljivom pristupu u procesuiranju nasilja prema ženama.

PRIMJER 2: U predmetu **PRS-03-04/20-08**, Pravobraniteljici se obratila ženska osoba s pritužbom na postupanje policije tvrdeći da joj policija nije pružila zaštitu od nasilja od strane bivšeg partnera, odnosno da policija nije prepoznala da je ona žrtva partnerskog nasilja te da su njezinu prijavu relativizirali, iako joj je bivši partner prijetio, zastrašivao ju, slao poruke uvredljivog sadržaja, uhodio, provalio u njezin frizerski salon, demolirao ga, prijetio joj poznanstvom s policijskim službenikom, a koja nasilna djela su kasnije prerasla u kaznena djela, te da je od policije tražila pomoć koja joj nije pružena. Pravobraniteljica je upozorila policiju da u konkretnom slučaju nisu poduzeli sve mjere i zaštitu u slučaju partnerskog nasilja, a policija je u svom pismenom povratnom očitovanju navela da u potpunosti prihvaća sve preporuke Pravobraniteljice te da su odmah proveli edukaciju. Naveli su da će i nadalje kontinuirano provoditi edukaciju policijskih službenika o rodno-osjetljivom pristupu u procesuiranju nasilja prema ženama u partnerskim vezama u skladu s izdanim preporukama.

2.2.1. Postupanje policije u suzbijanju partnerskog nasilja, primjenom čl.31. ZRS-a

Što se tiče pokretanja prekršajnih postupaka zbog počinjenja prekršaja propisanog čl.31. ZRS-a¹⁸⁹, Pravobraniteljica redovito pribavlja podatke Ministarstva unutarnjih poslova (MUP) o slučajevima u kojima je policija podnijela optužni prijedlog. Prema dostavljenim podacima za 2020., ukupno je evidentirano 23 prekršaja iz čl.31. ZRS-a i sve prekršaje su počinile osobe muškog spola. U 4 slučaja su postupci pravomoćno okončani, od čega je u jednom slučaju počinitelju izrečena kazna zatvora, u 3 slučaja je izrečena novčana kazna te u dva slučaja zaštitne mjere, dok je u ostalih 19 slučajeva postupak još u tijeku na nadležnom sudu.

Kada uspoređujemo podatke izvještajne godine s podacima iz ranijih godina, jasno je da zbog malog, gotovo neznatnog broja, prosječno oko 20-tak podnijetih optužnih prijedloga od strane MUP-a, primjena čl.31. ZRS-a ne jamči učinkovitu zaštitu osoba u intimnim partnerskim vezama.¹⁹⁰ Osim zanemarivog broja podnijetih optužnih prijedloga, vidljivo je da se najviše izriču novčane kazne, dok se zaštitna mjera propisana Prekršajnim zakonom rijetko primjenjuje.

Vežano za primjenu čl.31. ZRS-a, valja podsjetiti da su neki prekršajni sudovi ranije zauzimali stav da policija nije ovlaštena tužitelj po čl.31. ZRS-a.¹⁹¹ U onim slučajevima u kojima nadležni prekršajni sudovi smatraju da policija nije ovlaštena tužitelj, Pravobraniteljica je predlagala i predlaže da policija uputi inicijativu nadležnom državnom odvjetništvu za pokretanje prekršajnog postupka jer nadležni državni odvjetnik može podnijeti optužni prijedlog za sve prekršaje.¹⁹²

2.2.2. Zaključak i preporuke

Niti pune dvije godine nakon ratifikacije Konvencije Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (Istanbulska konvencija), Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji i Kazneni zakon još uvijek nisu usklađeni s istom, odnosno ne pružaju odgovarajuću zaštitu osobama od nasilja koje se događa između sadašnjih i bivših intimnih partnera. Naime, postojeća zakonska rješenja još uvijek vežu pojam obitelji i bliskih osoba ili uz brak, izvanbračnu zajednicu, formalno i neformalno životno partnerstvo, srodstvo, tazbinu, odnosno zajedničko kućanstvo. Prema Istanbulskoj konvenciji pojam obitelj obuhvaća partnere neovisno o tome imaju li ili su imali isto prebivalište i žive li ili su živjeli u zajedničkom kućanstvu. Hrvatska će morati uskladiti svoje zakonodavstvo s navedenom Konvencijom u smislu da se u pojam obitelji uključe svi intimni sadašnji

---

¹⁸⁹ (1) Tko s ciljem prouzročenja straha drugoga ili stvaranja neprijateljskog, ponižavajućeg ili uvredljivog okruženja na temelju razlike u spolu, bračnom ili obiteljskom statusu, ili spolnoj orijentaciji povrijedi njegovo dostojanstvo, kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom od 5.000,00 do 30.000,00 kuna.

(2) Kaznom iz stavka 1. ovoga članka kaznit će se za prekršaj iz stavka 1. ovoga članka odgovorna osoba u pravnoj osobi, državnom tijelu i tijelu jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave.

(3) Za prekršaj iz stavka 1. ovoga članka koji počini obrtnik ili osoba koja obavlja drugu samostalnu djelatnost u vezi s obrtom ili djelatnošću koju obavlja, kaznit će se novčanom kaznom od 10.000,00 do 200.000,00 kuna.

(4) Za prekršaj iz stavka 1. ovoga članka pravna osoba kaznit će se novčanom kaznom od 30.000,00 do 300.000,00 kuna.

¹⁹⁰ Najviše je bilo podnijeto optužnih prijedloga 2014. – 28, a najmanje 2017. – 18.

¹⁹¹ Pravobraniteljica je prije nekoliko godina uputila preporuku Visokom prekršajnom sudu Republike Hrvatske u kojoj ga je detaljno upozнала s problemima i preprekama u primjeni čl.31. Zakona o ravnopravnosti spolova. Visoki prekršajni sud je trebao zauzeti stav o tome tko je, osim nadležnog općinskog državnog odvjetništva, ovlašten tužitelj prema čl.31. navedenog Zakona.

¹⁹² Prema čl.109.st.1. Prekršajnog zakona (Narodne novine, br. 107/07, 39/13, 157/13, 110/15, 70/17 i 118/18) *ovlašteni tužitelji su: 1. državni odvjetnik, 2. tijelo državne uprave, 3. pravna osoba s javnim ovlastima, 4. oštećenik*. Prema čl.110.st.1. Prekršajnog zakona, državni odvjetnik može podnijeti optužni prijedlog za sve prekršaje.

i bivši partneri, bez obzira žive li ili su živjeli u zajedničkom kućanstvu. Prema nepotpunim podacima u novonastalim uvjetima krize uvjetovano pandemijom COVID-19, nasilje prema ženama je u porastu i sve više se povećava rizik u situaciji kada je ograničeno kretanje i kada je teži pristup institucijama koje pružaju zaštitu od nasilja.

Slijedom navedenog, Pravobraniteljica daje **preporuke**:

(1) Uskladiti zakonodavstvo s *Konvencijom Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji*, kako bi se u Republici Hrvatskoj izradio sveobuhvatni okvir, politike i mjere za zaštitu i pomoć svim žrtvama nasilja nad ženama, uključujući i žene koje se nalaze u intimnim sadašnjim ili bivšim partnerskim odnosima, i to: a) dopuniti odredbu čl.8.st.1. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, na način da se isti primjenjuje i na osobe koje se nalaze u intimnim sadašnjim i bivšim partnerskim odnosima; b) U čl.87.st.9. Kaznenog zakona proširiti definiciju bliskih osoba na način da se bliskim osobama smatraju partner/ice bez obzira žive li u zajedničkom kućanstvu.

(2) Prevenirati nasilje u partnerskim vezama među mladima te stvoriti nultu toleranciju na nasilje.

(3) Unaprijediti suradnju organizacija civilnog društva i institucija u provođenju učinkovitih programa koji se bave prevencijom i sprječavanjem nasilja u partnerskim vezama mladih.

(4) Kontinuirano educirati stručne osobe u policiji, sudstvu i državnom odvjetništvu o ravnopravnosti spolova i nasilju prema ženama, o međunarodnim standardima, deklaracijama i konvencijama te o pravilnoj primjeni relevantnog zakonodavstva.

(5) Kontinuirano osvještavati društvo o tome da nasilje u partnerskim vezama nije privatna stvar, nego kazneno/prekršajno djelo te da čim postoji sumnja na takvo što, treba reagirati pozivom policiji.

(6) Uvesti obvezu praćenja, prikupljanja i objavljivanja statističkih podataka o nasilju u partnerskim vezama.

2.3. SILOVANJE

Prema Kaznenom zakonu (KZ) koji je bio na snazi do kraja 2019., u glavi XVI. (Kaznena djela protiv spolne slobode) bilo je, između ostaloga, propisano kazneno djelo spolni odnošaj bez pristanka (čl.152.) te kazneno djelo silovanje (čl.153.). Međutim, tijekom 2019. došlo je do izmjena kaznenog zakonodavstva (koje su stupile na snagu 1.1.2020.) na način da je ***brisano kazneno djelo spolnog odnošaja bez pristanka iz čl.152. KZ-a, čiji kontinuitet je očuvan u kaznenom djelu silovanja iz čl.153.st.1. KZ-a.*** S tim u vezi, u Konačnom prijedlogu zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona¹⁹³ navodi se sljedeće: „*Petim izmjenama i dopunama Kaznenog zakona predlaže se izmjena*

---

¹⁹³ Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona donesen je na 15. sjednici dana 13.12.2019., a objavljen je u Narodnim novinama 126/19 od 24.12.2019., a stupio je na snagu 1.1.2020. Navedenim izmjenama Kaznenog zakona su, između ostaloga, pooštrene i kaznenopravne sankcije za pojedina kaznena djela. Tako je za kazneno djelo iz čl.153.st.1. KZ-a (silovanje) propisana kazna zatvora u visini od jedne do pet godina (dok je za spolni odnošaj bez pristanka bila propisana kazna zatvora od šest mjeseci do pet godina), a za kazneno djelo iz čl.153.st.2. (silovanje kada je počinitelj ostvario obilježja kaznenog djela iz čl.153.st.1. KZ-a uz uporabu sile ili

koncepta kaznenog djela silovanja iz članka 153. Kaznenog zakona. Prema novom konceptu, kazneno djelo silovanja ima se smatrati i svaki nekonsenzualni spolni odnošaj ili s njim izjednačena spolna radnja, dakle i onda kad nema uporabe sile ili prijetnje na život i tijelo silovane ili druge osobe. Temelj ovako predloženog kaznenog djela silovanja čini izostanak pristanka žrtve odnosno oštećenika za spolni odnošaj ili s njim izjednačenu spolnu radnju. Sam koncept pristanka kod kaznenog djela silovanja i dalje se predlaže po uzoru na koncept pristanka kako je bio definiran kaznenim djelom spolnog odnošaja bez pristanka iz čl.152.st.3. Kaznenog zakona.“ Navedeni prijedlog brisanja kaznenog djela spolnog odnošaja bez pristanka je **predlagala** u javnoj raspravi i Pravobraniteljica.

Novim *Protokolom o postupanju u slučaju seksualnog nasilja (2018.)*,¹⁹⁴ jedan od ciljeva je uvođenje standardiziranog postupka prema žrtvama seksualnog nasilja bez obzira na njihovu dob, mjesto u kojem im se nasilje dogodilo, spol i/ili druge osobne karakteristike te je predviđeno i podržavanje, odnosno osnivanje kriznih centara za žrtve silovanja ili drugih oblika seksualnog nasilja.¹⁹⁵

Prema statističkim podacima Ministarstva unutarnjih poslova, evidentirano je (2020.) **ukupno 168 kaznenih djela silovanja** (čl.153. KZ-a), od kojih je njih **79 (udio od 47%) počinjeno na štetu članova obitelji i bliskih osoba** pri čemu je *svih 79 žrtava (100%) bilo ženskog spola*. Tijekom 2019., kazneno djelo spolnog odnošaja bez pristanka (tadašnji čl.152. KZ-a) bilo je evidentirano u ukupno 116 slučajeva (pri čemu je na bliske osobe otpadao udio od 31,9%) dok je kazneno djelo silovanja (čl.153. KZ-a) bilo evidentirano u 73 slučaja (pri čemu je na bliske osobe otpadao udio od 31,5%). Dakle proizlazi kako je u 2019., ukupno bilo evidentirano 189 kaznenih djela silovanja i spolnog odnošaja bez pristanka te je (2020.) došlo do **pada od 11% ukupnog broja kaznenih djela silovanja** (kroz koje djelo je sada očuvan kontinuitet i ranijeg kaznenog djela spolnog odnošaja bez pristanka). Silovanje u pokušaju je bilo evidentirano u ukupno 16 slučajeva, od čega se u 6 slučajeva (37,5%) radilo o bliskim osobama, a sve žrtve su također bile ženskog spola.

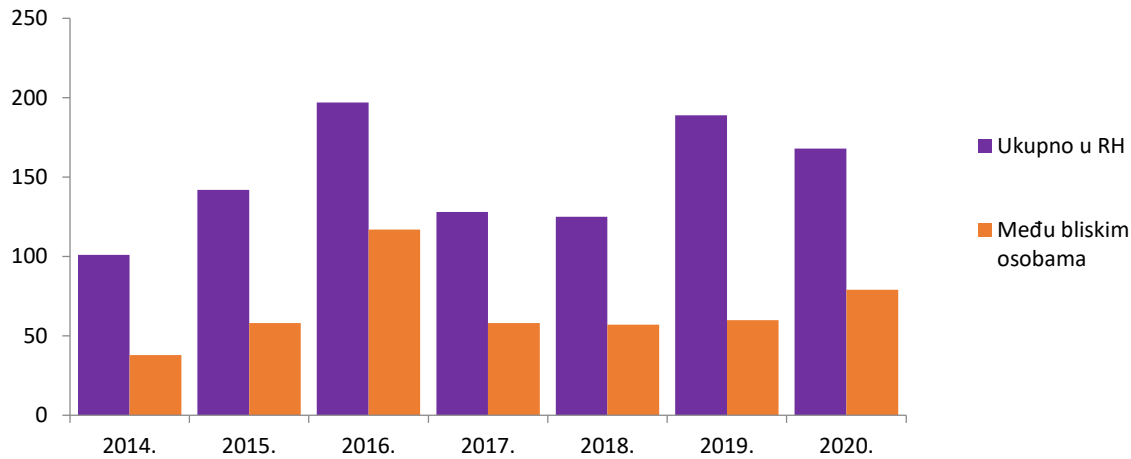
---

prijetnje da će izravno napasti život ili tijelo silovane ili druge osobe) je propisana kazna zatvora od tri do deset godina (umjesto ranije propisane kazne zatvora od jedne do deset godina).

¹⁹⁴Navedeni Protokol donijela je Vlada Republike Hrvatske na 108. sjednici (26.7.2018.), na prijedlog Ureda za ravnopravnost spolova Vlade RH. Imajući u vidu značaj ove problematike, Pravobraniteljica je još tijekom 2017., kao članica sudjelovala u radu Radne skupine za izradu novog Protokola o postupanju u slučaju seksualnog nasilja.

¹⁹⁵ Navedeno je u skladu sa čl.25. Istanbulske konvencije koji govori o potporama žrtvama seksualnog nasilja te glasi: „Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale osnivanje dovoljnog broja odgovarajućih, lako dostupnih kriznih centara za žrtve silovanja ili seksualnog nasilja radi osiguravanja medicinskih i forenzičkih pregleda, potpore za doživljenu traumu i savjetovanje žrtava.“

*Broj evidentiranih kaznenih djela iz čl.152. i čl.153. KZ-a (2014.-2019.)
te iz čl.153.KZ-a (2020.) i udio tih djela počinjen među bliskim osobama*

Uspoređujući srodničke odnose između žrtve i počinitelja/ica u 2020., vidljivo je kako je **kazneno djelo silovanja**¹⁹⁶ koje je bilo počinjeno među bliskim osobama, **u najvećem broju slučajeva bilo počinjeno između bračnih drugova (50,5%)**, a zatim slijede bivši bračni drugovi (16,5%) i izvanbračni drugovi (14%). Između bivših izvanbračnih drugova te na štetu pastorke od strane očuha kazneno djelo silovanja je bilo počinjeno u 5,8% slučajeva.¹⁹⁷ Imajući u vidu kako je (2019.) ukupno bilo evidentirano 189 kaznenih djela silovanja i spolnog odnošaja bez pristanka, pri čemu je na bliske osobe otpadao udio od ukupno njih 31,7%, vidljivo je kako je (2020.) došlo do *povećanja udjela kaznenog djela silovanja* (kroz koje je sada očuvan kontinuitet i ranijeg kaznenog djela spolnog odnošaja bez pristanka) *počinjenog među bliskim osobama (47%)*.

2.3.1. Zaključak i preporuke

Tijekom izvještajnog razdoblja stupile su na snagu izmjene Kaznenog zakona prema kojima je brisano kazneno djelo spolnog odnošaja bez pristanka iz čl.152. KZ-a, čiji kontinuitet je očuvan u kaznenom djelu silovanja iz čl.153. KZ-a. Iako je došlo do pada ukupnog broja evidentiranih kaznenih djela silovanja za 11% u odnosu na 2019., sve žrtve su (kao i tijekom ranijih godina) bile osobe ženskog spola, što ukazuje kako se radi o obliku *rodno utemeljenog nasilja*, a radi čega je svakako prema žrtvama potrebno primjenjivati rodno senzibilni pristup. Pritom treba imati u vidu kako kod ovog kaznenog djela zasigurno postoji i određena tzv. tamna brojka neprijavljenih kaznenih djela, pa tako i oštećenih osoba, pri čemu izvanredne epidemiološke okolnosti (koje su obilježile izvještajno razdoblje) svakako mogu djelovati nepovoljno za žrtve. Tijekom 2020., gotovo **svako drugo kazneno djelo silovanja bilo je počinjeno među bliskim osobama, i to najčešće među bračnim drugovima**.

¹⁹⁶ Navedeni podaci o srodničkim odnosima se, osim na kazneno djelo silovanja, odnose i na kazneno djelo silovanja u pokušaju.

¹⁹⁷ U dva slučaja je kazneno djelo silovanja bilo počinjeno na štetu unuke od strane djeda, a u po jednom slučaju između majke i sina, snahe i svekra, nećakinje i strica te tetke i nećakinje.

Stoga Pravobraniteljica i dalje **preporučuje**:

- (1) Sustavnu i kontinuiranu edukaciju svih nadležnih tijela koja postupaju sa žrtvama seksualnog nasilja, a koja bi obuhvaćala i primjenu rodno senzibilnog tretmana prema žrtvama seksualnog nasilja.
- (2) Jačanje daljnje međuresorne suradnje svih nadležnih tijela, a u cilju prevencije i pružanja pomoći žrtvama seksualnog nasilja.
- (3) Dosljednu primjenu Protokola o postupanju u slučaju seksualnog nasilja.

3

RODITELJSKA SKRB

Sukladno čl.3.st.1. Obiteljskog zakona¹⁹⁸, žena i muškarac imaju jednaka prava i dužnosti u svim obiteljsko-pravnim odnosima, a posebno u odnosu na roditeljsku skrb.¹⁹⁹ Stoga je Pravobraniteljica i tijekom ovog izvještajnog razdoblja nastavila pratiti provedbu načela ravnopravnosti spolova na području roditeljske skrbi, prvenstveno kroz zaprimljene pritužbe roditelja (očeva i majki). U navedenim pritužbama roditelji su se prituživali na nejednak tretman pred nadležnim centrima za socijalnu skrb smatrajući da su po pitanju roditeljske skrbi stavljeni u nepovoljniji položaj (u odnosu na drugog roditelja) i to, prema njihovom mišljenju, upravo temeljem svojeg spola. Pritužitelji/ice su u pritužbama ukazivali/e i na *spolne stereotipe vezane uz roditeljsku skrb, brigu o djeci i nasilje u obitelji*.

Kao i tijekom ranijih godina, pritužbe iz ovog područja su u znatnom broju slučajeva (48,4%) podnosili očevi/muškarci²⁰⁰, koji su se učestalo prituživali na **poteškoće oko ostvarivanja osobnih odnosa s djetetom** s kojim ne stanuju, smatrajući da nadležni centri za socijalnu skrb nisu poduzimali sve potrebne mjere u cilju omogućavanja ravnopravnog roditeljstva, odnosno **nisu bili proaktivni**²⁰¹. Pravobraniteljica je ukazivala i na činjenicu da je Republika Hrvatska već osuđivana pred Europskim sudom za ljudska prava (ESLJP) zbog povrede pozitivnih obveza javne vlasti koje proizlaze iz čl.8. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, prema kojem svatko ima pravo na poštovanje svoga privatnog i obiteljskog života.²⁰² U pojedinim pritužbama očevi su iznosili sumnju i na spolne stereotipe stručnih djelatnika/ica centara za socijalnu skrb, a posebice vezano uz stereotipe prema kojima se *majke automatski smatraju roditeljem koji je pogodniji za skrb i brigu o djeci*.

---

¹⁹⁸ Narodne novine, br. 103/15, 98/19.

¹⁹⁹ Obiteljski zakon u čl.104.st.1. govori o *zajedničkom ostvarivanju roditeljske skrbi*, a prema kojem roditelji imaju pravo i dužnost ravnopravno, zajednički i sporazumno ostvarivati roditeljsku skrb.

²⁰⁰ I tijekom ranijih izvještajnih razdoblja udio pritužbi muškaraca u pritužbama iz područja roditeljske skrbi bio je sličan: 2014. - 52,4%, 2015. - 59,21%, 2016. - 56,06%, 2017. - 60,76%, 2018. - 48,21%, 2019. - 48,10%.

²⁰¹ Prema čl.119.st.2. Obiteljskog zakona, roditelj i druge osobe koje stanuju s djetetom i skrbe se o djetetu dužne su omogućiti djetetu ostvarivanje osobnih odnosa s roditeljem s kojim ne stanuje te se suzdržavati od svakog ponašanja koje bi otežavalo ostvarivanje osobnih odnosa djeteta s tim roditeljem. Stoga je od izuzetne važnosti da CZSS ima proaktivan rad i pristup u slučajevima u kojima postoje poteškoće roditelja u ostvarivanju osobnih odnosa s djetetom s kojim ne živi odnosno da se poduzmu svi potrebni koraci koji se razumno mogu poduzeti u konkretnim okolnostima kako bi se olakšao kontakt između roditelja i djeteta. Navedeno je u skladu i sa postojećom praksom Europskog suda za ljudska prava.

²⁰² Tako je u presudi *Gluhaković protiv Hrvatske*, u odnosu na obvezu države da provede pozitivne mjere, ESLJP zauzeo stajalište da članak 8. Konvencije sadrži pravo roditelja da se poduzmu koraci koji će ih ponovno spojiti sa njihovom djecom i obvezu nacionalnih vlasti da olakšaju takva ponovna spajanja te da se takva obveza odnosi i na predmete u kojima dolazi do sporova između roditelja o kontaktima i prebivalištu djece. U predmetu *K.B. i drugi protiv Hrvatske*, ESLJP je istaknuo da je uzajamno uživanje roditelja i djeteta u međusobnom društvu temeljni element „obiteljskog života” te da poteškoće u ostvarivanju prava na susrete i druženja zahtijevaju stroži nadzor od ograničenja drugih roditeljskih prava. Stoga je ESLJP zauzeo stajalište da u predmetima u kojima se djeca opiru kontaktu s jednim roditeljem, članak 8. Konvencije zahtijeva od država da pokušaju utvrditi uzroke takvog otpora i da ih odgovarajuće riješe. Pritom, radi se o obvezi sredstva, a ne o obvezi rezultata, što znači da se od nadležnih tijela očekuje da poduzmu sve potrebne korake koji su se razumno mogli poduzeti u konkretnim okolnostima kako bi se olakšao kontakt između oca i sina. Prema stajalištu ESLJP, tek nakon što su iscrpljene takve mjere može se smatrati da su nadležna tijela ispunila svoje pozitivne obveze na temelju članka 8. Konvencije.

Tablica: udio pritužbi muškaraca u području roditeljske skrbi (razdoblje 2011.-2020.)

Godina	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Pritužbe muškaraca	56%	71,87%	72,2%	59,76%	60,53%	56,06%	60,76%	48,21%	48,10%	48,44%

Iako je Pravobraniteljica tijekom izvještajnog razdoblja zaprimila i pritužbe majki koje su se odnosile na poteškoće oko ostvarivanja osobnih odnosa s djetetom s kojim ne žive, njihove pritužbe su ipak pritom, za razliku od pritužbi očeva, u određenoj mjeri bile vezane i uz **lošiju životnu situaciju uvjetovanu nasiljem u obitelji** kojem su one bile izložene, a koje nasilje, prema njihovom mišljenju, stručni djelatnici/ice centara za socijalnu skrb nisu u dovoljnoj mjeri imali u vidu, odnosno nisu iskazivali senzibilitet.

Postupajući po navedenim pritužbama, Pravobraniteljica je provodila ispitne postupke te je, nakon izvršenog uvida u dostavljena izvješća i dokumentaciju nadležnih centara, zauzimala svoj stav o povredi načela ravnopravnosti spolova na području roditeljske skrbi, pri čemu su svi dopisi na znanje bili dostavljeni i resornom ministarstvu. Pravobraniteljica je zaprimila 31 pritužbu očeva (48,4%) i 33 pritužbe majki (51,6%), a kršenje načela ravnopravnosti spolova utvrdila je u 9 slučajeva (udio od 14%) od kojih su svi bili na štetu majki, pri čemu je prema 8 CZSS uputila 10 upozorenja, 15 preporuka i 2 prijedloga.

Kao i tijekom ranijih izvještajnih razdoblja, pritužbe iz ovog područja koje su bile osnovane, predstavljaju iznimke u *načelno dobroj praksi centara za socijalnu skrb*. Imajući u vidu sadržaje pritužbi iz ovog područja, uočava se kako se one i dalje bitno ne razlikuju od pritužbi iz ranijih izvještajnih razdoblja što ukazuje na potrebu daljnjeg proaktivnog pristupa ovoj problematici, a koji pristup Pravobraniteljica primjenjuje u svom radu.

3.1. OPISI SLUČAJEVA U PODRUČJU RODITELJSKE SKRBI

PRIMJER 1: U predmetu **PRS-03-01/19-54²⁰³**, pritužbom na rad nadležnog CZSS, Pravobraniteljici se obratio otac dvoje djece rođene u raskinutoj izvanbračnoj zajednici navodeći kako ima poteškoće oko ostvarivanja osobnih odnosa s djecom. Navodi kako od dana donošenja privremene mjere (kojom je odlučeno da će djeca živjeti s majkom, a da će on vikendom ostvarivati osobne odnose) nije imao nikakav kontakt niti druženje sa sinom, dok s kćerkom ostvaruje „kakav-takav“ kontakt, te iznosi sumnju da je majka djece negativno utjecala na djecu, a radi čega se u više navrata bezuspješno obraćao u nadležni CZSS. Razmatrajući izvješće i dokumentaciju CZSS, Pravobraniteljica je utvrdila da su navodi koje je iznio pritužitelj točni te da nadležni CZSS, kojem se on u više navrata obraćao za pomoć, nije poduzeo niti jednu konkretniju mjeru u cilju poticanja majke na suradnju radi stvaranja pozitivnog okruženja za realizaciju osobnih odnosa sina s pritužiteljem te je u tom smislu *izostao*

²⁰³ Radi se o predmetu otvorenom u 2019., a koji je dovršen u 2020.

proaktivan pristup CZSS. Unatoč višestrukom obraćanju pritužitelja za pomoć, CZSS se zadržao na danim preporukama te nije posegnuo niti za jednom restriktivnijom mjerom iz svoje nadležnosti u cilju stvaranja pretpostavki za normalno ostvarivanje osobnih odnosa djeteta s roditeljem s kojim ne stanuje. Radi svega navedenog Pravobraniteljica je u CZSS uputila upozorenje i **preporuke** koje **su bile uvažene**.

PRIMJER 2: U predmetu **PRS-03-01/20-16**, Pravobraniteljici se pritužbom na CZSS obratila majka dvoje djece koja, sukladno sudskoj odluci o razvodu braka, žive s njom, navodeći da je bivši suprug zanemarivao djecu, kockao, bio nasilan i bavio se kriminalnim aktivnostima zbog čega je završio u zatvoru. Nadalje navodi kako se, sukladno sudskoj odluci, kontakti između oca i djece neće odvijati za vrijeme dok se isti nalazi u zatvoru te da će se navedeni odnosi urediti po odsluženju zatvorske kazne. Pritužuje se da joj nadležni CZSS nije htio izdati suglasnost za promjenom prebivališta djece jer da se otac iz zatvora nije složio s tim. Na temelju pritužbe Pravobraniteljica je zatražila očitovanje nadležnog CZSS, ali mu je također istodobno **preporučila** da u predmetnom slučaju primijeni odredbe Obiteljskog zakona koji ovlašćuje CZSS da izda suglasnost za promjenom prebivališta djece **bez suglasnosti oca ako je promjena prebivališta nužna radi zaštite najboljeg interesa djece**. Naknadno, a prije kraja postupanja, pritužiteljica je od Pravobraniteljice zatražila obustavu ispitnog postupka navodeći da je u međuvremenu presudom nadležnog suda određeno da će ona roditeljsku skrb nad mlt. djecom ostvarivati samostalno i u svim bitnim osobnim pravima djece. Također, iz očitovanja CZSS proizlazilo je da je navedena odluka suda zapravo posljedica davanja mišljenja i prijedloga CZSS koji je zauzeo stajalište da je u interesu mlt. djece da nastave živjeti s majkom, a **sukladno izdanoj preporuci Pravobraniteljice**.

PRIMJER 3: Pravobraniteljici se pritužbom **PRS-03-01/20-40**, obratila majka troje djece navodeći da je CZSS upoznat s rješenjem suda o privremenoj mjeri kojom je određeno da sve troje djece živi s njom, iako je dvoje djece i dalje ostalo živjeti s ocem. Pritužiteljica navodi da joj CZSS nije omogućio susrete s djecom te ističe da je ona bila žrtva višestrukog nasilja u obitelji od strane supruga kojem su bile izrečene i mjere opreza. Pravobraniteljica je po ispitnom postupku ustanovila kako CZSS nije poduzeo sve mjere i aktivnosti iz svoje nadležnosti te da je pritužiteljici samo u dva navrata omogućio viđanje djece u prostorijama CZSS, unatoč tome što je ona višestruko ukazivala na poteškoće i molila za pomoć. Iako djeca odbijaju kontakt s pritužiteljicom, ne proizlazi da su bile poduzete odgovarajuće mjere i aktivnosti (posebice prema ocu koji je ignorirao ranije dogovore) kako ne bi došlo do otuđenja djece od majke (koja je bila žrtva nasilja u obitelji), a što ukazuje na *izostanak proaktivnog pristupa CZSS*. Stoga je Pravobraniteljica uputila u CZSS **upozorenje** i odgovarajuću **preporuku**, a koje je **CZSS u potpunosti prihvatio**.

PRIMJER 4: Pritužbom na rad CZSS, Pravobraniteljici se u predmetu **PRS-03-01/20-10** obratila majka navodeći kako je obiteljska zajednica s ocem djeteta prekinuta prije 10-ak godina, te opisuje poteškoće u ostvarivanju osobnih odnosa djeteta i oca, a radi čega se nalazi u tretmanu CZSS. Navodi da se na sastancima u CZSS nisu vodili zapisnici, iako je ona to u više navrata tražila, već da je CZSS naknadno sastavljao bilješke čiji sadržaj nije opisivao stvarni tijek sastanaka i njezine navode. Radi navedenog se u više navrata bezuspješno pisanim podnescima obraćala u CZSS te smatra da je stavljena u nepovoljniji položaj u odnosu na oca čiji navodi se uvažavaju. Po provedenom postupku, Pravobraniteljica je uočila kako je CZSS kontinuirano poduzimao odgovarajuće mjere u obitelji.

Međutim imajući u vidu specifičnost obiteljske situacije, a posebice dugotrajne poteškoće prilikom realizacije osobnih odnosa djeteta i oca, Pravobraniteljica je ukazala na potrebu razmatranja mogućnosti sastavljanja zapisnika o svim budućim razgovorima iako se ne radi o upravnim postupcima, a radi čega je uputila **preporuku**. Na taj način bi se svakako doprinijelo provedbi načela ravnopravnosti spolova na području roditeljske skrbi, odnosno jednakom tretmanu roditelja kao i jednakom uvažavanju njihovih navoda, a navedenu **preporuku je CZSS uvažio**.

Ipak, kao što je već spomenuto, **u najvećem broju slučajeva pritužbe iz ovog područja nisu bile osnovane**, a u pojedinim slučajevima uočeno je da se radi o pitanjima koja nisu u nadležnosti Pravobraniteljice kao što su pitanje zakonitosti rada CZSS, odlučivanje o izuzeću CZSS, pitanje najboljeg interesa djeteta, neriješeni imovinskopravni i partnerski odnosi roditelja i slično. U pojedinim pritužbama pritužitelji/ice su iznosili nezadovoljstvo stručnim mišljenjima CZSS vezanim uz roditeljsku skrb te je Pravobraniteljica ukazivala na to da nije ovlaštena preispitivati stručnost navedenih mišljenja, kao niti preispitivati utvrđeno činjenično stanje (koje je prethodno utvrdio CZSS i/ili vještak) te procjenjivati koji je roditelj podobniji za skrb o djetetu. U odnosu na nezadovoljstvo sudskim odlukama, Pravobraniteljica je ukazivala na neovisnost sudstva i nemogućnost postupanja upućujući pritom pritužitelje/ice na mogućnost ulaganja pravnih lijekova.²⁰⁴

Stoga je u najvećem broju slučajeva Pravobraniteljica konstatirala da su postupanja CZSS bila *utemeljena na objektivnim faktorima* (npr. poduzimanje odgovarajućih, zakonom propisanih, postupaka u cilju zaštite od nasilja u obitelji) koji nisu u vezi ni sa kakvom diskriminacijom temeljem spola. Iz tih razloga Pravobraniteljica je u takvim slučajevima zaključila da su nadležni centri za socijalnu skrb poduzimali sve radnje i aktivnosti iz svoje nadležnosti te da su omogućili roditeljima jednakopravan položaj u ostvarivanju roditeljske skrbi nevezano za spol ili neki drugi temelj diskriminacije iz čl.6. ZORS-a.

PRIMJER 5: Tako se pritužbom **PRS-03-01/20-46** na CZSS obratio otac iznoseći nezadovoljstvo zbog izdane dozvole boravka za bivšu izvanbračnu suprugu i njihovo dvoje djece. Smatra da je CZSS takvom nezakonitom odlukom ugrozio njegovo pravo na viđanje djece s obzirom na to da zbog njihovog preseljenja mora putovati dulje kako bi ostvarivao osobne odnose. Iz dostavljenog izvješća proizlazi da je CZSS zaprimio zahtjev majke kojim traži suglasnost za prijavu boravišta djeci jer se s njima preselila u N. gdje je raspoređena rješenjem poslodavca, a otac djece ne daje joj suglasnost. Nakon provedenog postupka, CZSS je donio zaključak da je majci, u cilju zaštite prava i interesa djece, potrebno dati traženu suglasnost. Prema navodima CZSS, sukladno pravomoćnoj sudskoj odluci određeno je da će djeca stanovati s majkom, a s ocem ostvarivati osobne odnose. Iz Zaključka stručnog tima CZSS proizlazi da preseljenje djece ne bi trebalo bitno utjecati na ostvarivanje postojećih osobnih odnosa oca s djecom s obzirom na to da je udaljenost između mjesta stanovanja oca i dotadašnje adrese prebivališta djece oko 230 km, kao što je to i udaljenost između mjesta stanovanja oca i nove adrese djece u N.

---

²⁰⁴ S tim u vezi, Pravobraniteljica je ukazivala i kako se sudske odluke vezano uz roditeljsku skrb mogu mijenjati uslijed promijenjenih okolnosti, a što je propisano u čl.113. Obiteljskog zakona (Narodne novine, broj 103/15, 98/19).

PRIMJER 6: Pravobraniteljici se pritužbom **PRS-03-01/20-23** obratio otac smatrajući da je zbog mnogobrojnih propusta od strane CZSS doveden u nepovoljni položaj u odnosu na majku s kojom dijete živi, sukladno sudskoj odluci. Navodi da majka na sve načine otežava i onemogućava kontakte djeteta s njim i nastoji ga isključiti iz života djeteta, te u svemu ima podršku djelatnica CZSS koje su unaprijed na strani majke, pišu izvješća, a da uopće nisu izišle na teren niti znaju stvarne činjenice. Razmatrajući slučaj Pravobraniteljica je utvrdila da su stručne radnice CZSS poduzimale mjere sukladno ovlastima propisanim Obiteljskim zakonom te su u načelu ravnopravno tretirale oba roditelja. Različiti tretmani roditelja imali su svoje legitimne ciljeve, a to su zaštita prava i interesa mlt. djeteta te zaštita od nasilja u obitelji. Naime, proizlazi da je pritužitelj radi počinjenja nasilja prema majci djeteta proglašen krivim na prekršajnom sudu te su mu, uz novčanu kaznu, izrečene i odgovarajuće zaštitne mjere u odnosu na majku djeteta. Što se tiče kontakata pritužitelja s djetetom, vidljivo je da su se isti od prestanka izvanbračne zajednice odvijali u kontinuitetu, ali uz brojne poteškoće. Također, od strane CZSS pritužitelju je izrečena mjera upozorenja zbog nepridržavanja sudske odluke kojom su određeni termini održavanja osobnih odnosa te zbog neispunjavanja obveze uzdržavanja djeteta. S obzirom na to da je nakon provedene obrade djeteta preporučeno da se roditeljima izreče odgovarajuća mjera, CZSS je odredio mjeru stručne pomoći u ostvarivanju skrbi o mlt. djetetu.

PRIMJER 7: Pritužbom na rad CZSS **PRS-03-01/20-43**, pritužila se majka djeteta iznoseći nezadovoljstvo ponovnim određivanjem mjere stručne pomoći i potpore u obitelji, kao i općenito radom provoditelja mjere. Navodi kako je presudom o razvodu braka odlučeno da će dijete živjeti s njom, a s ocem ostvarivati osobne odnose, ali da otac ostvaruje oskudne osobne odnose, što se neosnovano njoj stavlja na teret. Navodi kako je u više navrata o svemu obavještavala CZSS koji nije poduzimao odgovarajuće mjere, već joj ponovno određuje mjeru stručne pomoći i potpore radi čega ona ulaže žalbu te traži izuzeće CZSS. Iz izvješća i dokumentacije proizlazi da se u obitelji pritužiteljice kontinuirano provode mjere obiteljsko-pravne zaštite, a iz obrazloženja rješenja o određivanju mjere stručne pomoći i potpore u ostvarivanju roditeljske skrbi proizlazi da je predmetna mjera izrečena temeljem određenih dokaza odnosno temeljite stručne procjene CZSS. Iz svega navedenog proizlazi da su postupanja CZSS poduzimana isključivo u cilju zaštite prava i dobrobiti djeteta pri čemu ne proizlazi da bi navedene mjere (kao niti postupanja voditelja mjere u čija mjesečna izvješća je Pravobraniteljica izvršila uvid) na bilo koji način predstavljale spolnu diskriminaciju. U odnosu na zahtjev za izuzeće CZSS, Pravobraniteljica je ukazala na svoju nenadležnost.

3.2. ZAKLJUČAK I PREPORUKE

Pritužbe iz ovog područja ukazuju na to da se i tijekom ovog izvještajnog razdoblja, unatoč specifičnim epidemiološkim okolnostima, *zadržala načelno dobra praksa centara za socijalnu skrb* vezano uz ravnopravnost spolova na području roditeljske skrbi. Samo u pojedinim i izdvojenim slučajevima Pravobraniteljica je ukazivala na to da provedba načela ravnopravnosti spolova u ovom području podrazumijeva i jednaki tretman roditelja te jednako uvažavanje, odnosno preispitivanje njihovih navoda, kao i proaktivan pristup od strane CZSS (posebice vezano uz poteškoće oko ostvarivanja osobnih odnosa roditelja s djetetom s kojim ne stanuje), a njezina upozorenja i preporuke su u pravilu bila uvažavana. Međutim, u najvećem broju slučajeva centri za socijalnu skrb su

dosljedno provodili načelo ravnopravnosti spolova te njihova postupanja predstavljaju primjere dobre prakse. Imajući u vidu da se specifične okolnosti epidemije bolesti COVID-19 dugoročno mogu odraziti i na ovo područje, Pravobraniteljica će i nadalje imati proaktivan pristup ovoj problematici.

U cilju nastavka pozitivnih trendova, Pravobraniteljica **preporučuje**:

- (1) Daljnje edukacije djelatnika/ica iz sustava socijalne skrbi, a vezano uz provedbu načela ravnopravnosti spolova na području roditeljske skrbi.
- (2) Kontinuirano promicanje načela ravnopravnog roditeljstva te uklanjanje svih oblika nejednakosti unutar obitelji.
- (3) Daljnji proaktivni pristup u provedbi načela ravnopravnosti spolova na području roditeljske skrbi, a posebice za vrijeme specifičnih okolnosti epidemije bolesti COVID-19.

4

SPOLNE I RODNE MANJINE

4.1. PRAVNA OSNOVA I OCJENA STANJA

4.1.1. Provedba Zakona o životnom partnerstvu osoba istog spola²⁰⁵

Prema podacima Ministarstva pravosuđa i uprave, a u skladu sa Zakonom o životnom partnerstvu osoba istog spola (dalje: Zakon o životnom partnerstvu), sklopljeno je **ukupno 66 životnih partnerstva u 2020.**, od čega 28 među osobama muškog spola te 38 (20 više nego u 2019.) među osobama ženskog spola. Pritom, 32 životna partnerstva sklopljena su između državljanina/ki Republike Hrvatske, a 30 životnih partnerstva hrvatskog državljanina/ke sa stranim/om državljaninom/kom. Strani/e državljani/ke su između sebe sklopili/e životno partnerstvo u 4 slučaja.²⁰⁶

Pravobraniteljica je i tijekom izvještajne godine postupala temeljem pritužbi na obrasce i administrativne postupke vezane uz sklapanje životnih partnerstava. Tako je na temelju pritužbe građana, Pravobraniteljica utvrdila neusklađenost: a) *Pravilnika o statusu i radu stranaca u Republici Hrvatskoj* i b) *Pravilnika o obrascima zahtjeva za stjecanje hrvatskog državljanstva prirođenjem i za prestanak hrvatskog državljanstva te načinu vođenja i sadržaju Evidencije o stjecanju hrvatskog državljanstva prirođenjem i po međunarodnim ugovorima te Evidencije o prestanku hrvatskog državljanstva (Pravilnik)* sa Zakonom o životnom partnerstvu jer isti nisu predviđali odgovarajuće rubrike i opcije koje bi se odnosile na životno partnerstvo, slijedom čega je Pravobraniteljica dala preporuke Ministarstvu unutarnjih poslova da uskladi navedene provedbene propise. Uvidom u novi Pravilnik²⁰⁷, Pravobraniteljica je utvrdila da obrazac Zahtjeva za stjecanje hrvatskog državljanstva prirođenjem punoljetne osobe (Obrazac 1) i obrazac Zahtjeva za stjecanje hrvatskog državljanstva prirođenjem punoljetne osobe i djeteta/djece (Obrazac 2) sada sadrže mogućnost izbora životnog partnerstva kao pravne osnove te rubriku za unos podataka o životnom partnerstvu, odnosno da je sadržaj novog Pravilnika usklađen sa Zakonom o životnom partnerstvu na način kako je Pravobraniteljica sugerirala u svojoj preporuci.

Što se tiče *Pravilnika o statusu i radu stranaca u Republici Hrvatskoj*, donesen je (2020.) novi Zakon o strancima te Pravobraniteljica očekuje da se u okviru donošenja provedbenih propisa vodi računa o njihovoj usklađenosti sa Zakonom o životnom partnerstvu.

Pravobraniteljica je primila nekoliko pritužbi na diskriminaciju zbog okolnosti da je tadašnje Ministarstvo uprave pokrenulo novu **uslugu e-Prijava vjenčanja u okviru sustava e-Građani**, koja

---

²⁰⁵ Narodne novine, br. 92/14 i 98/19.

²⁰⁶ Statistički prikaz Ministarstva pravosuđa i uprave, broj 20, Zagreb, veljača 2021.

²⁰⁷ Narodne novine, br. 134/20.

omogućava prijavu sklapanja braka u građanskom obliku putem interneta, a istovremeno nije omogućilo istovrsnu uslugu osobama koje namjeravaju sklopiti životno partnerstvo. Nakon konzultacija s tadašnjim Ministarstvom uprave i razmatranja šireg konteksta unutar kojeg je predstavljena navedena usluga, Pravobraniteljica je procijenila da je razvoj sustava e-Građani postepen i kontinuiran proces odnosno da usluga e-Prijava vjenčanja predstavlja tek početak digitalizacije nakon koje se u skorom roku očekuje razvoj usluge e-Prijava životnog partnerstva. Međutim, s obzirom da niti u fazi izrade ovog izvješća još uvijek nije uvedena analogna usluga za prijavu sklapanja životnog partnerstva, Pravobraniteljica smatra da se time osobe koje namjeravaju sklopiti životno partnerstvo nalaze u nejednakom položaju te je uputila resornom ministarstvu zahtjev za očitovanjem.

Nadalje, Pravobraniteljica se uključila u savjetovanje sa zainteresiranom javnošću o: a) *Nacrtu pravilnika o mjerilima za određivanje iznosa i namjeni naknade ostvarene za sklapanje životnog partnerstva izvan službene prostorije* te b) *Nacrtu pravilnika o mjerilima za određivanje iznosa i namjeni naknade ostvarene za sklapanje braka izvan službene prostorije (dalje: Pravilnici)*, unutar kojih je iznijela prijedloge za usklađivanje tekstova navedenih akata u cilju dosljedne provedbe načela iz čl.37.st.4. Zakona o životnom partnerstvu osoba istog spola. Iako tadašnje Ministarstvo uprave nije objavilo izvješća o provedenim savjetovanjima sukladno obvezi iz čl.11. Zakona o pravu na pristup informacijama, utvrđeno je da su **Pravilnici u potpunosti usklađeni s prijedlozima** Pravobraniteljice.

U studenom 2020., Europska komisija je predstavila **Strategiju za ravnopravnost LGBTIQ osoba 2020.–2025**²⁰⁸. Riječ je o prvoj strategiji na razini Europske unije koja utvrđuje niz ciljanih akcija usmjerenih na zaštitu spolnih i rodni manjina za razdoblje od 5 godina. Strategija se po svojoj svrsi nastavlja na Popis aktivnosti Komisije za poboljšanje ravnopravnosti LGBTIQ osoba. Strategija sadrži četiri glavna stupa koja se odnose na suzbijanje diskriminacije LGBTIQ osoba, sigurnost LGBTIQ osoba, izgradnju inkluzivnih društava koja prihvaćaju LGBTIQ osobe te preuzimanje uloge predvođenja borbe za ravnopravnost LGBTIQ osoba širom svijeta. U okviru suzbijanja diskriminacije kao stupa Strategije, Europska komisija je kao svoju ključnu mjeru odredila predlaganje novog pravnog okvira do 2022., kojeg će izraditi na temelju budućeg izvješća o provedbi Direktive o jednakosti pri zapošljavanju, posebno usmjerenim na jačanje uloge tijela za jednakost.

U kontekstu uspostavljanja sigurnosti LGBTIQ osoba, između ostalog (tijekom 2021.), Europska komisija namjerava predstaviti inicijativu za proširenje popisa „kaznenih djela u EU” (čl.83. TFEU), kako bi se popisom obuhvatilo zločin iz mržnje i govor mržnje u onim slučajevima kad su isti usmjereni protiv LGBTIQ osoba.

Nedavno objavljeno istraživanje Agencije Europske unije za temeljna prava (FRA) pod nazivom „A long way to go for LGBTI equality“ pokazuje da diskriminacija spolnih i rodni manjina i dalje predstavlja izraženi društveni problem. Na razini zemalja obuhvaćenih istraživanjem (EU, Sjeverna

---

²⁰⁸ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/lgbtiq_strategy_2020-2025_en.pdf

Makedonija i Srbija), 43% ispitanika/ca je iskazalo da je doživjelo diskriminaciju zbog spolne orijentacije u posljednjih 12 mjeseci.

Prema rezultatima istraživanja (FRA), 47% ispitanika/ca u Republici Hrvatskoj se gotovo nikad ne izjašnjava otvoreno o svojoj istospolnoj orijentaciji, a u okviru zemalja obuhvaćenih istraživanjem, Republika Hrvatska je zemlja s najvećim postotkom učenika/ca koji/e skrivaju svoju pripadnost spolnim i rodnim manjinama (51%). Pored navedenog, Republika Hrvatska spada u skupinu od nekoliko zemalja u kojima je preko 40% ispitanika/ca iskazalo da izbjegava određene lokacije zbog straha od nasilja zbog svoje pripadnosti spolnim i rodnim manjinama.

Rezultati istraživanja Zagreb Pride-a, provedeni na uzorku od 767 pripadnika/ca spolnih i rodnih manjina, predstavljeni u svibnju 2020., ukazuju na rasprostranjenost nasilja i pomanjkanje uključenosti prema spolnim i rodnim manjinama. Šest od 10 ispitanika/ca je iskazivalo o doživljenom verbalnom ili drugom nasilju zbog spolnog opredjeljenja, a manje od 10% ispitanika/ca je nasilje prijavilo policiji ili drugom nadležnom tijelu. Istovremeno, 36% ispitanika prilagođava svoje ponašanje zbog straha od doživljavanja diskriminacije ili nasilja.

Nažalost, kad se govori o strateškom aspektu u borbi protiv diskriminacije, u 2020. godini je **potpuno izostala sustavna provedba Nacionalnog plana za borbu protiv diskriminacije za razdoblje 2017.-2022.**, jer je prateći *Akcijski plan za provedbu Nacionalnog plana za borbu protiv diskriminacije* istekao 2019., a Vlada Republike Hrvatske nije donijela novi akcijski plan. Vladin Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina je najavio da će se (najkasnije u 2. kvartalu 2021.) donijeti novi Nacionalni plan zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije kojim će se osigurati kontinuitet strateškog djelovanja te ostvariti usklađenost s važećim zakonodavnim okvirom za strateško planiranje. Međutim, Pravobraniteljica drži da se u situaciji kad se temeljni nacionalni strateški dokument ne provodi preko godinu dana ne može govoriti o osiguranju kontinuiteta borbe protiv diskriminacije.

U predmetu **PRS-15-02/19-3**, Pravobraniteljici se pritužbom na diskriminaciju muške osobe istospolne orijentacije obratila udruga Iskorak. Prema zaprimljenoj pritužbi, diskriminirana osoba je bila zaposlenik ugostiteljske tvrtke, na radnom mjestu pomoćnog radnika, gdje je bio žrtva izravne diskriminacije na temelju spolne orijentacije od strane drugog djelatnika na način da je svakodnevno bio izložen brojnim i neugodnim dobacivanjima i uvredama s ponižavajućim aluzijama na njegovu spolnu orijentaciju. Iako je o tome obavijestio nadređene osobe, nije mu pružena odgovarajuća zaštita. U postupku za zaštitu dostojanstva koji je naknadno proveden nije utvrđena povreda, a Pravobraniteljica je pronašla niz nedostataka zbog kojih je od poslodavca zatražila nadopunu postupka. Nakon dopunjenog postupka prema smjernicama Pravobraniteljice nesporno je utvrđeno da se djelatnik na kojeg se pritužuje, ponašao na diskriminirajući način te mu je poslodavac izdao upozorenje pred otkaz ugovora o radu. Pored navedenog, kroz postupak je utvrđeno diskriminatorno ponašanje prema žrtvi i od strane dvojice učenika koji su kod poslodavca obavljali praksu.

U ovom postupku se pokazalo koliko je važna uloga poslodavca u zaštiti dostojanstva radnika/ca jer poslodavac je taj koji ima na dispoziciji zakonske mehanizme da utvrdi je li došlo do povrede dostojanstva u radnom okruženju te pruži odgovarajuću zaštitu. Ako poslodavac ne shvati ozbiljno

pritužbu radnika/ce na diskriminaciju i ne provede odgovarajući postupak, tada ne ispunjava ulogu koju mu je zakonodavac povjerio. Izostankom odgovarajuće zaštite, radnik/ca gubi povjerenje u poslodavca i po mogućnosti napušta radnu sredinu. Važnost provođenja cjelovitog postupka utvrđivanja činjenica je osobito došla do izražaja u ovom postupku s obzirom da se, nakon inicijalnog površnog ispitivanja navoda iz pritužbe u okviru kojeg nije utvrđena diskriminacija, naknadno provedenim postupkom utvrdili su se i širi razmjeri diskriminacije od one koja je prijavljena.

Stoga je Pravobraniteljica poslodavcu dodatno dala preporuke da uputi sve djelatnike/ce u organizacijskoj strukturi koji imaju položaj nadređene osobe da u odnosu na svako buduće eventualno saznanje za diskriminaciju postupaju odgovorno te bez odgode o tome obavijeste povjerenika/cu za zaštitu dostojanstva radnika te da se osobito uputi povjerenika/cu za zaštitu dostojanstva da svaku eventualnu pritužbu na diskriminaciju tretira s osobitom pozornošću, provede cjeloviti postupak utvrđivanja relevantnih činjenica te poduzme odgovarajuće mjere u cilju zaštite dostojanstva radnika i prevencije diskriminacije. Poslodavac je u cijelosti prihvatio navedene preporuke, ispričao se žrtvi zbog doživljenih neugodnosti, imenovao drugu osobu na mjesto povjerenika za zaštitu dostojanstva radnika te izrazio namjeru provođenja edukacije svih zaposlenika s ciljem prevencije svakog oblika diskriminacije.

4.1.2. Fizički integritet i kaznena djela motivirana mržnjom

Pravobraniteljica u okviru svojih ovlasti redovito prati pojavnost zločina iz mržnje i javnog poticanja na nasilje i mržnju (govor mržnje) u odnosu na spol, spolnu orijentaciju i rodni identitet druge osobe. U okviru prethodnog podnaslova je već ukazano na nisku razinu sigurnosti te izloženost spolnih i rodni manjina riziku od nasilja, na što upućuje istraživanje Agencije Europske unije za temeljna prava (FRA) te istraživanje Zagreb Pride-a.

U praćenju fenomena zločina iz mržnje i javnog poticanja na nasilje i mržnju Pravobraniteljica analizira podatke prikupljene od Ministarstva unutarnjih poslova, Državnog odvjetništva Republike Hrvatske te Ministarstva pravosuđa i uprave, koje vodi statistiku sudskih predmeta označenih kao zločin iz mržnje.

Nažalost, struktura i kvaliteta zaprimljenih podataka (za 2020.) o zločinima iz mržnje ne omogućava sveobuhvatnu analizu, osobito u odnosu na politiku kažnjavanja, jer u vrijeme sastavljanja izvješća još uvijek **nisu bili dostupni podaci o državnoodvjetničkim postupanjima i sudskim odlukama**, a Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, kao središnje tijelo za prikupljanje i objavu podataka o zločinima iz mržnje²⁰⁹, raspolagao je s podacima tek za prvu polovicu 2020.

Prema očitovanju Ministarstva unutarnjih poslova, kao jedinom tijelu koje je u vrijeme sastavljanja izvješća raspolagalo podacima na godišnjoj razini, policija je (tijekom 2020.) evidentirala 7 kaznenih djela počinjenih zbog spolne orijentacije, od čega 3 kaznena djela javnog poticanja na nasilje i mržnju, 2 kaznena djela tjelesne ozljede iz čl.117. KZ-a, 1 kazneno djelo oštećenja tuđe stvari iz čl.235. KZ-a te 1 kazneno djelo krađe iz čl.228. KZ-a.

---

²⁰⁹ Čl.3. Uredbe o Uredu za ljudska prava i prava nacionalnih manjina (Narodne novine, br. 6/19.)

Pored navedenog, policija je evidentirala jedno kazneno djelo javnog poticanja na nasilje i mržnju iz čl.325. KZ-a počinjeno zbog rodnog identiteta, ali i jedno istovrsno kazneno djelo počinjeno zbog spola, što je iznimna situacija kad su u pitanju zločini iz mržnje i govor mržnje.

Polugodišnji podaci (siječanj-lipanj 2020.) Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina ukazuju na ukupno 34 evidentirana slučaja zločina iz mržnje od strane policije, 68 predmeta u kojima su postupala nadležna državna odvjetništva te svega 3 pravomoćne osuđujuće presude, međutim, u dostavljenim podacima nije vidljiva struktura zločina iz mržnje niti po djelima niti po motivima, a nije vidljiva ni sankcija.

Već duže vremena postoji očita **potreba za unaprjeđenjem sustava prikupljanja podataka** o zločinu iz mržnje i govora mržnje, što je bila i jedna od mjera Akcijskog plana za provedbu Nacionalnog plana za borbu protiv diskriminacije za razdoblje od 2017. do 2019. godine. Iako je na tom tragu Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina pristupio izradi novog Protokola o postupanju u slučaju zločina iz mržnje još 2018., te najavio njegovo donošenje u prvom kvartalu 2020., usvajanje navedenog Protokola se još uvijek očekuje, a Radna skupina za praćenje zločina iz mržnje ne održava redovito sastanke. U nedavno provedenom savjetovanju sa zainteresiranom javnošću, Pravobraniteljica je podržala donošenje novog Protokola te se uključila sa svojim prijedlozima za njegovo poboljšanje.

Kao hvalevrijednu aktivnost na području borbe protiv zločina iz mržnje, Pravobraniteljica ističe EU-projekt Hrvatskog pravnog centra „IRIS - Unaprjeđenje borbe protiv nesnošljivosti kroz istraživanje, izradu preporuka i obuku“²¹⁰ unutar kojeg su na temelju istraživanja i stručnih konzultacija izrađene preporuke za unaprjeđenje odgovora na zločine iz mržnje i preporuke za poboljšanje suradnje organizacija civilnoga društva, policije i pravosudnih tijela. U okviru projekta proveden je i trening policijskih službenika/ca usmjeren na prepoznavanje predrasudnih motiva i usmjeravanje istraživanja u smjeru otkrivanja radi li se o zločinu iz mržnje.²¹¹ Međutim, i dalje postoji potreba za sustavnim edukacijama koje će obuhvatiti širi krug sudionika/ca. Na takvu potrebu ukazuje i presuda Europskog suda za ljudska prava u slučaju *Sabalić protiv Republike Hrvatske* (2021.), kojom je utvrđeno da nadležna tijela kaznenog progona nisu na odgovarajući i učinkovit način odgovorila na prijavu koju je žrtva podnijela.

I u ovom izvještajnom razdoblju zabilježeni su događaji koji ukazuju na isključivost i netolerantnost prema spolnim i rodnim manjinama.²¹² Pravobraniteljica je putem medija doznala za homofobni napad muškarca na putnike koji se dogodio u autobusu na liniji Rijeka-Zagreb (srpanj 2020.). Prema napisima te dostupnoj video snimci, nasilni muškarac se verbalno nasilno obraćao prema

---

²¹⁰ Projekt je proveden u partnerstvu s Državnim odvjetništvom Republike Hrvatske, Policijskom akademijom i Uredom za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske te u suradnji s Vrhovnim sudom Republike Hrvatske i Visokim prekršajnim sudom Republike Hrvatske. <https://www.hpc.hr/2021/03/10/provedba-projekta-iris-unapredenje-borbe-protiv-nesnosljivosti-kroz-istrazivanje-izradu-preporuka-i-obuku/>

²¹¹ <https://www.hpc.hr/2020/12/28/projekt-iris-unapredenje-borbe-protiv-nesnosljivosti-kroz-istrazivanje-izradu-preporuka-i-obuku-trening-o-zlocinima-iz-mrznje/>

²¹² Prema priopćenju Zagreb Pride-a, tijekom 2020. godine su u više navrata silom sa stijega skidane i uništavane zastave duginih boja, a u jednom slučaju otkriveni počinitelj je od strane policije prijavljen za zločin iz mržnje zbog kaznenog djela oštećenja tuđe stvari počinjenog radi spolnog opredjeljenja.

putnicima/ama, poput „E, znaš kako volim tuć' pedere?“, „Da bog da ti mama bila prokleta, koja je rodila pedera“ i dr. Tim povodom Pravobraniteljica je od Policijske uprave Zagrebačke (PUZ) zatražila očitovanje o policijskom postupanju. Iz dostavljene dokumentacije, Pravobraniteljica je doznala da je počinitelj nastavio s verbalnim napadima i po dolasku na autobusni kolodvor, čak i prema policijskim službenicima. U svom postupanju policija nije utvrdila elemente zločina iz mržnje, a počinitelj je u prekršajnom postupku kažnjen novčanom kaznom od gotovo 6.000,00 HRK zbog povreda iz Zakona o suzbijanju diskriminacije, Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira te Zakona o osobnoj iskaznici.

Nadalje, Pravobraniteljica je putem medija te uvidom u priopćenje PUZ-a doznala za napad na muškarca u dobi od 50 godina koji se dogodio na području Maksimira-Zagreb (26.12.2020.), uslijed kojeg su počinitelji žrtvu polili neutvrđenom tekućinom i zapalili, te joj time nanijeli tešku tjelesnu ozljedu. Prema izvješću koje je PUZ dostavila Pravobraniteljici, kriminalističko istraživanje je u tijeku, a istospolna orijentacija žrtve je uzeta kao mogući motiv kaznenog djela.

Pravobraniteljica je i u ovom izvještajnom razdoblju analizirala praćenje provedbe *Kodeksa postupanja u borbi protiv nezakonitog govora mržnje na internetu*²¹³. Tijekom izvještajnog razdoblja proveden je 5. krug monitoringa, u kojem je spolna orijentacija evidentirana kao najčešća osnova (33,1%) zbog koje je govor mržnje prijavljivao IT tvrtkama koje su pristupile Kodeksu.

Navedene spoznaje upućuju na izloženost spolnih i rodni manjina povećanom riziku od diskriminacije te potrebu za stvaranjem tolerantnijeg i inkluzivnijeg društva, što je jedan od stupova i *Strategije za ravnopravnost LGBTIQ osoba*.

Jedan od događaja koji je uznemirio javnost jest spaljivanje lutaka istospolnog para s djetetom koje se dogodilo kao dio programa na karnevalu u Imotskom. Pravobraniteljica je, nakon saznanja za događaj iz medija kao i pristiglih pritužbi (**PRS-03-05/20-8**), analizirala snimku spaljivanja te zaključila da je ono očito bilo povezano s tada aktualnim zbivanjima oko udomljavanja djece od strane životnih partnera i odlukom Ustavnog suda Republike Hrvatske vezanom uz Zakon o udomiteljstvu (U-I-144/2019) te da je sam tradicionalni i simbolički čin spaljivanja fašnika, kao personifikacije onog kojeg narod smatra krivcem za sve nedaće iz prethodne godine, ovaj puta izašao izvan okvira satiričkog ismijavanja i parodirajućeg osvrta na društveno-političke okolnosti i predstavljao javno izraženu poruku izrazito diskriminatornog sadržaja usmjerenu prema skupini ljudi zbog njihovog spolnog opredjeljenja. Da se nije radilo o običnom karnevalskom zabavnom i šaljivom odnosu prema aktualnim društvenim zbivanjima, već o javno manifestiranom predrasudnom stavu i konkretnoj poruci, ukazuje i izjava predstavnika organizatora koji je, prema navodu Slobodne Dalmacije, spaljivanje lutki istospolnog para i djeteta komentirao sljedećom izjavom: „*Ostali smo konzervativni, držimo se tradicije. Daj dite materi, kako bi se reklo. Mislimo da je to ispravno*“. S obzirom da je spaljivanje počinjeno na javnom mjestu pred većim brojem promatrača, Pravobraniteljica je, sukladno svojoj obvezi iz Zakona o ravnopravnosti spolova, dala priopćenje²¹⁴ i

---

²¹³ Code of Conduct on Countering Illegal Hate Speech Online, Europska komisija, svibanj 2016.

²¹⁴ Priopćenje od 24.2.2020. - <https://prs.hr/cms/post/36>

podnijela kaznenu prijavu protiv organizatora karnevala. Naknadno je od nadležnog državnog odvjetništva obaviještena da je protiv odgovorne osobe podnesena optužnica.

4.1.3. Zaključak i preporuke

Kao i prethodne godine, Pravobraniteljica je i u ovom izvještajnom razdoblju zaprimala pritužbe na obrasce i administrativne postupke vezano uz sklapanje životnih partnerstava, povodom kojih je reagirala ispitnim postupcima i preporukama usmjerenim na usklađivanje procedura sa Zakonom o životnom partnerstvu.

Izvještajno razdoblje je obilježeno manifestacijama netrpeljivosti prema spolnim i rodnim manjinama, a istraživanje Agencije EU za temeljna prava (FRA) pokazuje da se 47% ispitanika/ca u Republici Hrvatskoj gotovo nikad ne izjašnjava otvoreno o svojoj istospolnoj orijentaciji.

Na međunarodnoj razini značajno je donošenje prve EU Strategije za ravnopravnost LGBTIQ osoba 2020.–2025., koja sadrži ciljeve i mjere usmjerene na suzbijanje diskriminacije LGBTIQ osoba i njihovu sigurnost, izgradnju inkluzivnih društava koja prihvaćaju LGBTIQ osobe te preuzimanje uloge predvođenja borbe za ravnopravnost LGBTIQ osoba širom svijeta.

Na nacionalnoj razini je u 2020., potpuno izostala sustavna provedba Nacionalnog plana za borbu protiv diskriminacije za razdoblje 2017.-2022., jer je prateći Akcijski plan za provedbu Nacionalnog plana za borbu protiv diskriminacije istekao 2019., a Vlada Republike Hrvatske nije donijela novi akcijski plan.

Loša kvaliteta i struktura podataka o zločinima iz mržnje koju je Pravobraniteljica zaprimila za potrebe izrade izvješća ne omogućavaju nikakvu evaluaciju penalne politike niti uspješnosti suzbijanja zločina iz mržnje. S druge strane, pojedini događaji tijekom 2020., poput brutalnog napada u Maksimiru ili spaljivanja lutaka istospolnih partnera s djetetom na karnevalu u Imotskom, ukazuju na prisutnost homofobije u društvu.

Pravobraniteljica za naredno razdoblje daje sljedeće **preporuke**:

- (1) Žurno u okviru sustava e-Građani uspostaviti uslugu e-Prijava životnog partnerstva, po uzoru na uspostavljenju uslugu e-Prijava vjenčanja.
- (2) Pri donošenju provedbenih propisa vezanih uz Zakon o strancima voditi računa o njihovoj usklađenosti sa Zakonom o životnom partnerstvu, osobito po pitanju sadržaja obrazaca.
- (3) Sukladno Strategiji za ravnopravnost LGBTIQ osoba 2020.–2025., razmotriti donošenje nacionalnog akcijskog plana za ravnopravnost spolnih i rodnih manjina.
- (4) Žurno donijeti Nacionalni plan zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije i prateće akcijske planove.
- (5) Žurno donijeti Protokol o postupanju u slučaju zločina iz mržnje i intenzivirati djelovanje Radne skupine za praćenje zločina iz mržnje.
- (6) Redovito provoditi edukacije na temu zločina iz mržnje za predstavnike/ce svih tijela kaznenog progona.
- (7) Promicati toleranciju prema spolnim i rodnim manjinama u svim područjima društvenog života.

4.2. PRAVA TRANSRODNIH OSOBA

U pandemijskim uvjetima (virus COVID 19), Pravobraniteljica je u suradnji s organizacijom civilnoga društva koja se bavi promicanjem i zaštitom prava trans, inter i rodno varijantnih osoba – TransAid, a na poziv Centra za izobrazbu Ministarstva pravosuđa i uprave, Uprave za zatvorski sustav i probaciju, nastavila redovne edukacije zatvorskih službenika/ca i pravosudnih policajaca/ki o pravima trans-spolnih, transrodnih i rodno nenormativnih osobama u zatvorskim sustavima te o nadležnostima i ovlastima Pravobraniteljice. Sustavne edukacije su započete prije dvije godine. Povod za edukacije bile su preporuke Pravobraniteljice koje su proizašle iz rada na zaštiti prava transrodnih osoba, neke od kojih su se zbog svojih loših iskustava iz zatvorskog sustava, prituživale Pravobraniteljici zbog diskriminacije utemeljene na njihovom rodnom identitetu.

Pravobraniteljica je tijekom izvještajne godine evidentirala smanjeni broj pritužbi i upita transrodnih osoba **vezano uz izdavanje svjedodžbi i diploma** nakon promjene spola i/ili odabira života u drugom rodnom identitetu. Naime, u suradnji s Ministarstvom znanosti i obrazovanja, Pravobraniteljica je još 2017. potaknula rješavanje jednog od tada ključnih neriješenih problema transrodnih osoba – izrada službene upute i jedinstvenog postupka za promjenu svjedodžbi, diploma i ostalih obrazovnih certifikata nakon promjene spola, odnosno odabira života u drugom rodnom identitetu. Temeljem upute koju je Pravobraniteljica tada izradila u svrhu pomoći individualnim slučajevima koji su joj se obraćali s pritužbama na ovaj problem, Ministarstvo znanosti i obrazovanja je, u suradnji s Pravobraniteljicom i Ministarstvom uprave, izradilo te svim osnovnim i srednjim školama i visokim učilištima izdalo **opću uputu o načinu promjene podataka i izdavanja svih obrazovnih certifikata** s podacima usklađenim s državnim maticama, a po promjeni spola, odnosno odabira života u drugom rodnom identitetu učenika i studenata.

U razdoblju borbe protiv pandemije, Pravobraniteljica je zaprimila veći broj pritužbi transrodnih osoba u kojima se isticala izrazita **sporost Nacionalnog zdravstvenog vijeća (NZV)** u donošenju mišljenja o promjeni spola ili odabira života u drugom rodnom identitetu po kompletiranim zahtjevima. Pravobraniteljica je također evidentirala i povećan broj pritužbi koje su se odnosile na **diskriminaciju temeljem rodnog identiteta u području zdravstvenih prava**, odnosno dostupnosti zdravstvenih usluga. Pritužbe su se uglavnom podnosile zbog odbijanja liječnika specijalista da odobre operativne zahvate na teret obveznog zdravstvenog osiguranja, argumentirajući takav stav činjenicom da trošak konkretnih zahvata ne spada pod troškove koje pokriva navedeno osiguranje i to unatoč činjenici što su tijekom prošlih nekoliko godina određenom broju transrodnih osoba zahvati obavljani na trošak sredstava obveznog zdravstvenog osiguranja.

Pravobraniteljica se u više navrata postupajući po pritužbama građana/građanki obraćala Ministarstvu zdravstva, HZZO-u i NZV-u, s upitima vezano uz rješavanje navedene problematike u smislu standardizacije postupanja i izrade hodograma, a kako bi se izbjeglo različito tretiranje transrodnih osoba u istim ili sličnim situacijama, odnosno diskriminacija temeljem rodnog identiteta u području pružanja zdravstvenih usluga. Međutim, Ministarstvo zdravstva nije se očitovalo na zahtjeve Pravobraniteljice tijekom izvještajnog razdoblja, i to unatoč opetovanom traženju da se žurno organizira sastanak s ciljem rješavanja uočenih problema.

Prema statistici koju je Pravobraniteljici dostavilo NZV za 2020., te komparirajući ranije dostavljene podatke, NZV je **u razdoblju od 6 godina ukupno zaprimilo 135 zahtjeva** za izdavanjem mišljenja o promjeni spola ili odabira života u drugom rodnom identitetu, od čega je (do 31.12.2020.) **ukupno pozitivno riješeno 123 (91%) zahtjeva**, 1 osoba je odustala od svog zahtjeva, dok je 11 zahtjeva još u postupku rješavanja.

Prema podacima Ministarstva zdravstva, NZV je (2020.) zaprimilo 13 zahtjeva za izdavanje mišljenja o promjeni spola ili odabiru života u drugom rodnom identitetu, od čega je (pozitivno) riješeno 6, dok je preostalih 7 još u postupku.

4.2.1. Zaključak i preporuke

Unatoč navedenim neriješenim problemima, položaj i prava transrodnih osoba u našem društvu u proteklom desetljeću ipak su značajno unaprijeđeni te se iz godine u godinu nastavlja jačanje pravnog okvira i jamstava zaštite prava osoba drugačijih rodni identiteta. S druge strane, bolja vidljivost i kvalitetnija zakonska zaštita potakle su u određenoj mjeri rast društvenog animoziteta prema transrodnim osobama pa su iste paralelno bile i u većem riziku od diskriminacije. Detabuizacija i rad na jačanju svijesti o ravnopravnosti, odsustvu diskriminacije, i potrebi za društvenom inkluzivnosti rodno-manjinskih skupina posao je koji traži sustavni i sveobuhvatni pristup, a ne parcijalna rješenja.

Biti transpolna, transrodna ili rodno nenormativna osoba stvar je ljudske raznolikosti i različitosti, a ne patologije. Svjetska zdravstvena organizacija objavila je novu verziju (2018.) *Međunarodne klasifikacije bolesti* u kojoj su sve kategorije vezane za transrodne osobe premještene iz poglavlja o mentalnim poremećajima u ono o seksualnom zdravlju. To je iskorak prema destigmatizaciji transrodnih osoba i njihovoj društvenoj uključenosti. Svjetska strukovna organizacija za zdravlje transrodnih osoba (*The World Professional Association for Transgender Health – WPATH*) izdala je priopćenje u kojem se zalaže za depsihiopatologizaciju rodne nenormativnosti na svjetskoj razini (Upravni odbor WPATH-a, 2010). U priopćenju se navodi da je *“izražavanje rodni karakteristika, uključujući i rodni identitet, koje nisu stereotipno povezane sa spolom pripisanom osobi pri rođenju, uobičajen i kulturno raznolik ljudski fenomen kojeg ne bi trebalo smatrati inherentno patološkim ili negativnim”*.

Što se tiče unaprjeđenja statusa i prava transrodnih osoba u članicama Europske unije i članicama Vijeća Europe, Europska komisija protiv rasizma i netolerancije (ECRI) preporučuje sljedeće²¹⁵: Uključiti spolnu orijentaciju i rodni identitet u sve članke Kaznenog zakona koji se bave govorom mržnje i zločinom iz mržnje; Izmijeniti anti-diskriminacijsko zakonodavstvo kako bi rodni identitet bio uvršten u diskriminacijske osnove; Prikupljati podatke o govoru mržnje i zločinu iz mržnje prema spolnim i rodnim manjinama, uključujući i broj prijavljenih slučajeva te broj slučajeva pod istragom; Provoditi istraživanja te prikupljati podatke o diskriminaciji i netrpeljivosti prema spolnim i rodnim manjinama; Razviti zakonodavstvo koje omogućava odabir drugog rodnog identiteta i promjenu spola, uz istodobno usklađivanje s međunarodnim standardima; Izraditi i usvojiti akcijske planove za borbu protiv homofobije i transfobije u svim područjima života, uključujući obrazovanje,

---

²¹⁵ <https://tgeu.org/recommendations-from-ecri/>

zapošljavanje i zdravstvenu zaštitu, a sukladno Preporuci CM/Rec (2010)5 Odbora ministara Vijeća Europe o mjerama za borbu protiv diskriminacije na temelju seksualne orijentacije ili rodnog identiteta. Pravobraniteljica također napominje kako je Europska komisija usvojila (2020.) svoju prvu strategiju vezanu uz ravnopravnost spolnih i rodnih manjina na području Europske unije.

Pravobraniteljica već godinama naglašava kako sam postupak tranzicije iz jednog spola u drugi nije zadovoljavajuće riješen odgovarajućim učinkovitim postupcima nadležnih tijela u RH s čime se ove osobe izlažu riziku od diskriminacije. Kako je istaknuto, ključni, a još neriješeni problem je što HZZO, Ministarstvo zdravstva, pojedini klinički bolnički centri i liječnici/e specijalisti/ce i dalje nemaju zajedničko stajalište vezano uz zdravstveno osiguranje i dostupnost pojedinih medicinskih usluga, tretmana/zahvata (uključujući terapijski tretman i eventualne kirurške zahvate) transrodnih osoba. Također, postoji nedostatak sustavne izobrazbe kao i kampanja senzibiliziranja javnosti za ravnopravno prihvaćanje transrodnih osoba u društvu.

Pravobraniteljica preporučuje:

(1) Ustrojiti učinkoviti zdravstveni sustav skrbi i tretmana transrodnih osoba sukladno *Preporuci CM/Rec(2010)5 Odbora ministara/ministrica državama članicama o mjerama za suzbijanje diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije ili rodnog identiteta*²¹⁶, odlukama **Europskog suda za ljudska prava i ostalim međunarodnim obvezama i standardima zaštite**²¹⁷ na način da je isti usmjeren brzom i efikasnom rješavanju problema pojedinaca/ki koji podnose zahtjeve za promjenom spola, odnosno rodnog identiteta, kako bi se zaštitilo njihovo dostojanstvo i ljudska prava sukladno međunarodnim obvezama i standardu zaštite.

(2) U slučaju administrativnih, pravnih, medicinskih, odnosno bilo kakvih nejasnoća i prepreka u postupanju kod promjene spola, tumačenju zakona, ili snošenju troškova, **teret i rizik trebaju uvijek podnositi nadležna tijela, a ne osobe pogođene ovim problemom, kako bi se izbjegla diskriminacija.**

(3) **Organizirati sustavnu izobrazbu** u svim odgojno-obrazovnim ustanovama o transrodnosti, poticati i organizirati kampanje senzibiliziranja javnosti za ravnopravno prihvaćanje i detabuizaciju transrodnih osoba na svim društvenim razinama.

---

²¹⁶ Preporuka, toč.35. „*Države članice dužne su poduzeti sve potrebne mjere kako bi transrodnim osobama osigurale učinkovit pristup prikladnim uslugama za promjenu spola, uključujući psihološke, endokrinološke i operacijske usluge na području transrodne zdravstvene zaštite, bez da ih se izlaže nepotrebnim zahtjevima...*“

²¹⁷ U predmetu *Van Kück protiv Njemačke* (2003), Europski sud za ljudska prava (ESLJP) utvrdio je da je transrodnoj osobi prekršeno pravo na pravično suđenje i pravo na poštivanje privatnog i obiteljskog života jer je zahtjev za dokazivanjem medicinske nužnosti liječenja u vezi s promjenom rodnog identiteta osobe bio nerazmjerni i nerazuman s obzirom da je rodni identitet jedno od najintimnijih područja privatnog života osobe. U slučaju, *Schlumpf protiv Švicarske* (2009), ESLJP je utvrdio povredu prava na poštivanje privatnog i obiteljskog života zaključivši da su švicarske vlasti neopravdano za dvije godine odgodile pružiti zdravstvenu uslugu transrodnoj osobi starije dobi.

5

OBRAZOVANJE

5.1. AKTIVNOSTI U IZVJEŠTAJNOJ GODINI

Pravobraniteljica je dala opsežan **intervju za portal Srednja.hr** na temu ravnopravnosti spolova u području obrazovanja²¹⁸ u kojem je, između ostalog, naglasila da stereotipne rodne uloge često imaju ograničavajući učinak na djecu u razvojnom smislu. Tipična pogreška do koje dolazi u odgoju i obrazovanju je izostanak sluha za dječje afinitete te se djecu automatski usmjerava u okvire tradicionalno uvriježene za njihov spol. Dječake se često izravno ili neizravno potiče da budu dominantniji, premda učenice prosječno postižu nešto bolji školski uspjeh od učenika. U tom smislu problem predstavlja izostanak odgovarajućih uzora, odnosno činjenica da djeca u glavnim ulogama češće gledaju upravo muškarce, nego žene. Analiza spolne zastupljenosti u odgojno-obrazovnim ustanovama (u Izvješću o radu za 2019.), zorno je pokazala nesrazmjernu zastupljenost žena na najvišim upravljačkim pozicijama (npr. u osnovnim školama žene čine 86% nastavnog kadra i 60% ravnateljica; dok je u srednjim školama 68% nastavnica, a 47% ravnateljica), što predstavlja strukturalni problem širih razmjera koji nije karakterističan samo za područje obrazovanja.

Postojeća struktura posljedica je patrijarhalnog nasljeđa koje se još uvijek iskorjenjuje vrlo sporim tempom. Čak i u slučajevima u kojima učenici/e ili njihovi roditelji ukazu na problem, često se nemaju odvažnosti do kraja suprotstaviti pojavnostima stereotipnih obrazaca postupanja u sustavu odgoja i obrazovanja. Pravobraniteljica je, na primjer, zaprimila **pritužbu na podjelu lektire za djevojčice i dječake** u jednoj osnovnoj školi (**PRS-02-02/20-02**). Dok je učiteljica djevojčicama zadala da pročitaju "Mrvice iz dnevnog boravka", dječaci su trebali pročitati "Emil i detektivi", što je očigledan primjer promicanja rodnih stereotipa. Međutim, pritužiteljica se zadržala na ukazivanju na općeniti problem koji je prema njenom mišljenju široko prisutan i nije željela postupanje Pravobraniteljice. **Najčešći razlog za odustajanje od postupanja Pravobraniteljice je strah od viktimizacije djece.**

Pored navedenoga, Pravobraniteljica također zaprima upite i pritužbe od djelatnika/ca u školskom sustavu na neravnopravan tretman djevojčica/djevojaka na nastavi tjelesne i zdravstvene kulture, kada se, u pravilu zbog prostornih ograničenja, školsko igralište/dvorana češće na korištenje ustupa muškom dijelu razreda, zbog pretpostavke da dječaci/mladići imaju veću želju za sportskim aktivnostima. Takva praksa je u smislu odgoja i obrazovanja za ravnopravnost spolova pogrešna jer školski sustav ima dužnost pružati ravnopravne prilike za razvoj talenata i afiniteta učenicima i učenicama neovisno o spolu i na jednak način ih poticati na sve aktivnosti predviđene nacionalnim i školskim kurikulumima. Nažalost, u spomenutim slučajevima pritužbe se također zaustavljaju na

---

²¹⁸ „Pravobraniteljica za portal Srednja.hr o diskriminaciji djevojčica u području obrazovanja“ (18.5.2020.): <https://www.prs.hr/cms/post/65>

načelnim upitima, bez želje za konkretnim postupanjem Pravobraniteljice. Ključni nositelji potrebnih promjena su učitelji/ce i nastavnici/e. Budući da su oni ti koji su najviše u doticaju s učenicima/ama kroz nastavni proces, moraju paziti da svojim postupcima ne doprinose generiranju diskriminacije i da odlučno i pravovremeno reagiraju na svaku pojavnost neravnopravnosti koju uoče. Stručni/e suradnici/e – pedagozi/pedagoginje i psiholozi/psihologinje - također imaju vrlo važnu ulogu, s obzirom na stručna znanja kojima raspolažu.

Pravobraniteljica je sudjelovala u provedbi EU-projekta „Prema otvorenoj, pravednoj i održivoj Europi u svijetu – projekt predsjedanja EU 2019-2021“, gostujući u **edukativnom video spotu o ravnopravnosti spolova**²¹⁹ namijenjenom studentskoj i srednjoškolskoj populaciji. Radi se o serijalu edukativnih video spotova pod nazivom „**EUctionary**“ koje su snimili studentice i studenti Akademije dramske umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu. Pravobraniteljica je u intervjuu pojasnila osnovna polazišta politike ravnopravnosti spolova i govorila o neravnopravnom položaju žena u području zapošljavanja i rada, jazu u plaćama, staklenom stropu, demografskoj politici, korištenju roditeljskog dopusta i općenito položaju Hrvatske u odnosu na prosjek Europske unije.

Pravobraniteljica je sudjelovala u provedbi **programa „Škola ambasador Europskog parlamenta 2016.-2021.“**²²⁰, koji se provodi u školama u svim državama članicama Europske unije pa tako i u Hrvatskoj. Jedna od škola koja je uključena u program je Srednja škola Pakrac, koja je obradila temu o ravnopravnosti spolova, u okviru koje je proveden **intervju s pravobraniteljicom**. Pravobraniteljica je govorila o svom radu na čelu institucije, o pritužbama koje institucija zaprima, o problemu nasilja u obitelji, općem stanju ravnopravnosti spolova u Hrvatskoj u odnosu na EU, utjecaju medija, ulozi muškaraca u roditeljskoj srbu, poštivanju načela ravnopravnosti spolova u području političke participacije, usklađivanju nacionalnog zakonodavstva i prakse sa standardima EU i dr.

Pravobraniteljica je sudjelovala na **stručnom skupu** knjižničara/ki „**Knjižničarstvo kao (ženska) profesija - muškarcima ulaz zabranjen?**“²²¹ na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, održanom u sklopu foruma Zagrebačkog knjižničarskog društva. Savjetnik pravobraniteljice je u svom izlaganju govorio o podjelama na tradicionalno muška i tradicionalno ženska područja obrazovanja i rada, što se, između ostalog, odnosi i na knjižničarstvo. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, najizraženija segregacija prisutna je u područjima obrazovanja odgajatelja i učitelja, znanostima o obrazovanju i uslugama socijalne skrbi, u kojima su žene u velikoj većini, te s druge strane u područjima inženjerstva, inženjerskih obrta i računarstva, u kojima su muškarci u velikoj većini. Istaknuo je da prisutnost tradicionalnih rodnih uloga i rodnih stereotipa predstavlja prepreku za ostvarivanje stvarne ravnopravnosti spolova i potrebu za ublažavanjem polarizacije na „ženska“ i „muška“ područja obrazovanja i rada.

---

²¹⁹ „Edukativni video spot u okviru emisije 'EUctionary'“ (27.10.2020.): <https://www.prs.hr/cms/post/285> Projekt je financiran od strane Europske komisije, a sufinanciran od strane Ureda za udruge Vlade Republike Hrvatske.

²²⁰ „Intervju pravobraniteljice u sklopu programa 'Škola ambasador Europskog parlamenta'“ (23.1.2021.): <https://www.prs.hr/cms/post/319>

²²¹ „Stručni skup 'Knjižničarstvo kao (ženska) profesija - muškarcima ulaz zabranjen?'“ (29.1.2020.): <https://www.prs.hr/cms/post/112>

Pravobraniteljica je sudjelovala na virtualnoj **panel-diskusiji „Važnost ravnopravnosti spolova za održivi razvoj“**²²² u organizaciji Ureda za projekte Sveučilišta u Splitu u okviru Europskog tjedna održivog razvoja. Diskusija je bila namijenjena znanstveno-nastavnom osoblju Sveučilišta u Splitu te usmjerena na UN-ove ciljeve održivog razvoja s posebnim naglaskom na cilj koji se odnosi na postizanje ravnopravnosti spolova.

U području predškolskog odgoja i obrazovanja, Pravobraniteljica je dala podršku edukativnom lutkarskom serijalu „Vučić Krezubić“ (autorica Katja Romac), u okviru kojega je izrađen **lutkarski film/predstava za djecu „Mudra lavica“**²²³ koji tematizira ravnopravnost spolova. Pouka priče je ravnopravno shvaćanje uloga žene i muškarca u obitelji. S obzirom na to da se radi o odgojno-obrazovnom materijalu kojim se promiče ravnopravnost spolova, Pravobraniteljica ga preporučuje u radu s djecom predškolskog uzrasta.

U Izvješću o radu za 2019., Pravobraniteljica je u okviru „Analize spolne zastupljenosti u odgojno-obrazovnim ustanovama“ izvijestila o inicijativi prema Državnom zavodu za statistiku (DZS), kojem je dala preporuku da u neku od svojih publikacija koje izdaje na godišnjoj razini počne uvrštavati **podatke o čelnim osobama odgojno-obrazovnih ustanova po spolu**, budući da ti podaci do sada nisu bili redovito objavljeni, a predstavljaju važan pokazatelj postignutog stupnja ravnopravnosti spolova u području obrazovanja. DZS je uvažio preporuku i u publikaciju „*Žene i muškarci u Hrvatskoj 2020.*“ uvrstio podatke o ravnateljima/cama osnovnih i srednjih škola te podatke o čelnim osobama javnih visokih učilišta (rektori/ce, prorektori/ce, dekani/ce i prodekani/ce).

5.2. PREVENCIJA SEKSUALNOG NASILJA U ODGOJNO-OBRAZOVNOM SUSTAVU

Ženska soba - Centar za seksualna prava tijekom godine je organizirala niz događanja u okviru **projekta „Seksualno nasilje - edukacijski i preventivni program“ („SNEP program“)**, namijenjen učenicima/ama srednjih škola, a u kojima je sudjelovala i Pravobraniteljica. Projekt je financiran od strane Europske unije u okviru Programa o pravima, jednakosti i građanstvu (2014.-2020.). Pravobraniteljica je izrazila podršku projektu na njegovom predstavljanju u muzeju Mimara u Zagrebu (20.2.2020.)²²⁴ te na završnoj konferenciji (17.12.2020.) „Važnost aktivnog uključivanja mladih u prevenciju seksualnog nasilja“. Središnji događaj bila je virtualna **konferencija s međunarodnim sudjelovanjem „Važnost i izazovi provedbe programa prevencije seksualnog nasilja u školama“**²²⁵ na kojoj je istaknuto da veliki problem predstavlja činjenica što se seksualno nasilje počinjeno na štetu djece i mladih u velikoj većini slučajeva ne prijavljuje i ne procesuiraju. Većina djece i mladih nikome neće povjeriti svoje iskustvo – takvi slučajevi otkriju se u samo 10% slučajeva.

---

²²² „Sudjelovanje u panel diskusiji o važnosti ravnopravnosti spolova za održivi razvoj“ (25.9.2020.):

<https://www.prs.hr/cms/post/156>

²²³ Serija „Vučić Krezubić“, epizoda 5: „Mudra lavica“: <https://www.youtube.com/watch?v=hrgPtPjpbM>

²²⁴ Predstavljanje „SNEP programa“ (20.2.2020.):

https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=2673755482911739&id=1409162906037676&rdc=1&rdi=1

²²⁵ „Konferencija o prevenciji seksualnog nasilja u školama“ (24.11.2020.): <https://www.prs.hr/cms/post/224>

Konferenciji je prisustvovao savjetnik pravobraniteljice koji je ukazao na slučaj na kojem je radila Pravobraniteljica postupajući po pritužbi učenica/ka jedne zagrebačke srednje škole na nastavnika tjelesne i zdravstvene kulture (**PRS-02-03/18-02**). Pritužba se odnosila na neprimjerene seksističke, uvredljive i diskriminirajuće komentare i šale nastavnika na satovima tjelesne i zdravstvene kulture koje u smislu odredbi Zakona o ravnopravnosti spolova predstavljaju uznemiravanje, spolno uznemiravanje i diskriminaciju temeljem spolne orijentacije, a učenice/i su se Pravobraniteljici obratili zbog nepovjerenja da će njihova škola reagirati na odgovarajući način i zaštititi ih. Pravobraniteljica je od škole zatražila da ispita pritužbe, međutim škola to nije napravila učinkovito i temeljito, želeći zaštititi nastavnika. Umjesto toga, vršila je pritisak na učenice/ke koji su slučaj prijavili. Pravobraniteljica je zbog toga od Prosvjetne inspekcije zatražila provođenje nadzora, što je i učinjeno. Inspekcija je **nadzorom potvrdila** stajalište Pravobraniteljice i školi naložila da poduzme niz mjera u cilju prevencije i suzbijanja seksualnog nasilja, uključujući organizaciju stručnog usavršavanja nastavnog kadra o toj temi. Ovaj primjer potvrđuje potrebu za daljnjim radom na prevenciji i suzbijanju svih oblika seksualnog nasilja u području odgoja i obrazovanja, poput projekta „SNEP program“ Ženske sobe.

5.3. SPOLNA SEGREGACIJA U OBRAZOVANJU

U predmetu **PRS-09-01/20-03**, Pravobraniteljica je postupala po upitu jednog strukovnog udruženja koje organizira nacionalna školska natjecanja u informatici o njezinom stajalištu po pitanju **uvodenja odvojenih natjecanja po spolu, odnosno odvajanju ženske i muške konkurencije**. Zamisao o zasebnim natjecanjima za učenike/ce zastupalo je nekoliko mentora u toj strukovnoj organizaciji zbog navodnih razlika u mentalnim/kognitivnim/intelektualnim kapacitetima među spolovima i slabe zastupljenosti djevojaka u ukupnom broju natjecatelja/ica.

U svom odgovoru Pravobraniteljica je ukazala na odredbe Zakona o ravnopravnosti spolova i Zakona o suzbijanju diskriminacije, sukladno kojima spolna segregacija u pravilu predstavlja diskriminaciju. Ona može biti opravdana iznimno u slučaju ako za nju postoji legitiman cilj, a sredstva usmjerena postizanju tog cilja su primjerena i nužna. Razmatrajući istaknute argumente na kojima bi se temeljilo odvajanje učenika/ca po spolu, Pravobraniteljica je naglasila da ne postoje razlike u općoj inteligenciji među spolovima, dok utvrđene manje razlike u pojedinačnim područjima inteligencije nisu statistički značajne, uključujući i područja u kojima se uvriježeno smatra da je određeni spol u prednosti (npr. verbalna inteligencija za žene ili logičko-matematička inteligencija za muškarce). Budući da su razlike zanemarive, ne mogu predstavljati dostatan temelj koji bi opravdavao različite pristupe temeljene na spolu. U odnosu na drugi mogući argument koji se navodi (slaba zastupljenost djevojaka u ukupnom broju natjecatelja/ica), jedini način da se njime opravda razdvajanje po spolu je da on ima obilježje posebne mjere kojom se nadoknađuje nepovoljan položaj žena. Dakle, morali bi postojati utemeljeni i objektivni pokazatelji koji bi potvrđivali da se razdvajanjem natjecanja po spolu potiče veće uključivanje djevojaka u to područje tehničkih znanosti i povećavanje njihovog broja na natjecanjima. Međutim, u odnosu na takvo polazište, Pravobraniteljica je ukazala na objektivnu pretpostavku da spolno razdvajanje i značajno smanjivanje konkurencije na natjecanju vjerojatno ne bi djelovalo poticajno na djevojke, već upravo suprotno. Stoga je Pravobraniteljica strukovnoj organizaciji dala preporuku da zadrži postojeće propozicije natjecanja, odnosno da ne uvodi praksu

odvajanja natjecanja po spolu. U skladu s preporukom, strukovna organizacija je odustala od zamisli o odvojenim natjecanjima. Pravobraniteljica je na ovu temu objavila priopćenje na svojim mrežnim stranicama²²⁶.

5.4. RAVNOPRAVNOST SPOLOVA U STEM PODRUČJU

U posljednjih nekoliko godina intenzivirale su se inicijative na međunarodnoj razini kojima se potiče veće uključivanje djevojčica, djevojaka i žena u područja obrazovanja i rada u okviru STEM znanosti²²⁷, a ravnopravnost spolova u STEM-u je predmet povećanog interesa organizacija koje se bave ljudskim pravima. Ta problematika proteklih godina je tematizirana u nizu dokumenata²²⁸, a ove godine doneseni su novi propisi i dokumenti posvećeni promicanju ravnopravnosti spolova u STEM-u. Inicijative se pokreću i na nacionalnoj razini.

Pravobraniteljica se uključila u e-savjetovanje o *Nacrtu ključnih elemenata Poziva na dostavu projektnih prijedloga „Jačanje STEM vještina u osnovnim školama i razvoj Regionalnih znanstvenih centara za osnovne škole“*, koje je objavilo (1.12.2020.) Ministarstvo znanosti i obrazovanja²²⁹. Pravobraniteljica je ukazala na činjenicu da je tradicionalno uvriježeno da je STEM područje većinom predmet interesa učenika muškog spola te da učenice/žene čine nesrazmjernu manjinu u obrazovanju i u području zapošljavanja i rada u sektorima u kojima se primjenjuju STEM vještine. Takvo stanje djelomično je uvjetovano rodno determiniranim, tradicionalno uvriježenim očekivanjima od učenica i učenika, kojima ih se usmjerava u ona područja obrazovanja koja su 'poželjna' za njihov spol. Uzimajući to u obzir, u cilju praćenja spolnih razlika u STEM području, Pravobraniteljica je predložila da se podatke o broju učenika, koji će se iskazivati u svojstvu pokazatelja provedbe projekta, iskazuje po spolu, odnosno da se pored ukupnog broja učenika posebno navodi i broj djevojčica i dječaka. Na taj način će se moći pratiti spolne razlike u obuhvatu učenika/ca osnovnih škola uključenih u STEM programe koji se provode u sklopu projekta, učenika/ca kojima su se poboljšale STEM vještine i učenika/ca koji sudjeluju u izvannastavnim aktivnostima za STEM vještine, informatičke i komunikacijske tehnologije (IKT), poduzetništvo i aktivno građanstvo, kako je predviđeno ključnim elementima predmetnog Poziva. **Prijedlog Pravobraniteljice je prihvaćen** te će biti uvršten u završnu verziju natječajne dokumentacije.

Europski parlament izdao je studiju o obrazovanju i zapošljavanju žena u znanosti, tehnologiji i digitalnoj ekonomiji *"Education and employment of women in science, technology and the digital*

---

²²⁶ „Stajalište Pravobraniteljice o odvojenim odgojno-obrazovnim aktivnostima za učenike i učenice“ (13.5.2020.): <https://www.prs.hr/cms/post/42>

²²⁷ STEM = science, technology, engineering, mathematics (znanost, tehnologija, inženjerstvo, matematika).

²²⁸ Rezolucija Europskog parlamenta o znanstvenim i sveučilišnim karijerama žena i „staklenom stropu“ na koji nailaze (2014/2251(INI)): https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2015-0311_HR.html; "Why don't more girls choose to pursue a science career" (OECD 2019.): https://www.oecd-ilibrary.org/education/why-don-t-more-girls-choose-to-pursue-a-science-career_02bd2b68-en; "Women and men in ICT: a chance for better work-life balance" (EIGE 2018.): <https://eige.europa.eu/publications/women-and-men-ict-chance-better-work-life-balance-research-note>; "Study and work in the EU: set apart by gender" (EIGE 2018.): <https://eige.europa.eu/news/study-and-work-eu-set-apart-gender>

²²⁹ Radi se o natječaju za dostavu projektnih prijedloga u ukupnoj vrijednosti od 22.270.362 EUR, od čega se 85% financira iz financijskog mehanizma Europskog gospodarskog prostora (EGP), a 15% iz državnog proračuna RH.

„E-Savjetovanje o natječaju za projekte usmjerene na jačanje STEM vještina u osnovnim školama“ (1.2.2021.): <https://www.prs.hr/cms/post/328>

economy, including AI and its influence on gender equality" (2020.)²³⁰. U navedenoj studiji ukazalo se i na pojavu diskriminacije u oglasima za STEM poslove na društvenim mrežama, u što se kroz svoj redovni rad na pritužbama u protekloj godini uvjerila i Pravobraniteljica, zaprimivši nekoliko pritužbi na takve oglase (**PRS-01-04/19-19**, **PRS-01-04/20-04**, **PRS-01-04/20-05** i **PRS-01-04/20-06**). Jedna pritužiteljica je na svom korisničkom profilu na Facebook-u promijenila spol iz ženskoga u muški kako bi joj se počeli prikazivati oglasi za poslove u STEM sektoru te je ukazala na sve rašireniju praksu oglašavanja takvih radnih mjesta na društvenim mrežama. Pravobraniteljica je poslodavce upozorila da ograničavanje oglasa na korisnike muškog spola predstavlja diskriminaciju u smislu odredbi Zakona o ravnopravnosti spolova i preporučila da obustave takvu praksu. Poslodavci su postupili u skladu s preporukom, izuzev jednog slučaja u kojem je Pravobraniteljica od Državnog inspektorata Republike Hrvatske zatražila provođenje nadzora nad tvrtkom.

5.5. RODNO-OSJETLJIV JEZIK

PRIMJER 1: U predmetu **PRS-02-06/20-01**, Pravobraniteljica je zaprimila upit jedne institucije o upotrebi rodno osjetljivih jezičnih standarda u Pravilniku o radnim mjestima koji je u procesu donošenja u toj instituciji. U prijedlogu Pravilnika sva radna mjesta su navedena u muškom rodu osim dva koja su navedena u ženskom rodu („spremačica“ i „pralja/glačara“) i jednog koji je naveden u dva roda („medicinska sestra/tehničar“). **PODUZETE MJERE:** Pravobraniteljica je instituciji ukazala na neprimjerenost takve prakse kojom se putem jezika neizravno sugerira poželjnost određenog radnog mjesta za određeni spol. Ukoliko se nazivi većine radnih mjesta navode u muškom rodu, a nekoliko naziva u ženskom rodu, takvim izričajem se sugerira da je poželjno da te poslove obavljaju osobe ženskog spola, što predstavlja neizravnu diskriminaciju temeljem spola u području rada, te je zato važno izbjegavati takvu praksu. Iz perspektive ravnopravnosti spolova, sve izraze koji imaju rodno značenje poželjno je navoditi u ženskom i muškom rodu, što je Pravobraniteljica i preporučila instituciji. Ukoliko zbog prevelike frekventnosti takvih izraza dolazi do opterećenja teksta i narušavanja prirodности hrvatskog jezika, tekst je preporučljivo pisati u jednom rodu, uz uvodnu napomenu o rodnoj neutralnosti izraza koji imaju rodno značenje. Institucija je Pravobraniteljicu povratno izvijestila da su nazivi radnih mjesta u Pravilniku pisani u muškom rodu, uz uvodnu napomenu o rodnoj neutralnosti izraza.

PRIMJER 2: U predmetu **PRS-01-04/20-07**, Pravobraniteljica je postupala po pritužbi osobe ženskog spola na Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture. Pritužba se odnosila na „Dozvolu za voditelja brodice“ koju joj je resorno Ministarstvo izdalo, a u kojoj je se oslovljava u muškom rodu, kao "voditelja", umjesto "voditeljice". **PODUZETE MJERE:** Pravobraniteljica je Ministarstvu ukazala na čl.14.st.5. Zakona o ravnopravnosti spolova, sukladno kojoj se sve svjedodžbe, certifikati, licencije i diplome moraju izdavati na način da se strukovne kvalifikacije, zvanja i zanimanja navode u ženskom, odnosno muškom rodu, ovisno o spolu primatelja/ice dokumenta. Ministarstvo je Pravobraniteljicu povratno izvijestilo da će u sljedećim izmjenama Pomorskog zakonika i podzakonskih akata koji uređuju naziv predmetnih dozvola izraze prilagoditi u odnosu na oba spola.

---

²³⁰ [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=IPOL_STU\(2020\)651042](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=IPOL_STU(2020)651042)

Pravobraniteljica je pozdravila tu najavu, međutim također je upozorila Ministarstvo da do tada postupanje suprotno navedenoj odredbi Zakona predstavlja diskriminaciju temeljem spola. Stoga je preporučila da se postupanje po pitanju jezičke prakse pri izdavanju službenih licencija uskladi sa Zakonom, neovisno o izmjenama Pomorskog zakonika i podzakonskih akata. Daljnje povratne informacije o navedenom do zaključenja ovog izvješća nisu zaprimljene.

5.6. ZAKLJUČNO RAZMATRANJE I PREPORUKE

Pravobraniteljica je u izvještajnoj godini sudjelovala u nizu aktivnosti koje se odnose na promicanje ravnopravnosti spolova u području obrazovanja s naglaskom na edukativni pristup prema dionicima u sustavu odgoja i obrazovanja. Zaprimala je pritužbe koje se tiču spolne segregacije i upotrebe rodno-osjetljivog jezika. Poseban fokus usmjerila je na promicanje ravnopravnosti spolova u STEM području, a naglasila je i važnost rada na prevenciji svih oblika seksualnog nasilja u području obrazovanja. Pored pojedinačnih projekata koji se provode u školama, posebnu pozornost je potrebno usmjeriti na provedbu odgojno-obrazovnih sadržaja vezano uz pitanja ravnopravnosti spolova u okvirima propisanih ishoda učenja u novim kurikulumima (2019.), slijedom kojih je donesen (2020.) novi Katalog odobrenih udžbenika za osnovnu školu, gimnazije i srednje strukovne škole. U tom smislu, provedba međupredmetne teme *Građanskog odgoja i obrazovanja* je od posebnog značaja te je u narednom razdoblju potrebno osigurati dosljednu i kvalitetnu provedbu svih propisanih nastavnih sadržaja koji se odnose na pitanja ravnopravnosti spolova, posebno uzimajući u obzir da građanski odgoj i obrazovanje nažalost nema status zasebnog nastavnog predmeta. Stručno usavršavanje odgojno-obrazovnih djelatnika/ca o ljudskim pravima važan je čimbenik o kojem ovisi kvalitetna provedba navedenih sadržaja.

Pravobraniteljica **preporučuje**:

- (1) Raditi na poticanju većeg uključivanja žena u područja obrazovanja koja se odnose na STEM znanosti i općenito na ublažavanju podjela na "muška" i "ženska" područja obrazovanja i rada.
- (2) Raditi na prevenciji svih oblika seksualnog nasilja i suzbijanju rodni stereotipa na svim razinama odgoja i obrazovanja.
- (3) Provoditi stručno usavršavanje odgojno-obrazovnih djelatnika/ca iz područja ljudskih prava, uključujući ravnopravnost spolova.
- (4) Dosljedno provoditi sve propisane nastavne sadržaje koji se odnose na pitanja ravnopravnosti spolova, s naglaskom na provedbu tema vezanih za ljudska prava propisanih Kurikulumom za međupredmetnu temu Građanski odgoj i obrazovanje.

6

MEDIJI

U nadležnosti Pravobraniteljice je praćenje područja medija iz aspekta poštivanja načela ravnopravnosti žena i muškaraca.²³¹ Pravobraniteljica medije prati putem svakodnevnog pregleda (press-clipping) tema vezanih za njezinu nadležnost, provedbom neovisnih tematskih analiza i istraživanja, postupanjem po pritužbama koje često rezultira upozorenjima i preporukama oglašivačima ili medijskim nakladnicima, reagiranjem javnim priopćenjima, izjavama za medije te sudjelovanjima u javnim događanjima vezanim za pitanja ravnopravnosti spolova u medijskim sadržajima. Kao neovisna institucija, Pravobraniteljica samostalno odlučuje o načinu postupanja u svakom pojedinačnom slučaju, sukladno ZRS-u. U slučajevima u kojima nije nadležna postupati (npr. kada se ne radi o diskriminaciji po osnovama iz nadležnosti, kada se pritužbe odnose na umjetničke sadržaje ili autorska djela²³² ili kada se radi o objavama ili komentarima na društvenim mrežama²³³), Pravobraniteljica o svojoj nenadležnosti obavještava stranku i/ili joj daje savjet kome se u tom slučaju može obratiti.

6.1. TRENDOVI U MEDIJSKIM SADRŽAJIMA S OPISIMA SLUČAJEVA PO PRITUŽBAMA

Veliki broj primjera iz medija u kojima se krše načela ravnopravnosti spolova može se prema svojim karakteristikama podijeliti na osnovne medijske trendove. Stoga, umjesto da ih sve navodi ponaosob, Pravobraniteljica je, kao i do sada za potrebe izvješća o radu, navela osnovne medijske trendove, koje je ilustrirala s nekoliko konkretnih primjera, kako bi naglasila negativne učinke takve medijske prakse na načela ravnopravnosti spolova. **Opisi slučajeva koji su ovdje navedeni nisu jedini slučajevi po kojima je Pravobraniteljica postupala niti jedini koji su sporni u medijskim sadržajima.**

6.1.1. Izvještavanje o rodno utemeljenom nasilju²³⁴

Općenito govoreći **došlo je do pozitivnih pomaka u načinu izvještavanja medija o nasilju prema ženama i femicidu** u odnosu na razdoblje prije donošenja *Smjernica za senzibilizirano izvještavanje o nasilju prema ženama i femicidu* (Smjernice) u okviru Medijskog kodeksa koje je Pravobraniteljica

---

²³¹ Temeljem čl.16.st.2. ZRS-a zabranjeno je javno prikazivanje žena i muškaraca na uvredljiv, omalovažavajući ili ponižavajući način temeljem spola.

²³² Članak 69. Ustava RH jamči slobodu znanstvenoga, kulturnog i umjetničkog stvaralaštva pa bi se svaki pokušaj utjecanja na tu slobodu s pozicije institucije mogao tumačiti kao pokušaj cenzure.

²³³ Svaka društvena mreža ima mehanizme kontrole nepoželjnog sadržaja koji korisnici/e prijavljuju administrator/ici. Ukoliko se u pritužbi radi o pozivu na nasilje temeljem osnova iz nadležnosti, Pravobraniteljica istu prosljeđuje na postupanje nadležnom državnim odvjetništvu ili savjetuje stranku da podnese prijavu Ministarstvu unutarnjih poslova.

²³⁴ Nasilje nad ženama definirano je kao rodno utemeljeno nasilje u Konvenciji Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji koju je RH ratificirala 13.4.2018. (čl.3.toč.d "rodno utemeljeno nasilje nad ženama" označava nasilje usmjereno na ženu zbog toga što je žena ili koje nerazmjerno pogađa žene").

objavila 2019.,²³⁵ (povećan je broj članaka koji uključuju informacije koje pružaju predstavnici/e organizacija civilnoga društva (OCD-a) ili nadležnih državnih institucija, informira se o zakonskim izmjenama, kritički se izvještava o konkretnim slučajevima i presudama, propituju se stereotipi o krivici žrtve za silovanje, objavljuju statistike i sl.).

Međutim, **određena negativna medijska praksa i dalje postoji**, čak i kod medija koji su potpisali *Sporazum o prihvaćanju Smjernica*. Tako se i dalje u naslovima koriste senzacionalistički izrazi za počinitelja poput *monstrum*, a za sam čin nasilja - *monstruozan*²³⁶, *horor*²³⁷, *čudovište*²³⁸. U upozorenjima medijima, Pravobraniteljica ističe kako su ovakvi i slični izrazi postali uobičajeni vokabular, ali kako treba osvijestiti da isti ne doprinose osudi počinitelja nasilja, već opisuje trenutačno zgražanje koje vremenom slabi pa su potrebni sve šokantniji izrazi što ne doprinosi pravoj društvenoj osudi rodno utemeljenog nasilja.

Mediji često indirektno opravdavaju počinitelja nasilja ili femicida temeljeći svoje razumijevanje za njegovo nasilje u ponašanju žrtve koje ga je možda isprovociralo i "gurnulo preko ruba". **Primjer** za takav način izvještavanja je članak pod naslovom *"Suprug je prijavljivan zbog kaznenog djela obiteljskog nasilja, ranije mu je oduzeto naoružanje"*.²³⁹ U tekstu članka kao relevantni sugovornici citiraju se susjedi koji, uobičajeno u ovakvim slučajevima, svjedoče "godinama su živjeli skladno", bili su "lijep mladi bračni par koji se poznaje od srednje škole", "voljeli su se međusobno". Takva očito naizgled *idilična situacija* dovedena je u pitanje kada je žena odlučila napustiti supruga, odselila s djecom roditeljima, a sud izrekao sudsku mjeru zabrane približavanja nakon što je suprug prijavljivan zbog kaznenog djela obiteljskog nasilja - prijetnji i nasilja u obitelji prema supruzi - te mu je oduzeto vatreno oružje. Cijeli članak pisan je u tonu koji se, umjesto da osudi nasilnika i jasno pošalje poruku o neprihvatljivosti nasilnog rješavanja bilo kakvih obiteljskih sporova i situacija, fokusira na svjedočanstva susjeda za koje se i ne zna koliko dobro su poznavali navedeni par, na njihov opis idealne ljubavi bračnog para te na okidače za nasilje koji uglavnom počivaju na ponašanju žrtve. Žena ga je napustila zbog toga što je bio nasilnik, a djecu nije mogao vidjeti za vrijeme trajanja sudskog spora jer je bio nasilnik. Prema tome, sva odgovornost za situaciju u kojoj se našao leži na samom počinitelju pa dojmovi susjeda, osim što mogu biti sasvim pogrešni, nepotpuni i neupućeni, su potpuno irelevantni.

PRIMJER 1: U predmetu **PRS-05-01/20-8**, Pravobraniteljica je uputila upozorenje i preporuku dnevnom listu zbog članka „*Monstruozan zločin u bosiljevu - Serijski seksualni predator mladu Njemicu na putu po Europi oborio s bicikla, odvuкао u šumu, vezao za stablo i silovao*“ (9.3.2020.).²⁴⁰ Način izvještavanja da je mlada Njemica imala „*romantičarski pogled na svijet i puno*

---

²³⁵ Medijski kodeks detaljno je obrađen u Izvješću o radu za 2019., a digitalna verzija, u sklopu koje su i Smjernice, dostupna je na službenim web stranicama Pravobraniteljice - <https://prs.hr/cms/post/123>.

²³⁶ <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/otkriven-monstruozan-slucuj-profesora-kod-bjelovara-koji-je-zlostavljao-svoju-kcer-i-slao-okolo-njezine-gole-slike/>

²³⁷ <https://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/horor-u-vikendici-kraj-siska-zatocio-i-mlatio-djevojku-a-vrhunac-agonije-dogodio-se-u-ponedjeljak-15025522>

²³⁸ <https://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/cudoviste-iza-djecackog-lica-ovo-je-najgori-silovatelj-u-povijesti-britanije-dobio-doizivotni-zatvor-zbog-seksualnog-napastovanja-gotovo-200-muskaraca-9824704>

²³⁹ <https://www.vecernji.hr/vijesti/susjedi-nakon-ubojstva-bila-je-to-bezizlazna-situacija-to-ga-je-jako-mucilo-1410382>

²⁴⁰ <https://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/monstruozan-zlocin-u-bosiljevu-serijski-seksualni-predator-mladu-njemicu-na-putu-po-europi-oborio-s-bicikla-odvuкао-u-sumu-vezao-za-stablo-i-silovao-10067497>

vjere u ljude“ te stoga „bila idealna meta za seksualne predatore“, fokus prebacuje na žrtvu i sugerira da je zbog svoje naivnosti na neki način postala suodgovorna za nasilje nad njom počinjeno. Budući da se u usporednoj situaciji, kada se nasilje počini prema muškarcu, nikada ne postavlja pitanje nije li bio naivan što je mislio da se slobodno može kretati bilo kuda i u bilo koje vrijeme, ovakav članak se temelji na rodnim stereotipima i seksizmu (javni prostor se percipira kao opasan za žene, žene su sigurnije kod kuće ili u pratnji, žene ne bi trebale izlaziti/putovati same i sl.). Važno je uvijek naglašavati da ukoliko netko nad bilo kojom osobom, neovisno o spolu, počini nasilje, sva krivica i odgovornost leže na počinitelju, a ne na žrtvi i njezinom ponašanju. Rodni stereotipi su uvredljivi, omalovažavajući i ponižavajući temeljem spola i stoga nisu u skladu s načelima ravnopravnosti spolova.

PRIMJER 2: U predmetima **PRS-05-01/20-4, PRS-05-01/20-5, PRS-05-01/20-6 i PRS-05-01/20-7**, Pravobraniteljica je izdala upozorenja i preporuke portalima,²⁴¹ zbog nesenzibiliziranog i senzacionalističkog naslova koji uključuje citiranje djeteta u jednoj, za dijete, izuzetno tragičnoj i traumatičnoj situaciji. Konkretna citat ne nosi nikakvu informaciju od javnog interesa, već mu je cilj izazvati šok kod čitateljstva prikazivanjem boli djeteta koje vidi ubijenu majku („*Mama, krvariš!*“). Prilikom izvještavanja o nasilju nad ženama treba voditi računa da su djeca često kolateralne žrtve nasilja u obitelji te da nasilje kojem su svjedočila ostaje, zbog Interneta, trajno dostupno pogledu javnosti, a i njihovom vlastitom. U obiteljima u kojima otac ubije majku, djeca su već dovoljno traumatizirana i ne treba im publicitet. Neovisno što njihova imena nisu navedena, iz posredno objavljenih podataka mjesta, kuće ili drugih obiteljskih detalja, njihov identitet neće ostati zaštićen. **ISHOD:** Svi portali postupili su po preporuci Pravobraniteljice i iz naslova izostavili sporni dječji citat.

PRIMJER 3: U predmetu **PRS-05-01/20-3**, Pravobraniteljica je uputila upozorenje i preporuku uredniku jednog lokalnog portala zbog njegovog komentara koji se odnosio na svjedočenje žrtve obiteljskog nasilja na sudu protiv njezinog supruga koji je nepravomoćno osuđen zbog nasilja u obitelji. Naime, njezin navod da ju je suprug prvi put udario još na početku veze na maturlnom putovanju pred svim đacima i profesorima, urednik portala je komentirao: „*Pa što si glupačo onda ostala s njim?*“ Neprimjereno je i neodgovorno da medij na ovakav način vrijeđa i sramoti konkretnu žrtvu, a posredno i sve druge žene žrtve nasilja u obitelji od strane bliskih muškaraca, partnera i/ili supruga. Zbog učinka ovakvog medijskog tretiranja žrtve nasilja, uredniku portala su upozorenje uputili i Pravobraniteljica i Novinarsko vijeće časti Hrvatskog novinarskog društva.²⁴²

---

²⁴¹ „Hrvat u Njemačkoj ubio suprugu pred djecom: 'Mama, krvariš!'“, *vecernji.hr*, 19.2.2020. „Hrvat u Njemačkoj pred djecom ubio suprugu: 'Mama, krvariš!'“, *24sata.hr*, 19.2.2020. „Horor u rano jutro djevojčica je vrištala: 'Mama, krvariš!' Hrvat u Njemačkoj pred djecom nožem ubio suprugu“, *jutarnji.hr*, 19.2.2020. „Hrvat u Njemačkoj pred djecom izbo i ubio ženu: Mama, puna si krvi“, *index.hr*, 19.2.2020.

²⁴² <https://www.hnd.hr/natasa-vajagic-i-tena-sojer-keser-vs-nenad-cacic?seo=natasa-vajagic-i-tena-sojer-keser-vs-nenad-cacic>

6.1.2. Seksizam i rodni stereotipi

Najuporniji medijski trend i dalje je objektivizacija ženskog tijela i vrednovanje žena temeljem fizičkog izgleda, neovisno radi li se o osobama iz medija, s estrade,²⁴³ gospodarstva²⁴⁴, politike²⁴⁵ ili sporta²⁴⁶.

6.1.3. Izvještavanje o ženama u politici

I u izvještajnoj godini, mediji su izvještavali o načinu oblačenja pojedinih političarki i time poticali javnu raspravu o fizičkom izgledu žena u politici, preslikavajući tako rodni stereotip prema kojem je za sve žene fizički izgled primaran, neovisno o tome čime se u životu bavile.²⁴⁷

Kritike žena u politici često sadrže uvredljive izraze na osobnoj razini, fokus se vrlo često prebacuje na način oblačenja, šminkanja, frizure i raznih drugih, za politiku nevažnih detalja, o kojima se ne izvještava i koje se ne dovodi u vezu s (ne)sposobnošću obavljanja neke političke funkcije kada se radi o muškarcima.²⁴⁸ Iako se tu i tamo u člancima spomene i izbor kravate ili boja odijela nekog političara²⁴⁹, takvi su tekstovi rijetki, a osvrti uglavnom svedeni na pokoju rečenicu koja nema većeg utjecaja na percepciju javnosti koja ionako nije navikla da muškarce, za razliku od žena, ocjenjuje primarno na temelju njihovog izgleda ili načina oblačenja. Naklonost žena ili muškaraca prema određenim odjevnim stilovima, stvar je njihovog osobnog ukusa pa samim time nije od javnog interesa, pogotovo kada se radi o političarkama ili ženama koje obavljaju druge javne funkcije od gospodarskog, političkog ili društvenog značaja.

S druge strane, mediji izvještavaju i o problematici podzastupljenosti žena u politici, najčešće vezano za izborne kampanje, ali su takvi članci rijetki pa je i njihov pozitivan učinak daleko manji od negativnog učinka velikog broja članaka o fizičkom izgledu i načinu odijevanja političarki.²⁵⁰

---

²⁴³ Index.hr, 21.12.2020. - <https://www.index.hr/magazin/clanak/lidija-bacic-pokazala-golu-straznjicu-fanovi-se-izbezumili/2240760.aspx>; jutarnji.hr, 17.12.2020. - <https://www.jutarnji.hr/scena/domace-zvijezde/minica-koja-je-podigla-prasinu-uf-malo-je-reci-da-sam-iznenadena-da-ponkad-i-nosim-hlace-15037505> i dr.

²⁴⁴ index.hr, 5.5.2020. - https://www.index.hr/vijesti/clanak/ekonomistica-opisala-svakodnevno-ruganje-to-debeli-ljudi-prozivljavaju-stalno/2180454.aspx?fbclid=IwAR1A0EG0mJiJzJ6zG-nR02Ds-r9teQ1hpsNgHRgNlqbfNVujAIF_SPCPbf8

²⁴⁵ index.hr, 12.7.2020. - <https://www.index.hr/lajk/poster/227022/ovo-je-10-najljepjih-politicarki-na-svijetu-slazete-se> i dr.

²⁴⁶ slobodnadalmacija.hr, 5.2.2020. - <https://sibenski.slobodnadalmacija.hr/sibenik/susur/zanimljivosti/lijepa-sibenska-kosarkasica-rodila-prvu-bebu-malena-tara-svijet-je-ugledala-u-sibenskoj-bolnici-644879>; vecernji.hr, 17.12.2020. - <https://www.vecernji.hr/sport/mnogi-ovoj-latini-pokusavaju-zabiti-ali-rijetki-uspjevaju-1454564>

²⁴⁷ Index.hr, 16.9.2020. <https://www.index.hr/magazin/clanak/peovic-se-oglasila-o-krsenju-dress-codea-meni-smeta-sto-se-krse-radnicka-prava/2214509.aspx>; Jutarnji list, 16.9.2020. <https://www.jutarnji.hr/life/zivotne-price/strucnjakinja-za-protokol-o-outfitu-katarine-peovic-minice-nisu-primjerene-pa-to-nije-disko-15019349>; Slobodna Dalmacija, 15.9.2020.

<https://slobodnadalmacija.hr/mozaika/moda/marija-selak-raspudic-modno-je-svestrana-no-jednom-je-komadu-odjece-posebno-odana-danas-je-na-presicu-stigla-u-jednostavnoj-i-sik-kombinaciji-1044536>; Večernji list, 28.7.2020. <https://diva.vecernji.hr/moda/petir-odabrana-leprava-haljnu-primjereniju-ljetnom-partyju-a-savjetnica-za-selak-ima-skladnije-modno-rjesenje-12606>; net.hr, 22.7.2020. - <https://www.dnevno.hr/vijesti/hrvatske-politicarke-odusevile-modnim-odabirom-pogledajte-kako-su-se-zastupnice-sredile-za-danasnje-konstituiranje-sabora-1505820/> i dr.

²⁴⁸ Tportal, 26.11.2020. - <https://www.tportal.hr/lifestyle/clanak/tri-zene-crno-bijela-slika-ljevicarke-rada-boric-i-sabina-glasovac-u-crnom-a-hercegovacka-snjaka-selak-raspudic-u-bukle-kostimu-foto-20201126> i dr.

²⁴⁹ Jutarnji list, 22.7.2020., <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/zastupnici-se-drzali-klasike-dame-pokazale-vise-smjelosti-pozornost-privukla-mlada-sdp-ovka-15009597>; 24sata.hr, 22.7.2020. - <https://www.24sata.hr/lifestyle/dalija-oreskovic-i-marija-selak-raspudic-u-odlicnom-izdanju-u-sabornici-a-od-muskih-b-petrov-707248> i dr.

²⁵⁰ dnevnik.hr, 5.6.2020. - <https://dnevnik.hr/vijesti/parlamentarni-izbori-2020/rodna-ravnopravnost-u-politici-prema-zakonu-na-kandidacijskim-listama-treba-bit-40-posto-zena---608205.html>; libela.org, 14.7.2020. - <https://www.libela.org/sa-stavom/10725->

6.1.4. Seksizam u izjavama javnih osoba i u javnom prostoru

Svake godine nailazimo na nove primjere izjava javnih osoba koje sadrže seksističke konotacije, izravni seksizam, rodne stereotipe i direktno ili indirektno omalovažavanje žena temeljem spola. Pravobraniteljica je u **10 javnih priopćenja te u više izjava i intervjua** za medije upozoravala na potrebu dostojanstvenog načina komunikacije u javnom prostoru te vođenja računa da oštra verbalna retorika ne prijeđe granicu neprimjerenog ponašanja i vrijeđanja na osobnoj razini. Naime, javne osobe imaju viši prag odgovornosti od drugih građanki i građana jer svojim ponašanjem daju primjer drugima i kao poznate ličnosti utječu na formiranje javnog mnijenja.

Javna priopćenja Pravobraniteljice odnosila su se na izjave javnih osoba iz područja politike²⁵¹, uključujući i Hrvatski sabor²⁵², medija²⁵³, akademske zajednice²⁵⁴ i poduzetništva²⁵⁵ koje su sadržavale seksizam, diskriminatorne elemente temeljem dobi, spola, spolne orijentacije. Sva javna priopćenja dostupna su na službenim web stranicama Pravobraniteljice.²⁵⁶ Pravobraniteljica je o slučajevima seksizma u izjavama javnih osoba i u javnom prostoru govorila javno u raznim medijima²⁵⁷ ističući da još uvijek postoji veliko nerazumijevanje o tome što je seksizam i zašto je njegov učinak štetan za društvo u cjelini.

Pravobraniteljica skreće pozornost na brojna europska izvješća i istraživanja o spolnom uznemiravanju žena u političkom životu, kao i na rezolucije Europskog parlamenta i Vijeća Europe te preporuku o promicanju parlamenata kao mjesta bez seksizma.²⁵⁸

6.1.5. Ostali medijski trendovi

6.1.5.1. Reklame

Reklame su i dalje medijski sadržaji u kojima se najčešće koriste rodni stereotipi i seksistički objektivizira žensko tijelo.

[zene-u-politici-nisu-dekorativna-kulisa-niti-je-rodna-ravnopravnost-floskula/](https://www.rtl.hr/vijesti-hr/novosti/hrvatska/3888186/sto-kada-u-politici-haljina-dodje-prije-sadrzaja-objektivizacija-zena-je-vrsta-nasilja/); RTL, 17.9.2020 - <https://www.rtl.hr/vijesti-hr/novosti/hrvatska/3888186/sto-kada-u-politici-haljina-dodje-prije-sadrzaja-objektivizacija-zena-je-vrsta-nasilja/>; HRT, 11.6.2020. - <https://vijesti.hrt.hr/622790/otvoreno-jesu-li-zene-dovoljno-utjecajne-u-hrvatskoj-politici>; RTL, 21.9.2020. - <https://www.rtl.hr/vijesti-hr/novosti/hrvatska/3887964/imaju-sto-za-reci-kada-ce-politicarke-postati-vise-od-haljine-ili-cipela-koje-privlace-pozornost/> i dr.

²⁵¹ Priopćenje od 7.3.2020. - <https://www.prs.hr/cms/post/38>; Priopćenje od 30.9.2020. - <https://www.prs.hr/cms/post/161>; Priopćenje od 18.9.2020. - <https://www.prs.hr/cms/post/145>

²⁵² Priopćenje od 27.11.2020. - <https://www.prs.hr/cms/post/234>

²⁵³ Priopćenje od 22.7.2020. - <https://www.prs.hr/cms/post/46>; Priopćenje 23.7.2020. - <https://www.prs.hr/cms/post/47>; Priopćenje od 29.7.2020. - <https://www.prs.hr/cms/post/48>; Priopćenje od 23.9.2020. - <https://www.prs.hr/cms/post/150>

²⁵⁴ Priopćenje od 22.12.2020. - <https://www.prs.hr/cms/post/304>

²⁵⁵ Priopćenje od 15.12.2020. - <https://www.prs.hr/cms/post/265>

²⁵⁶ Javna priopćenja https://www.prs.hr/cms/posts_all/1/12.

²⁵⁷ <https://www.prs.hr/cms/post/162>; <https://www.prs.hr/cms/post/167>; <https://www.prs.hr/cms/post/178>

²⁵⁸ Izvješće Europskog parlamenta „Zlostavljanje i spolno uznemiravanje na radnom mjestu, na javnim mjestima i u političkom životu u EU“ (2018.); Izvješće Opće skupštine UN-a o nasilju prema ženama u politici (2018.); Istraživanje Interparlamentarne unije (IPU) i Vijeća Europe „Seksizam, uznemiravanje i nasilje nad ženama u parlamentima u Europi“ (2018.); Rezoluciju Europskog parlamenta o mjerama za sprječavanje i borbu protiv zlostavljanja i spolnog uznemiravanja na radnom mjestu, na javnim mjestima i u političkom životu u EU-u (2018/2055(INI)) i Rezoluciju Vijeća Europe 2274(2019) i Preporuku 2152(2019) o promicanju parlamenata kao mjesta bez seksizma i spolnog uznemiravanja.

PRIMJER 1: U predmetu **PRS-05-03/20-7**, Pravobraniteljica je postupala temeljem pritužbe na reklamnu kampanju operatera Tele2 Hrvatska pod nazivom „Nešto dobro 1 i 2“. Utvrdila je da se u tri od četiri predmetne reklame odgovori na pitanje ima li dobrih vijesti u ovoj godini temelje na rodnim stereotipima i to isključivo vezano za poigravanje tradicionalnim stereotipima o strahu žena od debljanja, o napornim punicama i muškarcima koji jedva podnose predugo zajedničko provođenje vremena sa svojim suprugama (partnericama).²⁵⁹ U ovim reklamnim motivima radi se o negativnoj stereotipizaciji isključivo žena, što ima štetan učinak na percepciju uloga žena u društvu. Svake godine Pravobraniteljica upozorava da se putem reklamnih kampanji ne reklamiraju samo proizvodi i usluge, već i određene vrijednosti, koncepti i ideje. Iako reklame nisu uzrok neravnopravnosti žena i muškaraca, ipak su moćan medij promoviranja rodnih stereotipa koji se nalaze u temeljima neravnopravnosti spolova. Stoga je izuzetno važno da oni koji kreiraju sadržaje reklama budu rodno osviješteni i odgovorni društveni subjekti. Pravobraniteljica je podsjetila da je Europski parlament donio *Rezoluciju o utjecaju marketinga i oglašavanja na ravnopravnost spolova (INI/2008/2038)* koja između ostalog govori o tome da su rodni stereotipi u oglašavanju jedan od nekoliko čimbenika koji imaju velikog utjecaja na napore koje društvo čini u smjeru rodne ravnopravnosti te da je taj utjecaj tim veći jer mnogi nisu svjesni načina na koji na nas utječu sveprisutne slike koje nas okružuju.²⁶⁰

Vezano za reklamne kampanje kao **primjer dobre prakse** treba istaknuti napore koje tvrtka IKEA Hrvatska čini u posljednjih nekoliko godina u osmišljavanju rodno osjetljivih kampanji kojima nastoji podići svijest o rodnim stereotipima u svakodnevnom okruženju. U provjeri koliko su njezine kampanje rodno osviještene, IKEA se za sugestije i pomoć obraća i Pravobraniteljici. U 2020., Pravobraniteljica je podržala reklamnu kampanju IKEA-e „Ravnopravnost je bolja za sve“²⁶¹ i „Siguran dom je bolji dom“ usmjerenoj protiv nasilja u obitelji.

6.2. MEDIJSKA ANALIZA KAMPANJE ZA IZBOR ZASTUPNIKA/CA U HRVATSKI SABOR

Pravobraniteljica je sukladno svojim nadležnostima i ovlastima definiranima Zakonom o ravnopravnosti spolova²⁶² te sukladno drugim dokumentima i propisima koji se odnose na načela ravnopravnosti spolova²⁶³ pratila izbornu kampanju za izbor zastupnika/ca u Hrvatski sabor koja je trajala od 18.6.-3.7.2020. **Tijekom izborne kampanje, Pravobraniteljica nije istupala s**

---

²⁵⁹ U jednom motivu je mladi par u kojem on odgovara „Udebljala se više od mene“, u drugom on odgovara na pitanje sa „Odselila se punica“, a u trećem žena presretna odgovara „Zdenko i ja smo po cijele dane zajedno“, na što on ponavlja „po cijele dane“ na način koji nedvojbeno ukazuje da, za razliku od nje, smatra takvo zajedničko provođenje vremena napornim.

²⁶⁰ Do zaključenja ovog Izvješća nismo primili odgovor Telemach Hrvatska d.o.o. o poduzetim mjerama temeljem upozorenja i preporuke. Iako su reklame u cijelosti i dalje dostupne na youtube kanalu <https://www.youtube.com/watch?v=faD-NBAK74A>, primijećeno je da su u reklamama na televiziji izostavljeni sporni dijelovi.

²⁶¹ <https://www.ikea.com/hr/hr/this-is-ikea/work-with-us/ravnopravnost-pocinje-kod-kuce-pubf483f6b0>

²⁶² Narodne novine, br. 82/08, 69/17

²⁶³ Npr. Zakon o medijima (Narodne novine, br. 59/04, 84/11, 81/13), Zakon o elektroničkim medijima (Narodne novine, br. 153/09, 84/11, 94/13, 136/13); Pekinška deklaracija i platforma za akciju, UN Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena; Preporuka o prevenciji i suzbijanju seksizma Odbora ministara Vijeća Europe (Recommendation CM/Rec(2019)1); Konvencija Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i obiteljskog nasilja te drugim UN i EU dokumenti dostupni na <http://www.prs.hr/index.php/medunarodni-dokumenti/un-dokumenti> i <http://www.prs.hr/index.php/medunarodni-dokumenti/eu-dokumenti>

upozorenjima i preporukama, temeljem obveze da kao neovisno tijelo djeluje na nepristran način.

Kao i uvijek do sada, Pravobraniteljica je prije službenog početka izborne kampanje izdala javno priopćenje (27.5.2020.) kojim je pozvala stranke i medije da tijekom izborne kampanje ne koriste seksizam i da vode računa o načinu na koji će komunicirati s javnošću i s kandidatima i kandidatkinjama drugih stranaka²⁶⁴. Priopćenje je izdala ponovo povodom početka službene kampanje (19.6.2020.)²⁶⁵ u kojem je još jednom podsjetila aktere na političkoj sceni na načelo ravnopravnosti spolova i obvezu uljuđenog i dostojanstvenog načina komunikacije u predizbornoj kampanji bez korištenja seksizama i spolnih stereotipa, odnosno vrijeđanja protukandidata/kinja temeljem spola i drugih diskriminacijskih osnova.

Po završetku službene izborne kampanje, Pravobraniteljica je provela analizu prikupljenih članaka i podataka o televizijskim sučeljavanjima stranačkih kandidata/kinja iz aspekta načela ravnopravnosti spolova. Ne zauzimajući strane, Pravobraniteljica u ovoj analizi ukazuje na najčešće trendove političke retorike i medijskog načina izvještavanja koje ilustrira konkretnim primjerima.²⁶⁶ Pravobraniteljica nije uzela u razmatranje medijske sadržaje koji su se odnosili na izbornu kampanju, ali nisu bili povezani s načelima ravnopravnosti žena i muškaraca u sferi političke participacije.

U fokusu brojnih sučeljavanja, tema je bila pravo žena na prekid trudnoće nastale silovanjem.

Iako su mediji u okviru svake izborne kampanje do sada kandidatima i kandidatkinjama postavljali pitanja vezana uz ljudska prava (odnos prema nacionalnim manjinama, stajališta prema spolnim i rodnom manjinama, prekidu trudnoće i prizivu na savjest ginekologa/inja), ovu izbornu kampanju obilježilo je specifično pitanje imaju li silovane žene pravo na (slobodnu i samostalnu) odluku o prekidu trudnoće. Do problematiziranja ove teme došlo je i prije službenog početka izborne kampanje kada je kandidat jedne stranke u emisiji sučeljavanja na N1 televiziji²⁶⁷ iznio svoje stajalište da život počinje začećem te da je nasilni prekid života ubojstvo. Na pitanje novinarke što je sa silovanim ženama, odgovorio je da je život - život te da on ne može „*određivati tko ima pravo živjeti, a tko nema pravo živjeti*“. Mediji su izvještavajući o njegovom stajalištu naglasak stavili na to da je kandidat za zabranu pobačaja silovanim ženama²⁶⁸ na što su reagirali/e drugi/e kandidati/kinje²⁶⁹,

---

²⁶⁴ <https://www.prs.hr/cms/post/43>

²⁶⁵ <https://www.prs.hr/cms/post/45>

²⁶⁶ Napominjemo da u fusnotama ne navodimo sve članke, već samo primjere članaka koji ilustriraju navode u tekstu.

²⁶⁷ N1 TV Pressing, 8.6.2020.

²⁶⁸ index.hr (9.6.2020.) <https://www.index.hr/vijesti/clanak/raspudic-za-zabranu-pobacaja-i-silovanim-zenama-imamo-svjedocanstva-djece-iz-bih/2189119.aspx>; net.hr (15.6.2020.) <https://net.hr/danas/hrvatska/raspudic-bi-danas-silovanim-zenama-uskratio-abortionus-evo-sto-je-govorio-prije-16-godina/>;

²⁶⁹ vecernji.hr (16.6.2020.) <https://www.vecernji.hr/vijesti/moj-suprug-nije-rekao-da-silovanim-zenama-treba-zabraniti-pobacaj-1410394>; N1TV (9.6.2020.) <http://hr.n1info.com/Vijesti/a516120/Glasovac-Raspudicu-Zensko-tijelo-ne-smije-biti-drzavna-imovina.html>; Novi list (18.6.2020.) <https://www.novolist.hr/vijesti/hrvatska/divjak-zgrozena-izjavama-skore-i-raspudica-o-pobacaju-radi-se-o-sadistickom-ponizavanju-zena/>

mediji²⁷⁰ i javnost²⁷¹, iako on to izriječno nije rekao, već je isto proizašlo iz njegovih argumentacija u kojima je isticao da je za život od začeca, neovisno kako je taj život nastao.

Kandidat i lider druge stranke izjavio je vezano za odluku žene da prekine trudnoću do koje je došlo kao posljedica silovanja: „*Onda se ta gospođa, ženska osoba, mora odlučiti, opet u dogovoru sa svojom obitelji, što će napraviti.*“²⁷² Iako su medijski naslovi citirali njegove riječi, kandidat ih je opovrgavao smatrajući da su izvađene iz konteksta i da „*nije u redu da se na nečijoj patnji gradi predizborna kampanja*“ iako je sam to prethodno učinio u svojoj izjavi. Reagirale su brojne osobe iz javnog života (glumice, novinarki, pjevačice, političari/ke i dr.)²⁷³ koristeći se vulgarizmima (verbalnim i gestikulacijama) zbog iskorištavanja zakonom zajamčenih reproduktivnih prava žena u svrhu političkih nadmetanja.²⁷⁴

O zabrani pobačaja očitovale su se i kandidatkinje drugih stranaka²⁷⁵. Nakon što je izjavila da prekid trudnoće treba zakonski zabraniti jer „*sve ostalo je njegovanje kulture smrti*“, jedna od kandidatkinja je na konkretno pitanje može li silovana žena pobačiti, rekla: „*Ne daj bože da se to meni dogodi, ne mogu zamisliti tu situaciju niti tu traumu. Ne vidim razloga da dijete nema pravo na život. Uvijek se pozivamo na pravo žene na izbor, a što je s pravom djeteta na život? Ja bih u svakom slučaju jednako zaštitila i to dijete i tu majku. Dala joj svu moguću potporu koju joj mogu pružiti.*“ Na inzistiranje novinara da se izjasni znači li to da ženi pobačaj ipak ne bi bio na raspolaganju, političarka je odgovorila potvrdno.²⁷⁶

Nepobitno je da je pitanje prekida trudnoće u ovoj izbornoj kampanji dobilo daleko više medijskog prostora nego što je to bio slučaj u ranijim kampanjama kada su se kandidati/kinje o njemu izjašnjavali/e u okviru zadnjeg seta pitanja uglavnom s kratkim „da“ ili „ne“ odgovorima. Do velike vidljivosti ove problematike na ovim parlamentarnim izborima došlo je zbog navedenih izjava dvaju

²⁷⁰ faktograf.hr, (17.6.2020.) <https://faktograf.hr/2020/06/17/raspudic-ponovo-govori-da-nije-rekao-ono-sto-je-rekao-ovaj-put-o-pobacaju-u-slucaju-silovanja/>; telegram.hr (10.6.2020.) <https://www.telegram.hr/price/nezamisliva-okrutnost-ideje-da-se-silovanim-zenama-treba-zabraniti-pobacaj/>; slobodnadalmacija.hr (24.6.2020.) <https://slobodnadalmacija.hr/vijesti/hrvatska/znaju-li-skoro-i-raspudic-sto-govore-u-ratu-u-bih-je-silovano-pedeset-tisuca-zena-a-mnoge-su-bile-prisiljene-roditi-1028316>; srednja.hr 9.6.2020./<https://www.srednja.hr/novosti/raspudic-svojim-argumentima-pokazao-zasto-suludo-nazivati-ga-filozofom/>; jutarnji.hr, 19.6.2020. <https://www.jutarnji.hr/izbori/vijesti/srednji-prst-nije-moj-izricaj-ali-skorina-izjava-me-revoltirala-i-razljutila-15003343>

²⁷¹ vecernji.hr (19.6.2020.) <https://www.vecernji.hr/vijesti/mucna-ispovijest-pulezanke-ja-sam-dijete-silovanja-neka-se-politicari-prestanu-mijesati-u-intimu-1411018>; 24sata.hr, 18.6.2020. <https://www.24sata.hr/news/ja-sam-dijete-silovanja-skoro-raspudic-i-slicni-neka-sute-700549>; net.hr, 19.6.2020. <https://net.hr/danas/hrvatska/hrabre-hrvaticke-opisale-svoje-traume-sa-silovateljima-ta-zena-mi-je-rekla-nista-ti-nije-necemo-zvati-policiju-sto-ce-reci-ljudi/>; 24sata.hr, 20.6.2020. <https://www.24sata.hr/news/kumica-s-dolca-konobar-i-teta-visnja-pobacaj-je-stvar-zene-700874>

²⁷² vecernji.hr (17.6.2020.) <https://www.vecernji.hr/vijesti/skoro-i-jandrokovic-o-gej-parovima-i-udomljavanju-djece-dijete-treba-imati-i-majku-i-oca-1410583>; telegram.hr (17.6.2020.) <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/miroslav-skoro-posve-ozbiljan-ako-zena-zatrudni-tijekom-silovanja-mora-se-dogovoriti-s-obitelji-sto-uciniti/>

²⁷³ tportal.hr 19.6.2020.) <https://www.tportal.hr/showtime/clanak/burne-reakcije-poznatih-hrvatica-na-nedavne-izjave-miroslava-skore-i-nine-raspudica-o-pobacaju-u-slucaju-zena-koje-su-silovane-20200619>; Glas Slavonije, 19.6.2020. <https://www.glas-slavonije.hr/435213/1/Poznate-su-politicarke-Skori-odgovorile---srednjim-prstom>; vijesti.hrt.hr, 18.6.2020. <https://vijesti.hrt.hr/625620/ministrice-divjak-reagirala-na-izjave-skore-i-raspudica>; teleskop.hr, 19.6.2020. <https://teleskop.hr/50414-2>; rtl.hr, 20.6.2020. <https://www.rtl.hr/vijesti-hr/novosti/hrvatska/3837066/markic-za-rtl-danas-bez-jasnog-odgovora-o-pravu-na-pobacaj-za-silovane-zene-ne-zelim-da-me-se-manipulira-izjasnjavanjem/>; dalmatinskiportal.hr, 21.6.2020.

<https://dalmatinskiportal.hr/hrvatska/matic--krici-silovanih-zena-mi-i-danas-odzvanjaju--podrzavam-reakcije-na-skoru/68231>

²⁷⁴ vecernji.hr, 19.6.2020. <https://www.vecernji.hr/showbiz/novinarica-rtl-a-objasnila-vulgarne-rijeci-protivnicima-pobacaja-to-je-pljuska-svakom-normalnom-covjeku-1411236>; express.24sata.hr, 2.7.2020., <https://express.24sata.hr/life/ugledne-zene-odgovaraju-raspudicu-i-skori-24392>

²⁷⁵ slobodnadalmacija.hr, 19.6.2020. <https://slobodnadalmacija.hr/vijesti/hrvatska/tomasic-vjerujem-da-je-skorina-izjava-o-silovanim-zenama-izvucena-iz-konteksta-vuckovic-ja-ne-bih-pokazala-srednji-prst-1027426>

²⁷⁶ N1TV (13.6.2020.) <http://hr.n1info.com/Vijesti/a517402/Bruna-Esich-Nisam-iskljucila-ni-HDZ-ni-Skoru.html>

kandidata te posljedičnog medijskog inzistiranja na tome da se i drugi kandidati/kinje izjasne jesu li za 'pravo na pobačaj' u slučajevima kada je žena silovana. Stoga, čak i kada su televizijska sučeljavanja bila fokusirana na teme poput obrazovanja, kulture, medija, socijalne politike i demografije, novinari/ke su postavljali pitanja i o stavovima prema pobačaju žena koje su zatrudnjele zbog silovanja. Suočeni/e s tim pitanjem, pojedini/e kandidati/kinje nisu se željeli/e izjasniti smatrajući da se o toj temi ne bi trebalo raspravljati u okviru izborne kampanje i naglašavali/e da je to kompleksna tema o kojoj se ne može jednoznačno odrediti samo potvrdnim ili samo niječnim odgovorom. Međutim, **stav o reproduktivnim pravima žena** koji ima stranka ili kandidat/kinja koji/a se kandidira za najviše zakonodavno tijelo u zemlji kao predstavnik/ca birača/ica, a koji će uskoro glasati u Hrvatskom saboru za donošenje (ili protiv) novog zakona kojim će se regulirati pitanje zakonskog prava na prekid trudnoće, **jednako je važan za birače/ice** kao što su to obrazovanje, ekonomija, odnos prema nacionalnim i spolnim/rodnim manjinama, reforme zdravstvenog ili poreznog sustava, teritorijalni ustroj, investicije, politika plaća ili zapošljavanje.

Žene su bile podzastupljene kao gošće posebnih emisija posvećenih izborima, pogotovo u temama koje su se smatrale „ozbiljnima i važnima“. Istovremeno, izjave o ženskom tijelu i njegovoj reproduktivnoj funkciji te o pravima žena da same donose odluke dolazile su uglavnom od muškaraca koje su mediji, zbog njihove velike nadzastupljenosti u medijskim izbornim sadržajima, o tome i pitali. U raspravu mediji nisu uvodili i relevantna pitanja usko povezana s pravom na prekid trudnoće, kao što su odgovornost muškaraca vezano za prekide neželjenih trudnoća, dostupnost kontracepcije (muške i ženske) ili uvođenje kvalitetnog spolnog odgoja u obrazovni sustav. O ovoj ozbiljnoj temi govorilo se na uglavnom senzacionalistički, populistički i površan način u čemu su i mediji sudjelovali načinom postavljanja pitanja i inzistiranju na polarizaciji "za" i "protiv", ne uzimajući u obzir da se u svim slučajevima prekida neželjene trudnoće radi o visokom stupnju osobnih trauma žena o kojima su se davali paušalni sudovi. Pojedininim političkim akterima u kampanji tema je poslužila za skupljanje političkih bodova, a medijima za gledanost.

Zastupljenost kandidata i kandidatkinja u medijima

Nakon prigovora većeg broja organizacija civilnoga društva, upućenog Državnom izbornom povjerenstvu Republike Hrvatske (DIP), a koji su objavili i mediji,²⁷⁷ da se u emisijama sučeljavanja uglavnom pojavljuju muški kandidati, RTL televizija organizirala je posebno sučeljavanje 4 kandidatkinja²⁷⁸, osoba već poznatih javnosti iz drugih sučeljavanja, kojima su postavljena pitanja o zastupljenosti žena u politici i na kandidacijskim listama, o Istanbulskoj konvenciji, prekidu trudnoće te ambicijama nakon izbora. Što se tiče navoda iz prigovora organizacija civilnog društva da „RTL nije dozvolio zeleno-lijevoj koaliciji da sama odabere svoju predstavnicu u debati“²⁷⁹, Pravobraniteljica je napravila uvid u RTL debatu na koju se navod odnosio (25.6.2020.)²⁸⁰. Iako uvidom nije utvrdila da bi bilo koji gost emisije izjavio da RTL nije dozvolio da stranka sama izabere

---

²⁷⁷ dnevnik.hr (27.6.2020.) <https://dnevnik.hr/vijesti/parlamentarni-izbori-2020/prigovor-na-podzastupljenost-zena-u-televizijskim-izbornim-suceljavanjima---610882.html>

²⁷⁸ Nacional (27.6.2020.) <https://www.nacional.hr/kandidatkinje-raspravljale-o-zenskim-pravima-ravnopravnosti-u-politici-i-pobacaju/>

²⁷⁹ dnevnik.hr (27.6.2020.) <https://dnevnik.hr/vijesti/parlamentarni-izbori-2020/prigovor-na-podzastupljenost-zena-u-televizijskim-izbornim-suceljavanjima---610882.html>

²⁸⁰ U originalnom prigovoru se greškom nalazi datum 24.6.2020.

predstavnicu²⁸¹, Pravobraniteljica je uputila dopise medijskim kućama koje su organizirale izborna suočavanja²⁸² da dostave odgovore na koji način su pozivali goste/gošće u emisije sučeljavanja u izbornoj kampanji, osobno i direktno ili ostavljajući strankama izbor kojeg kandidata/tkinju će poslati da prezentira njihov program.

RTL je dostavio odgovor (23.9.2020.)²⁸³ u kojem navodi „Svaki poziv upućivali smo isključivo izbornom stožeru svake političke stranke ili opcije i u komunikaciji s njima smo dogovarali tko će i kada gostovati u pojedinoj emisiji“.

HRT je dostavio odgovor (29.7.2020.)²⁸⁴ da „kada se radilo o nekim određenim temama, sugovornike iz stranaka tražili smo preko stranačkih ureda za odnose s javnošću“ te da su „stranke, odnosno koalicije, same odlučile kojeg će kandidata ili kandidatkinju poslati da ih predstavi“.

NOVA TV je dostavila odgovor (24.7.2020.)²⁸⁵ u kojem navodi da je „svaki kandidat odnosno kandidacijska lista imala mogućnost odlučiti hoće li se predstavljati i tko će ju (u slučaju liste) predstavljati u tu svrhu“.

Iz dostavljenih odgovora medijskih kuća proizlazi da su pozivi dostavljani strankama koje su same odlučivale tko će ih predstavljati u tematskim emisijama. Naravno, ukoliko stranke imaju drugačije informacije, odnosno ukoliko im je bilo koja medijska kuća neopravdano uvjetovala predstavnika/cu za gostovanje u emisijama posvećenima izbornoj kampanji, a pogotovo ako je eventualno vršila diskriminaciju temeljem spola, trebale su obavijestiti DIP i javnost.

Pravobraniteljica je napravila uvid u **29 emisija četiriju televizija** (RTL-a, N1, Nova TV i HRT-a)²⁸⁶, posvećenih predstavljanju kandidata/tkinja s kandidacijskih lista, te utvrdila **veliku nadzastupljenost muških gostiju** i podzastupljenost ženskih.

---

²⁸¹ Pregledom snimke sučeljavanja na RTL-u od 25.6.2020. u kojoj je gost bio Tomislav Tomašević, čelnik platforme Možemo! utvrđeno je da je rekao, citiramo: „Pa za početak bih htio reći da mi je žao da nije Sandra Benčić ovdje, kolegica moja iz platforme Možemo! jer bi bolje odgovarala na ove teme od mene, a i malo bi bio bolji omjer muškaraca i žena u ovom studiju.“

²⁸² RTL-u, Nova TV, N1TV i HRT.

²⁸³ PRS 11-03/20-2.

²⁸⁴ PRS 11-03/20-1.

²⁸⁵ PRS 11-03/20-3.

²⁸⁶ Odabrali smo emisije u kojima su se kandidati/kinje sučeljivali i uključili smo one koje su dostupne na uvid preko Interneta u svrhu definiranja medijskih trendova. Nismo uključivali formalna predstavljanja kandidata/kinja po izbornim jedinicama, budući da je u njima bilo onoliko žena i muškaraca koliko je bilo na kandidacijskim listama, a analizu zastupljenosti žena i muškaraca na listama obradili smo zasebno.

Br.	TV	Emisija	Razdoblje	Broj emisija	Ukupno gostiju	M	%	Ž	%
1	N1 TV	Pressing	8.6.-30.6.	10	20	13	65%	7	35%
2	RTL	Sučeljavanje	22.6.-26.6.	5	23	20	87%	3	13%
3	RTL	Sučeljavanje	27.6.2020.	1	4			4	100%
4	HTV	Sučeljavanje	2.7.2020	1	6	5	83%	1	17%
5	HTV	Otvoreno	11.6.2020.	1	6			6	100%
6	HTV	Otvoreno	15.-16.6.	2	10	9	90%	1	10%
7	NOVA TV	Tematska sučeljavanja	3.6.-17.6.	9	36	29	81%	7	19%
Ukupno 1,2,3,4,5,6,7				29	105	76	72%	29	28%
Ukupno 1,2,4,6,7				27	95	76	80%	19	20%

Iz tablice je vidljivo da je zastupljenost muškaraca u posebnim emisijama sučeljavanja na sve četiri televizije bila u daleko većem postotku od zastupljenosti žena (65-90%). Kada bismo dali prikaz po svakoj emisiji posebno vidjelo bi se da su u većem broju emisija sudjelovali isključivo muškarci te da su žene bile uključene u vrlo ograničen broj tema koje su najčešće imale rodno stereotipni predznak. Na primjer, u tematskim sučeljavanjima na NOVA TV, odnosno na portalu televizije dnevnik.hr, na temu Domovinskog rata, nacionalne sigurnosti, vanjske politike, pravosuđa, lokalne samouprave, gospodarstva te financija i bankarstva sudjelovali su isključivo muškarci (100%). Jednaki broj muškaraca i žena (2:2) bio je u emisiji na temu kulture i medija, obrazovanja i zdravstva, dok je u emisiji na temu poljoprivrede sudjelovala 1 žena (ministrica poljoprivrede) i 3 muškarca.

RTL televizija je u svojim emisijama sučeljavanja imala 87% zastupljenost muškaraca pa su (27.6.2020.) u studio pozvali 4 kandidatkinje s kojima su razgovarali na vrlo ograničen broj tema (zastupljenost žena u politici, zabranu pobačaja i postizborne ambicije), u daleko kraćem vremenu te u okviru RTL Danas za razliku od specijalnih emisija sučeljavanja (ukupno 13:32 minute u odnosu na emisije sučeljavanja koje su trajale 46-62 minute).

HTV je također jednu emisiju Otvorenog (11.6.2020.) posvetio zakonskoj kvoti od 40% zastupljenog spola na kandidacijskim listama i općenito (pod)zastupljenosti žena u politici u koju je također pozvao isključivo žene (6).

Ovakav medijski pristup u kojem se poziva žene odvojeno da razgovaraju o podzastupljenosti žena u politici ili o temama koje se stereotipno vežu za veći interes žena (*ženske teme ili područja*) ne doprinosi ravnopravnoj zastupljenosti i vidljivosti žena i muškaraca u javnom životu, a što je jedno od načela ravnopravnosti spolova, tim više što je u slučaju RTL-a to sučeljavanje imalo drugačiji

status od ostalih sučeljavanja (manju minutažu, manji broj tema i manju važnost jer se odvijalo u okviru večernje RTL informativne emisije, a ne u posebnoj emisiji kao sva ostala sučeljavanja).

Odvajanje kandidatkinja iz ravnopravne debate s muškim kandidatima te neuključivanje kandidatkinja u teme koje se tiču vanjske i unutarnje politike, financija, obrane, teritorijalnog ustroja, izbornih zakona, reformi, gospodarstva, energetike, pravosuđa i sl. ukazuje na spolom uvjetovan različit tretman i manju važnost koju mediji pridaju temama i resorima koji se percipiraju kao ženski.

Teme u fokusu tiskanih medija i portala

U razdoblju od službenog početka do službenog kraja izborne kampanje,²⁸⁷ Pravobraniteljica je preko press-clipping agencije²⁸⁸ i osobnim uvidom u dostupne medijske sadržaje **prikupila 263 članka** tiskanih medija i portala vezanih uz izbornu kampanju. Najveći broj tih članaka (**81%**) **odnosio se na izjave o prekidu trudnoće u slučaju silovanja i reakcijama javnosti na te izjave**. Ostatak se odnosio na (pod)zastupljenost žena na kandidacijskim listama (8%), aktivnosti organizacija civilnoga društva (11%).

Osim što su mediji pisali o izjavama već navedene dvojice kandidata, mediji su pisali o istom stavu još jednog muškog kandidata²⁸⁹, kandidatkinje²⁹⁰, te organizatorice „Hoda za život“ u Rijeci (27.6.2020.), koja je izjavila: *“Silovane žene koje žele pobaciti su za mene ubojice. Silovatelj je osoba koja je počinila kazneno djelo. Majka koja počinu pobačaj je sebe stavila u poziciju ubojice. Ne treba jedan zločin završiti drugim.”*²⁹¹ Dan nakon te izjave, zbog oštrih reakcija medija i javnosti²⁹², ne mijenjajući svoj stav, izrazila je razumijevanje za žene koje su zatrudnjele silovanjem i odlučile se na pobačaj rekavši da ne osuđuje žene, već pobačaj.²⁹³

Pojedini članci su se referirali na izjave kandidata²⁹⁴ i kandidatkinje²⁹⁵ na njihovim društvenim mrežama, a koji su bili na listi iste stranke, ali te izjave nisu izazvale veću pažnju i reagiranje javnosti.

Od drugih tema vezanih uz ravnopravnost spolova o kojima se u vrijeme izborne kampanje više izvještavalo u medijima bio je poziv stranke gradonačelnika Grada Zagreba da se poštuje Zakon o

---

²⁸⁷ Razdoblje trajanja izborne kampanje za parlamentarne izbore, 18.6.-3.7.2020.

²⁸⁸ Briefing mediji

²⁸⁹ dnevnik.hr, 18.6.2020. <https://dnevnik.hr/vijesti/parlamentarni-izbori-2020/zlatko-hasanbegovic-o-parlamentarnim-izborima-i-izjavi-miroslava-skore-o-pobacaju--609803.html>

²⁹⁰ net.hr, 13.6.2020., <https://net.hr/danas/hrvatska/bruna-esih-zeli-zabraniti-abortus-i-silovanim-zenama-usput-transparent-o-silovanju-srpske-zene-i-djece-nije-osudila/>

²⁹¹ novilist.hr, 27.6.2020. <https://www.novilist.hr/rijeka-regija/rijeka/u-rijeci-traje-hod-za-zivot-organizatorica-porucila-silovane-zene-koje-pobace-su-ubojice/>

²⁹² ezadar.hr, 27.6.2020., <https://ezadar.net.hr/dogadaji/3841036/ostre-osude-izjave-organizatorice-rijeckog-hoda-za-zivot/>; novilist, 27.6.2020., <https://www.novilist.hr/vijesti/hrvatska/ostre-osude-izjave-organizatorice-rijeckog-hoda-za-zivot/>; N1TV, 27.6.2020., <http://hr.n1info.com/Vijesti/a521558/Peovic-To-nije-hod-za-zivot-niti-za-ljubav-niti-za-obitelj.html>; slobodnadalmacija.hr, 27.6.2020., <https://slobodnadalmacija.hr/vijesti/hrvatska/izjava-organizatorice-hoda-za-zivot-izazvala-zgrazanje-sa-svih-strana-stizu-reakcije-zrtve-silovanja-treba-zastiti-i-od-poklonika-hoda-1029009>; 24sata.hr, 28.6.2020., <https://www.24sata.hr/news/otkud-im-pravo-tko-su-oni-da-osuduju-nas-silovane-zene-702511>

²⁹³ Nacional, 28.6.2020., <https://www.nacional.hr/ispricala-se-organizatorica-hoda-za-zivot-u-rijeci/>; index.hr, 29.6.2020.

<https://www.index.hr/vijesti/clanak/organizatorica-rijeckog-hoda-za-zivot-ja-sam-zrtva-pokusaja-silovanja-nekoliko-puta/2193876.aspx>

²⁹⁴ index.hr, 19.6.2020., <https://net.hr/danas/hrvatska/bruna-esih-zeli-zabraniti-abortus-i-silovanim-zenama-usput-transparent-o-silovanju-srpske-zene-i-djece-nije-osudila/>

²⁹⁵ 24sata.hr, 24.6.2020. <https://www.24sata.hr/news/otkad-su-nam-muskarci-dali-pravo-glasa-svijet-je-naopako-701788>

ravnopravnosti spolova prilikom sastavljanja kandidacijskih lista²⁹⁶ te poziv *Platforme za reproduktivna prava* koja je, temeljem načina na koji se izborna kampanja fokusirala na reproduktivna prava žena, javno zatražila besplatan prekid trudnoće i kontracepciju u javno-zdravstvenim ustanovama te ukidanje priziva savjesti.²⁹⁷

Na izjavu jednog od kandidata za zastupnika u Hrvatskom saboru, koji je u televizijskoj emisiji²⁹⁸ govorio o tendencioznom izboru fotografija od strane medija te naveo primjer u kojem je dio medija koristio sliku njegove supruge iz osmog mjeseca trudnoće, također kandidatkinje na listi jedne stranke, opisujući ju kao "*debelu, okruglu*", reagirale su brojne žene koje su objavljivale svoje trudničke trbuhe kako bi naglasile da one nisu debele i da ih nije ružno slikati.²⁹⁹ Kandidat je u kasnijim obraćanjima javnosti govorio da je pogrešno shvaćen te da ne smatra da su trudnice ružne, već da je komentirao kako je neprimjereno da „paparazzo“ lovi kadar trudnice u visokoj trudnoći kojom onda mediji ilustriraju njezinu kandidaturu za parlamentarne izbore.³⁰⁰ Fotografija se odnosila na vrijeme trudnoće dotične kandidatkinje u 2019., u kojoj Pravobraniteljica nije dobila pritužbu vezano za tu fotografiju niti imala saznanja o njezinom objavljivanju.

Iako se u ovoj kampanji malo govorilo o **pravima spolnih i rodnih manjina**, manji broj članaka izvijestio je o stavu jednog kandidata da bi ukinuo postojeći Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola³⁰¹ i odgovorima drugog kandidata³⁰² o prekidu trudnoće (koji smatra gorim od svih ratova, razbojstava, pljački i ostalih zala)³⁰³ te što bi učinio da sazna da mu je sin homoseksualac³⁰⁴.

Mediji su izvještavali i o aktivnostima organizacija civilnoga društva koje se zalažu za prava spolnih i rodnih manjina: podizanje u Splitu zastave duginih boja na jarbol na Matejušci čime su obilježili 10 godina od prvog splitskog "Pridea"³⁰⁵, članovi i članice nove inicijative Ponosni Zagreb predstavili su zahtjeve kandidatima/kinjama podijeljene u 7 kategorija: privatni i obiteljski život, zdravlje, rad i

---

²⁹⁶ Nacional, 2.7.2020. <https://www.nacional.hr/stranka-rada-i-solidarnosti-pozvala-na-postivanje-odredbe-zakona-o-ravnopravnosti-spolova/>, net.hr, 2.7.2020. <https://net.hr/danas/hrvatska/bandic-o-zenama-u-saboru-neki-govore-o-ravnopravnosti-spolova-na-izborima-a-stvarno-su-protiv-ravnopravnosti/>

²⁹⁷ <https://www.novolist.hr/vijesti/hrvatska/platforma-za-reproduktivnu-pravdu-zahitjeva-ukidanje-priziva-savjesti/>

²⁹⁸ U emisiji Nedjeljom u 2 24.5.2020.

²⁹⁹ 24sata.hr, 25.5.2020. - <https://www.24sata.hr/news/nino-vidi-me-hrvatice-objavile-fotke-iz-8-mjeseca-trudnoce-695149>;

index.hr., 25.5.2020. - <https://www.index.hr/magazin/clanak/nino-vidi-me-pogledajte-kakve-fotke-hrvatice-salju-raspudicu-nakon-nastupa-u-nu2/2185525.aspx>; Jutarnji.hr, 27.5.2020. - <https://www.jutarnji.hr/scena/domace-zvijezde/fotografije-hrvatskih-trudnica-preplavile-mreze-strije-i-visak-kila-podsjecaju-nas-na-najbolje-dane-u-zivotu-a-muzevi-su-nas-obozavali-10341106> i dr.

³⁰⁰ index.hr, 27.5.2020. - <https://www.index.hr/magazin/clanak/raspudic-pogresno-su-mi-stavili-u-usta-paparazzo-je-lovio-medjunozje-trudnice/2185970.aspx>

³⁰¹ 24sata.hr, 22.6.2020. <https://www.24sata.hr/news/hasanbegovic-brak-je-zajednica-muskarca-i-zene-ja-bih-ukinuo-zivotno-partnerstvo-701308>

³⁰² slobodnadalmacija.hr, 26.6.2020. <https://slobodnadalmacija.hr/mozaik/showbiz/mostov-izborni-kandidat-ante-cash-otkriva-stavove-o-osjetljivim-temama-da-mi-je-sin-gay-rekao-bih-mu-da-taj-kriz-mora-nositi-apstinirajuci-1028744>

³⁰³ „Da je majka u stanju ubiti svoje dijete, to je gore od svih ratova, gore od svake bolesti, svih pljački i razbojstava, svih laži i svih perversija. Ja sam za apsolutnu zabranu pobačaja, kao jedne odgojne metode narodu, jer zakoni nisu samo da kažnjavaju ili sprječavaju, nego i da odgajaju.“

³⁰⁴ „Rekao bih mu da je normalno dobiti svoj križ, jer je čovječanstvo ranjeno, i svi imamo svoj, netko ovakav, netko onakav. Rekao bih mu da križ mora nositi apstinirajući, a da će snagu za to dobiti moleći se Bogu. Upozorio bih ga na društvo, koje nije u stanju gledati na vječni život, nego samo ovaj jadni i kratki koji su dobili potrošiti na što više objesti i uživanja. Upozorio bih ga da će ga takvi maltretirati jer svet čovjek, čak i kada nikoga ne dira, žulja savjest onih drugih samim postojanjem.“

³⁰⁵ slobodnadalmacija.hr, 23.6.2020. <https://slobodnadalmacija.hr/split/clanovi-splitske-lgbt-zajednice-podigli-zastavu-duginih-boja-na-matejuscji-poslali-poruku-politicarima-mrznja-je-izbor-rodni-identitet-nije-1028100>

zaposlenje, obrazovanje, suzbijanje nasilja i diskriminacije, stanovanje i kultura³⁰⁶, dok je Zagreb Pride upozorio da usluga e-prijava vjenčanja kojom je omogućena prijava sklapanja braka bez odlaska u matični ured, u sustavu e-gradani nije dostupna osobama koje žele sklopiti životno partnerstvo osoba istoga spola čime je, smatraju, pripadnicima/ama spolnih manjina uskraćena javna usluga na koju po Ustavu i zakonima imaju i moraju imati pravo pod istim uvjetima i na isti način kao i bračni partneri³⁰⁷.

Nakon što je napadnut od strane bivšeg partnera, jedan od kandidata³⁰⁸ javno se deklarirao kao osoba istospolne orijentacije te izjavio za medije: *“O LGBTIQ osobama dosta se pričalo u javnom prostoru, ali ne u ovom, političkom aspektu. Bitno je za hrvatsko društvo i javnost osvijestiti da LGBTIQ osobe nisu nešto apstraktno i ‘tamo daleko’ nego su to vaši suradnici, susjedi, a i zastupaju vas u politici”*.

Vežano za prava spolnih i rodniha manjina izvještavalo se i o stavovima pojedinih kandidata/kinja o pravu na udomljavanje djece od strane istospolnih osoba³⁰⁹. Reagiranjaja koja su mediji objavili³¹⁰, a u kojima je došlo do polarizacije stavova na „za“ i „protiv“ izazvala je izjava ministra zdravstva koji je odgovarajući na pitanje je li djetetu bez roditeljske skrbi bolje u domu za djecu ili sa istospolnim partnerima, odgovorio da bi djetetu bilo bolje u domu.³¹¹

Preporuka medijima

U praćenju budućih izbornih kampanji voditi računa o:

- (1) Ravnopravnoj zastupljenosti kandidata i kandidatkinja u svim emisijama na sve teme te ne izdvajati žene u posebne emisije o temama koje se percipiraju kao „ženske“; ravnopravno ih uključivati u sve teme, pogotovo teme o energetici, gospodarstvu, obrani, vanjskoj i unutarnjoj politici, pravosuđu, javnoj upravi, financijama i sl.
- (2) Temu reproduktivnih prava obraditi šire od deklariranja kandidata/kinja za ili protiv prekida trudnoće (uključiti pitanje dostupnosti kontracepcije, medicinski pomognute oplodnje, priziva savjesti, razloga i sl.)
- (3) Uključiti i teme o kojima se gotovo nikada ili rijetko govori u izbornim kampanjama, a koje se temelje na svakodnevniha problemima birača/ica kao što su na primjer: teme koje se tiču spolnog

---

³⁰⁶ crol.hr, 22.6.2020. <https://www.crol.hr/index.php/politika-aktivizam/10025-procitajte-listu-predizbornih-zahtjeva-inicijative-ponosni-zagreb?rCH=2>; 24sata.hr, 3.7.2020. <https://www.24sata.hr/news/dan-prije-izborne-sutnje-ovo-od-politicara-trazi-lgbt-zajednica-703635>

³⁰⁷ rtl.hr, 3.7.2020. <https://www.rtl.hr/vijesti-hr/novosti/hrvatska/3844512/e-gradjani-su-postali-novi-alat-vlade-hdz-a-za-diskriminaciju-gradjanki-i-gradjana/>

³⁰⁸ Nacional, 1.7.2020. <https://www.nacional.hr/hajdukovic-politicke-stranke-moraju-se-posvetiti-pitanju-lgbt-osoba/>

³⁰⁹ Nacional, 8.6.2020. <https://www.nacional.hr/suceljavanje-rapudic-i-glasovac-u-burnoj-raspravi-okolo-posvajanja-kod-istospolnih-parova/>

³¹⁰ net.hr, 15.6.2020., <https://net.hr/danas/hrvatska/ivana-kekin-o-homofobnoj-izjavi-ministra-vilija-berosa-ili-je-bescutan-ili-ne-razumije-sto-djeci-treba/>; rtl.hr, 19.6.2020. <https://www.rtl.hr/vijesti-hr/novosti/hrvatska/3836220/sabina-je-zivot-provela-u-domu-zasto-beros-ne-postane-udomitelj-ili-ode-vidjeti-kroz-sto-ta-djeca-prolaze/>; Nacional, 15.6.2020. <https://www.nacional.hr/plenkovic-o-izjavi-berosa-o-udomljavanju-nije-to-najspretnije-rekao/>; rtl.hr, 20.6.2020. <https://www.rtl.hr/vijesti-hr/novosti/zanimljivosti/3835714/nezbrinutoj-je-djeci-bolje-u-domu-nego-u-gej-obitelji-ovi-su-ljudi-dokazi-da-to-nije-istina/>; otvoreno.hr, 17.6.2020. <https://otvoreno.hr/izbori-2020/skoro-i-jandrokovic-zustro-su-raspravljali-ali-slozili-su-se-u-dvije-stvari-okolo-abortusa-i-udomljavanje-djece-u-istospolnim-obiteljima/296054>

³¹¹ jutarnji.hr, 14.6.2020. <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/beros-priznao-zao-mi-je-sto-sam-rekao-da-je-virus-kriv-za-smrt-sticenika-u-splitskom-domu-15002436>

uznemiravanja na radnom mjestu (koje je u velikoj mjeri dio područja rada), prostitucije i trgovanja ljudima a posebice ženama i djevojčicama u svrhu seksualnog iskorištavanja ili radne eksploatacije, rodno utemeljenog nasilja u svim njegovim aspektima, a ne isključivo nasilja u obitelji (uključujući pitanje skloništa za žrtve nasilja i njihovo financiranje, zapošljavanje žena žrtava nasilja, seksualno nasilje u braku i među mladima, nasilje počinjeno od strane bivših partnera), pitanja višestruke diskriminacije žena u ruralnim područjima, žena s invaliditetom, pripadnica nacionalnih manjina, Romkinja, migrantica, spolnih stereotipa u obrazovnim materijalima i sl.

6.3. PROVEDBA OBVEZA HRT-A PREMA UGOVORU IZMEĐU HRT-A I VLADE RH ZA RAZDOBLJE OD 1.1.2018. DO 31.12.2022. (UGOVOR)

Hrvatska radiotelevizija (HRT) dostavila je na traženje Pravobraniteljice „*Provedbu aktivnosti HRT-a u 2020. godini o proizvodnji, suproizvodnji i objavljivanju programa namijenjenih ostvarivanju rodne ravnopravnosti*“³¹² što uključuje i promociju ravnopravnosti spolova, emitiranje rodno osviještenih sadržaja, suzbijanje rodnih stereotipa, uklanjanje rodno uvjetovane diskriminacije i seksizma u programskim sadržajima te omogućavanje jednake zastupljenosti obaju spolova u raspravama.

Uvidom u dostavljeni dokument, Pravobraniteljica je utvrdila da je na temelju takvog dokumenta **nemoguće napraviti analizu i donijeti zaključak provodi li HRT obveze sukladno Ugovoru**, osim što HRT sama to deklarativno potvrđuje. Naime, u dostavljenom očitovanju HRT-a navode se nazivi emisija/priloga/gostovanja, broj i minutaža pojedinih priloga, emisija i gostovanja koji se, navodno, odnose na sadržaje namijenjene ostvarivanju ravnopravnosti žena i muškaraca, ali je iz takvih brojčanih podataka, nespecificiranih po sadržaju te bez ikakve evidencije o zastupljenosti žena i muškaraca potpuno nemoguće odrediti ispunjavaju li ti sadržaji, i u kojoj mjeri, gore navedene obveze Ugovora. Jedino je sportski program dostavio specificirane sadržaje kojima je popratio nastupe sportskih događaja vezano za sportašice kao i naslove radijskih emisija u kojima je bio zastupljen ženski sport, iako ponovo nema informacije koliki je udio takvih sadržaja u ukupno emitiranim sportskim sadržajima.

Pravobraniteljica je u svom dopisu HRT-u, kojim je tražila informaciju u provedbi obveza HRT-a prema Ugovoru, navela kako je u svakom svom godišnjem izvješću o radu, prezentiranom u Hrvatskom saboru, analizirala dostavljene odgovore HRT-a, ukazala na propuste u ispunjavanju obveza iz Ugovora te davala preporuke HRT-u za unaprjeđenje praćenja i promicanja načela ravnopravnosti spolova te zatražila da ju se obavijesti o mjerama koje su poduzete temeljem preporuka Pravobraniteljice. **HRT nije dostavio tražene informacije.**

Stoga je zaključak Pravobraniteljice da HRT nije prihvatilo niti jednu preporuku koju je Pravobraniteljica dala HRT-u u svakom od svojih godišnjih izvješća o radu te da je, naprotiv, potpuno izostavilo vrlo detaljne naslove sadržaja kojima se promiče ravnopravnost žena i muškaraca iz prethodnih svojih izvješća te dostavila formalni odgovor koji se ni na koji način ne može smatrati

---

³¹² Prema čl. 49. Ugovora između HRT-a i Vlade RH za razdoblje od 1. siječnja 2018. do 31. prosinca 2022.

dokazom provedbe o proizvodnji, suproizvodnji i objavljivanju programa namijenjenih ostvarivanju rodne ravnopravnosti, kao niti emitiranja rodno osviještenih sadržaja ili suzbijanja rodni stereotipa. Budući da se radi o obvezama Ugovora između HRT-a i Vlade RH, Pravobraniteljica konstatira da je **nejasna i netransparentna provedba obveza iz područja poštivanja načela ravnopravnosti spolova** u medijskim sadržajima od strane HRT-a te se nada da će HRT dostaviti Vladi RH izvješće o provedbi istih po završetku trajanja Ugovora.

6.3.1. Upozorenja i preporuke koje je Pravobraniteljica uputila HRT-u

PRIMJER 1: Slijedom brojnih zaprimljenih pritužbi na izjavu voditelja u emisiji „Dobro jutro, Hrvatska“ (24.7.2020.), kada je voditelj prilikom predstavljanja novog video spota izjavio: „*Uživajmo u Mijininim hlačicama*“³¹³, Pravobraniteljica je Hrvatskoj radioteleviziji (HRT) uputila upozorenje i preporuku (**PRS -05-02/20-16**) u kojima je ukazala na relevantan zakonski okvir te ih pozvala, sukladno njihovim obvezama kao javne radiotelevizije³¹⁴ da ne promiču bilo koji oblik diskriminirajućih prikaza žena ili muškaraca. ISHOD: Ubrzo nakon upućivanja dopisa, HRT je na medijske upite izdao javno priopćenje u kojem priznaje nesmotrenost i upućuje ispriku javnosti, pjevačici i njezinoj obitelji. Sve dok se vrijednost žene u medijskom prostoru bude svodila u prvom redu na njezin izgled, umjesto na njezine sposobnosti, talente i postignuća u okviru zanimanja kojim se bavi, nećemo postići punu ravnopravnost žena i muškaraca. To je odgovornost ne samo HRT-a, već svih medija koji djeluju po istim principima. Temeljem više pristiglih pritužbi i Novinarsko vijeće časti HND-a također je donijelo zaključak³¹⁵ da je voditelj grubo prekršio članak 13. Kodeksa časti hrvatskih novinara te mu izreklo oštro upozorenje, uzimajući u obzir i mišljenje Pravobraniteljice.³¹⁶

PRIMJER 2: U predmetu **PRS-05-02/20-4** Pravobraniteljica je postupala temeljem više pritužbi građana/ki na emisiju „**Kultura s nogu**“ (11.3.2020.), zbog načina na koji je obrađena tema o optužbama žrtava seksualnog uznemiravanja i silovanja od strane filmskih redatelja poput Woody Allena i Romana Polanskog. U razgovoru voditelja i gosta, filmskog kritičara, izneseno je više diskriminatornih izjava temeljem spola i jednostranog prikazivanja ozbiljnih društvenih problema i kaznenih djela kao što su seksualno uznemiravanje i silovanje. Voditelji i gost fokusirali su se isključivo na počinitelje, umanjujući značaj kaznenih djela i posljedica na žrtve. Omalovažavali su pokret #MeToo koji je nakon dugog vremena zataškavanja, prešućivanja i prihvaćanja *statusa quo* seksualnog iskorištavanja žena od strane muškaraca u filmskoj industriji, razotkrio tu štetnu praksu i ohrabrio žene žrtve da svjedoče o svojim iskustvima o kojima su do jučer morale šutjeti i snositi odgovornost i krivicu za nasilje koje je nad njima počinjeno. Generalizirajući, voditelji i gost sugerirali su i otvoreno prebacivali krivnju na žrtve („*nagledao sam se na festivalima djevojaka koje će učiniti sve da uđu u krevet i Harveyu Weinsteinu i mnogim drugim*“, „*treba razgraničiti što je tu bilo silovanje, a što je bio pokušaj nekakvih mladih wannabe glumica da dobiju ulogu kod poznatog redatelja ili producenta*“, „*zapravo je tanka linija između toga tko je tu zaista silovan, a tko je pokušao zapravo preko kreveta dobiti tu ulogu*“). Nadalje, u emisiji je bez ispravke od strane

³¹³ Telegram, 30.7.2020. - <https://www.telegram.hr/zivot/zbog-seksistickog-komentara-uzivajmo-u-mijininim-hlacicama-mestrovic-je-dobio-pisano-upozorenje-od-hrt-a/> i dr.

³¹⁴ Ugovor između HRT i Vlade RH za razdoblje od 1.1.2018. do 31.12.2022.

³¹⁵ Na 12. sjednici 8.10.2020.

³¹⁶ <https://www.hnd.hr/vise-prijaviteljica-vs-davor-mestrovic?seo=vise-prijaviteljica-vs-davor-mestrovic>

voditelja gost iznio potpuno netočnu tvrdnju da „*#MeToo pokret je još uvijek dovoljno snažan da gotovo svaka ženska osoba koja kaže ja sam bila silovana automatski dovodi na sud potencijalnog silovatelja*“. Međutim, nitko se na sud ne dovodi „automatski“ pa tako niti oni koje se prijavi za silovanje.³¹⁷

Ukoliko se u sklopu jedne emisije, i to pogotovo iz kulture, željelo progovoriti o ovoj problematici, trebalo je osigurati širi uvid u tu temu i omogućiti druga mišljenja o rodno stereotipnim tvrdnjama. I voditelji i gost omalovažavali su poziciju žrtava sumnjajući ih da lažu (pozivanjem na djelo „Vještice iz Salema“ koje se zasniva na lažnim svjedočenjima), te opravdavajući sustav kao normalan u kojem muškarci zloupotrebljavaju svoju moć na način da žene stavljaju u poziciju u kojoj nije važan njihov glumački talent, već spremnost da se povinuju seksualnim željama ili apetitima onih koji im otvaraju put u svijet filma, ali im ga mogu i zatvoriti odbiju li njihove uvjete i progovore li o neželjenom, nametnutom i prije svega kaznenom ponašanju. Cijeli razgovor sročeni je bio na način da muškarce, poznate redatelje i počinitelje seksualnog uznemiravanja i silovanja prikaže kao žrtve jednog civilnog pokreta i sustava koji „automatski“ vjeruje ženama koje viču „silovanje“, iako je stvarnost još uvijek potpuno drugačija. Naime, u stvarnosti veliki broj silovanja žrtve ne prijavljuju upravo zbog straha da im se neće vjerovati, da će nositi stigmatu društvene osude koja će propitkivati u koliko sati je bila na kojem mjestu i kako obučena, a da počinitelj neće biti osuđen, odnosno da će se prema njemu pokazati razumijevanje. Pristup u ovoj emisiji upravo je opravdao taj njihov strah.

Voditelj i urednik emisije je, govoreći o Romanu Polanskom i njegovoj presudi za drogiranje i silovanje 13-godišnjakinje, umanjio značaj kaznenog djela silovanja maloljetne osobe riječima da su to bile „*seksualno permisivne 60-te*“ te da je majka sama dovela djevojčicu na casting. Voditelj je smatrao da je dovođenjem djevojčice na legitiman izbor glumaca/ica za film, majka zapravo namjerno podvela vlastito dijete te da redatelj, u neku ruku, nije kriv što je u doba seksualne revolucije seksualno iskoristio maloljetnicu. Nedopustivo je ovakvo omalovažavanje jednog slučaja kaznenog djela seksualnog iskorištavanja djeteta na javnoj televiziji i to iz pozicije urednika i voditelja.

Stoga je, temeljem gore navedenog obrazloženja i zakonskih ovlasti, Pravobraniteljica upozorila HRT da su navedenim subjektivnim i jednostranim pristupom u predmetnoj emisiji prekršili odredbe čl.16.st.2. Zakona o ravnopravnosti spolova, jer su žene, u ovom slučaju žrtve seksualnog uznemiravanja koje su se javile u okviru #MeToo pokreta, javno prikazali na omalovažavajući i ponižavajući način sugerirajući da one same traže seks s moćnim muškarcima kako bi dobile filmsku ulogu, da nakon toga lažu o seksualnom zlostavljanju ili silovanju, a zbog čega nanose veliku štetu muškarcima počiniteljima koji nakon takvih optužbi više ne mogu voditi normalan život i sprati stigmatu sa svog imena. Poziciju žrtava u emisiji nije nitko zastupao, a prisposobljavanjem svjedočanstava žrtava #MeToo pokreta s lažnim optužbama iz drame „Vještice iz Salema“ naglasila se sumnja u iskaze žrtava u slučaju Weinstein, Polanski i Allen. **Hrvatska radiotelevizija nije se ogradila od mišljenja voditelja i gosta u studiju niti je osigurala drugačiji stav.**

---

³¹⁷ S druge strane pokazalo se da su prijave u okviru #MeToo pokreta bile istinite, što je nedavno potvrdilo i izricanje kazne zatvora Harveyu Weinsteinu u trajanju od 23 godine.

Temeljem formalnog očitovanja HRT-a (20.4.2020.), u kojem je HRT naglasila da „*HRT veliku pozornost posvećuje edukaciji radnika o potrebi uklanjanja spolnih stereotipa u medijskom izričaju kao i potrebu uklanjanja razlika u prikazivanju žena i muškaraca na uvredljiv, omalovažavajući ili seksistički način*“, a da je dokaz za to dostupnost materijala preko interne e-učilice, a među kojima je i Medijski kodeks kojeg je izdala Pravobraniteljica, bili smo dužni ponovo upozoriti HRT da **puko uključivanje materijala vezanih uz ravnopravnost spolova na internoj platformi bez pokazatelja kako i koliko se isti koriste** (te koriste li se uopće) te koliko se usvajaju u njima navedene vrijednosti i načela, **ne znači posvećivanje velike pozornosti edukaciji**. Tim više što je Pravobraniteljica tijekom proteklih godina u edukacijskim radionicama koje je organizirala i održala u suradnji s Akademijom HRT-a, osobno svjedočila nezainteresiranosti urednika/ca te prevladavajućem nerazumijevanju problematike ravnopravnosti spolova u medijskim sadržajima kao i otporu prema analitičkim pokazateljima spolnih stereotipa, podzastupljenosti jednog spola i seksizma u programskim sadržajima HRT-a.

Voditelj i urednik emisije nije se očitovao o navodima iz upozorenja i preporuke Pravobraniteljice, već je naveo u svom očitovanju da javna televizija nije „*javni robot u koji bi drugi unosili podatke, s ciljem da čuju ono što žele čuti. Na javnoj televiziji rade novinari i urednici od kojih se valjda, osim da poštuju norme profesije, očekuje i da misle svojom glavom*“. Vezano za tu opasku, Pravobraniteljica ne odriče pravo autorima/cama programskih sadržaja da samostalno kreiraju program, ali u obradi tema o silovanju i seksualnom zlostavljanju neophodno je naglasiti da u mnogim slučajevima nema svjedoka te da su žrtve često u poziciji da je njihova optužba utemeljena samo na njihovom iskazu koji počinatelj negira pa oni koji nisu upućeni u dinamiku takvih oblika nasilja sumnjaju u istinitost optužbe od strane žrtve, ali ne i počinateljevo negiranje iste. Upravo zbog takvog stava i pristupa ovakvim društveno neprihvatljivim ponašanjima utemeljenim na spolu žrtve i počinatelja, mnoge žrtve ne žele uopće podnositi prijavu. Stoga se **ovakve teme ne smiju obrađivati površno**, odnosno **temeljiti na subjektivnim dojmovima** koji često mogu proizlaziti iz nedovoljne upućenosti u sve aspekte. U javnom prostoru javnog servisa i svih medija izrečena mišljenja imaju vrijednosnu poruku i stoga oni koji ih izražavaju snose veću odgovornost za izrečeno. Profesionalni pristup bilo kojoj temi zahtjeva provjerenu, točnu i nepristranu informaciju kako je i navedeno u načelima čl.11. Ugovora.

PRIMJER 3: Pravobraniteljica je uputila **upozorenje i preporuku HRT-u (PRS-01-03/20-21) zbog diskriminacije temeljem spola i dobi**. Naime, u kratkom vremenskom razmaku pozornost i kritičko reagiranje javnosti dobila su dva slučaja u kojima su voditeljice na HRT-u obaviještene da više neće raditi kao voditeljice emisija ispred televizijskih kamera. U oba slučaja razlog je bio njihova dob. Konkretno, u slučaju 57-godišnje voditeljice gledane mozaične emisije „Dobro jutro, Hrvatska“, HRT kao poslodavac napominje da je odluka „*uprave slijediti primjer europskih javnih televizija u praćenju prosjeka godina starosti 37*“, a u najnovijem slučaju 63-godišnje voditeljice emisije „Vijesti iz kulture“ HRT kao razlog navodi da „*žele mlade ljude na ekranu*“. U svom očitovanju na potonji slučaj, HRT kaže da je riječ o uobičajenoj promjeni voditelja na malim ekranima kakva postoji na svim ostalim televizijama.

Pravo uredništva televizije je da slobodno odabire osobe kojima će biti povjereni radni zadaci u okviru programa pa tako i one koji će biti ispred kamere, naravno vodeći računa o tome da se nikoga ne diskriminira. Kada bi sve osobe koje su ispred kamere bile 20 ili 30 godišnjaci/kinje, mogli bismo

govoriti o stavljanju u nepovoljniji položaj osoba starije dobi, odnosno o diskriminaciji temeljem dobi, a što je zabranjeno Zakonom o suzbijanju diskriminacije. Naime, prema gore navedenim očitovanjima samog poslodavca dvije žene su uklonjene s voditeljskih mjesta ispred kamera zbog dobi, ali budući da se **isto nije dogodilo niti jednom starijem muškom vođitelju**, ovaj razlog očitó vrijedi samo za žene starije dobi. Ono što svatko, na primjer, može primijetiti gledajući vođitelje i vođiteljice u emisiji „Dobro jutro, Hrvatska“ je da su svi muškarci vođitelji starije dobi (58, 52 i 46 godina), među kojima su oni koji već desetljećima vode tu emisiju, dok se vođiteljice češće mijenjaju, a trenutačno su sve mlađe životne dobi (31, 32 i 35 godina). Ukoliko se samo starije vođiteljice zamjenjuju mlađima, tada se u konkretnim slučajevima može govoriti i o višestrukoj diskriminaciji - po spolu i po dobi. Kako se niti u jednom slučaju zamijenjenih vođiteljica ne navodi da su zamijenjene zbog toga što nisu zadovoljile standarde ili zahtjeve posla koji su obavljale, očitó je da starije žene na HRT-u nemaju jednaki status kao stariji muškarci, što je diskriminacija temeljem spola. Vrlo teško bi bilo obrazložiti da su mlađe i neiskusnije kolegice stručnije ili iskusnije u poslu od svojih starijih kolegica pa da su ih zato došle zamijeniti te ostaje za zaključiti da, neovisno što i mlađe vođiteljice mogu biti ili jesu sposobne za obavljanje traženih zadataka, činjenica je da primarno dolaze zbog svog mladalačkog izgleda, a što je sukladno uvriježenim spolnim stereotipima prema kojima je ženski izgled primarno mjerilo vrednovanja. Stoga ne stoji izjava HRT-a da su za njih „*sve kolegice i kolege jednako vrijedni*“ jer je očitó da rade distinkciju temeljem spola, stavljajući starije vođiteljice u nepovoljniji položaj od svojih muških kolega, što je kao diskriminacija temeljem spola zabranjeno Zakonom o ravnopravnosti spolova. Ukoliko je uvriježena praksa svih televizija da se prati „*prosjeck godina starosti 37*“ tada, da ne bi bilo diskriminatorno temeljem spola, moralo bi vrijediti isto i za žene i za muškarce.

6.4. ZAKLJUČAK I PREPORUKE

Pravobraniteljica ponovo zaključuje da se **isti trendovi u medijskim sadržajima uporno ponavljaju iz godine u godinu**, pogotovo oni vezani uz izvještavanje o rodno utemeljenom nasilju, o ženama u politici kao i seksizmi i rodni stereotipi u izjavama javnih osoba. Dok neki mediji nastoje unaprijediti svoj način izvještavanja sukladno zakonskim obvezama poštivanja načela ravnopravnosti žena i muškaraca, jedan broj medija, a među njima je i javna televizija, često u odgovorima Pravobraniteljici pokazuje nerazumijevanje što su to rodni stereotipi, kao i nedostatak volje da se u tom pogledu educira, odnosno promijeni svoju medijsku praksu. Hrvatska radiotelevizija često na upozorenja i preporuke dostavlja vrlo formalne odgovore u kojima ponavlja uglavnom iste navode, a to su "da čine sve" kako bi promovirali ravnopravnost spolova te da educiraju svoj kadar putem interne e-učilice. Drugi mediji koji često dobivaju upozorenja i preporuke, u najvećem broju slučajeva prihvaćaju argumentaciju, a u svim slučajevima upoznaju urednike/ce i novinare/ke s upozorenjem i preporukama Pravobraniteljice. U tijeku izbornih kampanji, usprkos kontinuiranim pozivima Pravobraniteljice, kandidati i kandidatkinje, te ostali uključeni u izbornu kampanju, često i dalje koriste seksizam i rodne stereotipe kao način omalovažavanja ili degradiranja, uglavnom upućene prema kandidatkinjama drugih stranaka. I u izjavama drugih javnih osoba tijekom cijele godine, pa čak i s najviših političkih razina, i dalje se pojavljuju seksizmi i rodni stereotipi, često kao dio svakodnevnog govora ili tzv. šala.

Preporuke Pravobraniteljice u području medija ostaju, nažalost, jednake već niz godina.

(1) Poticati sustavnu edukaciju medijskih djelatnika/ca sukladno nacionalnom zakonodavstvu i standardima europskih dokumenata vezano za suzbijanje seksizama i rodni stereotipa u medijskim sadržajima.

(2) Povećati broj sadržaja koji, umjesto stereotipiziranih rodni uloga, promoviraju raznovrsne rezultate i uspjehe žena u različitim područjima života, od gospodarstva, znanosti, kulture, obrazovanja, istraživanja, politike, poduzetništva do sporta, svih vrsta umjetnosti, vještina i kreativnog provođenja vremena.

(3) Povećati zastupljenost tema koje su vezane uz pitanja načela ravnopravnosti spolova (npr. vezano za višestruku diskriminaciju žena s invaliditetom, žena u ruralnim područjima, pripadnica nacionalni i etničkih manjina, žena žrtava nasilja u Domovinskom ratu kao i problematiku vezanu uz spolno uznemiravanje na radnom mjestu, braniteljice, žrtve prostitucije i trgovine ljudima, silovane žene i dr.).

(4) Ne temeljiti reklame i reklamne kampanje na objektivizaciji ženskog tijela.

6.5. OSTALE AKTIVNOSTI PRAVOBRANITELJICE VEZANO ZA PODRUČJE MEDIJA

6.5.1. Nacrt Prijedloga Zakona o elektroničkim medijima (Nacrt prijedloga)

Vezano za Nacrt Prijedloga Zakona o elektroničkim medijima (Nacrt Prijedloga), Pravobraniteljica se na dostavljene tekstove Nacrta prijedloga očitovala prema Ministarstvu kulture i medija u dva navrata (28.2.2020. i 29.9.2020.). Utvrdila je da i ovaj Nacrt Prijedloga uglavnom preuzima definicije vezane uz ravnopravnost spolova iz postojećeg Zakona o elektroničkim medijima³¹⁸ (Zakon). Vezano uz čl.53.st.2. Nacrta prijedloga, u kojem se spominje *popis događaja od velike važnosti za društvo za koje će se osigurati televizijski prijenosi*, Pravobraniteljica je istaknula kako je u nekoliko navrata upozoravala Agenciju za elektroničke medije, odnosno Vijeće³¹⁹, da postojeći popis događanja nije u skladu s člancima 5. i 7. Zakona o ravnopravnosti spolova i čl.9. Direktive 2010/13/EU Europskog

---

³¹⁸ Zakon o elektroničkim medijima (čl.11., čl. 14.st.2., čl.15, čl. 22.st.4, čl.35.st.2.), Narodne novine, br. 153/09, 84/11, 94/13, 136/13

³¹⁹ Pravobraniteljica je o ovoj temi govorila i na 33. sjednici Odbora za ravnopravnost spolova održanoj 15.1.2020. kada je na dnevnom redu bilo Izvješće Agencije za elektroničke medija i Vijeća za elektroničke medije za 2018. Naglasila je zadovoljstvo s uspješnom suradnjom s novim rukovodstvom i članovima/cama Vijeća za elektroničke medije te pohvalila njihovu inicijativu i aktivnosti vezano za istraživanja medija o izvještavanju o nasilju prema ženama i zastupljenosti žena u sportskim emisijama televizija, kampanju za veću vidljivost žena u sportu te pokretanje portala Žene i mediji. Postavila je pitanje vezano za Popis značajnih događaja čiju je izmjenu i usklađivanje sa Zakonom o ravnopravnosti spolova i Direktivom Europskog parlamenta i Vijeća o audiovizualnim medijskim uslugama preporučila još 2015., a koji još nije izmijenjen. Odgovoreno je da će isti biti svakako usklađen, ali nakon što bude donesen novi Zakon o elektroničkim medijima koji će pretpostaviti izmjenu i nekih drugih propisa.

parlamenta i Vijeća o audiovizualnim medijskim uslugama jer se među događajima značajnima za javnost navode sportski događaji isključivo u muškoj konkurenciji.³²⁰

Vežano za članak 71. st.1 pohvalila je što je u novom Nacrtu Prijedloga, za odobravanje sredstava Fonda za poticanje pluralizma i raznovrsnosti elektroničkih medija pored poticanja razvoja svijesti o ravnopravnosti spolova dodan i kriterij poticanja svijesti o ravnopravnosti rodnih identiteta i spolnoj orijentaciji. Vežano za članak 77. pod nadležnostima Agencije za elektroničke medije navodi se *osiguravanje nadzora nad provedbom odredbi o programskim načelima i obvezama utvrđenim ovim i posebnim zakonom, osim elektroničkih publikacija*. Pravobraniteljica je naglasila kako je nejasno zašto su elektroničke publikacije izuzete iz nadzora nad provedbom odredbi o programskim načelima i obvezama utvrđenim Nacrtom prijedloga i posebnim zakonom koji osigurava Agencija za elektroničke medije, kada su elektroničke publikacije definirane kao elektronički medij. Također, ako članak 77.st.9. izuzima elektroničke publikacije iz nadležnosti Agencije za elektroničke medije kao nadzornog tijela, nejasno je kako onda Vijeće (koje upravlja Agencijom - čl.75) može zabraniti objavu sadržaja elektroničkim publikacijama.³²¹

6.5.2. Sudjelovanje na javnim događanjima

I u 2020., Pravobraniteljica je sudjelovala i bila prisutna na javnim događanjima poput okruglih stolova, konferencija i stručnih skupova iako u manjem broju nego prošlih godina zbog pandemije bolesti Covid-19 i uvedenih epidemioloških mjera. Neovisno o tome, Pravobraniteljica se uključila u webinare koji su organizirani preko internetskih aplikacija u cilju promocije načela ravnopravnosti spolova i rezultata rada neovisne institucije za suzbijanje diskriminacije na osnovu spola. Pravobraniteljica je sudjelovala na **88 nacionalnih javnih događanja i stručnih sastanaka i 38 međunarodnih/regionalnih**. Od važnijih sudjelovanja Pravobraniteljice **vežano za područje medija** su: (1) webinar "*Zajedno protiv nasilja na internetu - činimo li dovoljno?*"³²² u organizaciji Doma Duga Zagreb budući da nasilje na društvenim mrežama u velikom broju slučajeva ima rodni predznak, odnosno da su upravo žene često i u velikom broju žrtve vrijeđanja, seksizma, govora mržnje i javnog sramoćenja na Internetu; (2) sudjelovanje na 5. sjednici Odbora za ravnopravnost spolova Hrvatskog sabora na temu „*Prevenција i suzbijanje seksizma*“ vežano uz projekt Vijeća Europe „Zajedno protiv seksizma“, čiji cilj je provedba Preporuke CM/Rec(2019)1 Vijeća Europe o prevenciji i suzbijanju seksizma³²³; (3) sudjelovanje na 60. (tematskoj) sjednici Odbora za obrazovanje, znanost i kulturu Hrvatskog sabora na temu „*Odrastanje u digitalnom dobu: Djeca i odrasli pred novim izazovima*“. Pravobraniteljica se u svom izlaganju osvrnula na prisutnost govora mržnje prema ženama te spolnim i rodnim manjinama³²⁴; (4) sudjelovanje na europskom sastanku o ravnopravnosti spolova u audiovizualnom sektoru, organiziranog od strane Hrvatskog novinarskog društva. Pravobraniteljica je prezentirala osnovne zaključke preko 40 medijskih analiza koje su

---

³²⁰ Više o ovoj aktivnosti u poglavlju 10. Žene i sport.

³²¹ U čl. 96.st.2. navodi se da Vijeće može zabraniti obavljanje djelatnosti pružanja audio i audiovizualnih medijskih usluga i djelatnosti objave sadržaja elektroničkih publikacija te pokrenuti postupak pred nadležnim tijelom radi privremenog oduzimanja uređaja za rad, proizvoda i materijala koji je upotrebljavan za obavljanje djelatnosti.

³²² 9.12.2020. <https://www.prs.hr/cms/post/251>

³²³ 25.11.2020. - <https://www.prs.hr/cms/post/233>

³²⁴ 10.2.2020. - <https://www.prs.hr/cms/post/52>

provedene u proteklim godinama te naglasila osnovne probleme medijske prezentacije žena i muškaraca temeljem spola.³²⁵

6.6. PROMICANJE RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA KROZ ISTUPE U MEDIJIMA

Pravobraniteljica se tijekom godine obraća javnosti i putem izjava za medije, gostovanja u radio i televizijskim emisijama te odgovora na upite medija koji traže intervjuje ili komentare aktualnih tema. Veliki broj medijskih članaka referira se ili citira podatke iz izvješća ili rezultate istraživanja koje Pravobraniteljica provodi.

6.6.1. Javna priopćenja (33)

Pravobraniteljica je objavila **33 javna priopćenja** u 2020.,³²⁶ kojima je reagirala na seksizme u medijima i u izjavama javnih osoba te na verbalne napade na novinarku i omalovažavanje političarki, na pojedinačne slučajeve spolnog uznemiravanja na radnom mjestu, na spolnu i dobnu diskriminaciju na javnoj televiziji, na paljenje lutki s djetetom na karnevalu u Imotskom, na povećanje rodno utemeljenog nasilja u vrijeme karantene te zdravstvenu skrb za roditelje u vrijeme pandemije bolesti Covid-19, na Zakon o udomiteljstvu, na nedostatak ginekoloških timova u sustavu zdravstvene zaštite. Priopćenjima je pozivala sudionike/ce izborne kampanje da ne koriste seksizam i rodne stereotipe u svojim javnim nastupima te da poštuju rodne kvote na kandidacijskim listama. Sva javna priopćenja dostupna su na službenim web stranicama Pravobraniteljice.³²⁷

6.6.2. Radio i TV izjave i intervjui (92)

Pravobraniteljica je o raznim temama iz svoje nadležnosti govorila za nacionalne radio i televizijske kuće³²⁸ te lokalnih medija³²⁹, što smatra izuzetno korisnim za promociju načela ravnopravnosti spolova u lokalnim sredinama. Uprkos „lockdown situacije“ kao i ograničenja zbog epidemioloških mjera, nije došlo do značajnog pada interesa medija za komentare i reakcije Pravobraniteljice.³³⁰

6.6.3. „Press-clipping“ (728)

U izvještajnoj godini, izjave, intervjui, aktivnosti i dijelovi izvješća Pravobraniteljice preneseni su u raznim pisanim i elektroničkim medijima 728 puta.³³¹ Većina linkova na originalne medijske tekstove nalazi se na web stranicama Pravobraniteljice (www.prs.hr) ispod objavljene vijesti o aktivnostima, priopćenjima, rezultatima istraživanja ili navodima iz izvješća o radu.

---

³²⁵ 30.1.2020. - <https://www.prs.hr/cms/post/22>

³²⁶ U 2019. - 24

³²⁷ https://www.prs.hr/cms/posts_all/1/12

³²⁸ Katolički radio, Dnevnik HTV 1, N1TV, RTL Danas, TV Mreža, Dnevnik NOVA TV,

³²⁹ Radio Istra, Radio Pula, Slavonsko-brodska televizija, Radio Jug Dubrovnik, Slavonski radio, HRT Radio Dubrovnik, Radio 101, Soundset Ragusa, Al Jazeera Balkans, Radio Unitas Nova Gradiška, Novi radio Đakovo.

³³⁰ U 2020. - 98.

³³¹ U 2019. - 738 puta.

6.6.4. Web stranica i društvene mreže

Službene web stranice www.prs.hr te web stranice aktualnog (<https://gppg.prs.hr/>) i završenih EU-projekata (<http://vawa.prs.hr>; <http://rec.prs.hr>; <http://staklenilabirint.prs.hr>), kojih je Pravobraniteljica bila nositeljicom, pregledane su (2020.) ukupno **2.286.966 puta**.³³²

Tablica: Promicanje ravnopravnosti spolova kroz medije u razdoblju od 2011.-2020.

Godina	Javna priopćenja	TV i radio izjave	PRS press-clipping
2011.	5	34	91
2012.	18	37	189
2013.	19	103	363
2014.	22	117	731
2015.	17	69	659
2016.	19	96	675
2017.	16	74	678
2018.	16	97	725
2019.	24	98	738
2020.	33	92	728

---

³³² U 2019. - 1,389.406 puta, povećanje za oko 61%.

7

POLITIČKA PARTICIPACIJA

7.1. IZBORI ZA ZASTUPNIKE/CE U HRVATSKI SABOR 2020.

7.1.1. Aktivnosti uoči izbora

Slijedom Odluke o raspuštanju Hrvatskog sabora³³³, Predsjednik Republike Hrvatske je Odlukom (27.5.2020.)³³⁴ raspisao izbore za zastupnike/ce u Hrvatski sabor. Izbori su održani 5.7.2020.

Kao i uvijek uoči svakih političkih izbora, Pravobraniteljica je svim registriranim aktivnim političkim strankama u Hrvatskoj – njih **168** (podaci iz Registra političkih stranaka Ministarstva uprave uoči izbora), uputila dopis (28.5.2020.) u kojem je podsjetila na obveze propisane Zakonom o ravnopravnosti spolova i Zakonom o izborima zastupnika u Hrvatski sabor, te je objavila priopćenje (2.6.2020.)³³⁵ u kojem je predlagateljke kandidacijskih lista pozvala na poštivanje spolne kvote na listama (najmanje 40% pripadnika/ca svakog spola). Na poštivanje načela ravnopravnosti spolova pozvalo je i Državno izborno povjerenstvo Republike Hrvatske u *Obvezatnim uputama za postupak kandidiranja broj Z II (čl.17.)*³³⁶ i *Priopćenju o zastupljenosti žena i muškaraca na kandidacijskim listama u I.-XI. izbornoj jedinici*.

Pravobraniteljica je predlagateljke kandidacijskih lista upozorila na iznimno loše rezultate posljednjih parlamentarnih izbora (2016.) iz perspektive ravnopravnosti spolova, kada je izabrano svega 13% žena, te dala preporuku da na predstojećim izborima osiguraju ravnopravan tretman ženskih i muških kandidata/kinja na listama, u skladu sa zakonskim odredbama. Ovogodišnji izbori su treći redovni parlamentarni izbori od dana stupanja na snagu Zakona o ravnopravnosti spolova (2008.), te stoga na njima nastupa obveza primjene prekršajnih sankcija iz čl.35. navedenog Zakona za predlagateljke kandidacijskih lista koji prilikom predlaganja lista ne poštuju načelo ravnopravnosti spolova. Kompetentnost i osobne kvalitete potrebne za uspješno obavljanje poslova na pozicijama političkog odlučivanja nisu spolno određene te ne postoje opravdani razlozi zbog kojih su žene još uvijek osjetno podzastupljen spol na svim razinama političke participacije. Od donošenja prvog Zakona o ravnopravnosti spolova (2003.), političke stranke imaju dužnost poticati uključivanje žena u svoje unutarstranačke strukture s ciljem raspolaganja relativno rodno uravnoteženim kadrom na političkim

---

³³³ Narodne novine, br. 58/20 (https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2020_05_58_1163.html)

³³⁴ Narodne novine, br. 62/20 (https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2020_05_62_1237.html)

³³⁵ <https://arhiva.prs.hr/index.php/priopcenja-prs/2916-priopcenje-povodom-parlamentarnih-izbora-2020-poziv-predlagateljima-kandidacijskih-lista-na-postivanje-spolne-kvota>

³³⁶ <https://www.izbori.hr/site/izbori-referendumi/izbori-za-zastupnike-u-hrvatski-sabor/izbori-za-zastupnike-u-hrvatski-sabor-2020/aktualnostii/obvezatne-upute-i-obrasci-2533/2533>

izborima. Pravobraniteljica je također predložila primjenu tzv. zip sustava, odnosno par-nepar modela prema kojem je svaka druga osoba na listi suprotnog spola.

Pravobraniteljica je dala niz izjava za medije na temu parlamentarnih izbora: Hrvatski radio - Radio Dubrovnik (2.6.2020.), RTL televizija (5.6.2020.), Nova TV (5.6.2020.), Al Jazeera (2.7.2020.)³³⁷.

7.1.2. Analiza rezultata izbora

Državno izborno povjerenstvo je objavilo konačne rezultate izbora za zastupnike/ce u Hrvatski sabor (16.7.2020.)³³⁸, prema kojima je u Hrvatski sabor **izabrano 23% zastupnica (34 Ž) i 77% zastupnika (117 M)**. Radi se o do sada najvećem udjelu izabranih žena u Hrvatski sabor i **povećanju od 10%** u odnosu na rezultate prethodnih parlamentarnih izbora (2016.), kada je izabran rekordno nizak udio žena (13%). Usporedbe radi, prosječna zastupljenost žena u nacionalnim parlamentima zemalja članica EU je 29% (podaci Europskog parlamenta³³⁹). Premda takav rezultat predstavlja pozitivan pomak, jasno je da je on još uvijek u nesuglasju s načelom ravnopravnosti spolova – žene su i dalje osjetno podzastupljen spol u najvišem predstavničkom tijelu parlamentarne demokracije u Hrvatskoj.

Kao i uvijek do sada, neposredno nakon izbora došlo je do očekivanog trenda povećanja udjela zastupnica u Hrvatskom saboru nakon stavljanja mandata u mirovanje dijela izabranih zastupnika/ca³⁴⁰. Do kraja kalendarske godine mandat je u mirovanje stavilo 35 zastupnika i 2 zastupnice, a njihova mjesta je zauzelo 22 zastupnika i 15 zastupnica. Iz navedenoga proizlazi da je u Hrvatskom saboru **trenutna spolna zastupljenost 31% zastupnica (47 Ž) i 69% zastupnika (104 M)** s danom 31.12.2020. Za očekivati je da će taj omjer tijekom aktualnog saziva Hrvatskog sabora varirati između 1-2%, ali ne bi se trebao značajnije mijenjati u skladu s dosadašnjim trendovima. Udio zastupnica se nakon svakih izbora redovito povećava između 3-10%, što ukazuje na nesrazmjernu zastupljenost žena na nižim hijerarhijskim razinama (među zamjenicima/ama zastupnika/ca) u odnosu na više hijerarhijske razine (zastupnici/e) i potvrđuje da je fenomen staklenog stropa prisutan u području političke participacije.

---

³³⁷ Hrvatski radio - Radio Dubrovnik: <https://www.prs.hr/cms/post/66>, RTL televizija: <https://www.prs.hr/cms/post/67>, Nova TV: <https://www.prs.hr/cms/post/75>, Al Jazeera: <https://www.prs.hr/cms/post/70>

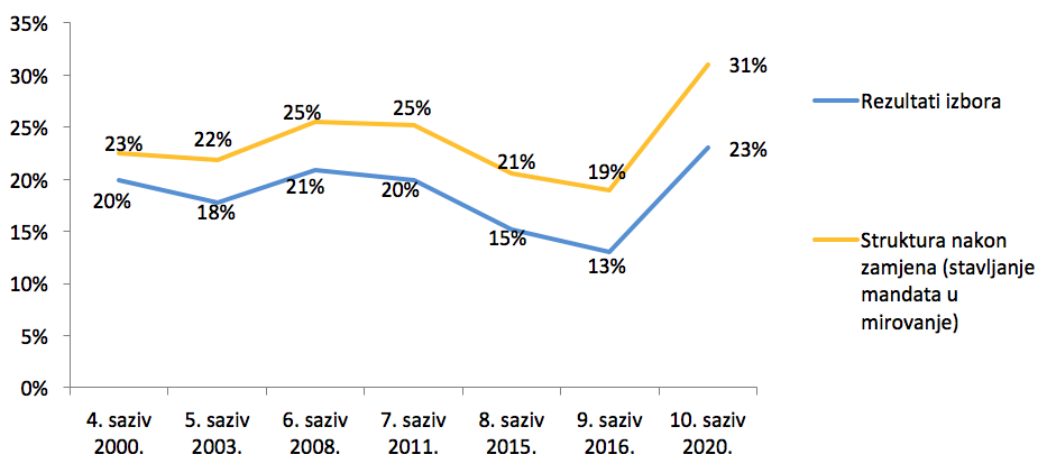
³³⁸ Rezultati parlamentarnih izbora 2020.: <https://www.izbori.hr/site/izbori-referendumi/izbori-za-zastupnike-u-hrvatski-sabor/izbori-za-zastupnike-u-hrvatski-sabor-2272/aktualnostii/rezultati-2276/2276>

³³⁹ „At a glance - Women in parliaments (EP 2020.)“:

[https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_ATA\(2020\)646189](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_ATA(2020)646189)

³⁴⁰ Popis mandata u mirovanju: <https://www.sabor.hr/hr/zastupnici/status-mandata>

Udio zastupnica u Hrvatskom saboru 2000.-2020.

Kao i na prethodnim izborima, žene su u Hrvatski sabor izabrane u znatno manjem omjeru nego što su bile zastupljene među kandidatima/kinjama na izbornim listama. Ukupno je bilo **kandidirano 42% žena (1.120 Ž) i 58% muškaraca (1.549 M)**. Žene su također bile hijerarhijski niže rangirane – na prvom mjestu na listama (I.-X. izborna jedinica) nalazilo se **18% žena (33 Ž) i 82% muškaraca (148 M)**. Žene su uvjerljivo najmanje bile zastupljene na prvom mjestu na listama, a najzastupljenije su bile na 11., 12. i 13. mjestu (od ukupno 14 mjesta). Na tako niskim pozicijama na listama kandidati/kinje jedinu šansu za izbor imaju putem preferencijalnog glasovanja. Pritom je potrebno uzeti u obzir da većina zastupnika/ca u Hrvatski sabor ulazi putem pozicije na listi, a ne putem preferencijalnog glasovanja. Naime, na ovim izborima je 54% zastupnika/ca izabrano zahvaljujući poziciji na listi, a 46% putem preferencijalnih glasova. Takvom omjeru doprinosi činjenica što značajan broj birača/ica ne koristi pravo davanja preferiranog glasa (na ovim izborima 34% birača nije dalo preferirani glas). Premda su žene na listama i dalje generalno lošije pozicionirane od muškaraca, takav negativan trend malo je manje izražen u usporedbi s prošlim parlamentarnim izborima (2016.) – na prvih pet mjesta na listama udio žena povećan je 3-8%, što je zasigurno pridonijelo nešto povoljnijim rezultatima ovih izbora.

Kao i na prethodnim izborima, ponovo se znatan broj predlagatelja kandidacijskih lista nije pridržavao kvote propisane čl.15.st.1. Zakona o ravnopravnosti spolova od najmanje 40% zastupljenosti oba spola na listama – **kvota nije poštivana na 20% lista (39/192)**, od čega se na dvije radilo o podzastupljenosti muškaraca, a na svim ostalima o podzastupljenosti žena. Premda je bilo za očekivati da bi na ovim izborima postotak takvih lista trebao biti manji nego na prethodnim izborima zbog nastupanja prekršajnih sankcija, njihov postotak identičan je onome na parlamentarnim izborima 2015. (kada kvota nije poštivana na također 20% lista, dok na izborima 2016. nije poštivana na 31% lista). Od ukupno 168 registriranih aktivnih političkih stranaka, na izbore ih je izašlo 69. Od toga, 42 političke stranke su u potpunosti poštivale zakonske odredbe koje se odnose na načelo ravnopravnosti spolova, a 27 stranaka je imalo najmanje jednu kandidacijsku listu na kojoj kvota nije ispunjena.

Premda je bilo kandidacijskih lista koje su bile sastavljene na tragu prijedloga Pravobraniteljice o primjeni zip sustava, nijedna lista nije sastavljena točno prema tom modelu (par - nepar; 1 žena - 1 muškarac). Primjer modela na tragu zip sustava u svojim zakonodavstvima imaju neke od zemalja članica Europske unije – npr. u Belgiji prva dva kandidata na listi ne smiju biti istog spola, dok u Portugalu lista ne smije imati više od dva uzastopna kandidata istog spola. Uvođenje takvih mehanizama bilo bi hvalevrijedno razmotriti i u nacionalnom zakonodavstvu.

U skladu s povećanjem udjela žena među zastupnicima/ama u Hrvatskom saboru, do istog trenda došlo je i u sastavu nove Vlade Republike Hrvatske. **U konstituirajući sastav 15. Vlade RH imenovano je 24% članica (4 Ž) i 76% članova (13 M).** Jednako kao i po pitanju sastava Hrvatskog sabora, navedeni postotak predstavlja do sada najveći udio žena u Vladi Republike Hrvatske. Premda je broj žena jednak kao i u sastavu Vlade RH iz prethodnog mandata (4), do postotnog povećanja je došlo zbog ukupnog smanjenja broja ministarstava, odnosno smanjenja broja članova/ica Vlade. Izuzev 7. Vlade RH (2000.), kada su u njezinom sastavu bile 2 žene, u svim narednima bilo je 3-4 žene, a postotak se mijenjao ovisno o ukupnom broju članova/ica.³⁴¹

Cjelovita analiza parlamentarnih izbora 2020., dostupna je na mrežnim stranicama Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova.³⁴²

Nakon objave rezultata izbora, Pravobraniteljica je rezultate komentirala za više medija: Večernji list (8. srpnja), Hrvatski radio - Radio Dubrovnik (10. srpnja), Grazia (20. srpnja)³⁴³.

7.2. PRIJEVREMENI IZBORI ZA ČLANOVE/ICE PREDSTAVNIČKIH TIJELA JEDINICA LOKALNE I PODRUČNE (REGIONALNE) SAMOUPRAVE

Sukladno Odluci Vlade Republike Hrvatske³⁴⁴, održani su (12.7.2020.) prijevremeni izbori za članove Gradskog vijeća Grada Orahovice i članove Općinskog vijeća Općine Otok (Prijevremeni lokalni izbori). Uoči Prijevremenih lokalnih izbora, Državno izborno povjerenstvo (DIP RH) izdalo je Priopćenje o zastupljenosti muškaraca i žena na kandidacijskim listama³⁴⁵, u kojem je propisalo koliki najmanji broj muškaraca i žena mora biti na listama da se osigura uravnotežena zastupljenost, odnosno ispuni kvota od 40%. Također je izdana uputa lokalnim izbornim povjerenstvima da popis kandidacijskih lista koje nemaju ispunjenu kvotu dostave Državnom odvjetništvu Republike Hrvatske (DORH) i Pravobraniteljici za ravnopravnost spolova.

Na ukupno **10 kandidacijskih lista** bilo je ukupno 150 kandidata/kinja, od čega **37% žena (56 Ž) i 63% muškaraca (94 M)**. To je nešto manji udio žena u usporedbi s lokalnim izborima 2017., kada

³⁴¹ Izvor podataka: mrežne stranice Vlade RH, <https://vlada.gov.hr/o-vladi/clanovi-vlade/sazivi-vlada-93/93>

³⁴² „Rodna analiza parlamentarnih izbora 2020.“ (27. srpnja 2020.): <https://www.prs.hr/cms/post/79>

³⁴³ Večernji list: <https://arhiva.prs.hr/index.php/priopcenja-prs/2932-komentar-rezultata-parlamentarnih-izbora-za-vecernji-list>, Hrvatski radio - Radio Dubrovnik: <https://www.prs.hr/cms/post/72>, Grazia: <https://www.prs.hr/cms/post/73>

³⁴⁴ <https://www.izbori.hr/site/izbori-referendumi/lokalni-izbori/prijevremeni-izbori-za-clanove-gradskog-vijeca-grada-orahovice-i-clanove-opcinskog-vijeca-opcine-otok/2237>

³⁴⁵ <https://www.izbori.hr/site/UserDocsImages//2020/Prijevremeni-Orahovica-i-Otok/Priop%C4%87enja/Priop%C4%87enje%20o%20zastupljenosti%20mu%C5%A1karaca%20i%20%C5%BEena%20na%20kand>

[idacijskim%20listama%20na%20prijevremenim%20izborima.pdf](https://www.izbori.hr/site/UserDocsImages//2020/Prijevremeni-Orahovica-i-Otok/Priop%C4%87enja/Priop%C4%87enje%20o%20zastupljenosti%20mu%C5%A1karaca%20i%20%C5%BEena%20na%20kand%20idacijskim%20listama%20na%20prijevremenim%20izborima.pdf)

su činile 42% svih kandidata/kinja. U Gradsko Vijeće Grada Orahovice i Općinsko vijeće Općine Otok ukupno je **izabrano 32% žena (10 Ž) i 68% muškaraca (21 M)**. Žene su bile nositeljice 2 liste (20%), a muškarci 8 lista (80%). Od 10 kandidacijskih lista, **spolna kvota je poštivana na 7 lista (70%), dok su 3 liste bile bez kvote (30%)**. Sve 3 liste odnosile su se na izbore za Općinsko vijeće Općine Otok te bi protiv predlagatelja trebali biti pokrenuti prekršajni postupci.

7.3. POŠTIVANJE SPOLNE KVOTE I PROVEDBA PREKRŠAJNIH SANKCIJA³⁴⁶

Nakon lokalnih izbora 2017., ovogodišnji parlamentarni izbori ukupno su drugi redovni politički izbori na kojima se primjenjuju prekršajne sankcije iz članka 35. Zakona o ravnopravnosti spolova u slučaju da predlagatelji kandidacijskih lista na listama ne poštuju načelo ravnopravnosti spolova, odnosno ako na listama nije zastupljeno najmanje 40% pripadnika/ca svakog spola. Pored navedenih izbora, primjena prekršajnih sankcija odnosila se i na dva prijevremena izbora: Prijevremene izbore za Županijsku skupštinu Ličko-senjske županije, Gradsko vijeće Grada Iloka, Gradsko vijeće Grada Ogulina i Općinsko vijeće Općine Davor (2019.) i Prijevremene izbore za članove Gradskog vijeća Grada Orahovice i članove Općinskog vijeća Općine Otok (2020.).

Podaci o poštivanju spolne kvote na navedenim izborima su sljedeći:

- Lokalni izbori (2017.) - kvota nije poštivana na 14% lista (374/2.666);
- Izbori za zastupnike/ce u Hrvatski sabor (2020.) - kvota nije poštivana na 20% lista (39/192);
- Prijevremeni izbori za Županijsku skupštinu Ličko-senjske županije, Gradsko vijeće Grada Iloka, Gradsko vijeće Grada Ogulina i Općinsko vijeće Općine Davor (2019.) - kvota nije poštivana na 8% lista (2/24);
- Prijevremeni izbori za članove Gradskog vijeća Grada Orahovice i članove Općinskog vijeća Općine Otok (2020.) - kvota nije poštivana na 30% lista (3/10).

Na lokalnim izborima (2017.) sudjelovalo je 126 političkih stranaka, od čega je 49 stranaka imalo najmanje jednu kandidacijsku listu bez kvote, bilo da se radi o njihovoj samostalnoj listi ili koalicijskoj listi s drugim političkim strankama.

Na parlamentarnim izborima (2020.) sudjelovalo je 69 političkih stranaka, od čega je 27 stranaka imalo najmanje jednu kandidacijsku listu bez kvote, bilo da se radi o njihovoj samostalnoj listi ili koalicijskoj listi s drugim političkim strankama.

U izvješćima Državnog odvjetništva Republike Hrvatske,³⁴⁷ objavljeni su podaci o broju prekršajnih postupaka pokrenutih temeljem Zakona o ravnopravnosti spolova:

---

³⁴⁶ Tu temu Pravobraniteljica je do sada problematizirala u Izvješću o radu za 2017. godinu, poglavlje 7.3. (str. 241.); Izvješću o radu za 2018. godinu, poglavlje 7.1. (str. 285.); Izvješću o radu za 2019. godinu, poglavlje 7.3.3. (str. 228.).

³⁴⁷ Izvješće o radu državnih odvjetništava za 2018. godinu i Izvješće o radu državnih odvjetništava 2019. godinu: <http://www.dorh.hr/Default.aspx?sec=645>

- (2018.) državna odvjetništva podnijela su 127 optužnih prijedloga; sudovi su donijeli odluke u 55 predmeta (54 osuđujuće presude, 1 odbijajuća presuda),
- (2019.) državna odvjetništva podnijela su 71 optužni prijedlog; sudovi su donijeli odluke u 58 predmeta (56 osuđujućih presuda, 2 oslobađajuće presude).

Pravobraniteljici praćenje provedbe prekršajnih sankcija iz čl.35. Zakona o ravnopravnosti spolova otežava ograničenost dostupnih informacija u izvješćima DORH-a, budući da su podaci navedeni zbirno za kalendarsku godinu te iz njih nije vidljivo na koju odredbu Zakona i na koje izbore se odnose. Istovremeno, na zahtjeve za dostavom podataka o provedbi čl.35. Zakona, DORH Pravobraniteljici ne dostavlja odgovore. Budući da su rezultati analize koju je Pravobraniteljica samostalno provela i objavila u svom Izvješću o radu za 2018. godinu (poglavlje 7.1.2., str.286.), a koji su pokazali da se čl.35. Zakona o ravnopravnosti spolova provodi otežano, sporo, parcijalno i nedosljedno, uzimajući u obzir da dvije godine nakon lokalnih izbora 2017., dio prekršajnih postupaka još uvijek nije bio pokrenut, nameće se potreba detaljnijeg ispitivanja provedbe prekršajnih sankcija. Pravobraniteljica očekuje da njihova provedba bude učinkovitija nego što je to bila nakon provedbe lokalnih izbora (2017.), te će radi temeljitijeg uvida u narednom razdoblju razmotriti ponovno obraćanje DORH-u.

Pravobraniteljica je na ovu temu dala izjavu za Jutarnji list (3.11.2020.) i RTL.hr (12.1.2021.)³⁴⁸, a doticala je se i u drugim izjavama za medije uoči parlamentarnih izbora (vidjeti poglavlje 7.1.1. Aktivnosti uoči izbora).

Problematiche spolnih kvota dotaknuo se Europski institut za ravnopravnost spolova (EIGE) u publikaciji "**Statistical brief: gender balance in politics**" (2020.).³⁴⁹ Kvote u svojim zakonodavstvima trenutno ima 11 zemalja članica Europske unije. U zemljama koje imaju propisane kvote, udio žena u nacionalnim parlamentima se od 2004. godine do danas gotovo udvostručio; povećao se za 16% (18,2% → 34,0%). S druge strane, u zemljama koje nemaju propisane kvote, udio žena u nacionalnim parlamentima u istom razdoblju se povećao u znatno manjem omjeru - za 6% (24,8% → 30,8%). Također je zanimljivo istaknuti podatak da su žene zastupljene u udjelu od samo 17% među čelnicima/ama velikih političkih stranaka u zemljama članicama EU.

7.4. ZAKLJUČAK I PREPORUKE

Izvještajnu godinu obilježila je provedba izbora za zastupnike/ce u Hrvatski sabor. Na njima su, u usporedbi s prethodnim parlamentarnim izborima (2016.), zabilježeni određeni pozitivni pomaci iz perspektive ravnopravnosti spolova: kandidirano je 2% više žena, bilo je 4% više žena nositeljica lista, izabrano je 10% više žena, a spolna kvota je poštivana na 11% više kandidacijskih lista. Međutim, unatoč navedenim pozitivnim pokazateljima, treba istaknuti da je trenutno stanje još uvijek u neskladu s normativima propisanim Zakonom o ravnopravnosti spolova. Žene i dalje nisu

---

³⁴⁸ Jutarnji list (3.11.2020.): <https://www.prs.hr/cms/post/286>, RTL.hr (12.1.2021.): <https://www.prs.hr/cms/post/308>

³⁴⁹ <https://eige.europa.eu/publications/statistical-brief-gender-balance-politics>

ravnopravne akterice u području političke participacije i to rezultati izbora potvrđuju. Teško se probijaju na najprestižnije pozicije i njihova osjetna podzastupljenost na tim pozicijama zorno odražava njihov stvaran položaj u društvu i razinu postignute ravnopravnosti spolova. Zabilježeni pozitivni pomaci trebaju prijeći u kontinuirani trend kako bismo se približili ostvarivanju ravnopravnosti spolova u ovom području javnog života. Značajnu ulogu u tom smislu ima dosljedna i učinkovita provedba odredbi Zakona o ravnopravnosti spolova koje se odnose na poštivanje kvote na kandidacijskim listama i prekršajne sankcije za predlagatelje lista koji ne postupaju u skladu sa Zakonom. Naredne godine (2021.) očekuju nas lokalni izbori koji bi trebali donijeti novi pomak po pitanju povećanja zastupljenosti žena u predstavničkim i izvršnim tijelima političkog odlučivanja jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave.

Političke stranke i drugi relevantni dionici, ali i hrvatsko društvo u cjelini, u narednom razdoblju trebaju raditi na promicanju ravnopravnosti spolova kako ovaj pozitivan pomak ne bi ostao iznimka nakon koje slijedi stagnacija, već kako bi se mogao smatrati dijelom kontinuiranog uzlaznog trenda povećanja zastupljenosti žena u tijelima političkog odlučivanja i njihovog konačnog afirmiranja kao ravnopravnih akterica na nacionalnoj političkoj sceni.

Pravobraniteljica **preporučuje**:

- (1) *Političkim strankama* – Poticati ravnopravnu participaciju žena u unutarstranačkim strukturama na svim hijerarhijskim razinama.
- (2) *Političkim strankama* – Dosljedno poštivati odredbe Zakona o ravnopravnosti spolova koje se odnose na primjenu spolne kvote na kandidacijskim listama, te pritom obratiti pažnju na hijerarhijsku strukturu kako bi se izbjeglo pozicioniranje žena u donje dijelove lista.
- (3) *Državnom odvjetništvu Republike Hrvatske* – U skladu s člankom 35. Zakona o ravnopravnosti spolova pravovremeno i dosljedno pokretati prekršajne postupke protiv predlagatelja kandidacijskih lista koji na izborima ne poštuju načelo ravnopravnosti spolova.
- (4) *Svim relevantnim dionicima* – Raditi na osnaživanju žena u svrhu njihove veće participacije na upravljačkim pozicijama u društvu.

8

RIZICI VIŠESTRUKKE DISKRIMINACIJE I POSEBNO OSJETLJIVE DRUŠTVENE SKUPINE

8.1. ŽENE U RURALNIM PODRUČJIMA

Položaju žena u ruralnim područjima Pravobraniteljica je nastavila posvećivati pažnju imajući pritom u vidu da se radi o posebno osjetljivoj društvenoj skupini izloženoj riziku višestruke diskriminacije. Na navedeno ukazuje i UN Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena koja predviđa *uzimanje u obzir i posebnih problema s kojima se suočavaju žene na selu (čl.14.)*. S obzirom na to da su značajnije aktivnosti i istraživanja vezana uz ovu problematiku provedena u periodu od 2009.-2012.,³⁵⁰ te da je položaj žena u ruralnim područjima i dalje nepromijenjen, odnosno da žene u ruralnim područjima još uvijek nisu dio odgovarajućih javnih politika, Pravobraniteljica je nastavila ukazivati na nužnost proaktivnog pristupa i poduzimanja daljnjih kontinuiranih mjera u cilju izrade nacionalne strategije koja bi se odnosila na položaj žena u ruralnim područjima.³⁵¹ Imajući u vidu navedeno, Pravobraniteljica je gostovala u emisiji „Argumenti“ Hrvatskog katoličkog radija povodom obilježavanja Svjetskog dana žena na selu - 15. listopada.³⁵² Pravobraniteljica je **ponovno preporučila** Ministarstvu poljoprivrede prioritetno donošenje nacionalne strategije koja bi se odnosila na položaj žena u ruralnim područjima.

Odbor za uklanjanje diskriminacije žena UN-a donio je **Opću preporuku br.34 (2016.) o pravima žena u ruralnim područjima** (Opća preporuka)³⁵³. Sukladno Općoj preporuci, države članice trebale bi uspostaviti poticajni institucionalni, zakonski i politički okvir kako bi osigurale da ruralni razvoj, poljoprivredne i vodne politike, uključujući i one koje se odnose na šumarstvo, stočarstvo, ribarstvo

---

³⁵⁰ Radi se o trogodišnjem istraživanju (2009.-2011.) koje je iniciralo i provelo tadašnje Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja, a čiji rezultati su objavljeni u publikaciji „101 pitanje za ženu iz ruralnih područja“ te o istraživanju Hrvatskog zavoda za zapošljavanje pod nazivom „Doprinos žena u ruralnom razvoju u Hrvatskoj“ iz 2009.

³⁵¹ Naime Pravobraniteljica je ukazala kako je (2014.) donesena Strategija razvoja poduzetništva žena u Republici Hrvatskoj, za razdoblje od 2014. do 2020. (Narodne novine, br. 77/14), a koja je nastavak iste Strategije donesene za razdoblje od 2010. do 2013. Republika Hrvatska je jedna od rijetkih zemalja koja ima Strategiju razvoja poduzetništva žena te Pravobraniteljica navedeno svakako smatra primjerom dobre prakse koji bi trebalo slijediti i kada se radi o položaju žena u ruralnim područjima.

³⁵² Povodom obilježavanja Svjetskog dana žena na selu, Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske navodi kako je objavio priopćenje za javnost s ciljem skretanja pozornosti javnosti na taj datum te položaj žena u ruralnim sredinama. Također, priopćenjem za javnost obratila se i predsjednica Povjerenstva za ravnopravnost spolova Virovitičko-podravške županije, dok je Povjerenstvo za ravnopravnost spolova Varaždinske županije tradicionalno dodijelilo Javno priznanje „Ženska kreativnost u ruralnom životu“.

³⁵³ Hrvatsko izdanje Opće preporuke br. 34 tiskao je Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske (dostupno na linku: <https://bit.ly/2YknJ1j>).

i akvakulturu, budu rodno osjetljive te da imaju primjeren proračun, omogućavajući ženama u ruralnim područjima da djeluju i budu vidljive kao dionici, donositeljice odluka i korisnice.³⁵⁴

Važan dokument je i **Rezolucija Europskog parlamenta o ženama i njihovoj ulozi u ruralnim područjima** (Rezolucija, 4.4.2017.). U Rezoluciji se navodi kako su obiteljska poljoprivredna gospodarstva (OPG) najčešći model poljoprivrednih gospodarstava u 28 država članica EU te da 76,5% posla unutar tih gospodarstava obavljaju vlasnici/ice ili članovi/ice njihovih obitelji radi čega ih treba podržati i zaštititi. Međutim, *žene u prosjeku upravljaju sa samo 30% poljoprivrednih gospodarstava u EU* te je stoga potrebno postići veću vidljivost žena u ruralnim područjima.³⁵⁵ Rezolucija ukazuje i na pitanje zakonodavnog reguliranja položaja žena u ruralnim područjima, odnosno *priznavanja njihovog profesionalnog statusa i „nevidljivog rada“*. Značajan broj žena na selu nema regulirano zdravstveno i/ili mirovinsko osiguranje, nema plaćeni roditeljni i roditeljski dopust, nema mirovinu, a ako je i ima onda je ona bitno niža od mirovine muškarca.³⁵⁶ U Rezoluciji se govori i o problematici nasilja nad ženama iz ruralnih područja.³⁵⁷

Ministarstvo poljoprivrede u svom očitovanju navodi da (tijekom 2020.) nije poduzimalo aktivnosti koje se odnose na položaj žena u kontekstu izrade nacionalne strategije te da nije provedeno cjelovito istraživanje o položaju i potrebama žena u ruralnim područjima. U odnosu na edukacije i seminare namijenjene ženama u ruralnim područjima, Ministarstvo navodi da, s obzirom na okolnosti uzrokovane epidemijom bolesti COVID-19, nije uobičajenom dinamikom održavalo redovne radionice u vezi informiranja o natjecajima te edukacije iz područja poljoprivrednih tehnologija i diversifikacije poljoprivredne proizvodnje.³⁵⁸ Ministarstvo navodi i da je provedena *pilot studija o društvenim podacima u ribarstvu* u 2017., koja je obuhvatila podatke o ribolovnoj floti, akvakulturi i riboprerađivačkoj industriji. Podaci o ribolovnoj floti i riboprerađivačkoj industriji obrađeni su 2019.,³⁵⁹ dok su podaci o akvakulturi obrađeni 2020. Temeljem rezultata pilot studije o društvenim

---

³⁵⁴ Kao obveze država stranaka vezane uz specifične dimenzije prava žena u ruralnim područjima Opća preporuka navodi sljedeća područja: pravo na sudjelovanje u ruralnom razvoju i korist od njega, usluge zdravstvene zaštite, gospodarski i društveni život, obrazovanje, zapošljavanje, politički i javni život, zemljište i prirodni resursi, primjereni životni uvjeti te žene u ruralnim područjima u razvijenim zemljama.

³⁵⁵ Rezolucija spominje i pitanje dostupnosti infrastruktura u ruralnim područjima, nedovoljnu zastupljenost žena u ruralnim područjima u tijelima koja donose odluke (kao što su poljoprivredne zadruge, sindikati, općinska poglavarstva) kao i izloženost žena u ruralnim područjima rodno uvjetovanoj razlici u plaćama i mirovinama. Kao značajan izazov Rezolucija navodi da nisu uspostavljeni *tematski potprogrami o ženama u ruralnim područjima*.

³⁵⁶ Rezolucija predlaže i da se u programe osposobljavanja koji su posebno posvećeni poljoprivrednoj djelatnosti postupno *uvrste moduli o ravnopravnosti*, da se taj aspekt uključi i u izradu nastavnih materijala, da se *potiču javne kampanje za ravnopravnost u ruralnim područjima* i da se u školama u ruralnim područjima posebna pozornost posveti važnosti ravnopravnosti (toč.35).

³⁵⁷ Tako Rezolucija osuđuje sve oblike nasilja nad ženama i napominje da pomoć žrtvama ima ključnu ulogu te poziva države članice i regionalne i lokalne vlasti da pošalju snažnu poruku o apsolutnoj nedopustivosti nasilja nad ženama kao i da *provedu politike i pruže usluge prilagođene uvjetima u ruralnim područjima radi sprječavanja i suzbijanja nasilja nad ženama*, a da pritom žrtvama osiguraju pristup pomoći (toč.47). U kontekstu navedenog Rezolucija poziva države članice te regionalne i lokalne vlasti da zajamče jednak pristup pomoći ženama koje su žrtve nasilja i žive u ruralnim i udaljenim područjima te *„ponavlja poziv EU-u i državama članicama da što prije ratificiraju Konvenciju iz Istanbula“* (toč.48).

³⁵⁸ Prema navodima Ministarstva poljoprivrede, na edukacije usmjerene na pružanje pomoći prilikom osnivanja OPG-a, apliciranja za projekte iz fondova EU i upoznavanje s državnim poticajima, ravnopravno su pozvani pripadnici oba spola. Edukacije iz područja diversifikacije poljoprivredne proizvodnje (različite prerade s puno praktičnog rada te seoski turizam) su bile, u pravilu, posjećene u većem postotku od 50% od strane poljoprivrednica. Ministarstvo naglašava kako niti prilikom redovnog održavanja radionica, tečajeva te drugih edukacija i aktivnosti, navedeno nije bilo usmjereno isključivo prema ženama.

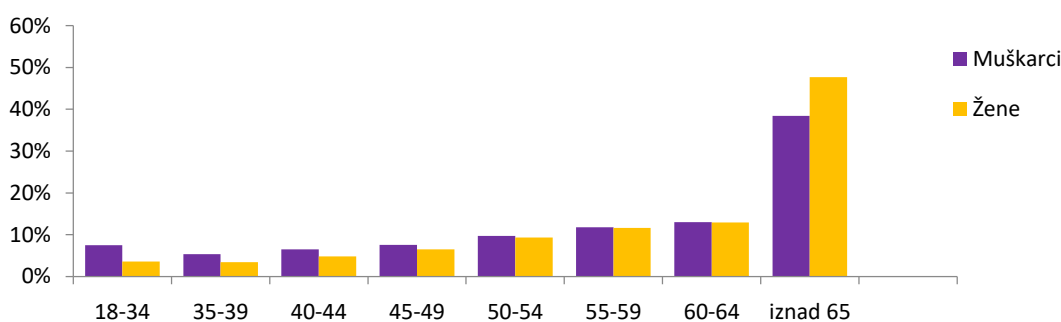
³⁵⁹ Prema prikupljenom uzorku, procijenjeno je kako je *u okviru gospodarskog ribolova na moru* zaposleno 7.890 osoba, formalno ili neformalno (obiteljski radnici), od čega su 94% muškarci dok *žene čine 6% zaposlenih*. Prema prikupljenim podacima, procjenjuje se da je 30% od ukupnog broja zaposlenih žena u ribarstvu u statusu zaposlenica na puno radno vrijeme, polovica na pola radnog vremena,

podacima u ribarstvu kojom je obuhvaćeno 173 poduzeća, od procijenjenih 1.367 zaposlenih u akvakulturi u 2017., 88% čine muškarci. Žene čine 12% zaposlenih ukupno, odnosno 10,5% u ekvivalentu punog radnog vremena.³⁶⁰ Zaključno, Ministarstvo poljoprivrede navodi da će poduzeti određene aktivnosti u 2021., a koje Pravobraniteljica pozdravlja.³⁶¹

Prema podacima iz Upisnika poljoprivrednika, udio žena u ukupnom broju odgovornih osoba u trgovačkim društvima upisanim u navedeni Upisnik (2020.) iznosio je 26,91%,³⁶² dok je udio žena u ukupnom broju odgovornih osoba u obrtima iznosio 21,39%.³⁶³ Ukupni prosjek iznosi **24,15% žena kao odgovornih osoba**, dok je (2019.) taj prosjek iznosio 22,64%, a što ukazuje na blagi porast od 1,51% u 2020., te predstavlja pozitivan trend.

Iz dostavljenih podataka Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju proizlazi da su (2020.) **žene nositeljice ukupno 30,19% OPG-a** (obiteljskih gospodarstava i samoopskrbnih poljoprivrednih gospodarstava)³⁶⁴, a što je gotovo identičan udio kao i tijekom ranijih godina (2019.- 30,43%, 2018.- 30,37%). Žene nositeljice OPG-a su u najvećoj mjeri osobe starije od 65 godina života (47,6%), a slično je i kod muškaraca (38,4% je starije od 65 godina). Najmanje nositelja/ica OPG-a nalazi se u dobnim skupinama od 18-34 i od 35-39 godina života (ukupno 7% Ž i 12,8% M).

Dobna struktura žena i muškaraca nositelja OPG-a (obiteljskih gospodarstava i samoopskrbnih poljoprivrednih gospodarstava) u Hrvatskoj (2020.)

a 20% su samozaposlene, odnosno vlasnice obrta, plovila i/ili ovlaštenice povlastice za gospodarski ribolov na moru. Prema rezultatima društveno-gospodarskog prikupljanja podataka, koje Ministarstvo poljoprivrede provodi na godišnjoj razini od 2013., *žene su u ribarstvu većinom vezane za aktivnosti na kopnu, kao podrška obiteljskom poslovanju* (logistika, računovodstvo, administracija, prodaja, održavanje ribolovnih alata). Manji udio žena, u ekvivalentu punog radnog vremena, sugerira da je ovakav oblik aktivnosti vremenski kraći, povremen te se često pojavljuje kao dodatna aktivnost uz redovan posao ili obavljanje drugih djelatnosti u obiteljskom poslovanju.

³⁶⁰ Prema prikupljenim podacima, procjenjuje se da je 88% od ukupnog broja zaposlenih žena u akvakulturi u statusu zaposlenica na puno radno vrijeme, 7% na pola radnog vremena, a 5% su samozaposlene (vlasnice obrta i/ili nositeljice dozvole za akvakulturu).

³⁶¹ Radi se o sljedećim aktivnostima:

- Osmisliti dodatnu anketu za žene, koju će ispunjavati nakon provedenih edukacija, s ciljanim pitanjima o položaju i potrebama žena na poljoprivrednim gospodarstvima u ruralnim područjima Republike Hrvatske.
- Osmisliti modul edukacije za žene na ruralnim područjima s kojom će se početi još ove godine.
- Na kraju godine, statistički će obraditi anketu te prema njoj osmišljavati daljnje module edukacije.

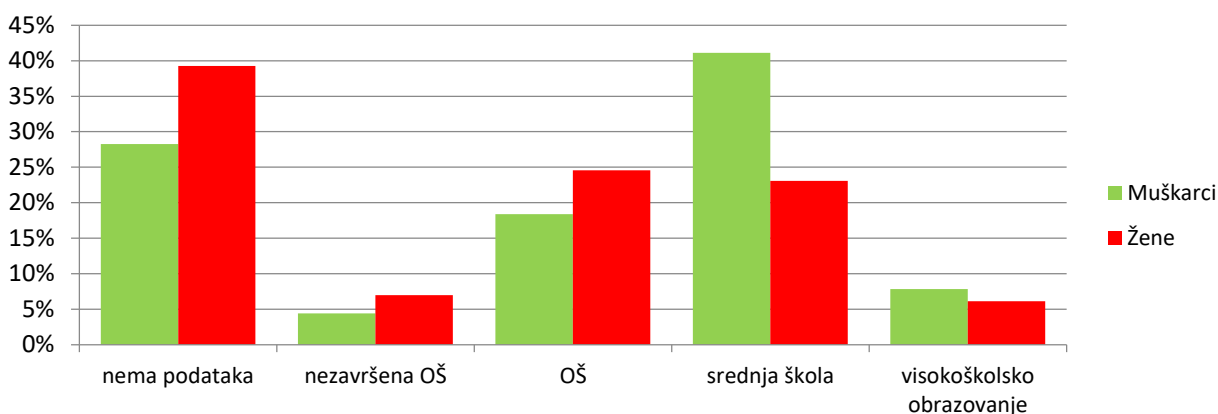
³⁶² U 2019. taj udio iznosio je 25,79%, što ukazuje na porast u 2020. za 1,12%.

³⁶³ U 2019. taj udio iznosio je 18,66%, što ukazuje na porast u 2020. za 2,73%.

³⁶⁴ Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju napominje kako su, sukladno Zakonu o obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu (Narodne novine, br. 29/18, 32/19), podaci o obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima (OPG) prikazani odvojeno za samoopskrbna poljoprivredna gospodarstva (SOPG) i obiteljska gospodarstva.

U odnosu na obrazovnu strukturu nositelja/ica OPG-a (obiteljskih gospodarstava i samoopkrbnih poljoprivrednih gospodarstava), najveći udio žena nositeljica OPG-a ima završenu samo osnovnu školu (24,58%) dok njih 23,06% ima završenu srednju školu.³⁶⁵ Iz navedenih podataka, koji su slični prošlogodišnjim podacima, proizlazi da su **žene nositeljice OPG-a slabije obrazovane od muškaraca** nositelja navedenih gospodarstava. Stoga bi dio aktivnosti iz ovog područja svakako trebalo usmjeriti i na poboljšanje obrazovne strukture žena u ruralnim područjima, kao i na njihovu cjeloživotnu edukaciju.

Obrazovna struktura žena i muškaraca nositelja OPG-a (obiteljskih gospodarstava i samoopkrbnih poljoprivrednih gospodarstava) u Hrvatskoj (2020.)

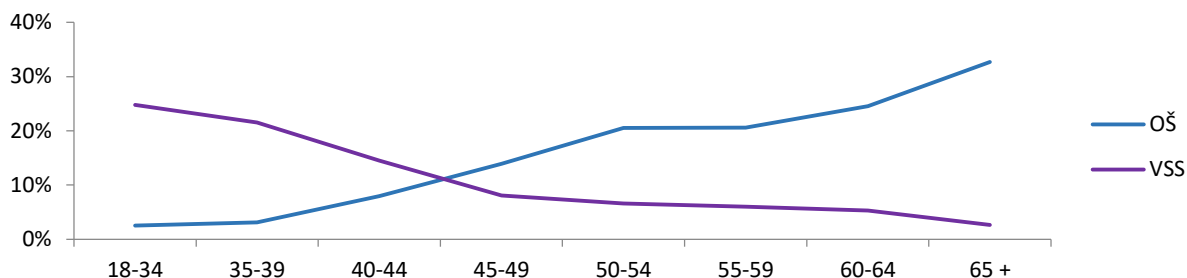
Ukoliko se usporede podaci o obrazovnoj strukturi žena nositeljica OPG-a za koje su poznati podaci (završena osnovna škola i visokoškolsko obrazovanje) unutar svake dobne skupine, dolazimo do podataka koji ukazuju kako se **najviše visokoobrazovanih žena nositeljica OPG-a nalazi u najmlađoj dobnoj skupini** od 18-34 godine (njih 24,75%) te se povećanjem dobnih skupina taj postotak smanjuje (na samo njih 2,61% u dobnoj skupini iznad 65 godina života). Navedeno ukazuje na to da su **žene nositeljice OPG-a mlađe životne dobi bolje obrazovane**, a što predstavlja pozitivan trend koji treba nastaviti i u budućnosti.³⁶⁶

³⁶⁵ Istodobno, najveći udio muškaraca nositelja OPG-a ima završenu srednju školu (41,13% - u odnosu na samo 23,06% žena) dok završenu osnovnu školu ima njih 18,39% (za razliku od 24,58% žena). Najmanji je broj žena (6,1%) i muškaraca (7,82%) nositelja OPG-a koji/e imaju visokoškolsko obrazovanje.

³⁶⁶ Ukoliko usporedimo podatke o obrazovnoj strukturi *muškaraca* nositelja OPG-a za koje su poznati podaci (završena osnovna škola i visokoškolsko obrazovanje) unutar svake dobne skupine, vidljivo je kako **ne postoje tako velike razlike kod visokoškolskog obrazovanja muškaraca po dobnim skupinama**. Naime u dobnoj skupini 18-34 godine udio muškaraca koji ima visokoškolsko obrazovanje iznosi 11,86% te se smanjuje do dobne skupine 50-54 godine (5,77%) da bi se opet povećao u starijim dobnim skupinama (60-64 godine – 8,61%, iznad 65 godina – 7,39%), a što kod žena ne postoji. Dakle proizlazi kako su **žene nositeljice OPG-a mlađe životne dobi** (18-34 godine) **bolje obrazovane** (24,75% ima visokoškolsko obrazovanje) u odnosu na muškarce te dobi (11,86% ima visokoškolsko obrazovanje). Međutim **žene starije životne dobi** (iznad 65 godina) su svakako **manje visoko obrazovane** (2,61% u odnosu na muškarce te dobi (7,39%).

**Prikaz osnovnoškolskog i visokoškolskog obrazovanja
žena nositeljica OPG-a, po dobnim skupinama**

8.1.1. Zaključna razmatranja i preporuke

Položaju žena u ruralnim područjima potrebno je posvetiti značajniju pažnju, kako na lokalnoj tako i na nacionalnoj razini, posebice vezano uz mogućnost reguliranja njihovog profesionalnog statusa te zaštitu od svih oblika nasilja. Pozitivan trend svakako predstavlja podatak da se najviše visokoobrazovanih žena nositeljica OPG-a (obiteljskih gospodarstva i samoopskrbnih poljoprivrednih gospodarstava) nalazi upravo u mlađim dobnim skupinama, a u kojim skupinama je istodobno najmanji udio žena koje imaju završenu samo osnovnu školu. Međutim, istodobno podaci o obrazovnoj i dobnj strukturi žena nositeljica OPG-a u Hrvatskoj (za koje su poznati podaci) ukazuju kako je njih gotovo 60% u dobi iznad 60 godina života pri čemu završenu srednju školu ima ukupno 23,06% svih žena nositeljica OPG-a (za razliku od 41,13% muškaraca). Navedeno svakako ukazuje na potrebu poduzimanja kontinuiranih aktivnosti i mjera u cilju poboljšanja društvenog položaja žena u ruralnim područjima. U tom smislu, Pravobraniteljica pozdravlja najavljene aktivnosti Ministarstva poljoprivrede usmjerene na žene u ruralnim područjima.

Imajući u vidu navedeno, Pravobraniteljica (kao i tijekom ranijih izvještajnih razdoblja) **preporučuje:**

- (1) Prioritetno donošenje **nacionalne strategije ili posebnih mjera** koje bi se odnosile na položaj žena u ruralnim područjima, u skladu s Rezolucijom Europskog parlamenta o ženama i njihovoj ulozi u ruralnim područjima te Općom preporukom br.34 (2016.) o pravima žena u ruralnim područjima.
- (2) Daljnje sustavno osnaživanje žena u ruralnim područjima budući da one predstavljaju značajan društveni potencijal.
- (3) Provođenje cjelovitog istraživanja o položaju i potrebama žena u ruralnim područjima te o njihovom utjecaju na razvoj ruralnih i područja posebne državne skrbi.
- (4) Osigurati ženama ruralnih područja, *kao posebno ciljanoj skupini*, kontinuirane organizacije praktičnih seminara i edukacija kako bi im se pomoglo kod osnivanja OPG-a, apliciranja za projekte iz EU fondova, upoznavanje s državnim poticajima, educiranje o diskriminaciji, nasilju prema ženama i načinima suzbijanja istog te slično.

8.2. ŽENE S INVALIDITETOM

Imajući u vidu kako su žene i djevojke s invaliditetom, sukladno Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom,³⁶⁷ posebno osjetljiva kategorija izložena *riziku višestruke diskriminacije*³⁶⁸, Pravobraniteljica je nastavila pratiti njihov položaj na svim područjima života. Tijekom izvještajnog razdoblja Pravobraniteljici za osobe s invaliditetom dostavljeni su podaci o položaju žena s invaliditetom, kao i odgovarajuće preporuke, a vezano uz Objedinjeno drugo, treće i četvrto paralelno izvješće o primjeni Konvencije o pravima osoba s invaliditetom u RH. Prema podacima Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo (HZJZ)³⁶⁹, ukupan broj osoba s invaliditetom u Republici Hrvatskoj iznosi 593.404, od čega žene s invaliditetom čine udio od 42,7%, a muškarci s invaliditetom čine udio od 57,3%.

Prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (HZZ), na dan 31.12.2020., registrirana je 6.231 nezaposlena osoba s invaliditetom (od kojih 54,3% čine muškarci, a 45,7% čine žene), što čini udio od 3,9% populacije svih nezaposlenih osoba prijavljenih u evidenciji HZZ-a. Obzirom kako je (2019.) bilo prijavljeno 5.948 nezaposlenih osoba s invaliditetom, koje su činile udio od 4,5% populacije svih nezaposlenih osoba prijavljenih u evidenciji HZZ-a (2018. - 3,9%, 2017. - 3,5%), vidljivo je kako je **nakon dvije godine blagog rasta udjela nezaposlenih osoba s invaliditetom u ukupnoj populaciji svih nezaposlenih** u evidenciji HZZ-a, **zabilježen (2020.) ponovno blagi pad i to za 0,6%** u odnosu na 2019.

Prema evidenciji HZZ-a, **zaposleno je 2.475 osoba s invaliditetom**, što je **smanjenje za 12,2% u odnosu na 2019.** (kada je bilo zaposleno 2.820 osoba s invaliditetom). Od ukupnog broja zaposlenih osoba s invaliditetom u 2020., njih 57,3% su muškarci, a 42,7% su žene, što je približno jednako podacima za 2019. (kada su zaposleni muškarci s invaliditetom činili udio od 57,9%, a žene udio od 42,1%). Udio zaposlenih osoba s invaliditetom u ukupnom broju svih zaposlenih osoba iz evidencije HZZ-a iznosi 1,7% (udio zaposlenih muškaraca s invaliditetom iznosi 2,2%, a žena s invaliditetom iznosi 1,3%), **što je neznatan pad u odnosu na 2019.**, kada je udio zaposlenih osoba s invaliditetom iznosio 1,8%.³⁷⁰ U mjere aktivne politike zapošljavanja u 2020., bilo je uključeno ukupno 1.019 osoba

---

³⁶⁷ Članak 6. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom (Narodne novine - Međunarodni ugovori, broj 6/07).

³⁶⁸ Također, i *Strategija Vijeća Europe za osobe s invaliditetom 2017.-2023.* govori o perspektivi ravnopravnosti spolova navodeći kako se žene i djevojke s invaliditetom često suočavaju s dodatnim preprekama i većim razinama diskriminacije u svojem pristupu ljudskim pravima i aktivnostima u usporedbi s muškarcima. Navedena Strategija govori i o višestrukoj diskriminaciji koja prijete brojnim osobama s invaliditetom zbog njihovih specifičnih situacija ili na određenim temeljima (između ostaloga, i temeljem spola).

³⁶⁹ Pravobraniteljica je od HZJZ-a zatražila i podatke o stručnoj spremi, obrazovanju i vrsti zaposlenja osoba s invaliditetom kao i podatke s kim i u kojim uvjetima stanovanja žive osobe s invaliditetom. S tim u vezi, HZJZ je naveo kako zbog izmjene sustava vještačenja, za osobe s invaliditetom, jedini relevantni izvor podataka za Registar osoba s invaliditetom postaje Zavod za vještačenje i profesionalnu rehabilitaciju koji prema Uredbi o metodologijama vještačenja (Narodne novine, br. 67/2017, 56/2018), i pratećim formularima, ne prati navedene podatke. Zbog predmetne zakonske izmjene, HZJZ navodi kako Registar osoba s invaliditetom trenutno nije u mogućnosti dati podatke za te pokazatelje te da je HZJZ u postupku pronalaženja relevantnih baza u RH koje sadrže navedene podatke za opću populaciju.

³⁷⁰ Većina nezaposlenih osoba s invaliditetom prijavljenih u evidenciji HZZ-a (njih 76,7%) ima završenu srednju školu (46,13% žena i 53,87% muškaraca), a svega njih 5,5% ima više ili visoko obrazovanje (47,82 žena i 52,18% muškaraca), što je mali postotak u odnosu na opću populaciju gdje visokoobrazovane nezaposlene osobe čine 16,5% ukupnog broja nezaposlenih osoba.

s invaliditetom, a od 1.1.2020. u mjere su bile novouključene 622 osobe s invaliditetom (401 M i 221 Ž), što predstavlja pad za 26% u odnosu na 2019.³⁷¹

Prema podacima MUP-a, prekršajnim djelom nasilja u obitelji oštećene su ukupno 124 osobe s invaliditetom (u 2019. – 137), što iznosi 1,3% od sveukupnog broja oštećenih osoba.³⁷² Prema spolu žrtava s invaliditetom, 71 žrtva je ženskog spola (57,3%), a 53 žrtve su muškog spola (42,7%). Gledano po dobnoj strukturi žrtava s invaliditetom, njih preko 85% su osobe iznad 30 godina života.³⁷³ Imajući u vidu kako je tijekom izvještajnog razdoblja u *ukupnoj populaciji* zabilježen *porast kaznenih djela iz područja nasilja u obitelji* (nasilničkog ponašanja u obitelji/između bliskih osoba), za pretpostaviti je kako se osobe s invaliditetom (kao vulnerabilne skupine u okolnostima epidemije), a posebice **žene s invaliditetom**, svakako nalaze u **povećanom riziku od obiteljskog nasilja za vrijeme trajanja nepovoljnih epidemioloških okolnosti**. Stoga je od izuzetne važnosti osiguravanje pravovremene i adekvatne zaštite i pomoći ženama s invaliditetom koje su izložene obiteljskom nasilju.³⁷⁴

Tablica: Broj oštećenih osoba s invaliditetom – žrtava obiteljskog nasilja (2016.-2020.)

Godina	Muškarci	Žene	Ukupan broj oštećenih osoba s invaliditetom	Udio u ukupnom broju svih oštećenih osoba
2016.	47 (45%)	58 (55%)	105	0,78%
2017.	40 (44%)	52 (56%)	92	0,74%
2018.	59 (44%)	74 (56%)	133	1,18%
2019.	61 (44,5%)	76 (55,5%)	137	1,2%
2020.	53 (42,7%)	71 (57,3%)	124	1,3%

U odnosu na spolna i reproduktivna prava žena s invaliditetom, od izuzetne važnosti je pitanje pristupačnosti i dostupnosti zdravstvenih usluga te ostvarivanje prava na zdravstvenu zaštitu. S tim u vezi, pažnju treba posvetiti opremljenosti zdravstvenih ustanova ginekološkim stolovima prilagođenim ženama s invaliditetom³⁷⁵ (pri čemu nije bitan samo dostatan broj takvih stolova već i

³⁷¹ U odnosu na 2019., kada su u mjere aktivne politike zapošljavanja bile novouključene 843 osobe s invaliditetom (542 muškarca i 301 žena s invaliditetom), u 2020. su bile novouključene 622 osobe s invaliditetom, a što predstavlja **pad za 26,2%**. Međutim HZZ napominje kako, s obzirom na epidemiju COVID-19 i potrebu za brzim reagiranjem kako bi se spasilo gospodarstvo i očuvala radna mjesta koja su bila posebno pogođena krizom, dio stalnih mjera iz nadležnosti HZZ-a je Odlukom Upravnog vijeća od 20.3.2020., bio privremeno obustavljen, što je uvelike utjecalo na ukupan broj uključenih osoba u mjere aktivne politike. Od 1.7.2020., provedba svih mjera koje su bile obustavljene ponovno je krenula.

³⁷² Obzirom kako je taj udio u 2019. - bio 1,2%, vidljiv je lagani trend povećanja udjela oštećenih osoba s invaliditetom u ukupnom broju svih oštećenih osoba (žrtava obiteljskog nasilja) u 2020.

³⁷³ Udio žrtava s invaliditetom do 18 godina života iznosi svega 3,2%, a u dobnoj skupini 18-30 godina iznosi 12,1%. Najveći udio žrtava nalazi se u dobnoj skupini iznad 65 godina života (31,45%).

³⁷⁴ S tim u vezi, **primjer dobre prakse svakako predstavlja SOS telefon za žene s invaliditetom žrtve nasilja** koji je (2007.) osnovao SOIH. Međutim u cilju omogućavanja potpune zaštite žena s invaliditetom žrtava obiteljskog nasilja, trebalo bi i prostore u kojima djeluju skloništa za žrtve nasilja u obitelji prilagoditi za boravak osoba s invaliditetom, a što je kao jedna od mjera predviđeno u Nacionalnoj strategiji zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2017. do 2022. godine (poglavlje III. Zbrinjavanje i potpora žrtvama nasilja u obitelji, mjera br.4.). Kao rok provedbe navedene mjere navedena je 2021.

³⁷⁵ Prema podacima Ministarstva zdravstva, proizlazi kako se u sustavu zdravstva (kliničke i opće bolnice, domovi zdravlja, privatne ginekološke ordinacije te poliklinike i trgovačka društva s ginekološkom djelatnošću) u 2016., nalazilo najmanje 245 ginekoloških stolova prilagođenih ženama s invaliditetom. **Pravobraniteljica je izrazila zadovoljstvo postignutim i potaknula na daljnje unaprjeđivanje zdravstvenih i ginekoloških usluga prilagođenih ženama s invaliditetom.**

njihova teritorijalna rasprostranjenost i pristupačnost, posebice u manjim i ruralnim sredinama) kao i općenito arhitektonskoj (ne)pristupačnosti zdravstvenim ustanovama.

Tablica: Broj žena s invaliditetom koje su rodile u 2016. - 2020., po dobnim skupinama

Dobna skupina	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
10-14 god.	1	1	2	0	0
15-19 god.	180	188	194	143	157
20-24 god.	283	335	436	485	517
25-29 god.	99	143	230	269	411
30-34 god.	59	55	84	117	177
35-39 god.	24	31	52	62	99
40-44 god.	4	10	16	16	31
45-49 god.	0	1	0	4	1
50-54 god.	1	0	0	0	0
55-59 god.	0	1	0	0	0
Ukupno	651	765	1.014	1.096	1.393

Žene s invaliditetom još uvijek nisu u dovoljnoj mjeri upoznate sa svojim spolnim i reproduktivnim pravima, a kojima i Konvencija o pravima osoba s invaliditetom posvećuje pažnju. Navedeno se svakako posljedično odražava i na ostvarivanje roditeljstva. Prema podacima HZJZ-a, **broj žena s invaliditetom koje su rodile (2020.) iznosio je 1.393, što je za čak 27% više u odnosu na 2019.** (kada je rodilo 1.096 žena s invaliditetom). Dakle i dalje se **nastavio pozitivan trend rasta broja žena s invaliditetom koje su rodile.**³⁷⁶ Također, pozitivan trend zabilježen je i u broju žena s invaliditetom koje imaju prebivalište na području Grada Zagreba i koje su rodile (u 2020. – 219 žena, za razliku od 2019. kada je rodilo 212 žena)³⁷⁷.

Tablica: Broj žena s invaliditetom sa prebivalištem u Gradu Zagrebu, koje su rodile (2011.-2020.)

Godina	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Broj žena	28	59	109	139	117	101	154	202	212	219

Vezano uz financiranje projekata i programa namijenjenih ženama s invaliditetom u 2020., Vladin Ured za udruge navodi kako nije financirao projekte kojima su žene s invaliditetom ciljane skupine, a Vladin Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina navodi kako nije raspisivao natječaje za

³⁷⁶ Imajući u vidu kako je (2013.) rodilo svega 339 žena s invaliditetom, vidljivo je kako je u razdoblju 2013.-2020. - došlo do porasta od čak 310% žena s invaliditetom koje su rodile.

³⁷⁷ U 2020., rodilo je 219 žena s invaliditetom koje su imale prebivalište u Gradu Zagrebu, a što čini udio od 15,7% u ukupnom broju svih žena s invaliditetom koje su rodile u Republici Hrvatskoj u 2020. Tijekom 2019., taj udio je iznosio 19,3%.

udruge niti je financirao projekte koji se odnose na položaj i problematiku žena s invaliditetom.³⁷⁸ Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike (Ministarstvo) navodi kako je (2020.) za financiranje druge godine 131 trogodišnjeg programa udruga koje pružaju usluge asistencije osobama s invaliditetom u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2019. – 2021., iz Državnog proračuna RH i dijela prihoda od igara na sreću u razdjelu tog Ministarstva, osigurano ukupno 46.747.685,00 HRK.

8.2.1. Zaključak i preporuke

Nepovoljniji položaj u kojem se nalaze žene s invaliditetom odražava se na gotovo sva područja života te stoga u znatnoj mjeri utječe i na kvalitetu njihova života. Rizik višestruke diskriminacije posebice dolazi do izražaja prilikom ostvarivanja ekonomske neovisnosti, pronalaska posla i nastavka obrazovanja. Poseban problem predstavljaju i društvene predrasude te nepoznavanje problema s kojima se susreću žene s invaliditetom. S obzirom na nedovoljnu dostupnost usluga za žene s invaliditetom u ruralnim područjima (npr. zdravstvene usluge) te suočavanje istih s većim brojem predrasuda nego u gradskim sredinama, navedena problematika zahtijeva posebnu pažnju. Iako se i tijekom 2020., nastavio pozitivan trend povećanja broja žena s invaliditetom koje su rodile (za 27% u odnosu na 2019.), ipak se i dalje radi o relativno malom udjelu (0,5% od ukupnog broja žena s invaliditetom). Imajući u vidu i nepovoljne epidemiološke okolnosti koje su obilježile izvještajno razdoblje, potrebno je nastaviti sa provedbom svih mjera usmjerenih na poboljšanje položaja žena s invaliditetom i njihovu zaštitu.

Pravobraniteljica, kao i tijekom ranijeg razdoblja, **preporučuje**:

- (1) Osigurati veću prisutnost žena s invaliditetom u javnom i medijskom prostoru.
- (2) Poduzimati aktivnosti vezano uz poboljšanje položaja žena s invaliditetom u ruralnim područjima.
- (3) Provoditi sveobuhvatne edukacije žena s invaliditetom, institucija, organizacija civilnoga društva i zdravstvenih djelatnik/ica o svim pitanjima značajnijima za njihov položaj i osnaživanje, a posebice vezano uz zaštitu od nasilja u obitelji, ostvarivanje reproduktivnih i zdravstvenih prava te obrazovanje i zapošljavanje.
- (4) Osigurati rodno osjetljivi pristup prilikom pružanja svih oblika pomoći ženama s invaliditetom, a imajući pritom u vidu rizik višestruke diskriminacije kojem su izložene, kao i trenutne nepovoljne epidemiološke okolnosti.

---

³⁷⁸ Međutim, Ured navodi kako je u prosincu 2019., s Udrugom tjelesnih invalida Bjelovar sklopio ugovor o financiranju provedbe treće godine programa „Javnost - osobe s invaliditetom – politika“ u iznosu od 25.000 KN, te se većina planiranih aktivnosti koje su usmjerene na javno zagovaranje i podizanje razine kvalitete života žena i mladih osoba s invaliditetom u Bjelovaru i Bjelovarsko-bilogorskoj županiji odvijala u 2020.

8.3. ŽENE PRIPADNICE NACIONALNIH MANJINA

8.3.1. Aktivnosti u izvještajnoj godini

Pravobraniteljica je u izvještajnoj godini aktivno sudjelovala na više događanja posvećenima položaju romske nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj s fokusom na položaj Romkinja, društvene skupine izložene riziku višestruke diskriminacije.

U Gradskoj skupštini Grada Zagreba održana je **tematska sjednica Gradske koordinacije za ljudska prava: „Položaj Romkinja u suvremenoj zajednici“ (5.3.2020.)**. Na sjednici je raspravljen položaj Romkinja u hrvatskom društvu, s naglaskom na položaj u Gradu Zagrebu. Središnje izlaganje održala je predsjednica udruge žena Romkinja „Bolja budućnost“ Ramiza Memedi. U raspravi je sudjelovao savjetnik pravobraniteljice ukazavši na rezultate istraživanja Agencije Europske unije za temeljna prava (FRA) o Romkinjama u Europskoj uniji „Roma women in nine EU Member States“³⁷⁹, koji su pokazali da je većina negativnih pokazatelja o položaju Romkinja u Hrvatskoj malo izraženija u odnosu na prosjek zemalja EU koje su sudjelovale u istraživanju.

Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske (ULJPPNM) je u sklopu projekta "Uključivanje Roma - Ispunjavanje preduvjeta za učinkovitu provedbu politika usmjerenih na nacionalne manjine - FAZA I" organizirao **Nacionalnu konferenciju "Važnost obrazovanja pripadnika/ca romske nacionalne manjine u kontekstu uključivanja u društvo" (12.3.2020.)**, kojoj je prisustvovao savjetnik pravobraniteljice. Na konferenciji je predstavljena nacionalna kampanja za poticanje obrazovanja Roma/kinja "Pokreni kotač znanja". Pored navedenoga, ULJPPNM je u sklopu navedenog projekta organizirao **niz virtualnih tematskih konferencija na temu uključivanja Roma u hrvatsko društvo**. Na svakoj od pet konferencija (održane u razdoblju lipanj - prosinac 2020.) predstavljena je po jedna publikacija³⁸⁰ posvećena određenom aspektu položaja Roma/kinja, među kojima i "Uključivanje Roma u hrvatsko društvo: žene, mladi i djeca".

Pravobraniteljica je aktivno sudjelovala na **konferenciji "Uključivanje Roma u hrvatsko društvo: zdravstvena zaštita i socijalna skrb" (8.12.2020.)**³⁸¹. U izlaganju predstavnika Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar i u kasnijoj raspravi³⁸², istaknute su procjene znanstvenika/ca da bi obiteljsko nasilje u romskoj zajednici moglo biti prisutnije nego među većinskim stanovništvom. Međutim, empirijskih podataka koji bi potvrdili takvu hipotezu za sada još nema, budući da ispitivanje problematike takvog tipa sa sobom nosi brojne metodološke prepreke i ograničenja. Zaključeno je da bi se takvi podaci u dogledno vrijeme trebali nastojati prikupiti putem dubinskih intervjua.

Predstavnik i predstavnica Pravobraniteljice imenovani su u članstvo **radne skupine za izradu Nacionalnog plana za uključivanje Roma za razdoblje od 2021. do 2027. godine i Akcijskog plana za provedbu Nacionalnog plana za uključivanje Roma za razdoblje od 2021. do 2027., za razdoblje od**

---

³⁷⁹ <https://fra.europa.eu/en/publication/2019/roma-women-nine-eu-member-states>

³⁸⁰ Izlaganja s konferencije i publikacije dostupne su ovdje: <https://ukljucivanje-roma.com/>

³⁸¹ <https://www.prs.hr/cms/post/266>

³⁸² Snimka rasprave: <https://www.youtube.com/watch?v=XHwVmfsxrhs&feature=youtu.be>

2021. do 2022. godine³⁸³. Prvi u nizu virtualnih sastanaka održan je 3.11.2020., a planirano je da dokumenti budu usvojeni tijekom 2021. Pravobraniteljica se u radu radne skupine zalaže za integraciju ciljeva usmjerenih na uklanjanje prepreka za punu emancipaciju Romkinja u romskoj zajednici i hrvatskom društvu. Pravobraniteljica se u tom smislu također zalaže da se u navedene dokumente integriraju pojedine referentne točke iz **Rezolucije Europskog parlamenta (17.9.2020.) o provedbi nacionalnih strategija integracije Roma: borba protiv negativnih stavova prema osobama romskog podrijetla u Europi (2020/2011(INI))**³⁸⁴.

Kurikulum za nastavni predmet Jezik i kultura romske nacionalne manjine u osnovnim i srednjim školama u Republici Hrvatskoj (model C)³⁸⁵, donesen je 29.4.2020. Pravobraniteljica je u okviru javnog savjetovanja predložila da se u kurikulum uvrsti poseban odgojno-obrazovni ishod kojim bi se učenici/e potaknuli na kritičko sagledavanje problematike ranih brakova i maloljetničkih trudnoća, koji su još uvijek vrlo raširena praksa među romskom nacionalnom manjinom, što posebno negativne implikacije ima na mogućnosti za obrazovanje i zapošljavanje Romkinja. Prijedlog Pravobraniteljice je **usvojen** te je u Kurikulum uvršten sljedeći odgojno-obrazovni ishod za 7. razred osnovne škole:

JKR OŠ D. 7.2. Učenik razmatra društvene procese i pravna pravila koja doprinose promicanju ravnopravnosti spolova u društvu te razmatra pozitivne i negativne implikacije ranoga zasnivanja braka i obitelji.	– učenik se upoznaje s načinom na koji se položaj žena mijenjao u povijesti	Učenik, rabeći predočene informacije, razmatra društvene procese i pravna pravila koja doprinose promicanju ravnopravnosti spolova u društvu. Učenik argumentira razloge zašto je bitno poštivanje prava učenica i učenika na samostalnu odluku o ulasku u brak, slobodan izbor (bračnoga) partnera, prava na neulazak u brak prije 18. godine starosti i slobodno odlučivanje o rađanju djece te kako ta problematika utječe na životne mogućnosti i integraciju.
	– iznosi svoja mišljenja i stavove o ravnopravnosti spolova	
	– opisuje i kritički promišlja način na koji poštivanje ženskih prava utječe na odnose u obitelji	
	– upoznaje se s institucijama i pravnim pravilima koja promiču ravnopravnost spolova u Republici Hrvatskoj	
	– navodi imena i zasluge Romkinja koje poznaje	
	– uspoređuje prednosti i nedostatke zasnivanja braka i obitelji u maloljetnoj dobi u usporedbi sa zasnivanjem braka i obitelj u punoljetnoj dobi nakon završetka školovanja	
	– kritički razmatra sve aspekte dogovorenih, odnosno prisilnih brakova	
– učenik razmatra uzročno-posljedičnu povezanost običaja ranoga zasnivanja braka i obitelji s mogućnostima za obrazovanje i zapošljavanje		

³⁸³ <https://pravamanjina.gov.hr/nacionalne-manjine/izrada-nacionalnog-plana-za-ukljucivanje-roma-2021-2027/973>

³⁸⁴ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-0229_HR.html Europski parlament među ostalim ističe potrebu za sustavnim prikupljanjem pouzdanih podataka raščlanjenih prema etničkom podrijetlu i spolu (čl. 8.); države članice poziva da razviju mjere za poboljšanje pristupa kvalitetnoj i cjenovno pristupačnoj preventivnoj i kurativnoj zdravstvenoj zaštiti za romsko stanovništvo, uključujući spolnu i reproduktivnu zdravstvenu zaštitu, posebno za žene, djecu, starije i osobe s invaliditetom (čl. 26.); ističe potrebu za davanjem prednosti rodnoj perspektivi i rodno osjetljivim politikama te borbi protiv nasilja (čl. 47.); države članice poziva da se pobrinu za to da njihove nacionalne strategije integracije uključuju posebno poglavlje o pravima žena i rodnoj jednakosti te da svaki odjeljak uključuje mjere rodne osviještenosti kojima se promiču ženska prava i perspektiva rodne jednakosti, posebno kad je riječ o dodjeli financijskih sredstava, u skladu sa zaključcima Vijeća o Okviru EU-a za nacionalne strategije integracije Roma u kojima se „traži primjena rodne perspektive u svim politikama i aktivnostima za unaprjeđenje uključivanja Roma” (čl. 49.); te se države članice poziva da osiguraju da žene i djevojčice budu obaviještene o svojim pravima u nacionalnom zakonodavstvu o ravnopravnosti spolova i nediskriminaciji, te da se i dalje bori protiv patrijarhalnih i seksističkih tradicija (čl. 52.).

³⁸⁵ Narodne novine, br. 52/2020.

Od ostalih aktivnosti koje se odnose na položaj Romkinja u hrvatskom društvu, valja istaknuti dokumentarni film "Svoje" redatelja Miroslava Sikavice, koji tematizira priče o tri mlade Romkinje koje svojim primjerom pokazuju da je moguće razbiti predrasude i osloboditi se tradicionalnih uloga. Film je izrađen u okviru projekta "Uključivanje Roma - Ispunjavanje preduvjeta za učinkovitu provedbu politika usmjerenih na nacionalne manjine - FAZA I" (ULJPPNM), a prikazan u emisiji "Prizma" (HRT) 30.5.2020. te na 18. Human Rights Film Festivalu u prosincu 2020. Pored navedenoga, ULJPPNM je organizirao izložbu "Moj dan" o životu djece i mladih Roma i Romkinja u Galeriji Forum u Zagrebu 7.9.-7.10.2020., a izrađena je i virtualna inačica³⁸⁶. Pravobraniteljica je posjetila izložbu.

Savjet za nacionalne manjine Republike Hrvatske, Pravobraniteljicu je izvijestio da je za provedbu programa kulturne autonomije putem udruga žena i sekcija unutar pojedinih udruga nacionalnih manjina u 2020., odobrio približan iznos od 1.310.000,00 HRK. Međutim, napominje se da će zbog izvanredne epidemiološke situacije u zemlji i nemogućnosti provedbe programa udio programskih troškova u izvješćima očekivano biti manji nego što je bio prethodnih godina.

8.3.2. Opis slučaja

U predmetu **PRS-19-03/19-01**, Pravobraniteljica je postupala po pritužbi žene pripadnice romske nacionalne manjine na postupanje nadležne PP i CZSS. Pritužiteljica je majka sedmero djece, koja se prije 10 godina sa suprugom vratila iz Italije, a pritužuje se na poteškoće oko reguliranja prava na stalni boravak odnosno statusna pitanja nje kao strankinje pri čemu napominje da njezin suprug i djeca imaju hrvatsko državljanstvo, dok ona nema. S obzirom na navedeno, pritužiteljica navodi da nije u mogućnosti zaposliti se kao niti ostvariti prava iz sustava socijalne sigurnosti i zdravstvenog osiguranja. **PODUZETE MJERE:** Nakon provedenog ispitnog postupka, iz izvješća MUP-a proizlazi da pritužiteljica ima odobren status stranca na privremenom boravku u svrhu spajanja obitelji do 29.9.2020. Također proizlazi da je (2019.) pritužiteljica podnijela zahtjev za izdavanje putovnice sukladno Konvenciji o položaju osoba bez državljanstva, a koji je nepravomoćno odbijen iz razloga jer se ista ne može smatrati apatridom. Navedeni predmet se, po žalbi pritužiteljice, nalazi pri Povjerenstvu za žalbe MUP-a. Analizirajući navedeno, iako nije nadležna za rješavanje predmetne problematike, Pravobraniteljica je ukazala na potrebu proaktivnog pristupa te dosljedne primjene načela zakonitosti, transparentnosti i vladavine prava, a što se posebice odnosi na sporno rješenje nadležne PP kojim je odbijen zahtjev pritužiteljice za izdavanje putne isprave za apatride. S tim u vezi, Pravobraniteljica je **preporučila MUP-u** da u konkretnom slučaju pomno ispita sve činjenice i okolnosti pojedinog slučaja te da odluke budu obrazložene pri čemu se u konkretnom slučaju treba imati u vidu i rizik višestruke diskriminacije kojem je pritužiteljica kao žena Romkinja izložena. U odnosu na CZSS, proizlazi da su u obitelji pritužiteljice kontinuirano poduzimane sve potrebne mjere u cilju pružanja pomoći (ostvarena su sva pripadajuća prava iz sustava socijalne skrbi te se obitelj nalazi u tretmanu CZSS). Imajući u vidu rizik višestruke diskriminacije, Pravobraniteljica je preporučila CZSS-u da i dalje nastavi poduzimati sve odgovarajuće mjere iz svoje nadležnosti u cilju

---

³⁸⁶ Izložba "Moj dan": <https://www.youtube.com/watch?v=cGvbIEsyykc>

pružanja pomoći pritužiteljici i njezinoj obitelji. U svojim povratnim očitovanjima CZSS i MUP navode da prihvaćaju upućene im preporuke.

8.3.3. Zaključno razmatranje i preporuke

U izvještajnoj godini nastavljena je provedba aktivnosti usmjerenih na poboljšanje položaja romske nacionalne manjine u Hrvatskoj, uključujući i položaj Romkinja kao jedne od najugroženijih društvenih skupina u hrvatskom društvu. Poseban značaj ima projekt "Uključivanje Roma - Ispunjavanje preduvjeta za učinkovitu provedbu politika usmjerenih na nacionalne manjine - FAZA I" (nositelj: ULJPPNM) u okviru kojega je proveden niz aktivnosti u kojima je sudjelovala i Pravobraniteljica. Najznačajnija inicijativa na području politika i programa je početak rada na novom nacionalnom strateškom okviru za uključivanje Roma/kinja. Pravobraniteljica je uključena u radnu skupinu za donošenje *Nacionalnog plana za uključivanje Roma za razdoblje od 2021. do 2027. godine* i *Akcijskog plana za provedbu Nacionalnog plana za uključivanje Roma za razdoblje od 2021. do 2027., za razdoblje od 2021. do 2022. godine*, koji bi trebali pružiti kvalitetne temelje za poboljšanje položaja Romkinja u hrvatskom društvu. Pravobraniteljica **preporučuje**:

- (1) Raditi na unaprjeđenju reproduktivnog zdravlja Romkinja i smanjivanju broja maloljetničkih trudnoća.
- (2) Raditi na većem uključivanju Romkinja u sustave srednjoškolskog i visokoškolskog obrazovanja te u područje zapošljavanja i rada.
- (3) Prikupiti reprezentativne podatke o pojavnostima rodno utemeljenog nasilja nad Romkinjama.

8.4. ŽRTVE SEKSUALNOG NASILJA U DOMOVINSKOM RATU³⁸⁷

Praćenje provedbe Zakona o pravima žrtava seksualnog nasilja za vrijeme oružane agresije na RH u Domovinskom ratu (Zakon)³⁸⁸ te rada Povjerenstva za seksualno nasilje (Povjerenstvo), osim temeljem Zakona o ravnopravnosti spolova, Pravobraniteljica temelji i na preporukama iz Rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a 1325(2000), kao i na ostalim međunarodnim dokumentima koji se bave problemom eksploatacije, zaštite i unaprjeđenja prava žena.³⁸⁹

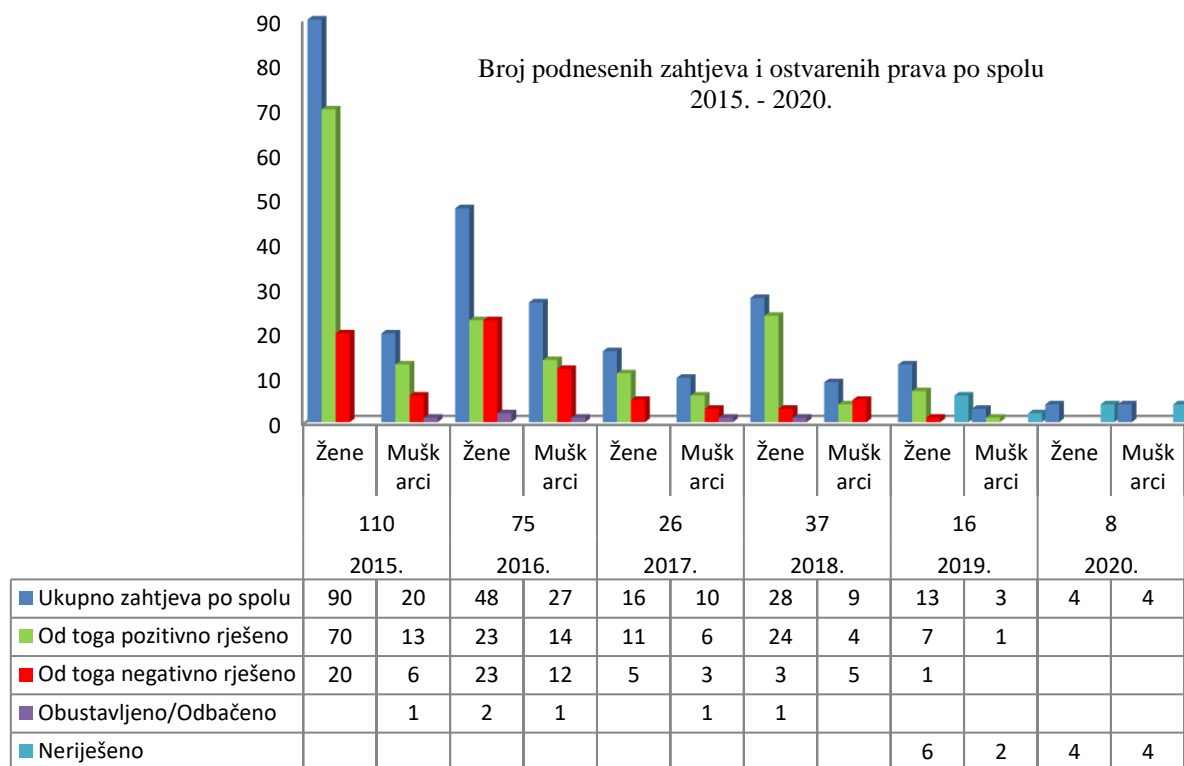
---

³⁸⁷ Pravobraniteljica prati rad Povjerenstva za seksualno nasilje koje je temeljem *Pravilnika o ustrojstvu i načinu rada povjerenstva za žrtve seksualnog nasilja* (Pravilnik), oformljenog pri Ministarstvu hrvatskih branitelja, a kako bi odlučivalo o ostvarenjima prava žrtava iz *Zakona o pravima žrtava seksualnog nasilja za vrijeme oružane agresije na Republiku Hrvatsku u Domovinskom ratu* (Zakon o pravima žrtava seksualnog nasilja). Svrha praćenja rada Povjerenstva jest osiguranje poštivanja načela ravnopravnosti spolova, odsustvo spolne diskriminacije, unaprjeđenje procesa ostvarenja prava žrtava, predlaganje zakonskih ili drugih promjena u postupanju nadležnih tijela.

³⁸⁸ Narodne novine, br. 64/15 i 98/19.

³⁸⁹ Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda je (31.10.2000.) jednoglasno usvojilo *Rezoluciju 1325(2000) - žene, mir i sigurnost*, kojom ono po prvi puta prepoznaje nerazmjerni i jedinstveni utjecaj oružanog sukoba na žene. U svojoj srži, Rezolucija VS 1325 afirmira pristup ljudskoj sigurnosti, ukazujući na nedovoljno cijenjen doprinos žena u sprečavanju i rješavanju oružanog sukoba te u izgradnji i očuvanju mira kao i na nužnost jednakog i punog sudjelovanja žena u ulozi zastupnica mira i sigurnosti. Time je ukazano na postojeći raskorak između stvarnog položaja i moguće uloge žena u domeni mira i sigurnosti, dok je daljnje pogoršanje stanja potaknulo donošenje drugih srodnih rezolucija na ovom području: Rezoluciju VS 1820(2008) o uklanjanju spolno utemeljenog nasilja u oružanim sukobima, Rezoluciju VS 1888(2009) o borbi protiv seksualnog nasilja nad ženama i djecom u oružanim sukobima i Rezoluciju VS 1889(2009) o ulozi žena i njihovim potrebama u izgradnji mira nakon oružanih sukoba. Rezolucija VS 1325(2000) poziva države

Prema podacima koje je Pravobraniteljici dostavilo Ministarstvo hrvatskih branitelja (Ministarstvo), od dana stupanja na snagu Zakona, odnosno u posljednjih pet godina (18.6.2015.-31.12.2020.), **Povjerenstvo je ukupno zaprimilo 272 zahtjeva za stjecanje statusa žrtve seksualnog nasilja u Domovinskom ratu i ostvarivanje prava sukladno Zakonu.** Od toga je riješeno ukupno 256 zahtjeva, dok je još 16 zahtjeva u postupku rješavanja. Ukupno je 199 zahtjeva podneseno od strane žena (73%) i 73 zahtjeva od strane muškaraca (27%).

Vezano za imenovanje članova Povjerenstva za žrtve seksualnog nasilja, a sukladno članku 11. i 12. Zakona, Ministarstvo je navelo kako su Odlukom o imenovanju (2.9.2020.), imenovani novi članovi/ice Povjerenstva.³⁹⁰

Tijekom izvještajnog razdoblja, Pravobraniteljica nije zaprimila pritužbe na rad navedenog Povjerenstva niti na njegove odluke.

članice UN-a na poduzimanje mjera na svim razinama – od sudjelovanja žena u donošenju odluka i mirovnim procesima, preko sveobuhvatne zaštite žena do provedbe obrazovanja o rodnoj ravnopravnosti u izgradnji i očuvanju mira. Rezolucija je pridonijela afirmaciji cjelokupne domene - žene, mira i sigurnosti u rad Vijeća sigurnosti kao i zaštiti ljudskih prava žena u cjelini. Rezolucija traži jačanje nacionalnih mjera i ispunjavanje uvjeta za rodnu ravnopravnost i provedbu rodne politike u cilju očuvanja mira u svijetu.

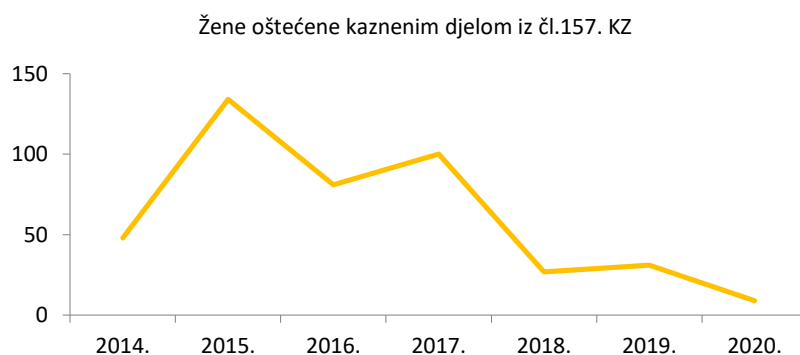
³⁹⁰ Mirela Buterin, dipl.iur., doc.dr.sc. Anela Nikčević-Milković, prof. psihologije, doc.dr.sc. Goran Arbanas, dr.med. specijalist psihijatrije, prof.dr.sc. Davorka Lukas, dr.med. specijalist infektologije, prim. Hilda Golem, dr.med. specijalist internističke onkologije, prof.dr.sc. Dinka Pavičić Baldani, dr.med. specijalist ginekologije, Ivana Čulav Koščak, dr.med. specijalist dermatologije i venerologije, Ivana Jurinjak, dipl.iur. Andreja Bogdan, klinički psiholog, doc.prim.dr.sc. Sanda Anton, dr. med. specijalist psihijatrije, mr.sc. Ninoslava Vicković, dr.med. specijalist infektologije, Tatjana Ladenhauser, dr.med. specijalist internističke onkologije, doc.dr.sc. Zdenko Kraljević, dr.med. specijalist ginekologije i Marija Šola, dr.med. specijalist dermatologije i venerologije.

8.5. PROSTITUCIJA

Prostitucija kao kazneno djelo (opisano i kažnjivo prema čl.157. Kaznenog zakona)³⁹¹ predstavlja jedan od oblika eksploatacije odnosno diskriminacije žena, što Pravobraniteljica kontinuirano naglašava. Prostitucija je usko povezana i s trgovanjem ljudima, a što je vidljivo iz činjenice da su (2020.) **sve spolno eksploatirane žrtve trgovanja ljudima bile ženskog spola**. Imajući u vidu značaj ove problematike, Pravobraniteljica je tijekom izvještajnog razdoblja dala i izjavu za medije u kojoj je iznijela postojeći pravni okvir kao i svoj stav o dekriminalizaciji prostitucije.³⁹²

Prema podacima Ministarstva unutarnjih poslova (2020.), prijavljeno je ukupno 15 kaznenih djela prostitucije iz čl.157. KZ-a³⁹³ kojima je bilo oštećeno 9 osoba. S obzirom na to da je (2019.) kaznenim djelom prostitucije bila oštećena 31 osoba, vidljiv je pad broja oštećenih osoba od čak 70,9% tijekom 2020. Kao i tijekom ranijih izvještajnih razdoblja, **sve oštećene osobe (100%) bile su ženskog spola** te su bile u dobi od 22-50 godina života.³⁹⁴

Prikaz žena oštećenica kaznenim djelom iz čl.157. Kaznenog zakona (2014. - 2020.)

³⁹¹ Članak 157. Kaznenog zakona (Narodne novine, br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19) glasi:

„(1) Tko radi zarade ili druge koristi drugu osobu namamljuje, vrbuje ili potiče na pružanje spolnih usluga ili organizira ili omogućuje drugoj osobi pružanje spolnih usluga, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(2) Tko drugu osobu radi zarade silom ili prijetnjom, obmanom, prijevarom, zlouporabom ovlasti ili teškog položaja ili odnosa zavisnosti, prisili ili navede na pružanje spolnih usluga, ili tko koristi spolne usluge takve osobe uz naplatu, a znao je ili je morao i mogao znati za navedene okolnosti,

kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.

(3) Tko putem sredstava javnog informiranja i drugih sličnih sredstava oglašava prostituciju druge osobe, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

(4) Bez utjecaja je na postojanje kaznenog djela iz ovoga članka okolnost je li osoba koju se namamljuje, vrbuje, potiče ili iskorištava za prostituciju na to pristala i je li se već time bavila.“

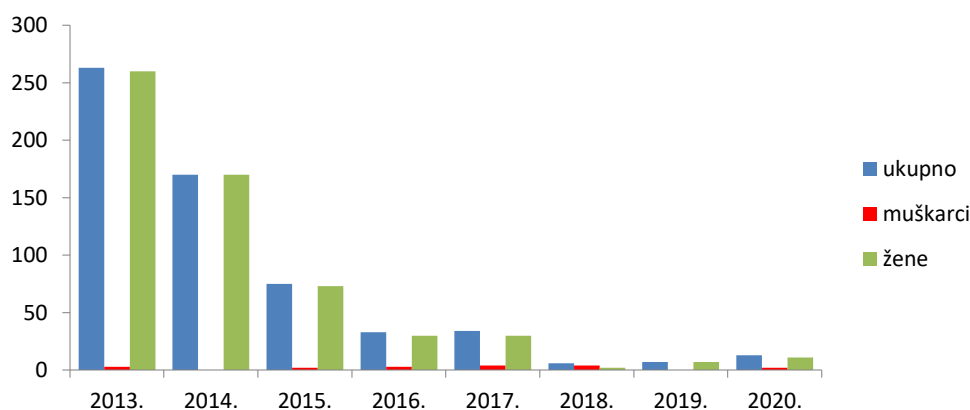
³⁹² Pravobraniteljica je 29.7.2020. dala izjavu za Dnevnik Nova TV u kojoj je istaknula kako se dugi niz godina zalaže za švedski model kriminalizacije kupaca usluga i dekriminalizaciju osoba koje se odaju prostituciji. S tim u vezi, Pravobraniteljica je istaknula kako švedski Zakon o kupovini seksualnih usluga (1999.) kriminalizira samo kupca usluga, a ne i osobu koja se odaje prostituciji. Ovim pristupom smanjena je učestalost ulične prostitucije za 60% te je došlo do značajnog smanjenja povezanih vrsta kriminala poput trgovanja ljudima, pranja novca, nasilja i slično.

³⁹³ S obzirom da je tijekom 2019., bilo evidentirano ukupno 38 kaznenih djela prostitucije iz čl. 157. KZ-a, vidljivo je kako je u 2020., došlo **do pada broja navedenih kaznenih djela od čak 60,5%**.

³⁹⁴ I tijekom 2019., najveći udio osoba oštećenih kaznenim djelom prostitucije iz čl.157. KZ-a su također bile žene mlađe životne dobi (njih 80% je bilo u dobi od 18-40 godina života).

Prema važećem hrvatskom zakonodavstvu, *prekršajno* se kažnjavaju osobe koje se *odaju prostituciji*, ali ne i kupci usluga, iako kupac usluga može odgovarati kazneno u određenim slučajevima iz čl.157.st.2. KZ-a.³⁹⁵ U odnosu na prekršajnu odgovornost, čl.12. Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira³⁹⁶ propisuje: „*Tko se odaje prostituciji, kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom u protuvrijednosti domaće valute od 50 do 200 DEM ili kaznom zatvora do 30 dana.*“ Prema podacima Ministarstva unutarnjih poslova, (2020.) evidentirano je 13 počinitelja navedenog prekršaja (11 Ž i 2 M).³⁹⁷ Promatrano u 8-godišnjem razdoblju (2013.-2020.), vidljivo je da se **broj evidentiranih prekršaja odavanja prostituciji smanjuje**, uz blagi porast u posljednje dvije godine.³⁹⁸

Broj evidentiranih prekršaja iz čl.12. Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira te spolna struktura počinitelja/ica

Prema navodima Ministarstva unutarnjih poslova, promatrajući obilježja navedenih prekršaja uočeno je da se spolne usluge u najvećem broju nude putem internetskih oglasa, dok se u sve manjem broju nude na ulici (tzv. „ulična prostitucija“). U određenom broju evidentiranih prekršaja spolne usluge su se prikrivale ponudama usluga masaže tijela.

Još tijekom 2016., u proceduru je bio upućen Nacrt prijedloga Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira kojim se, osim za osobe koje se prostituiraju, predviđala prekršajna odgovornost i za korisnike/ice usluga tih osoba. Prema navodima Ministarstva unutarnjih poslova, nastavljen je rad na izradi Nacrta prijedloga novog Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira, pri čemu resorno

³⁹⁵ To su slučajevi u kojima je kupac usluga koristio uz naplatu spolne usluge osobe koju je treća osoba radi zarade silom ili prijetnjom, obmanom, prijevarom, zlouporabom ovlasti ili teškog položaja ili odnosa zavisnosti, prisilila ili navela na pružanje spolnih usluga, a kupac usluge je znao ili je morao i mogao znati za navedene okolnosti.

³⁹⁶ Narodne novine, br. 5/90, 30/90, 47/90 i 29/94.

³⁹⁷ Tijekom 2019. bilo je evidentirano 7 takvih prekršaja pri čemu su sve prekršaje bile počinile osobe ženskog spola.

³⁹⁸ (2013.) evidentirana su 263 počinitelja/ice prekršaja odavanja prostituciji od čega je njih 260 bilo ženskog spola. U 2014. - evidentirano je 170 počiniteljica (svi ženskog spola), u 2015. - bilo je 75 počinitelja/ica (73 ženskog spola), u 2016. - ukupno 33 počinitelja/ice (30 ženskog spola), u 2017. - ukupno 34 počinitelja/ice (30 ženskog spola), a u 2018. - ukupno 6 počinitelja/ica (2 ženskog spola).

Ministarstvo navodi da u pogledu čl.12. i nadalje je ostala predviđena prekršajna odgovornost i za pružatelje i za korisnike spolnih usluga koje se pružaju za novčanu ili drugu korist.³⁹⁹

S obzirom na to da je prostitucija jedan od najgrubljih i najtežih oblika eksploatacije i to uglavnom žena, Pravobraniteljica se godinama zalaže za *švedski model kriminalizacije kupaca usluga i dekriminalizaciju osoba koje se odaju prostituciji*.

8.5.1. Zaključak i preporuke

Prostitucija predstavlja jedan od oblika seksualne eksploatacije žena (sve osobe oštećene kaznenim djelom prostitucije iz čl.157. Kaznenog zakona su tijekom 2020., kao i tijekom ranijih godina, bile mlađe osobe ženskog spola) kojima takav oblik zarade najčešće predstavlja i jedinu mogućnost prihoda. U pravilu se radi o osobama koje su uslijed loše ekonomske, ali i općenito životne situacije, prisiljene baviti se prostitucijom. Pritom su žrtve često izložene i različitim drugim oblicima nasilja, uključujući i trgovanje ljudima (u 2020., sve spolno eksploatirane žrtve trgovanja ljudima bile su ženskog spola). Evidentno je da se radi o obliku rodno utemeljenog nasilja, a radi čega je potrebno primjenjivati senzibilan pristup, kako u radu sa žrtvama tako i prilikom poduzimanja svih mjera i politika iz ovog područja. Iako je došlo do osjetnog pada broja prijavljenih kaznenih djela iz čl.157. KZ-a (za 60,5%), kao i pada broja oštećenih osoba (od čak 70,9%), za pretpostaviti je da zasigurno **postoji i određena tzv. tamna brojka neprijavljenih djela** radi čega je ovoj problematici svakako i dalje potrebno pridavati značajniju pažnju, a posebice u specifičnim okolnostima epidemije bolesti COVID-19.

Pravobraniteljica, kao i prijašnjih godina, **preporučuje:**

- (1) Potpunu dekriminalizaciju osoba koje se odaju prostituciji i dosljedno sankcioniranje kupaca tih usluga, i to bez obzira na okolnosti u kojima je djelo počinjeno.
- (2) Što skorije donošenje novog Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira.

8.6. ŽRTVE TRGOVANJA LJUDIMA, POSEBICE ŽENAMA I DJECOM

Imajući u vidu da je trgovanje ljudima⁴⁰⁰ jedan od najtežih oblika kršenja ljudskih prava i oblik diskriminacije žena⁴⁰¹, Pravobraniteljica je i tijekom ovog izvještajnog razdoblja nastavila aktivno

---

³⁹⁹ Vežano uz čl.12. navedenog Nacrta prijedloga, Pravobraniteljica je u svom mišljenju (2016.) upozorila kako predloženi način prekršajno-pravnog zakonskog tretmana prostitucije ne smjera zaštititi žrtava već suprotno, dovodi do svrstavanja istih u red sa prekršiteljima zakona, i to prvenstveno s onima koji na ovaj način iskorištavaju žene.

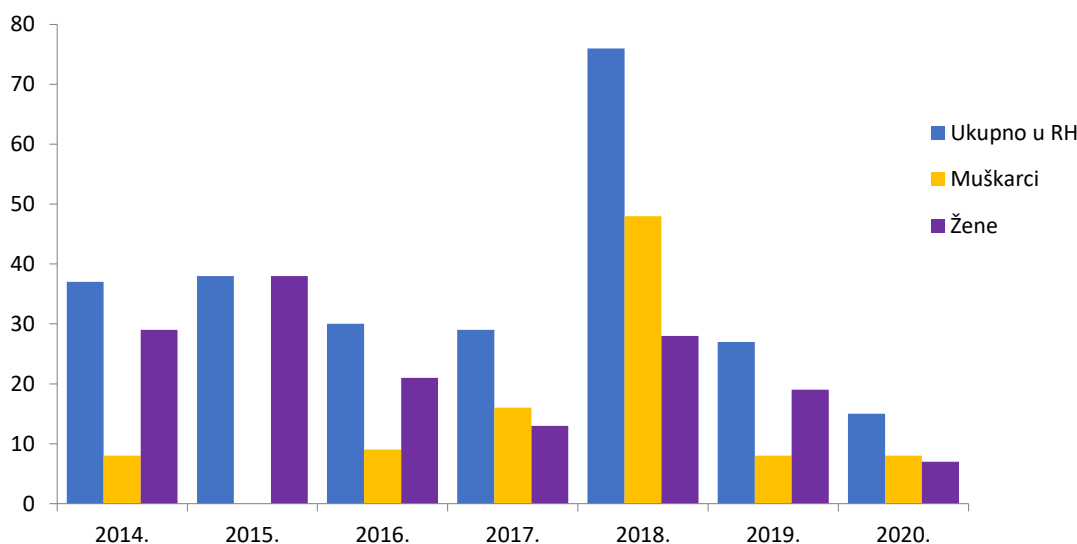
⁴⁰⁰ Trgovanje ljudima je kao kazneno djelo propisano u čl.106. Kaznenog zakona (Narodne novine, br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19). Također, i Povelja o temeljnim pravima Europske unije u čl.5.toč.3. propisuje: „Zabranjeno je trgovanje ljudima.“

⁴⁰¹ Republika Hrvatska je ratificirala (2007.) *Konvenciju Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima* čime je izrazila pristanak na ispunjavanje standarda suzbijanja trgovanja ljudima definiranih navedenom Konvencijom. Na razini Europske unije važan dokument predstavlja i *Direktiva 2011/36/EU o sprečavanju i suzbijanju trgovanja ljudima i zaštiti njegovih žrtava (5.4.2011.)* koja priznaje

pratiti predmetnu problematiku. Prema podacima Ministarstva unutarnjih poslova, na području Republike Hrvatske (2020.) identificirano je ukupno 15 žrtava trgovanja ljudima⁴⁰², za razliku od prethodne godine kada je bilo identificirano 27 žrtava trgovanja ljudima.

Podaci razvrstani po spolu pokazuju da je od ukupno evidentiranih 15 žrtava trgovanja ljudima, njih 8 bilo muškog spola dok je **7 žrtava bilo ženskog spola (udio od 46,6%)**. Uspoređujući podatke iz ranijeg 7-godišnjeg perioda (2014.- 2020.), proizlazi da je **evidentiran najmanji broj žrtava trgovanja ljudima u 2020.**⁴⁰³

Broj identificiranih žrtava trgovanja ljudima u periodu 2014. – 2020.

Gledano po starosnoj dobi, najveći udio žrtava trgovanja ljudima čine osobe do 30. godine života (ukupno 10 osoba, odnosno udio od 66,6%)⁴⁰⁴ te se sve žrtve ženskog spola nalaze upravo u navedenoj dobnoj skupini.⁴⁰⁵ **Najčešći oblik eksploatacije je radna eksploatacija (37,5%, za razliku od 2019. - kada je činila udio od 18%), a zatim spolna eksploatacija (25%)⁴⁰⁶ i eksploatacija radi činjenja protupravnih radnji (25%).⁴⁰⁷ Kao i tijekom ranijih izvještajnih razdoblja (2017. - 2019.),**

posebnost trgovanja ljudima vezano za spol te činjenicu da se ženama i muškarcima često trguje iz različitih razloga. Zbog toga, a sukladno Direktivi, mjere potpore i pomoći trebaju također uzimati u obzir spol, ako je to moguće.

⁴⁰² Prema navodima MUP-a, žrtve trgovanja ljudima identificirane su i kroz srodna kaznena djela kao što su: Nasilje u obitelji iz čl. 179a KZ-a, Iskorištavanje djece za pornografiju iz čl.163. KZ-a, Silovanje iz čl.153. KZ-a, Povreda djetetovih prava iz čl.177. KZ-a i protupravno oduzimanje slobode iz čl.136. KZ-a.

⁴⁰³ Analizirajući razdoblje 2014.-2010., tijekom 2017. (44%), 2018. (36%) i 2020. (46,6%) žene nisu činile većinu identificiranih žrtava trgovanja ljudima. Tijekom 2016., kao i tijekom 2019., žene su činile udio od 70% svih identificiranih žrtava trgovanja ljudima, tijekom 2014. - udio od 78%, dok su tijekom 2015. - sve žrtve trgovanja ljudima bile žene i to mlađe životne dobi koje su bile spolno eksploatirane.

⁴⁰⁴ Pri tome se u 5 slučajeva radi o djeci odnosno o osobama do 18. godine života, a u 5 slučajeva o osobama u dobi od 19-30 godina života.

⁴⁰⁵ Od ukupno 7 identificiranih žrtava trgovanja ljudima ženskog spola u 2020., njih 4 su djeca (starosti do 18 godina života), a 3 su u dobnoj skupini od 19-30 godina života.

⁴⁰⁶ Spolna eksploatacija je tijekom 2019. bila najčešći oblik eksploatacije (udio od 43%).

⁴⁰⁷ Tijekom 2019., eksploatacija radi činjenja protupravnih radnji činila je udio od 28%.

zabilježen je jedan nedozvoljen/prisilni brak na štetu osobe ženskog spola. Uspostava ropstva zabilježena je u jednom slučaju i to na štetu osobe muškog spola.

Analizirajući podatke o spolu žrtava i vrsti eksploatacije, proizlazi da je **50% svih žrtava ženskog spola bilo spolno eksploatirano**⁴⁰⁸ dok je njih 25% bilo radno eksploatirano. Za razliku od 2019. - kada je 62% svih žrtava muškog spola i 35% svih žrtava ženskog spola bilo spolno eksploatirano, u 2020. - niti jedan muškarac nije bio spolno eksploatiran odnosno **sve spolno eksploatirane žrtve trgovanja ljudima (2020.) bile su ženskog spola**. Muškarci su najčešće (u 50% slučajeva) bili radno eksploatirani, a u 37% slučajeva su bili eksploatirani radi činjenja protupravnih radnji.

Navedeni podaci ukazuju da su sve žene koje su bile žrtve trgovanja ljudima bile osobe mlađe životne dobi (do 30. godina života) koje su u 50% slučajeva bile spolno eksploatirane, a što ukazuje i na *rodnu dimenziju* ovoga problema koju treba imati u vidu prilikom svih aktivnosti i mjera iz ovog područja.

Vladin Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina (Ured) navodi brojne aktivnosti koje su bile poduzimane vezano uz problematiku trgovanja ljudima: tiskanje strateških nacionalnih dokumenata i važećih protokola u ovom području;⁴⁰⁹ u okviru predsjedanja Republike Hrvatske Vijećem Europske unije, održan je *on-line* sastanak Europske mreže nacionalnih koordinatora i ekvivalentnih mehanizama (NREM); objavljeno je Izvješće OESS-a (sastavljeno nakon službenog posjeta Hrvatskoj od 3.-5.9.2019.) te je objavljeno i Izvješće GRETA-e sastavljeno nakon trećeg evaluacijskog kruga primjene Konvencije Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima za Republiku Hrvatsku, a preporuke u odnosu na Republiku Hrvatsku su usvojene 4.12.2020.;⁴¹⁰ Ured je pristupio izradi Protokola o razmjeni podataka o identificiranim žrtvama trgovanja ljudima, čije usvajanje se planira do kraja 2021.

Vlada Republike Hrvatske je (7.12.2020.) donijela Odluku o osnivanju Nacionalnog odbora za suzbijanje trgovanja ljudima.⁴¹¹

Prema navodima Ureda, sve aktivnosti nadležnih institucija od trenutka identifikacije usmjerene su na pružanje adekvatne pomoći i zaštite žrtvama trgovanja ljudima, a koje uključuju **rad 2 nacionalna skloništa** (sklonište za djecu žrtve trgovanja ljudima i odrasle osobe) i SOS telefonska linija (0800

---

⁴⁰⁸ MUP ističe kako je jedna osoba ženskog spola tijekom 2020. bila i spolno i radno eksploatirana na području SR Njemačke.

⁴⁰⁹ To su Nacionalni plan za suzbijanje trgovanja ljudima za razdoblje od 2018. do 2021. i važeći Protokol o integraciji/reintegraciji žrtava trgovanja ljudima, Protokol za identifikaciju, pomoć i zaštitu žrtava trgovanja ljudima te Protokol o postupanju pri dobrovoljnom i sigurnom povratku žrtava trgovanja ljudima.

⁴¹⁰ Tijekom 2019., predstavnici/e Pravobraniteljice sudjelovali su na sastancima sa predstavnicima OESS-a kao i sa predstavnicima GRETA-e, a u sklopu njihovih posjeta Hrvatskoj radi izrade navedenih izvješća.

⁴¹¹ Navedenom Odlukom sastav Nacionalnog odbora za suzbijanje trgovanja ljudima usklađen je sa Zakonom o ustrojstvu i djelokrugu tijela državne uprave (Narodne novine, br. 85/20) te su u sastav Nacionalnog odbora uključeni predstavnici sudbene vlasti, s obzirom na preporuke Državnog tajništva SAD-a iz godišnjih Izvještaja o trgovanju ljudima, OESS-a te GRETA-e prema kojima je potrebno educirati suce na svim razinama sudovanja o složenosti kaznenog djela trgovanja ljudima te ih senzibilizirati o pristupu usmjerenom na žrtve trgovanja ljudima.

7799)⁴¹², osiguravanje zdravstvene, psihološke, socijalne i pravne pomoći i zaštite kao i osiguravanje sigurnog i dobrovoljnog povratka u zemlju porijekla - kontinuirano su se provodile.

Tijekom izvještajnog razdoblja, Pravobraniteljica je putem organizacije civilnog društva zaprimila pritužbu (**PRS-03-05/20-21**) naslovljenu kao „*prijava saznanja o počinjenju kaznenog djela trgovanja ljudima - uspostava ropstva ili njemu sličnog odnosa zlouporabom teškog položaja ili odnosa ovisnosti radi iskorištavanja za prostituciju i/ili druge oblike spolnog iskorištavanja*“. Iz navoda pritužbe proizlazi da je pritužiteljica (ujedno i majka dvoje ml. djece) žrtva obiteljskog nasilja koja je u potpunosti ekonomski ovisna o izvanbračnom suprugu, a koji joj hranu i druge životne potrepštine uvjetuje seksualnim iskorištavanjem. U pritužbi se izražava nezadovoljstvo radom policijskih službenika koji su rekli pritužiteljici da nema osnova za progon izvanbračnog supruga te da je istoga dužna pustiti u kuću jer on ima pravo boraviti tamo s njom i djecom. **PODUZETE MJERE:** Iz dostavljenog izvješća i dokumentacije MUP-a proizlazi kako su policijski službenici postupali po svim prijavama pritužiteljice na način da su žurno ispitali nju, izvanbračnog supruga, njihovo dvoje djece, obiteljskog liječnika te njihove susjede. Međutim, provedenim mjerama policijski službenici su ustanovili da se izvanbračni suprug pritužiteljice odselio na drugu adresu te kako su njihovi odnosi narušeni dulje vrijeme. Nadalje utvrđeno je da izvanbračni suprug daje iznos od 3.200,00 HRK mjesečno pritužiteljici na raspolaganje, kao i da ista ostvaruje brojne novčane prihode od vlastitog rada uslijed čega mjesečno raspolaze iznosom od 7.000,00 - 8.000,00 HRK. Također je utvrđeno da je za cijelo vrijeme trajanja izvanbračne zajednice kartica tekućeg računa izvanbračnog supruga bila kod pritužiteljice te da je ista raspolagala sa svim novcem na njoj. U svezi navoda uspostave odnosa ropstva radi spolnog iskorištavanja u zamjenu za hranu, MUP navodi da se prema izjavama pritužiteljice i njezinog izvanbračnog supruga može zaključiti da isti unazad dvije godine uopće nisu imali seksualne odnose. Referirajući se na navode „*Ne možeš ti od mene više ništa tražiti, možeš dobiti samo ako zaslužiš*“ izvanbračni suprug je naveo da je pri tome mislio da neće davati više novca pritužiteljici, koja je od lipnja do kolovoza 2020. potrošila novčani iznos od 7.000,00 HRK, sve dok ista ne promijeni svoje ponašanje odnosno dok ne prestane sa psihičkim maltretiranjem kako njega tako i njihove zajedničke ml. djece, te da će on kupovati hranu i druge potrepštine za normalan život obitelji. Također MUP navodi da je provjerom u Informacijski sustav utvrđeno da je pritužiteljica u vremenskom periodu od 1998. do 2018. evidentirana kao počiniteljica 24 kaznena djela. S obzirom na navedeno, *Pravobraniteljica nije mogla ustanoviti da bi se u konkretnom slučaju radilo o rodno utemeljenom nasilju.*

Imajući u vidu sve navedeno, Pravobraniteljica (kao i tijekom ranijih izvještajnih razdoblja) **preporučuje:**

(1) Kontinuiranu primjenu rodno senzibilnog pristupa prilikom postupanja sa žrtvama trgovanja ljudima.

---

⁴¹² Liniju kontinuirano financira Ured te je (2020.) zaprimljeno ukupno 296 poziva, od kojih je 6 upućeno Ministarstvu unutarnjih poslova na nadležno postupanje.

8.7. ŽENE OVISNICE

Žene ovisnice su specifična skupina izložena *riziku višestruke diskriminacije*, a radi čega je potrebno raditi na daljnjoj senzibilizaciji i osvještavanju društva te sustavno pratiti ovu problematiku i s *rodnog aspekta*. Imajući u vidu navedeno, Pravobraniteljica je kao jedna od uvodničarki sudjelovala na virtualnom okruglom stolu na temu „*Izazovi skrbi i tretmana žena s problemom ovisnosti o drogama*“ održanom 9.12.2020., u organizaciji Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo (HZJZ), a povodom mjeseca borbe protiv ovisnosti (15.11.-15.12.).⁴¹³

Kao specifičnosti žena ovisnica svakako treba spomenuti njihovu izloženost obiteljskom i seksualnom nasilju (kao oblicima rodno utemeljenog nasilja kod kojeg su u većini slučajeva počinitelji muškarci, a žrtve žene), pri čemu jedan od izazova svakako predstavlja i pitanje *smještaja takvih žrtava u postojeće sigurne kuće*⁴¹⁴ (s obzirom na njihovu specifičnu i dodatno nepovoljniju situaciju uvjetovanu i ovisnošću) kao i općenito adekvatno pružanje svih oblika potrebne pomoći. Nadalje, žene ovisnice su izložene društvenim stereotipima i stigmatizaciji u većoj mjeri nego muškarci⁴¹⁵, kao i riziku prostitucije pomoću koje lakše (u odnosu na muškarce) dolaze do novca kojim nabavljaju drogu i/ili alkohol, a što može biti jedan od faktora zbog kojeg se one teže odlučuju za liječenje.⁴¹⁶

Nadalje, *žene ovisnice se teže odlučuju na liječenje od muškaraca* zbog obiteljskih i roditeljskih obaveza, a vrlo često i njihovi partneri imaju problema s ovisnošću te im u tom smislu nisu potpora.⁴¹⁷ Posebnu pažnju zahtijevaju trudnice i majke ovisnice te se kao jedan od problema javlja i pitanje *evidencije roditelja ovisnica*.⁴¹⁸ Mnogi programi za liječenje ovisnosti ne uspijevaju pružiti usluge u kontekstu koji podržava i potiče žene te *ne zadovoljavaju njihove specifične potrebe*. S tim u vezi, treba istaknuti kako još uvijek nema dovoljno relevantnih istraživanja koja se odnose na žene ovisnice i njihove specifičnosti – provedeno je vrlo malo istraživanja⁴¹⁹ iako se velik broj stručnjaka/inja slaže da je priroda ovisnosti među ženama drugačija i to ne samo u pogledu bioloških razlika koje čine

---

⁴¹³ Na navedenom okruglom stolu izneseni su relevantni podaci od strane sudionika: HZJZ, Nastavni zavod za javno zdravstvo dr. A. Štampar, Klinika za ženske bolesti i porode KBC Zagreb, CZSS Zagreb, Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, Terapijska zajednica Reto centar.

⁴¹⁴ S tim u vezi, Pravobraniteljica ukazuje kako od 2010., u Sloveniji postoji i djeluje *prva i jedina sigurna kuća u Europi koja je specijalizirana za žrtve obiteljskog i partnerskog nasilja koje su ujedno korisnice droga* i koju vodi udruga pod nazivom Društvo Stigma. Smještajni kapacitet sigurne kuće je 8 korisnica koje mogu boraviti najdulje godinu i pol dana. Navedeno svakako predstavlja primjer dobre prakse koji bi trebalo slijediti i dalje razvijati.

⁴¹⁵ Npr. alkoholizam se percipira kao „muška“ bolest, svojevrsan „stil života“, obiteljska bolest i sl.

⁴¹⁶ Međutim, istodobno pojedine žene koje se bave prostitucijom postaju ovisnice upravo kako bi se lakše nosile sa time i tako upadaju u „začarani krug“ ovisnosti i prostitucije iz kojega je vrlo teško izaći.

⁴¹⁷ Stoga važnu ulogu u liječenju ovisnosti kod žena ima upravo obitelj jer se pokazalo kako je potpora obitelji jedan od odlučujućih uvjeta prilikom donošenja njihove odluke o liječenju.

⁴¹⁸ Prema podacima Klinike za ženske bolesti i porode KBC Zagreb, u Hrvatskoj je oko 4.500 žena ovisnica koje su u fertilnoj dobi, a oko 250 njih godišnje rodi, pri čemu su iste mlađe životne dobi te su česte neželjene trudnoće, kao i rizično spolno ponašanje. Trudnice i majke ovisnice često *negiraju problem ovisnosti iz straha od oduzimanja djeteta* nakon poroda kao i iz straha od kaznenog progona, a trudnice ovisnice iz toga razloga izbjegavaju i redovite ginekološke preglede tijekom trudnoće te dolaze na kontrolu tek pred kraj trudnoće.

⁴¹⁹ Tako su istraživanja pokazala da žene ovisnice imaju značajno višu stopu komorbiditeta nego kod muških ovisnika, stopa depresije i anksioznosti je znatno viša te rizik od razvijanja ovisnosti postoji sve do srednje životne dobi. Istraživanja također navode kako je u etiologiji nastanka ovisnosti kod žena, vrlo važna psihička trauma koja može biti uzrokovana **seksualnim, fizičkim i obiteljskim nasiljem** ili na stigmatizaciji zasnovanoj na siromaštvu, rasi, seksualnoj orijentaciji i slično. Studije opetovano pokazuju da je *partnerstvo žene ovisnice često puno nasilja i zlostavljanja*.

muškarce i žene različito osjetljivima na uporabu droga, već i u pogledu psiholoških, socijalnih i raznih karakteristika okruženja, posebice onog obiteljskog. Stoga i **liječenje ovisnosti kod žena zahtjeva bitno drugačije oblike tretmana.**

Prema preliminarnim podacima HZJZ-a o liječenima zbog zlouporabe droga i alkohola, vidljivo je slijedeće:

Zbog zlouporabe psihoaktivnih droga u tretmanu je završilo 5.482 osoba, od čega 871 žena (udio od 15,88%) i 4.611 muškaraca (omjer M i Ž je 5,3:1).⁴²⁰ Najviše muškaraca liječenih zbog zlouporabe psihoaktivnih droga u 2020. pripada dobnoj skupini 40-49 godina, dok najviše liječenih žena pripada dobnoj skupini 30-39 godina (udio od 39,2% svih liječenih žena). Od 5.482 osoba liječenih zbog zlouporabe psihoaktivnih droga, njih 2.205 (udio od 40,2%) ima djecu⁴²¹. Tijekom 2020., rodile su 22 žene koje su se liječile zbog zlouporabe psihoaktivnih droga (čine udio od 2,5% svih liječenih žena)⁴²², a najveći broj roditelja je (kao i tijekom ranijih godina) bio u dobnoj skupini 30-39 godina (njih 15). Najveće razlike u obrazovanju su vidljive u udjelu muškaraca i žena s osnovnom školom kao najvišim stupnjem obrazovanja (10,7% M i 5,5% Ž) te u udjelu muškaraca i žena sa završenom višom školom ili fakultetom (4,7% M i 9,6% Ž). Iako je udio visokoobrazovanih liječenih žena veći, veći je i udio nezaposlenih žena ili onih s povremenim poslom u odnosu na muškarce (63,8% Ž i 55% M). Udio liječenih muškaraca koji nisu u braku (58,4%) nešto je veći od udjela žena (40,9%), a isto je tako udio muškaraca koji žive u izvanbračnoj zajednici (10,5%) nešto manji od udjela žena (16,3%).

Što se tiče ovisnosti o alkoholu, zabilježeno je 4.784 hospitalizacija osoba zbog mentalnih poremećaja i poremećaja ponašanja uzrokovanih alkoholom. Od toga je bilo 866 žena (udio od 18,1%). Najveći broj žena je bio nezaposlen ili je imao povremeni posao (33%), redoviti posao imalo je 26% žena, a umirovljenica je bilo 15%.⁴²³ Najveći broj hospitaliziranih žena i muškaraca pripada dobnoj skupini 50-59 godina.

Specifičnu kategoriju predstavljaju **žene ovisnice u zatvorskom sustavu**⁴²⁴ kojima je potreban poseban tretman u liječenju te cjeloviti multidisciplinarni pristup prilikom izvršavanja kazne zatvora. Prema preliminarnim podacima Ministarstva pravosuđa i uprave, u zatvorskom sustavu (Kaznionici u Požegi) tijekom 2020., nije bilo zatvorenica koje su rodile za vrijeme izdržavanja kazne. Međutim, tijekom 2019., za vrijeme izdržavanja kazne ukupno su rodile 3 zatvorenice, među kojima je jedna bila i ovisnica o drogama.

---

⁴²⁰ Navedene osobe liječene su u službama za mentalno zdravlje i prevenciju ovisnosti, bolnicama, terapijskim zajednicama i u zatvorskom sustavu.

⁴²¹ Od 2.205 liječenih osoba koje su ujedno i roditelji, kod 58 liječenih osoba oduzeta je roditeljska skrb, dok je 12 osoba pod nadzorom nad roditeljskom skrbi.

⁴²² Tijekom 2019. rodilo je 29 žena koje su se liječile zbog zlouporabe psihoaktivnih droga, dok ih je u 2018. - rodilo 28.

⁴²³ Od ukupno hospitaliziranih 3.918 muškaraca, najviše ih je bilo nezaposleno ili su imali povremeni posao (28%), redoviti posao imalo je 26% muškaraca, a umirovljenika je bilo 21%.

⁴²⁴ Prema preliminarnim podacima Ministarstva pravosuđa i uprave, tijekom 2020. na izdržavanju kazne zatvora nalazilo se 4.068 zatvorenika i 223 zatvorenice. Dakle žene čine vrlo malen udio u zatvoreničkoj populaciji (5,19%) te svakako zahtijevaju rodno-senzibilni tretman kako prilikom liječenja tako i prilikom izvršavanja kazne zatvora.

Imajući u vidu sve navedeno, a u cilju poboljšanja položaja žena ovisnica i uklanjanja rizika višestruke diskriminacije, Pravobraniteljica daje sljedeće **preporuke**:

- (1) Senzibilizirati i osvještavati društvo o problematici ovisnosti kod žena te potreba uklanjanja stereotipa.
- (2) Individualizirani rodno-senzibilni medicinski pristup u liječenju žena ovisnica.
- (3) Sustavno pratiti ovu problematiku iz rodnog aspekta (iskazivanje svih relevantnih statističkih podataka po spolu, prilikom analize podataka imati u vidu rizik višestruke diskriminacije žena).
- (4) Poduzeti mjere u cilju osnivanja i vođenja evidencije roditelja ovisnica.
- (5) Provoditi istraživanja o ovisnosti žena i njihovim specifičnostima te, sukladno dobivenim rezultatima, kreirati programe liječenja koji će uvažavati i zadovoljavati njihove specifične potrebe.
- (6) Razmotriti osnivanje sigurne kuće koja bi bila specijalizirana za žrtve obiteljskog i partnerskog nasilja koje su ujedno ovisnice ili prilagoditi postojeće sigurne kuće njihovim specifičnim potrebama.

9

REPRODUKTIVNO ZDRAVLJE

9.1. ZDRAVSTVENA SKRB ZA TRUDNICE, RODILJE I BABINJAČE

Izvršajnu godinu obilježila je kriza uzrokovana pandemijom bolesti COVID-19, tako da su veći dio godine na snazi bile epidemiološke mjere s naglaskom na minimiziranje socijalnih kontakata. To je rezultiralo otežanim funkcioniranjem društva u cjelini, a posebno je bio pogođen sektor zdravstva. Reproductivno zdravlje i prava žena vrlo je osjetljivo područje ravnopravnosti spolova, te je kao takvo u ovakvim okolnostima posebno izloženo riziku od smanjivanja kvalitete zdravstvene skrbi ili potpune nedostupnosti iste. U takvoj situaciji sve nadležne institucije morale su uložiti posebne napore kako bi osigurale optimalan pristup svim zajamčenim zdravstvenim uslugama.

Pravobraniteljica je od početka pojave pandemije pratila aktualnosti i tijekom godine poduzimala radnje u okviru svojih nadležnosti.

9.1.1. Primjena carskog reza na porodu

U medijima su se (ožujak 2020.) pojavile informacije da je carski rez najprihvatljivije rješenje za porod ako postoji sumnja na COVID-19⁴²⁵. Međutim, u *S2K smjernicama za postupanje kod sumnje ili kliničkih znakova koronavirusne infekcije u trudnoći* (16.3.2020.)⁴²⁶, koje je izdalo Hrvatsko društvo za ginekologiju i opstetriciju Hrvatskog liječničkog zbora (HDGO), navodi se da se pri postupanju kod sumnje ili kliničkih znakova koronavirusne infekcije u trudnoći prednost treba davati vaginalnom porođaju s indukcijom i mogućim operativnim zahvatom radi izbjegavanja iscrpljenosti majke. Takva smjernica je u skladu s preporukom Svjetske zdravstvene organizacije (13.3.2020.)⁴²⁷ kojom se ukazuje da pristup porodu treba biti individualiziran na temelju opstetričkih indikacija i izbora žene te da bi se u skladu s time carski rez trebao primjenjivati samo u slučaju kada je medicinski opravdan. Unatoč tome, pojedini zdravstveni djelatnici su u naknadnim medijskim izjavama (6.4.2020.)⁴²⁸ istaknuli da se u zdravstvenim ustanovama pri porodu primjenjuje postupak carskog reza čak i u slučaju žena koje nisu pozitivne na COVID-19, ali ih se zbog žurnosti poroda ne stigne testirati. Stoga je Pravobraniteljica dopisom (9.4.2020.) Ministarstvu zdravstva skrenula pažnju na očiglednu nestandardiziranost prakse u zdravstvenim ustanovama i preporučila da se ona žurno ujednači u skladu sa stručnim smjernicama. Ministarstvo zdravstva je žurno reagiralo te je

---

⁴²⁵ Na neutemeljenost takvih informacija reagirala je udruga RODA, nakon čega je portal 24sata povukao članak "Carski rez je sigurniji za bebe - tako je manji rizik od korone" (17.3.2020.). <https://www.roda.hr/udruga/dokumentacijski-centar/reakcije/trazimo-demantij-teksta-carski-rez-je-sigurniji-za-bebe-tako-je-manji-rizik-od-korone.html>

⁴²⁶ <https://www.hdgo.hr/Default.aspx?sifraStranica=1169>

⁴²⁷ <https://www.who.int/publications/i/item/clinical-management-of-covid-19>

⁴²⁸ Večernji list 6.4.2020.: <https://www.vecernji.hr/vijesti/rodilje-pozitivne-na-covid-19-ici-ce-na-carski-rez-da-se-djeca-ne-inficiraju-1392044>

dopisom (14.4.2020.) svim bolničkim zdravstvenim ustanovama sa rodilištima u Hrvatskoj dostavilo nove *Smjernice za zbrinjavanje trudnica za vrijeme trajanja pandemije COVID-19* (HDGO, 10.4.2020.).⁴²⁹ U njima su uvrštene detaljne upute vezano uz primjenu carskog reza kao elektivnog postupka pri porodu.⁴³⁰ Pravobraniteljica je na ovu temu objavila javno priopćenje.⁴³¹

9.1.2. Pratlja na porodu

Pravobraniteljica je tijekom godine **zaprimila niz pritužbi na zabranu pratnje za roditelje na porodu** u zdravstvenim ustanovama za vrijeme pandemije. Praksa zdravstvenih ustanova nije bila ujednačena te je ovisila o pojedinačnoj procjeni samih ustanova. Trudnice i roditelje su Pravobraniteljici, Ministarstvu zdravstva i zdravstvenim ustanovama upućivale brojne upite i apele da se pratnja omogući uz provođenje epidemioloških protokola. Potaknuta pritužbama, Pravobraniteljica je resornom Ministarstvu uputila dopis (30.7.2020.) u kojem je ukazala na važnost prisutnosti pratnje za roditelje te preporučila izradu protokola za postupanje zdravstvenih ustanova u svrhu ujednačavanja prakse, uzimajući u obzir preporuke HZJZ-a koje ne zabranjuju pratnju, već propisuju istu preventivnu proceduru kao i za pacijente, zdravstveno osoblje i posjetitelje. Ministarstvo je Pravobraniteljicu povratno obavijestilo da odluka o dopuštanju pratnje ovisi pojedinačno o zdravstvenim ustanovama i da unificirani pristup nije moguće primijeniti zbog različitih infrastrukturnih (prostornih) uvjeta i kadrovskih kapaciteta svake pojedine ustanove, a uslijed obveze provođenja epidemioloških mjera. Pravobraniteljici je Ministarstvo također dostavilo stručno mišljenje HDGO-a (23.6.2020.) o pitanjima vezano uz zdravstvenu skrb u rodilištima, koje je dopisom (2.7.2020.) uputilo svim bolničkim zdravstvenim ustanovama u Hrvatskoj. U njemu se ističe da je pratnja na porodu iznimno važan aspekt zdravstvene skrbi za žene, međutim u uvjetima nepovoljne epidemiološke situacije nužno je ograničiti socijalne kontakte da bi se spriječio prodor virusa u zdravstvene ustanove i na taj način zaštitilo i pacijente/ice i zdravstvene djelatnike/ce. Napominje se da otegotnu okolnost u smislu namjere za omogućavanjem pratnje predstavlja činjenica što u većini rodilišta u Hrvatskoj ne postoje "sobe za rađanje" s vlastitim sanitarnim čvorom, što bi omogućilo boravak osobe u pratnji roditelje čitavo vrijeme trajanja porođaja, a bez napuštanja prostorije kako je preporučeno. Pored toga, resorno Ministarstvo je zdravstvenim ustanovama dalo uputu da se pri postupanju u obzir obavezno uzme trenutna epidemiološka situacija u županiji/regiji u kojoj ta ustanova djeluje te da se u skladu s time zaštitne mjere postrožavaju ili ublažavaju. Pravobraniteljica je o ovoj inicijativi objavila javno priopćenje.⁴³²

---

⁴²⁹ http://www.hdpm.hr/files/COVID%2019/MZ_i_HLZ_-_Smjernice_za_zbrinjavanje_trudnica_COVID-19.pdf

⁴³⁰ "Trenutno ne postoje dokazi koji daju prednost jedan način poroda nad drugim i stoga o načinu porođaja treba razgovarati sa ženom, uzimajući u obzir njezine sklonosti i sve obstetričke indikacije za intervenciju. Prisutnost COVID-19 ne smije utjecati na način dovršenja trudnoće, osim ako ženino respiratorno stanje ne zahtijeva hitno dovršenje trudnoće. (...) U slučaju pogoršanja simptoma kod roditelje, treba učiniti pojedinačnu procjenu u vezi s rizicima i koristima nastavaka porođaja vaginalnim putem, nasuprot postupku hitnog carskog reza ako će to vjerojatno pomoći naporima za oživljavanje majke."

⁴³¹ "Zdravstvena skrb za roditelje za vrijeme epidemije COVID-19" (8.5.2020.): <https://arhiva.prs.hr/index.php/priopcenja-prs/2905-zdravstvena-skrb-za-roditelje-za-vrijeme-epidemije-covid-19-inicijativa-pravobraniteljice>

⁴³² "Pratlja na porodu za roditelje za vrijeme epidemije virusa COVID-19" (25.8.2020.): <https://www.prs.hr/cms/post/49>

9.1.3. Kontakt koža-na-kožu nakon poroda

U navedenom stručnom mišljenju HDGO-a (23.6.2020.) pokrivena je problematika odvajanja novorođenčadi od majki neposredno nakon poroda u odnosu na potrebu za **kontaktom koža-na-kožu**, što je bilo još jedno od pitanja vezano uz koje su zabilježeni različiti pristupi u postupanju prema roditeljama. Uzimajući u obzir relevantne stručne informacije, u mišljenju HDGO-a se zaključuje da bi trebalo primjenjivati individualizirani pristup u kojem se odluka donosi nakon pune informiranosti majke, a u skladu s njenom motivacijom za dojenje s jedne strane, te procjenom težine bolesti od strane kliničkog tima s druge strane⁴³³.

9.1.4. Istraživanje o dostupnosti skrbi za reproduktivno zdravlje žena tijekom pandemije COVID-19

Potaknuta aktualnim pandemijskim okolnostima, Pravobraniteljica je uspostavila suradnju s udrugom Roda - Roditelji u akciji⁴³⁴ i provela istraživanje o dostupnosti skrbi za reproduktivno zdravlje žena tijekom pandemije bolesti COVID-19. Istraživanje je rezultat zajedničkog rada udruge Roda i Pravobraniteljice, a provedeno je u sklopu projekta "Zagovaranje za zdravstvenu skrb žena temeljenu na dokazima u doba pandemije COVID-19" (nositeljice udruge Roda), koji se provodio u okviru Programa Fonda za aktivno građanstvo u Hrvatskoj (ACF Hrvatska), financiranog sredstvima Europskog gospodarskog prostora i Kraljevine Norveške.

U okviru istraživanja provedene su dvije ankete: 1) anketa o iskustvima žena pri korištenju **zdravstvenih usluga u području reproduktivnog zdravlja** za vrijeme pandemije bolesti COVID-19 i 2) anketa o iskustvima žena pri korištenju zdravstvenih usluga koje se odnose na **medicinski pomognutu oplodnju** za vrijeme pandemije bolesti COVID-19. U izradi anketnih upitnika sudjelovale su Platforma za reproduktivna prava i Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje (CESI).

Cilj istraživanja bio je utvrditi razinu dostupnosti zdravstvene skrbi u području reproduktivnog zdravlja žena u vrijeme kada su na snazi bile najstrože mjere socijalne izolacije (19. ožujka - 22. svibnja 2020.) te u razdoblju neposredno nakon toga, sve do 28. srpnja 2020. Prvu anketu (provedenu u razdoblju 8.-20.7.2020., putem online upitnika) ispunilo je 1.357 žena, a drugu (provedenu u razdoblju 22.-28.7.2020., također online) 128 žena. U metodološkom smislu radi se o prigodnom uzorku. Rezultati istraživanja predstavljeni su na konferenciji (24.9.2020.)⁴³⁵, a cjelovito istraživačko izvješće objavljeno je na mrežnim stranicama Pravobraniteljice.⁴³⁶

---

⁴³³ "Apsolutno nema potrebe odvajati novorođenčad od majki koje su zdrave i nemamo podatke o takvoj praksi u Hrvatskoj. Što se pak tiče COVID-19 pozitivnih majki mnoge ugledne organizacije nemaju konsenzus po tom pitanju. Svjetska zdravstvena organizacija tako smatra da bi majkama koje su suspektne ili s potvrđenom infekcijom virusom SARS-COV-2 trebalo omogućiti da ostanu zajedno s novorođenim djetetom i prakticiraju kontakt kože na kožu. S druge strane, Centri za kontrolu i prevenciju bolesti (CDC) savjetuju donošenje odluke od slučaja do slučaja i preporučuju zajedničko odlučivanje majke i kliničkog tima koje bi se trebalo temeljiti na relevantnim čimbenicima."

⁴³⁴ <https://www.prs.hr/cms/post/93>

⁴³⁵ <https://www.prs.hr/cms/post/154>

⁴³⁶ <https://www.prs.hr/cms/post/186>

Istraživanje je pokazalo da je kriza uzrokovana koronavirusom negativno utjecala na dostupnost i kvalitetu zdravstvenih usluga za žene iz područja reproduktivnog zdravlja. Usluge vezano uz trudnoću i medicinski pomognutu oplodnju odgađane su ili otkazivane, trudnička skrb je smanjena, pregledi su bili rjeđi, što je dio žena potaknuo da ostvarivanje potrebnih zdravstvenih usluga potraže u privatnim klinikama, dok dio žena zbog toga uopće nije obavio preporučene preglede i pretrage. Trudnički tečajevi su se privremeno prestali provoditi, a pratnja na porodu u pravilu nije bila dopuštena. U razdoblju 19.3.-10.5.2020., pratnju na porodu imalo je 22% ispitanica. Nešto više od jedne trećine ispitanica (34%) istaknulo je da su zbog toga što nisu imale pratnju na porodu imale lošije iskustvo poroda. Manji dio ispitanica požalio se na loš odnos zdravstvenih radnika/ca prema njima, međutim one su uvjerenе da bi odnos bio bolji da su uz sebe imale pratnju. Mogućnost kretanja u porodu je također ograničena - žene su uglavnom morale ležati u krevetu za vrijeme trudova i poroda i nisu imale mogućnost birati položaj koji im je najmanje bolan. Očevi su svoje bebe mogli često vidjeti tek nekoliko dana nakon rođenja, pri izlasku majke iz bolnice. Sve navedeno upućuje na zaključak da je pojava pandemije uzrokovala brojne poteškoće pri pružanju zdravstvene skrbi za reproduktivno zdravlje žena zbog kojih dijelu žena nije pružena zdravstvena usluga u punom obimu. Svi rezultati istraživanja dostupni su u cjelovitom istraživačkom izvješću, a izdvojeni glavni rezultati na mrežnim stranicama Pravobraniteljice.⁴³⁷ Pravobraniteljica je na temu rezultata istraživanja dala više izjava za medije (HRT, Nacional, Hrvatski radio - Radio Dubrovnik, Story).⁴³⁸

9.1.5. Ostale aktivnosti

Postupajući po individualnim pritužbama, Pravobraniteljica se u više navrata obraćala pojedinim zdravstvenim ustanovama. Isticala je važnost osiguravanja optimalne razine dostupnosti zdravstvene skrbi u području reproduktivnog zdravlja te je upućivala odgovarajuće preporuke. Vezano za pratnju na porodu, preporučivala je da se, u skladu s mogućnostima, razmotri dopuštanje pratnje, prije svega prvorotkinjama kojima je podrška najpotrebitija, uz provođenje potrebnih epidemioloških mjera.

PRIMJER 1: Postupajući po pritužbi (**PRS-17-01/20-17**), Pravobraniteljica je od **KBC-a Split** zatražila očitovanje vezano uz praksu te zdravstvene ustanove oko obveze nošenja zaštitne maske za žene za vrijeme trudova, poroda i tijekom kontakta koža-na-kožu s novorođenčetom, unatoč nepostojanja sumnje na zarazu koronavirusom. KBC Split je u očitovanju naveo da se svi postupci u Klinici za ženske bolesti i porode temelje na preporukama nacionalnih tijela te su usklađeni sa stajalištima epidemiološke službe KBC-a. Međutim, dodaje se da nenošenje zaštitne maske za vrijeme kontakta koža-na-kožu s novorođenčetom ne bi trebalo biti epidemiološki upitno te da će se KBC Split u tom smislu savjetovati s epidemiološkom službom.

PRIMJER 2: Postupajući po pritužbi (**PRS-17-01/20-18**) na žurno otpuštanje babinjača i novorođenčadi neposredno nakon poroda zbog sumnje na zarazu virusom SARS-CoV-2, Pravobraniteljica je postupala prema **KBC-u Zagreb**. U svom očitovanju KBC je naveo da praksa ranog otpusta babinjača i novorođenčadi iz bolnice, ukoliko je porod prošao bez komplikacija, nije

---

⁴³⁷ <https://www.prs.hr/cms/post/360>

⁴³⁸ Hrvatski radio - Radio Dubrovnik (12.10.2020.): <https://www.prs.hr/cms/post/282>; Story (14.10.2020.): <https://www.prs.hr/cms/post/173>; Dnevnik HRT-a (26.10.2020.): <https://www.prs.hr/cms/post/284>; Nacional (24.11.2020.): <https://www.prs.hr/cms/post/294>

neuobičajena u Europi, a mnoge ugledne opstetričke strukovne organizacije ju posebno preporučuju u okolnostima pandemije bolesti COVID-19. U skladu s time, sve COVID-19 pozitivne i/ili suspektne babinjače i njihova djeca se, ako je porod protekao bez komplikacija, otpuštaju u prosjeku 10-ak sati od poroda. Dodatan razlog za rani otpust su nedovoljni kadrovski kapaciteti, budući da je u to vrijeme KBC imao veliki broj medicinskog osoblja u samoizolaciji. Premda je Pravobraniteljica prihvatila obrazloženja, KBC-u Zagreb preporučila je da zdravstveno osoblje pri komunikaciji s pacijenticama dosljedno pojašnjava praksu u postupanju s pozitivnim ili suspektnim pacijentima na COVID-19, te da se restriktivna praksa ublaži čim to epidemiološke okolnosti i kadrovski uvjeti budu dopuštali, kako bi se zdravstvena skrb u što većoj mjeri prilagodila potrebama pacijentica.

PRIMJER 3: Postupajući po pritužbi (**PRS-17-01/20-26**), Pravobraniteljica je od **KBC-a Rijeka** zatražila očitovanje vezano uz dopuštenje pratnje na porodu te preporučila da se razmotri ta mogućnost. KBC Rijeka istaknuo je da su prava trudnica i roditelja od izuzetne važnosti, međutim praksa se prilagođava trenutnim epidemiološkim okolnostima, koje su krajem 2020. bile vrlo nepovoljne zbog čega pratnja privremeno nije bila dopuštena. KBC Rijeka ima ograničen broj stručnjaka - ginekologa, opstetičara i neonataloga, dok istovremeno prima roditelje iz Primorsko-goranske, Istarske i Ličko-senjske županije te nema potpuno odgovarajuće prostorne kapacitete. Međutim, KBC Rijeka je istaknuo da je pratnja na porodu, uslijed poboljšanja epidemiološke situacije, od 8.1.2021. ponovo dozvoljena uz poštivanje svih epidemioloških mjera.

PRIMJER 4: Postupajući po prituži (**PRS-17-01/20-15**), Pravobraniteljica je zatražila očitovanje **Opće bolnice Zadar** o praksi po pitanju dopuštanja pratnje na porodu i nošenja maski za vrijeme trudova i poroda. OB Zadar istaknula je da je pratnja na porodu za vrijeme nepovoljnih epidemioloških okolnosti dopuštena samo u iznimnim slučajevima koji moraju biti opravdani zdravstvenim razlozima. Nošenje zaštitne maske nije obvezno također samo u iznimnim slučajevima. Iz odgovora bolnice proizlazi da roditelje masku nose na porodu, a ne moraju ju nositi nakon poroda (Pravobraniteljica pretpostavlja da je kriterij za to prisutnost bolničkog osoblja u blizini, no to se ne navodi u odgovoru bolnice).

PRIMJER 5: U predmetu **PRS-17-01/20-06** Pravobraniteljica je postupala po pritužbi na odbijanje pružanja zdravstvene usluge trudnici u jednoj od ustrojstvenih jedinica Doma zdravlja Zagreb. Iz očitovanja prituženog tijela proizlazi da je došlo do nesporazuma na relaciji pacijentica - ginekologinja - laboratorij, odnosno da pacijentica nije mogla obaviti pretragu zbog nedostavljanja uputnice, a uslijed specifičnih okolnosti rada u uvjetima provođenja protu-epidemijskih mjera. Pravobraniteljica je prituženom tijelu dala preporuku da u budućem radu posebnu pažnju pridaje kvalitetnoj komunikaciji s pacijenticama (što je posebno važno u vrijeme kada su na snazi mjere socijalne distance) i da se kontinuirano primjenjuje praksa senzibiliziranog pristupa u radu s trudnicama kao posebno osjetljivom skupinom pacijentica.

Na rizik od smanjene dostupnosti reproduktivne zdravstvene skrbi, ali i na druge probleme uzrokovane pandemijom bolesti COVID-19 koji imaju negativne implikacije na područje ravnopravnosti spolova, upozorile su brojne međunarodne organizacije iz područja ljudskih prava kroz tematske publikacije: Ujedinjeni narodi, Svjetska zdravstvena organizacija, Europska komisija,

Europski parlament i Vijeće Europe.⁴³⁹ Europski parlament je u *Rezoluciji o utjecaju mjera donesenih uslijed pandemije bolesti COVID-19 na demokraciju, vladavinu prava i temeljna prava (2020/2790(RSP))*⁴⁴⁰ i *Rezoluciji o usklađenom djelovanju EU-a za suzbijanje pandemije bolesti COVID-19 i njezinih posljedica (2020/2616(RSP))*⁴⁴¹ države članice pozvao da osiguraju siguran i pravodoban pristup spolnim i reproduktivnim pravima i zdravlju i povezanim zdravstvenim uslugama za sve žene i djevojčice tijekom pandemije bolesti COVID-19, a naročito pristup kontracepciji, uključujući hitnu kontracepciju, i skrbi u vezi s prekidom trudnoće. Ukratko, države članice moraju se pobrinuti da kriza izazvana pandemijom ne uzrokuje nazadovanje u području ženskog reproduktivnog zdravlja i prava, a posebna pažnja mora se pridati najranjivijim skupinama: ženama žrtvama rodno utemeljenog nasilja te ženama žrtvama višestruke diskriminacije poput adolescentica, žena koje žive u siromaštvu, žena koje žive u ruralnim sredinama, migrantica, Romkinja, žena s invaliditetom i LGBTI žena. Također je skrenuta pažnja da su žene, koje čine 76% od 49 milijuna zdravstvenih djelatnika/ca u EU, posebno opterećene i izložene riziku zaraze.

9.2. ZDRAVSTVENA USLUGA PREKIDA TRUDNOĆE

Prateći dinamiku donošenja novog zakona kojim se regulira pravo žene na slobodno odlučivanje o rađanju djece i prekidu trudnoće, Pravobraniteljica je utvrdila da je rad na njegovoj izradi privremeno obustavljen tijekom 2020., zbog situacije s pandemijom bolesti COVID-19. Prema izjavi ministra zdravstva⁴⁴², povjerenstvo za izradu zakona trenutno nije aktivno, ali aktivirat će se kada se za to stvore uvjeti. Razvidno je da izrada zakona nije uvrštena u Plan zakonodavnih aktivnosti Vlade RH za 2021. U odnosu na navedeno, Pravobraniteljica smatra da je najvažnije da se zdravstvene usluge ženama pružaju bez odgode i poteškoća u skladu sa Zakonom o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava na slobodno odlučivanje o rađanju djece⁴⁴³, koji je na snazi do donošenja novog zakona. Dvije glavne prepreke dostupnosti legalno induciranog prekida trudnoće u Hrvatskoj već godinama su nepromijenjene: 1) nemogućnost pružanja usluge dijela zdravstvenih ustanova zbog priziva savjesti svih ovlaštenih zdravstvenih djelatnika/ca i 2) nepokrivanje troška te usluge iz sredstava zdravstvenog osiguranja i visoke cijene cijelog postupka. Pritužbe na skupove u prostorima zdravstvenih ustanova te na druge slične aktivističke kampanje (plakati, letci), Pravobraniteljica ove godine nije zaprimala.

---

⁴³⁹ "Policy brief: The impact of COVID-19 on women" (UN 2020.): <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/04/policy-brief-the-impact-of-covid-19-on-women>; "Gender and COVID-19" (WHO 2020.): <https://www.who.int/publications/i/item/gender-and-covid-19>; "COVID-19 and violence against women - What the health sector/system can do" (WHO 2020.): <https://www.who.int/publications/i/item/covid-19-and-violence-against-women>; "The impact of sex and gender in the COVID-19 pandemic" (EK 2020.): https://ec.europa.eu/info/news/impact-sex-and-gender-current-covid-19-pandemic-2020-may-28_en; "The gendered impact of the Covid-19 crisis and post-crisis period" (EP 2020.): [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=IPOL_STU\(2020\)658227](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=IPOL_STU(2020)658227); „COVID-19: Ensure women’s access to sexual and reproductive health and rights“ (VE 2020.): <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/covid-19-ensure-women-s-access-to-sexual-and-reproductive-health-and-rights>

⁴⁴⁰ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-0307_HR.html

⁴⁴¹ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-0054_HR.html

⁴⁴² <https://hr.n1info.com/vijesti/a482593-beros-o-zakonu-o-pobacaju-pocet-cemo-raditi-na-izradi-na-signal-povjerenstva/>

⁴⁴³ Narodne novine, br. 18/78, 31/86, 47/89 i 88/09

Platforma za reproduktivnu pravdu objavila je rezultate ankete (travanj 2020.)⁴⁴⁴ koji ukazuju na produblјivanje postojećih prepreka i predstavljaju razlog za zabrinutost. Prema objavljenim podacima⁴⁴⁵, legalno inducirani prekid trudnoće nije dostupan u 8 od 29 ovlaštenih zdravstvenih ustanova⁴⁴⁶. Prema ranijem istraživanju Pravobraniteljice (2018.), usluga nije bila dostupna u 2 zdravstvene ustanove (KB Sveti Duh, OB Našice). Premda je moguće da je ovakvo povećanje djelomično generirano otegotnim okolnostima vezano uz pandemiju bolesti COVID-19, informacije koje su pojedine zdravstvene ustanove pružile potvrđuju da posrijedi nije povezanost s pandemijom, već se radi o uobičajenoj praksi koja nema veze s trenutnim okolnostima (prema navodima OB Požega i OB Vinkovci). Iz navedenoga proizlazi da je dostupnost legalno induciranog prekida trudnoće dodatno smanjena u odnosu na stanje otprije dvije godine. Na rizik dodatnog narušavanja dostupnosti zdravstvenih usluga vezano uz prekid trudnoće u doba pandemije upozorio je i Europski parlament u tematskoj publikaciji "Access to Abortion Services for Women in the EU - Croatia" (2020.)⁴⁴⁷.

Zbog navedene ograničene dostupnosti ove zdravstvene usluge, Pravobraniteljica očekuje da se u novom zakonu, koji bi trebao biti donesen u što kraćem roku, predvide odgovarajuća zakonodavna rješenja u cilju dokidanja ovakve regresije.

U prošlogodišnjem izvješću o radu Pravobraniteljica je izvijestila o nekoliko prijedloga navedenog zakona pojedinih oporbenih zastupnika i klubova zastupnika Hrvatskog sabora. O jednome od njih⁴⁴⁸ Hrvatski sabor je raspravljao tijekom 2020., a prethodno je o njemu raspravljao Odbor za ravnopravnost spolova Hrvatskog sabora. Na toj sjednici Odbora (5.2.2020.)⁴⁴⁹ sudjelovala je i Pravobraniteljica. Nakon sjednice dala je izjavu za Dnevnik HRT-a⁴⁵⁰, istaknuvši da je važno imati na raspolaganju odgovarajuća zakonska rješenja u odnosu na problem maloljetničkih trudnoća. Do raspuštanja 9. saziva Hrvatskog sabora rasprava o tom pravnom aktu nije zaključena.

Tijekom godine Pravobraniteljica je dala još nekoliko izjava za medije na ovu temu: Lupiga.com (14.9.2020.), Slavonski radio (10.11.2020.) i Deutsche Welle (03.12.2020.)⁴⁵¹ U prvo-navedenoj izjavi je, vezano uz problem nemogućnosti pružanja zdravstvene usluge prekida trudnoće pojedinih bolnica radi priziva savjesti svih svojih djelatnika/ca, istaknula da zdravstvene ustanove imaju legitimno pravo izvršavanje svih ugovornih obveza uvrstiti u natjecajne uvjete za zapošljavanje i na taj način doskočiti tom problemu.

---

⁴⁴⁴ <https://libela.org/vijesti/10660-ako-to-napravite-necete-moci-nocima-spavati-pobacaj-u-hrvatskoj-nedostupan-i-sku/>

⁴⁴⁵ <https://www.reproduktivna-pravda.hr/dostupnost-pobacaja-u-republici-hrvatskoj/>

⁴⁴⁶ KB Sveti Duh, OB Našice, OB "Hrvatski ponos" Knin, OB Požega, OB Vinkovci, KBC Zagreb, SB Medico Rijeka i SB Podobnik.

⁴⁴⁷ [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=IPOL_IDA\(2020\)659923](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=IPOL_IDA(2020)659923)

⁴⁴⁸ Konačni prijedlog Zakona o medicinskom postupku prekida trudnoće (predlagatelj: Klub zastupnika SDP-a): <https://www.sabor.hr/prijedlog-zakona-o-medicinskom-postupku-prekida-trudnoce-s-konacnim-prijedlogom-zakona-hitni?t=114285&tid=208475>

⁴⁴⁹ <https://www.prs.hr/cms/post/82>

⁴⁵⁰ <https://www.prs.hr/cms/post/207>

⁴⁵¹ Lupiga.com: <https://www.prs.hr/cms/post/273>; Slavonski radio: <https://www.prs.hr/cms/post/200>; Deutsche Welle: <https://www.prs.hr/cms/post/247>

Takvo stajalište temelji se na odlukama Europskog suda za ljudska prava (ESLJP). ESLJP je 2020. u predmetima Grimmark protiv Švedske⁴⁵² i Steen protiv Švedske⁴⁵³, koji su se odnosili na dvije primalje kojima je uskraćeno zapošljavanje zbog odbijanja sudjelovanja u postupcima prekida trudnoće, donio presude u kojima je odbio njihove tužbe zbog kršenja članka 9. ("Sloboda mišljenja, savjesti i vjeroispovijesti") i članka 14. ("Zabrana diskriminacije") Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, ocijenivši ih neutemeljenima. Presude su uvrštene u popis zaključenih predmeta ESLJP-a iz područja rada.⁴⁵⁴

9.3. OPISI SLUČAJEVA - OSTALO

U Izvješću o radu za 2019. godinu, Pravobraniteljica je ukazala na problem nedostatka ginekoloških timova u sustavu zdravstvene zaštite te je nastavila pratiti stanje u 2020. Iz podataka koji se odnose na kraj kalendarske godine (31.12.2020.), vidljivo je da je stanje ostalo gotovo nepromijenjeno u odnosu na prethodnu godinu - u Mreži javne zdravstvene službe u djelatnosti zdravstvene zaštite žena⁴⁵⁵ nedostaje 62 od potrebnih 335 ginekoloških timova, što je za jedan tim više u odnosu na prošlu godinu (31.12.2019.), kada ih je nedostajalo 61. Postupajući po pritužbi, Pravobraniteljica je zatražila očitovanje od Zadarske županije o poduzetim koracima u svrhu rješavanja tog problema na području te županije, koji je u fokus javnosti došao krajem 2019., kada su zadarski ginekolozi/ginje ukazali na neodrživost postojećeg stanja. Zadarska županija je Pravobraniteljicu izvijestila o pozitivnim pomacima: novi tim s radom je započeo 22.1.2021., a pored toga Dom zdravlja Zadarske županije na specijalističkom usavršavanju iz ginekologije ima dvije liječnice od kojih se jedna vraća sa specijalizacije tijekom 2021. Međutim, Zadarska županija ukazuje na problem "previsoko utvrđenog standardnog broja osiguranika (6.000) po jednom timu od strane HZZO-a", što logično utječe na razinu dostupnosti i kvalitete zdravstvene skrbi.

PRIMJER 1: U predmetu **PRS-17-01/20-19**, Pravobraniteljica je postupala po pritužbi na postavljanje nadzornih kamera u Općoj bolnici Šibenik na Odjelu za ginekologiju i opstetriciju zbog sumnje na kršenje prava na zaštitu osobnih podataka, dostojanstva i ljudskih prava pacijentica. Pravobraniteljica je od OB Šibenik zatražila očitovanje, iz kojega proizlazi da su kamere postavljene s namjerom praćenja stanja pacijentica putem video-nadzora. Unatoč dobrim namjerama, Pravobraniteljica je bolnicu upozorila da takav sustav kod pacijentica, pogotovo imajući u vidu specifičnost i osjetljivost situacije u kojoj se nalaze trudnice, roditelje i babinjače, može pridonijeti osjećaju uznemirenosti i narušavanja privatnosti i osobnosti. Zbog toga je preporučila da se kamere uklone. Dio kamera je uklonjen već prije preporuke Pravobraniteljice, nakon čega je bolnica potvrdila da će ukloniti i preostale.

---

⁴⁵² <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-201915>

⁴⁵³ <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-201732>

⁴⁵⁴ "Work-related rights": <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=press/factsheets&c>

⁴⁵⁵ <https://www.hzzo.hr/zdravstveni-sustav-rh/zdravstvena-zastita-pokrivena-obveznim-zdravstvenim-osiguranjem/ugovoreni-sadrzaji-zdravstvene-zastite-u-rh/>

PRIMJER 2: U predmetu **PRS-05-06/20-157**, Pravobraniteljica je od jednog visokog učilišta zaprimila zamolbu za stručnim mišljenjem o ponudi zdravstvene usluge kirurških zahvata na ženskom spolovilu jedne privatne poliklinike, a u odnosu na kazneno djelo sakaćenja ženskih spolnih organa propisanog čl.116. Kaznenog zakona. Svjetska zdravstvena organizacija (WHO) sakaćenje ženskih spolnih organa (Female genital mutilation; FGM) definira kao tradicionalnu štetnu praksu koja uključuje djelomično ili potpuno odstranjivanje vanjskih ženskih spolnih organa ili druge povrede ženskih spolnih organa u nemedicinske svrhe. Spolni organi na kojima se vrše zahvati povezani su sa seksualnim užitkom i zadovoljstvom žene. Takve prakse su kulturološki i(li) religijski uvjetovane; podvrgavaju im se u pravilu djevojčice i djevojke do 15 godina starosti; proizlaze iz tradicije prisutne u dijelu zemalja Afrike i Azije; nisu u suglasju sa suvremenim medicinskim činjenicama; negativno se odražavaju na reproduktivno zdravlje žena; u izravnoj su vezi s diskriminatornim položajem u kojem se žene nalaze u tim sredinama te predstavljaju kršenje njihovih ljudskih prava. Kada je riječ o **estetskoj kirurgiji, odnosno operacijama ženskih spolnih organa kojima se žene dobrovoljno podvrgavaju**, treba uzeti u obzir da su kirurški zahvati na ženskim spolnim organima u estetske svrhe etički upitni zbog činjenice da iskorištavaju neinformiranost žena, posebice adolescentica o mogućim dugoročnim ili trajnim posljedicama za zdravlje. Na takve zahvate odlučuju se pretežito mlađe žene zbog raznih medijskih utjecaja (uključujući i porno industriju) koji im sugeriraju određene poželjne izgleda ženskog spolnog organa bez stvarnog uvida u sve prirodne varijacije fiziologije izgleda ženskog spolnog organa. Unatoč tome što se u međunarodnim okvirima ova tema povremeno problematizira, te postoje inicijative koje se zalažu da se estetska genitalna kirurgija definira kao oblik genitalnog sakaćenja žena, ona se za sada još uvijek ne prepoznaje u tom kontekstu. Pravobraniteljica je istaknula da podržava stajališta međunarodnih strukovnih organizacija te napomenula da je genitalno sakaćenje kao kazneno djelo u nacionalno zakonodavstvo uvedeno radi sprječavanja postupaka promjene vanjskog spolnog organa iz kulturoloških, ritualnih, religijskih ili drugih neterapeutskih razloga. Medicinska indikacija zahvata te pristanak pacijentice isključuju protupravnost radnje te je po tom pitanju nacionalna praksa usklađena sa suvremenim međunarodnim standardima, koji podrazumijevaju da suglasnost na temelju kvalitetne informiranosti o posljedicama zahvata isključuje kazneni progon. Navedeno područje je potrebno dodatno istražiti i pravno regulirati.

9.4. ZAKLJUČNO RAZMATRANJE I PREPORUKE

Izvršajnu godinu obilježila je kriza uzrokovana pandemijom bolesti COVID-19 te je Pravobraniteljica s time u vezi poduzimala niz radnji. Pored dvije inicijative prema Ministarstvu zdravstva vezano uz primjenu carskog reza i zabranu pratnje na porodu, postupala je po pojedinačnim pritužbama na zdravstvene ustanove te je u suradnji s udrugom Roda provela istraživanje o dostupnosti skrbi za reproduktivno zdravlje žena tijekom pandemije. Reproductivno zdravlje i prava žena osjetljivo je područje kojemu je potrebno pridati posebnu pažnju, pogotovo u specifičnim pandemijskim uvjetima s kojima se naš zdravstveni sustav i društvo u cjelini do sada nisu susreli. Potreban je sinergijski pristup na svim razinama zdravstvene zaštite da bi se rizik od smanjenja dostupnosti i kvalitete zdravstvene skrbi sveo na najmanju moguću mjeru.

Pravobraniteljica **preporučuje:**

- (1) Osigurati pružanje svih zdravstvenih usluga iz područja reproduktivnog zdravlja unatoč otegotnim okolnostima pandemije bolesti COVID-19.
- (2) Osigurati postupak anestezije/analgezije roditeljama, u skladu sa zdravstvenim indikacijama i željama pacijentica.
- (3) Nastojati osigurati uvjete za pratnju na porodu u rodilištima, uz istodobno provođenje svih potrebnih epidemioloških mjera, te pritom posebno uzimati u obzir važnost pratnje za prvoročkinje.
- (4) Roditeljama omogućiti izbor najmanje bolnog položaja za vrijeme trudova i poroda, umjesto standardnog ležećeg položaja na leđima.
- (5) Raditi na rješavanju problema nedostatka ginekoloških timova u Mreži javne zdravstvene službe u djelatnosti zdravstvene zaštite žena i s time u vezi poticati specijalizacije zdravstvenih djelatnika/ca iz ginekologije.
- (6) Povećati razinu dostupnosti zdravstvene usluge prekida trudnoće na nacionalnoj razini.

10

ŽENE I SPORT

10.1. AKTIVNOSTI U IZVJEŠTAJNOJ GODINI

PRIMJER 1: U predmetu **PRS-20-01/20-05** Pravobraniteljica je postupala po pritužbi na neravno prava medijski tretman hrvatske ženske i muške rukometne reprezentacije, s obzirom da utakmice hrvatske ženske rukometne reprezentacije na Europskom rukometnom prvenstvu u Danskoj (3.-20.12.2020.) nisu bile prenošene na nacionalnim televizijskim programima. U pritužbi se navodi da je slovenska nacionalna televizija, za razliku od naše, prenosila nastupe slovenskih rukometašica.

PODUZETE MJERE: Kako bi utvrdila razlike u medijskom tretmanu hrvatske ženske rukometne reprezentacije u odnosu na mušku, Pravobraniteljica je pratila medijski tretman muške rukometne reprezentacije na Svjetskom rukometnom prvenstvu u Egiptu (13.-31.1.2021.) u komparaciji s nastupom ženske rukometne reprezentacije na Europskom prvenstvu u Danskoj te utvrdila sljedeće. Utakmice hrvatske ženske rukometne reprezentacije na Europskom prvenstvu u Danskoj prenošene su na televizijskim kanalima PlanetSport. Hrvatska radiotelevizija (HRT) je naknadno, očigledno potaknuta uspješnim nastupima hrvatskih rukometašica i medijskim interesom, otkupila prava na prijenos polufinalnih utakmica i utakmice za treće mjesto, u kojoj su naše rukometašice izborile brončanu medalju. Te utakmice izravno su prenošene na drugom programu Hrvatske televizije 18. i 20. prosinca 2020. Televizijska prava na prijenose utakmica hrvatske muške rukometne reprezentacije na Svjetskom prvenstvu u Egiptu otkupio je komercijalni televizijski nakladnik RTL Hrvatska, na čijem su se televizijskom programu te utakmice prenosile. Iz svega proizlazi da su nastupi hrvatske ženske rukometne reprezentacije na Europskom prvenstvu u Danskoj, kao i nastupi muške rukometne reprezentacije na Svjetskom prvenstvu u Egiptu, bili zastupljeni na komercijalnim televizijskim kanalima (PlanetSport i RTL televizija). Nacionalni televizijski nakladnik (HRT) prenosio je dvije utakmice hrvatske ženske rukometne reprezentacije, dok nastupe hrvatske muške rukometne reprezentacije nije prenosio. Zbog toga je Pravobraniteljica utvrdila da se HRT, koji sukladno propisima na svojim programskim kanalima ima obvezu brinuti o zastupljenosti događaja od nacionalne važnosti te pritom poštivati ravnopravnost spolova, ne može teretiti za diskriminaciju hrvatske ženske rukometne reprezentacije u odnosu na mušku. Premda je iz navedenoga razvidno da su prijenosi nastupa hrvatske muške rukometne reprezentacije bili nešto dostupniji građankama i građanima Republike Hrvatske od nastupa hrvatske ženske rukometne reprezentacije iz razloga što je za programe PlanetSport nužno biti pretplaćen, dok za RTL televiziju nije, na takve okolnosti koje su uvjetovane prvenstveno tržišnim načinom funkcioniranja medijskog prostora teško je utjecati.

Međutim, u Europi postoje nastojanja za osiguravanjem ravnopravne medijske pokrivenosti muškog i ženskog sporta čak i u ovakvim slučajevima. Na primjer, u Francuskoj je zakonski uvedena obveza za medijske kuće da prilikom otkupa prava na televizijski prijenos nekog natjecanja moraju voditi računa o spolno ravnopravnom medijskom prikazu i otkupiti prava za natjecanja istog ranga i u

muškoj i u ženskoj konkurenciji⁴⁵⁶. To je primjer uvođenja mjera pozitivne akcije s ciljem nadoknađivanja nepovoljnog položaja u kojem se nalaze žene u sportu, odnosno u svrhu rješavanja uzročno-posljedičnog kruga kojeg karakterizira nedovoljno ulaganje i poticanje razvoja ženskog sporta, snižena razina motivacije žena za bavljenjem sportom, snižena razina konkurentnosti i kompetitivnosti te nedovoljan interes medija za sportska natjecanja u ženskoj konkurenciji. Dominoefekt navedenih, međusobno povezanih čimbenika, ukazuje da je potrebno inzistirati na uvođenju posebnih mjera da bi se potaknula promjena takvog stanja, odnosno da bi se ženski sport u što kraćem roku i u što većoj mjeri približio statusu kakav ima muški sport. Kada se u ovom kontekstu sagleda rezultat hrvatske ženske rukometne reprezentacije, koja je na nedavnom europskom prvenstvu osvojila brončanu medalju (dok je muška reprezentacija svjetsko prvenstvo završila na 15. mjestu), takav uspjeh još više djeluje kao iznimno dostignuće.

Ukoliko žene nemaju ravnopravne polazišne pozicije i uvjete za bavljenje sportom od najmlađih uzrasta pa sve do seniorskog profesionalnog sporta, teško je očekivati da mogu biti konkurentne muškom sportu. Zbog toga je potrebno poticati razvoj ženskog sporta na svim razinama i raditi na promociji natjecanja u ženskoj konkurenciji. Mediji imaju važnu i možda ključnu ulogu u poticanju takve promjene. Zato Pravobraniteljica preporučuje da o navedenom mediji ubuduće vode računa te, u slučaju prijenosa nekog sportskog natjecanja u muškoj konkurenciji, nastoje osigurati prijenos natjecanja istog ili sličnog ranga u ženskoj konkurenciji.

U nacionalnom kontekstu trenutni fokus je na izmjeni diskriminirajućeg propisa, na što je Pravobraniteljica upozorila još 2015.⁴⁵⁷, kada je utvrdila diskriminaciju u Popisu značajnih događaja⁴⁵⁸, kojim su propisani događaji od nacionalne važnosti za prenošenje na nacionalnoj televiziji. Jedan od tih događaja je i finale europskog/svjetskog prvenstva u rukometu, čiji prijenos je obavezan, ali samo za muški rukomet. U recentnom slučaju pohvalno je što je HRT otkupio televizijska prava za prijenos utakmica hrvatske ženske rukometne reprezentacije unatoč tome što diskriminirajuće odredbe tog propisa još uvijek nisu izmijenjene. Ono što nije pohvalno je činjenica da je diskriminirajući propis još uvijek na snazi, unatoč višekratnim upozorenjima i preporukama Pravobraniteljice Agenciji za elektroničke medije. U novije vrijeme Pravobraniteljica je uspostavila dobru suradnju s novim vodstvom Agencije, koje je najavilo izmjenju Popisa. Ravnatelj Josip Popovac je na sjednici Odbora za ravnopravnost spolova Hrvatskog sabora (15.1.2020.) najavio da će se izmjeni Popisa značajnih događaja pristupiti nakon donošenja novog Zakona o elektroničkim medijima.⁴⁵⁹ Prijedlog Zakona o elektroničkim medijima izglasan je u Hrvatskom saboru (5.2.2021.) te je u pripremi Konačni Prijedlog Zakona, nakon čijeg usvajanja Pravobraniteljica očekuje da se novi Popis značajnih događaja donese u što kraćem roku.

---

⁴⁵⁶ „Hrvatska je patrijarhalna, sport je muški rezervat, žene su zapostavljene“, Večernji list, 17. prosinca 2020. <https://www.pressreader.com/croatia/vecernji-list-hrvatska/20201217/282497186258053>

⁴⁵⁷ Vidjeti Izvješće o radu za 2015. godinu (str. 243.) i Izvješće o radu za 2018. godinu (str. 303.).

⁴⁵⁸ Narodne novine, br. 47/08

⁴⁵⁹ „Sudjelovanje na 33. sjednici Odbora za ravnopravnost spolova Hrvatskog sabora“ (15.1.2020.): <https://www.prs.hr/cms/post/80>

Na međunarodnoj razini poduzimaju se mjere pozitivne akcije upravo u cilju smanjenja rodnog jaza koji postoji u području sporta. U skladu s Olimpijskom agendom 2020. (MOO 2014.)⁴⁶⁰ i s Projektom za reviziju ravnopravnosti spolova (MOO 2018.)⁴⁶¹, u kojima je stavljen naglasak na promicanje ravnopravnosti spolova na olimpijskim igrama, Međunarodni olimpijski odbor nastavio je raditi na promicanju ravnopravnosti spolova u olimpijskom sportu. Izvršni odbor MOO-a je u ožujku 2020. donio odluku (4. ožujka 2020.)⁴⁶² da na Olimpijskim igrama u Tokiju 2020. u svakoj olimpijskoj momčadi mora biti najmanje jedan/na sportaš/ica svakog spola. Slijedom te odluke, OI u Tokiju bi trebale biti prve olimpijske igre u povijesti na kojima će u svim olimpijskim momčadima biti zastupljeni pripadnici oba spola te bi na njima žene trebale biti najzastupljenije do sada (49%).

Europski parlament također posvećuje pažnju ravnopravnosti spolova u sportu te je u publikaciji "*Gender equality in sports: (slowly) changing the game*" (2020.)⁴⁶³ ukazao na osjetnu podzastupljenost žena u području sporta i neravnan tretman u svim aspektima. Prema podacima iz 2015., žene su zauzimale samo 14% najviših upravljačkih pozicija u sportskim savezima u Europskoj uniji (najmanje 3% u Poljskoj, najviše 43% u Švedskoj). Žene u Europi čine između 20-30% svih sportskih trenera/ica. U posljednje vrijeme smanjuje se jaz u novčanim nagradama za natjecatelje i natjecateljice te je dostignut udio od 83% sportova u kojima se ženama i muškarcima dodjeljuju ravnopravne novčane nagrade. Međutim, velike razlike još uvijek su prisutne, pogotovo u pojedinim sportovima poput nogometa. Da je sport i dalje dominantno „muško područje“ potvrđuje podatak da su autori preko 90% sportskih novinskih članaka muškog spola, dok se 85% medijskog sadržaja posvećenog sportu odnosi na muški sport.

10.2. ISTRAŽIVANJE O RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA U RUKOMETU

U Izvješću o radu za 2019. godinu, Pravobraniteljica je izvijestila o provedbi istraživanja o ravnopravnosti spolova u rukometu mladih s naglaskom na ispitivanje pojavnosti oblika nasilja. Istraživanje je provedeno u suradnji s Hrvatskim rukometnim savezom, a voditeljica istraživačkog projekta je doc.dr.sc. Zrinka Greblo Jurakić, članica ekspertnog tima za zaštitu djece u sportu pri Vijeću Europe. Ciljevi istraživanja: 1) utvrditi koliko često su mladi sportaši i sportašice izloženi negativnim stereotipima te ispitati doživljaj rodne ravnopravnosti između mladića i djevojaka koji treniraju isti sport; 2) utvrditi zastupljenost različitih oblika nasilnog ponašanja u sportu mladih. Metodom ankete prikupljeno je 717 ispunjenih upitnika mladih rukometašica i rukometaša u dobi 14-17 godina iz svih dijelova Hrvatske. Nakon eliminacije nevažjećih upitnika, uzorak istraživanja čini 522 ispitanika/ce (289 M i 233 Ž).

---

⁴⁶⁰ Olympic agenda 2020: „Preporuka br. 11. – 1) MOO će su suradnji s međunarodnim organizacijama raditi na postizanju zastupljenosti žena od 50% na olimpijskim igrama te poticati uključivanje i sudjelovanje žena u sportu putem stvaranja više prilika za participaciju na olimpijskim igrama. 2) MOO će poticati organizaciju spolno-mješovitih sportskih događanja.“

⁴⁶¹ <https://stillmed.olympic.org/media/Document%20Library/OlympicOrg/News/2018/03/IOC-Gender-Equality-Report-March-2018.pdf>

⁴⁶² <https://www.olympic.org/news/ioc-sends-extremely-strong-message-that-gender-balance-is-a-reality-at-the-olympic-games>

⁴⁶³ [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_ATA\(2020\)646192](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_ATA(2020)646192)

Glavni rezultati istraživanja izdvojeni su u nastavku ovog teksta, a cjeloviti rezultati dostupni su na mrežnim stranicama Pravobraniteljice (rubrika „Analize/Istraživanja“).

Negativni stereotipi o sportašicama

- Mladići i djevojke u svojoj okolini često čuju stereotipe o superiornosti sportaša u odnosu na sportašice. Tvrdnju „U sportu djevojke ne mogu biti ni približno uspješne kao mladići“ te tvrdnju „Ako žele biti dobre u sportu, djevojke moraju naučiti igrati muški“, najmanje jednom u životu čulo je 73,6%, odnosno 75% sudionika/ca, pri čemu 24,5%, odnosno 22,2% mladih sportaša i sportašica navodi kako često čuju navedene tvrdnje.

- Više od 60,6% sudionika/ca istraživanja čulo je kako bi „djevojkama bilo bolje da se bave nečim drugim, a ne sportom“, 60,9% čulo je da su „nastupi ženskih ekipa dosadni“, a 44,8% ispitanih mladića i djevojaka najmanje je jednom čulo da „ženski sport nije „pravi“ sport“.

- 71,9% sudionika/ca čulo je da su „sportašice muškobanjaste“, a 14,4% sudionika/ca navodi kako često čuje takav stav. S druge strane, uslijed seksističkog načina prikazivanja sportašica u medijima, nije neuobičajeno čuti kako je „sportašicama važniji izgled nego sportski rezultat“, što je najmanje jednom čulo 73,3% mladića i djevojaka koji su sudjelovali u istraživanju.

Status ženskog sporta u odnosu na muški

- 14,4% sudionika/ca istraživanja ne slaže se s tvrdnjom da „djevojke treniraju u jednako dobrim uvjetima kao i mladići“, 14,6% smatra da „djevojke nemaju jednako kvalitetnu opremu kao i mladići“, a 33,8% mladih sportaša i sportašica ne slaže se s tvrdnjom da se u njihovom klubu „u ženske ekipe ulaže jednako kao i u muške ekipe“. Nadalje, 22,3% sudionika/ca smatra da se „sportski uspjesi djevojaka ne cijene jednako kao i sportski uspjesi mladića“, 16,4% smatra da „za ista sportska postignuća ženske i muške ekipe ne dobivaju iste nagrade“, dok 13,9% smatra da „djevojke i mladići nemaju jednake mogućnosti za napredovanje“ u sportu kojim se bave. S tvrdnjom da se, u odnosu na sportaše, „sportašice moraju puno više truditi i dokazivati“ slaže se 34,2% sudionika/ca istraživanja. S tvrdnjom da su „utakmice ženskih ekipa manje posjećene“ slaže se 52,8% mladih sportaša i sportašica. Konačno, s tvrdnjom koja glasi „na gotovo svim važnim pozicijama u mom klubu nalaze se muškarci“ slaže se 49% sudionika/ca istraživanja.

Uloga trenera/ica

- 76,5% sportaša i sportašica mišljenje trenera/ice smatra izuzetno važnim, 63,7% navodi kako je „trener/ica imao/la važnu ulogu u oblikovanju njihovih stavova“, 42,7% smatra da je „uz roditelje trener/ica najvažnija odrasla osoba u njihovom životu“, a 37% sportaša i sportašica trenera/icu smatra svojim uzorom. Iako navode kako treneri/ce imaju važnu ulogu u njihovom životu, značajan broj sportaša i sportašica izvijestio je o različitim oblicima nasilnog i neadekvatnog ponašanja trenera i trenerica.

Nasilno ponašanje od strane trenera/ica

- Mladi sportaši i sportašice često su izloženi verbalnom nasilju od strane sportskih trenera i trenerica
- 90% mladića i djevojaka koji su sudjelovali u istraživanju navodi da je trener/ica najmanje jednom

na njih vikao/la, dok 35,7% sudionika/ca navodi da trener/ica često na njih viče. Značajan broj sudionika/ca istraživanja (70,4%) navodi da njihov/a trener/ica psuje, a 28,4% smatra da se to dešava često. Omalovažavanje od strane trenera/ica doživjelo je 43,3% sudionika/ca, vrijeđanje 43,9%, a 18,1% mladih sportaša/ica doživjelo je da im trener/ica prijeti. U odnosu na sportaše, sportašice statistički značajno češće navode da trener/ica na njih viče, dok sportaši statistički značajno češće doživljavaju omalovažavanje, vrijeđanje, psovke, i prijetnje od strane sportskih trenera/ica. 18,5% sudionika/ca istraživanja doživjelo je da ih je trener/ica lakše udario/la, 17,7% navodi da ih je trener/ica grubo gurnuo/la, a 6% mladih sportaša/ica doživjelo je da ih je trener/ica teže udario/la. Sve navedene oblike fizičke agresije od strane sportskih trenera/ica statistički značajno češće su doživjeli sportaši. Nadalje, 29,7% mladića i djevojaka koji su sudjelovali u istraživanju navodi da su najmanje jednom doživjeli da ih trener/ica prisiljava da treniraju unatoč boli ili ozljedi, pri čemu je 5,6% sudionika/ca navelo da trener/ica to od njih često traži. Analizom rodni razlika u ovoj varijabli utvrđeno je da ovakvo ponašanje trenera/ica podjednako često doživljavaju sportaši oba spola. Konačno, 20,4% mladih sportaša i sportašica najmanje je jednom doživjelo da ih trener/ica fizički iscrpljuje do krajnjih granica (npr. dok sportaš/ica ne povraća od iscrpljenosti), pri čemu je 4,4% sudionika/ca istraživanja navelo kako im se to događa često. Analizom rodni razlika utvrđeno je da su ovom obliku negativnog ponašanja trenera/ica statistički značajno češće izloženi mladići.

Vršnjačko nasilje

Očekivano, najzastupljeniji oblik vršnjačkog nasilja je verbalno nasilje - 78,6% sudionika/ca istraživanja doživjelo je da su drugi/e sportaši/ca na njih vikali/e, 44,2% od svojih je kolega/ica doživjelo omalovažavanje, 54,9% uvrede, 20,5% prijetnje, dok je 66,2% doživjelo psovke od strane vršnjaka. Izuzev vikanja, svi oblici verbalnog nasilja statistički su značajno češće prisutni kod mladića. Lakše udarce od strane drugih sportaša/ica doživjelo je 38,7% sudionika/ca istraživanja, grubo guranje doživjelo je 32,7%, a teže udarce 15,1% mladića i djevojaka koji su sudjelovali u istraživanju. Analizom rodni razlika utvrđeno je da su, u odnosu na sportašice, nasilna ponašanja koja uključuju lakše udarce, teže udarce i grubo guranje statistički značajno češće zastupljena kod sportaša. Iskustvo sa sportašima/cama koji su poticali vršnjačko nasilje u sportskom klubu imalo je 13,7% sudionika/ca istraživanja, pri čemu je navedeno ponašanje također češće zastupljeno na uzorku sportaša. Značajan broj mladih sportaša/ica doživjelo je da drugi sportaši/ce o njima šire glasine (37,7%) ili laži (33,2%), pri čemu se oba oblika relacijskog nasilja statistički značajno češće javljaju kod sportašica. Rezultati pokazuju da je 21,3% mladih sportaša i sportašica doživjelo da ih drugi sportaši/ce ignoriraju ili isključuju iz društvenih aktivnosti, pri čemu je ovaj oblik relacijskog nasilja podjednako zastupljen kod sportaša oba spola. Na pitanje „Znaš li kome se možeš obratiti za pomoć u takvim situacijama?“ 19,7% sportaša/ca izjavilo je da ne zna kome se može obratiti za pomoć u slučaju da im se u sportu događa nešto zbog čega se osjećaju izrazito loše. Dio sudionika/ca istraživanja (9,4%) navodi kako je njihov trener/ica ignorirao/la vršnjačko nasilje u klubu te da je sportaše/ice poticao/la na konzumaciju alkohola (5,4%), pri čemu su oba navedena ponašanja trenera/ica statistički značajno češće zastupljena u uzorku sportaša.

IZDVOJENE POJAVNOSTI NASILJA *

Odnos trenera/ice prema sportašu/ici

Trener/ica je:	%
→ vikao/la	90,0%
→ psovao/la	70,4%
→ omalovažavao/la	43,4%
→ vrijeđao/la	43,8%
→ prijetio/la	18,1%
→ lakše udario/la	18,5%
→ grubo gurnuo/la	17,6%
→ teže udario/la	6,0%
→ prisiljavao/la sportaša/icu da trenira unatoč boli ili ozljedi	29,7%
→ fizički iscrpljavao/la sportaša/icu do krajnjih granica	20,3%
→ ignorirao/la vršnjačko nasilje	9,4%
→ poticao/la sportaše/ice na konzumaciju alkohola	5,4%
→ slao/la sportašu/ici SMS poruke neprimjerenog sadržaja	3,5%
→ na društvene mreže postavio/la fotografije zbog kojih se sportaš/ica osjećao/la nelagodno	5,3%
→ na društvene mreže postavio/la komentare zbog kojih se sportaš/ica osjećao/la nelagodno	3,3%

Odnos sportaša/ice prema sportašu/ici

Sportaš/ica je:	%
→ vikao/la	78,7%
→ psovao/la	66,3%
→ omalovažavao/la	44,2%
→ vrijeđao/la	54,8%
→ prijetio/la	20,5%
→ lakše udario/la	38,6%
→ grubo gurnuo/la	32,6%
→ teže udario/la	15,2%
→ širio/la glasine (tračeve)	37,6%
→ širio/la laži	33,2%
→ ignorirao/la me ili me isključivao/la iz društvenih aktivnosti	21,3%
→ poticao/la vršnjačko nasilje	13,8%
→ na društvene mreže postavio/la fotografije zbog kojih se sportaš/ica osjećao/la nelagodno	15,3%
→ na društvene mreže postavio/la komentare zbog kojih se sportaš/ica osjećao/la nelagodno	13,4%

* Postotci u tablicama uključuju odgovore "rijetko", "ponekad" i "često"

Zaključak

Rezultati istraživanja pokazuju da su mladići i djevojke izloženi različitim oblicima negativnih stereotipa prema sportašicama te da dio mladih sportaša i sportašica smatra kako mladići i djevojke koji se bave istim sportom nisu u ravnopravnom statusu. Značajan broj mladih sportaša i sportašica izložen je različitim oblicima nasilnog ponašanja od strane trenera/ica i drugih sportaša/ica, pri čemu je najzastupljenija verbalna agresija. Rezultati istraživanja doprinose boljem razumijevanju rodno specifičnih oblika nasilja u sportu te omogućuju formiranje praktičnih smjernica za rad s djecom i adolescentima s ciljem maksimiziranja pozitivnih i umanjivanja negativnih psihosocijalnih učinaka sportskih aktivnosti. Također, rezultati istraživanja koriste će se u edukacijske svrhe s ciljem zaštite djece i adolescenata, promicanja ravnopravnosti spolova te poticanja jednakih mogućnosti za djevojke i mladiće koji sudjeluju u sportu. Na temelju dobivenih rezultata, predlaže se poduzimanje niza mjera s ciljem zaštite fizičke i psihosocijalne dobrobiti mladih sportaša i sportašica. Sve osobe koje su uključene u sportske aktivnosti u kojima sudjeluju djeca i adolescenti (treneri, fizioterapeuti, upravitelji sportskih klubova i sl.) trebaju imati pristup informacijama i stručnom usavršavanju koje će im omogućiti poduzimanje konkretnih mjera čiji je cilj osigurati da se sportske aktivnosti odvijaju u sigurnoj, djetetu usmjerenoj okolini.

Temeljem navedenog istraživanja, Pravobraniteljica predlaže:

(1) Izraditi protokol o zaštiti djece i mladih koji sudjeluju u sportskim aktivnostima u kojem će detaljno biti opisani postupci kojima se osigurava briga za tjelesnu i psihosocijalnu dobrobit djece i adolescenata (kodeks ponašanja za odrasle osobe te kodeks ponašanja koji reguliraju odnose među vršnjacima, a koji jasno upućuju na nultu toleranciju različitih oblika uznemiravanja i nasilnog ponašanja u sportu).

(2) Propisati protokole postupanja u slučaju kršenja kodeksa ponašanja, razviti sustav prijave i podnošenja pritužbi te jasno definirati disciplinske mjere.

(3) Odrasle osobe koje su uključene u rad s djecom potrebno je educirati o tome kako prepoznati znakove nasilja nad djecom te na koji način adekvatno reagirati u slučaju da im dijete kaže da je žrtva nasilja ili imaju određene sumnje u tom pogledu.

(4) Sportski klubovi su dužni informirati djecu o njihovim pravima i postojanju linija za pomoć te ih informirati o tome kome se mogu javiti žrtve nasilja ili osobe koje sumnjaju ili imaju saznanja o nasilnim ponašanjima u sportu.

(5) Preventivne mjere s ciljem osiguravanja sigurne okoline za djecu i adolescente trebale bi se primijeniti već prilikom zapošljavanja (npr. predočenje uvjerenja da se protiv osobe ne vodi kazneni postupak). Treneri i trenerice koji/e rade s mladim sportašima i sportašicama trebali bi proći specifičnu edukaciju iz pedagoško-psiholoških vještina s ciljem smanjenja učestalosti neadekvatnih ponašanja te primjene neprimjerenih stilova rukovođenja i motivacijskih tehnika kojima se narušava tjelesna i psihosocijalna dobrobit mladih sportaša/ica.

(6) Rezultati istraživanja upućuju na potrebu za osnaživanjem djevojaka za sudjelovanjem u sportskim aktivnostima osiguravajući im jednako dobre uvjete treniranja i mogućnosti napredovanja u sportskoj karijeri.

(7) Potrebno je educirati sportske novinare/ke o važnosti promicanja ravnopravnosti spolova u medijskim izvještajima o sportskim događajima s ciljem promjene trenutno dominantnog pristupa u kojem se veći medijski prostor, a samim time i veća važnost pridaje sportskim natjecanjima i uspjesima muškaraca.

(8) Potrebno je kreirati nacionalne politike koje će doprinijeti izjednačavanju plaća sportaša i sportašica te većoj zastupljenosti žena na rukovodećim položajima u sportskim institucijama.

10.3. ZAKLJUČAK I PREPORUKE

Žene u sportu kontinuirano su u podređenom položaju na nacionalnoj i na globalnoj razini. Neravnopravnost karakterizira osjetna podzastupljenost na upravljačkim pozicijama, u sportskim savezima, među trenerima i sportskim novinarima, nevidljivost ženskog sporta u medijima, znatno manja ulaganja u ženski sport i spolne razlike u nagrađivanju sportskih rezultata. U cilju promjene takvog stanja, Pravobraniteljica **preporučuje**:

- (1) Poticati razvoj ženskog sporta primjenjujući posebne mjere previđene člankom 9. Zakona o ravnopravnosti spolova.
- (2) Poticati ravnopravnu medijsku pokrivenost muškog i ženskog sporta, te u tu svrhu nastojati osigurati prijenose natjecanja istog ranga i u muškoj i u ženskoj konkurenciji.
- (3) Raditi na suzbijanju osjetne podzastupljenosti žena na upravljačkim pozicijama u području sporta, uz razmatranje uvođenja spolnih kvota.
- (4) Raditi na suzbijanju rodno utemeljenog nasilja i seksizma u sportu.

11

RAVNOPRAVNOST SPOLOVA I TRAŽITELJI/ICE MEĐUNARODNE ZAŠTITE

Načela, uvjeti i postupak odobrenja međunarodne zaštite, status, prava i obveze tražitelja/ica međunarodne zaštite, azilanata/ica, stranaca pod supsidijarnom zaštitom, regulirani su Zakonom o međunarodnoj i privremenoj zaštiti (ZMPZ).⁴⁶⁴ ZMPZ-om je uspostavljen sustav koji je na normativno-pravnoj razini u potpunosti usklađen s relevantnim zakonodavstvom Europske unije (EU). Postupak podnošenja zahtjeva za međunarodnom zaštitom sada je sličan u cijeloj EU.

Ulaskom u članstvo EU u Republici Hrvatskoj je započela primjena „*Dublinskog postupka*“ koji je dio Zajedničkog europskog sustava azila. Novom Direktivom o azilu⁴⁶⁵ uspostavljen je dosljedan sustav koji osigurava učinkovitije i pravednije donošenje odluka o međunarodnoj zaštiti te se omogućuje da sve države članice zahtjeve ispituju na temelju zajedničkih standarda visoke kvalitete.

U situaciji u kojoj se broj tražitelja/ica međunarodne zaštite kontinuirano povećava, zbog ratnih i vojnih sukoba u zemljama Bliskoga i Srednjeg istoka te u područjima sjeverne i centralne Afrike, sustav azila u Republici Hrvatskoj se nalazi pred velikim izazovom kako odgovoriti na povećanje broja zahtjeva te, s obzirom na porast odobrenih međunarodnih zaštita, na sve veće potrebe za integracijom heterogene grupacije migranata/ica.

ZMPZ-om, kojim su u pravni poredak Republike Hrvatske prenesene sve važne direktive EU-a te kojim je također uređena primjena uredbi EU-a, žene su prepoznate kao ranjiva skupina, i to posebno: trudnice, samohrani roditelji s maloljetnom djecom (u najvećem broju radi se o ženama), žrtve trgovanja ljudima, žrtve mučenja, silovanja ili drugog psihičkog, fizičkog i spolnog nasilja, kao što su žrtve sakaćenja ženskih spolnih organa, te kao takve uživaju posebna postupovna i prihvatna jamstva.

Nadalje, članom/icom obitelji tražitelja/ice međunarodne zaštite, azilanta/ice, stranca pod supsidijarnom zaštitom i stranca pod privremenom zaštitom smatra se: bračni/a ili izvanbračni/a partner/ica prema propisima Republike Hrvatske, kao i osobe koje su u zajednici koja se prema propisima Republike Hrvatske može smatrati životnim partnerstvom ili neformalnim životnim partnerstvom.

Budući da su žene izvrgnute posebnim oblicima progona na temelju roda i u većini slučajeva nisu prepoznate u postupku odobravanja međunarodne zaštite, usvojena je Rezolucija Europskog

---

⁴⁶⁴Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti (Narodne novine, br.70/15 i 127/17).

⁴⁶⁵ Direktiva 2013/32/EU Europskog parlamenta i Vijeća (26.6.2013.) o zajedničkim postupcima za priznavanje i oduzimanje međunarodne zaštite (preinačena) – primjenjuje se od 21.7.2015.

parlamenta (8.3.2016.) o situaciji u kojoj se nalaze žene izbjeglice i tražiteljice azila u EU-u (2015/2325(INI)).⁴⁶⁶ Navedena Rezolucija sadržava: Rodnu dimenziju postupka utvrđivanja statusa izbjeglice; Potrebe žena u postupcima azila; Prihvat i zadržavanje i Socijalnu uključenost i integraciju.⁴⁶⁷

Nadalje, valja spomenuti i Zakon o potvrđivanju Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (stupio na snagu 1.10.2018.), koji sadržava Poglavlje VII. pod nazivom Migracija i azil, a razrađuje u čl.59. Boravišni status, u čl.60. Zahtjeve za azil utemeljene na rodu i čl.61. Zabranu protjerivanja ili vraćanja osoba, odnosno daje dodatna jamstva ženama za zaštitu od proganjanja zasnovano na rodu.

I u 2020. godini Pravobraniteljica je nastavila s aktivnostima vezano za podržavanje projekta: **„Osnaživanje žena i djece migrantske populacije za borbu protiv seksualnog i rodno uvjetovanog nasilja - WE ACT“**, koji provode Liječnici svijeta Belgija (Medecins du Monde Belgique) - Ured za Hrvatsku.⁴⁶⁸ S tim povezano, Pravobraniteljica je sudjelovala je na tribini pod nazivom „Prevenција i detekcija rodno-uvjetovanog nasilja nad ženama i djecom migrantske populacije“ koju je u Zagrebu organizirao Medecins du Monde Belgique. Tom prigodom, Pravobraniteljica je predstavila zakonodavni okvir Republike Hrvatske vezano za zaštitu žena migrantske populacije te navela da kontinuirano prati ukupnu politiku odobravanja međunarodnih zaštita te pitanja integracije stranaca, a posebno u kojoj se situaciji nalaze žene izbjeglice i tražiteljice međunarodne zaštite na području Republike Hrvatske. Istaknula je da se osobama ženskog spola i nadalje razmjerno više odobrava međunarodnih zaštita u odnosu na osobe muškog spola te da bi prema Zakonu o međunarodnoj i privremenoj zaštiti valjan razlog za traženje i odobravanje međunarodne zaštite trebale imati sve one društvene skupine i pojedinci/ke koji/e su u svojim domicilnim državama proganjeni/e kao žrtve rodno utemeljenih oblika nasilja.

U organizaciji Hrvatskog pravnog centra održan je (23.10.2020.) 2. sastanak Koordinacije za azil na temu: „Izazovi u sustavu azila u uvjetima pandemije COVID-19 virusa“ uz strogo poštivanje svih epidemioloških mjera na kojemu je aktivno sudjelovao savjetnik Pravobraniteljice. Sastanak na navedenu temu održan je kako bi svi dionici sustava koji se na bilo koji način bave temom azila i pružanjem međunarodne pravne zaštite razmijenili iskustva, trenutne statističke pokazatelje te izazove u radu s azilantskom populacijom u doba pandemije. Na sastanku je, između ostalog, istaknuto da je u Republici Hrvatskoj ukupno 956 osoba dobilo međunarodnu zaštitu, od tog broja se 463 osobe zaista i nalaze na teritoriju Hrvatske, pa Hrvatska i nadalje ostaje tranzicijska, a ne destinacijska zemlja. Što se tiče rada u doba pandemije s azilantskom populacijom, navedeno je da

---

⁴⁶⁶ Službeni list Europske unije, 9.2.2018. C 50/25.

⁴⁶⁷ Rezolucija poziva sve države članice na objektivniji i rodno osjetljiv pristup prilikom ocjenjivanja vjerodostojnosti te na poboljšanje osposobljavanja u tom području za donositelje odluka kako bi ono uključivalo i rodnu dimenziju; naglašava da ocjena vjerodostojnosti nikad ne može biti potpuno točna te se ne bi smjela upotrebljavati kao jedina osnova za negativnu odluku o azilu; preporučuje da se u ocjeni zahtjeva za azil koje su podnijele žene uzimaju u obzir kulturni, socijalni i psihološki profili, uključujući kulturnu pozadinu, obrazovanje, traumu, strah, sram i/ili kulturne nejednakosti između muškaraca i žena. Dakle, u ocjeni zahtjeva za azil, u obzir se mora uzimati rodno pitanje.

⁴⁶⁸ Navedeni projekt se provodi od 2018. Cilj projekta je prevencija seksualnog i rodno utemeljenog nasilja kojem su izložena djeca i migrantice, odnosno izbjeglice. Projektom će se, između ostalog, nastojati uspostaviti protokol postupanja prema žrtvama namijenjen stručnom i prihvatnom osoblju tražitelja/ice međunarodne zaštite. Projekt se provodi u 5 zemalja Europske unije: Hrvatskoj, Francuskoj, Bugarskoj, Belgiji i Italiji.

se u samoizolaciji trenutno nalazi 144 osoba. Spomenut je težak položaj žena u postupku integracije, posebno težak položaj samohranih žena s malom djecom, kojima nije osiguran smještaj nakon proteka dvije godine plaćenog smještaja od strane Republike Hrvatske. Također, spomenuto je da je primjerice 147 muškaraca pod međunarodnom zaštitom zaposleno u Hrvatskoj dok je svega 30 žena bilo u mogućnosti pronaći posao.

Kao što je već spomenuto, Pravobraniteljica kontinuirano prati ukupnu politiku odobravanja međunarodnih zaštita⁴⁶⁹ te pitanja integracije stranaca, a posebno u kojoj se situaciji nalaze žene izbjeglice i tražiteljice međunarodne zaštite na području Republike Hrvatske. U tu svrhu Pravobraniteljica od Ministarstva unutarnjih poslova (MUP) prikuplja podatke po spolu.

Prema dostavljenim podacima MUP-a, evidentirano je (2020.) ukupno 1.932 tražitelja međunarodne zaštite – 1.193 ili 61,74% osoba muškog spola i 739 ili 38,25% osoba ženskog spola.⁴⁷⁰ Što se tiče osoba ženskog spola koje se pojavljuju kao tražiteljice međunarodne zaštite, vidljivo je da u odnosu na ranije godine njihov broj i postotak u odnosu na osobe muškog spola kontinuirano povećava.

U 2020., azil je odobren za 36 tražitelja međunarodne zaštite – 22 ili 61,1% osobama muškog spola i 14 ili 38,9% osobama ženskog spola.⁴⁷¹

Supsidijarna zaštita odobrena je za 6 tražitelja međunarodne zaštite, za 4 osobe muškog spola i za 2 osobe ženskog spola.

Međutim, pravo razumijevanje rezultata odobravanja međunarodne zaštite treba tražiti u broju obustavljenih postupaka⁴⁷², a što je ključno za bilo kakvo zaključivanje. Kako MUP navodi, najčešći razlog obustavljanja postupka je napuštanje Republike Hrvatske tražitelja međunarodne zaštite prije samog okončanja postupka.

Naime, obustavljeni su postupci (2020.) za čak 1.675 ili 86,69 % tražitelja međunarodne zaštite, odnosno 1.026 osoba muškog spola i 649 osoba ženskog spola. Iako se svake godine radi o uobičajeno velikom broju obustavljenih postupaka, nastavljen je trend laganog rasta u 2020.⁴⁷³

---

⁴⁶⁹ Međunarodna zaštita obuhvaća azil i supsidijarnu zaštitu.

⁴⁷⁰ Za usporedbu: U 2018.- međunarodnu zaštitu je zatražilo 1.068 osoba, od toga je 763 ili 71,44% osoba muškog spola, a 305 ili 28,55% osoba ženskog spola. U 2017. - međunarodnu zaštitu je zatražilo 1.887 osoba, od toga 1.583 ili 83,88% su osobe muškog spola, a 304 ili 16,11% su osobe ženskog spola. U 2016.- međunarodnu zaštitu je u Republici Hrvatskoj zatražilo ukupno 2.233 osoba, od toga 1.910 ili 85,53% su osobe muškog spola, a 323 ili 14,46% su osobe ženskog spola.

⁴⁷¹ U 2019. - odobren je azil za 157 osoba – 90 (57,3%) muškim osobama i 67 (42,4%) ženskim osobama. U 2018. - odobren je azil za ukupno 240, od tog broja 152 ili 63,2% muškim osobama i 88 ili 36,6% ženskim osobama.

⁴⁷² Člankom 39. stavkom 1.- 2. ZMPZ-om je propisano:

(1) Postupak odobrenja međunarodne zaštite obustavit će se ako tražitelj odustane od zahtjeva.

(2) Smatra se da je tražitelj odustao od zahtjeva ako: 1. se ne pojavi u Prihvatilištu ili izbjegava podnošenje zahtjeva, a to ne opravda u roku od dva dana od roka koji mu je određen za dolazak u Prihvatilište, odnosno za podnošenje zahtjeva 2. se ne odazove pozivu na saslušanje, a svoj izostanak ne opravda u roku od dva dana od zakazanog saslušanja 3. napusti boravište duže od dva dana bez suglasnosti Prihvatilišta ili 4. odustane od zahtjeva.

⁴⁷³ U 2019. - obustavljeni su postupci za 950 (65%) tražitelja međunarodne zaštite, odnosno 583 muških osoba i 367 ženskih osoba.

Tablični prikaz osoba koje su zatražile međunarodnu zaštitu te kojima je obustavljen postupak, odobrena međunarodna zaštita, azil i supsidijarna zaštita u 2020.

Broj osoba koje su zatražile međunarodnu zaštitu		Obustavljen postupak		Odobrena međunarodna zaštita		Odobren azil		Odobrena supsidijarna zaštita	
Ukupno 1.932		Ukupno 1.675		Ukupno 42		Ukupno 36		Ukupno 6	
M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž
1.193 ili 61,7 %	739 ili 38,3 %	1.026 ili 61,2 %	649 ili 38,8 %	26 ili 61,9 %	16 ili 38,1 %	22 ili 61,1%	14 ili 38,9%	4 ili 66,7 %	2 ili 33,3 %

Što se tiče broja odobrenih međunarodnih zaštita u 2020., vidljivo je da se nastavlja trend da se osobama ženskog spola odobrava razmjerno međunarodnih zaštita⁴⁷⁴. To se ponovno uklapa u već ustaljen trend, jer udio žena kojima je u Republici Hrvatskoj odobrena međunarodna zaštita je zadovoljavajuća s obzirom na broj podnijetih zahtjeva od strane osoba ženskog spola.

Uslijed epidemiološke situacije uzrokovane pandemijom bolesti COVID-19, MUP nije bio u mogućnosti nastaviti s provođenjem programa preseljenja.⁴⁷⁵ Obveze preseljenja osoba sukladno Odluci iz 2019., planira se provesti dokraja 2021., ukoliko epidemiološke prilike to dopuste.

Statistički podaci ponovno pokazuju sve veći porast neregularnih (nezakonitih) migracija. Prema podacima MUP-a (2020.) evidentirano je 29.094 postupanja prema strancima zbog nezakonitog prelazaka državne granice. Od navedenog broja, 2.133 ili 7,33% postupanja se odnosilo na osobe ženskog spola.⁴⁷⁶

U trenutku kada se osobi odobri međunarodna zaštita (azil ili supsidijarna zaštita), u Republici Hrvatskoj započinje proces integracije u kojem sudjeluju nadležna državna tijela (Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, Ministarstvo unutarnjih poslova, Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina te druga državna tijela), tijela jedinica lokalne i regionalne samouprave te organizacije civilnog društva (Hrvatski Crveni križ

⁴⁷⁴ U 2019. – osobama ženskog spola je odobreno znatno više azila (42,6%) u odnosu na podnesene zahtjeve (34,4%).

⁴⁷⁵ Nakon iskustva masovnog prolaska oko 650.000 izbjeglica kroz Hrvatsku (rujan 2015. do travnja 2016.), Republika Hrvatska se obvezala sudjelovati u **Europskom programu premještanja i preseljenja** državljana trećih zemalja ili osoba bez državljanstva koje ispunjavaju uvjete za odobrenje međunarodne zaštite. Preseljenje (*resettlement*) je instrument međunarodne zaštite kojim se omogućava odabir i transfer određenog broja osoba pod međunarodnom zaštitom iz zemlje u kojoj su inicijalno zatražili međunarodnu zaštitu u neku treću zemlju, koja će ih u istom statusu primiti te im sukladno tome odobriti boravak. To znači preseljenje osoba pod međunarodnom zaštitom iz države koja nije država članica (Turska) u neku od država članica. Radi se o dobrovoljnom procesu, u koje su uključene posebno ranjive skupine, te su one odabrale upravo Hrvatsku kao zemlju konačnog odredišta u kojoj žele živjeti. RH se obvezala primiti ukupno 1.583 osobe. Što se tiče programa premještanja, vremenski okvir za premještanje je završen (26.9.2017.)

⁴⁷⁶ (2019.) evidentirano je 20.278 slučajeva nezakonitih prelazaka državne granice, od kojega se broja 1.449 ili 7,39% odnosi na slučajeve nezakonitih prelazaka državne granice počinjenih od strane ženskih osoba. Tijekom 2018., evidentirano je ukupno 8.207 nezakonitih migranata/ica, od toga 832 ili 10,13% ženskog spola.

(HCK), Centar za mirovne studije (CMS), Hrvatski pravni centar (HPC), Isusovačka služba za izbjeglice (JRS), Are You Syrious (AYS), Društvo za psihološku pomoć (DPP) i mnogi drugi. Veliki broj aktivnosti je usmjeren prema ženama kao ranjivoj skupini kojoj je potrebna dodatna podrška i osnaživanje.

Integracija je višedimenzionalni proces prihvaćanja i uključivanja osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita koji u pravilu uključuje nekoliko dimenzija: pravno-političku⁴⁷⁷, društveno-ekonomsku⁴⁷⁸ i kulturnu-religijsku. Integracija je proces koji je dinamičan i dvosmjernan. U stvarnosti integracija osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita događa se na lokalnoj razini. Međutim, o većem angažmanu i uključenju predstavnika jedinica lokalne i regionalne samouprave možemo govoriti tek odnedavno, s otvaranjem procesa premještanja i preseljenja tražitelja/ica međunarodne zaštite sukladno preuzetim kvotama.

Vlada Republike Hrvatske usvojila je *Akcijski plan za integraciju osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita za razdoblje 2017. do 2019. godine*, u kojem su definirane obveze tijela državne uprave u ostvarivanju prava iz sustava socijalne skrbi, zdravstvene zaštite, stanovanja, učenja hrvatskog jezika i obrazovanja, zapošljavanja. Za provedbu Akcijskog plana zadužen je Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, koji na osnovu međuresorne suradnje prati provedbu integracije osoba sa odobrenom međunarodnom zaštitom u hrvatsko društvo. U cilju praćenja provedbe integracije osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita formirano je *Stalno povjerenstvo za provedbu integracije stranaca u hrvatsko društvo*.⁴⁷⁹ U skladu s uočenim izazovima Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske u interakciji s članovima Radne skupine, pristupio je izradi Akcijskog plana za integraciju osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita za razdoblje od 2021. do 2023. godine.

Valja spomenuti da je u 2017., u sklopu projekta IPA 2012 FFRAC „Potpora provedbi politike za integraciju migranata“ izrađen Okvir za integraciju osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita na lokalnoj razini izrađen je u okviru projekta „Potpora provedbi politike za integraciju migranata“, financiranog od strane EU, a sufinanciranog od strane Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske koji je korisnik projekta.⁴⁸⁰

11.1. ZAKLJUČAK I PREPORUKE

Hrvatsko pravo azila je na institucionalnoj razini je u potpunosti usklađeno s relevantnim zakonodavstvom Europske unije (EU). Premda Hrvatska i nadalje ostaje tranzicijska, a ne destinacijska zemlja, u situaciji povećavanja broja tražitelja/ica međunarodne zaštite, Hrvatska se

---

⁴⁷⁷ Uključuje politička i statusna prava, pravo boravka, spajanje obitelji, stjecanja državljanstva i političke participacije i dr.

⁴⁷⁸ Uključuje rad, stanovanje, socijalna i zdravstvena prava, obrazovanje i dr.

⁴⁷⁹ Vlada Republike Hrvatske je na sjednici održanoj 14.11.2019. donijela Odluku o osnivanju Stalnog povjerenstvo za provedbu integracije stranaca u hrvatsko društvo, a Odluka je objavljena u službenom glasilu Narodne novine, br. 110/19. Nadalje, Vlada Republike Hrvatske je na sjednici održanoj 29.10.2020. donijela Odluku o izmjenama Odluke o osnivanju Stalnog povjerenstvo za provedbu integracije stranaca u hrvatsko društvo, a Odluka je objavljena u službenom glasilu Narodne novine, br. 119/20.

⁴⁸⁰ Navedeni dokument je dostupan na web stranici: <https://www.irh.hr/dokumenti/50-okvir-za-integraciju-osoba-kojima-je-odobrena-medunarodna-zastita/file>

nalazi pred izazovom kako odgovoriti na povećanje broja zahtjeva za odobrenjem međunarodne zaštite te na sve veće potrebe za integracijom. Velika izbjeglička kriza tijekom 2015.-2016. (kao dio Balkanskog koridora) i sudjelovanje Hrvatske u programima premještanja i preseljenja je utjecala na porast zahtjeva za odobravanjem međunarodne zaštite (od 2016.). U 2020., prema podacima Ministarstva unutarnjih poslova (MUP) evidentirano je 739 ili 38,25 % osoba ženskog spola kao tražiteljice međunarodne zaštite, azil je odobren za 14 ili 38,88% osoba ženskog spola. Međutim, u 2020. obustavljeni su postupci za čak 1.675 ili 86,69% tražitelja međunarodne zaštite, od tog broja za 649 osoba ženskog spola. Statistički podaci MUP-a pokazuju sve veći porast neregularnih (nezakonitih) migracija. Pri tendenciji jačanja nadzora državnih granica i učinkovitog suzbijanja neregularnih migracija, a što je i obveza Republike Hrvatske kao članice EU, potrebno je voditi brigu o nesmetanom i sigurnom pristupu sustava azila, posebno najranjivijim skupinama žena. Pravobraniteljica smatra da ženama, djevojkama i djevojčicama koje traže međunarodnu zaštitu potrebna posebna zaštita i da one imaju drukčije probleme od muškaraca zbog čega je nužno osigurati da se u provedbi svih politika i postupaka azila, među ostalim i u ocjeni zahtjeva za međunarodnom zaštitom, u obzir uzme rodno pitanje i da se o njima odlučuje na pojedinačnoj osnovi, budući da podnositeljice zahtjeva koji su povezani s nasiljem treba zaštititi od sekundarne viktimizacije tijekom postupka. Pravobraniteljica je mišljenja da je potrebno migraciju promatrati iz rodne perspektive i pravo je pitanje kako na najbolji način ugraditi rod u razumijevanje migracije. Činjenica je da žene sve više migriraju samostalno, a ne samo kao članice obitelji, što može biti i dodatni rizik. Premda je pravna integracija osoba pod međunarodnom zaštitom u Republici Hrvatskoj relativno dobro posložena, u praksi se još uvijek izgrađuje sustav integracije u koji je potrebno sustavno upoznavati sve dionike u lokalnim zajednicama. Zapošljavanje žena i uključivanje žena u društvo kojima je odobrena međunarodna zaštita je poseban izazov.

Pravobraniteljica daje sljedeće **preporuke**:

- (1) Razvijati potrebne procedure za uzimanje rodno osjetljivih iskaza žena i ustrajno upozoravati žene tražiteljice međunarodne zaštite da imaju pravo na prevoditeljicu ženskog spola.
- (2) Osnaživati i jačati podršku ženama i djevojkama migrantske populacije za borbu protiv seksualnog i rodno utemeljenog nasilja.
- (3) Voditi brigu da se žene izbjeglice popisuju individualno i da dobivaju odgovarajuću dokumentaciju koja će im osigurati osobnu sigurnost, slobodu kretanja i pristup zdravstvenoj i socijalnoj skrbi.
- (4) Razvijati potrebne procedure za uzimanje iskaza od pripadnika/ca spolnih i rodnih manjina, uvažavajući činjenicu da su te osobe posebno ranjiva skupina među tražiteljima međunarodne zaštite.
- (5) Prilikom podnošenja zahtjeva za međunarodnom zaštitom voditi računa o identifikaciji osoba s posebnim potrebama ili obiteljskim vezama u EU-u te dati prednost spajanju obitelji tražitelja/ica međunarodne zaštite na početku postupka.
- (6) Osigurati dosljedno poštivanje načela ravnopravnosti spolova u sustavu azila, odnosno međunarodne zaštite te kontinuirano provoditi aktivnosti na podizanju svijesti o pojavama i neprihvatljivosti diskriminacije.

- (7) Nastaviti provoditi kampanje s ciljem osvještavanja javnosti o problemima s kojima se tražitelji/ice azila, azilanti/ice i osobe pod supsidijarnom zaštitom susreću te razbijanja stereotipa i predrasuda.
- (8) Osigurati cjelovitu zdravstvenu zaštitu tražiteljica azila i osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita, posebno za trudnice i roditelje te dodatnu edukaciju medicinskog osoblja u smjeru senzibiliziranja prema potrebama navedenih skupina, posebno pojačati zastupljenost pitanja reproduktivnog zdravlja žena te osigurati specijalističku zaštitu.
- (9) Poticati žene kojima je odobrena međunarodna zaštita na osposobljavanje i zapošljavanje.
- (10) Nastaviti voditi po spolu sve statističke podatke vezano za migracijsku politiku.

PROVEDBA REZOLUCIJE VIJEĆA SIGURNOSTI UN-A 1325 (2000) O ŽENAMA, MIRU I SIGURNOSTI I SRODNIH REZOLUCIJA

U 2020. godini je obilježena 20. obljetnica *Rezolucije Vijeće sigurnosti UN-a 1325(2000) – o ženama, miru i sigurnosti* (dalje u tekstu: Rezolucija 1325).⁴⁸¹ Rezolucija 1325 je odgovor na izmijenjenu prirodu rata i sve veću izloženost civila, osobito žena i djevojčica nasilju i ratnim stradanjima,⁴⁸² te poziva države članice UN-a na poduzimanje mjera na svim razinama – od sudjelovanja žena u donošenju odluka i mirovnim procesima, preko sveobuhvatne zaštite žena, do provedbe obrazovanja o rodnoj ravnopravnosti u izgradnji i očuvanju mira. Rezolucija 1325 traži jačanje nacionalnih mjera i ispunjavanje uvjeta za rodnu ravnopravnost i provedbu rodne politike u cilju očuvanja mira u svijetu. Postepeno pogoršanje stanja u ratom zahvaćenim područjima svijeta, potaknulo je donošenje drugih srodnih rezolucija na ovom području.⁴⁸³

I prije donošenja NAP-a za provedbu navedene Rezolucije 1325, Republika Hrvatska je temeljem Zakona o ravnopravnosti spolova i Nacionalne politike za ravnopravnost spolova provodila mjere i aktivnosti za povećanje zastupljenosti žena u politici i sigurnosnom sektoru te su na tom planu već bili ostvareni značajniji rezultati.

Nakon što je NATO savez (2007.) donio odluku o prihvaćanju i implementaciji Rezolucije 1325 i njenih srodnih rezolucija, uslijedila je uspostava i sastavljanje nacionalnih akcijskih planova za svaku državu članicu. Vlada Republike Hrvatske je donijela novi Nacionalni akcijski plan provedbe Rezolucije Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda 1325(2000) o ženama, miru i sigurnosti, te srodnih

---

⁴⁸¹ Rezoluciju 1325 usvojilo je Vijeće sigurnosti UN-a na 4213. sastanku (31.10.2000.)

⁴⁸² Rezoluciju 1325 postavlja dva primarna cilja: 1. ravnopravno sudjelovanje žena na svim razinama odlučivanja u nacionalnim, regionalnim i međunarodnim tijelima i mehanizmima za sprječavanje, vođenje i rješavanje sukoba te u različitim mirovnim procesima i 2. sprječavanje nasilja nad ženama i djevojčicama tijekom i nakon sukoba te njihova sveobuhvatna zaštita ne samo od nasilja već i u smislu ostvarenja njihovih ljudskih u okviru ustava, izbornog sustava, policije i pravosuđa. Proširujući svoj mandat na pitanje složenih međudnosa žena, mira i sigurnosti, Vijeće sigurnosti je ovom, te kasnijim srodnim rezolucijama, postavilo politički i normativni okvir za praktično djelovanje na globalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini usmjereno na osnaživanje žena i djevojčica te ostvarenje rodne jednakosti kao ključnih elemenata za očuvanje međunarodnog mira i sigurnosti.

⁴⁸³Srodne rezolucije su: RVSUN-a 1820(2008.) o uklanjanju spolno utemeljenog nasilja u oružanim sukobima; RVSUN-a 1888(2009.) o borbi protiv seksualnog nasilja nad ženama i djecom u oružanim sukobima; RVSUN-a 1889(2009.) o ulozi žena i njihovim potrebama u izgradnji mira nakon oružanih sukoba; RVSUN-a 1960(2010); RVSUN-a 2106(2013.); RVSUN-a 2122(2013.) i RVSUN-a 2242(2015.), koja je donijeta povodom 15. godišnjice preispitivanja RVSUN-a 1325 na visokoj razini, a u njemu je program za pitanje žena, mira i sigurnosti istaknut kao ključna sastavnica u hvatanju u koštac s izazovima koji proizlaze iz novog globalnog konteksta mira i sigurnosti, među kojima su nasilni ekstremizam, povećani broj izbjeglica i interno raseljenih osoba te globalni utjecaji klimatskih promjena i pandemija. To je jedina rezolucija Vijeća sigurnosti koja se bavi tim dramatičnim promjenama.

rezolucija, za razdoblje od 2019. do 2023. godine (NAP II).⁴⁸⁴ To je drugi po redu nacionalni akcijski plan; prvi je obuhvaćao razdoblje od 2011. do 2014. godine, nakon čijeg isteka je provedba mjera nastavljena daljnje četiri godine.

Pravobraniteljica je bila članica Radne skupine za izradu Nacionalnog akcijskog plana provedbe Rezolucije 1325 te su prihvaćeni njezini prijedlozi o uvođenju novog područja djelovanja pod točkom 4. Upravljanje sigurnosnim rizicima.⁴⁸⁵

Osnovni cilj NAP II je nastavak podrške i praćenja provedbe Rezolucije 1325 i srodnih rezolucija, koje će se promicati na svim razinama.⁴⁸⁶ U tom smislu, NAP-om II su predviđena sljedeća područja djelovanja: 1. Prevencija, 2. Participacija, 3. Zaštita i postkonfliktni oporavak, 4. Upravljanje sigurnosnim rizicima, 5. Provedba i praćenje u sklopu kojih su određeni ciljevi s opisom mjera, nositelji, indikatori i rokovi.

Povezano s obilježavanjem 20. obljetnice Rezolucije 1325 i provedbom NAP-a, institucija Pravobraniteljice u 2020., bilježi više značajnih aktivnosti:

Pravobraniteljica je, kao partnerska institucija, sudjelovala na konferenciji na kojoj je svečano predstavljen početak projekta „*Osnaživanje žena i podrška u vojnim snagama i mirovnim misijama Republike Hrvatske - Strengthening and supporting women in the army force and in the peace missions of the Republic of Croatia*”. Projekt je financiran sredstvima Vlade Sjedinjenih Američkih Država (State Department) uz podršku Veleposlanstva SAD-a u Republici Hrvatskoj, a potporu provedbi projekta daje Ministarstvo obrane Republike Hrvatske.⁴⁸⁷ Na predstavljanju projekta, Pravobraniteljica je govorila o položaju žena u vojnim snagama i mirovnim misijama Republike Hrvatske te istaknula da su žene u OS RH zastupljene u prosjeku 13%, a što je iznad prosjeka zastupljenosti žena u NATO savezu (oko 11%).

---

⁴⁸⁴Na sjednici (22.8.2019.) Vlada Republike Hrvatske donijela je Zaključak o prihvatanju NAP-a II. Zaključkom se „tijela određena nositeljima pojedinih mjera iz NAP-a II zadužuju da u predviđenim rokovima provedu mjere i aktivnosti iz svoje nadležnosti te da jednom godišnje izvijeste MVEP o provedenim aktivnostima za proteklo izvještajno razdoblje, a MVEP se zadužuje da o provedbi NAP-a II izvijesti Vladu Republike Hrvatske za prvo izvještajno razdoblje do kraja veljače 2021., a za drugo izvještajno razdoblje do kraja veljače 2023. Kao koordinator provedbe, MVEP je dostavio Zaključak Vlade Republike Hrvatske s pripadajućim tekstom NAP-a II svim tijelima koja su određena za nositelje mjera, a isti je objavio na svojim mrežnim stranicama, zajedno s pratećim materijalima, uključujući prijevode na hrvatski jezik osam rezolucija Vijeća sigurnosti UN-a o ženama, miru i sigurnosti (dostupno na poveznici: <http://www.mvep.hr/hr/dokumenti-i-obraci/dokumenti/nap-ii/>)

⁴⁸⁵ Područje djelovanja pod točkom 4. Upravljanje sigurnosnim rizicima sastojalo se od dva cilja: Cilj 1. Rodno osjetljiv pristup kod upravljanja sigurnosnim rizicima od prirodnih i tehnoloških katastrofa i terorizma; Cilj 2. Promicanje zaštite prava žena i djevojčica izbjeglica, tražiteljica azila i migrantica. Potonji cilj ima sljedeći opis mjera: 1. Integrirati rodnu perspektivu u zaštitu prava žena i djevojčica izbjeglica, tražitelja azila i migranata; 2. Omogućiti informiranje o uslugama dostupnim izbjeglicama i tražiteljicama azila te osobama kojima je odobrena međunarodna zaštita, a posebno u slučaju rodno utemeljenog nasilja i trgovanja ljudima; 3. Unaprijediti pravnu zaštitu i pružati psihosocijalnu podršku i savjetovanje ženama izbjeglicama i tražiteljicama međunarodne zaštite, posebno žrtvama trgovanja ljudima, prisilnih brakova, zločina iz časti, spolnog nasilja, genitalnog sakaćenja i/ili pripadnicama posebno osjetljivih društvenih skupina (trudnicama, starijim ženama, ženama s invaliditetom).

⁴⁸⁶ Na lokalnoj razini, kroz ublažavanje posljedica konflikata i kriza i jačanje rodne osviještenosti lokalnog stanovništva, na nacionalnoj razini kao dio Vladinih programa i na međunarodnoj razini kroz aktivno sudjelovanje RH u aktivnostima međunarodnih organizacija koje se bave područjima u doseg predmetnih rezolucija.

⁴⁸⁷ Više o projektu u Glava II. EU i međunarodni projekti, poglavlje 1.2.

Povezano s navedenim projektom, Pravobraniteljica se sastala u Kabinetu načelnika GS OSRH s načelnikom GS OSRH admiralom Robertom Hranjem i brigadnom generalicom Gordanom Garašić, načelnicom Uprave za planirane GS OSRH, dok se u Ministarstvu obrane sastala s v.d. ravnateljem Uprave za ljudske potencijale, brigadirom Antom Zelićem.

Pravobraniteljica je za portal obrane i sigurnosti Obris.org komentirala položaj žena u OS RH⁴⁸⁸ kojom prilikom je istaknula da, osim što je ženama iznimno teško uspjeti u poslovima u kojima tradicionalno dominiraju muškarci, nailaze i na poteškoće u usklađivanju posla s obiteljskim obvezama. Naglasila je da nedostaju pokazatelji o programima i politikama koje daju podršku usklađivanju poslovnog i privatnog života, odnosno programi i mjere za podršku onim ženama koje su zaposlenice oružanih snaga, kao i roditeljima koji su, oboje, zaposlenici/e oružanih snaga.

Pravobraniteljica je sudjelovala i na konferencijama organiziranim na regionalnoj i međunarodnoj razini u povodu obilježavanja 20. godišnjice Rezolucije 1325: "Žene, mir i sigurnost" u organizaciji Agencije za ravnopravnost polova Bosne i Hercegovine, Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, Misije OSCE-a u BiH, Ureda specijalnog predstavnika Europske unije u BiH i UN Women BiH te online konferenciji „*From Expectations to Reality (Od očekivanja do stvarnosti)*“⁴⁸⁹ u organizaciji RACVIAC-Centra za sigurnosnu suradnju.

Pravobraniteljica je, kao neovisno tijelo, nastavila svoju višegodišnju praksu praćenja i analiziranja provedbe mjera iz NAP-a te je, kao i ranijih godina, od glavnih nositelja provedbe mjera zatražila da ju izvijeste koje su se aktivnosti provodile sukladno NAP-u II u 2020. Sukladno svojim ovlastima pribavila je od glavnih nositelja provedbe mjera podatke o provođenju mjera, temeljem kojih je provela analizu po područjima:

Tematsko područje 1. PREVENCIJA sastoji se od dva cilja: *Jačanje rodne perspektive kroz dokumente, međunarodne aktivnosti i komuniciranje s javnošću, te kroz programe obuke i obrazovanja.*

Ministarstvo vanjskih i europskih poslova (MVEP) je kao stručni nositelj i predlagatelj Zakona o sudjelovanju civilnih stručnjaka/inja u međunarodnim misijama i operacijama (dalje u tekstu: Zakon)⁴⁹⁰ koordinirao izradu te pripremio nacrt prijedloga provedbenog akta (Uredba Vlade) kojim se detaljnije propisuje postupak izbora i upućivanja civilnih stručnjaka/inja u međunarodne misije i

---

⁴⁸⁸ Pravobraniteljica se, između ostalog, osvrnula na: aktivnosti MORH-a vezano za izvješća o mjerama RVSUN 1325 i Nacionalni akcijski plan za provedbu RVSUN 1325; zastupljenost žena u MORH-u i OS RH; projekt u kojem sudjeluje kao partnerica „*Oснаživanje žena i podrška u vojnim snagama i mirovnim misijama Republike Hrvatske*“; nedavni diskriminirajući istup rektora Sveučilišta u Zagrebu prema kadetkinji.

⁴⁸⁹ Tema je bila postignuća u implementaciji Rezolucije 1325. U okviru međunarodnog konteksta raspravljali su predstavnici NATO-a, Europske službe za vanjsko djelovanje (EEAS) i Ženevskog centra za demokratsku kontrolu oružanih snaga (DCAF). Iako su napravljeni znatni pomaci, istaknuto je da je potrebno poduzeti daljnje napore u cilju odgovarajuće implementacije Rezolucije 1325, pri čemu je naglasak stavljen na iznimno važnu ulogu savjetnika za rodnu ravnopravnost unutar oružanih snaga (tzv. gender advisors), obuku i političku volju, odnosno uspostavu vodstva koje je osjetljivo na pitanja rodne ravnopravnosti. U okviru rasprave o napretku u implementaciji Rezolucije u regionalnom kontekstu, predstavljena su postignuća Albanije, Bosne i Hercegovine, Sjeverne Makedonije i Republike Hrvatske.

⁴⁹⁰ Narodne novine, br. 14/19.

operacije te njihova prava i obveze.⁴⁹¹ Na međunarodnoj razini, MVEP je podržao i aktivno se uključio u izradu niza međunarodnih dokumenata neposredno ili posredno vezanih uz Program za žene, mir i sigurnost. Ostvarene su značajnije aktivnosti na tom planu.⁴⁹² U relevantnim istupima, govorima, razgovorima i ostalim aktivnostima tijekom 2020. godine, MVEP se zalagao za sprječavanje i uklanjanje svih oblika nasilja nad ženama i djevojčicama te za njihovo gospodarsko i političko osnaživanje, uključujući jednako pravo na obrazovanje.⁴⁹³ U 2020., uslijed izvanrednih okolnosti uzrokovanih koronavirusom, međunarodne aktivnosti odvijale su se u otežanim uvjetima. Veći dio planiranih aktivnosti uživo odgođen je ili otkazan, uključujući događanja u okviru hrvatskog predsjedanja Vijećem EU u prvoj polovici 2020.⁴⁹⁴ Postupnim prelaskom na virtualne formate oživljene su i međunarodne aktivnosti u području ravnopravnosti spolova, a odvijale su se u znaku obilježavanja 25. obljetnice Pekinške deklaracije i Platforme za djelovanje te 20. obljetnice Rezolucije 1325. S tim u vezi, MVEP je aktivno sudjelovao u nizu virtualnih događanja na svim razinama.⁴⁹⁵

Ministarstvo obrane Republike Hrvatske (MORH)⁴⁹⁶ dostavilo je opširnije izvješće iz kojega je vidljivo da se sve mjere iz ovog područja djelovanja sustavno provode. Naime, temeljem dokumenta „*Rodno osviještena politika u Ministarstvu obrane i Oružanim snagama Republike Hrvatske*“ te Odluke ministra obrane kojom se obvezuju sve ustrojstvene jedinice MORH-a i OS RH na provedbu „*Plana djelovanja za promicanje i uspostavljanje ravnopravnosti spolova u Ministarstvu obrane i Oružanim snagama Republike Hrvatske*“, udio žena koje su bile angažirane u međunarodnim (UN, NATO i EU) misijama i operacijama potpore miru iznosio je 5,83% (54 žene), što je neznatno smanjenje gledajući ukupnu zastupljenost u postotcima iz prethodne izvještajne godine.⁴⁹⁷

---

⁴⁹¹ Sukladno čl.5. st.3 Zakona, Uredbom se propisuje obveza nadležnih tijela da u tom postupku primjenjuju odredbe zakona kojima se uređuje ravnopravnost spolova, kao i odgovarajuće mjere u svezi s provedbom rezolucija Vijeća sigurnosti UN-a o ženama, miru i sigurnosti.

⁴⁹² Hrvatska diplomacija ostvarila je uspjeh u okviru Opće skupštine UN-a usvajanjem Omnibus rezolucije pod nazivom: „*Comprehensive and coordinate dresponse to the corona virus disease (COVID-19) pandemic*“ (rujan 2020.) Tijekom hrvatskog predsjedanja Vijećem EU, usvojeni su zaključci Vijeća o globalnom odgovoru na pandemiju COVID-19 čime je odobren paket financijske potpore partnerskim zemljama širom svijeta u svladavanju pandemije i njezinih socioekonomskih posljedica, tzv. Team Europe. Nadalje, za vrijeme hrvatskog predsjedanja intenzivno se radilo na izradi novog Akcijskog plana EU za ravnopravnost spolova i osnaživanje žena u vanjskim odnosima za razdoblje 2021. – 2025. (GAP III) koji je Europska komisija prihvatila u studenom 2020. Cilj je ovog ambicioznog plana kroz vanjsko djelovanje EU je ubrzati globalni napredak u ostvarenju ravnopravnosti spolova.

⁴⁹³ Na inicijativu MVEP-a, Hrvatska se prosincu 2020., pridružila *Grupi prijatelja uklanjanja nasilja nad ženama*, osnovanoj povodom Međunarodnog dana uklanjanja nasilja nad ženama, a nastavno na poziv glavnog tajnika UN-a Antonia Guterresa, koji je (u travnju 2020.) upozorio na zastrašujući porast nasilja nad ženama uslijed krize izazvane novim koronavirusom te pozvao vlade da ulože veće napore da spriječe takvo nasilje.

⁴⁹⁴ UN-ova Komisija o položaju žena je (9.3.2020.) u New Yorku je usvojila Političku deklaraciju posvećenu 25. obljetnici Pekinške deklaracije i Platforme za djelovanje.

⁴⁹⁵ Ministar vanjskih i europskih poslova, Gordan Grlić Radman sudjelovao je (listopad 2020.) na sastanku visoke razine povodom obilježavanja 25. godišnjice Četvrte svjetske konferencije o ženama (Peking,1995.), na kojoj su usvojene Pekinška deklaracija i Platforma za djelovanje s konkretnim ciljevima i aktivnostima za jačanje položaja žena u svijetu; Tijekom hrvatskog predsjedanja Vijećem EU pitanja vezana uz ravnopravnost spolova i program za žene, mir i sigurnost stavljana su na dnevni red te promicana u okviru relevantnih radnih skupina Vijeća (COHOM, CONUN, CODEV, Agenda 2030). Održan je i strateški sastanak Radne skupine EU za žene, mir i sigurnost (EU Task Force on Women Peace and Security), na inicijativu RH u lipnju 2020., u virtualnom formatu.

⁴⁹⁶ MORH je zadužen za cijeli niz provedbenih mjera iz NAP-a čime pridonosi jačanju nacionalnih mjera na svim razinama – od sudjelovanja žena u odlučivanju i mirovnim procesima, kroz provedbu obrazovanja o rodnoj jednakosti u razvoju i očuvanju mira te sveobuhvatnoj zaštiti žena tijekom rata i nakon ratnog sukoba.

⁴⁹⁷ No ipak su u 2020. godini bile angažirane dvije žene više od ukupnog broja angažiranih žena u prethodnoj 2019. - 6,09% (52 žene) u 2019.; 5,03% (54 žene) u 2018.; 4,88% (36 žena) u 2017.; 7,32% (31 žena) u 2016.; 6,0% (21 žena) u 2015.; 4,3 % (25 žena) u 2014. godini te 5,98 % u 2013.

Program Slijedno rastuće izobrazbe (SRI) časničkog i dočasničkog kadra u RH na Hrvatskom vojnom učilištu (HVU) „Dr. Franjo Tuđman“, završilo je ukupno 688 polaznika iz MORH-a i OS RH, dok je udio žena iznosio 12,20 % (84 žene).⁴⁹⁸ Udio žena u kadetskoj populaciji i dalje je na respektabilnoj razini od 24,75% (107 žena).

Udio žena u djelatnom vojnom sastavu (DVO) raspoređenih u MORH-u i OSRH iznosio sveukupno 13,05 % (19,19 % časnica; 10,84 % dočasnica; 11,49 % vojnkinja/mornarki); što je jedna od većih zastupljenosti žena DVO-a usporedno s ostalim članicama NATO-a i EU-a. Nadalje, udio žena među državnim službenicima i namještenicima iznosio je respektabilnih 50%.⁴⁹⁹

Kroz NATO/NCGM program tečaja za instruktore/ice rodne perspektive u vojnim operacijama, ukupno je osposobljeno, odnosno certificirano 48 djelatnika/ca-pripadnika/ca MORH/OSRH uključujući jednu državnu službenicu (32 žene i 16 muškaraca).

Ministarstvo unutarnjih poslova (MUP) navodi preventivni projekt „Lily“ koji se kontinuirano provodi (od 10.6.2019.) na lokalnoj i regionalnoj razini, s ciljem umrežavanja svih nadležnih tijela državne uprave, organizacija civilnog društva, pravnih osoba i ostalih relevantnih dionika, a koji podržava i Pravobraniteljica.⁵⁰⁰ Tijekom svibnja 2020. bilo je planirano da u suradnji MUP-a, MVEP-a i MORH-a bude održana međunarodna preduputna obuka UNPOC (UN Police Officers Course) za policijske službenice koje će sudjelovati u međunarodnim misijama i operacijama, a kojom se provodi edukacija o Rezoluciji 1325 te srodnih rezolucija. Međutim, planirana obuka je zbog nastalih epidemioloških ograničenja uzrokovanih pandemijom bolesti COVID-19 u ožujku 2020. otkazana.

Pravosudna akademija navodi da je provela analizu potreba na temu Rezolucije 1325. Od 101 ispitanika/ca, 12 ih je popunilo upitnik i ukazalo na potrebu održavanja edukacije. Nakon pregleda rezultata analize, Programsko vijeće Pravosudne akademije odlučilo je na 5. sjednici (24.9.2020.) da se neće održati radionice na predmetnu temu zbog malog broja pravosudnih dužnosnika/ca koji/e su izrazili/e interes za edukaciju.

Tematsko područje 2. PARTICIPACIJA sastoji se od dva cilja: *Uvođenje rodne ravnoteže u aktivnosti sigurnosnog-obrambenog sustava i Povećanje zastupljenosti žena u aktivnostima i procesima donošenja odluka na području sigurnosti, obrane i izgradnje mira.*

MVEP je priložio tabelarni prikaz zastupljenosti žena i muškaraca u MVEP-u koji potvrđuje nastavak trenda povećane zastupljenosti žena u službi vanjskih poslova na svim razinama.⁵⁰¹ U odnosu na protekle godine, 2020. smanjio se udio žena u obnašanju dužnosničkih položaja (s tri na jednu

---

⁴⁹⁸ U odnosu na prethodnu 2019., zabilježen je blagi pad zastupljenosti žena na SRI, kada je od ukupno 904 polaznika udio žena bio 13,71% (124 žene). No ipak je povećanje u odnosu na 2018., kada je od ukupno 858 polaznika MORH-a i OS RH udio žena na SRI iznosio 11,88% (102 žene).

⁴⁹⁹ U 2020. godini je tako zabilježen rast u odnosu na prethodnu 2019. godinu kada je udio žena DVO iznosio sveukupno 12,77% (18,65% časnica; 10,90% dočasnica; 11,05% vojnkinja/mornarica), a udio žena među državnim službenicima i namještenicima iznosio 49,02%.

⁵⁰⁰ U sklopu projekta provedene su 22 javne manifestacije u kojima je sudjelovalo oko 10.000 osoba te je građanima podijeljeno oko 5.000 komada promotivnog materijala. Također, izrađena je web stranica: <https://lily.com.hr/>. Za ovaj projekt MUP je (2020.) utrošio ukupno 83.500,00 kn.

⁵⁰¹ Trenutno imamo 19 veleposlanica u inozemstvu (u odnosu na 43 veleposlanika) i 12 u MVEP-u (u odnosu na 31 veleposlanika) te četiri generalne konzulice (u odnosu na 20 konzula).

državnu tajnicu), ali žene i dalje prevladavaju na svim ostalim rukovodećim položajima (osim ravnateljskog), te i dalje vode sektore u čijoj su nadležnosti pitanja međunarodnog mira i sigurnosti (načelnica Sektora za NATO i međunarodnu sigurnost, načelnica Samostalnog sektora za ZVSP i ZSOP, načelnica Sektora za međunarodnu razvojnu suradnju i humanitarnu pomoć, itd.). Kontinuirani pozitivni trend porasta broja veleposlanica nastavlja se, no žene su i dalje podzastupljene u obnašanju dužnosti šefica diplomatskih i konzularnih predstavništava. Prilikom izbora za ključne pozicije u međunarodnim organizacijama, kad god je to moguće, daje se prednost kandidaturama žena.

Prema podacima **MORH-a** u OSRH je, u kategoriji generala/ica, broj žena ostao isti kao i prethodnih godina (2017.-2019.), s jednom brigadnom generalicom među ukupno 30 generala, a što je udio od 3,23 %.

Među visokim časnicima/ama razine brigadira/ki, žena je 6,73% (23 žene).⁵⁰² Udio žena na zapovjednim i voditeljskim dužnostima u MORH-u/OSRH iznosio je 11,59%.⁵⁰³ U upravnom dijelu MORH-a na voditeljskim dužnostima bilo je 36,36% žena, dok ih je u OSRH na zapovjednim dužnostima bilo 10,04%.⁵⁰⁴ U MORH-u je na dužnosti načelnice sektora bila postavljena jedna žena, dok je muškaraca bilo 12. Udio žena među voditeljicama službi je 39,47%, odnosno 15 žena. U izvještajnom razdoblju ukupno je promaknuto 13,71% žena, od toga je među časnicima 22,55% žena te 9,75% žena među dočasnicima.⁵⁰⁵ Nastavljeno je s poticanjem aktivnog prijavljivanja žena na svim natjecajima za međunarodne pozicije.⁵⁰⁶ Na interne oglase za dužnosti u inozemstvu prijavilo se 16 žena.⁵⁰⁷ Tijekom 2020., u UN mirovne misije upućene su četiri žene.⁵⁰⁸

Prema podacima **MUP-a**, od ukupno 25.558 zaposlenih, na rukovodećim radnim mjestima nalazi se 681 osoba ženskog spola. Od tog broja, 521 osoba ženskog spola je na rukovodećim radnim mjestima policijskih službenica, dok je 160 osoba ženskog spola na rukovodećim radnim mjestima državnih službenica.

Zabilježen je porast u broju i postotku žena koje sudjeluju u programu obrazovanja odraslih (u školskoj godini 2020./2021 – upisano je 200 žena ili 27%).

---

⁵⁰² Što je postupno povećanje usporedno s prethodnom 2019., kada je udio bio 5,56% (18 žena), kao i 2018., kada je udio bio 4,73 % (15 žena). Ovaj podatak ukazuje na nastavak blagog uzlaznog trenda iz 2017. godine, a usporedno s ranijim godinama kada je taj udio iznosio 5,41%.

⁵⁰³ Što je povećanje u odnosu na 2019., kada je taj udio iznosio 10,95%. Radi se o nastavku blagog uzlaznog trenda iz prethodnih godina kada je u 2018. - udio iznosio 10,35% , u 2017. 9,34% te u 2016. 9,10%.

⁵⁰⁴ Radi se o blagom porastu udjela žena i na voditeljskim i zapovjednim dužnostima kojih je (2019.) bilo 34,22%, odnosno 9,45%.

⁵⁰⁵ U 2020., primjećuje se povećanje udjela promaknutih žena u odnosu na 2019., a posebice časnica, kada je ukupno promaknuto 12,27% žena, časnica 18,75% te dočasnica 9,25% .

⁵⁰⁶ U 2020., zabilježen je znatan porast broja žena usporedno s prethodnim godinama, njih 16 koje su se prijavile na interne natjecaje za dužnosti u inozemstvu. Od prijavljenih kandidatkinja odabrano je šest djelatnica/pripadnica MORH/OS RH. Na natjecaj za dužnost vojnog izaslanika/ca, prijavilo se pet žena, a isti broj žena prijavljen je i tijekom 2019. Posebno se izdvaja kako je časnica OS RH stupila na dužnost vojne izaslanice Republike Hrvatske za Republiku Francusku, Španjolsku i Portugal. Također, je na dužnost u obrambenom djelu Stalnog predstavništva RH pri NATO i EU upućena jedna djelatnica MORH-a. Tijekom 2020., objavljeni su interni oglasi za 45 dužnosti u međunarodnom okruženju (uključujući i predstavništva Republike Hrvatske u inozemstvu).

⁵⁰⁷ Što je znatan porast u odnosu na 2019., kada se za 16 dužnosti prijavilo 5 žena.

⁵⁰⁸ Od čega dvije pod posebnim UN kriterijima tj. jedna časnica upućena je na rotaciju od 6 mjeseci na osnovu djeteta, dok je jedna časnica upućena u činu natporučice. U UN mirovnim misijama na taj način do sada je bilo angažirano 6 žena, a što je visoka zastupljenost i udio od čak 20%.

Sigurnosno-obavještajna agencija (SOA) navodi da od ukupno zaposlenih – 39,25% činile su žene, a na višim i čelnim radnim mjestima bilo je raspoređeno 25,72% žena, a u sjedištu SOA-e na čelnim mjestima bilo je raspoređeno 33,02% žena. Od ukupnog broja redovnih promaknuća u zvanja, promaknuto je 37,42% žena.⁵⁰⁹

Ured vijeća za nacionalnu sigurnost (UVNS) navodi da je, u odnosu na ukupni broj zaposlenika u UVNS-u zaposleno 54% žena, dok na višim/čelnim položajima žene participiraju u 54%, uključujući i predstojnicu UVNS-a. U odnosu na ukupan broj zaposlenika/ca upućenih na stručno usavršavanje, 63% su činile žene.

Tematsko područje 3. ZAŠTITA I POSTKONFLIKTNI OPORAVAK sastoji se od tri cilja:

Cilj 1. Provedba zaštite prava žena – žrtva ratnih stradanja u Republici Hrvatskoj u cilju njihovog postkonfliktnog oporavka; Cilj 2. Promicanje zaštite prava žena i djevojčica – žrtava rodno utemeljenog nasilja u sukobima; Cilj 3. Usmjeravanje razvojne suradnje prema zaštiti i osnaživanju žena sukladno Nacionalnoj strategiji razvojne suradnje 2017.-2021.

Ministarstvo hrvatskih branitelja (MHB) je navelo da kontinuirano vodi evidenciju o stradanju žena u Domovinskom ratu. Tako od 7.806 osoba razmijenjenih i oslobođenih iz neprijateljskog zatočeništva tijekom Domovinskog rata, žene čine 11,97%, tj. njih 935. Tijekom njihova zatočeništva zabilježeni su brojni slučajevi fizičkog i psihičkog zlostavljanja, među kojima se najteži slučajevi odnose na seksualno zlostavljanje. Od ukupno 1.869 neriješena slučaja nestalih osoba i posmrtnih ostataka smrtno stradalih osoba u Domovinskom ratu za koje nije poznato mjesto ukopa, žena je 437 ili 23,38% (od toga je 70,2% u trenutku nestanka bilo starije od 60 godina). Od ukupnog broja identificiranih žrtava iz razdoblja Domovinskog rata, žene čine 25,47%, odnosno njih 1.096. **MHB** je nastavilo s provedbom Nacionalnog programa psihosocijalne i zdravstvene pomoći sudionicima i stradalnicima Domovinskog rata, Drugog svjetskog rata te povratnicima iz mirovnih misija koji je donijela Vlada RH (30.1.2014.).⁵¹⁰ U Centrima za psihosocijalnu pomoć (u 2020., bilo je angažirano 74 honorarnih stručnih suradnika različitih profesija)⁵¹¹ pruženo je ukupno 70.901 intervencija za ukupno 59.128 korisnika/ca, od čega je bilo 1.326 žena sa statusom hrvatskog branitelja iz Domovinskog rata, 1.679 supruga HRVI iz Domovinskog rata, 3.190 supruga hrvatskih branitelja, 281 supruga smrtno stradalih, zatočenih ili nestalih hrvatskih branitelja, te 10 žena žrtava seksualnog nasilja počinjenog za vrijeme oružane agresije na RH u Domovinskom ratu. Što se tiče podatka o žrtvama seksualnog nasilja u Domovinskom ratu, vidjeti o tome u točki 8.4. Žrtve seksualnog nasilja u Domovinskom ratu.

---

⁵⁰⁹ Podaci su slični s podacima iz 2019. - od ukupnog broja zaposlenih, 39,04% činile su žene, a na višim čelnim radnim mjestima je bilo raspoređeno 25,5% žena, a u sjedištu SOA-e na čelnim mjestima je bilo raspoređeno 35,84% žena. Od ukupnog broja redovnih promaknuća u zvanja promaknuto je 34,69% žena.

⁵¹⁰ Za provedbu Nacionalnog programa zaduženi su Centri za psihosocijalnu pomoć (u svakoj županiji po jedna i Gradu Zagrebu), a zdravstveni dio Nacionalnog programa provodi se u Regionalnim centrima za psihotraumu (KBC Rijeka, KBC Split i KBC Osijek) i Nacionalnom centru za psihotraumu (Zagreb).

⁵¹¹ Pruženo je ukupno 70.901 intervencija za ukupno 59.128 korisnika/ca, od čega je bilo 1.326 žena sa statusom hrvatskog branitelja iz Domovinskog rata, 1.679 supruga HRVI iz Domovinskog rata, 3.190 supruga hrvatskih branitelja, 281 supruga smrtno stradalih, zatočenih ili nestalih hrvatskih branitelja, te 10 žena žrtava seksualnog nasilja počinjenog za vrijeme oružane agresije na RH u Domovinskom ratu.

MUP navodi aktivnosti u cilju sustavnog ukazivanja na opasnost od mina, kazetnih streljiva i drugih eksplozivnih ostataka rata koje i dalje prijete civilnom društvu, posebno ženama i djeci te je u tu svrhu održano 47 edukacija na području 6 županija, a edukacijama je obuhvaćeno oko 4.600 osoba. S obzirom na potrebu provođenja epidemioloških mjera, edukacije su provedene u smanjenom obujmu.⁵¹²

Ministarstvo pravosuđa i uprave navodi da ne raspolaže podacima o predmetima u kojima se rodno utemeljeno nasilje odnosi na nasilje u sukobima i mirovnim operacijama.

Tematsko područje 4. UPRAVLJANJE SIGURNOSNIM RIZICIMA sastoji se od dva cilja: **Cilj 1. Rodno osjetljiv pristup kod upravljanja sigurnosnim rizicima od prirodnih i tehnoloških katastrofa i terorizma;** **Cilj 2. Promicanje zaštite prava žena i djevojčica izbjeglica, tražiteljica azila i migrantica.**

MUP navodi da su provedene 3 relevantne aktivnosti, i to: modul „*Intervjuiranje djece*“ - nacionalna obuka u sklopu nastavnog plana Europskog potpornog ureda za azil (EASO, **European Asylum Support Office**)⁵¹³; modul „Rod, rodni identitet i seksualna orijentacija“ - nacionalna obuka u sklopu nastavnog plana Europskog potpornog ureda za azil (EASO); modul „*Trgovanje ljudima*“ - nacionalna obuka u sklopu nastavnog plana Europskog potpornog ureda za azil (EASO). Nadalje, svakom tražitelju međunarodne zaštite neposredno po dolasku u Prihvatilište za tražitelje međunarodne zaštite kontinuirano se pružaju informacije o uslugama na jeziku koji on/ona poznaje ili razumije. Osobama s odobrenom međunarodnom zaštitom pruža se pomoć pri integraciji, a u tom kontekstu provodi se projekt „*Podrška u pružanju pomoći pri uključivanju osoba s odobrenom međunarodnom zaštitom u hrvatsko društvo*“ u suradnji s Centrom za kulturu dijaloga (CKD). Do kraja ožujka 2020., provodio se projekt „*Pravno savjetovanje u postupku odobrenja međunarodne zaštite*“. Također, kroz svakodnevne aktivnosti Prihvatilišta za tražitelje međunarodne zaštite sustavno se prate potrebe ranjive skupine, kao što su trudnice i tražiteljice međunarodne zaštite koje su bile izložene bilo kojoj vrsti fizičkog i psihičkog nasilja.

Hrvatski Crveni križ provodi aktivnosti psihičkog i fizičkog osnaživanja tražitelja/ica međunarodne zaštite kroz individualne i grupne razgovore koji omogućuju lakše identificiranje ranjivih skupina i pristup prilagođen njihovim specifičnim potrebama. U 2019., održana su 1.304 individualna i grupna razgovora, dok je 2020. održano 997 individualnih razgovora i 151 grupni razgovor. Kroz razgovore je identificirano 406 ranjivih osoba, među kojima je 59 djece bez pratnje, 21 trudnica, 18 žena samica, 44 djece samohranih roditelja, 12 privremeno samohranih roditelja te 125 djece privremeno samohranih roditelja.

Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske navodi da su pristupili izradi Nacrta Akcijskog plana za integraciju osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita

---

⁵¹² U 2019., provedeno je 169 edukacija na području 17 županija.

⁵¹³ Kao važan sudionik Europske solidarnosti, EASO ima ključnu ulogu u provedbi Zajedničkoga europskog sustava azila (CEAS), potičući bolju suradnju s i između država članica i pružajući potrebnu podršku kako bi se ključne vrijednosti CEAS-a, pravičnost i pravедnost, prenijele u praksu te kako bi se osiguralo da se pojedinačni slučajevi azila rješavaju na koherentan način unutar svih država članica.

za razdoblje od 2021. do 2023. godine.⁵¹⁴ Ured također provodi projekt pod nazivom „INCLuDE“ – *Međuresorna suradnja u osnaživanju državljana trećih država*, koji je sufinanciran sredstvima Fonda za azil, migracije i integraciju EU. Predviđeno je trajanje projektnih aktivnosti 36 mjeseci od početka 2020. do kraja 2022.

Tematsko područje 5. PROVEDBA I PRAĆENJE sastoji se od dva cilja: *Unaprjeđenje suradnje u provedbi Rezolucije 1325 i Praćenje provedbe Rezolucije 1325 i srodnih rezolucija.*

Prema izvješću **MVEP-a**, nastavljen je aktivni diplomatski angažman u okviru Grupe prijatelja Rezolucije 1325 u svim relevantnim međunarodnim organizacijama.⁵¹⁵ U okviru Europske unije, predstavnici/e MVEP-a i SP aktivno su sudjelovali u Radnoj skupini EU za žene, mir i sigurnost (*EU Task Force on Women Peace and Security*) koja značajno utječe na kreiranje i provedbu politika EU na području žene, mir i sigurnost, a prati i nacionalnu provedbu Rezolucije 1325 od strane država članica.

12.1. Zaključno razmatranje i preporuke

U 2020. godini je obilježena 20. obljetnica *Rezolucije Vijeće sigurnosti UN-a 1325(2000) – o ženama, miru i sigurnosti*. Pravobraniteljica je pratila provedbu Nacionalnog akcijskog plana provedbe Rezolucije Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda 1325(2000) o ženama, miru i sigurnosti, te srodnih rezolucija, za razdoblje od 2019. do 2023. godine (NAP II). U tu svrhu Pravobraniteljica je od glavnih nositelja provedbe prikupila podatke o njihovim aktivnostima u 2020. Provedbu NAP-a II je u dobrom dijelu poremetilo izbijanje pandemije bolesti COVID-19 zbog čega su neke aktivnosti morale biti otkazane ili su se odvijale virtualno (online). Unatoč pandemiji i u 2020. godini ostvareni su zadovoljavajući rezultati u provedbi, a sve zahvaljujući činjenici da provedba mjera ima svoj kontinuitet.

Pravobraniteljica ponovno primjećuje da se naponi ulažu u povećanje broja žena u oružanim snagama, policiji, službama sigurnosti, kao i mirovnim misijama, te da su **vidljivi rezultati, ali i određene oscilacije**. Osim što je ženama iznimno teško uspjeti u poslovima u kojima tradicionalno dominiraju muškarci, žene nailaze i na poteškoće u usklađivanju posla s obiteljskim obvezama. S tim u vezi, nedostaju pokazatelji o programima i politikama koje daju podršku usklađivanju poslovnog i privatnog života, odnosno programi i mjere za podršku onim ženama koje su zaposlenice oružanih snaga, kao i roditeljima koji su, oboje, zaposlenici/e oružanih snaga.

Potrebno je više integrirati sveobuhvatni i rodno osjetljiv pristup miru i sigurnosti koji uključuje jačanje uloga žena u mirovnoj politici i obrambeno-sigurnosnom sektoru, ali potrebno je odgovoriti i na nove izazove kao što su pandemije, klimatske promjene, katastrofe, uključujući i masovne

---

⁵¹⁴ Vlade Republike Hrvatske je na sjednici održanoj 14.1.2021. usvojila Izvješće o provedbi Akcijskog plana za integraciju osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita za razdoblje od 2017. do 2019. godine.

⁵¹⁵ Predstavnici/e MVEP-a sudjelovali su u nizu inicijativa, aktivnosti i skupova s područja „Žene, mir i sigurnost“ - koji su se uslijed pandemije COVID-19 održavali većinom u virtualnom formatu - kako u Vijeću sigurnosti i drugim tijelima UN-a, tako u okviru Europske unije, NATO saveza, Organizacije za europsku sigurnost i suradnju (OESS) te subregionalnih organizacija i inicijativa (RACVIAC).

migracije. Nadalje, nužno je sve više uključivati organizacije civilnog društva u oblikovanje, provedbu i ocjenjivanje politika za žene, mir i sigurnost.

Slijedom navedenog, Pravobraniteljica daje **preporuke**:

- (1) Razviti, usvojiti i primijeniti dugoročni strategijski pristup s ciljem privlačenja većeg broja kandidatkinja u oružane snage.
- (2) Imenovati i obučiti savjetnike/ce za rodnu ravnopravnost unutar oružanih snaga (tzv. gender advisors), precizno definirati njihovu ulogu i djelokrug rada na različitim razinama u oružanim snagama.
- (3) U cilju povećavanja zastupljenosti žena, posebno na poziciji odlučivanja, unaprijediti sustav vođenja rodno osjetljive statistike i osigurati kvalitativno i kvantitativno rodno osjetljivo praćenje razvoja karijere i fluktuacije kadra kao i adekvatno uređivanje sustava prikupljanja i analize tih podataka.
- (4) Unaprijediti mjere za usklađivanje privatnog i profesionalnog života čime će se omogućavati veći udio žena za sudjelovanje u međunarodnim i mirovnim operacijama.
- (5) Ohrabriti žrtve da prijave spolnu diskriminaciju i seksualno uznemiravanje te osnažiti mehanizme zaštite.
- (6) Sustavno uvoditi sadržaje o ravnopravnosti spolova kroz cjelokupan ciklus obuke i vojne izobrazbe i obrazovanja.

13

DISKRIMINACIJA NA PODRUČJU PRISTUPA I NABAVE ROBA, ODNOSNO PRUŽANJA USLUGA

U svom prethodnom Izvješću o radu, Pravobraniteljica je ukazivala na diskriminatorne prakse koje su se odnosile na različite cijene ili različito vremensko trajanje sportskih usluga za muškarce i žene, pri čemu su pružatelji usluga takvu praksu uglavnom nastojali opravdati obrazloženjem da time nastoje izaći u susret ženama ili poticajno djelovati na intenzivnije korištenje usluga, pokušavajući razloge podvesti pod legitimne ciljeve iz čl.9.st.2.al.7. Zakona o suzbijanju diskriminacije, međutim, pritom su propuštali procijeniti razmjernost primijenjenih mjera, odnosno utvrditi da su upotrijebljena sredstva primjerena i nužna cilju koji se želi postići.

Ovo izvještajno razdoblje obilježava manji broj pritužbi koje su se odnosile na različiti tretman u području osiguranja i udruživanja, dok su pritužbu na različite cijene sporskih usluga u ovom razdoblju izostale. Pravobraniteljica je u dosadašnjem radu već u više navrata postupala po pritužbama građana vezanim uz problematiku razlikovanja temeljem spola u pristupu usluzi naknade za rođenje djeteta u okviru polica životnog osiguranja te o tome izvještavala u svojem godišnjem izvješću o radu. Odredba čl.6.st.4. Zakona o ravnopravnosti spolova, kojom se zabranjuje diskriminacija u odnosu na mogućnosti dobivanja i nabave robe kao i diskriminacija u pružanju i pristupu uslugama, preuzeta je u hrvatsko zakonodavstvo iz Direktive Vijeća Europske unije 2004/113/EZ o provedbi načela jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pristupu i nabavi robe, odnosno pružanju usluga (13.12.2004.). U toč.18. preambule Direktive 2004/113/EZ navodi se da radi osiguranja jednakog postupanja prema muškarcima i ženama, uporaba spola kao aktuarskog čimbenika ne smije dovesti do razlika u pojedinačnim premijama i davanjima te da se, kako bi se izbjeglo iznenadno prilagođavanje tržišta, primjena ovog pravila odnosi isključivo na nove ugovore zaključene nakon datuma prenošenja ove Direktive. Slijedom navedenog, Zakonom o osiguranju⁵¹⁶ u hrvatski pravni poredak su transponirana rješenja navedene Direktive 2004/113/EZ, pri čemu je u čl.8. toga Zakona propisano da je za ugovore o osiguranju iz skupine životnih osiguranja i vrste osiguranja od nezgode i zdravstvenog osiguranja sklopljene prije 1. srpnja 2013., dopušteno razlikovanje na pojedinačnoj osnovi na temelju osobnih okolnosti spola, ako je društvo za osiguranje kod određivanja premije i osiguranog iznosa uzelo u obzir osobne okolnosti spola. Dakle navedena iznimka se odnosi na ugovore o osiguranju sklopljene prije ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju.

PRIMJER 1: Pravobraniteljica je zaprimila pritužbu muškarca u predmetu **PRS-03-02/20-53**, koji navodi kako je sa jednim osiguravajućim društvom zaključio policu životnog osiguranja s početkom

---

⁵¹⁶ Narodne novine, br. 30/15., 112/18, 63/20. i 133/20.

osiguranja 1.12.2008., na trajanje od 22 godine, s istekom osiguranja 1.12.2030. Navodi kako sukladno čl.19.st.4. Posebnih uvjeta za osiguranje života za slučaj smrti i doživljenja, Osiguravatelj isplaćuje majci djeteta, osiguranoj individualnom ili uzajamnom policom, naknadu za opremu djeteta u visini od 2,5% od osigurane svote za doživljenje, pod uvjetom da je dijete rođeno poslije šest mjeseci trajanja osiguranja. Pritužitelj navodi kako je kao osiguranik uputio Osiguravatelju upit o isplati naknade za opremu djeteta te da je dobio informacije da „rođenje djeteta ne predstavlja osigurani rizik, već dodatnu pogodnost koja se sukladno uvjetima isplaćuje majci djeteta. Ovo ne zadire u nikakvu pravnu diskriminaciju očeva niti je to regulirano pravom za ugovor o osiguranju života“. Međutim pritužitelj smatra kako navedeno predstavlja diskriminaciju očeva te traži postupanje Pravobraniteljice u konkretnom slučaju.

Odredbom čl.6.st.4. Zakona o ravnopravnosti spolova zabranjena je diskriminacija u odnosu na mogućnosti dobivanja i nabave robe kao i diskriminacija u pružanju i pristupu uslugama, a navedena odredba je prenesena iz *Direktive Vijeća Europske unije 2004/113/EZ o provedbi načela jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pristupu i nabavi robe, odnosno pružanju usluga (Direktiva)*. Također, u predmetu *Association belge des Consommateurs Test-Achats ASBL v. Conseil des ministres (C-236/09)*, Sud Europske unije donio je presudu u kojoj je istaknuto kako je odredba čl.5.st.2. Direktive 2004/113/EZ - koji je omogućavao državama članicama da zadrže iznimku od pravila o unisex premijama i osiguraninama - u koliziji s ciljem postizanja jednakog postupanja prema muškarcima i ženama propisanim Direktivom 2004/113/EZ, kao što je suprotna i člancima 21. i 23. Povelje Europske unije o temeljnim pravima. Stoga je Sud Europske unije proglasio predmetni čl.5.toč.2. Direktive nevaljanim te je isti članak ukinuo, počevši od datuma 21.12.2012. Obzirom na predmetnu odluku, u Republici Hrvatskoj je tijekom 2012., izmijenjen i Zakon o suzbijanju diskriminacije⁵¹⁷ i to odredba čl.9.st.2.toč.6. na način da je iz nje uklonjen spol kao faktor koji bi predviđao iznimku od zabrane diskriminacije prilikom ugovaranja premija, osiguranina i drugih uvjeta u osiguranju te je kao jedina iznimka zadržan faktor dobi. Navedena izmjena Zakona o suzbijanju diskriminacije stupila je na snagu 1.7.2013.

S tim u vezi, iako je Sud Europske unije ukinuo članak Direktive 2004/113/EZ koji je omogućavao državama članicama da zadrže iznimku od pravila o unisex premijama i osiguraninama s početkom od 21.12.2012., Republika Hrvatska je pristupila Europskoj uniji 1.7.2013. te je navedena odluka Suda Europske unije postala za nju obvezujuća od toga datuma. Stoga se u slučaju pritužitelja primjenjuju propisi koji su bili na snazi 1.12.2008., a koji su (tada) omogućavali i dozvoljavali iznimku od unisex premija i osiguranina.⁵¹⁸

Pravobraniteljica se ovom problematikom bavila i 2016., kada je konstatirala kako taj problem proizlazi ponajprije iz *zakonske regulative koja je do ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju dopuštala osiguravajućim društvima korištenje spola kao kriterija razlikovanja prilikom određivanja*

---

⁵¹⁷ Narodne novine, br. 85/08, 112/12.

⁵¹⁸ Također, i Zakonom o osiguranju iz 2013., implementirana su rješenja iz čl.5. Direktive 2004/113/EZ u hrvatski pravni poredak tako što je u čl.8. toga Zakona propisano da je za ugovore o osiguranju iz skupine životnih osiguranja i vrste osiguranja od nezgode i zdravstvenog osiguranja *sklopljene prije 1.7.2013.*, dopušteno razlikovanje na pojedinačnoj osnovi na temelju osobnih okolnosti spola, ako je društvo za osiguranje kod određivanja premije i osiguranog iznosa uzelo u obzir osobne okolnosti spola. Dakle navedeno se odnosi na *ugovore o osiguranju sklopljene prije ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju.*

*premija i osiguranih svota.*⁵¹⁹ Pravobraniteljica je izvršila uvid i u službenu web stranicu predmetnog osiguravajućeg društva, a vezano uz naknadu za opremu novorođenog djeteta te je ustanovila kako su uvjeti za osiguranje života za slučaj smrti i doživljenja u predmetnom osiguravajućem društvu usklađeni sa antidiskriminacijskim propisima i zakonodavstvom Europske unije, međutim isti se *ne primjenjuju i ne odnose na police osiguranja sklopljene 2008.* (kada je pritužitelj sklopio ugovor), obzirom da je u to vrijeme postojalo drugačije zakonsko uređenje koje je omogućavalo iznimku od unisex premija i osiguranina.

Također Pravobraniteljica je uočila kako se navodi iz pritužbe odnose na „*naknadu za opremu djeteta u visini od 2,5% od osigurane svote za doživljenje, pod uvjetom da je dijete rođeno poslije šest mjeseci trajanja osiguranja*“, a radi čega je osiguravajuće društvo navelo kako „*rođenje djeteta ne predstavlja osigurani rizik, već dodatnu pogodnost koja se sukladno uvjetima isplaćuje majci*“.⁵²⁰ Stoga proizlazi kako se u slučaju pritužitelja, sukladno uvjetima iz njegove police osiguranja, radi o dodatnoj pogodnosti u dragovoljno ugovorenom osiguranju, a ne o pokrivenom riziku. Naime da bi se u konkretnom slučaju naknada isplatila sukladno uvjetima osiguranja, dijete mora biti rođeno poslije šest mjeseci trajanja osiguranja iz čega proizlazi da u trenutku sklapanja majka može biti već trudna te samim time isto nije neizvjestan događaj. Međutim sukladno sada važećim uvjetima za osiguranje života za slučaj smrti i doživljenja u osiguravajućem društvu, osiguratelj isplaćuje *majci ili ocu* (osiguraniku) naknadu za opremu novorođenog djeteta i to pod uvjetom da je *trudnoća započela nakon početka osiguranja* i da je predviđeni termin poroda bio najmanje devet mjeseci od dana početka osiguranja (dakle radi se o neizvjesnom događaju). Slijedom svega navedenog, Pravobraniteljica je stava kako u konkretnom slučaju osiguravajuće društvo nije u obvezi pritužitelju isplatiti naknadu za opremu djeteta.

PRIMJER 2: U predmetu **PRS-03-05/20-13**, Pravobraniteljici se obratila pritužiteljica zbog doživljene spolne diskriminacije od strane lovačkog društva „G“, te iznijela konkretne navode o spolnim stereotipima, seksizmu i fizičkim nasrtajima kojima je bila izložena od strane članova društva te neprimanju u društvo nakon proteka roka kušnje.

Nakon pristupanja društvu na rok kušnje, prvo neugodno iskustvo pritužiteljica je doživjela za vrijeme lovačkog krštenja kolege lovca, kada je reagirala na ponašanje člana društva koji je razbio čašu, koji ju je potom verbalno i fizički napao u vidu galame, hvatanja za ruku i naguravanja. U svom očitovanju, društvo se ogradio od tog događaja, smatrajući kako se nije radilo o službenom druženju, te da slijedom toga uopće nemaju nikakvu nadležnost baviti se događajima s tog privatnog skupa.

---

⁵¹⁹ Tako su određena osiguravajuća društva opravdavala praksu isplaćivanja naknade za rođenje djeteta isključivo majkama time što su primjenjivali odvojene cjenike za muškarce i žene, odnosno time što su ženama uračunavali trošak naknade za rođenje djeteta prilikom određivanja premije pa su žene stoga plaćale višu premiju od muškaraca. Kasnije, pristupanje Republike Hrvatske Europskoj uniji te, posljedično, obvezatnost (gore spomenute) odluke Suda pravde EU u predmetu Test-Achats, označili su kraj takvoj praksi potpunom zabranom diskriminacije temeljem spola u poslovnim politikama osiguravajućih društava te zahtjevom za uvođenjem unisex cjenika.

⁵²⁰ Naime trenutno važeći uvjeti za osiguranje života za slučaj smrti i doživljenja u osiguravajućem društvu propisuju kako „*Osiguratelj isplaćuje majci ili ocu, ujedno Osiguraniku po ugovoru o osiguranju života, naknadu za opremu novorođenog djeteta rođenog u vrijeme trajanja osiguranja u visini 2,5% od osiguranog iznosa za doživljenje. Naknada se isplaćuje za jedno dijete pod uvjetom da je trudnoća započela nakon početka osiguranja i da je predviđeni termin poroda, utvrđen od strane ovlaštenog liječnika, bio najmanje 9 (devet) mjeseci od dana početka osiguranja.*“

Međutim, uvidom u statut društva, Pravobraniteljica je utvrdila da su propisane zadaće i obveze člana, između ostalog, da se pridržava odredaba Zakona i podzakonskih akata, statuta i drugih akata društva, te da štiti ugled društva i njegovih članova, te da narušavanje ugleda društva ili ugleda lovaca i lovačke etike predstavlja stegovnu povredu. S obzirom da se u konkretnom slučaju radilo o tzv. lovačkom krštenju, starom lovačkom običaju koji se tradicionalno održava povodom prijema mladih lovaca u članstvo, a koji se odvijao upravo u službenim prostorijama društva, Pravobraniteljica je zauzela stajalište da se takav događaj ne može tretirati kao privatna zabava s kojom lovačko društvo nema nikakve veze. Naprotiv, Pravobraniteljica smatra da je lovačko krštenje neminovno povezano s članstvom u društvu, te da pravila statuta vrijede općenito, a svakako i u okvirima tog običaja.

Pored toga, pritužiteljica je navela da je bila izloženima komentarima drugih članova kako ne bi trebala ići u lov već „*prati prozore i brisati prašinu te čistiti i pospremati*“ ili da se društvu svi smiju „*jer ih baba vodi*“.

Uvidom u izvješće izvršnog odbora o cjelokupnom radu pritužiteljice tijekom dvije godine kušnje, Pravobraniteljica je utvrdila da se u njemu konstatira da pritužiteljica svoje administrativne i lovne obveze izvršava u skladu sa zakonskim i podzakonskim aktima vezanim uz udruge i lovstvo te da dužnosti obavlja uredno, na vrijeme i bespriječno, slijedom čega se skupštini društva predložilo donošenje odluke o primanju u članstvo. Unatoč tome, iz uvida u odluku društva proizlazi da pritužiteljica nije primljena u matično članstvo društva iz razloga što nakon obavljenog roka kušnje od dvije godine nije zadovoljila. Premda je odluka o neprimanju u članstvo donesena jednoglasno, Pravobraniteljica smatra da odluku obilježava krajnja netransparentnost, s obzirom da ne sadrži nikakvo obrazloženje te ne nudi nikakvu mogućnost da se ispita zakonitost odnosno nezakonitost postupanja iz aspekta Zakona o ravnopravnosti spolova, a u suprotnosti je s prijedlogom iz izvješća izvršnog odbora.

Pravobraniteljica je upozorila lovačko društvo da je u slučaju saznanja za diskriminaciju na temelju spola, uznemiravanje te izloženost seksističkim spolnim stereotipima ili drugim manifestacijama diskriminacije od strane svojih članova, dužno u okviru nadležnosti iz vlastitog statuta ispitati takve navode te preporučila da se dopuni odredba statuta na način da se u njemu predvide odredbe kojima se jamči ravnopravnost spolova i zaštita od diskriminacije. U povratnom očitovanju, društvo je izvijestilo Pravobraniteljicu da je spremno prihvatiti sve preporuke i upozorenja te da će u tu svrhu pristupiti izmjeni statuta.

PRIMJER 3: Pravobraniteljica je zaprimila pritužbu jedne umirovljenice (**PRS 10-01/20-7**), zbog neugodnosti doživljenih u trgovini „K“. Pritužiteljica je navela da je obavljala kupovinu u trgovini, a prilikom napuštanja kase oglasio se alarm. Blagajnica je pozvala zaštitara koji je na samoj kasi izvršio pregled kupljenih artikala koji su se nalazili u kolicima te tražio od pritužiteljice da prođe pored alarma te provlačio kolica pored alarma, ali se alarm nije oglašavao. Potom je zaštitar od pritužiteljice zatražio da prođe s kolicima i artiklima prema info pultu, uzeo detektor s info pulta te joj naredio da stane uz izlog druge trgovine koja se nalazi preko puta info pulta. Za to vrijeme, sve su promatrali ostali kupci koji prolaze u jednom i drugom smjeru. Prema riječima pritužiteljice, zaštitar je detektorom vršio pregled uzduž cijelog tijela, uz bokove, grudi, ispod pazuha, od trupa na niže, po nogama s jedne i druge strane, te zahtijevao od pritužiteljice da skine obuću, međutim, detektor se nije niti jednom oglasio. Pritužiteljica je navela da se zbog toga osjećala jako diskriminirano i

poniženo, što zbog pretrage, što zbog znatiželjnih pogleda ostalih kupaca. Zbog doživljene neugodnosti te zdravstvenih poteškoća koje inače ima, u vidu visokog tlaka, kardiovaskularnih bolesti i apneje, pritužiteljici je pozlilo te je nazvala supruga da dođe po nju u trgovinu. Pritužiteljica je navela da smatra da je neprimjereno i nedopustivo da nju kao ženu pregledava muški zaštitar, odnosno da to treba biti osoba ženskog spola, te istaknula primjedbu što se pregled detektorom obavljao na javnom mjestu kad za to treba biti određena prostorija, a povrh svega, istaknula je nije poštovana fizička distanca s obzirom na epidemiju uzrokovanu bolešću COVID-19.

Pravobraniteljica je uočila određenu nedosljednost u primjeni Zakona o privatnoj zaštiti⁵²¹ u konkretnom slučaju, budući da se pregled osoba i predmeta koje osoba sa sobom nosi mogu poduzeti radi pronalaska predmeta koji mogu biti predmet kaznenog djela ili prekršaja, a iz očitovanja trgovine „K“ proizlazi da je pregled predmeta pritužiteljice imao za cilj identificirati uzrok aktiviranja alarma te poništiti aktivaciju, što onda suštinski predstavlja prekoračenje ovlasti zaštitara iz čl.49. Zakona o privatnoj zaštiti. Nadalje, Pravobraniteljica nije poklonila vjeru navodima trgovine „K“ da bi zaštitar pristupio pregledu predmeta samo radi deaktivacije prišivka kako pritužiteljica ne bi aktivirala alarm u drugoj trgovini i doživjela daljnje neugodnosti jer je životno nelogično i neuvjerljivo da bi se pritužiteljica tijekom takvog događaja uznemirila do te mjere da se požalila voditeljici smjene te u konačnici Pravobraniteljici na postupanje zaštitara, a da joj je isti samo želio pomoći da joj se neugodnost ne ponovi aktiviranjem alarma u drugoj trgovini. Pored toga, trgovina „K“ je propustila se očitovati o navodima pritužiteljice da je zaštitar od nje zahtijevao da skine obuću, što Pravobraniteljica smatra važnim elementom pritužbe, jer upravo navedenu radnju Zakon o privatnoj zaštiti u čl.49.st.3. decidirano obuhvaća pojmom pregleda osobe, a takav pregled može izvršiti samo osoba istog spola kojeg je i osoba koju se pregledava.

Slijedom navedenog, Pravobraniteljica je izdala upozorenje da je trgovina „K“, ako se radi o elementima pregleda osobe u smislu čl.49. Zakona o privatnoj zaštiti, obvezna osigurati da pregled vrši osoba istog spola. Pored toga, Pravobraniteljica je preporučila da u slučaju kada zaštitar eventualno pristupa detektiranju uzroka koji aktivira alarm, tome prethodi tzv. informirani pristanak osobe čiji se predmet pregledava, uz istovremeno poštovanje dostojanstva, ugleda i časti svake osobe sukladno čl.57. Zakona o privatnoj zaštiti. U svom povratnom očitovanju trgovina „K“ je izvijestila Pravobraniteljicu da prihvaća upozorenje te je zaštitare/ke u svim svojim poslovnicama upoznala s upozorenjem i preporukom Pravobraniteljice kako bi se zaštitarski poslovi obavljali učinkovito, ali uz istovremeno poštovanje dostojanstva, ugleda i časti svake osobe.

13.1. ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Iako je tijekom ovog izvještajnog razdoblja Pravobraniteljica zaprimila manji broj pritužbi u ovom području, predmeti u kojima je postupala pokazuju da još uvijek postoji potreba za podizanjem razine

---

⁵²¹ Narodne novine, br. 20/16.

svijesti dionika u području dobivanja i nabave roba, odnosno pružanja i pristupa uslugama o važnosti respektiranja i promicanja načela ravnopravnosti spolova te zaštite od diskriminacije, odnosno o okolnosti da eventualna ograničenja i različiti tretman mogu biti prihvatljivi samo ako su opravdani legitimnim ciljem.

U očitovanju Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina vezanom uz provedbu Nacionalnog plana za borbu protiv diskriminacije za razdoblje 2017.-2022., istaknuto je da će se u okviru projekta „Borba protiv diskriminacije-preduvjet za socijalno uključivanje najranjivijih skupina-faza I“, provoditi istraživanje o prisutnosti diskriminacije u području pristupa dobrima i uslugama. Pravobraniteljica pozdravlja takvu aktivnost te smatra da bi, zbog slabe vidljivosti diskriminacije na ovom području, spoznaje iz istraživanja bile ključne za formuliranje adekvatne antidiskriminacijske politike u okviru pristupa dobrima i uslugama.

Pravobraniteljica za naredno razdoblje **preporučuje:**

1. Promicati načelo ravnopravnosti spolova u području pristupa i nabave roba, odnosno pružanja usluga.
2. Osmisliti ciljane kampanje osvještavanja javnosti o problemu diskriminacije u području dobivanja i nabave roba, odnosno pružanja i pristupa uslugama te poticanja na prijavljivanje diskriminacije.

NACIONALNI MEHANIZMI ZA PROVEDBU ZRS-A

14.1. POVJERENSTVA ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA

Sukladno čl.28.st.2. Zakona o ravnopravnosti spolova, povjerenstva za ravnopravnost spolova su radno-savjetodavna tijela županijskih skupština i skupštine Grada Zagreba u čijem sastavu su zastupljeni članovi/članice županijskih skupština, odnosno skupštine Grada Zagreba, koordinatori/ice u uredima državne uprave, predstavnici/ce nevladinih udruga i nezavisni stručnjaci/kinje.

Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske (Ured), kao stručna služba za obavljanje poslova u vezi s ostvarivanjem ravnopravnosti spolova, koordinira rad županijskih povjerenstava za ravnopravnost spolova⁵²².

U dostavljenom izvješću Ured posebno ističe suradnju s Povjerenstvom za ravnopravnost spolova Primorsko-goranske županije te s Povjerenstvom za ravnopravnost spolova Grada Zagreba. Ravnateljica Ureda sudjelovala je u veljači 2020. na 5. sjednici Povjerenstva za ravnopravnost spolova Primorsko-goranske županije gdje je predstavila Preporuku Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv seksizma i hrvatsku verziju mrežne stranice „#StopSexism“, a tadašnja pomoćnica ravnateljice Ureda sudjelovala je na tematskoj sjednici Povjerenstva za ravnopravnost spolova Grada Zagreba pod nazivom „*Položaj žena izbjeglica/migrantkinja u Zagrebu*“, u susret Međunarodnom danu žena, u ožujku 2020. Pored navedenog, Ured navodi da je preveo na hrvatski jezik Europsku povelju o ravnopravnosti žena i muškaraca na lokalnoj razini, objavio ju na svojim internetskim stranicama te tijekom godine u više navrata komunicirao sa županijskim povjerenstvima o njihovoj savjetodavnoj ulozi u izradi Akcijskih planova za primjenu Europske povelje te metodologiji rada na predmetnom dokumentu koji je u nadležnosti izvršne vlasti županijske razine.

Uvidom u službene web stranice Ureda⁵²³ vidljivo je da su pojedina županijska povjerenstva tijekom 2020. poduzimala određene aktivnosti i to najčešće vezano uz obilježavanje važnijih datuma i obljetnica iz područja ljudskih prava. Pri tome se posebno ističe obilježavanje Međunarodnog dana

---

⁵²² Sukladno čl.18.st.2.toč.11. Zakona o ravnopravnosti spolova (Narodne novine, broj 82/08, 69/17).

⁵²³ Pravobraniteljica je od Ureda zatražila saznanja o radu županijskih povjerenstava za ravnopravnost spolova u 2020., saznanja o svim njihovim aktivnostima i izazovima s kojima se susreću u svom radu na terenu kao i informaciju jesu li se u 2020. održavali sastanci Koordinacije županijskih povjerenstava za ravnopravnost spolova, tko je na njima sudjelovao, o čemu se raspravljalo te koji su zaključci bili doneseni. S tim u vezi, Ured je u svom odgovoru obavijestio Pravobraniteljicu kako se podaci o aktivnostima i radu županijskih povjerenstava nalaze na internetskim stranicama Ureda. Stoga se u Izvješću navode podaci koji se nalaze na poveznici: <https://ravnopravnost.gov.hr/institucionalni-mehanizmi-1639/zupanijska-lokalna-povjerenstva-za-ravnopravnost-spolova/iz-rada-zupanijskih-lokalnih-povjerenstava/2032>

žena⁵²⁴ (8.3.), Nacionalnog dana borbe protiv nasilja nad ženama⁵²⁵ (22.9.) i Međunarodnog dana borbe protiv nasilja nad ženama⁵²⁶ (25.11.).

Pored navedenih aktivnosti, *Povjerenstvo za ravnopravnost spolova Koprivničko-križevačke županije* je u sklopu manifestacije 22. Dan voća Koprivničko-križevačke županije te u suradnji sa članicama udruge „Narcise Đurđevac“, humanitarnom akcijom upozorilo na važnost prevencije i ranog otkrivanja raka dojke.

Iako se većina aktivnosti županijskih povjerenstava za ravnopravnost spolova tijekom 2020. odnosila uglavnom na obilježavanje važnijih datuma i obljetnica iz područja ljudskih prava, treba imati u vidu da su izvještajno razdoblje obilježile specifične okolnosti epidemije bolesti COVID-19 koje su svakako na određeni način djelovale ograničavajuće na rad povjerenstava. Stoga se Pravobraniteljica nada da će se s prestankom izvanrednih okolnosti epidemije bolesti COVID-19 nastaviti pro aktivan rad svih županijskih povjerenstava.

Pravobraniteljica daje slijedeće **preporuke**:

- (1) Osiguravanje svih potrebnih uvjeta za rad županijskih povjerenstava, a posebice dostatnih financijskih sredstava.
- (2) Daljnji proaktivni rad županijskih povjerenstava za ravnopravnost spolova.

---

⁵²⁴ *Povjerenstvo za ravnopravnost spolova Koprivničko-križevačke županije* je s djelatnicima PU Koprivničko-križevačke u tradicionalnoj zajedničkoj akciji, obilježilo Međunarodni dan žena. Udruga „S.O.S. Virovitica“, *Povjerenstvo za ravnopravnost spolova Virovitičko-podravске županije* i *Povjerenstvo za ravnopravnost spolova grada Virovitice* obilježili su Međunarodni dan žena javnom akcijom podjele promotivnih materijala ispred Gradske knjižnice i čitaonice u Virovitici. Članovi/ice *Povjerenstva za ravnopravnost spolova Sisačko-moslavačke županije* povodom Međunarodnog dana žena, posjetili su Tehničku školu Sisak te učenicama i zaposlenicama darivali prigodni znak pažnje, ružu sa zaštitnim znakom *Povjerenstva*.

⁵²⁵ Povodom Nacionalnog dana borbe protiv nasilja nad ženama, udruga S.O.S. Virovitica održala je 22.9.2020., javnu akciju podjele promotivnih materijala i informiranja građana. U Velikoj vijećnici Virovitičko-podravске županije, povodom obilježavanja Nacionalnog dana borbe protiv nasilja nad ženama održan je Okrugli stol pod nazivom „Reci NE nasilju“. *Povjerenstvo za ravnopravnost spolova Istarske županije* održalo je on line konferenciju povodom Nacionalnog dana borbe protiv nasilja nad ženama, a udruga „HERA“ Križevci u suradnji s *Povjerenstvom za ravnopravnost spolova Koprivničko-križevačke županije*, Policijskom postajom Križevci te Centrom za socijalnu skrb Križevci, organizirala je javnu akciju senzibiliziranja javnosti na problematiku nasilja nad ženama i nasilja u obitelji. U sklopu Nacionalnog projekta MUP-a RH pod nazivom „Lily“, Policijska uprava varaždinska je u suradnji s Udrugom za podršku žrtvama Ured Varaždin i suradnicima: Gradom Varaždinom, Varaždinskom županijom, Županijskim timom za borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, *Povjerenstvom za ravnopravnost spolova Varaždinske županije*, Probacijskim uredom Varaždin i Domom za žrtve nasilja Utočište Sveti Nikola Varaždin, obilježila Nacionalni dan borbe protiv nasilja nad ženama.

⁵²⁶ *Povjerenstvo za ravnopravnost spolova Koprivničko-križevačke županije* s partnerskom Udrugom HERA i uz podršku udruga civilnog društva organiziralo je javnu akciju povodom obilježavanja Međunarodnog dana borbe protiv nasilja nad ženama, koja je održana 26.11.2020. na đurđevačkoj tržnici. U organizaciji udruge S.O.S. Virovitica, a u suradnji s *Povjerenstvom za ravnopravnost spolova Virovitičko-podravске županije* i Informacijskim centrom Europe Direct Virovitica, obilježen je Međunarodni dan borbe protiv nasilja nad ženama javnom akcijom podjele promotivnih materijala 25.11.2020., ispred Gradske knjižnice i čitaonice u Virovitici.

14.2. URED ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA VLADE REPUBLIKE HRVATSKE

Pravobraniteljica je u skladu sa svojim ovlastima zatražila od Ureda za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske (Ured) koji, kao stručna služba Vlade RH, odobravaju tijelima i pravnim osobama Planove djelovanja (Plan),⁵²⁷ da dostave podatke jesu li u proteklom četverogodišnjem razdoblju zaprimili i odobrili Planove za tijela državne uprave, odnosno ukupan broj dostavljenih i odobrenih planova⁵²⁸, kao i jesu li u proteklih četiri godine održali koordinaciju svih koordinatora/ica za ravnopravnost spolova.

Pravobraniteljica je od Ureda zaprimila odgovor da je odobreno 9 Planova (razdoblje od 2017. do 2020.)⁵²⁹, a 3 Plana⁵³⁰ su u postupku izrade na temelju mišljenja i preporuka Ureda. Obveznici izrade Planova djelovanja su (u razdoblju od 2017. do 2020.) tražili odgodu izrade dokumenta jer je uvrštavanje mjera iz Nacionalne politike za ravnopravnost spolova obvezan sastavni dio Planova, te se usvajanje novog Nacionalnog plana za ravnopravnost spolova očekuje tijekom 2021.

Ured ističe da je većina odobrenih Planova rezultat dobre komunikacije s koordinatorima/cama⁵³¹, a kojima su dostavili ažurirane Smjernice za izradu Planova, međutim Ured se nije izjasnio kojom dinamikom su posljednjih godina održavali koordinativne sastanke županijskih povjerenstava za ravnopravnost spolova⁵³², osim informacije da je nakon preustroja pojedinih tijela državne uprave imenovanje novih koordinatora/ca uslijedilo tijekom siječnja 2021.

Imajući u vidu kako su izvještajno razdoblje obilježile specifične okolnosti epidemije bolesti COVID-19 koje su svakako na određeni način djelovale ograničavajuće u radu Ureda i koordinacije, Pravobraniteljica pretpostavlja kako će se prestankom izvanrednih okolnosti nastaviti proaktivan rad Ureda, novoimenovanih koordinatora/ica, svih županijskih povjerenstava kao i usvajanje Nacionalnog plana za ravnopravnost spolova koji će osigurati da svi obveznici izrade i implementiraju Planove djelovanja.

U okviru Hrvatskog predsjedanja Vijećem EU, Ured za ravnopravnost spolova organizirao je dvodnevnu konferenciju visoke razine pod nazivom „Sudjelovanje žena na tržištu rada - društvena

---

⁵²⁷ Sukladno čl.18.st.2.toč.1. Zakona o ravnopravnosti spolova (Narodne novine, br. 82/08, 69/17).

⁵²⁸ Čl.11.st.1.-4. ZRS; (1) Tijela državne uprave i pravne osobe u pretežitom vlasništvu države obvezna su primjenjivati posebne mjere i donijeti planove djelovanja za promicanje i uspostavljanje ravnopravnosti spolova,(2) Tijela iz stavka 1. ovoga članka svake četiri godine donose planove djelovanja iz djelokruga svoje nadležnosti na osnovi analize položaja žena i muškaraca, utvrđuju razloge za uvođenje posebnih mjera, ciljeve koje treba postići, način provedbe i metode nadziranja provedbe, (3) Sastavni dio planova djelovanja za promicanje i uspostavljanje ravnopravnosti spolova čini plan provedbe aktivnosti vezanih uz mjere Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova iz nadležnosti tijela i djelatnosti pravnih osoba iz stavka 1.,(4) Planove djelovanja iz stavka 1.ovoga članka prethodno odobrava Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske.

⁵²⁹ Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture, Državna geodetske uprave, Državni hidrometeorološki zavod, Državni zavod za intelektualno vlasništvo, Apis d.o.o., Državne nekretnine d.o.o., HBOR, HEP d.d. Zagreb, Hrvatske ceste.

⁵³⁰ Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, Ministarstvo pravosuđa i Ministarstvo vanjskih i europskih poslova; iako je došlo do preustroja pojedinih tijela državne uprave Ured je dostavio pregled u kojem nisu navedena izmijenjeni nazivi i nova ministarstva.

⁵³¹ Čelnik/ca tijela državne uprave imenuje dužnosnika/cu ili rukovodećeg/u državnog/u službenika/cu koji obavlja i poslove koordinatora/ice za ravnopravnost spolova. Koordinator/ica u skladu s nadležnosti i djelokrugom rada tijela državne uprave koordinira provedbu Zakona o ravnopravnosti spolova i Nacionalne politike za ravnopravnost spolova i surađuje s Uredom za ravnopravnost spolova Vlade RH. Tijela državne uprave svake četiri godine donose planove djelovanja iz djelokruga svoje nadležnosti na osnovi analize položaja žena i muškaraca.

⁵³² Sukladno čl.18.st 2. toč.11.ZRS: (11) Ured koordinira rad županijskih povjerenstva za ravnopravnost spolova.

dobit!“ sa svrhom analize prepreka punom sudjelovanju žena na tržištu rada i razmatranja mjera za njihovo ublažavanje na EU razini. Na konferenciji su, uz visoke predstavnike nadležnih institucija, država članica, EU institucija, organizacija civilnog društva, socijalnih partnera te akademske zajednice, sudjelovali i predstavnici Pravobraniteljice.⁵³³

Zaključno, očekuje se donošenje novog Nacionalnog plana za ravnopravnost spolova jer je ovaj strateški dokument istekao još 2015., a donošenje novog je potrebno kao podloga za djelovanja županijskih povjerenstava za ravnopravnost spolova, koordinatora/ica za ravnopravnost spolova u tijelima državne uprave te se naslanja na druge strategije i planove za promicanje ljudskih prava žena i rodne ravnopravnosti, postizanje jednakih mogućnosti na tržištu rada, rodno osjetljivog obrazovanja i suzbijanje stereotipa, ravnopravnost u procesu odlučivanja u političkom i javnom životu, uklanjanje nasilja nad ženama, osnaživanje institucionalnih mehanizama i načina provedbe te suzbijanju diskriminacije.

---

⁵³³ Zaključci i preporuke s konferencije dostupni su na: <https://ravnopravnost.gov.hr/vijesti/ured-za-ravnopravnost-spolova-objedinio-je-rezultate-eu-konferencije-visoke-razine-sudjelovanje-zena-na-trzistu-rada-drustvena-dobit/3368>

15

ZAKONI I PROPISI - inicijative Pravobraniteljice

U okviru svog djelokruga praćenja zakona i propisa iz čl.22.st.1. i čl.24.st.2. Zakona o ravnopravnosti spolova, na temelju pristiglih pritužbi stranaka, te poziva na javno savjetovanje o izradi/izmjeni i dopuni zakona i propisa, kao i sukladno ustaljenoj praksi utemeljenoj na čl.187. Poslovnika Hrvatskog sabora, Pravobraniteljica je analizirala određeni broj zakona i propisa, odnosno predlagala izmjene i dopune već postojećih zakona, a sve kako bi se isti uskladili sa Zakonom o ravnopravnosti spolova. Pravobraniteljica je uputila svoje primjedbe, prijedloge i komentare nadležnim tijelima, odnosno zakonodavcu, od kojih dolje navedene ističemo kao posebno važne.

15.1. Kazneni zakon

Pravobraniteljica se kroz suradnju s Ministarstvom pravosuđa i uprave nastavila snažno zalagati za izmjene Kaznenog zakona, odnosno nastavak usklađivanja njegovih pojedinih odredbi s Konvencijom vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (tzv. Istanbulska konvencija). Pravobraniteljica je tako ponovo predložila brisanje odredbe o progonu po prijedlogu žrtava za kazneno djelo Spolno uznemiravanje iz čl.156. Kaznenog zakona, a što bi automatski ukinulo i rok od 3 mjeseca za prijavu ovih kaznenih djela. Osim navedenog, Pravobraniteljica je također ponovo predložila proširenje definicije bliskih osoba iz čl.87. Kaznenog zakona u smislu šireg obuhvata osoba koje se štite od rodno utemeljenog nasilja. Predloženo je da se definicijom obuhvate i osobe u sadašnjoj ili bivšoj intimnoj vezi bez obzira na trajnost veze, postojanje ili ne postojanje zajedničke djece i zajedničkog kućanstva/prebivališta, a što je nužno u cilju dosljedne implementacije definicije nasilja u obitelji iz čl.3. Istanbulske konvencije. Nadalje, imajući u vidu i novopredloženo rješenje u Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji prema kojem se prekršajem smatra primjena fizičke sile uslijed koje nije nastupila tjelesna ozljeda, iako načelno podržava navedene izmjene, Pravobraniteljica je izrazila mišljenje da iste ipak i dalje ne nude jasne kriterije policiji, državnom odvjetništvu i sudovima, za distinkciju prekršaja i kaznenog djela u kontekstu nasilja u obitelji iz čl.179.a. Kaznenog zakona.

15.2. Pravilnik o načinu izvršenja mjera opreza

Na inicijativu Pravobraniteljice, a na temelju novog Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji (NN 70/17, 126/19), donesen je (2019.) novi *Pravilnik o načinu provedbe zaštitnih mjera zabrane približavanja, uznemiravanja ili uhođenja žrtve nasilja u obitelji te mjere udaljenja iz zajedničkog kućanstva* (NN 28/19), koji je, sukladno međunarodnim standardima, određivao da se u policijskim provjerama izvršavanja mjera opreza određenih na temelju Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji naglasak stavi na provjere počinitelja, odnosno provjere osoba kojoj su mjere određene, a ne žrtava. Međutim, kada je u pitanju kvalifikacija prijave obiteljskog nasilja kao kaznenog djela, primjenjuje se *Pravilnik o*

načinu izvršenja mjera opreza koji takvih odredbi nema, već koji u svom članku 10., propisuje da se provjera izvršavanja određenih mjera opreza vrši na temelju razgovora sa žrtvom. Pravobraniteljica je stoga na temelju analiza individualnih slučajeva femicida ukazala Ministarstvu pravosuđa i uprave kako je takav zakonski standard protivan brojnim konvencijama koje propisuju načela i standarde progona počinitelja i zaštite žrtava obiteljskog i rodno utemeljenog nasilja i to upravo zato što takvo postupanje direktno ugrožava žrtvu, i izlaže je sekundarnoj viktimizaciji. Po sadašnjem normativnom rješenju i praksi, ukoliko je mjera opreza određena na temelju Kaznenog zakona, kretanje i ponašanje počinitelja se praktički ne prati, njih se ne kontaktira telefonom, ne obilazi ih se i ne poziva na razgovor (osim jednom kada im se odrede mjere i kada policija s njima obavi jedan, jedini razgovor), ne kontaktira se njihova bliža okolina, roditelji i prijatelji, već se policija u potpunosti oslanja na informacije dobivene od žrtve i to uglavnom telefonskim putem. Pravobraniteljica je nadležnim tijelima naglasila kako se na opisan način žrtve stavljaju u ulogu osoba koje imaju vršiti policijski posao, dakle nadgledati počinitelja i dojavljivati informacije policiji, što je potpuno neprihvatljivo te predstavlja prepuštanje (zaštite) žrtava njima samima. Pravobraniteljica je stoga predložila da nadležna tijela Ministarstva unutarnjih poslova zajedno s nadležnim tijelima Ministarstva pravosuđa i uprave, žurno pokrenu postupak izmjene *Pravilnika o načinu izvršenja mjera opreza* koje se određuju na temelju Kaznenog zakona, Zakona o kaznenom postupku i navedenog Pravilnika, pri tom da vode računa o izrečenom stajalištu Pravobraniteljice.

15.3. Uredba o uvjetima za stjecanje policijskih zvanja, oznakama policijskih zvanja, funkcionalnim oznakama radnih mjesta, promaknuću i napredovanju kroz policijska zvanja

Pravobraniteljica je putem pritužbi građanki još 2015., utvrdila da se u MUP-u diskriminiraju policijske službenice na način da im se onemogućava pristup napredovanju u službi sukladno naslovnoj Uredbi i praksi tumačenja iste, ako su u tijeku prethodne godine na rodiljnom dopustu ili na bolovanju zbog komplikacija u trudnoći provele više od 6 mjeseci. Pravobraniteljica je temeljem više zaprimljenih pritužbi utvrdila kako opisano postupanje predstavlja diskriminaciju temeljem trudnoće i materinstva te preporučila MUP izmjenu Uredbe ili promjenu prakse. Kako je unatoč činjenici da je MUP prihvatio preporuke Pravobraniteljice, tijekom izvještajnog razdoblja Pravobraniteljica ponovo zaprimila pritužbu na opisanu diskriminatornu praksu, zatražila je od MUP-a žurno otklanjanje diskriminatornog postupanja ili promjenu propisa, na što se MUP tijekom izvještajnog razdoblja pisanim dopisom i obvezao.

15.4. Nacrt prijedloga zakona o civilnim stradalnicima iz Domovinskog rata

Pravobraniteljica je u postupku javnog savjetovanja ukazala kako se kod određivanja nesposobnosti za privređivanje (čl.22.st.1.toč.1. Nacrta), a time i stjecanja prava na obiteljsku invalidninu (čl.21.st.1.toč.1. Nacrta), određuje *različita životna dob za žene* (navršenih 40 godina života) i *muškarce* (navršenih 50 godina života), a radi čega je ukazala na odluku Ustavnog suda RH iz 2007.,

kojom je Sud utvrdio *neustavnost odredaba tada važećeg Zakona o mirovinskom osiguranju*⁵³⁴, prema kojima su muškarci i žene mogli ostvariti pravo na mirovinu pod različitim uvjetima starosne dobi. U navedenoj odluci Ustavni sud RH je ukinuo osporene članke tadašnjeg Zakona o mirovinskom osiguranju zbog njihove nesuglasnosti s člancima 3. i 14. Ustava RH te je došlo do *izjednačavanja uvjeta za ostvarivanje prava iz mirovinskog osiguranja s obzirom na spol* (takav je i važeći Zakon o mirovinskom osiguranju). Druga primjedba Pravobraniteljice se odnosila na čl.6.st.1. Nacrta prema kojem su životni i neformalni životni partneri izostavljeni iz definicije obitelji te, kao takvi, ne mogu ostvarivati niti prava koja prema tom Zakonu mogu ostvarivati bračni i izvanbračni drug. S tim u vezi, Pravobraniteljica je istaknula kako je svjesna da se Zakon primjenjuje, osim na civilne osobe koje su poginule, umrle ili su nestale u Domovinskom ratu - a koje nisu mogle biti u životnom i neformalnom životnom partnerstvu obzirom na tadašnje važeće zakonodavstvo (Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola donesen je 2014.) – i na civilne invalide iz Domovinskog rata koji su živi i koji stoga mogu sklapati životno i neformalno životno partnerstvo, sukladno važećem Zakonu o životnom partnerstvu osoba istog spola. Međutim Pravobraniteljica je ipak na načelnoj razini ukazala na predmetnu problematiku imajući u vidu širi preventivni kontekst, a koji proizlazi iz odredbe čl.6. Zakona o ravnopravnosti spolova prema kojem je zabranjena diskriminacija temeljem spolne orijentacije. Navedene primjedbe Pravobraniteljice nisu bile uvažene.

15.5. Nacionalni plan za ravnopravnost spolova

Osnovni strateški dokument Republike Hrvatske donijet u cilju uklanjanja diskriminacije žena i uspostavljanja stvarne ravnopravnosti spolova provedbom politike jednakih mogućnosti predstavljala je Nacionalna politika za ravnopravnost spolova koja se odnosila na razdoblje 2011.-2015. U svom očitovanju, Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske (Ured) navodi da je *Odlukom Vlade Republike Hrvatske o utvrđivanju akata strateškog planiranja povezanih s uvjetima koji omogućavaju provedbu fondova Europske unije, u razdoblju od 2021. do 2027. godine, rokova donošenja i tijela zaduženih za njihovu izradu od 14.10.2020. zadužen za izradu Nacionalnog plana za ravnopravnost spolova za razdoblje od 2021. do 2027. te pripadajućeg Akcijskog plana za razdoblje od 2021. do 2024. godine*, a rok je 1. kvartal 2021. godine.

Ravnateljica Ureda donijela je (28.10.2020.) Odluku o osnivanju nove Radne skupine za izradu Nacionalnog plana za ravnopravnost spolova te je svim relevantnim tijelima poslan zahtjev za imenovanje u Radnu skupinu. Ured navodi i da je na njegovim mrežnim stranicama objavljena (8.1.2021.) obavijest o pokretanju postupka izrade navedenog Nacionalnog plana.⁵³⁵ S obzirom na

---

⁵³⁴ Narodne novine, br. 102/98, 127/00, 59/01, 109/01, 147/02, 117/03, 30/04, 177/04 i 92/05.

⁵³⁵ U navedenoj obavijesti (dostupnoj na poveznici: <https://ravnopravnost.gov.hr/vijesti/izrada-nacionalnog-plana-za-ravnopravnost-spolova-za-razdoblje-od-2021-do-2027-godine/3429>) navodi se kako je osnovni cilj budućeg Nacionalnog plana za ravnopravnost spolova za razdoblje od 2021. do 2027. godine stvaranje uvjeta za ravnopravnije društvo putem uspostave jednakih mogućnosti za sve građane i građanke. Razdoblje koje obuhvaća podudara se s Europskim semestrom, a dva akcijska plana bit će usklađena s nacionalnim izbornim ciklusima. U Nacionalnom planu koristit će se dvojaki pristup ravnopravnosti spolova, na način da se a) definiraju ciljne mjere kojima se uklanja postojeće nejednakosti između žena i muškaraca i b) integrira perspektivu ravnopravnosti spolova u javne politike, projekte i programe. Rukovodeći se navedenim pristupom Nacionalni plan će se temeljiti na analizi stanja u kritičnim područjima, dosadašnjim postignućima, te na još uvijek postojećim preprekama i prilikama za njihovo rješavanje. Izrada Nacionalnog plana za ravnopravnost spolova kao i pratećeg prvog Akcijskog plana za njegovu provedbu formalno je započela donošenjem Odluke o osnivanju Radne skupine za izradu nacrta navedenih dokumenata koja obuhvaća članove i članice iz redova

navedeno, Pravobraniteljica je preporučila u što kraćem roku usvajanje navedenog Nacionalnog plana i pripadajućeg Akcijskog plana te osiguranje dostatnih financijskih sredstava za kontinuirano provođenje svih predviđenih mjera.

15.6. Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o radu odjela za podršku žrtvama i svjedocima

Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova je u okviru e-savjetovanja koje je provelo Ministarstvo pravosuđa i uprave, uputila prijedlog da se Obrazac 1. prijedloga Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o radu odjela za podršku žrtvama i svjedocima uskladi sa čl.17.st.1. Zakona o ravnopravnosti spolova, odnosno umjesto zbirnog iskazivanja podataka nerazvrstanog po spolu da se podaci iskazuju odvojeno za žrtve i svjedoke i to razvrstani po spolu. Ministarstvo pravosuđa i uprave je djelomično prihvatilo navedeni prijedlog Pravobraniteljice.

15.7. Pravilnici o mjerilima za određivanje iznosa i namjeni naknade ostvarene za sklapanje životnog partnerstva i braka izvan službenih prostorija

Pravobraniteljica se uključila u savjetovanje sa zainteresiranom javnošću o prijedlogu dva nacrtu pravilnika - Nacrtu pravilnika o mjerilima za određivanje iznosa i namjeni naknade ostvarene za **sklapanje životnog partnerstva** izvan službene prostorije te savjetovanje sa zainteresiranom javnošću o Nacrtu pravilnika o mjerilima za određivanje iznosa i namjeni naknade ostvarene za **sklapanje braka izvan službene prostorije**, unutar kojih je iznijela prijedloge za usklađivanje tekstova navedenih akata u cilju dosljedne provedbe načela iz čl.37.st.4. Zakona o životnom partnerstvu osoba istog spola. Iako tadašnje Ministarstvo uprave nije objavilo izvješća o provedenim savjetovanjima, što je u suprotnosti s obvezom iz čl.11. Zakona o pravu na pristup informacijama, analizom usvojenih tekstova pravilnika utvrđeno je da su isti u potpunosti usklađeni s prijedlozima Pravobraniteljice.

15.8. Protokol o postupanju u slučaju zločina iz mržnje

Pravobraniteljica se uključila u savjetovanje sa zainteresiranom javnošću o Nacrtu Protokola o postupanju u slučaju zločina iz mržnje. Pravobraniteljica je pozdravila donošenje novog Protokola, smatrajući da će pridonijeti učinkovitijem prepoznavanju i procesuiranju zločina iz mržnje i boljem praćenju njegove pojavnosti, kao i pojavnosti prekršaja motiviranih mržnjom te dostavila prijedloge u cilju poboljšanja teksta Nacrta. Iz izvješća o provedenom savjetovanju vidljivo je da je prihvaćen prijedlog Pravobraniteljice o korištenju izraza jednako u odnosu na muški i ženski rod te da se i

---

predstavnik tijela državne uprave, predstavnik organizacija civilnog društva, županijskih povjerenstava za ravnopravnost spolova i akademske zajednice.

odnosu na prekršaje kod prikupljanja statističkih podataka mora naznačiti zaštićena osobina koja je prekršajem ugrožena ili povrijeđena.

15.9. Ostali zakoni i propisi

Od ostalih inicijativa vezanih uz zakone i propise, Pravobraniteljica je bila članica ili je aktivno sudjelovala u brojnim domaćim i međunarodnim radnim skupinama za izradu strategija za promicanje ravnopravnosti spolova, borbu protiv spolne diskriminacije, zaštite od rodno utemeljenog nasilja i nasilja u obitelji, komparativne analize različitih zakona iz područja svoje nadležnosti, pravilnika, protokola i dr., te je samoinicijativno i/ili na traženje predlagatelja, pregledala i ocijenila usklađenost brojnih drugih zakonskih prijedloga i propisa s odredbama Zakona o ravnopravnosti spolova.

IV. FINANCIJSKO POSLOVANJE

Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova korisnica je Državnog proračuna Republike Hrvatske, glava 122 razdjel 05, sa sjedištem u Zagrebu, bez ureda u drugim dijelovima Republike Hrvatske.

Ured ima zaposlenih 13 osoba⁵³⁶ (11 službenika/ca, 1 dužnosnicu i 1 dužnosnika).

Financijski plan 2020. - iznosio je 4.899.270 KN⁵³⁷, izvršenje 4.210.228 KN (85,9%). Specifičnost ovog izvještajnog razdoblja je, uz redovne aktivnosti Pravobraniteljice, provedba aktivnosti i izvršavanje financijskih obveza za 2 EU-projekta, kojih je nositeljica⁵³⁸.

Razvrstano po aktivnostima izvršenje se odnosilo na:

A735000 - ZAŠTITA I PROMICANJE RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA -financijski plan je iznosio 3.317.381 KN, izvršenje 3.144.046, KN (94,8%), odnosio se na redovne aktivnosti⁵³⁹.

K735001 OPREMANJE UREDSKOG PROSTORA – financijski plan je iznosio 5.000 KN, izvršenje 4.399 KN (88,0%), odnosio se na redovne aktivnosti⁵⁴⁰.

K735002 INFORMATIZACIJA – financijski plan je iznosio 63.000 KN, izvršenje **61.379 KN (97,4%),** a odnosio se na redovne aktivnosti⁵⁴¹.

A735004 - PROMJENA SUSTAVA ZA BORBU PROTIV NASILJA NAD ŽENAMA - financijski plan je iznosio 117.730 KN, izvršenje 117.730 KN (100,0%), a odnosio se na završne aktivnosti **EU-projekt JUST/2016/RGEN/AG/VAWA/9940 „Izgradnja učinkovitije zaštite - promjena sustava za borbu protiv nasilja prema ženama“, kojeg je nositeljica Pravobraniteljica, ukupna mu je vrijednost 427.782,27 EUR-a,** provodio se od 1.4.2017. – do 31.12.2019., te su se određene financijske, izvještajne i druge obveze s tim u vezi izvršavale zaključno do 28.2.2020.⁵⁴²

K735005 – JEDNAKA PRAVA – JEDNAKE PLAĆE - JEDNAKE MIROVINE, RODNA RAVNOPRAVNOST - financijski plan je iznosio 1.396.159 KN, izvršenje 882.676 **KN (63,2%),** a odnosio se na EU-projekta REC-RGEN-PENS-AG-2017-820696-GPPG “Jednaka prava – jednake plaće – jednake mirovine“, kojeg je nositeljica Pravobraniteljica, ukupna mu je vrijednost 468.510,20 EUR, provodi se od 1.10.2018. do 28.2.2021⁵⁴³.

---

⁵³⁶ (7 žena i 6 muškarca).

⁵³⁷ Izmjene i dopune Državnog proračuna RH za 2020. godinu i projekcija za 2020. i 2021., i prenamjena od 18.12.2020. <https://www.prs.hr/cms/page/22>

⁵³⁸ Provedba EU projekata temelji se na „Strateškom planu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, za razdoblje 2020.-2022.“, cilju „1.2. Promicanje ravnopravnosti spolova“ u okviru kojeg Pravobraniteljica sudjeluje i u projektima financiranim sredstvima EU, a to su u izvještajnoj godini bili EU-projekti JUST/2016/RGEN/AG/VAWA/9940 i REC-RGEN-PENS-AG-2017-820696-GPPG.

⁵³⁹ Fond 11.

⁵⁴⁰ Fond 11.

⁵⁴¹ Fond 11.

⁵⁴² Fond 559.

⁵⁴³ Fond 51 i 559.

V.
ZAKLJUČNO
RAZMATRANJE
PRAVOBRANITELJICE

Izvršajnu godinu 2020., obilježili su izazovi vezani uz provedbu aktivnosti u okolnostima pandemije bolesti COVID-19 i snažnog potresa u Zagrebu (22.3.2020.). Vezano za krizu uzrokovanu pandemijom bolesti COVID-19, upozoravali smo da ista ne smije postati izlika za ignoriranje ili marginaliziranje društvenih problema vezanih uz ravnopravnost spolova, a prvenstveno rodno utemeljeno nasilje, jer da bi upravo krizno razdoblje moglo biti plodno tlo za njihovo produblivanje ili širenje.

Izvršće o radu Pravobraniteljice za 2020., čini presjek godišnjeg rada institucije i slučajeva, ukazuje na pojedine trendove vezano za diskriminaciju i to na temelju: spola, bračnog i obiteljskog statusa, majčinstva, spolne orijentacije i rodnog identiteta te u područjima: rada, zapošljavanja i socijalne sigurnosti, obitelji (uključujući obiteljsko nasilje), obrazovanja, političke participacije, medija, sporta, pristupa robi i uslugama.

U 2020., Pravobraniteljica je radila na ukupno **1.993** predmeta od kojih su **515** bile pritužbe radi zaštite od diskriminacije, dok se većina ostalih odnosila na praćenje primjene Zakona o ravnopravnosti spolova. Specifičnost ovog izvršajnog razdoblja je sudjelovanje Pravobraniteljice kao nositeljice i/ili partnerske organizacije u **6 projekata** financiranih sredstvima Europske unije i/ili iz drugih međunarodnih izvora.

Kao i ranijih godina, pritužbe su se većinom odnosile na zaštitu žena -76,3%, a razvrstano **po osnovi diskriminacije** na zaštitu temeljem: spola - 83,5%, spolne orijentacije - 3,7%, rodnog identiteta i izražavanja - 3,9%, obiteljskog statusa - 3,1%, bračnog statusa - 0,2%, drugih osnova utvrđenih Zakonom o suzbijanju diskriminacije - 1,7%, dok nije bilo osnove za postupanje u 3,9% slučajeva. Analiza ukazuje na to da su se sve odnosile na izravnu diskriminaciju, odnosno niti jedna na neizravnu što znači da ovo jamstvo nije zaživjelo u praksi, odnosno da se ne prepoznaje.

Prema **području diskriminacije** najveći broj pritužbi odnosio se na područje ostvarivanja radnih prava (25,4%), zatim na područje socijalne sigurnosti, uključujući i područje socijalne skrbi, mirovinskog i zdravstvenog osiguranja (22,9%) i upravu (13,6%), što čini značajni udio od 61,9% i ukazuje na postojanost ovog trenda (u 2019.- 64,8%). Na javno informiranje i medije odnosilo se (12,8%) pritužbi, na zdravstvenu zaštitu (9,3%), na pravosuđe (4,3%) te na ostala područja u rasponu od 1,0% do 2,9%.

Pravobraniteljica je ukupno uputila 396 pisanih preporuka, 362 upozorenja i 683 prijedloga.

Pravobraniteljica je kao i svake godine do sada, postupajući po pritužbama i osobnoj inicijativi (u 28 slučajeva), djelovala na svim razinama državne uprave i na području svih jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, uključujući i druge pravne i fizičke osobe te medije. Teritorijalno gledano, najveći broj pritužbi i dalje dolazi s područja Grada Zagreba (43,9%), a tome uveliko doprinosi činjenica što Pravobraniteljica nema niti jedan Područni ured izvan Grada Zagreba te se njezini neposredni kontakti s građanima/kama izvan Zagreba organiziraju prilikom posjeta županijama, gradovima i općinama.

Statistika ukazuje da smo niz godina suočeni s najvećim brojem pritužbi žena na diskriminatorno postupanje u svim segmentima društva, što čini konstantu od oko 2/3 svih pritužbi. Zbog navedenog, rukovodimo se najčešće rješavanjem problema i prepreka s kojima su suočene žene danas u društvu

i zapravo predstavljaju društvenu skupinu koja je suočena s diskriminacijom temeljem spola, majčinstva i obiteljskog statusa u društvenoj, javnoj i privatnoj sferi.

Tijekom pandemije nastupio je značajan porast **nasilja u obitelji** kaznene prirode, žene su i dalje, u velikoj većini, žrtve nasilja u obitelji. Da bi se doista postigla promjena te preokrenuli negativni trendovi, svi dionici, a posebice sva stručna tijela koja se bave prevencijom nasilja i resocijalizacijom počinitelja, policija, državno odvjetništvo, pravosuđe, ali i mediji, političari/političarke te posebice obrazovni sustav, svoja postupanja i djelovanja bi trebali prilagoditi najboljim međunarodnim praksama suzbijanja nasilja prema ženama i nasilja u obitelji. To prvenstveno znači osiguranje učinkovitih preventivnih mehanizama, nultu toleranciju na nasilje, posebice kroz penalnu politiku i pravosuđe, osiguranje kontinuirane i sustavne izobrazbe na svim društvenim razinama, kao i uvođenje redovitih treninga i edukacija, posebice za profesionalce u ovom području te uvođenje dugotrajne i obvezatne resocijalizacije počinitelja. U posljednje 2 godine imamo porast od preko 50% ubijenih žena (femicid) u dva ključna parametra - u broju ukupno ubijenih žena i u broju žena ubijenih od strane intimnih partnera.

Uz obiteljsko nasilje, **žrtve partnerskog nasilja** još uvijek nemaju odgovarajuću pravnu zaštitu, stoga Pravobraniteljica predlaže određena zakonodavna rješenja.

Najviše pritužbi zaprimamo u **području rada, zapošljavanja i socijalne sigurnosti** – što čini udio od 48,3%. Prituživale su se najčešće žene jer čine: većinu nezaposlenih, većinu u potplaćenim sektorima, većinu kao žrtve spolnog uznemiravanja na radnom mjestu, podzastupljenih na visokim pozicijama poslovnog odlučivanja te onih koje nailaze na „stakleni strop“ (12,6% u uprava i 22,3% u nadzornim odborima d.d., HANFA), nemaju jednake mogućnosti za napredovanje (i dalje ne postoje odgovarajuće mjere koje bi na učinkovit način poticale participaciju žena na pozicijama ekonomskog odlučivanja) te imaju niže plaće i mirovine – jaz u plaćama oko 13,3% i mirovinama 22,3%. Prema pritužbama građanki, životna dob i majčinstvo i nadalje ostaju glavni izazovi rodne diskriminacije žena na tržištu rada.

Osim trenda povećanog broja pritužbi, i ove godine zabilježen je trend anonimnog prijavljivanja spolnog uznemiravanja. I dalje veliki broj žrtava nema povjerenja u sustav zaštite i učinkovitost progona te u pravednost brze osude počinitelja pa pritužbe podnose anonimno ili ih uopće ne podnose, ili ih u pojedinim slučajevima umjesto njih podnose treće osobe, anonimno prijavljujući ovu vrst prijestupa, ali bez informacija o prijaviteljima i žrtvama.

Posljednjih godina, u Hrvatskoj je snažno izražena politička volja da se **demografskoj politici** pristupi sustavno i svestrano. Pravobraniteljica podržava sve navedene demografske mjere resornog Ministarstva, posebno mjere koje se odnose na povećanje visine novčanih potpora za vrijeme korištenja prava na roditeljski dopust, pa sve do potpunog delimitiranja naknada, za što se kontinuirano zalaže Pravobraniteljica.

Republika Hrvatska je i dalje među državama članicama Europske unije u kojoj muškarci (očevi) najmanje koriste **rodiljne i roditeljske potpore**. Stoga je potrebno djelovati u poslovnim sredinama s ciljem uklanjanja stereotipa koji muškarce odvraćaju od korištenja roditeljskog dopusta. Stoga je Pravobraniteljica nastavila kontinuirano ukazivati na činjenicu da očevi ne koriste u dovoljnoj mjeri pravo na roditeljski/rodiljni dopust, odnosno da prenose znatan dio svojeg prava na majke, kao i da

je ravnoteža između poslovnog i privatnog života i dalje veliki problem za mnoge roditelje koji imaju obvezu skrbi prema djeci, što ima negativan učinak na zaposlenost žena, u nekim slučajevima njihovo potpuno isključivanje s tržišta rada, zbog čega je nužno razvijati dostupnost i kapacitiranost socijalnih usluga.

U području obiteljskih odnosa i **roditeljske skrbi** najčešće očevi iskazuju nezadovoljstvo odlukom o roditeljskoj skrbi nadležnih tijela – centara za socijalnu skrb i sudova te pasivnosti i nepoduzimanju adekvatnih i žurnih mjera nadležnih centara, dok majke ukazuju na nesenzibiliziranost stručnih osoba vezano uz nasilje u obitelji kojem su bile prethodno izložene u obiteljskoj/partnerskoj zajednici.

Obzirom na donošenje EU Strategije za ravnopravnost LGBTIQ osoba 2020.–2025., Pravobraniteljica predlaže razmotriti donošenje nacionalnog akcijskog plana za ravnopravnost **spolnih i rodnih manjina**, žurno donijeti Nacionalni plan zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije i prateće akcijske planove, te Protokol o postupanju u slučaju zločina iz mržnje i intenzivirati djelovanje Radne skupine za praćenje zločina iz mržnje, redovito provoditi edukacije na temu zločina iz mržnje za predstavnike/ce svih tijela kaznenog progona te promicati toleranciju prema spolnim i rodnim manjinama u svim područjima društvenog života.

Pravobraniteljica je u tijeku izvještajne godine nastavila zaprimati pritužbe transrodnih osoba koje su se odnosile na diskriminaciju temeljem **rodnog identiteta** u području zdravstvenih prava, odnosno pružanja i dostupnosti zdravstvenih usluga, u području rada i zapošljavanja, zatvorskog sustava, kulture i dr.

U javnom djelovanju Pravobraniteljice, kao i postupanju po pritužbama građana/ki, posebna pažnja se vodila u rješavanju problema posebno osjetljivih društvenih skupina koje ulaze u **rizike višestruke diskriminacije** – žene u ruralnim područjima, žene s invaliditetom, pripadnice nacionalnih manjina, žrtve seksualnog nasilja u Domovinskom ratu, oštećenice kaznenim djelom prostitucije i žrtve trgovanja ljudima.

Pritužbe na medijske sadržaje ukazuju na to da građani i građanke sve više kritički promišljaju o načinu prikazivanja žena i muškaraca u javnom prostoru te da su sve kritičniji prema objektivizaciji ženskog tijela u reklamama, seksizmu u izjavama javnih osoba te načinu na koji se prikazuju žene u politici. S druge strane, možemo zaključiti da je općenito došlo do značajnijih poboljšanja u **medijskom izvještavanju** o nasilju prema ženama i femicidu u odnosu na isto u razdoblju 2012.-2016., a sukladno Smjernicama Medijskog kodeksa.

Pravobraniteljica podsjeća da su žene znatno podzastupljene na svim razinama **političke participacije**, stoga promicanje načela ravnopravnosti spolova i dalje ostaje izazov za sudjelovanje žena u tijelima političke moći. Nakon parlamentarnih izbora, u Hrvatski sabor izabrano je 23% žena, što predstavlja najveći udio do sada.

Reproduktivno zdravlje osjetljivo je područje kojemu je potrebno pridati posebnu pažnju, pogotovo u specifičnim pandemijskim uvjetima. Potreban je sinergijski pristup na svim razinama zdravstvene zaštite kako bi se rizik od smanjenja dostupnosti i kvalitete zdravstvene skrbi sveo na najmanju moguću mjeru (pratnja na porodu, prekid trudnoće, carski rez i dr.). Novi zakon, kojim se regulira pravo žene na slobodno odlučivanje o rađanju djece i prekidu trudnoće, još uvijek nije donesen.

Godinu su obilježile aktivnosti usmjerene na rodnu diskriminaciju u **sportu**, ujedno Pravobraniteljica je objavila rezultate *Istraživanja o ravnopravnosti spolova i nasilju u rukometu mladih*, koji su potvrdili široku rasprostranjenost negativnih stereotipa o sportašicama i ženskom sportu te ukazali na spolno neravnopravne uvjete za bavljenje sportom, hijerarhijsku neravnopravnost u sportskim klubovima i na pojavnosti različitih oblika nasilničkog ponašanja, kako od strane trenera/ica prema sportašima/cama, tako i među sportašima/cama.

Temeljem postupanja po pritužbama građana/ki, kao i provedenih istraživanja i analiza, u cjelovitom Izvješću o radu za 2020., dajemo ukupno **83 opisa slučajeva i 122 preporuke** razvrstane po područjima rada na koja se odnose, uvjereni da će ih Vlada RH i Hrvatski sabor razmotriti i primijeniti u tekućoj godini, a sve u zajedničkom cilju poboljšanja ostvarenja ustavnog načela ravnopravnosti muškaraca i žena.

Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova

Višnja Ljubičić, dipl.iur.

U Zagrebu, 31. ožujka 2021.

IZJAVA O FISKALNOJ ODGOVORNOSTI*
ZA 2020. GODINU

Ja, Višnja Ljubičić, dipl.iur., pravobraniteljica za ravnopravnost spolova, čelnik/ca Pravobranitelja/ice za ravnopravnost spolova, na temelju popunjenog Upitnika o fiskalnoj odgovornosti, nalaza Državnog ureda za reviziju, odnosno vanjske revizije te raspoloživih informacija, potvrđujem:

- zakonito, namjensko i svrhovito korištenje sredstava,
- učinkovito i djelotvorno funkcioniranje sustava unutarnjih kontrola u okviru proračunom odnosno financijskim planom utvrđenih sredstava.

Potpis čelnika/ce:

Višnja Ljubičić
Višnja Ljubičić, dipl.iur.,
pravobraniteljica za ravnopravnost spolova

Zagreb, 31. ožujka 2021.

---

* Obrazac Izjave o fiskalnoj odgovornosti, koja se daje ako nisu uočene slabosti i nepravilnosti

PRILOG 2.a
Obveznik: PRAVOBRANITELJICA ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA, KORISNICA PRORAČUNA RH – RAZDJEL 122, GLAVA 05
UPITNIK O FISKALNOJ ODGOVORNOSTI ZA OBVEZNIKE UTVRĐENE U REGISTRU PRORAČUNSKIH I
IZVANPRORAČUNSKIH KORISNIKA ZA PRORAČUNSKU GODINU 2020.

Redni broj	Pitanje	Odgovor			Referenca ¹
		N/P	DA	NE ²	
PLANIRANJE PRORAČUNA/FINANCIJSKOG PLANA					
1.	<p>U uputama za izradu proračuna jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, odnosno uputama upravnih tijela utvrđeni su i dostavljeni limiti u apsolutnim iznosima odnosno visina financijskog plana po upravnim tijelima i proračunskim i izvanproračunskim korisnicima jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave za sljedeću proračunsku godinu i za sljedeće dvije godine, koji su raspoređeni na:</p> <ul style="list-style-type: none"> - sredstva potrebna za provedbu postojećih programa, odnosno aktivnosti, koje proizlaze iz trenutno važećih propisa i - sredstva potrebna za uvođenje i provedbu novih ili promjenu postojećih programa, odnosno aktivnosti, <p>a u razdoblju privremenog financiranja, u uputama su utvrđeni i dostavljeni limiti u apsolutnim iznosima odnosno visina financijskog plana po upravnim tijelima odnosno proračunskim i izvanproračunskim korisnicima iz svoje nadležnosti za razdoblje privremenog financiranja (odgovaraju jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave koje u svojoj nadležnosti imaju proračunske i izvanproračunske korisnike)</p>				preslike odnosno reference dopisa i uputa
2.	<p>Ministarstvo je nakon primitka uputa za izradu prijedloga državnog proračuna od Ministarstva financija izradilo i dostavilo proračunskim korisnicima iz svoje nadležnosti upute s limitima u apsolutnom iznosu, odnosno s visinama financijskog plana po proračunskim korisnicima za sljedeću proračunsku godinu i za sljedeće dvije godine, koje su raspoređene na:</p>	X			preslika, odnosno referenca dopisa i upute

¹ Stupac Referenca se ne popunjava već su u njemu dane upute koja je vrsta dokaza podloga za davanje odgovora na pitanje

² Za svaki negativan odgovor evidentirati slabost, odnosno nepravilnost u Planu otklanjanja slabosti i nepravilnosti

	<p>- visinu sredstava potrebnih za provedbu postojećih programa, odnosno aktivnosti, koje proizlaze iz trenutno važećih propisa i</p> <p>- visinu sredstava potrebnih za uvođenje i provedbu novih ili promjenu postojećih programa, odnosno aktivnosti, a u razdoblju privremenog financiranja, ministarstvo je, nakon primitka uputa za izradu financijskih planova proračunskih i izvanproračunskih korisnika državnog proračuna za prva tri mjeseca proračunske godine od Ministarstva financija, izradilo i dostavilo upute s limitima plana za prva tri mjeseca proračunske godine korisnicima iz svoje nadležnosti (odgovaraju ministarstva koja u svojoj nadležnosti imaju proračunske korisnike)</p>				
3.	<p>Financijski plan proračunskog i izvanproračunskog korisnika državnog proračuna za naredno trogodišnje razdoblje je uravnotežen, uključujući i procjenu donosa sredstava iz prethodne, odnosno <i>odnosa</i> u sljedeću godinu</p>	X			preslika, odnosno referenca financijskog plana
4.	<p>Financijski plan proračunskog i izvanproračunskog korisnika jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, odnosno proračun jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave za naredno trogodišnje razdoblje je uravnotežen, uključujući i procjenu ukupnog rezultata poslovanja koji se prenosi u sljedeću(e) proračunsku(e) godinu(e)</p>	X			preslika, odnosno referenca financijskog plana odnosno proračuna
5.	<p>Obrazloženje proračuna, odnosno financijskog plana sastoji se od obrazloženja općeg dijela proračuna odnosno financijskog plana i obrazloženja posebnog dijela proračuna, odnosno financijskog plana. Obrazloženje općeg dijela proračuna, odnosno financijskog plana sadrži obrazloženje prihoda i rashoda, primitaka i izdataka. Obrazloženje posebnog dijela proračuna, odnosno financijskog plana sastoji se od obrazloženja programa koje se daje kroz obrazloženje aktivnosti i projekata zajedno s ciljevima i pokazateljima uspješnosti</p>	X			preslika, odnosno referenca obrazložena proračuna, odnosno financijskog plana usvojenog do 31. prosinca
					pitanje nije primjenjivo za jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave te proračunske i izvanproračunske korisnike za godinu u kojoj se donosi odluka o privremenom financiranju za prva tri mjeseca naredne godine

6.	Usklađeni prijedlog financijskog plana ministarstva sastavljen je temeljem prikupljenih i objedinjenih prijedloga financijskih planova proračunskih korisnika (odgovaraju ministarstva koja u svojoj nadležnosti imaju proračunske korisnike)	X			provesti analizu na način da se zbroje prihodi i rashodi iz financijskih planova proračunskih korisnika te prihodi i rashodi iz financijskog plana nadležnog ministarstva bez proračunskih korisnika te usporede s podacima u usklađenom financijskom planu
7.	Posebni dio proračuna jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave sastavljen je od prikupljenih i objedinjenih prijedloga financijskih planova proračunskih korisnika proračuna jedinice u koji su uključeni svi vlastiti i namjenski prihodi i primici proračunskih korisnika (odgovaraju jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave)	X			financijski plan proračunskog korisnika jedinice usvojen od strane upravljačkog tijela odgovara financijskom planu tog proračunskog korisnika sadržanom u posebnom dijelu proračuna jedinice, a kod zajedničkih proračunskih glava zbroju financijskih planova svih proračunskih korisnika unutar te glave
8.	Rashodi i izdaci koji se financiraju iz EU sredstava planirani su realno, odnosno odstupanje između plana usvojenog od strane Hrvatskog sabora i konačnog izvršenja nije veće od 5% (odgovaraju ministarstva i druga tijela državne uprave na razini razdjela organizacijske klasifikacije)		X		usporedba izvornog financijskog plana (iz posljednjih izmjena i dopuna Državnog proračuna koje je donio Hrvatski sabor) i izvještaja o izvršenju odstupanje od 5% podrazumijeva 5% ispod planiranih veličina
9.	U slučaju sukcesivnog planiranja trošenja viškova, odnosno pokrivena manjkova, uz proračun jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, odnosno financijski plan proračunskog i izvanproračunskog korisnika proračuna lokalne i područne (regionalne) samouprave doneseni su odgovarajući akti: (odgovaraju jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave i proračunski i izvanproračunski korisnici jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave)				
9.1.	U slučaju sukcesivnog planiranja trošenja viškova donesen je akt koji sadrži analizu nastanka tako značajnog viška, mjere za smanjenje ili ukidanje određenih naknada koje se naplaćuju za usluge koje pružaju proračunski korisnici te način i svrhu za koju će se upotrijebiti navedeni višak	X			preslika, odnosno referenca akta usvojenog od strane predstavničkog tijela, odnosno upravnog vijeća ili drugog upravljačkog tijela
9.2.	U slučaju pokrivena manjkova donesen je akt koji sadrži analizu i ocjenu postojećeg financijskog stanja, prijedlog mjera za otklanjanja utvrđenih uzroka nastanka negativnog poslovanja te mjera za stabilno održivo poslovanje te akcijski plan provedbe navedenih mjera (s opisom mjere, načinom provedbe, rokom provedbe, imenom i prezimenom odgovorne osobe) s očekivanim financijskim i ekonomskim učinkom	X			preslika, odnosno referenca akta usvojenog od strane predstavničkog tijela, odnosno upravnog vijeća ili drugog upravljačkog tijela

10.	Izrađen je godišnji plan rada koji sadrži podatke o ciljevima koji se planiraju ostvariti te opći prikaz zadaća i poslova (odgovaraju ministarstva i druga tijela državne uprave na razini razdjela organizacijske klasifikacije)				preslika odnosno referenca godišnjeg plana rada
11.	Čelnik je u roku 30 dana od stupanja na snagu državnog proračuna donio odluku o prijenosu ovlasti i odgovornosti za ostvarenje strateških ciljeva i upravljanje proračunskim sredstvima osiguranim u financijskom planu (odgovaraju ministarstva i druga tijela državne uprave na razini razdjela organizacijske klasifikacije)	X			preslika, odnosno referenca odluke
12.	Jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave se zaduživala/davala suglasnost za zaduživanje/jamstvo sukladno odredbama Zakona o proračunu i Pravilnika o postupku zaduživanja te davanja jamstava i suglasnosti jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave (odgovaraju jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave)	X			
12.1.	Jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave je sukladno odredbama Zakona o proračunu i Pravilnika o postupku zaduživanja te davanja jamstava i suglasnosti jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave ishodila suglasnost Vlade za dugoročno zaduživanje	X			preslike, odnosno reference dobivenih suglasnosti
12.2.	Jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave je sukladno odredbama Zakona o proračunu i Pravilnika o postupku zaduživanja te davanja jamstava i suglasnosti jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave ishodila suglasnost ministra financija za sve odluke o davanju jamstva pravnoj osobi u njezinu većinskom izravnom ili neizravnom vlasništvu i ustanovi čiji je osnivač za ispunjenje obveza pravne osobe i ustanove	X			preslike, odnosno reference dobivenih suglasnosti
12.3.	Jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave je sukladno odredbama Zakona o proračunu i Pravilnika o postupku zaduživanja te davanja jamstava i suglasnosti jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave ishodila suglasnost ministra financija za sve odluke o davanju suglasnosti izvanproračunskim korisnicima za zaduživanje i davanje jamstva	X			preslike, odnosno reference dobivenih i danih suglasnosti
12.4.	Jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave je sukladno odredbama Zakona o proračunu i Pravilnika o postupku zaduživanja davala suglasnost na zaduživanje pravnoj osobi u	X			preslike, odnosno reference danih suglasnosti

njezinu većinskom vlasništvu i ustanovi čiji je osnivač				
---	--	--	--	--

Napomena:

Sva pitanja u Upitniku moraju biti odgovorena upisivanjem oznake "X" u odgovarajući stupac

Ako pitanje nije primjenjivo na obveznika oznaka "X" stavlja se u stupac N/P

Ako se u različitim pitanjima traži isti dokaz, potrebno ga je priložiti samo jednom

U ćelije označene sivom bojom nije dozvoljeno upisivati odgovor

Redni broj	Pitanje	Odgovor				Referenca
		N/P	DA	NE ³	DJELOMIČNO ⁴	
IZVRŠAVANJE PRORAČUNA/FINACIJSKOG PLANA						
13.	Procedura stvaranja ugovornih obveza jasno je definirana i dostupna svim ustrojstvenim jedinicama/upravnim odjelima		X			preslika, odnosno referenca pisane procedure
14.	Obveze po ugovorima koji zahtijevaju plaćanje iz proračuna u slijedećim godinama preuzimale su se isključivo uz suglasnost ministra financija/Vlade Republike Hrvatske, odnosno općinskog načelnika /gradonačelnika /župana (odgovaraju proračunski korisnici državnog proračuna i proračunski korisnici proračuna jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave)					preslike, odnosno reference dobivenih suglasnosti na uzorku od najviše 20
15.	Obveze po investicijskim projektima preuzimaju se isključivo ako su predviđene u proračunu i projekcijama, financijskom planu i po provedenom stručnom vrednovanju i ocjeni opravdanosti te učinkovitosti investicijskog projekta		X			na uzorku od najviše 10 investicijskih projekata dokazati povezanost s proračunom i projekcijama, odnosno s financijskim planom i priložiti preslike, odnosno reference provedenih vrednovanja
16.	Jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave je sredstva proračunske zalihe koristila samo za elementarne nepogode i druge nepredvidive događaje	X				izvješća o korištenju proračunske zalihe
17.		X				preslika, odnosno referenca pisane procedure iz koje su vidljive vrste prihoda koje se naplaćuju, mjere naplate koje će poduzimati, vremensko

³ Za svaki negativan odgovor evidentirati slabost, odnosno nepravilnost u Planu otklanjanja slabosti i nepravilnosti

⁴ Za svaki djelomično potvrđan odgovor evidentirati slabost, odnosno nepravilnost u Planu otklanjanja slabosti i nepravilnosti

	Postoji jasna procedura naplate prihoda						razdoblje nakon kojeg se pokreće pojedina mjera naplate, slučajeve u kojima treba pribaviti instrumente osiguranja plaćanja, praćenje naplate po poduzetim mjerama, osobe koje će obavljati navedene poslove i slično
18.	Poduzete su sve potrebne mjere za potpunu naplatu prihoda i primitaka iz nadležnosti i uplatu u proračun prema važećim propisima	X					na uzorku od 10% dospjelih nenaplaćenih potraživanja sa stanjem 31. prosinca dokazi o poduzetim radnjama za naplatu (preslike, odnosno reference odgovarajućih dopisa, opomena), a najviše 100
19.	Uređen je sustav ostvarivanja i korištenja vlastitih prihoda						
19.1.	Ministarstvo/jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave donijelo je akt kojim su uređena mjerila i način korištenja vlastitih prihoda proračunskih korisnika iz svoje nadležnosti (odgovaraju ministarstva i jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave koje u svojoj nadležnosti imaju proračunske korisnike)	X					preslika akta
19.2.	Upravlačko tijelo proračunskog korisnika donijelo je akt kojim je uređeno ostvarivanje i korištenje vlastitih prihoda (a koji je u skladu s aktom nadležnog ministarstva/jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave kojim su uređena mjerila i način korištenja vlastitih prihoda proračunskih korisnika, ako je to primjenjivo)	X					preslika akta
20.	Sredstva su utrošena u skladu s proračunom, odnosno financijskim planom					X	izvještaj o izvršenju proračuna za jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave iz kojeg se vidi da nije utrošeno više sredstva od odobrenih proračunom (osim za vlastite i namjenske prihode i primitke u skladu sa Zakonom o proračunu) usporedba izvršenja i financijskog plana iz koje se vidi da nije utrošeno više sredstva od odobrenih financijskim planom (osim za vlastite i namjenske prihode i primitke u skladu sa Zakonom o proračunu) za proračunske i izvanproračunske korisnike

21.	Isplata sredstava temeljila se na vjerodostojnoj dokumentaciji					X			nasumično odabrano najmanje pet isplata po svakoj od vrsta rashoda na razini definiranoj u Tablici: Testiranja uz pitanje 21 danog u dodatku 1 Uputnika
22.	Pratilo se i kontroliralo namjensko isplaćivanje donacija, pomoći, subvencija do krajnjeg korisnika te korištenje istih								
22.1.	Dostupne su preslike, odnosno reference ugovora koji su podloga za isplate					X			Preslika, odnosno referenca ugovora na uzorku od 5% ukupnog broja svih transfera i minimalno 5% ukupne vrijednosti svih transfera, a najviše 100
22.2.	Postoji izvješće od krajnjeg korisnika o utrošku sredstava/realizaciji projekta					X			preslika, odnosno referenca izvješća na uzorku od 5% ukupnog broja svih transfera i minimalno 5% ukupne vrijednosti svih transfera, a najviše 100
22.3.	Obavljene su provjere na licu mjesta na odabranom uzorku od onih krajnjih korisnika kojima je na godišnjoj razini isplaćeno 20.000,00 kuna ili više					X			preslika, odnosno referenca zapisnika o izvršenoj kontroli kod 10%, a najviše 100 krajnjih korisnika kojima je na godišnjoj razini isplaćeno 20.000,00 kuna ili više
23.	Evidencijski nalozi (EV nalozi) dostavljeni su Ministarstvu financija u skladu sa Zakonom o izvršavanju Državnog proračuna i uputom Ministarstva financija								
23.1.	Nadležno ministarstvo/središnji državni ured dostavio je proračunskim korisnicima iz svoje nadležnosti uputu s rokom do kojeg su mu isti dužni dostaviti mjesečne podatke o ostvarenju vlastitih i namjenskih prihoda i primitaka izuzetih od obveze uplate u državni proračun i rashoda i izdataka financiranih iz istih (mjesečne evidencijske naloge) (odgovaraju ministarstva i središnji državni uredi koji u svojoj nadležnosti imaju proračunske korisnike koji su izuzeti od obveze uplate vlastitih i namjenskih prihoda i primitaka u državni proračun)					X			preslika upute i dokaz o dostavi proračunskim korisnicima
23.2.	Proračunski korisnici dostavljali su mjesečne podatke o ostvarenim vlastitim i namjenskim prihodima i primicima, koji su izuzeti od obveze uplate u državni proračun, te rashodima i izdacima financiranim iz njih (evidencijske – EV – naloge) u skladu s rokom danim u uputi nadležnog ministarstva/središnjeg državnog ureda (odgovaraju					X			dokaz o pravovremenom dostavljanju podataka

	proračunski korisnici državnog proračuna koji su izuzeti od obveze uplate vlastitih i namjenskih prihoda i primitaka u državni proračun)								dokaz o pravovremenom dostavljanju podataka
23.3.	Ministarstvo/središnji državni ured je tijekom godine dostavljalo evidencijske naloge (EV naloge) Ministarstvu financija najkasnije do 10. u mjesecu za prethodni mjesec (odgovaraju ministarstva i središnji državni uredi koji u svojoj nadležnosti imaju proračunske korisnike koji su izuzeti od obveze uplate vlastitih i namjenskih prihoda i primitaka u državni proračun)	X							
24.	Prilikom isporuke opreme/izvođenja radova obavijene su sve potrebne provjere								provjera na uzorku 5% ukupnog broja svih nabava dugotrajne nefinancijske imovine i minimalno 5% ukupne vrijednosti svih nabava dugotrajne nefinancijske imovine
24.1.	Oprema je isporučena/Radovi su izvedeni na način utvrđen ugovorom					X			priložiti odgovarajući dokaz
24.2.	Oprema je isporučena/Radovi su izvedeni u skladu s vremenskim rokovima iz ugovora					X			priložiti odgovarajući dokaz
24.3.	Oprema je isporučena/Radovi su izvedeni u skladu sa zahtjevima količine i kvalitete iz ugovora					X			priložiti odgovarajući dokaz
24.4.	Oprema je isporučena/Radovi su izvedeni na lokacijama koje su navedene u ugovoru					X			priložiti odgovarajući dokaz
24.5.	Oprema je isporučena/Radovi su izvedeni prema opisu iz ugovora					X			priložiti odgovarajući dokaz
24.6.	Oprema je isporučena/Radovi su izvedeni sukladno nacrtima, analizama, modelima i uzorcima iz ugovora					X			priložiti odgovarajući dokaz
24.7.	Oprema je instalirana i u upotrebi					X			priložiti odgovarajući dokaz
25.	Propisana je procedura zaprimanja računa, njihove provjere u odgovarajućim ustrojstvenim jedinicama/upravnim odjelima i pravovremenog plaćanja					X			preslika, odnosno referenca pisane procedure
26.	Propisana je procedura blagajničkog poslovanja kojom su definirane sve aktivnosti vezane uz promet gotovim novcem					X			preslika, odnosno referenca pisane procedure
27.	Propisana je procedura izdavanja i obračunavanja putnih naloga					X			preslika, odnosno referenca pisane procedure
28.	Prije isplate sredstava neprofitnoj organizaciji sklopljen je ugovor u kojem su definirana prava i obveze neprofitne organizacije i isplattelja	X							uzorak od 5% ukupnog broja svih ugovora, a najviše 20

29.	Pravomoćne presude izvršavale su se bez postupka prisilne naplate	X			sve pravomoćne presude s dospijećem u godini za koju se ispunjava Upitnik ili u ranijim godinama, a nepodmirene su, te izvodi ili drugi dokumenti koji dokazuju da je plaćeno
-----	---	---	--	--	---

Napomena:

Sva pitanja u Upitniku moraju biti odgovorena upisivanjem oznake "X" u odgovarajući stupac

Ako pitanje nije primjenjivo na obveznika oznaka "X" stavlja se u stupac N/P

Ako se u različitim pitanjima traži isti dokaz, potrebno ga je priložiti samo jednom

U ćelije označene sivom bojom nije dozvoljeno upisivati odgovor

Redni broj	Pitanje	Odgovor				Referenca
		N/P	DA	NE ⁵	DJELOMIČNO ⁶	
JAVNA NABAVA						
30.	U zaključenim ugovorima o nabavama velike vrijednosti ugovoreni su instrumenti za osiguranje urednog ispunjenja ugovornih obveza ili odredbe o ugovornoj kazni	X				dokazati na uzorku od 20% financijski najznačajnijih ugovora/objava/provedenih postupaka javne nabave, a najviše 50 preslike, odnosno reference ugovora, navesti članak u kojem stoje odredbe o instrumentima urednog ispunjenja ugovornih obveza ili odredbe o ugovornoj kazni
31.	Ugovori o javnoj nabavi zaključeni su u skladu s uvjetima određenim u dokumentaciji o nabavi		X			preslike, odnosno reference dokumentacije o provedenim postupcima i preslike, odnosno reference ugovora
32.	Za sve predmete javne nabave čija je procijenjena vrijednost jednaka ili veća od 200.000,00 kuna za nabavu robe i usluga, odnosno za nabavu radova jednaka ili veća od 500.000,00 kuna provedeni su postupci javne nabave sukladno odredbama Zakona o javnoj nabavi	X				oznake i datum objave
33.	Za ugovore o javnoj nabavi koji su se tijekom njegova trajanja značajno izmijenili, proveden je novi postupak javne nabave u skladu s odredbama Zakona o javnoj nabavi	X				Registar sklopljenih ugovora preslika, odnosno referenca dodataka ugovora
34.	Donesen je i redovito ažuriran plan nabave koji je objavljen na mrežnim stranicama u skladu s propisima o javnoj nabavi					adresa mrežne stranice gdje je objavljen plan nabave i poveznica na objavljeni plan nabave u Elektroničkom oglasniku javne nabave za predmete nabave čija je procijenjena vrijednost nabave jednaka ili veća od 20.000,00 kuna
35.	Donesena je interna odluka kojom je imenovano stručno povjerenstvo za javnu nabavu koje je pripremalo i provodilo postupak javne nabave, a najmanje jedan član stručnog povjerenstva imao je važeći certifikat u području javne nabave u skladu s propisima o javnoj nabavi	X				preslika, odnosno referenca potvrda i internih odluka o imenovanju stručnih povjerenstava za javnu nabavu

⁵ Za svaki negativan odgovor evidentirati slabost, odnosno nepravilnost u Planu otklanjanja slabosti i nepravilnosti

⁶ Za svaki djelomično potvrđan odgovor evidentirati slabost, odnosno nepravilnost u Planu otklanjanja slabosti i nepravilnosti

36.	Osobe koje prate provedbu ugovora različite su od osoba koje su bile članovi stručnog povjerenstva	X				imena osoba koje su sudjelovale u provedbi postupka i osoba koje prate provedbu ugovora te preslika, odnosno referenca internih odluka o imenovanju ovlaštenih predstavnika naručitelja
37.	Naručitelj vodi registar ugovora o javnoj nabavi i okvirnih sporazuma koji je objavljen na mrežnim stranicama, a sadrži podatke u skladu s propisima o javnoj nabavi					adresa mrežne stranice gdje je objavljen registar ugovora o javnoj nabavi i okvirnih sporazuma i poveznica na objavljeni registar ugovora u Elektroničkom oglasniku javne nabave za predmete nabave čija je procijenjena vrijednost nabave jednaka ili veća od 20.000,00 kn
38.	Do 31. ožujka tijelu nadležnom za politiku javne nabave dostavljeno je statističko izvješće o javnoj nabavi za prethodnu godinu koje sadrži podatke sukladno Zakonu o javnoj nabavi		X			preslika, odnosno referenca izvješća u EOJN, preslika, odnosno referenca izvješća o javnoj nabavi koje sadrži i ukupan iznos jednostavne nabave prema vrsti predmeta nabave (roba, usluga i radovi)
39.	Donesen je akt kojim su uređena pitanja jednostavne nabave za nabavu robe i usluga, odnosno za nabavu radova na koje se ne primjenjuje Zakon o javnoj nabavi te je akt objavljen na mrežnim stranicama		X			preslika, odnosno referenca akta adresa mrežne stranice na kojoj je objavljen akt

Napomena:

Sva pitanja u Upitniku moraju biti odgovorena upisivanjem oznake "X" u odgovarajući stupac

Ako pitanje nije primjenjivo na obveznika oznaka "X" stavlja se u stupac N/P

Ako je provođenje postupaka javne nabave objedinjeno na razini osnivača, obveznik odgovara „NIJE PRIMJENJIVO – N/P“

Ako se u različitim pitanjima traži isti dokaz, potrebno ga je priložiti samo jednom

U ćelije označene sivom bojom nije dozvoljeno upisivati odgovor

Redni broj	Pitanje	Odgovor				Referenca
		N/P	DA	NE ⁷	DJELOMIČNO ⁸	
RAČUNOVODSTVO						
40.	Narudžbenice su valjano ispunjene na način da se vidi tko je nabavu inicirao, tko je nabavu odobrio, koja vrsta roba/usluga/ radova se nabavlja, uz detaljnu specifikaciju jedinica mjere, količina, jediničnih cijena te ukupnih cijena		X			uzorak 1% svih narudžbenica, a najviše 100
41.	U potpisanim ugovorima s dobavljačima/pružateljima usluga/izvršiteljima radova detaljno je utvrđena vrsta robe/usluga/radova koji se nabavljaju		X			uzorak 5% svih ugovora i minimalno 5% ukupne vrijednosti svih ugovora
42.	Iz primke, otpremnice i drugog odgovarajućeg dokumenta potpisanog od skladištara ili druge osobe zadužene za zaprimanje robe i dobavljača vidljivo je da je prilikom preuzimanja robe utvrđena količina, stanje i kvaliteta zaprimljene robe		X			preslike, odnosno reference dokumenata na uzorku 5% svih dokumenata, a najviše 100
43.	Postoji izvještaj o obavljenoj usluzi, odnosno druga vrsta pisanog odobrenja ili dokumentacije kojom se potvrđuje izvršenje usluge		X			preslika, odnosno referenca izvještaja ili druge dokumentacije na uzorku 1% izvršenih usluga, a najviše 100
44.	O izvedenim radovima, sukladno definiranoj proceduri odobrenja radova, postoji privremena, odnosno konačna obračunska situacija, koju odobrava osoba, odnosno tijelo koje nadzire i odobrava radove		X			preslike, odnosno reference odobrenih privremenih, odnosno konačnih situacija na uzorku 5% svih ugovora
45.	Na zaprimljenim računima navedeni su svi elementi računa u skladu sa zakonskim i podzakonskim propisima		X			uzorak 1% svih računa, a najviše 100
46.	Računi sadrže detaljnu specifikaciju roba/usluga/radova koje odgovaraju opisu i specifikaciji roba/usluga/radova definiranih narudžbenicom, odnosno ugovorom		X			uzorak 1% svih računa, a najviše 100
47.	Za svaki račun obavljena je matematička kontrola ispravnosti iznosa koji je zaračunan što je evidentno u postupku obrade računa		X			uzorak 1% svih računa, a najviše 100

⁷ Za svaki negativan odgovor evidentirati slabost, odnosno nepravilnost u Planu otklanjanja slabosti i nepravilnosti

⁸ Za svaki djelomično potvrđan odgovor evidentirati slabost, odnosno nepravilnost u Planu otklanjanja slabosti i nepravilnosti

48.	Provjereno je postojanje potpisa, žiga ili elektroničke oznake kojom se može potvrditi da je račun odobren za plaćanje							uzorak 1% svih računa, a najviše 100
49.	Za primljene i dane donacije nefinancijske imovine u glavnoj knjizi evidentirani su prihodi i rashodi, a međusobni prijenos nefinancijske imovine proračuna i proračunskih korisnika evidentiran je preko promjena u obujmu imovine (odgovaraju obveznici primijene proračunskog računovodstva)	X						uzorak 5% svih donacija i minimalno 5% ukupne vrijednosti svih primljenih i datih donacija
50.	S dužnicima su usklađeni podaci o potraživanjima na datum 31. listopada					X		preslike, odnosno reference izvoda otvorenih stavaka na uzorku 10%, ali ne više od 20 izvoda otvorenih stavaka
51.	Izvjestaj o obavljenom popisu sadrži popis potraživanja i obveza po pojedinom vjerovniku, odnosno dužniku					X		preslika popisa vjerovnika i dužnika s iznosim potraživanja i obveza po pojedinom vjerovniku, odnosno dužniku
52.	Uspostavljene računovodstvene evidencije omogućile su praćenje korištenja sredstva po izvorima financiranja i programima (projektima/aktivnostima)					X		dio analitičke evidencije po izvorima financiranja i programima (projektima i aktivnostima) ili referenca iz pitanja 21.
53.	Prati se stvaranje ugovornih obveza i njihov financijski učinak							
53.1.	Uspostavljena je evidencija svih ugovora, uključujući ugovore vezane uz zaposlene					X		preslika, odnosno referenca dijela evidencije
53.2.	Organizacijska jedinica, odnosno osoba zadužena za financijsko-računovodstvene poslove ima uvid u sve sklopljene ugovore iz kojih proizilaze financijski učinci					X		preslika procedure u kojoj je propisano da se sve kopije ugovora dostavljaju na znanje ustrojstvenoj jedinici za financije
54.	Provodio se ispravak vrijednosti potraživanja u skladu s odredbama Pravilnika o proračunskom računovodstvu i Računskom planu							uzorak 10% potraživanja od čijeg je dospjeća prošlo više od godinu dana, odnosno potraživanja od dužnika nad kojima je pokrenut stečajni i/ili likvidacijski postupak, ali ne više od 20 pojedinačnih
55.	Proračunski korisnik koji je doznačio sredstva proračunskom korisniku istog proračuna, a iskazao ih je unutar podskupine računa 369 <i>Prijenosi između proračunskih korisnika istog proračuna</i> , uskladio je evidencije s proračunskim korisnikom koji su sredstva primili i iskazali ih unutar podskupine računa 639 <i>Prijenosi između proračunskih korisnika istog proračuna</i> . (odgovaraju proračunski korisnici državnog proračuna i proračunski korisnici proračuna jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave te jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave ako su njeni upravni odjeli dodjeljivali sredstva proračunskim korisnicima u nadležnosti							preslika, odnosno referenca usklađenja s proračunskim korisnicima istog proračuna, odnosno pisani trag kojim se informira primatelja sredstava, na uzorku 10%, ali ne više od 20 dokumenata usklađenja s proračunskim korisnicima

	drugih upravnih odjela te jedinice)								
56.	Vodi se analitička evidencija dugotrajne nefinancijske imovine i usklađena je s glavnom knjigom						X		preslika, odnosno referenca dijela evidencije
57.	Ulaganja u dugotrajnu imovinu prenose se u glavnoj knjizi s računa imovine u pripremi na račune imovine u upotrebi odmah po završetku ulaganja	X							uzorak 20% okončanih građevinskih situacija
58.	Najkasnije u roku od 15 dana od isplate naknade za bolovanje na teret Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje (HZZO), HZZO-u je dostavljen zahtjev za refundaciju						X		zahtjevi za refundaciju za svaki mjesec u kojem je bila isplata bolovanja

Napomena:

Sva pitanja u Upitniku moraju biti odgovorena upisivanjem oznake "X" u odgovarajući stupac

Ako pitanje nije primjenjivo na obveznika oznaka "X" stavlja se u stupac N/P

Ako se u različitim pitanjima traži isti dokaz, potrebno ga je priložiti samo jednom

U ćelije označene sivom bojom nije dozvoljeno upisivati odgovor

Redni broj	Pitanje	Odgovor			Referenca
		N/P	DA	NE ⁹	
IZVJEŠTAVANJE I OSTALO					
59.	Kod predaje financijskih izvještaja poštivali su se rokovi i način predaje utvrđeni Pravilnikom o financijskom izvještavanju u proračunskom računovodstvu (odgovaraju obveznici primjene proračunskog računovodstva)		X		preslike, odnosno reference referentnih stranica financijskih izvještaja
60.	Jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave izvijestavala je Ministarstvo financija o zaduženjima/danim suglasnostima za zaduženja/jamstva sukladno odredbama Zakona o proračunu i Pravilnika o postupku zaduživanja te davanja jamstava i suglasnosti jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave (odgovaraju jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave)	X			preslika, odnosno referenca dopisa ili elektroničke pošte
61.	Jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave (korisnik pomoći izravnanja) dostavila je izvještaj o utrošenim sredstvima resornom ministarstvu ili nadležnom tijelu državne uprave na propisan način i u rokovima utvrđenima Uredbom o načinu izračuna iznosa pomoći izravnanja za decentralizirane funkcije jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave i odlukama o kriterijima i mjerilima za osiguranje minimalnog financijskog standarda javnih potreba u djelatnostima osnovnog i srednjeg školstva, socijalne skrbi, zdravstva i vatrogastva (odgovaraju jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave - nositelji decentraliziranih funkcija)				preslika, odnosno referenca dopisa
62.	Izvještaj o izvršenju financijskog plana izrađen je i dostavljen upravljačkom tijelu (odgovaraju proračunski i izvanproračunski korisnici jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave te proračunski korisnici državnog proračuna, izuzev onih koji nemaju upravljačka tijela)	X			preslika, odnosno referenca izvještaja o izvršenju financijskog plana dostavljenog upravljačkom tijelu

⁹ Za svaki negativan odgovor evidentirati slabost, odnosno nepravilnost u Planu otklanjanja slabosti i nepravilnosti

63.	<p>Obrazloženje godišnjeg izvještaja o izvršenju proračuna sadrži elemente propisane Pravilnikom o polugodišnjem i godišnjem izvještaju o izvršenju proračuna (odgovaraju jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave)</p>					
63.1.	<p>Obrazloženje godišnjeg izvještaja o izvršenju proračuna sadrži stanje nenaplaćenih potraživanja za prihode jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave i njihovih proračunskih korisnika</p>	X				preslika, odnosno referenca godišnjeg izvještaja o izvršenju proračuna iz koje je vidljivo da sadrži tražene elemente
63.2.	<p>Obrazloženje godišnjeg izvještaja o izvršenju proračuna sadrži stanje nepodmirenih dospelih obveza jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave i njihovih proračunskih korisnika</p>	X				preslika, odnosno referenca godišnjeg izvještaja o izvršenju proračuna iz koje je vidljivo da sadrži tražene elemente
63.3.	<p>Obrazloženje godišnjeg izvještaja o izvršenju proračuna sadrži stanje potencijalnih obveza po osnovi sudskih postupaka jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave i njihovih proračunskih korisnika</p>	X				preslika, odnosno referenca godišnjeg izvještaja o izvršenju proračuna iz koje je vidljivo da sadrži tražene elemente
64.	<p>Kod predaje polugodišnjeg i godišnjeg izvještaja o izvršenju proračuna jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave poštivali su se rokovi utvrđeni Zakonom o proračunu (odgovaraju jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave)</p>					
64.1.	<p>Godišnji izvještaj o izvršenju proračuna jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave za prethodnu godinu dostavljen je predstavničkom tijelu do 1. lipnja tekuće proračunske godine</p>	X				preslika, odnosno referenca dopisa odnosno drugi dokaz da je godišnji izvještaj predan predstavničkom tijelu
64.2.	<p>Polugodišnji izvještaj o izvršenju proračuna jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave za prvo polugodište tekuće proračunske godine dostavljen je predstavničkom tijelu do 15. rujna tekuće proračunske godine</p>	X				preslika, odnosno referenca dopisa odnosno drugi dokaz da je polugodišnji izvještaj predan predstavničkom tijelu
65.	<p>Provedene su suštinske i formalne kontrole dostavljenih Izjava o fiskalnoj odgovornosti (odgovaraju nadležna ministarstva i jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave kojima se dostavljaju izjave o fiskalnoj odgovornosti)</p>					preslika, odnosno referenca dopisa ili pismena o izvršenim kontrolama
66.	<p>Uspostavljen je sustav dokumentiranja podataka o rizicima koji sadrži najznačajnije strateške i operativne rizike, mjere za postupanje po riziku te odgovorne osobe i rokove za provedbu mjera (odgovaraju ministarstva i druga tijela državne uprave na razini razdjela organizacijske klasifikacije)</p>				X	preslika dijela registra rizika

67.	Internim aktom (uputom, sporazumom) uređen je način komunikacije, izvještavanja i drugih aktivnosti s proračunskim i izvanproračunskim korisnicima iz nadležnosti (odgovaraju ministarstva i jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave koji imaju proračunske i izvanproračunske korisnike)	X			preslika, odnosno referenca akta
-----	---	---	--	--	----------------------------------

Napomena:

Sva pitanja u Upitniku moraju biti odgovorena upisivanjem oznake "X" u odgovarajući stupac

Ako pitanje nije primjenjivo na obveznika oznaka "X" stavlja se u stupac N/P

Ako se u različitim pitanjima traži isti dokaz, potrebno ga je priložiti samo jednom

U ćelije označene sivom bojom nije dozvoljeno upisivati odgovor

Redni broj	Pitanje	Odgovor			Referenca
		N/P	DA	NE ¹⁰	
TRANSPARENTNOST					
68.	Godišnji plan rada je objavljen na mrežnim stranicama (odgovaraju ministarstva i druga tijela državne uprave na razini razdjela organizacijske klasifikacije)		X		poveznica na mrežnu stranicu
69.	Na mrežnim stranicama jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave objavljeni su svi proračunski dokumenti (odgovaraju jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave)				
69.1.	Na mrežnim stranicama jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave u strojno čitljivom formatu objavljen je od strane predstavničkog tijela usvojen proračun koji uključuje opći i posebni dio te obrazloženje	X			poveznica na mrežnu stranicu na kojoj je objavljen opći i posebni dio proračuna te obrazloženje
69.2.	Na mrežnim stranicama jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave u strojno čitljivom formatu objavljene su od strane predstavničkog tijela usvojene izmjene i dopune proračuna	X			poveznica na mrežnu stranicu na kojoj su objavljene izmjene i dopune proračuna
69.3.	Na mrežnim stranicama jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave objavljena je od strane predstavničkog tijela usvojena odluka o izvršavanju proračuna	X			poveznica na mrežnu stranicu na kojoj je objavljena odluka o izvršavanju proračuna
69.4.	Na mrežnim stranicama jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave objavljene su od strane predstavničkog tijela usvojene izmjene i dopune odluke o izvršavanju proračuna	X			poveznica na mrežnu stranicu na kojoj su objavljene izmjene i dopune odluke o izvršavanju državnog proračuna
69.5.	Na mrežnim stranicama jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave objavljen je od strane predstavničkog tijela usvojen polugodišnji izvještaj o izvršenju proračuna, odnosno, ako predstavničko tijelo ne donese izvještaj u roku od 60 dana od dana podnošenja predstavničkom tijelu, objavljen je prijedlog polugodišnjeg izvještaja o izvršenju proračuna	X			poveznica na mrežnu stranicu na kojoj je objavljen polugodišnji izvještaj o izvršenju proračuna

¹⁰ Za svaki negativan odgovor evidentirati slabost, odnosno nepravilnost u Planu otklanjanja slabosti i nepravilnosti

69.6.	Na mrežnim stranicama jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave objavljen je od strane predstavničkog tijela usvojen godišnji izvještaj o izvršenju proračuna, odnosno, ako predstavničko tijelo ne donese izvještaj u roku od 60 dana od dana podnošenja predstavničkom tijelu, objavljen je prijedlog godišnjeg izvještaja o izvršenju proračuna	X			poveznica na mrežnu stranicu na kojoj je objavljen godišnji izvještaj o izvršenju proračuna
70.	Uz proračune jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave izrađen je i objavljen vodič za građane	X			poveznica na mrežnu stranicu na kojoj je objavljen vodič za građane
71.	Nakon usvajanja državnog proračuna od strane Hrvatskog sabora, odnosno upravljačkih tijela, financijski planovi objavljeni su na vlastitim mrežnim stranicama, odnosno na mrežnim stranicama nadležnog ministarstva ako ne posjeduju mrežnu stranicu (odgovaraju ministarstva i proračunski korisnici državnog proračuna)			X	poveznica na mrežnu stranicu na kojoj su financijski planovi objavljeni
72.	Godišnji financijski izvještaji objavljeni su u roku od 8 dana od propisanog roka za predaju godišnjih financijskih izvještaja na vlastitim mrežnim stranicama, odnosno na mrežnim stranicama nadležnog proračuna ako ne posjeduju mrežnu stranicu			X	poveznica na mrežnu stranicu na kojoj su izvještaji objavljeni

Napomena:

Sva pitanja u Upitniku moraju biti odgovorena upisivanjem oznake "X" u odgovarajući stupac

Ako pitanje nije primjenjivo na obveznika oznaka "X" stavlja se u stupac N/P

Ako se u različitim pitanjima traži isti dokaz, potrebno ga je priložiti samo jednom

U čelije označene sivom bojom nije dozvoljeno upisivati odgovor

Redni broj	Pitanje	Odgovor				Referenca
		N/P	DA	NE ¹¹	DJELOMIČNO ¹²	
UPRAVLJANJE IMOVINOM						
73.	Doneseni su strateški i provedbeni dokumenti za upravljanje i raspolaganje nekretninama (odgovaraju jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave)					
73.1.	Donesena je strategija upravljanja i raspolaganja nekretninama	X				preslika strategije, odnosno poveznica na mrežnu stranicu na kojoj je objavljena strategija
73.2.	Na temelju strategije upravljanja i raspolaganja nekretninama donesen je godišnji plan za ostvarenje ciljeva utvrđenih u strategiji	X				preslika godišnjeg plana, odnosno poveznica na mrežnu stranicu na kojoj je objavljen godišnji plan
74.	Za nekretnine u vlasništvu upisane su vlasnička prava u zemljišnim knjigama	X				preslika popisa imovine i obveza te preslike zemljišnoknjižnih izvadaka
75.	Ustrojen je registar imovine jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave koji sadrži podatke i informacije propisane za Središnji registar državne imovine (odgovaraju jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave)	X				preslika registra
76.	Državna imovina kojom se raspoložuje/upravlja neovisno o pravnoj osnovi korištenja te imovine (knjižno vlasništvo, izvan knjižno vlasništvo, druga pravna osnova korištenja, bez dokumentirane pravne osnove) evidentirana je u glavnoj knjizi onog tko raspoložuje s/upravlja imovinom, u skladu s Uputom Ministarstva financija o priznavanju, mjeranju i evidentiranju imovine u vlasništvu Republike Hrvatske	X				priložiti odgovarajući dokaz
77.	Utvrđena je namjena nekretnina s kojima se upravlja i raspoložuje	X				popis nekretnina s utvrđenom namjenom ili drugi odgovarajući dokaz

¹¹ Za svaki negativan odgovor evidentirati slabost, odnosno nepravilnost u Planu otklanjanja slabosti i nepravilnosti

¹² Za svaki djelomično potvrđan odgovor evidentirati slabost, odnosno nepravilnost u Planu otklanjanja slabosti i nepravilnosti

78.	Za nekretnine kojima je definirana namjena utvrđeno je jesu li u funkciji ili ne, odnosno koriste li se ili ne u skladu s namjenom	X					popis nekretnina s utvrđenom namjenom i korištenjem (jesu li u funkciji ili ne) ili drugi odgovarajući dokaz
79.	Za nekretnine koje nisu u funkciji poduzimane su aktivnosti za stavljanje istih u funkciju, odnosno korištenje prema utvrđenoj namjeni	X					popis nekretnina za koje je utvrđena namjena, a nisu u funkciji i odgovarajući dokazi o poduzimanim aktivnostima (dopisi, zahtjevi,...)
80.	Za imovinu za koju nisu riješeni imovinsko-pravni odnosi poduzimane su aktivnosti za rješavanje istih	X					priložiti odgovarajući dokaz
81.	Prije stjecanja nekretnina izrađena je analiza kojom je utvrđena opravdanost odabranog oblika stjecanja nekretnine	X					dokaz za ovo pitanje je preslika analize za svaku pojedinu nekretninu koja je stečena u godini za koju se popunjava Upitnik o fiskalnoj odgovornosti
82.	Isknjižavanje imovine iz poslovnih knjiga provodi se isključivo nakon prodaje, darovanja ili drugog načina otuđenja ili uništenja imovine, a temeljem izlaznog računa, ugovora o kupoprodaji, zapisnika o uništenju, potvrde o odvozu na otpad i slične dokumentacije	X					preslike ugovora/akta o prodaji, darovanju ili drugom načinu otuđenja ili uništenja imovine
83.	Čelnik je donio interni akt o načinu korištenja službenih automobila	X					preslika, odnosno referenca na interni akt
84.	Postoji pisana procedura kojom su detaljno utvrđeni poslovi upravljanja i raspologanja nekretninama te ovlasti i nadležnosti zaposlenika za obavljanje i kontrolu navedenih poslova	X					preslika donesene procedure s popisanim aktivnostima, osobama i ovlaštenjima na temelju kojih se upravlja i raspolaže nekretninama i osigurana je koordinacija odjela u slučaju ako se poslovi u vezi s evidentiranjem, procjenom i praćenjem nekretnina obavljaju u više odjela

Napomena:

Sva pitanja u Upitniku moraju biti odgovorena upisivanjem oznake "X" u odgovarajući stupac

Ako pitanje nije primjenjivo na obveznika oznaka "X" stavlja se u stupac N/P

Ako se u različitim pitanjima traži isti dokaz, potrebno ga je priložiti samo jednom

U ćelije označene sivom bojom nije dozvoljeno upisivati odgovor

Potpis čelnika/ce:

Višnja Ljubičić, dipl.iur.,

pravobraniteljica za ravnopravnost spolova